

Η ΕΙΡΩΤΙΚΗ

ΕΣΤΙΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Ε'

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΤΕΥΧΟΣ 54ον-55ον

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ-ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1958

ΙΔΙΟΚΤΗΤΑΙ—ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ
 ΜΙΧΑΗΛ ΧΑΡ. ΜΑΝΟΣ
 ΔΗΜΟΣΘ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

Ἐπιτροπὴ ἐπιμελείας δὴ
 ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΑΔΛΑΣ
 ΙΩΑΝ. Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
 ΓΕΩΡ. Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
 ΔΗΜ. Σ. ΣΑΔΑΜΑΓΚΑΣ
 ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ
 ΠΑΝΟΣ Γ. ΦΑΝΤΗΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ:

Ἐσωτερικοῦ: Ἐτησίᾳ Δραχ. 150.—
 Νομικῶν προσώπων Δραχ. 200.—
 Ἐξάμηνος κ.λ.π. ἀναλόγως
 Ἐξωτερικοῦ: Ἐτησίᾳ Δολλ. 10.—
 ἢ Δίραι Ἀγγλίας 8 1/2
 ΤΙΜΗ ΔΙΠΛΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΑΧ. 25.—

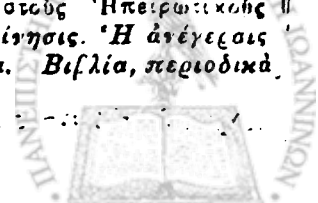
Ἀντεπιστέλλοντα μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς
 ΚΩΝ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ (Βενετία)
 ΔΕΑΝΔΡΟΣ Ι. ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ (Ἀθήνα)
 ΧΡΗΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΪΑ (Θεσ/νίκη)
 ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΑΝΘΗΣ (Ἀθήνα)
 Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ (Ἀθήνα)

Ἐμβάσματα: «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΝ ΕΣΤΙΑΝ» Ὅδος 28ης Ὀκτωβρίου 60, Ἰωάννινα — Τηλ. 6-59

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἀγγέλου Σκελιανοῦ	: Ἀπὸ τὴν «Κλεισοῦρα»	Σελ. 8:
Κ. Σ. Κωνσταντίνου	: Τὸν καιρὸν τοῦ «ΟΧΙ»	» 8:
Χαρ Κοτσιμήτρου	: Ἡ μάχη τοῦ Καλακίου	» 8:
Ἰαν. Κουτσοχέρου	: Ὁ νεώτερος Μωραθιάς	» 8:
Ἀλ. Λιβαδέως	: Ἡ δράσις τοῦ ἀμόχου πληθυσμοῦ Ζαγορίου	» 8:
Καν. Δ. Μέρτζιου	: Λάμπρος Κατσώνης καὶ Ἀνδρουτσὸς Λεβαλιῆς	» 8:
Δημ. Μ. Σάρορου	: Λόγος κοινὸς (Μοξίμου τοῦ Πελοποννησίου)	» 8:
Βασ. Σκαφιδᾶ	: Μιχὴλ Ἀν. Τσοίτσας	» 8:
Φιλαρέτου Βιτάλη	: Κυκλαδίται Τετάρτοι ἐν Ἠπιείρῳ	» 8:
Παναζῆ Κοντομάχη	: Ἡ κοινωνικὴ δράσις τοῦ Ἀριστ. Βαλαωρίτη	» 8:
Ἰωάννης Ν. Νικολαΐδου	: Παλαιώγραφικὸ Ζαγορίου	» 8:
Κων. Ἀθ. Διαμάντη	: Πηγὰς διὰ τὴν Ἱστορίαν τοῦ Βορ. ἀγῶνος	» 8:
Χρ. Ν. Παπακώστα	: Ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ Συρράκου	» 8:
Θεοφ. Γ. Μέντζου	: Σαμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς μονῆς τοῦ Σινᾶ	» 8:
Χρυσάνθης Ζιτσαίας	: Ἡ Κύρ' Ἀναγιώστιανα	» 8:
Δημ. Σαλαμάγκια	: Τὸ γιαννιώτικον σιγοπλάκι	» 9:
Νικ. Ζιγούρη	: Ἡ συμβολὴ τοῦ Τσοίτσειου εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κτηνοτροφίας	» 9:
Σεραφεῖμ Τσιτσᾶ	: Τὰ κεφάλαια	» 9:
Φ. Ι. Παπαστεργίου	: Παιδικὲς ἐκδηλώσεις καὶ ἡ προοπτικὴ τῆς ἀγωγῆς	» 9:
Χρυσάνθης Ζιτσαίας	: Δωρικὸν (ποίημα)	» 9:
Τάκη Τσιάκου	: Παλῆδ τραγοῦδι (ποίημα)	» 9:
Γιάννη Χατζίνη	: Μνήμη Σωτήρη Σκίπη	» 9:
Γιῶργου Ράγκου	: Δωδωνάϊος ὕμνος (ποίημα)	» 9:
Χρ. Χρηστοβασίλη	: Ριότ' ἄρματα (διήγημα)	» 9:
Ὀλγας Βότση	: Ἄτιλο (ποίημα)	» 9:
EDGAR ROE	: Λεονώρα (μετάφρασις Γ. Κοιζιούλου)	» 9:
Ἀλίκης Νικολαΐδη	: Βράδυσσε πάλι	» 9:
Κώστα Ζηλεμένου	: Ὁ σύγχρονος ἀνθίωπος καὶ ἡ ποίησις	» 9:
Ἀνθούλα Ζόλδεο	: Ἀμφιλύκη	» 9:
Τάκη Σιωμοπούλου	: Τὰ βιώματα εἰς τὴν Νεοελληνικὴν ποίησιν	» 9:
Δημοσθ. Κόκκινου	: Καλωσόρισες (ποίημα)	» 9:
Καίτης Πικρούλη	: Τὸ γρόμμα (διήγημα)	» 9:
Κυριάκ. Μητσοτάκη	: Μιά σοῦϊτα πάνω σ' εἰς παγωμένον δάκρυ	» 9:
Θάλειας Κλεώπα	: Μοναχὴ	» 9:
Χ. Μηλιώνη	: Ὑπεράθρωποι, λαγὸς καὶ ὄλεπυδ (διήγημα)	» 9:
Κύπρου Χρυσάνθη	: Ὁ Ἰσπανὸς ποιητὴς ANGEL CRESPO	» 9:

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ: Σημειώματα: Κατευόδιο καὶ γεραφᾶ—Ἡ Παλαιὰ καὶ Νέα Ζωσιμαία Σχολ. Τὸ σπῆτι τῆς Μαρκίας—Ὁ ὄμιλος ἀρχαῖος Τραγωδίας—Ὁ Σεφέρης, ἡ Κυπριώτικη ἔρακα καὶ ὁ καιρὸς τους—Ἠπειρωτικὰ κειμήλια.—Κριτικὴ τοῦ βιβλίου: Δημήτριος Σιατεροπούλι: Ἡ μελωδία τῶν ἀνέμων. Εἰς μνήμην Χρ. Σούλη: Ἐπίγραμμα εἰς τὴν Ἠπειρὸν, Δημητρίου Σέττιο: Ἐόρτια, Χρ. Σαλαμῶνι εἰς ἕμνον καὶ θεῖον τῆς Σμύρνης, Εὐαγγ. Μπόγκα: Ἐὰ ζῶα καὶ τὰ πουλιὰ σπερὶς Ἠπειρωτικῆς ἡ λους. Νεκρολογία: Περικλῆς Βιζουκίδης. Πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ κίνησις. Ἡ ἀνέγεισις ῥῶον—Μνημεῖον εἰς Καλαμί. —Τὰ γεγονότα τοῦ μηνός.—Ἀλληλογραφία. Βιβλία, περιοδικὰ, ἐφημερίδες ποῦ λάβαμε.

28^Η ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

1956

ΤΟΜΟΣ Ε' ΤΕΥΧΗ 54^{ΟΝ} - 55^{ΟΝ}

ΑΓΙΟΙ ΣΑΡΑΝΤΑ

Από τις λαμπρότερες σελίδες του έπους 1940—41, στα χώματα της αλύτρωτης Ήπειρου

Ἡ ΠΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Ε' ● ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ—ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1956 ● ΤΕΥΧΟΣ 54ον—55ον

ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ

ΑΠΟ ΤΗΝ "ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ"

Ὅχι πιά λόγια,
ὄχι τὰ μάταια, τὰ τριμμένα λόγια τοῦ Ἔπους!
Μὲ τὴ λόγῃ Σας μόνο·
μὲ τὴ λόγῃ Σας καὶ μὲ τὴν ψυχὴ Σας,
μὲ τὴ λόγῃ Σας καὶ μὲ τὴν ψυχὴ Σας,
γυμνὲς καὶ τὶς δυό,
ἄς ὀρμήσουμε χέρι μὲ χέρι πιασμένοι,
στὸν ὑπέριπτο ἀντρίκειο χορὸ μας
γιὰ τὴν Ἐφοδο τοῦ Ὑψους!

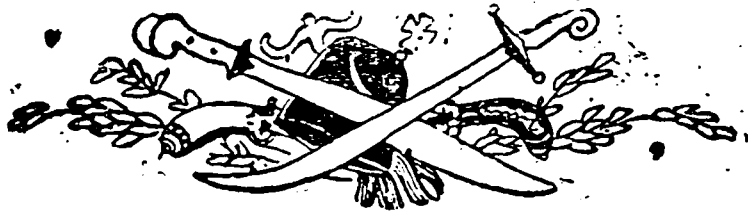
Πιά κι' ὁ μόνος ὁ λόγος ποὺ ταίριαζε πρῶτα νὰ βγαίνει
ἀπ' τ' ἀδάμαστα στήθεισά Σας μέσα
σὰ φαινόντανε ἀντρίκια ὁ ὀχτρος μας:
«ἄερα! ἄερα!»,
πιά καὶ τοῦτος σωπαίνει σὲ τούτη τὴ ζώνη ποὺ μόνο,
πιδὸ ψηλὰ ἀπὸ γκορεμά κι' ἀπὸ χιόνια καὶ βράχους
κάτι νιώθουμε ἀπάνω στὴ μεγάλη κορφή νὰ θρονιαίνει,
κάτι π' αὔριο θὲ νάναι δικό μας,
δικό μας γιὰ πάντα.

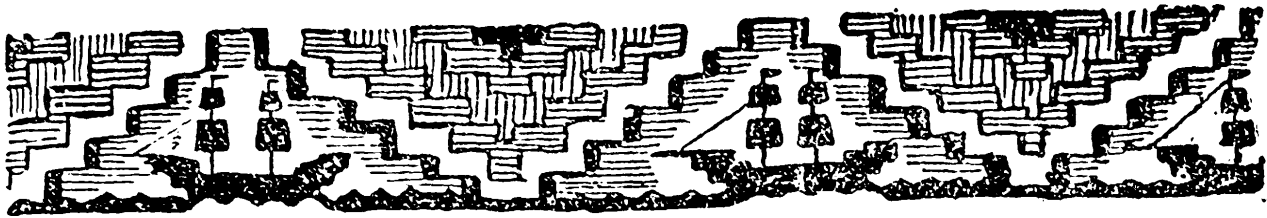
Ναί, τὸ ξέρω· χιονίζει τριγύρω, χιονίζει, χιονίζει,
ἄγριοι στρόβιλοι ἀνέμων φυσᾶν ἀπ' ὀλοῦθε,
σὰ νὰ θέν νὰ μᾶς σύρουν στὰ βάραθρα·
χαίνει ἀπὸ κάτω ἀπ' τὰ πόδια μας ἢ ἄβυσσο·
τὸ κάθε μας πάτημα ἀπάνω στὸν πάγο γλιστράει
πρὸς ἀπύθμενα ἀγύριστα βάθη·
μὰ ἔμεῖς εἴμαστε ἀντάμα πιασμένοι,
χέρι - χέρι, ὁ ποιητής, οἱ φαντάροι, οἱ τσολιάδες,
καὶ τραβᾶμε νὰ κάνουμε κάτι δικό μας,
κάτι π' αὔριο θὲ νά'ναι δικό μας γιὰ πάντα!

Τί'ν'ἐκεῖνο, λεβέντες πὺν κατάκορφα τάχα μᾶς σέβνει
καὶ πὺν ὁ χτύπος γιὰ τοῦτο ὡς μὲ χτὲς τῆς καρδιᾶς μας
σι' ἀνηφόρισμα, ἀκόμα δὲν ἦτανε οὐδ' ὅσο,
σὰ χτυποῦσε γιὰ κάποιο χορὸ ἐνὸς γλεντιοῦ μας,
πλάϊ στὴ σάλπιγγα ἢ πλάϊ ἀπ' τῆς λύρας τὸν ἦχο
ἐνα μόνον γλυκόλα'ο πλάνο μπουζούκι;
Τί'ναι ἐκεῖνο πὺν λάμπει ψηλά,
σὰν ἀστέρι πὺν πάσκει ὀλοένα νὰ φύγει ἀπ' τὰ σύννεφα μέσα,
σάμπως βρέφος πὺν μόνον ἀγωνιέται ἀπ' τὰ σπάργανα νὰ βγεῖ,
ἐκεῖ ἀπάνω, ἐκεῖ ἀπάνω,
στὴν ἀπάνω κορφή τῆς Κλεισούρας,
τί, λεβέντες, σύντροφοί μου, αἰτοί μου, ἀδελφοί μου;
Μήδ' Ἐσεῖς νὰ τὸ πεῖτε δὲν ξέρετε οἱ ἴδιοι!...

Μὰ γι' αὐτὸ εἶμαι κοντά Σας ἐτούτη τὴν ὥρα
στὴ βουβή Σας πορεία καθὼς πᾶτε,
νύχτες, μέρες καὶ μέρες καὶ νύχτες ἀκόμα
ἀντυτοί, ἄλουστοί, ξάγρυπνοί, ἀξούριστοι, ὡς νά'στε
ἄγρια φύτρα τῆς ἴδιας τριγύρα Σας πλάσης,
σὰ στοιχεῖα τοῦ βουνοῦ πὺν θαρρεῖς κι' ἀνεβαίνει μαζί Σας,
γιὰ τοῦτο εἶμαι κοντά Σας,
νὰ σᾶς πῶ ποιὸ εἶναι τ' ὄνομα μόνον
τ' ἀστεριοῦ πὺν παλεύει νὰ βγεῖ ἀπὸ τὰ νέφη,
τοῦ βρέφους πὺν πάσκει νὰ φύγει ἀπ' τὰ σπάργανα μέσα,
νὰ Σᾶς πῶ βιαστικὰ μοναχὰ τ' ὄνομά του!...

ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ ΤΟΥ "ΟΧΙ,"

Ἀνέκδοτα καὶ περιστατικά

Ὁ πόλεμος τοῦ 40 ἀναδείχθηκε ἕνα ἱστορικό γεγονός γεμᾶτο ἀπὸ ἠθικό περιχόμενο καὶ μαζὶ ἕνα δίδαγμα μὲ πολλαπλὴ ἀκτινοβολία. Σ' ὅλες τὶς πράξεις του ἀπλώνεται μιὰ ἠθικὴ ἀτμόσφαιρα, πὺν εἶναι ἡ ἀπήχηση τῆς ἡρωϊκῆς καὶ τραγικῆς συγχρόνως ἐκείνης ἐποχῆς.

Στὶς ἀξέχαστες ἐκείνες ἡμέρες χαίρονταν ἡ ψυχὴ τοῦ καθενὸς νὰ βλέπῃ τὰ συναισθήματα τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὰ πιὸ ἀθῶα κι' ἄκακα, ἀπὸ τὰ πιὸ ἀπειλητικὰ καὶ μαριασμένα, ἴσαμε τὰ πιὸ ἀνθρώπινα καὶ πολιτισμένα. Ἡ ἀγάπη γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἐλευθερίαν στὸ Μέτωπο, στὰ Ὁρεινὰ χειρουργεῖα, στὰ Νοσοκομεῖα καὶ στὰ μετόπισθεν ξεπερνοῦσε κάθε ἄλλο ἀτομικὸ συναίσθημα, ὅσο μεγάλο, ὅσο φυσικὰ δικαιολογημένο καὶ ἂν ἦταν. Παντοῦ ἡ ἴδια προθυμία, αὐταπάρηση καὶ πίστη καὶ στὸν ἴδιο βαθμό.

Εἶπαν τὸν ἀγῶνα ἐκεῖνον «ἀγῶνα πανελληνίου ἀρετῆς». Πολὺ σωστά. Τὸ ψυχικὸ μεγαλεῖο τότε εἶχε φτάσει τὴν τραγικότητα.

Ἀρχίζοντας ὁ ἀγῶνας

Πρῶτες ἡμέρες τοῦ κινδύνου. Τὰ κανόνια χτυποῦσαν ἔξω ἀπὸ τὰ Γιάννινα. Ὁ ἐχθρὸς προχωροῦσε, ὄχι μόνο στὴν Πίνδο, λίγα χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ Μέτσοβο, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ μεγάλο δρόμο τῆς Μέρτζανης.

Μὲ λαχτάρα καὶ ἀγωνία στὴν ψυχὴ παρακολουθοῦσαν τὴν ἐξέλιξη. Ἦρθε στιγμή, πὺν σκέφτηκαν νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν πόλη γιὰ πάρα πίσω.

—«Τότε, διηγοῦνταν ὁ Δεσπότης τῆς Ἡπειρωτικῆς πρωτεύουσας, τὸ μεγάλο ἐκεῖνο κεφάλαιο γιὰ τὸν τόπο, πὺν τὸν εἶχε—τότε γονάτισα μπρὸς στὴν Παναγιά καὶ μὲ τὰ χέρια ψηλά, τὰ μάτια βουρκωμένα: Παναγιά μου, Παρθένα μου, ἐφώναξα—κι' ἡ φωνή μου ἔβγαλε ἀπὸ τὰ ἔγκατα τῆς ψυχῆς μου—ἂν ἔπειτα ἀπὸ σαράντα χρόνια ἀφοσίωση σὲ Σένα, στὸ παιδί Σου καὶ στὴν Πατρίδα μου εἶμαι ἀκόμα στὰ μάτια Σου ἀμαρτωλός, ὅπως κι' ἐγὼ νομίζω πὺν εἶμαι, γιὰ τὸ Θεό, μὴ μὲ τιμωρήσης νὰ ἰδῶ

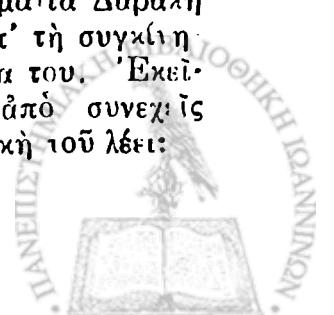
τὸν τόπο μου σκλαβωμένο. Ρίξε τὴν κατάρα Σου πάνω μου, σὲ μένα μονάχα' μὰ βάλ' τὸ χέρι Σου καὶ σῶσε τὴν Πατρίδα μας».

Στιγμὲς ἀλησμόνητες, σταθμοὶ στὴ ζωὴ, πὺν ἀποκαλύπτουν τὶς ἀφάνταστες δυνάμεις, πὺν ἔχουν μέσα τους οἱ ἄνθρωποι.

(Ἐλευθ. Εἰσαρμένου: «Ἡ Ἑλλάς στὰ βουνὰ τῆς Ἀλβανίας» Ἀθῆναι 1945, σελ. 79).

Ἀληθινὸς πολέμαρχος

Μὲ διαμπερὲς τραῦμα τοῦ πνεύμονος ὁ Διοικητὴς τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου πέφτει αἰμόφυγτος στὸν Προφήτη — Ἡλία. Ἐρποντας μέσα σὲ μιὰ χάλαζα σφαιρῶν τὸν πλησιάζει, τραυματίας κι' ὁ ἴδιος στὸ δεξιὸ του χέρι, ὁ ταγματάρχης Καραβας καὶ μὲ τὸ μόνο γερὸ χέρι του, τὸ ἀριστερό, ἀγκαλιάζει τὸν ἡρωϊκὸ τραυματία Δαβάκη καὶ μὲ δάκρυα στὰ μάτια ἀπ' τὴ συγκλίση τὸν ρωτᾷ γιὰ τὸ τραῦμα του. Ἐκεῖνος μὲ φωνὴ διακοπτόμενη ἀπὸ συνεχεῖς αἰμοπτύσεις καὶ πολὺ ἀσθενικὴ τοῦ λέει:

—«Πρὸς τὸ ὕψωμα ἔρχονται Ἴταλοί καὶ πολλοὶ μάλιστα . . . Πρόσεξε νὰ μὴ σοῦ πάρουν τὸ ὕψωμα, γιατί ἀνοίγει τελείως ἡ πόρτα πρὸς Μ έ τ σ ο β ο ν καὶ ἡ Ἑλλάς σβήνει . . . Μὲ μένα μὴν ἀσχολεῖσαι, διότι πρόκειται περὶ πεθαμένου!»

Σὰ γνήσιος στρατιώτης ὁ Καραβίας ὑπακούει στὴ διαταγὴ τοῦ ἀληθινοῦ πολεμάρχου, διαπιστώνει κι' ὁ ἴδιος τὸν κίνδυνο καὶ μὲ τὴν τακτικὴ τῆς ἀ ν τ ε φ ὄ δ ο υ ἀνέτρεψε τοὺς κεραυνοβοληθέντας Ἴταλούς.

(I. A. Βερνάρδου: «Δαβάκης—Πίνδος», Ἀθήναι 1944, σελ. 221.)

Μυστικὸ ὄπλο

Σούρουπο στὰ ὑψώματα τῆς Γκρέμνιας. Μιά ψιλὴ βροχὴ ραμφίζει τὸ ἀντίσκηνο. Γύρω σὲ μιὰ φωτιά οἱ φαντάροι διηγοῦνταν τὴν περασμένη μάχη.

—«Τοῦ ρίχνω μιὰ—ἀφηγεῖται ἓνας—τοῦ ρίχνω ἄλλη, ποῦ νὰ τὸ σαλέψη, ἀπὸ τὸ πουρνάρι ἐκεῖνος! Κάνω νὰ κουνηθῶ, φστ . . . ἡ σφαῖρα. Δὲν γίνεται δουλειά, λέω. Θὰ ἐφαρμόσω τὸ μυστικὸ ὄπλο. Σέρνομαι μὲ τὴν κοιλιά καμμιά δεκαριά μέτρα. Τὸν ζυγώνω στὰ πέντε μέτρα. Κράκ, ἡ ξιφολόγη στὸ ὄπλο. Ὄσπου νὰ χυμῆξω ξεπετιέται ἀπάνω μὲ ψηλὰ τὰ χέρια. Πάρ' τον, κύρ—Λογία . . . Λοιπὸν νὰ τὸ ξέρετε, τὸ καλύτερο μυστικὸ ὄπλο εἶναι τὸ ἐφ' ὄπλου λόγη . . .»

(Θεοδ. Βουδικλάρη: «Στὰ Προπύλαια τοῦ Ἄδου», Ἀθήνα 1944, σελ. 54).

Πῶς μᾶς ἔβλεπαν οἱ ἐχθροί

—«Οἱ στρατιῶτες μας τὰ καταφέρνουν λιγάκι;»—ρώτησαν ἓναν Ἴταλὸ Ἀνθυπολοχαγὸ αἰχμάλωτο.

—«Λιγάκι;»—μονολογεῖ ἔκκλητος ἐκεῖνος. «Σὰς διαβεβαιῶ οὐδέποτε φανταζόμουν πὼς ὑπάρχουν ἄνθρωποι στὸν 20ον αἰῶνα νὰ θυσιάζονται, ὅπως οἱ δικοί σας στρατιῶτες. Κάποιος συνάδελφός μου μᾶς διηγεῖτο πὼς συνέλαβαν ἓνα στρατιώτη σας, ποῦχε ἀνέβει στὴν κορυφὴ. Δὲν εἶχε μαζί του οὔτε σουγιά, Νόμισαν πὼς ἐπρόκειτο περὶ αὐτομόλου: «Μά, καλά, ἐσὺ δὲν εἶχες οὔτε σουγιά μαζί σου!»

—«Μωρέ, λίγο ἀκόμη καὶ θάπαιρνα τὸ ὄπλο τοῦ σκοποῦ. Κι' ὕστερα τὰ λέγαμε!».

(Γ.Ι. Παπαθεοδώρου: «Υψηροσία Ὑποκλωπῶν», Ἀθήναι 1945, σελ. 48—49).

Ἄγνès ψυχές

—«Τὶ ἔχετε καὶ εἶστε μὲ τὰ μοῦτρα κατεβασμένα;»—ρώτησε ἓνας ταγματάρχης τοὺς στρατιῶτες τοῦ μιὰ μέρα, ποῦ τοὺς εἶδε μὲ παράπονο στὰ χεῖλη. Καὶ ἐπειδὴ κανεὶς δὲν ἀπαντοῦσε, ξαναρώτησε:

—«Μήπως τὸ φαγητό, οἱ βάρδες; τὸ κρύο σᾶς ἔκαναν βουβούς;»

Τότε ἓνας φανταράκος ἀφῆσε τὴ ντροπὴ κατὰ μέρος καὶ ἀπάντησε:

—«Κύριε Ταγματάρχα! Δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ ἡσυχάσωμε ἡ ἀπονία τοῦ Διοικητοῦ μας. Ἐμεῖς ἔχομε ὑποφέρει περισσότερο ἀπὸ τὰ δύο ἄλλα τάγματα καὶ ὅμως ἐκεῖνα πηγαίνουν γιὰ ἀνάπαυση. Δὲν εἶναι δικαιοσύνη αὐτή!»

Ὁ ταγματάρχης ἔσκυψε τὸ κεφάλι καὶ ἀφοῦ ἔφερε τὸ δεξιὸ χεῖρ τοῦ στοῦ ριζαῦτι του καὶ τὸ ἔξυσε τοῦ λέει:

—«Ἄκουσε. Εἶμαστε μιὰ παρέα. Ἐγώ, σὺ καὶ ὅλοι αὐτοὶ ποῦ εἶναι κοντά μας. Πηγαίνουμε σὲ μιὰ ταβέρνα. Τρῶμε, πίνουμε, γλεντᾶμε. Ἔρχεται ἡ ὥρα τῆς πληρωμῆς. Ποιὸς θὰ πληρώσῃ; Ἐκεῖνος ποῦ ἔχει ἢ ἐκεῖνος ποῦ δὲν ἔχει;»

Ὁ στρατιώτης γιὰ μιὰ στιγμὴ ἔμεινε διστακτικὸς. Στὴ δευτέρῃ ὅμως ἐρώτησιν τοῦ ταγματάρχη ἀπήντησαν ὅλοι ἐν χορῷ:

—«Ἐκεῖνος ποῦ ἔχει!»

—«Ἐ! λοιπὸν—συμπλήρωσε ὁ ταγματάρχης—ἔμεῖς εἶμαστε δυνατοὶ καὶ στὸ σῶμα καὶ στὴν ψυχὴ. Ἐμεῖς θὰ μείνουμε ἐδῶ καὶ θὰ γίνουμε τὸ παράδειγμα γιὰ ὅλους. Εἶστε οἱ γενναῖοτεροί, οἱ ἡρωϊκώτεροι. Θέλετε νὰ χάσετε τὸν τίτλο;»

Ὅλοι συμφώνησαν μαζί του. Ὅλοι τὰ πρόσωπα ἔλαμψαν καὶ πάλιν ἀπὸ χαρὰ καὶ εὐχαρίστηση. Ἦταν ἀρχετὸ νὰ τοὺς δείξῃ τὸ δρόμο τῆς τιμῆς καὶ τοῦ καθήκοντος νὰ τὸν ἀκολουθήσουν ἀμέσως. Ἦταν ἄγνοοί, ἦταν ὑπέροχες ψυχές.

(I. A. Ἀχελῶου: «Στὸ δρόμο πρὸς τὴν Αὐλῶνα», Ἀθήνα 1945, σελ. 134.)

Πιὸ γρήγορα, παιδιά . . .

Ἡ κατάληψη τῆς κορυφῆς 1710 τοῦ Μοράβα εἶχε συντελεσθῆ. Ὁ Λοχαγὸς πυροβολητῆς, ποῦ ὑπεστήριξε μὲ τὸ πυροβολικὸν τοῦ τὴν ἐπίθεσιν, εἶχε διατάξει «π α ὕ σ α τ ε π ὕ ρ». Ἐαφνικὰ ἐκεῖ, ποῦ ξεκουρά-

ζονταν, βλέπει να ανεβαίνει από το 1710 φωτοβολίδα στον ουρανό, τρία άσπρα άστέρια. Πετάχτηκε όρθιος:

— «Ζητούν ύποστήριξη πυροβολικού. Θα τους γίνεται άντεπίθεση!»

Και χωρίς κράνος τρέχει προς τη διόπτρα του' μιá έχθρική όβίδα σκάει πίσω του και τον ρίχνει με τὰ μούτρα στην ξερολιθιά. 'Ο καπνός άραιώσε, αλλά εκείνος δέ σηκώνεται.

— «Σκοτώθηκε! . . . » συλλογίστηκαν οι φαντάροι και τρέχουν κοντά του. Καθώς τον έψαχνα να ίδουñ, πού είναι χτυλημένος, ό Λοχαγός συνέρχεται από τη ζάλη και λέει:

— «Στό πόδι μου ψάξτε». 'Η δεξιά μπότα είναι καταξεσχιμένη. Την άποσκίζουν με τὸ σουγιά και τη βγάζουν. Νέα φωτοβολίδα. 'Ο λοχαγός όρθώνεται στο γερό πόδι και δοκιμάζει να πλησιάσει προς τη διόπτρα, αλλά δέν βασιτά. Είναι σπασμένο τὸ κόκκαλο. Κάθησε σὲ μιá λέτρα και λέει του άνθυπασπιστου.

— «Πάρε τη διόπτρα. Άρχισε πῦρ με την ίδια σκόπευση, πὸν κάναμε και πριν».

Δέν έμενε εύχαριστήμενος από τη βολή. Νευριάζει, αναπηδά, θυμώνει, σπρώχνει πέρα με τὸ χέρι τὸ νοσοκόμο, πὸν περιποιείται την πληγή του, και ξανασηκώνεται στο γερό του πόδι:

«— Βαστάξτε με από τις μασχάλες . . . Έτσι . . . Πηγαίνετέ με στο τηλεσκόπιο».

'Αναλαβαίνει πάλι τη διοίκηση του πυρός και κάνει τους σαστισμένους πυροβολητές να διπλασιάσουν την ταχύτητά τους.

— «Τὸ τραῦμα σας, κ. Λοχαγέ!» του ψθυρίζει ό νοσοκόμος. 'Εκείνος δέν του άπαντάει άμέσως, γιατί ρυθμίζει τη βολή. Σὲ λίγο όμως του λέει:

— «Έτσι, όπως στέκομαι, δέσε τὸν επίδεσμο».

— «Δὲ γίνεται, κ. Διοικητά! Πρέπει να ξαπλωθῆτε».

— «Έ, τότε να περιμένης. Έγὼ μιá φορά δέν αφήνω να χαθῆ τὸ 1710».

Κυττάζοντας από τη διόπτρα ξανάρχισε να διατάζει!

— «Δεξιά πέντε. Ύψωσις 382. Άνά τρεις κρουσιφλεγῶς . . . Πιὸ γρήγορα, παιδιά. Πιὸ γρήγορα . . . »

Χωρίς να γνωιασθῆ για τὸ αίμα του, πὸν σχημάτιζε λιμνούλα καταγῆς, ὄλο και διέταζε . . .

(Χρ. Π. Ζαλοκώστα: «Πίνδος». Άθήνα 1946, σελ. 78—79).

‘Ο νέος Μαραθωνοδρόμος

Μάρτης του —41. Έξη ημέρες τὸ 731, πὸν τὸ υπεράσπιζε ένα τάγμα, καίγονταν κυριολεκτικά. Οι φαντάροι μας ξεπνοοι πάλειναν με την τελευταία τους δύναμη. Τὸ σούρουπο τῆς έκτης ημέρας δύο στρατιῶτες έγκαταλείπουν τὸ ὕψωμα και ρεβολούν προς τὰ πίσω. Μά ό δρόμος βάλλεται και σκοτώνονται και οι δύο τους. Σὲ λίγο τρίτος άγγελιοφόρος κατηφορίζει τρεχάτος προς τὸ παρατηρητήριο, μά σὲ λίγο παύει κι' αυτός να τρέχει, βαδίζει με κόπο και ρίχνει τὸ βάρος στο δεξι πόδι, ὡσαν τὸ άριστερό να τὸν πονάη. Τρέχει ό ταγματάρχης προς τὸ μέρος του και συναντιώνται στη μέση του δρόμου. Μιá πληγή του είχε καταφάει τὸ άριστερό πόδι και τὸ μονοπάτι είχε πλημμυρίσει αίματα. Έγινε ὡχρότατος, μιλοῦσε με δυσκολία, έδειχνε πὸς σὲ λίγο θα λιποθυμήσει. 'Ο ταγματάρχης, παίρνοντάς τον στην άγκαλιά του, τὸν διέταξε:

— «Λέγε, παιδί μου!»

— «Άπόψε να μᾶς αντικαταστήσετε. . . Ένα πολυβόλο μᾶς άπόμεινε γερό. . . ὄλα τὰ άλλα τᾶσπασαν οι όβίδες. . . Έχουμε και καμμιá είκοσαριά τρελλούς άπάνω. . . πρέπει να τους κατεβάσωμε. . . Δέν ὕπάρχει πιá τάγμα. . . Άν θέλετε να κρατηθῆ τὸ ὕψωμα. . . άπόψε νᾶρθετε δίχως άλλο. . . »

Έρριξε μιá ματιá στο ὕψωμα και σφίγγοντας τὸ χέρι του ταγματάρχη, σά να του έκανε και προσωπική παράκληση, ψιθύρισε με φωνη έξασθενημένη:

— «Άπόψε νᾶρθετε δίχως άλλο. . . »

Σάλεψε τὰ χείλη του για να επαναλάβη τη θερμή παράκληση, μά δέν πρόφθασε. Ξεψύχησε, έ ᾧ ἡ παλάμη του έπαψε να σφίγγη τὸ χέρι του αξιωματικού.

'Ο Άγγελιοφόρος του 731 είχε ξανατρέξει κάποτε στην Ελλάδα — ἦταν εκείνος ό Μαραθωνοδρόμος, πὸν ξεψύχησε φέροντας τὸ μήνυμα του νενικῆκαμεν!

(Χρ. Π. Ζαλοκώστα, ὅπ. παρ. σελ. 183)

Ψηλά, σὲ υπερχόσμια λιτανεία, οι ψυ-

ΧΑΡΑΛ. ΚΑΤΣΙΜΗΤΡΟΥ, Ἀντιστρατήγου ἐ. ἀ.
Δ) τοῦ 28ης Μερ. Ἡ τείρου κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1940—41

Ἡ ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΚΑΛΠΑΚΙΟΥ*

Εἰς τὸν πολὺν κόσμον, εἶναι ἀγνωστες πολλὰς πολεμικὰς σελίδες τῆς ἐνδόξου ἐποποιίας τῶν Ἑπειρωτικῶν θουνῶν τοῦ 1940—41 καὶ χαρακτηριστικὰς λεπτομέρειες τοῦ ἀθανάτου ἐλληνικοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἐδόξασεν ἄλλη μιὰ φεγγὰ τὰ ἐλληνικὰ ἔπλα.

Καὶ ἔχουν πρὸς μεγάλη ἀξία καὶ σημασία οἱ σελίδες αὐτές, γιὰ τὴν ἀναφέρονται σ' ἕνα ἀγῶνα ἀνίσωτον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ μικρὰ εἰς ἔκτασιν καὶ πληθυσμὸν Ἑλλάς, ἀντετάχθη σθεναρῶς καὶ νικηφόρως πρὸς μίαν μεγάλην καὶ πάνοπλον δύναμιν, τὴν φασιστικὴν Ἰταλίαν, ἀποτελοῦσαν τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ περιφήμου ἄξονος ΡΩΜΗΣ—ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ, τὸν ὁποῖον ἔτρεμεν ἡ Εὐρώπη, μέγα μέρος τῆς ὁποίας ὑπετάχθη εἰς τὰς χαλυβδίνους φάλαγγας αὐτοῦ.

Ἡ Νίκη αὐτὴ τῆς Ἑλλάδος, ἣτις κατέπληξε τότε τὸν καταπτοημένον καὶ περιδεῆ πολιτισμένον κόσμον, ἀπετέλεσε τὴν ἀφετηρίαν τῆς τελικῆς νίκης τῶν Συμμά-

χῆς ὄλων, ὅσοι δὲ γύρισιν τότε πίσω, στέκουν βοιβὲς ἀπὸ συγκίνηση. Ἡ 28ῆ Ὀκτωβρίου, ἡ ὠραιότερη ἡμέρα τοῦ ἐλληνικοῦ Φθινοπώρου, εἶναι δική τους ἡμέρα. Σὲ τέτοιους νεκρούς, ποὺ δὲν ξόδειπαν ἀνώφελα τὴ ζωὴ τους, θὰ τοὺς χροσῶμε ἐσσεῖ τὸ μεγάλο δάκρυ τῆς εὐγνωμοσύνης μας. Ἡ θυσία τους θὰ ξυπνᾷ πάντα στὴν ψυχὴ τῶν Ἑλλήνων τὴν πίστη καὶ τὸ πάθος ἐκείνων γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Θὰ κρατᾷ ζωντανὸ τὸ πνεῦμα τῆς 28ῆς Ὀκτωβρίου τοῦ —40, τὸ Ἀθάνατο πνεῦμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Συλλογὴ: Κ. Σ. ΚΩΝΣΤΑ

* Μετεδόθη καὶ ὑπὸ τοῦ Ραδιοφ. Σταθμοῦ Ἀθηνῶν τὴν 28ην)10)56.

χων καὶ ἔστρεψεν ἀναμφισβητῶς τὸν ῥοῦν τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, ἐπ' ὠφελεία τῶν δυνάμεων τοῦ Δικαίου καὶ τῆς Ἐλευθερίας.

Καὶ ἀπὸ τὴν γενικὴν ταύτην νίκην τῆς Ἑλλάδος, θὰ ἐξετάσωμεν ἐν ὀλίγοις τὴν πρώτην καὶ κρίσιμον μάχην καὶ τὴν περιφανῆ Νίκην παρὰ τὸ ἱστορικὸν ΚΑΛΠΑΚΙ καὶ τὸν ἱστορικὸν ἐπίσης ΚΑΛΑΜΑΝ ποταμὸν, ἣτις ἀπετέλεσε τὴν σταθερὰν ὅασιν καὶ τὸ ἀκλόνητον θεμέλιον τοῦ μετέπειτα νικηφόρου ἀγῶνος μας.

Τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς Νίκης αὐτῆς ἐξήρην ὁ τότε πρωθυπουργὸς Ἰωάννης Μεταξᾶς, διακεκριμένη στρατιωτικὴ κορυφή καὶ διάνοια, διὰ τοῦ λόγου, ὃν ἐξεφώνησεν πρὸς τὸν ἐλληνικὸν λαὸν καθ' ὃν εἶπε τὰ ἑξῆς:

«Τὸ πρῶτον βᾶρος τοῦ πολέμου, ἔπεσεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸν Στρατὸν τῆς Ἠλείου (8ῆ Μεραρχία) τοῦ ὁποῖου ἡ σθεναρὰ ἀντίστασις ἐκάλυψεν τὴν ἐπιστροφάτευσιν καὶ τὴν συγκέντρωσιν τῶν πολεμικῶν μας δυνάμεων».

Διότι ἂν δὲν ἀνθίστατο νικηφόρως ἡ 8ῆ Μεραρχία εἰς τὸ ΚΑΛΠΑΚΙ καὶ ὑπεχώρει ἡττημένη, ὁ ἐχθρὸς—μὲ τὰς ταχυκινήτους αὐτοῦ φάλαγγας θὰ εἰσέρχετο εἰς τὴν ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ καὶ ΘΕΣΣΑΛΙΑΝ, ἐπότε θὰ παρέλυσεν ἡ κηρυχθεῖσα ἐπιστροφάτευσις καὶ συνεπῶς καὶ ἡ μεταφορὰ καὶ συγκέντρωσις τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τῆς χώρας δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῶσιν. Καὶ οὕτω δὲν θὰ ὑπῆρχε τὸ περίφημον αὐτὸ ΕΠΟΣ, διὰ τὸ ὁποῖον ὑπερηφανεύεται καὶ καυχᾶται ἡ Ἑλλάς καὶ τὸ ὁποῖον ἐορτάζομεν σήμερον πανηγυρικῶς! Καὶ ἡ νίκη αὐτὴ ἦτο ἀπροσδόκητος, διότι τέσσαρες ἐχθρι-

και Μεραρχίαι, ἐξ ὧν μία τεθωρακισμένη, ἐπετέθησαν κατὰ τῆς 8ης Μεραρχίας, κατεχούσης ἐκτεταμένον μέτωπον και διαθετούσης πενιχρὰ πολεμικὰ μέσα, πρόχειρον δὲ ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐδάφους, καθόσον δὲν ἐγένετο μόνιμος ὀχύρωσις, ὅπως εἰς τὴν ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ και ΘΡΑΚΗΝ. Διὰ τοῦτο δὲν ὑπῆρχε θετικὴ ἐλπίς ὅτι ἡ 8η Μεραρχία ἦτο δυνατὸν νὰ ἀντισταθῆ και νὰ ὑπερισχύσῃ μόνη αὐτῇ, ἐναντίον τόσοῦ ὑπερτάτου ἀντιπάλου. Καὶ ἡ μόνη ἐλπίς και προσπάθεια ἀπέμεινε νὰ πολεμήσωμεν διὰ νὰ σώσωμεν τὴν τιμὴν τῶν ὅπλων μας.

Και διὰ τὸν λόγον τοῦτο ἐδόθη ἐλαστικὴ ἐντολὴ ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ εἰς τὴν 8ην Μεραρχίαν, ὅπως μὴ ἐμπλακῆ εἰς σοβαρὸν ἀγῶνα εἰς τὸ ΚΑΛΠΑΚΙ και φθεῖρει ἐκεῖ τὰς δυνάμεις τῆς, ἀλλὰ νὰ καλύψῃ τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν και ΘΕΣΣΑΛΙΑΝ ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως ΙΩΑΝΝΙΝΑ ΖΥΓΟΣ ΜΕΤΣΟΒΟΝ.

Αὐτὰ καθώριζον τὰ σχέδια και αἱ διαταγαὶ τοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ ὡς και τὸ βιβλίον τὸ ἐκδοθὲν μετὰ τὸν πόλεμον ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Παπάγου, ὅπου γράφει:

«Αἱ δυνάμεις τῆς Ἡπείρου εἶχον ὡς ἀποστολὴν τὴν κάλυψιν τῆς Θεσσαλίας ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως ΙΩΑΝΝΙΝΑ-ΖΥΓΟΣ-ΜΕΤΣΟΒΟΝ, (κυρία ἀποστολὴ) και ἀπὸ ΗΠΕΙΡΟΝ πρὸς Αἰτωλοκαρνανίαν (δευτερεύουσα ἀποστολὴ).

Ἐάν ὅμως ἡ Μεραρχία συνημορφουτο μετὰ ἀνωτέρω σχέδια και ὑπεχώρῃ πρὸς ΖΥΓΟΝ-ΜΕΤΣΟΒΟΝ, εἴπομεν ἀνωτέρω ποῖα θὰ ἦτο ἡ ὀλεθρία συνέπεια. Ὁ Διοικητὴς ὅμως τῆς Μεραρχίας ἀπεφάσισεν ὑπὸ ἰδίαν αὐτοῦ εὐθύνην και ἐναντίον τῶν δισταγμῶν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ νὰ δώσῃ τὴν ἀποφασιστικὴν μάχην εἰς τὸ ΚΑΛΠΑΚΙ δι' ἀμύνης σθεναρᾶς και μέχρις ἐσχάτων και ἀνευ οὐδεμιᾶς ἰδέας ὑποχωρήσεως. Καὶ ἡ ἀπόφασίς του αὐτῆ ἐξῆς τότε τὴν κατάστασιν και ἀντὶ νὰ περιστρίψῃ τὴν δρᾶσιν του και τὴν προσπάθειάν του, «ἵνα σώσῃ τὴν τιμὴν τῶν ὅπλων» ἐξῆκεν ἐκεῖ τὴν κρίσιμον μάχην και ἐκέρδισε μίαν ΝΙΚΗΝ λαμπρὰν και περιφανῆ ἢ ὅποια ἐδόξασε τὰ ἑλληνικὰ ὄπλα.

Διὰ τοῦτο ἐπαναλαμβάνω ἦτο ἀπροσδόκητος ἡ Νίκη αὐτῆ. Τὴν 3¹/₂ ὥραν τῆς 28ης

Ἰαννουαρίου εἰδοποιήθη ὁ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας περὶ τῆς ἐπιδόσεως τοῦ ἰταλικοῦ τελεσιγράφου και διετάχθη ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου ὅπως ἡ Μεραρχία συνημορφουθῆ πρὸς τὰ σχέδια αὐτοῦ διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς τῆς. Οὗτος ἀπήντησε ὅτι ἡ Μεραρχία θὰ ἐκτελέσῃ τὸ καθήκον τῆς πρὸς τὴν πατρίδα, καθ' ὃν τρόπον αὐτὸς γνωρίζει, ὑπαινωσόμενος ὅτι θὰ πολεμήσῃ εἰς τὸ ΚΑΛΠΑΚΙ χωρὶς καμμίαν ἰδέαν ὑποχωρήσεως.

Και ἐκδίδει τὴν 5ην ὥραν τῆς ἡμέρας αὐτῆς τὴν πρώτην πολεμικὴν διαταγὴν του, δι' ἧς καλεῖ πάντας τοὺς μαχητὰς τῆς Μεραρχίας νὰ ἀμυνθῶσιν μετὰ φανατισμοῦ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις προσβάλλει τὴν πατρίδα μας, και νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὸν τὴν αὐτὴν ἀπάντησιν τὴν ὅποιαν ἔδωκαν και οἱ πρόγονοί μας τὸ πάλαι εἰς τοὺς Πέρσας ἐπιδρομεῖς! Ἐν τέλει δὲ ἐπικαλεῖται τὴν θεῖαν βοήθειαν και τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ ὄπλα μας!

Ἐπακολουθεῖ ὁ ἀγὼν προκαλύψεως τὴν 28—31 Ἰαννουαρίου και ἀπὸ τῆς 1 Νοεμβρίου 1940, ὁ ἐχθρὸς προπαρασκευάζει τὴν ἐπίθεσίν του κατὰ τῆς τοποθεσίας ΚΑΛΠΑΚΙ-ΚΑΛΑΜΑΣ.

Ὁ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας ἐκδίδει τὴν δευτέραν ἡμερησίαν διαταγὴν του και καλεῖ πάντας νὰ ἀγωνισθῶσιν ἐκεῖ μέχρις ἐσχάτων εἰς τὸν ὑπὲρ ὅλων ἀγῶνα. Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον διὰ δύο τηλεγραφικῶν διαταγῶν του καθορίζει ἐκ νέου ὅτι ἡ Μεραρχία δεῖν νὰ καλύψῃ τὴν θέσιν Ζυγὸς-Μέτσοβον, ἀλλ' ὁ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας ἀπορρίπτει τὴν διαταγὴν ταύτην και ἐμμένει εἰς τὴν ἀπόφασίν του νὰ ἀγωνισθῆ εἰς τὸ ΚΑΛΠΑΚΙ. Τὴν 2αν Νοεμβρίου ὁ ἐχθρὸς ἐκδηλώνει τὴν ἐπίθεσίν του καθ' ὄλοκλήρου τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας ΚΑΛΠΑΚΙ, ἀλλ' ἀποκρούεται πανταχοῦ.

Ἐπαναλαμβάνει και πάλιν τὴν ἐπίθεσίν του κατόπιν νέου σφοδροτάτου βομβαρδισμοῦ τῶν θέσεών μας ὑπὸ τῆς ἀεροπορίας ἣτις κυριαρχεῖ ἀπρόλυτως εἰς τὸν ἀέρα και τοῦ θαρέως πυροβολικοῦ και κατορθώνει νὰ μᾶς ἐκτοπίσῃ ἀπὸ τὸ ἄκρον δεξιὸν μας και νὰ καταλάβῃ μίαν ἰσχυρὰν θέσιν, τὴν ΓΡΑΜ-ΠΑΛΑΝ.

Τὴν 2αν Νοεμβρίου διὰ σφοδροτάτης

ἀντεπιθέσεως καὶ ἀγῶνος ἐκ τοῦ συστάδην διὰ τῆς λόγχης, ἀνακαταλαμβάνεται ἡ θέσις αὐτῆ καὶ ἀπωθεῖται ὁ ἐχθρὸς, ἐγκαταλείπων πολλὰ ὕλικα πολέμου καὶ πολλοὺς αἰχμαλώτους.

Ὁ ἐχθρὸς ἐπιτίθεται ἤδη διὰ τεθωρακισμένων ἰσχυρῶν δυνάμεων, ἵνα καταλάβῃ τὴν στενωπὴν ΚΑΛΠΑΚΙΟΥ, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ σφοδροῦ βομβαρδισμοῦ τῆς ἀεροπορίας καὶ τοῦ θαρέως πυροβολικοῦ του. Θέλει νὰ μᾶς καταπλήξῃ μὲ τὴν παρουσίαν εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν ἄρμάτων μάχης, τὰ ὅποια ἐνέπνεον τότε τὸ δέος εἰς τοὺς πολλοὺς, ἀγνοοῦντας τὰ μειονεκτήματα τοῦ ὄπλου αὐτοῦ. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἐπίθεσις αὕτη ἀποκρούεται ὑπὸ τῆς ἡρωϊκῆς ἀμύνης τῶν γενναίων μαχητῶν μας καὶ τῆς συντριπτικῆς καὶ κεραυνοδόλου βολῆς τοῦ πυροβολικοῦ μας, τὸ ὅποιον καταστρέφει ἄρκετὰ ἄρματα μάχης.

Ἄλλα δὲ τούτων πίπτουν ἐντὸς ἀντιαρματικῶν τάφρων καὶ ἄλλα ἀνατινάσσονται εἰς τὸν ἀέρα ἀπὸ τὰς νάρκας διὰ τῶν ὀπῶν εἶχεν ὑπονομευθῆ τὸ ἔδαφος ἐκεῖ. Ἐν τέλει ὁ ἐχθρὸς ὑποχωρεῖ ἐν πανικῷ ἠιτηθεὶς κατὰ κράτος, ὑπὸ τὰς ζητωκραυγὰς καὶ τὰ ἐμπαικτικὰ σφυρίγματα τῶν ἡρωϊκῶν τσολιάδων μας οἵτινες φωνάζουσιν ἐνθουσιωδῶς «ΑΕΡΑ».

Λάφυρα : 9 ἄρματα συντετριμμένα, 15 ἄρματα ἀνέπαφα. Πολλὰ πολυβόλα, ὄπλα, πυρομαχικὰ καὶ αἰχμαλώτους εἶχεν ὁ ἀπολογισμὸς τῆς Νίκης.

Τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς συντελεστάς τῆς Νίκης αὐτῆς ! Τὸ χαρμόσυνον τοῦτο ἄγγελμα τῆς Νίκης μετέφερον ἡ γοργόφτερος φήμη εἰς ὀλόκληρον τὸ μέτωπον τῆς Μεραρχίας, εἰς τὸν λοιπὸν Στρατόν, εἰς τὸν λαόν καὶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς ὁποίας ὁ πρόεδρος, αἰμίμηστος Ἰωάννης Μεταξῆς, εἰς τὸν ὅποιον ἡ Μοῖρα ἐπεφύλαξε μίαν τῶν λαμπροτέρων σελίδων τῆς ἱστορίας μας, ἐξέφρασε τὸν θαυμασμόν του καὶ τὴν ἱκανοποίησίν του.

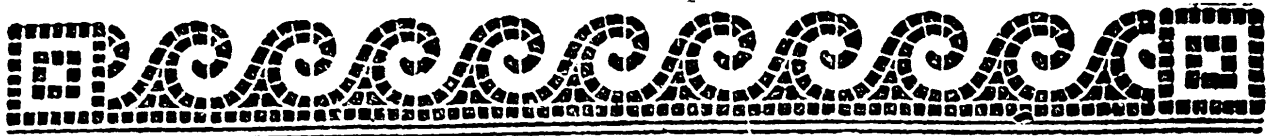
Οὗτος κρατῶν ἀνὰ χεῖρας τὸ τηλεγράφημα τῆς 8ης Μεραρχίας διὰ τοῦ ὁποίου ἀνηγγέλετο ἡ λαμπρὰ Νίκη καὶ μονολογῶν ἔλεγε, παρατηρῶν ἐπὶ τοῦ χάρτου τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων: «Μπράβο Κατσιμητροί Ὠραῖα τὰ κατάφερες μὲ τὴν 8η Μεραρχία σου! Εὐγε εἰς ὄλους σας!»

Ἀπὸ τὰ κυριευθέντα 15 ἄρματα μάχης ἡ Μεραρχία ἔστειλεν δύο εἰς τὰ Ἰωάννινα διὰ νὰ ἴδουν οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως τὴν θριαμβευτικὴν νίκην τῶν γενναίων τέκνων των. Ἄλλὰ σταθμὸς τις χωροφυλακῆς, ἰδὼν μακρόθεν εἰς τὴν ὁδὸν ἄρματα κατερχόμενα εἰς Ἰωάννινα, ἐνόμισεν ὅτι διεσπάσθη ἡ ἀμυντικὴ γραμμὴ εἰς ΚΑΛΠΑΚΙ καὶ ὁ ἐχθρὸς κατέρχεται εἰς Ἰωάννινα.

Καὶ ἐτηλεγράφησε περὶ τούτου εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Διοίκησιν Ἰωαννίνων, αὕτη δὲ πάλιν ἀνέφερεν ἐπειγόντως εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον τὴν ἀνυπόστατον καὶ τερατώδη αὐτὴν πληροφορίαν. Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ὡς ἦτο ἐπόμενον ἀνησυχῆσαν μεγάλως, ἐζήτησεν σχετικῶς πληροφορίας ἀπὸ τὴν Μεραρχίαν. Ὁ ἀρχιστράτηγος Παπάγος προσωπικῶς ἐκάλεσεν εἰς τὸ τηλεφῶνον τὸν ὑποφαινόμενον, Διοικητὴν τῆς Μεραρχίας καὶ τὸν ἠρώτησε σχετικῶς μὲ τὴν τακτικὴν κατάστασιν καὶ τὴν ἐκβασίν τῆς μάχης. Ὁ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας ἀνέφερεν ὅτι ἡ Μεραρχία ἤρε περιφανῆ νίκην καὶ ὁ ἐχθρὸς ἀπεκρούθη μετὰ πολλῶν ἀπωλειῶν καὶ ὑπεχώρησεν ἐν πανικῷ. «Μὰ ἡ Στρατιωτικὴ Διοίκησις Ἰωαννίνων ἀναφέρει τηλεγραφικῶς ὅτι ἡ γραμμὴ ἀμύνης τῆς Μεραρχίας διεσπάσθη καὶ ὅτι τὰ ἄρματα μάχης κατέρχονται εἰς Ἰωάννινα», λέγει ὁ Ἀρχιστράτηγος.

Ὁ Μέραρχος ἀπαντᾷ ὅτι «τὰ δύο ἄρματα μάχης ποὺ κατέρχονται εἰς Ἰωάννινα εἶναι ἀπὸ τὰ λάφυρα τῆς μάχης καὶ τὰ ἔστειλεν ἡ Μεραρχία ὡς δῶρον εἰς τὸν Μητροπολίτην Σπυριδῶνα!»

ΙΩΑΝΝ. ΚΟΥΤΣΟΧΕΡΑ

Ο ΝΕΩΤΕΡΟΣ ΜΑΡΑΘΩΝΑΣ*

Οι Ήπειρώτες μᾶς δίνουν μὲ τὴν παρυσία τους ἓνα ἔθνικὸ «παρῶν», τὸ παλλόμενο «παρῶν» τῆς Ἑλληνικῆς πορείας, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια τῆς φυλῆς μας καὶ συνεχίζεται ἐνόσον ἡ γῆ θά κινεῖται περὶ τὸν ἥλιον. Μιᾶς πορείας πού ἐχάραξε τίς πιθ' ὠραῖες σελίδες τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἔτσι πού ὁ Ἄγγλος ποιητῆς Σέλλεϋ νὰ λέει στοὺς συμπατριώτες του: «χωρὶς τὴν Ἑλλάδα θά εἶμασθε ἄγριοι καὶ τρωγλοδύτες». Μιᾶς πορείας πού καθὼς συνεχίζεται ἀκολουθεῖ τὴν ἑδὸ τῶν ἠθικῶν ἀξιών.

Πᾶνε 16 χρόνια ^{* *} περίπου ἀπὸ τὸ 40—41, ἀπὸ τότε πού ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς ἀλύτρωτης Βορείου Ἠπείρου ἡ Ἑλληνικὴ παρυσία ἐβροντοφώνησε ἔργω καὶ λόγῳ τὸ νεώτερο «Μολὼν Λαβέ», τὸ ἱστορικὸ τῆς «ΟΧΙ». Τότες τὰ βουνὰ καὶ οἱ ἐρημιές τῆς Βορείου Ἠπείρου γίνηκαν προσκυνητάρια ἐλευθερίας, ἐγεμίσανε Θεοὺς καὶ οἱ ἀντίλαλοι ἀχολόγησαν ἀπὸ ἄρματα καὶ ὑψηλὰ τραγοῦδια, γιὰ νὰ ξαναθυμηθοῦμε κάτι παρόμοια λόγια τοῦ ἔθνικοῦ μας ποιητῆ, τοῦ Σολωμοῦ. Καὶ ἡ ὑπόδουλη τοῦ φασισμοῦ καὶ τοῦ χιτλερισμοῦ Εὐρώπῃ πού ἐζοῦσε τίς τελευταῖες ἐπιθανάτιες στιγμὲς τῆς, ἀκουγε τοῦτο τὸ σάλαγο τῆς ἀδούλωτης ἑλληνικῆς ψυχῆς. Ἄκουγε μὲ θαυμασμὸ καὶ εὐγνωμοσύνη τοῦτο τὸ ἐγερτήριο σάλπισμα τῶν ἠθικῶν ἀξιών καὶ τῆς ἐλευθερίας. Καὶ ἀπὸ τὸ νεώτερο ἑλληνικὸ θαῦμα, ὅπως τὸ ἀπεκάλεσαν τότε, ἀνακόπηκε ἡ ἐπιθανάτια πορεία τῆς Εὐρώπῃς καὶ ἀργότερα ἐνίκησαν οἱ τότε ἀνίσχυροὶ σύμμαχοί μας καὶ σήμερα ἄσπονδοὶ φίλοι μας. Ἀλλὰ ἀκόμα μιὰ τέτοια νίκη καὶ ἐγαθήκαμε, καθὼς θά ἔλεγε

ὁ Πύρρος, ὁ ὠραῖος ἐκεῖνος Ἕλληνας καὶ βασιλεὺς «ἀπάσης τῆς Ἠπείρου» πού ἐνίκησε τοὺς Ρωμαίους. Γιατὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὴ τὴν νίκη, οἱ ἠθικὲς ἀξίες ἀντὶ νὰ ἀναστηλωθεῖν ἐπλήγησαν ἀπὸ τὰ ἀνέντιμα βέλη τῶν οἰκείων. Ἡ αὐτοδιάθεση τῶν Λαῶν ἔμεινε κενὸν γράμμα· καὶ οἱ ἀλύτρωτοι στενάζουν ὑπὸ τὰ πέλματα τῆς βίας, πρὸς δόξαν τῶν Καταστατικῶν Διατάξεων τοῦ Ο. Η. Ε. καὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Συνθήκης τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἄνθρώπου, πού διακηρύττει: «Τὰ Κράτη μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπῃς βεβαιοῦν ὅτι ἡ ἐλευθερία εἶναι τὸ θεμέλιον τῆς εἰρήνης καὶ τῆς δικαιοσύνης, ὅτι ἡ ἐλευθερία δὲν ἐξασφαλίζεται ἐὰν δὲν ὑπάρχει μίᾳ πραγματικῇ δημοκρατίᾳ καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἄνθρώπου». Ἄντις ἡ πρώτη συνεδρία τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν νὰ γίνῃ σ' ἓνα ἀπὸ τὰ ἑνδοξα βουνὰ τῆς Βορείου Ἠπείρου γιὰ νὰ ἀποτίσουν φόρο τιμῆς σὲ αὐτὸν τὸ χῶρο τοῦ νεώτερου Μαραθῶνα, στήνοντας τὸ ἄγαλμα τῆς Ἐλευθερίας γιὰ νὰ κρατάει τὸ κοντάρι μὲ τὴ γαλανόλευκη σημαία μας, πού μὲ τὸν κυματισμὸ τῆς νὰ θυμίζει τὴν Φτερωτὴ Νίκη, ἀφίνεον ἀκόμα τοῦτον τὸ χῶρο ἀλύτρωτο. Καὶ συνεργοῦν στίς θηριωδίες τῶν ἀντίχριστων τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως πού πασχίζουν νὰ πνίξουν τὸ φιλελεύθερο τραγοῦδι τῆς Κύπρου.

* *

Ἀλλὰ ἡ Κύπρος μὲ τὰ παληκάρια τοῦ Διγενῆ καὶ τὴν πανελλήνια ἀδάμαστη ψυχὴ θά νικήσῃ. Ὅπως θά νικήσουμε καὶ στὸν πατρῷο χῶρο τῆς Βορείου Ἠπείρου, ἀπ' ὅπου τὸ 1940 καὶ 1941 ἀκούσθηκε *urbi et orbi* τὸ φιλελεύθερο τραγοῦδι τῆς ἀδούλωτης Ἑλληνικῆς ψυχῆς. Ἀπὸ τοῦτον τὸν Μαραθῶνα τοῦ 1940 θά ἀκουσθεῖ καὶ πάλῃ ὁ λόγος τοῦ Μαραθωνοδρόμου. ΝΕΝΙΚΗΚΑΜΕΝ!...

* Μήνυμα τοῦ ποιητοῦ Ι. Π. Κουτσοχέρα εἰς τὸ Α' Πανεπειρωτικὸν Συνέδριον τῶν Ἀθηνῶν (8—9 Ἰουλίου 1956).

Η ΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΑΜΑΧΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Εἰς τὸ 42ον τεῦχος Ὀκτωβρίου ἔ. ἔ. τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» ὁ καλὸς φίλος καὶ συνάδελφος κ. Γεώργιος Βάντζιος, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ ῥόλος τῶν γυναικῶν εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1940—41» διασώζει διὰ τῶν στηλῶν τῆς μίαν ἐξόχως τιμητικὴν σελίδα διὰ τὴν ὀλόψυχον συμμετοχὴν τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ τῆς Ἡλείρου εἰς τὸν ὡς ἄνω ἀγῶνα. Εἰς τὰ ἐπεισόδια αὐτά, ὁ ἴδιος ἔπαιξε πρωταγωνιστοῦν πρόσωπον, μὲ τὴν ἐγνωσμένην ὅμως Ἡπειρωτικὴν σεμνότητα καὶ μετριοφροσύνην — ἡ ὁποία καταστὰ ἐλάττωμα — ἀποφεύγει ἐπιμελῶς νὰ μνημονεύσῃ, οἷοι τὸ Κράτος ἀναγνωρίζον καὶ τιμῶν τὰς ἔξαιρετικὰς ταύτας ὑπηρεσίας του, τοῦ ἀπένειμε τὸν χρυσοῦν σταυρὸν μετὰ ξιφῶν τοῦ Β. Τάγματος Γεωργίου Α.' (Β. Δ. Ἐφ. 252 τῆς 23—10—947 τεῦχος Γ.) καὶ τὸ μετάλλιον ἔξαιρέτων πράξεων.

Ἐπιθυμοῦντες νὰ συμπληρώσωμεν κατὰ τὸ ἔνόν, τὴν εἰκόνα τῆς ἐνθέου ἐξορηγήσεως τοῦ Ἡπειρωτικοῦ κόσμου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὅστις ἐστάθη συμπαραστάτης τῆς μαχομένης ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν Ἑλληνικῆς νεότητος, ἀποστέλλομεν ὑμῖν ἀνέκδοτον ἔγγραφον ἐκ τοῦ ἀρχείου μας, τοῦ Μοιράρχου Διοικητοῦ τῆς Ὑποδιοικήσεως Χωροφυλακῆς Ζαγορίου μακαρίτου Ν. Σιαπέρα πρὸς τὴν Γενικὴν Διοίκησιν Ἡλείρου πρὸς δημοσίευσιν ἀντίγραφον τούτου μᾶς παρεδόθη ὑπὸ τοῦ μακαρίτου πολιτευτοῦ καὶ δημοσιογράφου Φάνη Τζιάλλα.

*Πρὸς τὴν Στὴν Γενικὴν Διοίκησιν Ἡλείρου
Ἐκθεσις περὶ τῆς δράσεως τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ Ζαγορίου κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου ἐν Ἀῶ καὶ Βρυσοχώρῳ*

Ἄμα τῇ κηρύξει τοῦ πολέμου, εἰς ὃν ἅπαν τὸ ἔθνος ἀπεδόθη μετ' ἀφαντάστου αὐταπαρήσεως ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Σεπτοῦ ἡμῶν Ἄνακτος καὶ τὴν φωτεινὴν διάνοιαν τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους κ. Ι. Μεταξᾶ, καὶ τὸ Ζαγόριον, ἡ Ἑλληνικωτάτη αὐτηγωνία τοῦ ἔθνους εὐρέθη ψυχικῶς ἔτοιμον διὰ πᾶσαν θυσίαν. Ἄπαντες οἱ κάτοικοι δεμένοι ὅλοι μὲ τὴν ἰδίαν ἀντίληψιν ἀνθρωπίνου καὶ ἔθνικοῦ προσορισμοῦ προέπεμπαν τοὺς στρατευθέντας διὰ τὰς προφυλακὰς, ἵνα συνεχίσωσι τὴν ἀθάνατον καὶ ἀκατάλυτον ἱστορίαν τοῦ ἔθνους.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀπὸ τῆς κηρύξεως, τὸ μέτωπον ἐπιχειρήσεων τοῦ Κεντρικοῦ Τομέως (Κονίτης) μετεφέρθη εἰς Βρυσοχώριον, Λάϊσταν καὶ Βωβοῦσαν, χωρία τοῦ Ἀχραίου Ζαγορίου, ἀπέχοντα ἐκ τῆς ἑδρας 20—25 ὥρας, καὶ ἐκ τοῦ ἀμαξιοῦ διὰ Καπεσόβου 15 ὥρας. Ἐπόμενον ἦτο νὰ γίνῃ σκέψις τόσον περὶ τροφοδοτήσεως

τῶν στρατευμάτων μας, ὅσον καὶ περὶ ἐφοδιασμοῦ τούτου διὰ πυρρομαχικῶν. Ἡ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ Τέρματος μέχρι Καπεσόβου ἦτο μὲν διηνοιγμένη, εἶχεν ὅμως ἀνάγκην ἐπιστρώσεως ἐν πολλοῖς, ἵνα διέλθωσι τροχοφόρα.

Δι' ὃ διὰ προσωπικῆς ἐργασίας τῶν κατοίκων τῶν πέριξ χωρίων, νυκθημερῶν ἐργασθέντων ἐπιδιορθώθη ἐκ τῶν ἐνότων ἡ ὁδὸς μέχρι Καπεσόβου, ἀφοῦ κατεσκευάσθη ξυλινὴ γέφυρα παρὰ τὸ Κουκούλιον, ἵνα διέρχωνται αὐτοκίνητα.

Τὸ πρῶτον κλιμάκιον ἐφοδιασμοῦ ἐγένετο ἐν Καπεσόβῳ, ἐνθα κατέφθανε νύκτωρ μέγας ἀριθμὸς αὐτοκινήτων, πλήρων πολεμοφοδίων καὶ τροφίμων, διὰ τὴν ἐκφόρτωσιν τῶν ὁποίων εἰργάζοντο ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιά.

Δεύτερον κλιμάκιον ἐν Τσεπελόβῳ, ἑδρα τῆς Ὑποδιοικήσεως, τρίτον ἐν Σκαμνελίῳ καὶ τέταρτον ἐν φυλακίῳ Γυφτοκάμπου. Ἡ μεταφορὰ ἐκ Καπεσόβου εἰς Βρυσοχώριον ἀλήθει καὶ ἐξεύρεσιν ἱκανοῦ ἀριθμοῦ ζῶων, τὰ ὁποῖα, λόγῳ τῆς ἐπιτάξεως δὲν εὐρίσκοντο ἐν Ζαγορίῳ, ἐχρησιμοποίηθησαν δὲ ὡς τοιαῦτα τὰ ἐναπομείναντα ἄχρηστα, ὡς καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ὄνοι. Ὅλαι αἰ γυναῖκες, γέροντες καὶ παιδιά, εἰς τὴν κλῆσιν τῆς

χωροφυλακῆς ἔσπευσαν, ὡς ἀληθινοὶ Ἕλληνες, φλεγόμενοι ἀπὸ βαθεῖαν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν, πρὸς τὴν Πατρίδα, ἀπὸ ἐθνικὴν ἀλληλεγγύην καὶ αὐτοθυσίαν, καὶ ἀπὸ τὰ εὐγενικώτερα αἰσθήματα-ἐθνικῆς ἀξιοπρεπείας καὶ τιμῆς, καὶ νυχθημερόν καὶ ὑπὸ δυσμενεῖς καιρικὰς συνθήκας εἰρβάζοντο καὶ μετέφεραν εἰς Βρυσσοχώριον τὰ πολεμοφόδια καὶ τρόφιμα πρὸς ἐφοδιασμὸν τὸσον τοῦ ἀποσπάσματος Ἄφου, ὅσον καὶ μετέπειτα τῆς Μεραρχίας Ἰππικοῦ. Ἡ ἐργασία αὕτη ἐξηκολούθησεν ἐπὶ 25 συνεχεῖς ἡμέρας κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων πλείστα ζῶα τῶν κατοίκων ἔθανον καθ' ὁδὸν λόγῳ τῆς ἐξαντλήσεως. Παρὰ ταῦτα ὁμως οὐδεὶς δυσανασχέτησεν, ἀντιθέτως δὲ μὲ μεγάλην ψυχικὴν ἀντοχὴν, ὡς πραγματικοὶ στρατιῶται τῶν μετόπισθεν ἠργάσθησαν ἵνα ἐπέλθῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συντριβῆς τοῦ ἐχθροῦ. Δι' ὃ καὶ σήμερον πανηγυρίζουσι διὰ τὸ ἐπελθὸν ἀποτέλεσμα.

Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας λόχος στρατοῦ ἀφικθεὶς ἐγκατεστάθη ἐν Τσοπελόβῳ, ἔνθα ἔτυχε πάσης δυνατῆς περιποιήσεως, ἤτοι εἰς προμήθειαν τροφίμων, νομῆς διὰ τὰ κτήνη των, καὶ κλινοσκεπασμάτων εὐγενῶς προσφερθέντων καὶ ὑπὸ τῶν πέριξ κοινοτήτων, ὡς καὶ οἰκημάτων πρὸς στέγασιν.

Ἐπίσης ἡμερησίως κατέφθανον περὶ τὰ 300 κτήνη τοῦ στρατοῦ πρὸς συμπληρωματικὴν μεταφορὰν τῶν πολεμοφοδίων, ἅτινα συντηροῦντο διὰ νομῆς τῶν κοινοτήτων, οἱ δὲ ἄνδρες ἐστεγάζοντο εἰς τὰς οἰκίας τῶν κατοίκων. Ὅμοίως τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ πολέμου κατέφθασαν περὶ τοὺς 3000 πρόσφυγες ἐκ τῶν περιφερειῶν

Πωγωνίου καὶ Κονίτης, οὓς οἱ κάτοικοι ἐκ τοῦ ὑπερήμετου αὐτῶν περιέθαλψαν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Ὅμοίως διήλθον τὰ οἰκότροφα Σχολεῖα Κονίτης, Ἀναγνωστοπωλείου καὶ Ὀρφανοτροφείου μετὰ τοῦ προσωπικοῦ των. Αἱ προσωπικαὶ δὲ θυσίαι καὶ ἡ πατριωτικὴ συγκίνησις, ἥτις κατέλαβε τοὺς κατοίκους, ἀπὸ τῆς ἀφίξει τῶν πρώτων τραυματιῶν μας (διότι ὑπῆρχε χειρουργικὸς σταθμὸς ἐν Σκαμνελίῳ καὶ Τσοπελόβῳ), δὲν περιγράφεται. Ἄπαντες οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν, δι' ὧν διήρχοντο προσέφερον πᾶν ὅ,τι ἠδύναντο διὰ ν' ἀνακουφίσωσι τοὺς πόνους των. Πάντα ταῦτα διεπίστωσαν καὶ οἱ ἐντεῦθεν διελθόντες Ἀνώτεροι Ἀξιωματικοὶ τοῦ Στρατεύματος, ἤτοι ὁ Συνταγματάρχης Φριζῆς, ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας τοῦ Ἰππικοῦ Ἀντισυνταγματάρχης Γκίκας, ὁ Συνταγματάρχης τοῦ Ἰππικοῦ Παπαθανασίου, ὁ Συνταγματάρχης τοῦ Πυροβολικοῦ Κουρτίδης, ὁ Ἀρχίατρος Φαρμακίδης, ὡς καὶ ἄλλοι κατώτεροι Ἀξιωματικοί, οἵτινες καὶ ἐξέφρασαν τὴν εὐαρέσκειάν των καὶ τὸν θαυμασμόν των διὰ τὴν αὐτοθυσίαν τῶν κατοίκων τοῦ Ζαγορίου.

Γενικῶς ἡ διαγωγὴ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ Ζαγορίου καθ' ὅλην τὴν διαρρέυσασαν χρονικὴν πολεμικὴν περίοδον ὑπῆρξεν ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ἀρίστη καὶ ἡ ἱστορία δὲν πρέπει νὰ παραλείψῃ, ὅτι ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεών του τὸ Ζαγόριον συνέβαλεν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Νίκην.

Ὁ Διοικητὴς Ὑπηρεῶς Χωροφυλακῆς Ζαγορίου
 Ν. ΣΙΑΠΕΡΑΣ
 Μοίραρχος

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΚΩΝ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ, ἄ. μ. τῆς
Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

ΑΠΟ ΤΑ ΕΝΕΤΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ

ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΤΣΩΝΗΣ ΚΑΙ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΣ ΛΙΒΑΝΙΤΟΣ

Κατὰ τὴν δημοσίαν Συνεδρίασιν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τῆς 11ης Ὀκτωβρίου 1956, ὁ διακεκριμένος ἡπειρώτης ιστοριοδίφης καὶ στειῶς συνεργάτης μας κ. Κ. Δ. Μέρτζος ἀνέπτυξεν ἐνώπιον πυκνοτάτου ἀκροατηρίου τὴν ἐνδιαφέρουσαν ἀνακοίνωσίν του: «Λάμπρος Κατσώνης καὶ Ἀνδρουῦτσος Λιβανίτος» τὴν ὁποίαν δημοσιεύομεν κατωτέρω. Τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Μέρτζου ἐκτὸς τῶν Ἀκαδημαϊκῶν καὶ τῶν ἄλλων διανοουμένων παρηκολούθησαν καὶ ὑπερδιαχόσιοι ἡπειρώται τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ ἡπειρώτης ιστοριοδίφης πρὸ τῆς ἀνατύξεως τοῦ θέματός του εἶπε τὰ ἑξῆς:

«Βαθεῖά εἶναι ἡ συγκίνησίς μου καὶ μεγάλη ἡ χαρὰ διότι πρώτην τώρα φοράν ἀφότου ἐξελέγην ἀντεπιστέλλον μέλος, μοῦ δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ ἀνέλθω εἰς τὸ βῆμα τοῦτο καὶ νὰ ὁμιλήσω ἐνώπιον Ὑμῶν τῶν κορυφαίων Ἐπιστημόνων τῆς Χώρας μας. Θεωρῶ ὑποχρέωσίν μου καὶ καθήκον νὰ ἐκφράσω καὶ διὰ ζώσης φωνῆς τὰ εὐγνώμονα αἰσθήματά μου εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, διότι ἐκ τῶν 2000 καὶ πλέον σελίδων, ὅσαι ἀποτελοῦν τὸ ἱστοριοδιφικόν μου ἔργον, ἡ Ἀκαδημία μοῦ ἔκαμε τὴν τιμὴν νὰ βραβεύσῃ δύο συγγράμματα καὶ νὰ ἐκδώσῃ ἄλλα δύο ὡς ἰδίαις αὐτῆς πραγματείας»

Τὰ ἀνεξάντλητα Ἐνετικά Ἀρχεῖα μᾶς ἀπεκάλυψαν προσφάτως, κατόπιν ἐρεύνης γενομένης παρ' Ἰταλοῦ ἀρχαιοδίφου ὑπὸ τὴν καθοδήγησίν μου, πολλὰ καὶ διάφορα στοιχεῖα ἐνδιαφέροντα τὰς δύο ταύτας ἐξαιρετικὰς προεπαναστατικὰς φυσιογνωμίας, ἧτοι τοὺς Ρουμελιώτας Λάμπρον Κατσώνην καὶ Ἀνδρουῦτσον Λιβανίτον, τὸν πατέρα τοῦ Ὀδυσσέως. Τὰ ἐν λόγῳ στοιχεῖα ἀντεγράφησαν ἀπὸ τὴν ἀλληλογραφίαν τῶν Προβλεπτῶν Ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, τοῦ Ἐνετοῦ προξένου τῆς Κέας (Τζῆς), τοῦ Γενικοῦ κατὰ θάλασαν Προβλεπτοῦ, τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐνετοῦ Βαύλου, ἐκ τῶν Καταστίχων τῆς Γερουσίας τῶν περιεχόντων τὰ θεσπίσματα καὶ τέλος ἀπὸ τὴν ἐγκώδη ἀλληλογραφίαν τοῦ τελευταίου διασήμου ναυάρχου τῆς ψυχorroραγούσης Ἐνετικῆς Ἀριστοκρατίας Ἀντζελο Ἔμο.

Περὶ τοῦ ναυμάχου Λάμπρου Κατσώνη τὰ ἀποκαλυφθέντα ἔγγραφα μᾶς δίδουν πολλὰς διαφωτιστικὰς πληροφορίας, αἱ ὁποῖαι ἀναιροῦν εἰς τινὰ σημεῖα τὰ μέχρι τοῦδε γραφέντα καὶ συμπληρώνουν τὰς ἀκριβεῖς χρονολογίας διαφόρων περιστατικῶν, ἐτι δὲ μᾶς δίδουν τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸν

τῶν πλοιαρίων ποὺ ἀπήρτιζον τὸν στολίσκον τοῦ μαγκιόρ. καὶ εἶτα ἀντισυνταγματάρχου Λάμπρου. Μαιθάνομεν εὖτω, πῶς διεξήχθησαν αἱ περὶ τὴν Κέαν δύο συγκρούσεις τοῦ στολίσκου μετὰ τὴν Τουργικὴν Ἀρμάδαν ὡς καὶ τὴν πυρπόλησιν παρὰ τοῦ ἰδίου Κατσώνη τῆς ναυαρχίδος τοῦ «Ἀθηνα τοῦ Βορρά». Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἔλαβε χώραν τὴν 5)16 Μαΐου 1790 εἰς τὸ Κάβο Ντόρο. Περαιτέρω περιγράφονται ἄλλαι πειρατικαὶ ἐπιχειρήσεις τοῦ Κατσώνη, ὅστις, ἐνισχυθεὶς μετὰ ἄλλα πλοιαρία, ἐδημιούργησε νέαν ἑσῆσιν εἰς τὸ Πόρτο Κάγιο τῆς Λακωνίας, ἐνθα τὴν 4)15 Ἰουνίου 1792 ὑπέστη πανωλεθρίαν ὁ στολίσκος, κτυπηθεὶς ἀπὸ 27 τουργικὰ πολεμικά, μετὰ ὅποια συνέπραξε καὶ μία γαλλικὴ φρεγάτα. Ἡ σύμπραξις αὕτη τῶν Γάλλων ἐμβάλλει εἰς ἀπορίας τὸν Κωνσταντινὸν Παπαρηγόπουλον, διερωτώμενον διατὶ ἄραγε συμμετέσχον εἰς Γάλλοι. Ἀλλὰ τὰ ἀποκαλυφθέντα ἔγγραφα μᾶς φανερώνουν ὅτι ὁ Λάμπρος εἶχε προηγουμένως λεηλατήσῃ πέντε γαλλικὰ ἐμπορικὰ σκάφη καὶ τοῦτο προὐκάλεσε τὴν μῆνιν τῶν Γάλλων.

Μετὰ τὴν πανωλεθρίαν τοῦ Πόρτο Κά-

γιο, ο Κατσώνης μετά τινων οπαδών, κατέφυγεν εις τὰ Κύθηρα, όπουθεν διεπεραιώθη, εξαναγκασθείς υπό των Ένετων, εις τὴν Ἰθάκην, ἔνθα, πρὸ τεσσάρων ἐτῶν, εἶχεν ἐγκαταστήσει τὴν οἰκογένειάν του ἀποτελουμένην ἀπὸ τὴν διαίως ἀπαχθεισάν ἐκ Κέας καὶ καταστασάν σύζυγόν του Μαρτίαν, τὸ γένος Σοφιστοῦ, δύο τέκνα εἰς τρυφερὰν ἡλικίαν, τὴν θείαν τῆς συζύγου του καὶ τέσσαρας ὑπηρέτας καὶ ὑπηρετρίδας.

Καὶ ἐπειδὴ εἶχεν ἐκδοθῆ ἔνταλμα συλλήψεώς του, ἐκρύπτετο μετ' ἄλλων δέκα οπαδῶν εἰς τὰ βουνὰ καὶ τέλος ἀπέπλευσε κρυφίως καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν κωμόπολιν Ράπεζα τοῦ Μαργαριτίου, ἐγγὺς τῆς ὑπὸ των Ένετων κατεχομένης Πάργης. Ἐν τῷ μεταξύ αἱ ἐν Ἰθάκῃ ἐνετικαὶ ἀρχαὶ προσέβησαν εἰς τὴν ἀπογραφὴν τῶν ἐπιπλῶν καὶ σκευῶν τῆς οἰκίας Κατσώνη, ἧς ἔχομεν λεπτομερὲς ἀντίγραφον. Τὰ ἐπιπλά ταῦτα μεταξύ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ τινα πολύτιμα κοσμήματα, μετεφέρθησαν εἰς Κέρκυραν μαζί με τὴν οἰκογένειαν, ἣ ὅποια παρέμεινε ὑπὸ περιορισμὸν ἐν τῷ φρουρίῳ, ἐπὶ ἔνδεκα καὶ πλέον μῆνας καὶ τέλος ἀφέθη ἐλευθέρᾳ τὴν 15)26 Ὀκτωβρίου 1793, κατόπι ἐνεργειῶν τοῦ ἐν Βενετίᾳ Ρώσου ἐπιτετραμμένου. Σημειωτέον ὅτι ἐκ τῆς κωμοπόλεως Ράπεζα, ὁ Κατσώνης ἐξέπεμπε ἐντόνους διαμαρτυρίας εἰς τὸν ἐν Κερκύρᾳ Γενικὸν κατὰ θάλασσαν Προβλεπτήν, πλὴν αὐταὶ δὲν ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψιν.

Αὐτά, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, εἶναι τὰ περὶ Κατσώνη ἐγγράφα, τὸν ὅποιον οἱ Ένετοὶ παρουσιάζουν ὡς τρομερὸν πειρατὴν, μὴ σεβόμενον οὔτε τὰ πλοῖα τῶν οὐδετέρων κρατῶν καὶ προσβάλλοντα καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ Ἰδραϊώτικα πού ἔφερον, κατ' ἀνάγκην, τουρκικὴν σημαίαν.

Ἔρχομαι τώρα εἰς τὰς περὶ Ἀνδρούτσου πληροφορίας, τὸν ὅποιον ἡ δημοτικὴ μουσα ἐξύμνησεν ὡς ξακουστὸν καὶ ξακουσμένον. Περὶ τούτου ἔχομεν πολλὰ στοιχεῖα καὶ ἀπὸ τὰς ἐνετικὰς ἐκθέσεις καὶ ἀπὸ τὴν ἐνορκὸν κατάθεσιν πού ἔκαμεν ὁ ἴδιος εἰς τὸ Σπάλατο τῆς Δαλματίας ἀμέσως μετὰ τὴν σύλληψίν του ὑπὸ των Ένετων, παρ' ὅλας τὰς διαμαρτυρίας τοῦ ἐκεῖ Ρώσου προξένου.

Ἀφίνων κατὰ μέρος τὰς ἐνετικὰς ἐκθέσεις, παραθέτω περίληψιν τῆς ἐνορκου καταθέσεώς του τῆς γενομένης ἐν Σπάλατο τὴν 16ην Νοεμβρίου 1792. Ἐν ταύτῃ περιγράφεται ἐν ἀρχῇ ὁ Ἀνδρούτσος ὡς ὑψηλὸσωμος, παχύσαρκος, καλοκαμωμένος, με μακρὸν μύστακα. Ἀκολουθεῖ ἡ περιγραφή τῶν ἐνδυμάτων πού ἔφερον ὡς καὶ τῶν ἀντικειμένων πού ἦσαν ἀργυρᾶ, ἐπίχρυσα. Ἦτο τότε 40 ἐτῶν ὡς ὁ ἴδιος κατέθεσε, καὶ φαίνεται νὰ εἶναι, προσθέτει ὁ λαθῶν τὴν κατάθεσιν.

Κληθεὶς καὶ ἀπειληθεὶς νὰ εἶπῃ τὴν ἀλήθειαν ὡς πρὸς τὸ ὄνομα, ἐπώνυμον, ὄνομα πατρὸς, ἐπάγγελμα καὶ ἰσὸν γεννήσεως, ἀπήντησεν ὅτι ὀνομάζεται Ἀνδρούτσος Λιβανίτος τοῦ Βουλούση, ὅτι ἐγεννήθη εἰς τὸ Landi τῆς Ρούμελης ἀπὸ πατέρα χωρικόν, ὅτι τὸ 1787 εὑρισκόμενος εἰς τὴν Σαραγόζα τῆς Ἰσπανίας ἔμεινε σύμφωνος με τὸν Ρώσον στρατηγὸν Ἴψον ἵνα συγκεντρώσῃ πολεμιστὰς ἀπὸ τὴν Τουρκίαν, ὅτι συνήθροισε 800 Ἠπειρώτας, ὅτι τὸν ἔκαμαν καπετάνιον καὶ ἀρχηγὸν τοῦ σώματος τούτου, ὅτι ὑπηρετήσεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Λάμπρου Κατσώνη, ὅτι εἰς τὰς μετὰ των Τούρκων συγκρούσεις ἀπώλεσε περὶ τοὺς διακοσίους συντρόφους, μεταξύ τῶν ὑποίων καὶ τὸν ἀδελφόν του, ὅτι ἦτο με τὸν Κατσώνην κατὰ τὴν πανωλεθρίαν τοῦ Πόρτο Κάγιο, ὅτι διέφυγεν εἰς τὰ Κύθηρα καὶ ἐκεῖθεν διεπε-

Ὁ κ. Κ. Α. ΜΕΡΤΖΙΟΣ ὁμιλῶν ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

ραιώθη κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν Ἰθάκην καὶ κατόπιν εἰς Πρέβεζαν, ὅπου ἠνώθη μετὰ πέντε ἄλλων, ὧν ἔχομεν τὰ ὄνόματα καὶ πλήρη διογραφικὰ στοιχεῖα καί, τέλος, τὴν 20ὴν Αὐγούστου 1792, φοβούμενος τὴν σύλληψιν ἣτις εἶχε διαταχθῆ, διέφυγε μετὰ τῶν ἄλλων πέντε ἐπιβάς νησιωτικοῦ πλοίου καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ Σπάλατον, ἵνα ὑποβληθῆ εἰς τὴν νενομισμένην ὑγειονομικὴν καθαρσιν εἰς τὸ ἐκεῖ ἐνετικὸν λιμνοκαθαρτήριον καλεῖται ἐσκόπευον αὐτοὺς καὶ οἱ σύντροφοῖτο νὰ ἀναχωρήσουν, μέσῳ Τεργέστης, διὰ τὴν Πετρούπολιν ἵνα εἰσπράξουν παρὰ τῆς Ρωσικῆς Αὐλῆς τοὺς καθυστερημένους μισθοῦς των.

Αὕτη εἶναι ἐν περιλήψει ἡ κατάθεσις τοῦ Ἀνδρούτσου, τὸ περιεχόμενον τῆς ὁποίας ὡς πρὸς τὴν διαφυγὴν εἰς Κύθηρα, ἐπιβεβαιώνουν μὲ πολλὰς λεπτομερείας τὰ ἐνετικά ἔγγραφα. Εἶναι κατὰ συνέπειαν, ὅχι ἀκριβῆ τὰ παρὰ τοῦ Κωνσταντίνου Παπαρηγοπούλου γραφέντα καὶ ἐπαναληφθέντα παρὰ τοῦ Νικολάου Πολίτη, Μαγιάκου καὶ τῶν Ἐγκυκλοπαιδικῶν Λεξικῶν διτι δῆθεν ὁ Ἀνδρούτσος μετὰ τὴν ἤτταν τοῦ στολίσκου, ἀπεβιδάσθη μετὰ 500 ὀπαδῶν εἰς τὴν Μάνην, διτι διέσχισε τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Στερεάν, μαχόμενος κατὰ 6.000 Τούρκων, ἐκ τῶν ὁποίων ἐφόδευσε 1.500. Πρόκειται ἀναμφιβόλως περὶ παραδόσεων διογκωμένων ἀπὸ τὴν γόνιμον λαϊκὴν φαντασίαν. Ἄλλωστε, ὡς ἐκ τῶν ἐγγράφων καταφαίνεται, οἱ Μανιάτες διέκειντο δυσμενῶς πρὸς τὸν Κατσώνην καὶ τοὺς συμπολεμιστάς του καὶ ὅπου ἀπεβιδάσθησαν ἐκεῖ τοὺς ἐκκκοποίησαν. Καὶ ἡ δυσμένεια αὕτη ἢ μᾶλλον ἢ ἐχθρότης ὀφείλετο ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὸ ὅτι ὁ στολίσκος παρηνώχλει τὰς ἀκτὰς των καὶ ἀναφέρουν τὰ ἔγγραφα ἐπιδρομὰς του, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν ὑποστηριζόμενον ὅτι ὁ Λάμπρος ἐφιλοδοξεῖ νὰ καταστῆ ἡγεμὼν τῆς Μάνης.

Εἰς τὸ Σπάλατο ὁ Ἀνδρούτσος καὶ οἱ πέντε σύντροφοι συνελήφθησαν, ὡς προείπον, ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν κατόπιν θεσπίσματος τῆς Γερουσίας, πιεσθείσης παρὰ τῆς Ἰψηλῆς Πύλης, καὶ ἤχθησαν σιδηροδέσμιοι εἰς τὴν ἐν Ζάρα κεντρικὴν Διοίκησιν. Εἰς τὸ Σπάλατο πλὴν τῶν ἐνόρκων καταθέσεων τοῦ Ἀνδρούτσου καὶ τῶν ἄλλων πέντε, ἐγένετο καὶ λεπτομερὴς ἀπογραφὴ τῶν εἰδῶν

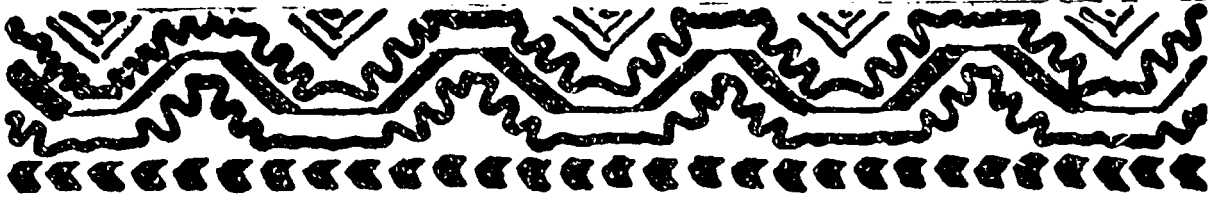
ποῦ ἔφερον ἐντὸς τοῦ πλοίου εἰς κιβώτια— καὶ ἔχομεν λεπτομερὲς ἀντίγραφον -- καὶ τέλος ὁ Ἀνδρούτσος καὶ οἱ δύο ἄλλοι Ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι ἦτοι ὁ Ἰωσήφ Γκινάκας, ἠγούμενος ἀπὸ τὸν Δούρον καὶ κάποιος Πάνος Τζίρας ἀπὸ τὴν Νικόπολιν, παρεδόθησαν εἰς τὸν Πασᾶν τῆς Βοσνίας, ἐνῶ οἱ ἄλλοι τρεῖς, δύο Πρεβεζιᾶνοι καὶ ὁ τρίτος ὀνόματι Βαγγέλης Βελλιανίτης ἐκ Παζῶν, ὡς Ἐνετοὶ ὑπήκοοι, ἀφέθησαν ἐλεύθεροι.

Ἀπὸ τὴν Βοσνίαν οἱ πρῶτοι τρεῖς μετήχθησαν σιδηροδέσμιοι εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐνεκλείσθησαν εἰς τὰς φυλάκας τοῦ Ναυστάθμου. Μετὰ παρέλευσιν, ὅμως, τριῶν ἐτῶν, ἦτοι τῶν Ἀπρίλιον τοῦ 1795 οἱ δύο ἀπεφυλακίσθησαν, ὡς γράφει ὁ Βάϋλος, κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ Ρώσου πρέσβειος καὶ παρέμεινεν ἐγκάθειρτος μόνος ὁ Ἀνδρούτσος. Ἀλλὰ καὶ περὶ τούτου γράφει ὁ Βάϋλος ὑπάρχουν πιθανότητες νὰ ἀποφυλακισθῆ. Δὲν μᾶς παρέχουν τὰ ἔγγραφα περικιτέρω πληροφορίας περὶ τῆς τύχης του, διότι μετὰ δύο ἔτη ἦτοι τὸ 1797 ἡ γηραιὰ Ἐνετικὴ Ἀριστοκρατία ὑπετάγη εἰς τὸν Ναπολέοντα τὸν Πρῶτον καὶ ἔπαυσε κάθε ἀλληλογραφία τοῦ Ἐνετοῦ Βαύλου μετὰ τὸν Γαληνότατον Δόγην.

Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ ἐν Πρεβέζῃ Ἐνετικαὶ Ἀρχαί, ἀμέσως μετὰ τὴν διαφυγὴν τοῦ Ἀνδρούτσου, προέβησαν εἰς λεπτομερῆ ἀπογραφὴν τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ του εὑρεθέντων ἐπίπλων καὶ σκευῶν, ἧς ἔχομεν ἀντίγραφον. Τὰ ἐπιπλα κατασχθέντα μετεφέρθησαν εἰς Κέρκυραν μαζὶ μὲ ἑναντὶ ἑξαδελφόν του ὀνόματι Δημήτριον Περλεπέ, μεταχθέντα σιδηροδέσμιοι, ἢ δὲ οἰκία του ἐσφραγίσθη, ἀπομακρυνθείσης τῆς συζύγου του Ἀκριβῆς τὸ γένος Τσαρλαμπᾶ ἐκ Πρεβέζης, ἢ ὁποία ἀφέθη ἀνενόχλητος, κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ ἐν Κυρκύρα Ρώσου προξένου.

Αὐτὰ εἶναι, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, τὰ νέα ἱστορικὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ρίπτουν ἄπλετον φῶς ἐπὶ τῆς καθόλου δράσεως τῶν δύο τούτων ὀρεσιβίων θαλασσολόκων τῆς λεβεντογέννας Ρούμελης. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα, καταλαμβάνοντα μετὰ τῆς εἰσαγωγῆς 117 χειρογράφων σελίδας, ὑποβάλλω θερμὴν παράκλησιν εἰς τὴν Ὀλομέλειαν ὅπως, εἰ δυνατόν, ἐγκρίνη καὶ δημοσιευθοῦν εἰς εἰδικὴν πραγματείαν.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΚΟΙΝΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΑΝΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΟΜΟΙΩΝ

Ἐκδιδόμενος ὑπὸ Δ. Μ. Σάρρου

Ἐκ τοῦ ὑπ' $\frac{29}{453}$ νέου παλαιοῦ κώδικος τοῦ ἐν Κων)πόλει Ἀγιοταφικοῦ Μετοχίου

Τὸν κώδικα τοῦτον περιέγραψεν ὁ Α. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς ἐν «Ἱεροσολυμιτικῇ Βιβλιοθήκῃ», τόμῳ Δ' σ. 44 καὶ ἡμεῖς ἐν «Παλαιογραφικῷ Ἐράνῳ», δημοσιευθέντι ἐν τῷ ΛΓ' τόμῳ τοῦ ἐν Κ)πόλει Ἑλλην. Φιλ. Συλλόγου (1914) καὶ ἐν ἰδίῳ ἀνατυπώσει σελ. 77 καὶ ἐν τῷ Σηλητευτικῷ λόγῳ τοῦ Μαξίμου κατὰ Διονυσίου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συναποστησάντων εἰς Ἰωάννινα, ὃν ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τοῖς «Ἡπειρωτικοῖς Χρονικοῖς», ἔτει Γ' σελ. 175 καὶ ἐν ἰδίῳ ἀνατυπώσει σελ. 9. Ἐν τῷ Σηλητευτικῷ τούτῳ παρέχομεν καὶ σχετικὰ πρὸς τὸν βίον καὶ τὰ ἔργα τοῦ Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου, ὅστις ἐδίδασκεν ἐν Ἰωαννίνοις 1611—1615.

Δ. Μ. Σ.

Κῶδιξ ἀρ. 29

(φ.τνθ')

Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου

Λόγος κοινὸς περὶ τῶν μαντευομένων καὶ τῶν ὁμοίων (1).

5

Ἐπειδὴ ὁ λόγος εἶναι περὶ μαντευμάτων καὶ ἄλλων τινῶν ὁμοί(ων) τοῖς μαντεύμασι, καλὸν μοῦ φαίνεται νὰ τὰ ἀποδείξω πῶς εἶναι κακά, καὶ κολάσεως πρόξενα ὅλα τὰ τοιαῦτα, ὅχι μὲ μαρτυρίες ἄλλες ἀλλὰ μὲ μαρτυρίες καὶ ἀποδείξεις τῆς Ἀγίας γραφῆς, καὶ νὰ γνωρίσῃ κάθε ἄν(θρωπος), πῶς εἶναι ὅλα τὰ τοιαῦτα δαιμόνων ἐπιχειρήματα καὶ εὔρεσες καὶ

10

πῶς τὰ τοιαῦτα ἔχουν κακὸν τέλος, καὶ ὅποιος τὰ ἐπιχειρῖζεται εἶναι δαιμόνων ὑπηρέτης καὶ δοῦλος, καὶ εἰς ὅλον τὸ ὕστερον εἰς κακὸν τέλος καταντᾷ, καὶ ὅτι πᾶς ὅπου τὰ πιστεύει τὰ τοιαῦτα εἶναι ἄπιστος, καὶ ὁ Θε(ὸς) εἶναι μακρὰ(ν) ἀπ' αὐτόν, καὶ ὅσα ἄλλα δυνηθῆ ὁ λόγος νὰ εἰπῆ,

15

διὰ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ σύρῃ ἀπὸ τὴν τοιαύτην πλάνην, τοὺς πιστεύοντας τοὺς δαίμονας καὶ ὅχι τὸν Θε(ὸν), ὅπου εἶναι ἡ πηγὴ τῶν ἀγαθῶν πάντων, τὸν ὁποῖον ὡσὰν ὅπου εἶναι δοτὴρ τῶν καλῶν πάντων καὶ ὅπου εἶναι π(ατ)ῆρ τῶν φώτων ἀπὸ τὸν ὁποῖον πᾶσα δόσις ἀγαθῆ καταβαίνει, καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἔρχεται, καὶ ὡσὰν ὅπου δίδει πλουσίως ὅ,τι

20

τοῦ ζητήσῃ τινὰς μὲ ὀρθὴν καὶ σωστὴν πίστιν, τὸν ἐπικαλούμεθα καὶ τὸν παρακαλοῦμεν νὰ φωτίσῃ μὲν ἡμᾶς ὅπου ἔχομεν νὰ εἰποῦμεν καὶ νὰ γρά-

1. Ἐν τῷ πίνακι τῶν περιεχομένων (πρὸ τοῦ φ. α) σημειοῦται τῇ αὐτῇ χειρὶ τοῦ γράψαντος τὸν κώδικα ὡς τελευταῖος λόγος ὧδε: «Λόγος περὶ ματευμάτων καὶ τῶν ὁμοίων φ ὕλλα τνθ'». Δὲν ἐτηρήσαμεν παντοῦ τὴν στίξιν τοῦ χειρογράφου.

Γραφὴ κώδικος 8 μαρτυρίαις ἄλλαις. 9 γνωρίσι, 12 καταντᾷ (πανταχοῦ τοῦ χειρογράφου ἔλλείπει ἢ ὑπογεγραμμένη, διὸ κατωτέρω δὲν σημειοῦται).

ψωμεν τὸν λόγον ἐπιούτου καὶ νὰ μᾶς σοφίσῃ καὶ νὰ μᾶς ἀνοίξῃ τὸ στόμα
νὰ λαλήσωμεν πρὸς τοὺς μέλλοντας ἀκούειν. Ἐκεῖνοι λοιπὸν ὁποῦ μαν-
τεύουσι, ἢ ὁποῦ γοητεύουσι, ἢ κάμνουν ἄλλο τι ὅμοιον, διὰ κάποιον τέλος
τὸ κάμνουν. Καὶ τὸ μὲν ὑποκείμενόν τους εἶναι εἰς ἓνα τρόπον μὴ ἐπι-
5 χείρησις ματαία καὶ ψευδὴς καὶ γεμάτη κάθε λογῆς πλάνην· διότι ἢ εἶναι
κουκκία, ἢ ροβίθια, ἢ ἄμμος ἢ σχοινία, ἢ ἄλλα τινά, ὁποῦ εἶναι καὶ ἐν-
τροπὴ νὰ τὰ διηγᾶται τινὰς καὶ ματαιολογία κατὰ ἀλήθειαν· τὸ δὲ τέλος
τους εἶναι νὰ δείξουν πῶς προλέγουσι καὶ ἀποδείχνουν κάποια πράγματα
ὁποῦ προέγιναν, καὶ ἐτὶ ἀποδείχνουν τοῦ λόγου τους, πῶς προγινώσκουν
10 τὰ μέλλοντα ἢ τὰ περασμένα. Ἔχουν καὶ κάποιους τόπους χωριστοὺς εἰς
τοὺς ὁποίους τὰ ἐργάζονται τὰ τοιαῦτα κεκρυμμένους καὶ σκοτεινοὺς,
διότι, τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου κρυφὰ καὶ σκοτεινὰ εἶναι. Ἔχουν καὶ κά-
ποιους καιροὺς καὶ ὥρες ὁποῦ τὰ κάμνουν, καὶ ἰὲς περισσότερες φορὰς
τὴν νύκτα, διότι ὅλα τους σκοτός σκοτός πρέπει νὰ εἶναι γεμάτα τὰ ἔργα.
(φ. ινθ²) 15 Ἔχουν ἀκόμη καὶ κάποιον τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον τὰ κάμνουν, ὁποῦ τινες
ἀπ' αὐτοὺς ἐκδύνονται παντελῶς διὰ νὰ δείξουν καὶ μὲ τοῦτο πῶς γυμνώ-
νουνται ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ παντὸς ἀγαθοῦ καὶ ἐνδύνουν-
ται τὸν δαιμονισμόν καὶ τὰ τοῦ δαίμονος ἔργα. Κάμνουν καὶ ἄλλα πα-
ρόμοια, ὁποῦ, ὡς εἶπαμεν εἶναι περιττὸν νὰ τὰ λέγῃ τινὰς. Ὅμως ἀπὸ
20 ὅλα ἅς ἰδοῦμεν ἂν ἤμποροῦν νὰ προηξεύρουν τὰ μέλλοντα οἱ τοιοῦτοι, ἢ
ἂν δὲν ἔμποροῦν. Πῶς πρὶν νὰ τὸ ἰδοῦμεν αὐτό, ἅς δεῖξωμεν πῶς εἶναι τὰ
τοιαῦτα δαίμονος ἔργα, καὶ τότε εἶναι εὐκόλον νὰ τὸ γνωρίσωμεν καὶ
τοῦτο.
Εὐρίσκομεν εἰς τὴν Θεῖαν γραφὴν τὸν διάβολον λεγόμενον πονηρόν, καὶ
25 διὰ τοῦτο διδάσκει ὁ κ(ύριος) ἡμῶν Ἰησοῦς Χ(ριστός) νὰ λέγωμεν εἰς
τὴν προσευχὴν μας τὴν καθολικὴν καὶ κηριακὴν εἰς τὸ τέλος τῆς «καὶ μὴ
εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ»
ἦγουν ἀπὸ τὸν διάβολον. Καὶ κάθε ἄν(θρώπος) ὁ τοῦ κάμνει τὰ ἔργα τοῦ
διαβόλου πονηρὸς ὀνομάζεται καὶ εἶναι ὄχι πῶς νὰ γίνεταί διάβολος κατὰ
30 τὴν οὐσίαν τοῦ δαίμονος, ἂν μὴ λέγεται πονηρὸς καὶ παίρνει τὴν ὀνομα-
σίαν τοῦ διαβόλου, διατὶ πονηρεύεται καὶ κάμνει τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου.
Καὶ ὁ γόης, ἦγουν ὁ μάγος, πονηρὸς λέγεται, διότι ἢ ἀπάτη πονηρία
εἶναι, καὶ ἢ γοητεία ἦγουν ἢ μαντεία, ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ μία ἀπάτη
καὶ πλάνη μὲ τὴν ὁποίαν ὁ γόης, ἦγουν ὁ μάγος καὶ μάντις πλανᾷ τοὺς
35 ἀπίστους ἄν(θρώπους) καὶ τοὺς ἐβγάνει ἀπὸ τὴν πίστιν τοῦ Χ(ριστοῦ),
καὶ τοὺς φέρνει εἰς τὸ νὰ πιστεύουν τὸν διάβολον. Διότι ἐπειδὴ ὁ μάντις
καὶ ἢ μαντεία ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ μία πλάνη καὶ ἀπάτη καὶ κάθε εἰς
ὁποῦ ἔχει θάρρος καὶ πίστιν εἰς αὐτὰ καὶ ἐλπίζει νὰ βοηθηθῇ ἀπὸ τὴν
πλάνην καὶ τὴν ἀπάτην εἶναι πλανεμένος καὶ ἠπατημένος. Καὶ ὁποῖος
40 εἶναι πλανεμένος εἶναι ἀπὸ τοῦ διαβόλου πλανεμένος· καὶ ὁ διάβολος ὅταν
πλανᾷ τὸν ἄν(θρώπον), εἰς ἄλλο δὲν τὸν πλανᾷ παρὰ νὰ πιστεῦῃ ἓνα
πράγμα ὁποῦ δὲν εἶναι ἢ ὁποῦ δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἶναι, ἢ ὁποῦ φαίνεται
καὶ δὲν εἶναι, ἢ λέγεται καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι, καθὼς
λέγουσι κάποια πράγματα καὶ δὲν εἶναι, οὐδὲ ἤμποροῦν νὰ εἶναι. Καὶ
(φ. τξ¹) 45 ὁποῖος πιστεύει ἓνα πρᾶγμα μὴ ὄν ὡς ὄν, ἦγουν ὁποῦ δὲν εἶναι ὡς ἂν
νὰ εἶναι, τόσον εἶναι ὡς ἂν νὰ μὴν ἐπίστευε καὶ καθόλου, εἰς τόσον ὁποῦ
πιστεύει τὴν γοητείαν, ὁποῦ εἶναι ἀπάτη καὶ πλάνη, εἶναι κατὰ ἀλήθειαν

2 Ἐκεῖνοι. 4 ἐπιχείρησις. 5 λογίς. 6 ἐντροπῆ. 7 διηγᾶται τινὰς. 9 ἐτὶ. 12 κρυφῆ. 13 ὥραις. ταῖς περισσότεραις φοραῖς. 14 γεμάτα. 15 ἀκόμη. 25 λέγομεν. 34 μάντις 35 εὐβάγει. 36 μάντις.

ἄπιστος, ὡς μὴ πιστεύων πρᾶγμα ὄν, ἀλλὰ λεγόμενον καὶ μὴ ὄν. Καὶ τοῦτο
 τὸ κάμνει ὁ πονηρὸς διάβολος διὰ τὰ δύνηθῃ τὰ κάμη τοὺς ἀνθρώπους
 τὰ πλανοῦνται τὰ πιστεύουν τοῦ πονηροῦ διαβόλου τὰ ἔργα, ὅπου εἶναι
 ἡ γοητεία, ἡ γοητεία καὶ ἡ μαντεία καὶ ἡ γοητεία. Καὶ ὅτι πῶς ἡ γοητεία εἶναι
 5 ἔργον τοῦ διαβόλου, τοῦ λεγομένου εἰς τὴν θεῖαν γραφὴν πονηροῦ, ὁ μέ-
 γας Παῦλος τὸ ἀποδείξει, ἐκεῖ ὅπου σμίγει τὸν πονηρὸν ἄνθρωπον με-
 τὸν γόητα λέγοντας· «πονηροὶ δὲ ἀνθρώποι καὶ γόητες, προκόψουσιν
 ἐπὶ τὸ χεῖρον πλανῶντες καὶ πλανώμενοι» (β' Τιμοθ. γ.). Ἐπειδὴ οἱ πο-
 10 νηροὶ ἀνθρώποι καὶ οἱ γόητες, ἡγουν οἱ μάντιες, ἐξ ἴσου προκόβουν εἰς
 τὸ κακόν, τὸ λοιπὸν ἐξ ἴσου εἶναι κακοί, καὶ ἐπειδὴ ἐξ ἴσου πλανοῦν
 καὶ πλανοῦνται, τὸ λοιπὸν ἐξ ἴσου εἶναι πλάνοι καὶ πλανεμένοι. Καὶ ἡ προ-
 κοπή εἰς τὸ κακὸν ἄλλου δὲν εἶναι ἔργον, μόνον τοῦ διαβόλου. Διότι ὁ
 διάβολος προκόβει εἰς τὸ κακόν, καὶ ὁ διάβολος πλανᾷ τοὺς ἀνθρώπους
 15 τὰ πιστεύουν τὸ ψεῦδος ἀντὶ τῆς ἀληθείας. Καὶ τοῦτο τὸ κάμνει ὁ διά-
 βολος ὄχι ἀμέσως ἀλλὰ ἐμμέσως καὶ με κάποιον πρόσωπον ἄλλο ὅπου
 ἐμπορεῖ τὰ ἀπατήσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, ὅπου δὲν γνωρίζουν τὰ
 ἰσχυρὰ τοῦ διαβόλου, καθὼς ἐπλάσε καὶ τὸν πρῶτον ἀνθρώπον τὸν
 Ἀδάμ, ὄχι ἀμέσως καὶ φανερὰ δι' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ ἐμμέσως διὰ μέσου τοῦ
 20 ὄφρα, τὸν ὅποιον τὸν ἐχρημάστηκεν ὄργανον καὶ ἐγάλασε τὸν ἀνθρώπον
 καὶ ἔφαγεν ἀπὸ τὸ ξύλον, τὸ γνωστὸν καλοῦ καὶ κακοῦ, τὰσσοντάς του
 πῶς θέλουν ἀνοικτῇ τὰ μάτια του καὶ τὰ γενῆ ὡσάν Θεός, τὰ γνωρίζῃ
 τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν. Τέτοιαν συνήθειαν ἔχει ὁ διάβολος, καὶ εὕρισκε
 κάποια ὄργανα ἐπιτήδεια, καὶ πλανᾷ τοὺς ἀνθρώπους με κάποιες ὑπό-
 25 σκευές, τὰχατες φαινόμενες πρὸς τὸ παρὸν πῶς εἶναι καλές, καθὼς κάμνει
 καὶ τώρα καὶ εὕρισκε κάποιον γυναῖκα, καὶ κάποιον ἀνθρώπου δυν-
 σιυχῆ, καὶ πλανᾷ ἐκείνους ὅπου ἔχουν τὴν ἐλπίδα τοὺς ὄχι εἰς τὸν Θεόν
 ἀλλὰ εἰς τὸν διάβολον. Διότι ἂν ἔχῃς ἀνθρώπου εἰς τὸν Θεόν σωστὴν
 τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα, τὴν ἐλπίζεις εἰς ἀνθρώπου εἰς τὸν ὅποιον δὲν
 30 εἶναι καμμία σωτηρία; Διότι ὄχι μόνον οἱ μάντισσες καὶ οἱ μάντιες δὲν
 δύνονται τὰ σώσουν, ὅπου εἶναι ὄργανα τοῦ διαβόλου καὶ κατοικεῖ ἡ
 ἐνέργεια τῆς πλάνης εἰς τὸν λόγον τοὺς, ἀλλὰ μηδὲ καὶ οἱ ἀνθρώποι
 ἐκεῖνοι ὅπου εἶναι ὄργανα πνευματικὰ || καὶ ἔχουν κάθε λογῆς ἀρετὴν ἐκ
 τοῦ λόγου τοῦ; οὐδὲ ἐκεῖνοι δὲν ἠμποροῦν τὰ σὲ σώσουν, ἢ τὰ σοῦ δώ-
 σουν σωτηρίαν. Διότι, καθὼς λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἡγουν τὰ λόγια
 35 τὰ πνευματικὰ τῆς θείας γραφῆς, δὲν εἶναι ἄλλο ὄνομα οὔτε εἰς τὸν
 οὐρανὸν ἀπάνω, οὔτε εἰς τὴν γῆν κάτω εἰς τὸ ὅποιον κάμνει χρεία τὰ
 σωθοῦμεν. Μόνος ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός εἶναι σωτὴρ μόνος
 αὐτὸς εἶναι λυτρωτής· μόνος αὐτὸς ἠμπορεῖ τὰ σὲ βοηθήσῃ καὶ ὄχι ἄλλος
 40 τινάς. Εἰς αὐτὸν μόνον τὰ ἔχουμεν τὴν ἐλπίδα μας. «ἀγαθὸν πεποιθῆναι
 ἐπὶ κύριον ἢ ἐλπίζειν ἐπ' ἀνθρώπου» καὶ μάλιστα τὰ εἶναι καὶ πλάνος
 καὶ ὄργανον τοῦ διαβόλου καθὼς εἶναι ἡ γραῦς ἐκείνη καὶ ὁ ἄλλος ἐκεῖ-
 νος, οἱ ἐργάται τῆς πλάνης. Ἐγνωρίσετε εἰς ὀλίγα λόγια ὅτι τὰ ἔργα τῶν
 μάντεων καὶ τῶν γοητῶν εἶναι ἔργα τοῦ δαίμονος, καὶ ὅπου τὰ πιστεύει
 45 ἀρνεῖται τὸν Θεόν καὶ πιστεύει τὸν διάβολον; Καὶ καθὼς τοῦτο τὸ ἔδει-
 ξεν ὁ λόγος μετὰ λόγων τοῦ πνεύματος τῆς θείας γραφῆς, ἔτι εἶναι τὰ
 δείξῃ ἀκόμη ὁ λόγος ὅτι ὁ διάβολος καὶ τὸ ὄργανον τοῦ διαβόλου ὅπου
 εἶναι ὁ μάντις καὶ ἡ μαντισσα, δὲν ἠμποροῦν τὰ προεγνωρίσουν τὸ μέλ-

7 λέγωντας. 21 ἀνοικτεῖ. 23 κάποιος. 24 φαινόμεναις, καλαῖς. 25 τώρα. 28 ἐλπίζης. 29 μάντισσες. 32 λογίς. 40 πλάνος. 45 ἔτις. 47 μαντήσα.

λον. Διότι τοῦτο δὲν εἶναι ἔργον τοῦ διαβόλου, οὐδὲ τὸ ἔδωκεν ὁ Θεός τοῖς δαίμοσι· νὰ τὸ ἔχουν χάρισμα αὐτό, ἀλλὰ τοὺς ἀφῆκε νὰ εἶναι σκοτεινοὶ καὶ νὰ μὴ ἠμποροῦν νὰ ἔχουν τὸ ἀξίωμα ἐτοῦτο τῆς προγνώσεως. Καὶ τοῦτο εἶναι φανερόν καὶ ἀπὸ ἄλλα πολλὰ λόγια τῆς ἀγίας γραφῆς ἀμὴ

5 καὶ ἀπὸ τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ δαίμονος, ὁποῦ ἔλεγε πρὸς τὸν Κ(ύριον) ἡμῶν Ἰησοῦν Χ(ριστὸν)· «εἰ ἐκβάλλεις με ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθεῖν εἰς τοὺς χοίρους». Καὶ δὲν ἤξεύρεις διάβωλε, ὅτι διὰ τοῦτο ἦλθεν ὁ Κ(ύριος) νὰ σὲ ἐβγάλη; Δὲν τὸ ἤξεύρω λέγει ὁ δαίμων, μάλιστα οἱ δαίμονες, καὶ διὰ τοῦτο λέγομεν ἅ μᾶς ἐβγάλης. Ἄν τὸ ἤξευραν οἱ δαίμονες πῶς ἔχει

10 νὰ τοὺς ἐβγάλη ὁ Χ(ριστὸς), δὲν ἔλεγαν ἄν μᾶς ἐβγάλης. Καὶ ἄν διὰ λόγου τους δὲν προηξεύρουν τί ἔχει νὰ γένη πῶς ἤξεύρουν διὰ λόγου σου, παλενεμένε ἄν(θρωπ)ε ὁποῦ πιστεύεις τοὺς δαίμονας καὶ ἐλπίζεις νὰ σοῦ εἰποῦν τὰ μέλλοντα; Ἄπὸ ἓναν ὁποῦ δὲν ἤξεύρει τί νὰ κάμη διὰ λόγου του τί ἐλπίζεις ἐσὺ νὰ σοῦ κάμη; Καὶ τοῦτο διὰ νὰ σὲ κάμω νὰ τὸ γνω-

15 ρίσῃς καλὰ ἀκουε. Ἔρχεται ἐκεῖνη ἡ γύφτισσα, ἡ ὁ μάντις ἐκεῖνος, οἱ ὁποῖοι σοῦ λέγουν δός μου τόσα ἄσπρα, ἢ ἄλλο τίποτε, νὰ σοῦ εἰποῦμεν τί ἔχῃς νὰ πάθῃς ἢ νὰ ἰδῇς τὸ ριζικόν σου, ἢ νὰ εὖρῃς τόσα καλὰ ἢ θησαυρόν, ἢ ἄλλο τίποτε παρόμοιον, νὰ πάρῃς καλὴ γυναῖκα ἢ ἐκεῖνη || καλὸν ἄνδρα. Καὶ εἶναι ἐκεῖνοι ὁποῦ σοῦ τὰ λέγουν αὐτὰ ὅλα ἄν(θρωπ)οι δυσ-

20 στυχισμένοι, πεινασμένοι, γυμνοί, ἄθλιοι μηδένα καλὸν ἔχοντες εἰς τοῦ λόγου τους. Καὶ ἐσὺ ὁ ἄνδρας ἢ ἐκεῖνη ἢ γυναῖκα ἐκαταστηθήκεται τόσον, ὁποῦ δὲν ἔμπορεῖτε νὰ γνωρίσετε κἄν ἀπὸ τοῦτο, ὅτι ἄν ἤξευραν αὐτοὶ νὰ σοῦ κάμουν ἐσένα τίποτε καλὸν, ἢ πολὺ ἢ ὀλίγον, πῶς ζητοῦν ἀπὸ ἐσένα νὰ τοὺς δώσῃς τρία ἢ ὀλιγώτερα ἢ περισσότερα ἄσπρα νὰ περάσουν

25 τὴν ζωὴν τους, ὁποῦ δὲν ἔχουν τί νὰ γένουν; Βλέπεις τὴν πλάνην φανεράν; βλέπεις πῶς σὲ πλανοῦν οἱ πονηροὶ ἄν(θρωπ)οὶ καὶ γόητες; δὲν προκόβουν εἰς ἄλλο οἱ τοιοῦτοι παρὰ μόνον εἰς τὸ χειρότερον, καθὼς λέγει ὁ Θεὸς καὶ μέγας Παῦλος, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς. Τί λοιπὸν τρέχεις πρὸς ἐκεῖνους ὁποῦ προκόβουν εἰς τὸ χειρότερον; Δὲν ἀκούεις ὁποῦ λέγει

30 ὁ προφήτης, ὅτι μὲ τὸν ὄσιον καὶ καθαρὸν γίνεσαι ὄσιος καὶ μὲ τὸν ἁθῶν καὶ ἁμεμπτον γίνεσαι τοιοῦτος, καὶ μὲ τὸν ζαβὸν καὶ ἄτυχον γίνεσαι ὡσὰν ἐκεῖνον; Τί τρέχεις εἰς τοὺς πλανῶντας καὶ πλανωμένους; Ἡθέλεις καὶ ἐσὺ νὰ πλανᾷς καὶ νὰ πλανᾷσαι καὶ ἔτσι νὰ γενῆς ὅμοιος τοῦ διαβόλου, ἢ ὄργανον τοῦ διαβόλου; Ἀφήνεις νὰ πιστεύεις τὸν ποιητὴν σου Θεὸν καὶ πιστεύεις τὸν πλᾶνον καὶ πλανώμενον, ὁποῦ σὲ πλανᾷ ἢ

35 μὲ τὰ κουκκία του ἢ μὲ τὰ ῥοβίθια, ἢ μὲ κάποια μαυρομάνικα μαχαίρια ἢ μὲ κάποια ἄλλα γεμάτα πλάνην καὶ ἀπάτην; Ὡ τῆς ἀνοησίας! Τὰ κουκκία καὶ τὰ ροβίθια τὰ ἔκαμεν ὁ Θεός νὰ τρέφονται οἱ ἄν(θρωπ)οὶ καὶ νὰ δοξάζουν τὸν Θεόν, ὄχι νὰ προφητεύουν οἱ ἄν(θρωπ)

40 οὶ μὲ αὐτά. Ἄν ἦσαν τὰ κουκκία καὶ τὰ ῥοβίθια προφήτες καὶ νὰ ἔμποροῦσαν νὰ εἰποῦν τὰ μέλλοντα γενέσθαι δὲν ἔπρεπε νὰ ἀποστείλῃ ὁ Θεός τὸν Μωϋσῆν, ἢ ἄλλον τινὰ προφήτην νὰ εἰποῦν τὴν ἔλευσιν καὶ τὸν ἔρχομόν τοῦ μονογενοῦς του υἱοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ νὰ στείλῃ ῥοβίθια καὶ κουκκία. Κατανοῶς ἀτός σου τὴν πλάνην καὶ πῶς εἶσαι πλανεμένος ἢ πλανεμένη πιστεύοντας εἰς αὐτά; Τί σοῦ λέγει ἐκεῖνος ἢ ἐκεῖνη ὁποῦ τὰ ῥίχνει; Στέκει ὀρθὸν τὸ κουκκί, καλὸν σημάδι. Εἶναι πίκου-

40 πα τὸ κουκί, δὲν εἶναι καλὸν σημάδι. Στέκει πλάγια, κείτται, ἐκεῖνος

8 εὐγαλῆ. 9 εὐγάλης. 13 ἤξεύρει. 15 γύφτισα. 16 μάντις. ὁποῖοι. 16 ἄσπρα. 17 ἔχῃς. 18 καλῆ. 19 ἐκεῖνοι. 19 δυστυχεῖς. 21 ἐκαταστήθη κέτε τόσον. 24 ἄσπρα. 28 τρέχεις. 34 ἀφήνης. 37 ἀπάτης. 40 προφήταις. 41 ἀποστείλλη.

(φτξα¹) διὰ τὸν ὁποῖον τὰ ἔρριξε νὰ κουκκία. Ὡ ἀνόητοι ἀν(θρωπ)οι, ἢ ἄγνω-
 στες γυναῖκες δὲν βάνετε εἰς τὸν νοῦν σας ὅτι ἂν πιάσετε καὶ ἔσεῖς ἀτοί-
 σας νὰ τὰ ῥίξετε, ὁποῦ δὲν εἶστε μάντες εἶναι || χρεῖα καὶ ὀρθὰ νὰ πέ-
 5 σουν, ἢ πίκουπα, ἢ πλάγια; Διότι ἀλλέως δὲν ἠμποροῦν νὰ πέσουν καὶ
 ἔσεῖς εἶστε τόσον ἀνόητοι ὁποῦ δὲν γνωρίζετε τὴν ἀπάτην τῶν ὀργά-
 νων τοῦ διαβόλου. Ἀλλὰ θέλετε εἰπεῖ, ὅτι ἐγὼ ἐκεῖνο ὁποῦ μοῦ εἶπεν
 ἔγινε κιόλα. Καὶ ἄρα γε διατὶ σοῦ τὸ εἶπεν ἐκεῖνη ἢ ἐκεῖνος ἔγινεν, ἢ
 10 σοῦ εἶπεν πρᾶγμα ὁποῦ ἦτον γεννημένον; Ἄν εἰπῆς ὅτι διατὶ σοῦ τὸ εἶ-
 πεν ἔγινεν, οὔτε ἀληθεύεις, οὔτε εἶναι δίκαιον νὰ τὸ πιστεύσης. Διότι ἂν
 εἶναι ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα καλὸν ἔχει αἰτίαν τὸν Θε(εὸ)ν καὶ ὄχι τὸν διάβο-
 λον. Καὶ τὸ ἠξεύρει ὁ Θε(εὸ)ς καὶ ὄχι ὁ διάβολος, καθὼς, σοῦ εἶπα, ὅτι δὲν
 προκόβει εἰς τὸ καλόν, ἀλλὰ εἰς τὸ χεῖρον, εἰς τὴν πλάνην ὄχι εἰς τὴν ἀ-
 λήθειαν. Ἄν εἶναι κακὸν πάλιν θέλεις νὰ ἰδῆς καλὰ διὰ ποῖαν αἰτίαν
 15 σοῦ ἦλθε τὸ κακὸν ἐκεῖνο. Διότι ὡς καὶ τὰ κακά, δὲν εἶναι δυνατόν, ἢ
 νὰ τὰ προγνωρίζῃ ὁ διάβολος, ἢ νὰ τὰ κάμῃ χωρὶς νὰ θέλῃ ὁ Θε(εὸ)ς.
 Ὅχι πῶς νὰ εἶναι ποιητῆς ἢ αἰτίος τῶν κακῶν ὁ Θε(εὸ)ς, μὴ γένοιτο,
 ἀμὴ παραχωρεῖ ὁ Θε(εὸ)ς διὰ τὴν κακίαν μας καὶ εὐρίσκει χώραν καὶ τό-
 πον ὁ διάβολος καὶ τὰ κάμνει. Καὶ ἀπὸ τοῦτα, ἂν προλέγῃ ὁ διάβολος
 20 δὲν εἶναι παράξενον νὰ λέγῃ τὰ ἔργα του ὁποῦ ἔκαμεν ἢ ἐκεῖνα ὁποῦ
 ἦτον αὐτὸς αἰτίος καὶ ἔγιναν. Διότι ἂν ἔγινεν ἀπὸ παραχώρησιν
 (φ.τξ.β¹) τοῦ Θεοῦ ἓνα κακὸν εἰς ἄλλον τόπον καὶ ἐκεῖ ἔτυχε καὶ ὁ
 ἄνδρας σου, ἢ ἄλλος ἐδικός σου, καὶ ἢ ἦτον ὁμογνώμων μὲ ἐκείνους ὁποῦ
 ἔπαθαν τὸ κακόν, ἢ εἶχεν ἄλλα κακὰ καμωμένα καὶ δὲν ἔλαβεν ἐκεῖ
 25 ὁποῦ τὰ ἔκαμεν, ἀμὴ εἰς ἄλλον τόπον, διότι ἐν ἄλλοις πταίομεν καὶ ἐν
 ἄλλοις πολλάκις ἀπολαμβάνομεν, ἢ καὶ κατὰ τύχην ἔτυχεν ἐκεῖ καὶ συ-
 νέπαθεν μὲ ἐκείνους, διότι εἶναι καὶ κάποια τυχερὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα
 δὲν βλάπτουν κατὰ τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ μόνον τὸ σῶμα, ἂν ἀπὸ τοῦτο προ-
 λέγῃ καμμίαν φορὰν ὁ διάβολος, μὴν τὸ ἔχῃς διὰ πίστιν. Διότι ἂν εἶπε
 30 πρᾶγμα ὁποῦ ἔγινεν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον ὁποῦ ἐσὺ ἔλειπες ἀπ' ἐκεῖ,
 καὶ τὸ εἶπεν ἐμπροτῆτερα ὀλίγες ἡμέρες ἢ καὶ πολλές, καθὼς τὸ εἶδεν
 ὁποῦ ἔγινεν ἐκεῖ μὴν τὸ ἔχῃς τοῦτο διὰ θαῦμα. Διότι ὁ διάβολος εἶναι
 πνεῦμα ἄυλον καὶ ὀγλήγορον, καὶ προφθάνει καὶ προλέγει, ἢ τῆς μάντισ-
 35 σας ἐκεῖνης ὁποῦ εἶναι ὄργανόν του, ἢ ἐσένα εἰς τὸν ὕπνον σου, ἢ μὲ
 ἄλλον τρόπον ὁποῦ ἠξεύρει ἐκεῖνος, διὰ νὰ πλανᾷ τοὺς ἀπαιδεύτους
 ἀν(θρώπ)ους νὰ τὸν πιστεύουν. Πολλὲς φορὲς πλανᾶται καὶ ψεύδεται || πολ-
 λάκις μὲ τὸ νὰ βιάζεται νὰ προειπῇ ἓνα πρᾶγμα ὁποῦ λογιάζει ἐκεῖνος ἀπὸ
 40 κάποια σημάδια, πῶς ἔχει νὰ γένη, καὶ εἰς συμβαίνει ἀπὸ τὴν θεῖαν
 βούλησιν καὶ δὲν γίνεται καὶ ἀπομένει ψεύστης ὁ αἰεὶ ψευδόμενος διάβο-
 λος, ὁ π(ατ)ῆρ τοῦ ψεύδους. Καὶ πῶς γίνεται τοῦτο; Βλέπει χάριν λό-
 γου, ὅτι εἶναι ἓνας ἀνθρωπος εἰς ἀσθένειαν μεγάλην καὶ εἶναι σιμὰ εἰς
 τὸν θάνατον καὶ λογιάζει ὅτι χωρὶς ἄλλο ἀποθαίνει καὶ ὡσὰν σκοτεινὸς
 45 ὁποῦ εἶναι καὶ ἄλλο δὲν σκοπεύει παρὰ νὰ πλανέσῃ τοὺς ἀν(θρώπ)ους νὰ
 πιστεύουν τὰ σκοτεινὰ του καὶ πλανεμένα ἔργα, προφθάνει καὶ δὲν ἀνα-
 μένει νὰ ἰδῇ τὸ τέλος, καὶ ἔρχεται καὶ τὸ προλέγει, καὶ ἀπέκει ἐκεῖνο δὲν
 γίνεται καὶ μένει ψεύστης. Πάλιν βλέπει ὅτι ἓνας ἀν(θρωπ)ος εἶναι δο-
 σμένος εἰς πορνείας, καὶ κλεψιάς, μέθας, καὶ εἰς ἄλλες πολλὰς κακίας, συλ-

1. ἄγνωσταις 2 ἀτοί σας. 3 εἶσται. 4 ἀλέως. 5 τόσα. 6 εἰπῆ. 7 ἄραγε. 11 ἠξεύρη. 27 προλέγει.
 30 ἐμπροτέρως. 30 ἡμέραις πολλάις. 31 ἔχῃς. 32 ὀγλύγορων, μάντισσας 34 ἠξευρε. 35 πολλάις
 φοραῖς. 36 εἰς. 40 σιμὰ. 46 πορνείαις, κλεψιάις, μέθαις, ἄλλαις πολλάις κακίαις.

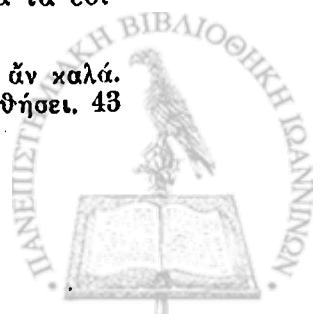

λογίζεται ἀπὸ τοῦτο καὶ λέγει, ὅτι ὁ ἄν(θρῶπ)ος ἐτοῦτος ἔχει νὰ δώσῃ
 κακὸν τέλος, καὶ τὸ προλέγει χωρὶς νὰ ἰδῆ τὸ τέλος καὶ ἀπ' ἐκεῖ, ἢ μετα-
 νοεῖ ὁ ἄν(θρῶπ)ος ἐκεῖνος, ἢ ὁ Θε(ε)ὸς μακροθυμᾷ εἰς αὐτὸν καὶ δὲν γί-
 νεται, καὶ γίνεται πάλιν, ὁ π(αι)τῆρ τοῦ ψεύδους διάβολος ψεύτης· καὶ ἄν
 5 καλὰ πολλάκις ἐπιτυχαίνει, ἀλλὰ δὲν εἶναι τοῦτο διὰ νὰ τὸ πιστεύῃ ὁ
 ἄν(θρῶπ)ος, ὅπου ἔχει γνῶσιν. Διότι ἡ ἀλήθειαν πρέπει νὰ λέγῃ πάντο-
 τε ἢ ψεύματα, ἀμὴ πότε ναι καὶ πότε ὄχι, τοῦτο δὲν εἶναι προφητεία· διό-
 τι τὸ ἓνα ψεῦμα κάμνει καὶ τὴν ἀλήθειαν νὰ μὴ πιστεύεται. Διότι ἐρώτη-
 σαν καὶ τὸν σοφὸν ἐκεῖνον Ἀριστοτέλην, καὶ τοῦ εἶπαν ὁ ψεύτης μὲ τὸ
 10 νὰ λέγῃ ψεύματα, τί κερδαίνει; Καὶ ἐκεῖνος ἀπεκρίθη σοφώτατα· ὅτι ἄλ-
 λο δὲν κερδαίνει, παρὰ μόνον ὅταν λέγῃ ἀλήθειαν νὰ μὴ τὸν πιστεύουν.
 Ἐὰν ἀλήθειεν ὁ διάβολος καὶ οἱ ὑπηρέται τοῦ διαβόλου δὲν ἠθέλαν εἶσται
 τοιοῦτοι, ἀλλὰ καλύτεροι. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι πρέπον νὰ τρέξῃ τις εἰς
 τὸ ψεῦδος νὰ πλανᾶται. Διότι ἄν ἐκεῖνους ὁποῦ λαλοῦν τὸ ψεῦδος, ὁ
 15 Θε(ε)ὸς τοὺς θέλει ἀπολέσει, καὶ θέλει τοὺς κολάσει, ἐκεῖνους ὁποῦ καὶ τὸ
 πιστεύουν, θέλει τοὺς ἀφήσει ἀκολάστους; Ἀλλὰ θέλεις εἰπεῖ ἐγὼ θεωρῶ
 ὁποῦ γίνονται πολλά, ἀπ' αὐτὰ ὁποῦ λέγουν καὶ αὐτοί. Ναι γίνονται,
 ἀμὴ ἤξεύρεις διατι γίνονται; Διατι ὁ Θε(ε)ὸς παραχωρεῖ ἀπὸ τὴν ἀπιστί-
 20 αν τὴν ἐδικὴν σου ἀμὴ ὁπόταν ἠθέλες ἔχει πίστιν εἰς τὸν Θε(ε)όν, καὶ
 πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, τουτέστι θερμὴν ὡσὰν τὸ σινάπι, δὲν ἠθε-
 λε γίνεσθαι ἀπ' ἐκεῖνα ὁποῦ σοῦ λέγει ὁ διάβολος διὰ μέσου τῆς μάντισ-
 (σελ.τξβ²) σας ἢ τοῦ μάντη· καὶ ἐσὺ τὸ ἔ || χεις διὰ καλωσύνην καὶ εὐεργεσίαν ἐκεῖνο
 ὁποῦ σοῦ εἶπῃ ὁ διάβολος καὶ γίνεται, καὶ δὲν ἤξεύρεις ταλαίπωρε, ὅτι
 ὁ Θε(ε)ὸς ἐπαραχώρησε καὶ ἔγινεν διὰ τιμωρίαν ἐδικὴν σου, ὄχι διὰ εὐερ-
 25 γεσίαν σου. Διὰ τοῦτο γράφει πρὸς Ῥωμαίους ὁ Παῦλος, διὰ κάποιους
 πλανημένους, ὡσὰν καὶ ἐσένα, ὁποῖος καὶ ἄν εἶσαι, ἢ ὅποια καὶ ἄν εἶσαι·
 ὅτι ἐπειδὴ δὲν ἠθέλεν νὰ ἔχουν τὸν Θε(ε)όν εἰς ἐπίγνωσιν καὶ νὰ τὸν γνω-
 ρίζουν ἐκεῖνον μόνον αἴτιον παντὸς ἀγαθοῦ, τοὺς ἐπαράδωκε καὶ τοὺς
 ἀφήκε νὰ κάμουν τὰ ἄπρεπα καὶ τὰ θεομισῆ ἔργα. Διότι καὶ ἓνα παιδί
 30 ὁποῦ δὲν στέκει εἰς τὸ θέλημα τοῦ Π(ατ)ρ(ο)ς του τὸ ἀφήσει καὶ κάμνει
 τὰ θελήματά του· καὶ ἐκεῖνο τὸ ἔχει ἐκεῖνο διὰ χαρὰν κάμνοντας τὰ κα-
 κά του θελήματα, ἀλλὰ εἶναι κατὰ ἀλήθειαν διὰ πολὺ του κακόν· καὶ
 πόσον κακὸν εἶναι, ὁ ἄσωτος ἐκεῖνος υἱὸς τὸ δείχνει· μάλιστα ὁ κ(ύρι)ος
 ἡμῶν εἰς τὴν παραβολὴν ἐκείνην καὶ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἀσώτου τὸ δεί-
 35 χνει. Ἐὰν τὸν διάβολον ποτέ σου μὴν ζητήσης τίποτε, ἄν εἶναι καὶ κα-
 λόν· ἄν καλέσεις ποτέ καλόν δὲν ἔχει ὁ διάβολος, οὔτε νὰ κάμῃ οὔτε νὰ
 δώσῃ. Διότι εἶναι γυμνὸς ἀπὸ παντὸς καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ· καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ
 δὲν ἔχει ἐκεῖνος, πῶς νὰ τὸ δώσῃ; Ἐὰν εἶναι σκότος πῶς νὰ φωτίσῃ;
 Ἐὰν εἶναι πλάνος, πῶς νὰ συνετίσῃ; Ἐὰν εἶναι ἀνίσχυρος, πῶς νὰ δώσῃ
 40 δύναμιν· ἄν δὲν ἔχῃ καλόν, πῶς νὰ δώσῃ καλόν; Εἰ δὲ καὶ καμίαν φο-
 ρὰν, καθὼς σοῦ εἶπα, παραχωροῦντος τοῦ Θε(ε)οῦ, γένη καὶ τίποτε κα-
 λόν, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐκεῖνο δὲν εἶναι καλόν ἀγκαλὰ καὶ φαίνεται πῶς
 εἶναι καλόν, ὅσον εἰς τὴν γνώμην τῶν ἀνοήτων ἄν(θρῶπ)ων, ὁποῦ λογιᾶ-
 ζουν τὰ καλὰ διὰ κακὰ καὶ τὰ κακὰ διὰ καλὰ, μὲ τὸ νὰ μὴν ἤξεύρουν
 45 τὴν φύσιν τοῦ καλοῦ. Καλὸν λογιᾶζουσιν οἱ πόρνοι πῶς νὰ εἶναι ἢ πορ-
 νεία· καὶ διὰ τοῦτο πληρῶνουν καὶ τὴν κερδαίνουν ὡσὰν τίποτε μέγα κα-

1 νὰ δώσῃ. 2 νὰ ἰδῆ. 3 μακροθυμᾷ. 10 νὰ λέγει. 11 ὅταν λέγει. 12 εἰσε. 15 ἀπολέσει.
 13 καλλίτεροι. 16 Θεορῶ. 18 ἤξεύρης. 19 ἔχῃ. 21 μάντισας. 22 μάντι, καλωσύνη. 23 εἶπῃ,
 ἤξεύρης. 26 ἦσαι. 31 κάμνωντας. 32 πολλήν του κακόν. 40 καμίαν φορὰν. 41 γένοι. 42 ἄν καλὰ.

λόν. Κακὸν πάλιν λογιάζουν πῶς εἶναι ἡ σωφροσύνη· καὶ διὰ τοῦτο
 ἂν τοὺς εἰπῆ τινὰς νὰ σωφρονοῦν, τὸν ἔχουν μέγαν ἐχθρόν, ὡσὰν νὰ τοὺς
 ἔκαμνε μέγα κακόν, ἀγκαλὰ καὶ ἡ πορνεία τοὺς κολάζει καὶ ἡ σωφροσύνη
 τοὺς σώνει. Καλὸν εἶναι λέγουν οἱ ἄδικοι νὰ ἀδικῆ τινὰς τὸν ἀδελφόν του,
 5 καὶ ὁπότεν πάρουν ἐκεῖνο ὁποῦ δὲν τοὺς τυχαίνει, οὐδὲ εἶναι δίκαιον,
 τοὺς φαίνεται πῶς ἔκαμαν καλὸ, καὶ κάμνουν καὶ πολὺν κόπον εἰς αὐτό,
 καὶ ἐξοδιάζουν καὶ ἀπὸ λόγου τους νὰ ἀδικήσουν. Ἄμῃ ἂν τοὺς εἰπῆ ὁ
 (φ. τξγ') θεῖος Παῦλος ὅτι οἱ ἄδικοι βασιλείαν Θεοῦ δὲν κληρονομοῦν, ἢ ὄχι μόνον
 δὲν τὸν ἀκούουν, ἀλλὰ καὶ τὸν καταφρονοῦν. Ὅμοι(ως) οἱ μέθυσοι, τὴν μέ-
 10 θην τὴν κρατοῦν διὰ καλόν· καὶ ἂν τοὺς εἰπῆ καὶ αὐτῶν ὁ Παῦλος, ὅτι· «μὴ
 μεθύσκεσθε οἴνω ἐν ᾧ ἔστιν ἄσωτία», οὐδὲ τοῦτο δὲν τὸ πιστεύουν, μόνον
 τὸ καταφρονοῦν. Διότι ὁ ἀσεβής, καθὼς λέγει ὁ Σολομών, ὅταν ἔλθῃ εἰς
 βάθος κακῶν, καταφρονεῖ· ὅμως διὰ νὰ μὴν λέγω ἓνα καὶ ἓνα, μετὰ τὸ νὰ
 15 μὴν ἠξεύρουν ποῖον ἓνα τὸ φύσει καλόν, καταφρονοῦσι τὰ καλὰ, καὶ
 ἀγαποῦν τὰ κακὰ καὶ βλαβερά. Λογιάζουν καλὰ, ὡσὰν πλοῦτον, κάλλος,
 δύναμιν, καὶ τὰ ὅμοια, τὰ ὁποῖα ὄχι μόνον δὲν εἶναι καλὰ, ἀλλὰ καὶ
 τοὺς ἔχοντας βλάπτουν, μετὰ τὸ νὰ μὴν τὰ χρειάζονται εἰς τὸ καλόν, οὐδὲ
 20 καλῶς. Ἐνα εἶναι τὸ καλόν, ἡ ἀρετὴ, ἡ δικαιοσύνη, ἡ σωφροσύνη, ἡ
 ἀνδρεία, καὶ ἡ φρόνησις, τὰ ὁποῖα εἶναι πρόξενα νὰ κληρονομήσῃ τινὰς,
 τὸ οὕτως καλόν, ὁποῦ εἶναι ὁ Θεός. τὰ δὲ ἄλλα εἶναι ματαιότητες μα-
 ταιοτήτων. Ἀγκαλὰ λοιπὸν καὶ σοῦ φαίνεται πῶς κάποια πράγματα ὁποῦ
 σοῦ δείχνει καμμίαν φορὰν ὁ διάβολος, καὶ ἔχουν κάποιον χροῶμα φαι-
 νόμενον διὰ καλόν, ἀλλὰ δὲν εἶναι φύσει καλὰ, μόνον φαίνονται ἄμῃ δὲν εἶ-
 25 ναι, καὶ ὁμοιάζουν ὡσὰν ἓνα μῆλον, ὅπου νὰ εἶναι ἄπ' ἔξω εὐμορφον,
 καὶ κόκκινον, καὶ μέσα νὰ εἶναι σάπιον. Φαντασίαν καλοῦ δείχνει ὁ διά-
 βολος, ἀλλὰ ὄχι ἀλήθειαν. Ὁραῖος ἦτον εἰς τὴν ὄρασιν καὶ καλὸς εἰς τὴν
 βρῶσιν ὁ καρπός, ὁποῦ ἐθανάτωσε τὸν Ἀδάμ. Κυνηγὸς εἶναι ὁ διάβο-
 λος, καὶ δείχνει τὸν δόλον, ἀμῃ τὸ ἀγγίσει τὸ ἔχει σκεπασμένον μετὰ τὸν
 30 δόλον. Διὰ τοῦτο καὶ ἄτός του δὲν φαίνεται καθὼς εἶναι σκοτεινὸς διά-
 βολος, διότι οὐδένας ἠθέλε τὸν δεχθῆ, ἢ ἠθέλε τὸν ὑπακούσει, ἀλλὰ μετα-
 μορφοῦται εἰς ἄγγελον φωτός καὶ ὑποκρίνεται φῶς, σκότος ὦν. Δείχνει
 τὸ γλυκὺ καὶ μέσα ἔχει τὸ πικρὸν. Ἀλλὰ ὁ Χ(ριστὸς) ὁποῦ εἶναι ὁ ἀλη-
 θινὸς ὁδηγός, καὶ ὁποῦ δείχνει τὸ καθολικὸν ὄν, δὲν δείχνει, παρὰ τὴν
 35 φύσιν τοῦ πράγματος τὴν ἀληθινήν· διότι δὲν θέλει νὰ ἀπατήσῃ τὸν ἄν-
 (θρωπ)ον, ἀλλὰ θέλει, ἂν εἶναι γελασμένος καὶ εἰς τὴν ἀπάτην πιασμένος,
 νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ καὶ νὰ τὸν ἐβγάλῃ. Δὲν τοῦ δείχνει, καθὼς ὁ διάβο-
 λος, τὸ παρὸν ἡδὺ καὶ τὴν πρόσκαιρον ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ τοῦ λέγει ὅλην
 τὴν ἀλήθειαν, καὶ τοῦ δείχνει τὸ πρόσκαιρον μικρὸν καὶ τοῦ φυλάττει τὸ
 αἰώνιον γλυκὺ· διὰ τοῦτο λέγει τῶν μαθητῶν του· ὅποιος θέλει νὰ με
 (φ.τξγ') 40 ἀκολουθήσῃ ἄς ἀπαρνηθῆ ἢ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ ἄς σηκώσῃ
 τὸν σταυρὸν του, καὶ ἄς με ἀκολουθήσῃ. Διατί; ὅτι «διὰ πολλῶν θλί-
 ψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν». Ὁ διάβολος
 δὲν ἐρμηνεύει ἕξι τοὺς μαθητάς του· ἀμῃ τί τοὺς λέγει καὶ αὐτός; ὅποιος
 45 θέλει νὰ με ἀκολουθήσῃ ἄς ἀπαρνηθῆ τὴν ἀρετὴν, καὶ ἄς πιάσῃ τὰς ἡδο-
 νὰς, καὶ κακὰ του θελήματα, καὶ ἄς με ἀκολουθῆ· ἄς πορνεύῃ, ἄς μοι-
 χεύῃ, ἄς εἶναι ἄδικος, ἐπίορκος. Διατί; Δὲν αὐτὰ εἶναι τὰ ἔργα τὰ ἐδι-

2 εἰπῆ τινὰς. 3 ἂν καλὰ κολάζῃ. 4 ἀδικὰ τινὰς. 5 τυχένει. 11 οἴνω ἐν ᾧ. 21 ἂν καλὰ.
 22 καμίαν. 30 δεχτεῖ. 36 εὐγάλη. 40 ἀκολουθήσει, ἄς ἀπαρνηθεῖ. 41 ἄς με ἀκολουθήσει. 43
 ἔτις. 45 ἄς με ἀκολουθεῖ, ἄς πορνεύει, ἄς μοιχεύει.

κά μου, καὶ διὰ πολλῶν ἀναπαύσεων δεῖ τοὺς μαθητὰς μου νὰ ἔμπουν
 εἰς τὸ ἡτοιμασμένον μοι πῦρ. Ἀκούεις διδασκίαν διαβολικὴν; ἄκουσε καὶ
 διδασκίαν τοῦ Χ(ριστο)ῦ. Ἐγώ, λέγει ὁ Χ(ριστός) δὲν σᾶς λέγω τὴν ἀλή-
 5 θειαν σκεπασμένην, ἀλλὰ γυμνήν. Θέλετε νὰ εἰστε μαθηταὶ μου; περιπα-
 τήσετε τὴν ὁδὸν τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην, τὸν ὁποῖαν ἐπεριπάτησα κι
 ἐγώ. μὴν ζητήσετε τὰ πρόσκαιρα καὶ βλεπόμενα ἀγαθὰ· διότι τὰ βλεπό-
 μενα εἶναι πρόσκαιρα, τὸ δὲ μὴ βλεπόμενα, αἰώνια. Στενὴν ἔχουν τὴν
 ἀρχὴν τὰ διδάγματα μου, ἀλλὰ πλατὺ ἔχουν τὸ τέλος· τοῦ δὲ διαβόλου τὰ
 10 διδάγματα δείχνουν μὲν πλατεῖαν τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ στενὸν τὸ τέλος· καὶ τὸ
 μὲν στενὸν τῆς ἀρχῆς τὴν διδασκίαν τοῦ Χ(ριστο)ῦ, καταντᾷ εἰς πλατὺ τέλος,
 τὸ δὲ πλατὺ τῆς διδασκίης τοῦ διαβόλου, καταντᾷ εἰς στενόν. Καὶ τὸ μὲν
 στενὸν τῆς διδασκίης τοῦ Χ(ριστο)ῦ εἶναι ὀλίγον καὶ πρόσκαιρον, τὸ δὲ
 15 πλατὺ εἶναι αἰώνιον, τὸ δὲ πλατὺ τῆς διδασκίης τοῦ διαβόλου εἶναι πρόσκαι-
 ρον καὶ ὀλίγον, τὸ δὲ στενὸν αἰώνιον. Μὲ ὅλον ἐτοῦτο ὁποῦ ὁ διάβολος
 δείχνει ὀλίγην ἀνάπαυσιν καὶ αἰώνιον κόλασιν καὶ στενοχωρίαν, ἀκούετε
 πλέον παρὰ τὸν Χ(ριστόν), ὁποῦ δείχνει ὀλίγην στενοχωρίαν καὶ ἀνάπαυ-
 σιν αἰώνιον. Καὶ προτιμοῦν οἱ ἀν(θρωπ)οὶ νὰ ὑπακούσουν τοῦ διαβόλου
 καλύτερα, παρὰ τοῦ Χ(ριστο)ῦ, ὁποῦ τοὺς λέγει τὴν ἀλήθειαν. Καὶ θέ-
 20 λεις εἰπεῖ, πῶς ἀκούω τοῦ διαβόλου καὶ εἶμαι μαθητὴς τοῦ διαβόλου, ὁποῦ
 εἶμαι χριστιανός, καὶ ἀκούω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χ(ριστο)ῦ; τοῦτο εἶναι τὸ
 χειρότερον, ὁποῦ λέγεσαι Χριστιανός, καὶ ἀπέκει ἀφήνεις νὰ πιστεύης τὸν
 Χ(ριστόν) καὶ πιστεύεις τὲς δαιμονικὰς πλάνες καὶ ἀπάτες. Ἀρρωστᾶς καμ-
 25 μίαν φορὰν, καὶ ἀντὶ νὰ καλέσης τὸν ἱερέα νὰ σου διαβάσῃ μίαν εὐχὴν
 καὶ νὰ σὲ εὐλογήσῃ ἢ νὰ σου συγχωρήσῃ ὁποῦ ἔχει τὴν ἐξουσίαν παρμέ-
 νην ἀπὸ τὸν Χ(ριστόν), καὶ ὁποῦ ἔχει τὸ μέγα χάρισμα, τὴν ἱερωσύνην,
 εἰς τοῦ λόγου του, κράζεις τὴν γοητεύτριαν ἐκείνην, τὸ ὄργανον τοῦ || δια-
 βόλου νὰ σοῦ διαβάσῃ τὴν γοητείαν ἐκείνην, μὲ τὸ μαυρομάνικον τὸ μα-
 30 χαίρι, καὶ νὰ χασμεριστῇ νὰ ἔμπῃ εἰς τὸν λαιμὸν τῆς ἡ ἐνέργεια τοῦ δια-
 βόλου νὰ σὲ ἰάνῃ. Νὰ ἦσουν ἄρρωστος καὶ νὰ σοῦ ἔλεγεν τινὰς νὰ σὲ ραν-
 τίσῃ πικρὸν φαρμάκι, ἢ νὰ ρίξῃ ἐπάνω σου νὰ σὲ σκεπάσῃ μὲ τὰ ἀναμ-
 μένα κάρβουνα, ἢ νὰ βάλῃ μέσα εἰς τὸν κόρπον σου κανένα ὄφιν, τὸ
 ἔστεργες αὐτὸ ποτὲ σου; Καὶ πῶς λοιπὸν στέργεις τὴν γοητείαν, ὁποῦ εἶ-
 ναι χειρότερον καὶ ὀλέθριον; Δὲν ἀκούεις ὁποῦ λέγει ὁ ἀπόστολος Ἰάκω-
 35 βος ἀδελφόθεος, ὅτι ἀν ἀσθενῇ τινὰς ἀπὸ ἐσᾶς, ἄς προσκαλέσῃ τοὺς ἱε-
 ρεῖς τῆς ἐκκλησί(ας), καὶ ἄς εὐχηθοῦν ἐπάνω του καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως
 θέλει σώσει τὸν ἄρρωστον καὶ ἀν ἔχη καὶ ἁμαρτίες καμωμένες, θέλουν τοῦ
 συγχωρεθῆ;

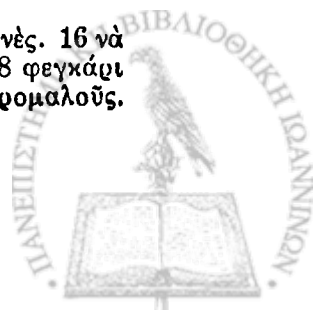
Ἡ δὲν πιστεύεις οὐδὲ ἐτοῦτον τὸν ἀπόστολον ἐσύ; Τὸν ἔκραξα θέλεις εἰ-
 40 πεῖ, τὸν ἱερέα, ἀμὴ δὲν ἔκαμε τίποτα· καὶ ὡσὰν ἔκραξα τὴν γοητεύτριαν καὶ
 μὲ ἐγοήτευσεν ἱάνα. Ὡ πλάνη τοῦ διαβόλου μεγαλύτερην δύναμιν ἔχει
 τὸ ὄργανον τοῦ διαβόλου παρὰ τὸ ὄργανον τοῦ Χ(ριστο)ῦ; Ἀμὴ ἡξεύρεις ἀν-
 (θρωπ)ε πλανεμένε διατὶ γίνεται τοῦτο; διὰ τὴν ἀπιστίαν σου, καὶ ἀνευ-
 λάβειάν σου. Διότι ἡ εὐχὴ, λέγει, τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα. Δὲν
 εἶπεν ἀπλῶς ἡ εὐχὴ, ἀλλὰ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως θέλεις νὰ πιστεύης ὀρθὰ καὶ
 45 πιστὰ, μὲ ὄλην σου τὴν ὄρεξιν χωρὶς διαλογισμὸν ἢ διψυχίαν, καὶ τότε

2 ἀκούσαι 6, 7, 13 πρόσκαιρα. 9 πλατεῖαν. 11 καταντᾷ. 18 καλλίτερα. 21 ἀφίνει
 22 ταῖς δαιμονικαῖς πλάναις καὶ ἀπάταις. 23 καμίαν νὰ σοῦ. 24 νὰ σε, νὰ σοῦ. 25 χάρισμα
 27 νάσου. 28 χασμεριστῇ. 29 ἦσουν 29 νὰ σοῦ ἔλεγον τινές. 30 ραντίση. 30 φαρμάκη, νὰ σὲ
 μετὰ ἀναμμένα τῆς. 31 νὰ βάλῃ. 32 στέργεις. 34 τινὰς. 34 ἄς (παντοῦ ἄτονον) προσκαλέσει. 36 ἁμαρ-
 τίας καμωμένες. 37 συγχωρεθῆ 38 καὶ μὲ. 39 μεγαλύτερη. 41 ἡξεύρης. 42 ἀπιστεῖαν. 44 πιστεύεις.

νὰ πάρης ἐκεῖνο ὁποῦ ζητεῖ. Καὶ διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Χ(ριστὸς) «πιστεύεις
 ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι». Καὶ ὁ τυφλὸς εἶπε, ναι κύριε· «ἡ πίστις σου
 σέσωκέ σε» καὶ ἄλλα πολλά, ὁποῦ διηγᾶται τὸ εὐαγγέλιον. Νὰ πιστεύης
 θέλει. Καὶ διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ αὐτὸς ἀπόστολος· «πολὺ ἰσχύει δέησις
 5 δικαίου ἐνεργουμένη». Τί θέλει νὰ εἰπῇ ἐνεργουμένη; Ἦγουν βοηθουμέ-
 νη ἀπὸ τὴν πίστιν καὶ τὴν δέησιν τὴν ἐδικήν σου. Ὑγιαίνεις ἀπὸ τὴν γοη-
 τεῖαν καμμίαν φορᾶν, ὄχι διὰ εὐεργεσίαν, ἀλλὰ διὰ μεγάλην σου τιμωρί-
 αν διὰ νὰ πιστεύης τὴν πλάνην καὶ τὸ ψεῦδος· καὶ τοῦτο δὲν εἶναι εὐερ-
 γεσία, ἀλλὰ μεγάλη τιμωρία. Διότι μὲ τὸ νὰ ἀφήσης τὸν Θεόν σου ἔδω-
 10 κεν αὐτὴν τὴν ἀντιμισθίαν τῆς πλάνης, καθὼς σοῦ ἔπρεπε· διότι ἄλλο
 χειρότερον κακὸν δὲν εἶναι, ὡσὰν νὰ πιστεύῃ κανεὶς τὸ ψεῦδος. Ἔχεις τί-
 (φ. τξδε) ποτε κακόν, ζήτησέ τὸ ὄχι ἀπὸ τὸν διάβολον ἢ ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Χ(ριστὸν) τὸν
 ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ἂν δὲν τὸ πάρης καὶ μὲ μίαν αἴτησιν, ζήτησέ το καὶ
 15 ὁποῦ τοῦ ζητᾶ τινὰς παρευθὺς, διὰ νὰ δοκιμάζῃ τὴν πίστιν τῶν ἀνθρώ-
 πων. Καὶ εἶναι πολὺ νὰ σου τὸ βεβαιώσω μὲ μαρτυρίες τῆς γραφῆς. Ἄλ-
 λά ἐσὺ διὰ νὰ μὴν σου τὸ δώση παρευθὺς ὁ Θεός ἐκεῖνο ὁποῦ ζητᾶς ἢ
 διὰ νὰ δοκιμάσῃ τὴν πίστιν σου ἢ διὰ νὰ εἶσαι ἂν τύχη ἀνάξιος ἢ διὰ
 20 ἄλλο τίποτε, ὁποῦ μόνος ἐκεῖνος ἡξεύρει, εὐθὺς ἢ βλασφημᾶς ἢ κράζεις
 τὸν διάβολον νὰ κάμῃ τὰς δαιμονικὰς του τέχνας· ἢ νὰ ῥίξῃ εἰς τὸ ἄστρον,
 ἢ εἰς τὸ φεγγάρι ἢ νὰ κάμῃ καμίαν ἄλλην δαιμονικὴν πράξιν. Τί ἐμπορεῖ
 νὰ σοῦ κάμῃ τὸ ἄστρον, ἢ τὸ φεγγάρι πλανεμένε; Αὐτὰ εἶναι ποιήματα
 ὁποῦ τὰ ἔκαμεν ὁ Θεός νὰ σου φέγγουν εἰς τὴν νύκτα καὶ νὰ δουλεύεσαι
 25 μὲ τὸ φῶς τους, καὶ νὰ σου δείχνουν καὶ τὴν λαμπρότητά τους νὰ δοξά-
 ζῃς τὸν ποιητὴν τους. Ἄλλην ἐνέργειαν δὲν ἐμποροῦν νὰ σου κάμουν. Διότι
 αὐτὰ, οὔτε ἀκούουν, οὔτε βλέπουν, οὔτε αἰσθάνονται, οὔτε ἄλλο τίποτα
 δύνονται νὰ ἐνεργήσουν ἀπὸ λόγου τους. Πλέον τιμιώτερος εἶσαι ἐσὺ, πα-
 ρὰ τὰ ἄστρα καὶ παρὰ τὸ φεγγάρι, καὶ ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ ὄλον
 τὸν οὐ(ρα)νόν. Διότι αὐτὰ εἶναι ἄλογα καὶ ἐσὺ λογικὸς αὐτὰ εἶναι ἀναί-
 30 σθητα, καὶ ἐσὺ αἰσθάνεσαι αὐτὰ εἶναι διὰ τέσνερα καμωμένα, καὶ ὄχι ἐσὺ
 διὰ ταῦτα. Πῶς λοιπὸν νὰ σου βοηθήσῃ τὸ ἀναίσθητον, τὸ ἄλογον, τὸ
 ἀνόητον, ὃ ἀναίσθη·ε, ὃ ἄλογε, ὃ ἀνόητε ἀν(θρωπ)ε καὶ πλανεμένε; Δὲν
 ἀκούεις ὁποῦ λέγει ὁ μακάριος Παῦλος· «τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος
 εὐλογεῖται; Βλέπεις ποῦ σὲ ἔφερεν ἢ πλάνη τοῦ διαβόλου, ἀπὸ τὴν ἀμα-
 35 θίαν σου; Φύγε λοιπὸν τὴν ματαιότητα καὶ ἔλα εἰς τὴν ἀλήθειαν. Ἔχα-
 σεν ἐκεῖνη ἢ πλανεμένη τίποτε εἰς τὸ σπῖτι της, εὐθὺς κράζει τὴν μάντισ-
 σαν νὰ τῆς ῥίξῃ τὰ κουκκία καὶ νὰ τὸ εὖρῃ. Καὶ ἐκεῖνη τὸ ὄργανον τοῦ
 διαβόλου ἀρχίζει καὶ σχηματίζεται, καὶ ζητᾶ πρῶτα τὸν μισθὸν καὶ ὡσὰν
 τὸν πάρη, ῥίχνει καὶ τῆς λέγει ἐκεῖνη τῆς μαυρομαλλοῦς, καὶ ἀνοήτου γυ-
 40 ναικός, μέσα εἰς τὸ σπῖτι σου ἔχασες κάποιον πράγμα καὶ τὸ ἐπῆρεν ἀν-
 (θρωπ)ος ἢ εἶναι μέσα πεσμένον. Καὶ ποῖος ἀν(θρωπ)ος τὸ ἐπῆρε Θεοκα-
 (φ. τξε) τάρατη; ἢ εἰς ποῖον μέρος τοῦ σπιτίου εἶναι πεσμένον; Δὲν ἡξεύρει οὔτε
 τὸν ἀν(θρωπ)ον οὔτε τὸν τόπον· μόνον πῶς εἶναι χαϊμένον, καὶ πῶς τὸ
 ἐπῆρεν ἀν(θρωπ)ος καὶ πῶς εἶναι παραπεσμένον.

(Συνεχίζεται)

7 καμίαν 7 φορᾶν. 10 ἄλλον. 11 ἔχης, 12 ζήτησαί το 13 ζήτησαί το. 15 ζητᾶ τινὲς. 16 νὰ
 σοῦ, μαρτυρίας 20 ταῖς δαιμονικαῖς του τέχναις. 20 ἄστρον. 21 φεγγάρι 27 ἴσαι. 28 φεγγάρι
 ἀκόμη 30 διάτε σένα. 34 ποῦ σέ. 36 σπήτη. 36 μάντισαν. 38 ἀρχίζη. 39 πάρη, μαυρομαλλοῦς.
 40 σπῖτι.

ΜΙΧΑΗΛ ΑΝ. ΤΟΥΣΣΙΤΣΑΣ 1787 - 1856*

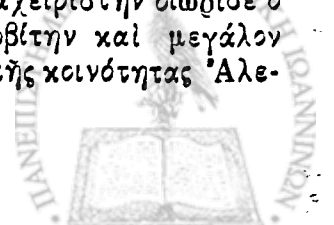
Ὁ Μιχαὴλ Ἀν. Τουσσίτσας ἐγεννήθη ἐν Μετσόβῳ τῆς Ἠπείρου τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1787 καὶ ἐκεῖ ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα μαθήματα, τὴν ὀκτάηχον καὶ τὸ φαλτήριον ἀπὸ τοῦ Μετσόβιτου διδασκάλου Παπαγιάννην Κρεντᾶν καὶ Παπαπροτόλην Πρίτσιον, τὴν ἀριθμητικὴν ἀπὸ τὸν Σταραμπάμπαν, ἀρχὰς δὲ γραμματικῆς ἀπὸ τὸν περίφημον ἑλληνοδιδάσκαλον Βαρδάκαν καὶ μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἀπὸ τὸν Στασάκον. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1797, ἦτοι εἰς ἡλικίαν δέκα ἐτῶν μετέβη εἰς Θεσσαλονίκην μετὰ τοῦ πατρὸς του, ὅστις διετήρει ἐκεῖ κατάστημα ἐπεξεργασίας γουναρικῶν. Ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐσυνέχισε τὰς σπουδὰς του ἐπὶ τετραετίαν μεθ' ἧς ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς γουναρικῆς. Ἐκμαθὼν τὴν τέχνην τοῦ γουναρᾶ εἰργάζετο ἔπειτα μετὰ τοῦ πατρὸς του, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ 1806 ἀποσυρθεὶς τῆς ἐργασίας του καὶ μεταβὰς εἰς Μέτσοβον, τὸν ἀφῆκε διευθυντὴν τοῦ καταστήματος.

Οὗτος ἐπεκτείνει τὴν ἐμπορικὴν του ἐπιχείρησιν καὶ προσλαμβάνει ὡς συνεργάτας του τοὺς τρεῖς νεωτέρους ἀδελφούς του Θεόδωρον, Νικόλαον καὶ Κωνσταντῖνον καὶ τὴν ἀδελφήν του Ταμούσιω (Σταματίαν) μητέρα τοῦ ἐπίσης ἑθνικοῦ εὐεργέτου Νικολάου Στουρνάρη. Ἐπειδὴ αἱ ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις ἀνεπτύχθησαν ἐν τῷ μεταξὺ σημαντικῶς ἀπέστειλεν εἰς Αἴγυπτον τοὺς ἀδελφούς του Θεόδωρον καὶ Κωνσταντῖνον, κρατήσας πλησίον του τὸν Νικόλαον. Μετὰ τινα χρόνον ἀπέστειλε καὶ τοῦτον εἰς Αἴγυπτον καὶ ἐλίγον ἀργότερον ἰδρύει ὑποκατάστημα εἰς Μάλταν καὶ Λιβέρνον. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1820 κατήλθε καὶ ὁ Μιχαὴλ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἔπου ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ, ἡγεμόνος τῆς Αἴγυπτου, καὶ παρὰ

τοῦ ὁποῦ ἐγένετο εὐγενέστατα δεκτὸς, τυχὼν τόσοσ ἀντὸς ὅσον καὶ οἱ ἰρεῖς ἀδελφοὶ του μεγάλης ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς ὑποστηρίξεως. Ἄς σημειωθῆ ὅτι ὁ Μεχμέτ Ἀλῆ διελθὼν ὡς λοχίας ἐπὶ κεφαλῆς ὀλίγων Ἀλβανῶν ἐκ Μετσόβου, διὰ νὰ μεταβῆ εἰς Ἰωαννίνων εἰς Θεσσαλονίκην, καὶ ἀσθενήσας ἐκεῖ αἰφνιδίως, ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου Τουσσίτσα, πατρὸς τῶν ἀδελφῶν Τουσσίτσα, μετὰ τοῦ ὁποῦ συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας (μπέσα).

Ὁ Μεχμέτ Ἀλῆ ἐκτιμήσας τὰ σπάνια προσόντα τοῦ Μιχαὴλ Τουσσίτσα τὸν περιβάλλει μὲ μεγάλην εὐνοίαν καὶ τὸν καθιστᾷ ἀχώριστον σύντροφον καὶ σύμβουλον του. Ἄπειρα ἦσαν τὰ δείγματα τοῦ ἡγεμόνος πρὸς τοὺς ἀδελφούς Τουσσίτσα, ἐκ τῶν ὁποῦ ὅλων ἰδιαιτέρως ἐξετίμα τὸν Μιχαήλ, διότι ἦτο ἄνθρωπος εὐφυέστατος καὶ διορατικός. Οὕτω ἔταν ὁ Μεχμέτ Ἀλῆ ἐπεσκέφθη τὸ 1833 τὴν Κρήτην, τὸν Τουσσίτσαν ἐπῆρε μαζύ του ὡς συνοδὸν καὶ ὡς σύμβουλον του. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1838, ὅτε ἐπεσκέφθη τὸ Σουδάν, πάλιν τὸν Μιχαήλ Τουσσίτσαν εἶχεν ὡς συνοδὸν καὶ σύμβουλον, προκειμένου νὰ ἐξετάσῃ τὴν δυνατότητα ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἐκεῖ χρυσορυχείων. Κατὰ τὸ 1843 ἰδρύει τὴν πρώτην Κρατικὴν Τράπεζαν μὲ κεφάλαια 700.000 δολλαρίων, ἀναθέτει δὲ τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς εἰς τὸν Μιχαήλ Τουσσίτσαν, τὸν ὁποῦ διώρισεν ὡς συνδιευθυντὴν. Καὶ ἔταν τὸ 1846 ἰδρυσε μεγάλην ποταμοπλοικὴν ἐπιχείρησιν, ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῆς διώρισε πάλιν τὸν Μιχαήλ Τουσσίτσαν. Καὶ αὐτὴν τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀπεράντων κτημάτων του καὶ τῶν μονοπωλείων εἰς τὸν Τουσσίτσαν τὴν ἀνέθεσε. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τῆς μεγάλης ἐκτιμήσεώς του ὁ Μεχμέτ Ἀλῆ τοῦ παρεχώρησεν μεγάλας ἐκτάσεις γαιῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐπόπτην καὶ διαχειριστὴν διώρισε ὁ Τουσσίτσας τὸν Μετσόβιτην καὶ μέγαν εὐεργέτην τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος Ἀλε-

* Ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ τοῦ Πυρσοῦ ἔχουν καταχωρηθῆ αἱ ἀκόλουθοι μελέται τοῦ κ. Βασ. Κ. Σκαφιδᾶ: α) Μέτσοβον, β) Νικ. Στουρνάρη, γ) Μιχ. Ἀν. Τουσσίτσας, δ) Φάρασα ε) Φαρσάλων ἐπαρχία, στ) Κυριακὸς Φλόκας.

Ξανδρείας Νικόλαον Τούλην πεπειραμένον καλλιεργητήν τοῦ βάμβακος. Ἡ τοιαύτη ὑποστήριξις τοῦ Μεχμέτ Ἀλή ταχέως ἀνύψωσε τὸν Μιχαήλ Τουσσίτσαν εἰς περίελεπτον θέσιν ἐν Αἰγύπτῳ. Ἐκραγέντος βραδύτερον τοῦ Ἐθνικοῦ ἀγῶνος ὁ Τουσσίτσα εὐρέθη ἐν μεγάλῃ ἀμηχανίᾳ. Δὲν ἦτο μεμνημένος εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν, ἀλλ' ὡς Ἕλληνα δὲν ἠδύνατο εἰμὴ νὰ εὐγεται ἀπὸ καρδίας τὴν εὐδωσίαν τῆς ἐθνεγεργίας ἐκείνης. Ἐπιθυμῶν νὰ συμβάλῃ ὠφελιμώτερον καὶ ἀφθονώτερον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Μεγάλου Ἀγῶνος, ἔμεινε παρὰ τῷ Μεχμέτ Ἀλή, θησαυρίζων διὰ τῆς εὐνοίας του. Τὴν τοιαύτην στάσιν τοῦ Τουσσίτσα ἐπεχείρησάν τινες νὰ ἐλέγξουν ὡς ἀντεθνικὴν, πλὴν τὰ γεγονότα ἀργότερον ἀπέδειξαν τὸν Τουσσίτσαν ἕνα ἐκ τῶν μεγαλυτέρων πατριωτῶν, διότι τὴν δύναμίν του μετεχειρίσθη ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀγῶνος. Πρωτοστατεῖ τότε καὶ συλλέγονται δι' ἐράνων χρήματα ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων. Φορτία ὀλόκληρα τροφίμων, ρουχισμοῦ κλπ. στέλλονται κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως δι' ἐνεργειῶν τοῦ Τουσσίτσα εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους. Ἀναμφιβόλως δὲ ἔπεισε τὸν ἴδιον τὸν Ἡγεμόνα νὰ ἐπιτρέψῃ μίαν τοιαύτην ἐνέργειαν.

Ὅταν ἀργότερον ὁ Ἡγεμὼν ἐξηναγκάσθη ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης νὰ λάβῃ ἐνεργὸν μέρος κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ νὰ ἀποστείλῃ τὸν υἱὸν του Ἰμβραήμ με στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὁ Τουσσίτσα ἐνεργεῖ καταλλήλως ὥστε νὰ ἐξευμενίσῃ τὸν Ἡγεμόνα καὶ νὰ περιφρουρήσῃ τὴν ἀσφάλειαν καὶ ζωὴν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ πολυπληθῶν Ἑλλήνων. Καὶ ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων πόσον συνετὴ καὶ πατριωτικὴ ἦτο ἡ ἀπόφασίς του νὰ παραμείνῃ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πλησίον τοῦ Ἡγεμόνος. Διότι μετὰ τὴν παινωλεθρίαν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στόλου κατὰ τὴν ἱστορικὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου, οὐδεμία καταδίωξις ἔγινε τῶν Ἑλλήνων τῆς Αἰγύπτου εἰς ἀντίποινα, ὅπως συνέβη εἰς ἄλλας περιοχὰς τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Καὶ τοῦτο ὠφείλετο ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς φιλικωτάτους δεσμούς τοῦ Τουσσίτσα με τὸν Μεχμέτ Ἀλή.

Ὅταν, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ τὴν σύστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, ἰδρῦθη τὸν Αὐγούστου τοῦ 1833 τὸ Προξενεῖον τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις τὸν Μιχαήλ Τουσσίτσαν διώρισε Πρόξενον κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Μεχμέτ Ἀλή, καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ Τουσσίτσα ἐγένετο ὁ πρῶτος Ἐθνικὸς ἀντιπρόσωπος τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν χώραν τοῦ Νείλου.

Καὶ ὅτε τὸ 1853 τὸ Προξενεῖον προήχθη εἰς Γενικὸν Προξενεῖον, πάλιν ὁ Μιχαήλ Τουσσίτσα παρέμεινε ὡς Γεν. Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἀπὸ τῆς ἐπισήμου αὐτῆς πλέον θέσεως κατέστησε στειωτέρους τοὺς δεσμοὺς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Αἰγύπτου. Κατώρθωσε μὲ τὴν φιλίαν, μὲ τὴν ὁποίαν συνεδέετο μετὰ τοῦ Μεχμέτ Ἀλή, νὰ ἀπελευθερωθοῦν ὅλοι οἱ κρατούμενοι Ἕλληνες αἰχμάλωτοι πολέμου ἐν Αἰγύπτῳ καὶ νὰ ἐξαγορασθοῦν διὰ χρημάτων του τὰ γυναικίαια, τὰ ὁποῖα μετεφέρθησαν ἐκεῖ ὡς δούλοι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος. Τὸ ἑλληνικὸν ἐμπόριον καὶ ἡ ἑλληνικὴ ναυτιλία κατέλαβον ἐξέχουσαν θέσιν εἰς Αἰγύπτου διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Μιχαήλ Τουσσίτσα.

Μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν ὑπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης τοῦ Μεχμέτ Ἀλή ὡς ἀρχοντος τῆς Αἰγύπτου καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως καὶ τῆς ἡσυχίας εἰς τὴν χώραν, πλείστοι Ἕλληνες ἔσπευσαν νὰ ἐγκατασταθῶσι μονίμως ἐκεῖ πληθυνόμενοι ἡμέρα τῆ ἡμέρα καὶ ὀργανούμενοι εἰς Κοινότητα. Παρουσιάσθη τότε ἀνάγκη ἰδρύσεως νοσοκομείου, διότι οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν καταφυγόντων ἐκεῖ Ἑλλήνων δὲν εἶχον οἰκογενείας. Ἐσπευσεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Τουσσίτσα Θεόδωρος νὰ ἀγοράσῃ ἐξ ἰδίων οἰκόπεδον, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀνηγέρθη νοσοκομεῖον, δαπάναις τῶν δύο ἀδελφῶν τὸ 1830, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη «Νοσοκομεῖον τῶν Γραικῶν».

Ἐν συνεργασίᾳ πάλιν μὲ τὸν ἀδελφόν του Θεόδωρον καὶ τὸν ἐπ' ἀδελφῆ ἀνεψιόν του Νικόλαον Στουρνάρην ἴδρυσε τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν σχολεῖον, περὶ τὸ ἔτος 1830, τὸ ὁποῖον ἐστεγάσθη εἰς ἰδιωτικὸν οἶκον ἐπὶ ἐνοικίῳ καὶ ἐσυντηρεῖτο μὲ συνδρομὰς τῶν τριῶν ἰδρυτῶν καὶ ἄλλων ὁμο-

γενών. Κατὰ τὴν γενικὴν συνέλευσιν τῆς 25ης Ἀπριλίου 1843 τῆς Ἑλληνικῆς Κοινοῦτητος Ἀλεξανδρείας, πρὸς συνδημοτικὴν ὀργάνωσιν τῆς Κοινοῦτητος προτάθη καὶ ἐξελέγη παμψηφεί πρόεδρος ταύτης ὁ Μιχαὴλ Τουσοῦτσας, τῇ εἰσηγήσει δ' αὐτοῦ τὸ νοσοκομεῖον καὶ τὸ σχολεῖον ὑπήχθησαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Θεοτόκου, ἑορταζομένης τὴν 8ην Σεπτεμβρίου. Ἀργότερον παρουσιάσθη ἀνάγκη ἰδρύσεως ἐκκλησίας ἐντὸς τῆς πόλεως πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν θρησκευτικῶν ἀναγκῶν τῆς κοινοῦτητος καθ' ἕσπον ἢ μονὴ τοῦ Ἀγίου Σάββα, ἢ μονὴ ἑλληνικὴ ἐκκλησία, ἀπειχε πολὺ τῆς Πόλεως. Καὶ πάλιν ἐπρωτοστάτησεν ὁ Μιχαὴλ Τουσοῦτσας, ὁ ὁποῖος μετὰ πολλὰς προσπάθειας, ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Ἱερόθεον τὸν Β' ἄδειαν ἰδρύσεως Κοινοῦτικοῦ ναοῦ. Ἐνεργηθέντος ἑράνου μεταξὺ τῶν ἀπανταχοῦ τῆς Αἰγύπτου ὁμογενῶν τὰ μεγαλύτερα ποσὰ προσέφερον ὁ Μιχαὴλ Τουσοῦτσας, ὁ Νικ. Στρουρνάρης καὶ ὁ Πατριάρχης. Ὁ Μιχαὴλ Τουσοῦτσας ἐκτὸς τῆς χρηματικῆς καὶ ἡθικῆς συνδρομῆς, ἐδώρησεν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Θεοδώρου εἰς τὴν Κοινοῦτητα καὶ τὸ ἰδιωτικὸν αὐτοῦ οἰκόπεδον πρὸς ἀνεγερσιν ἐπ' αὐτοῦ τῆς ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας ὁ θεμέλιος λίθος ἐτέθη τὴν 1ην Σεπτεμβρίου 1847. Διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἐκκλησίας μεγάλως συνέβαλε καὶ ἡ σύζυγος Ἐλένη Μιχ. Τουσοῦτσα.

Κατὰ τὸ 1854 ἐπερατώθη καὶ ἡ δαπάναις τοῦ Μιχαὴλ Τουσοῦτσα καὶ ἐπὶ ἰδιοκτητοῦ αὐτοῦ γηπέδου ἀνεγερθεῖσα μεγαλοπρεπῆς σχολή, ἀποτελουμένη ἐξ ἀλληλοδιδασκτικοῦ, ἐξ ἑλληνικοῦ, ἐκ τοῦ Παρθεναγωγείου μετὰ βιβλιοθήκης καὶ διαφόρων ἄλλων δωματίων καὶ οἰκιῶν, κληθεῖσα Τοσοῦτσαία Σχολή.

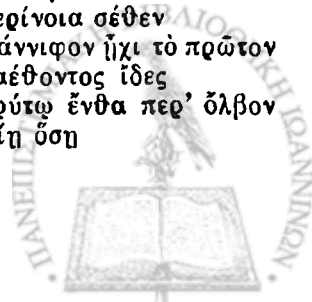
Ὁὕτω ὁ Μιχαὴλ Τουσοῦτσας, ἐκτὸς τῶν εἰς χρῆμα δωρεῶν, ἐδώρησεν εἰς τὴν Κοινοῦτητα Ἀλεξανδρείας καὶ τὰ γήπεδα ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ Εὐαγγελισμὸς, τὸ Νοσοκομεῖον καὶ ἡ Τοσοῦτσαία Σχολή.

Ἡ Ἐθνικὴ καὶ Φιλάνθρωπος δράσις τοῦ Μιχαὴλ Τουσοῦτσα δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν φιλόξενον πόλιν τῆς Ἀλεξανδρείας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφθόνως ἐπλούτησε καὶ μεγάλως ἐτιμήθη, ἀλλ' ἐπεξετάθη τό-

σον εἰς τὴν γενέτειράν του τὸ Μέτσοβον, ἕσπον καὶ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, τὰς Ἀθήνας, καὶ τὴν Θεσσαλονίκην, ὅπου εἶχεν ἀρχίσει τὸ ἐμπορικὸν τοῦ στάδιον. Ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐπλούτησε μέχρι τοῦ 1853, ὅποτε παθὼν ἐξ ἀποπληξίας ἐστερήθη τῆς ἐλευθέρως ἐνεργείας ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν συγγενῶν, ἔπεμπε τακτικῶς κατ' ἔτος εἰς Μέτσοβον μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ, ἅτινα ὑπὸ τῶν ἐκεῖ ἐπιτρόπων διετίθεντο εἰς πολλοὺς φιλανθρωπικοὺς σκοποῦς. Ἡ πατρικὴ του οἰκία εἶχε καταστῆ καταφύγιον ὄλων τῶν πτωχῶν καὶ ὀρφανῶν καὶ τῶν πασχόντων ἐν γένει Μετσοβιτῶν. Διὰ χρημάτων του, ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ Ζυγοῦ παρὰ τὸν ἡμιονικὸν δρόμον μέγα λιθόκτιστον πανδοχεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον κατέφευγον τὸν χειμῶνα οἱ διερχόμενοι ἐπιβάται καὶ εὕρισκον σωτηρίαν.

Κατὰ τὸ 1850 ἐπεχείρησε τὴν δι' ἰδίων δαπανῶν ἀνεγερσιν λαμπροῦ οἰκοδομήματος διὰ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων ἐν Μετσόβῳ καὶ ἐν τῇ κεντρικῇ πλατείᾳ—τῇ δ. μωνύμῳ τῶρα, ὅπου ἔχει στηθῆ ἢ προτομὴ του—πλὴν ἀτυχῶς μέχρι τῆς ἐπιφανείας ἐφθασεν ἢ τοιχοποιῆα μόνον, διότι ἤμποδίσθη ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν ἢ ἀποπεράτωσις τοῦ ἔργου κατόπιν βραδουργιῶν τοῦ Μετσοβίτου Κυριάκου Τσανάκα. Τὴν 29ην Νοεμβρίου 1854 ὁ Τουσοῦτσας ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἀλεξανδρείαν λόγῳ τοῦ ἐκραγέντος Κριμαϊκοῦ πολέμου, συνεπεία τοῦ ὁποίου διεκόπησαν αἱ ἑλληνοτουρκικαὶ σχέσεις καὶ ἐγκατεστάθη μονίμως ἐν Ἀθήναις ὅπου καὶ ἐτελείωσε τὴν 4ην Νοεμβρίου τοῦ 1856. Ἐκδηεῦθη πολυτελέστατα, ἐτάφη ἐν τῷ α' Νεκροταφείῳ Ἀθηνῶν καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου του ἀνηγέρθη ἀληθὲς μαυσωλεῖον, τὸ μεγαλοπρεπέστερον διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἐν τῷ μαυσωλείῳ τούτῳ ὑπὸ τὴν φυσικὸν μέγεθος ἔχουσιν προτομὴν τοῦ Τουσοῦτσα ἐχαράχθη τὸ ἀκόλουθον ἐπιτύμβιον:

Σὸν μὲν γαῖα κεχάνδε δέμας Μιχαῆλε Τοσοῦτσα
Ἐνθάδ' ἐς εὐσεβέων χῶρον ἀποπταμένον
Ὀῦνομα δὲ ζῶει κληϊζόμενον μετὰ πᾶσι
Τοῖς ἐγνωστ' ἀρετῇ καὶ περίνοια σέθεν
Ζῶει μὲν ὁ ἀνά Πίνδον ἀγάννιφον ἤχι τὸ πρῶτον
Αἴγλην ἐν Μεσόβῳ τὴν Φαέθοντος ἴδες
Ζῶει δ' ἐν χῶρῳ Νειλορρύτῳ ἔνθα περ' ὄλβον
Κτήσατο καὶ τιμὴν ἐμπορίῃ ὅση

Πᾶσαν δὲ ζῶει χθὸν' ἂν' Ἑλλάδα τὴν εὐ ἔρεξας
 Συμφύλων κοινὴν μητέρα' ἀγαζόμενος
 Ζῶει δ' εὖτε πόθη σέθεν ἐν καρδίῃ ἀλόχθειο
 Σῆς Ἑλένης ἢ τοῦθ' εἶσατο σῆμα ποσει.

Ἐγενήθη μὲν ἐν Μεσόβῳ ἔτει 1787 γρηπξ Ἰα-
 νουαρίου γ'.

Ἐτελεύτησε δ' ἐν Ἀθήναις ἔτει 1856 αἰωνοσ
 Νοεμβρίου δ'

ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΣΙΤΣΑΣ

Διὰ τῆς ἀπὸ 20ῆς Νοεμβρίου 1855 δια-
 θήκης του παραγγέλλει καὶ διατάττει τὰ
 ἐπόμενα :

α) Δωρεῖται 100.000 τάλληρα ἵνα δα-
 πανηθῶσι διὰ τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ Πολυτε-
 χνείου στολήν, ἤτοι δι' ἀγορὰν μηχανῶν,
 σκευῶν καὶ πάντων τῶν διαφόρων ἄλλων
 χρησίμων ἐργαλείων, πρὸς τελειοποίησιν
 του ἔσον ἐνεστι δι' ἄλλας τὰς τέχνας, βαναύ-
 σους καὶ ὠραίας καὶ γεωργικὰς, καθ' ἔσον
 τὰ ὑπὸ τοῦ ἀνεψιῦ του Νικ. Στουρνάρη
 διατεθέντα δὲν ἐπῆρκεσαν παρὰ μόνον διὰ
 τὴν ἀνέγερσιν τοῦ κτιρίου.

β) Δωρεῖται 20.000 τάλληρα, ἵνα κατα-
 τεθῶσιν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς
 Ἑλλάδος καὶ ἐκ τῶν ἐτησίων τόκων πλη-
 ρωθῶσι διὰ τακτικῶν ἀποδείξεων μίᾳ διδα-
 σκάλισσα καὶ εἰς διδάσκαλος τῶν Σχολείων
 Μεσόβου. Ἐκ τῶν ἰδίων τόκων νὰ δαπα-
 νῶνται κατ' ἔτος τάλληρα ἑκατὸν πρὸς ἀγο-
 ρὰν πλακῶν, βιβλιαρίων, χάρτου γραφῆς,
 κονδυλίων, βελονῶν καὶ σχεδίων, ἵνα δι-
 δωνται εἰς ἀμφοτέρω τὰ σχολεῖα χάριν τῶν
 πτωχῶν μαθητῶν.

γ) Παραγγέλλει νὰ κατατεθῶσιν εἰς τὴν
 Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος 3.000
 τάλληρα καὶ τὸ ἐκ τῶν τόκων εἰσόδημα νὰ
 χορηγῆται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κοινότητα
 Θεσσαλονίκης πρὸς συντήρησιν τοῦ Ἑλλη-
 νικοῦ Σχολεῖου. Τὸ ἐν λόγῳ χρηματικὸν
 ποσὸν δωρεῖται εἰς ἔκφρασιν εὐγνωμοσύνης,
 διότι ἐν Θεσσαλονικῇ ἐξήσκησε τὸ πρῶτον
 τὸ ἐμπόριον γουναρικῶν.

δ) Εἰς τὰ Σχολεῖα, ἅτινα ἀνήγειρεν ἐν
 Ἀλεξανδρείᾳ δωρεῖται 195.915²⁰/₁₀ αἰγυ-
 πτικὰ γρόσια.

ε) Δωρεῖται εἰς τὰς δύο θυγατέρας τοῦ
 ἐν Μεσόβῳ γείτονός του Σιώζιου (Θεοδώ-
 ρου) Χαμένου, ἀνὰ τάλληρα ἀργυρᾶ 50. Εἰς

τὸν Γεώργιον Σιώζιον Χαμένον τάλληρα 100,
 εἰς τοὺς παιδικούς του φίλους ἐν Μεσόβῳ
 Ἰωάννην, Δημήτριον, Χρῆστον καὶ Μέλην
 (Θεμελῆν) Μούσιου ἀνὰ 50 τάλληρα. Προσ-
 ἔτι εἰς τὸν Σταῦρον Κυράνιαν, Κίτσον Γκέ-
 ση καὶ Παπα-Δημήτριον Μιστάλαν ἀνὰ 50 τάλ-
 ληρα. Ἐπὶ πλέον 2.000 τάλληρα διὰ τοὺς
 πτωχοὺς τοῦ Μεσόβου, 500 τάλληρα δι'
 ἄλλους τοὺς ἱερεῖς τοῦ Μεσόβου, 500 τάλ-
 ληρα διὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Παρα-
 σκευῆς καὶ 500 τάλληρα δι' ἄλλας τὰς λοι-
 πὰς ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια τοῦ Με-
 σοῦβου.

στ) Δωρεῖται 2.000 τάλληρα διὰ τοὺς
 πτωχοὺς τῶν Ἀθηνῶν.

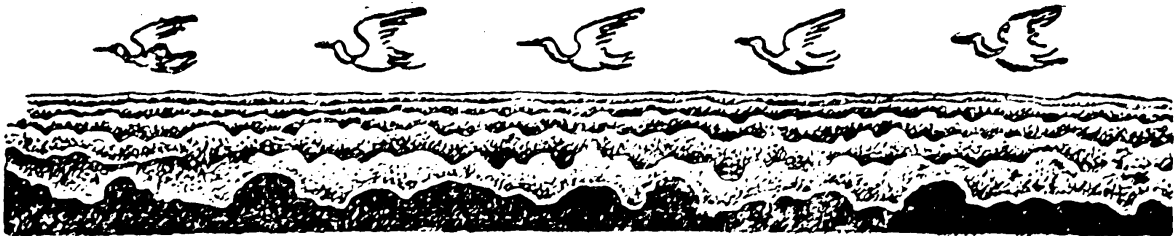
ζ) Δωρεῖται εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθη-
 νῶν, εἰς τὸ Νοσοκομεῖον, εἰς τὸ τυφλοκο-
 μεῖον (ὀφθαλμιατρεῖον), εἰς τὸ Ἀρσάκειον
 Παρθεναγωγεῖον καὶ εἰς τὸ Ἀμαλγεῖον Ὀρ-
 φανοτροφεῖον κορασιῶν ἀνὰ 2.000 τάλληρα.

η) Δωρεῖται 10.000 τάλληρα ἵνα κατα-
 τεθῶσιν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν καὶ
 ἅπαντα μετὰ τῶν τόκων αὐτῶν δαπανηθῶ-
 σιν ἐν καιρῷ δι' εὐθύγραμμον ὁδοποιεῖαν—
 ἔργα ὁδοποιεῖας ἐν Ἀθήναις.

Ἡ Κοινότης Μεσόβου εἰς ἔκφρασιν εὐ-
 γνωμοσύνης πρὸς τὸν Μιχαὴλ Ἄν. Τουσοί-
 τσαν ἔστησε πρὸς διετίαν τὴν ἐκ μαρμάρου
 προτομὴν του ἐν τῇ ὁμωνύμῳ πλατεῖᾳ πα-
 ρὰ τὸ περίπτερον τοῦ ἐξωραϊστικοῦ Συλλό-
 γου Μεσόβου. Καὶ ἡ ἑλληνικὴ Κοινότης
 Ἀλεξανδρείας ἔστησεν ἐκ μαρμάρου προ-
 τομὴν τοῦ Μιχ. Τουσοίτσα εἰς τὴν ἐκεῖ ὁμῶ-
 νυμον Σχολῆν, τῆς ὁποίας τὰ ἀποκαλυπτῆ-
 ρια ἐγένοντο τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου τοῦ
 1953. Κατὰ τὴν ὥραν ἐορτῆν τῶν ἀπο-
 καλυπτῆριων παρέστη πλῆθος ὁμογενῶν
 τῆς Αἰγύπτου, ἡ χορωδία τῆς Σχολῆς ἔψα-
 λε μελωδικώτατα προσευχὴν καὶ ὁ διευθυν
 τῆς τῆς Σχολῆς κ. Β. Γαλάνης ἐξεφώνησεν
 ἐμπνευσμένον λόγον.

Ὁ Μιχαὴλ Ἄν. Τουσοίτσα διὰ τὰς
 πρὸς τὸ ἔθνος μεγάλας ὑπηρεσίας του καὶ
 τὰς πλουσίας δωρεάς του ἀνεκηρύχθη ὑπὸ
 τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς μέγας ἐθνικὸς εὐερ-
 γέτης.

ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ ΒΙΤΑΛΗ, Ἀρχιμανδρίτου—Ἱεροκλήρουκος
Μητροπόλεως Πρεβέζης

ΚΥΚΛΑΔΙΤΑΙ ΙΕΡΑΡΧΑΙ ΚΑΙ ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΕΣ ἘΝ ἩΠΕΙΡῶ

Αἱ Κυκλάδες νῆσοι ἀποτελοῦν ἀναμφιβόλως ἐστίαν ἀκένωτον πνευματικότητος καὶ πηγὴν ἀνεξάντλητον πολιτισμοῦ καὶ ἀνωτερότητος σκέψεως καὶ διανοήσεως.

Ἵνα δὲ διαπιστωθῇ ἡ ἀλήθεια αὕτη δὲν χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια καὶ χρόνος πολὺς. Μελετῶν τις τὴν μακράκινα καὶ λαμπρὰν ἱστορίαν των διαβλέπει τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὁποίαν ἀσκῶν διὰ μέσου τῶν αἰῶνων πανταχοῦ, πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις τῆς πολυκυμάντου ζωῆς, διότι εἶναι ἐκ φύσεως προικισμένοι οἱ Κυκλαδίται μὲ εὐγένειαν ψυχῆς καὶ καλωσύνην καὶ ἄφρονιν πρὸς πνευματικὰς ἐπιδιώξεις καὶ κατακτήσεις καὶ ἀποτοπεοίθηναι, πλούσιοι εἰς συναισθηματικά ἀλλοτριώματα καὶ πολιτισμοῦ, ἀναγεννημένοι τῷ ὄντι ἄνθρωποι μέσα εἰς τὸ εὐρὸν καὶ ζωογόνον πνεῦμα τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ.

Μεταξὺ τοιούτων ἐμπυχωμένων πνευματικῶς ἀνθρώπων πολλοὶ—ἀπειράριθμοι—διεκρίθησαν εἰς τὰ γράμματα, τὰς ἐπιστήμας, τὰς τέχνας· καὶ ἐν γένει κατέλαβον καιρίας θέσεις ἐν τῇ Κοινωνίᾳ καὶ τῷ Ἔθνει, ἐκ τῶν ὁποίων ἀνέπτυξαν δράσιν μεγαλοεργόν, διὰ τῆς ὁποίας τὰ μέγιστα τὸ ἔθνος καὶ ἡ ἀνθρωπότης καθόλου, ἀλλὰ καὶ αἱ Κυκλάδες ἐτιμήθησαν προσηκόντως καὶ ἐπαύτως (1).

Δὲν θὰ ἀναφερθῶμεν εἰς τὰ γενικὰ παραδείγματα. Οὐτε θὰ προσπαθήσωμεν νὰ παρουσιάσωμεν εὐρῶς κατὰ πόσον τὰ ἀνωτέρω ἐρεῖζονται ἐπὶ τῆς ἀσφαλοῦς βάσεως τῆς ἀληθείας. Ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον ἀποσκοποῦμεν διὰ τοῦ παρόντος εἶναι, νὰ καταδείξωμεν, ὅτι καὶ ἡ ἐνδοξὸς καὶ καλλίγονος Ἡπειρος ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Κυκλαδικοῦ πνεύματος καὶ ἀπήλασε τὴν ζείδωρον αὔραν τῆς Κυκλαδικῆς πνοῆς καὶ ἄλλως, ἰδίᾳ διὰ τῶν ἐμπνευσμένων Ἱεραρχῶν καὶ Ἱεροκλήρων, εἴτινες ἐκ τῶν Κυκλαδικῶν νήσων ἀνεχώρησαν διὰ νὰ ἔλθουν εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς Ἡπείρου, ἵνα καλλιέργη-

1. Βλ. Δ. Ἀλ. Μπράντη, Ἡ συμβολὴ τῶν Κυκλάδων εἰς τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν, εἰς «Κυκλαδικὸν Φῶς» 1950—51, καὶ Θ. ο. δ. Σπ. ο. ρ. Ἄν. τ. ο. α, Αἱ Κυκλάδες, ὁ πολιτισμὸς των καὶ ἡ ἀναγέννησις των, Αὐτόθι, 1952—53.

σουν εἰς αὐτὴν τὸ ἐν Χριστῷ φρόνημα καὶ μεταφέρουν εἰς αὐτὴν τὴν θερμουργὸν πνοὴν καὶ τὴν ἐκπολιτιστικὴν δύναμιν τῶν Κυκλάδων διὰ τῆς φωτεινῆς των θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς δράσεως καὶ ἐργασίας. Οἱ τοιοῦτοι ἐπιφανεῖς Κληρικοὶ οἱ κατὰ τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνας ἐργασθέντες ἐν Ἡπείρῳ εἶναι οἱ ἑξῆς:

α) Γαβριήλ, ἐπίσκοπος Δρυϊνουπόλεως (1787;—1827). Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σίφνον καὶ ἐμαθήτευσεν εἰς τὴν ἐν αὐτῇ ἀκμάζουσαν πολυσήμαντον Σχολὴν τοῦ Παναγίου Ἱεροῦ. Εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Δρυϊνουπόλεως διετέθη τὸν Δοσίθεον ἀποθανόντα τῷ 1787. Εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἐπισκοπὴν συνεχωνεύθη προσωρινῶς μὲν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1813 ἕως τοῦ 1821 ἡ γειτνιαζούσα καὶ φυτοζωοῦσα ἐπισκοπὴ Χειμάρρας καὶ Δελβίνου μετὰ τὴν δικαίαν ἐκδίωξιν τοῦ δολίως τὸν θρόνον τοῦτον καταλαβόντος Ἀμβροσίου (2), ἀργότερον ὅμως (τῷ 1832) ὀριστικῶς ὑπήχθη ὑπὸ τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Δρυϊνουπόλεως.

Ὁ Γαβριήλ φύσει εὐγενὴς καὶ φιλόπατρις καὶ προικισμένος δι' ἐξαιρέτων ἀρετῶν, ἠργάσθη μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ φιλοτιμίας διὰ τοὺς Χριστιανούς τῆς παροικίας του, ὥστε περὶ ὅλας τὰς ἐπιφυλάξεις ἐνίων Χριστιανῶν ἐκ τοῦ Δελβίνου εἴτινες ἀντετάχθησαν σφόδρα κατὰ τὴν συγχώνευσιν τῆς ἐπισκοπῆς των καὶ κατὰ τοῦ Γαβριήλ, ὡς ἐπιζητήσαντος καὶ ἐπιτυχόντος αὐτῆν, ὁ ἐπισκοπικός κώδιξ τῆς ὑπ' ἑφιν ἐπισκοπῆς διαλαμβάνει τοὺς καλύτερους ἐπαινετικούς λόγους διὰ τὴν χρηστὴν διοίκησιν καὶ ἐξαιρετὸν δρᾶσιν τοῦ ἐπισκόπου Δρυϊνουπόλεως, Χειμάρρας καὶ Δελβίνου Γαβριήλ. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ ἔτους 1827 ἐξεμέ-

2. Οὗτος ὑπηρετεῖ ὡς διάκονος τοῦ ἐπισκόπου Χειμάρρας καὶ Δελβίνου Ἀνατολίου, ὃν ἐπίσει, ὅπως προτείνῃ αὐτὸν εἰς τὸν μητροπολίτην Ἰωαννίνων, ἵνα προχειρισθῇ βοηθὸς ἐκεῖνου ἐπίσκοπος. Ἄλλ' ἐπανελθὼν ὡς τοιοῦτος ἐξεδίωξε τὸν Γέροντα αὐτοῦ καὶ ἀνέλαβε μόνος τὴν διαποίμανσιν τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης. Βλ. Ἀρχιμ. Φιλ. Βιτάλη, Ἡ ἐπισκοπὴ Δρυϊνουπόλεως καὶ ὁ Σίφνιος ἐπίσκοπος αὐτῆς Γαβριήλ.

τρησε τὸ ζῆν εἰς τὸ Ἀργυρόκαστρον. ἔδραν τῆς ἐπαρχίας του (3).

6) Ἱερόθεος Β'. Μητροπολίτης Ἰωαννίνων (1799—1810). Ἐγεννήθη εἰς τὴν Νάξον ὀνομαζόμενος κατὰ κόσμον Ἰωάννης Γάγος ἢ Τρεμούλας (4). Ἦτο γόνος καλῆς καὶ εὐσεβοῦς οἰκογενείας καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Ὁσίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πατρίδα. Ὡς ἱερομόναχος δὲ ἔδρασεν ἐν Κόλλει ἐνθα διέμενεν. Ἐπίσκοπος Εὐρίπου τῆς Εὐβοίας διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1782, ἐκ δὲ τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης μετετέθη τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1799 εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον Ἰωαννίνων διαδεχθεὶς τὸν ἐξ αὐτοῦ «κρίμασιν οἷς οἶδε θεός» ἐξωσθέντα Μακάριον (5). Τῷ 1808 ἐκδιωχθέντος ὑπὸ τοῦ τυράννου τῆς Ἠπείρου Ἀλῆ πασᾶ ἐκ τῆς μητροπόλεως Ναυπάκτου, Ἀρτῆς καὶ Πρεβέζης τοῦ ἐξαίρετου μητροπολίτου Πορφύρου (α' ἐκδιωξίς) ἀνετέθη εἰς τὸν μητροπολίτην Ἰωαννίνων, ὅπως διέπη καὶ τὰ τῆς μητροπόλεως ταύτης.

Ὁ Ἱερόθεος ἦτο ἀνὴρ λόγιος, συντόξ, καὶ ἱεροπρεπής, κεδπατρίδης καὶ μουσοστεφής καὶ περὶ τὰ κοινοφελῆ τοῦ Γένους κρῶν σώζων διάπυρον ζῆλον καὶ ἔρωτα (6). Ἡ ὄλη δ' αὐτοῦ ἐν Ἠπείρῳ ἀρχιερατεία ὑπῆρξε καρποφόρος καὶ παραδειγματικὴ διακοπεῖσα διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἐπισυμβάντος τῷ 1810 (7).

3. Θ. Μ π α μ ἰ χ α. Κώδιξ τοῦ ναοῦ τῆς πόλεως Δελβίνου, ἐν «Ἡπ. Χρονικά», 1930, σελ. 65. Π. Π ο υ λ ἰ τ σ α, Σύνοψις τοῦ κώδικος τῆς ἐπισκοπῆς Δρυϊνουπόλεως καὶ Ἀργυροκάστρου, Αὐτόθι σελ. 70. Μητροπολίτου Σάροδων Γ ε ρ μ α ρ ο Ὡ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν ἐν Ἠπείρῳ καὶ Ἀλβανίᾳ ἐπαρχιῶν τοῦ Πατριαρχείου Κιππόλεως, αὐτόθ. 1937, σελ. 57, 100., Β. Μ π α ρ ᾶ, Ἡ ἐπισκοπὴ Δρυϊνουπόλεως, ἐν «Ἡπειρ. Ἐστία» ἔτ. Α' (1952) σελ. 563., Ἀρχιμ. Φιλ. Βιτάλη, ἐνθ' ἄν.

4. Γάγος ἢ Γάγος ἐπωνομάζετο κατὰ τὸν Ἀρχιμ. Χρυσ. Θέμελην (Ἡ ἱερὰ Μητρόπολις Εὐρίπου διὰ μέσου τῶν αἰώνων, Ἀθήναι 1952, σελ. 49), ἐντῷ Τρεμούλας κατὰ τὸν μητροπολίτην Ἀρτῆς Σεραφεῖμ Α' (Δοκίμιον ἱστορικῆς τιμῆς περιλήψεως τῆς ποιε ἀρχαίας καὶ ἐγκοίτου Ἠπειρωτικῆς πόλεως Ἀρτῆς καὶ τῆς ὁσαύτως νεωτέρας πόλεως Πρεβέζης, Ἀθήναι 1884, σελ. 117). Ὁ δὲ Ἀρχιμ. Παν. Κωνσταντινίδης εἰς τὴν ἐν τῷ περιοδ. «Σωτήρ» 1878—79 μελέτην αὐτοῦ: Κατάλογος ἱστορικὸς τῶν πρώτων ἐπισκοπῶν καὶ τῶν ἐφεξῆς ἀρχιεπισκοπῶν καὶ μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν, ἐν τόμ. Β' ο. 62 ἐπωνομάζει αὐτὸν Ράπτην, ἀλλὰ προφανῶς συγχέει αὐτὸν πρὸς τὸν Ἱερόθεον Α' μητροπολίτην Ἰωαννίνων ἀποθανόντα τῷ 1733 καὶ ἐπονομαζόμενον Ράπτην. (Βλ. Π. Ἀραβαντινοῦ, Χρονογραφία τῆς Ἠπείρου Ἀθήναι 1856, σ. 237) καὶ Ἀθηναγορά μητροπολίτου Παραμυθίας, ἢ Ἐκκλησία τῶν Ἰωαννίνων, ἐν περιοδ. «Ἡπ. Χρονικά», ἔτος Γ' (1928) σ. 37, 41—42).

5. Μητροπ. Σάροδων Γερμανοῦ ἐνθ' ἄν. σ. 70.

6. Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, Συμβουλευτικὸν ἐγχειρίδιον περὶ φυλακῆς τῶν πέντε αἰσθήσεων, Βιέννη 1801.

7. Περὶ τὸν Ἱερόθεον Β' Ἰωαννίνων ἀνεψφύη

γ) Νεόφυτος Γ'. Μητροπολίτης Ἀρτῆς καὶ Πρεβέζης (1830—1840). Κατήγετο ἐκ τῆς νήσου Σίφου ἢ τῆς Σερφου (8) ἐπονομαζόμενος Σκρίφας. Χειροτονθεὶς διάκονος ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Δαρλίσης, τοῦ ἐθνομάρτυρος, (9) ἦλθεν εἰς τὴν Κων) πολιν, ἐνθα ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος καὶ ἀρχιμανδρίτης ὑπηρετήσας τὴν Μ. Ἐκκλησίαν. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ ἔτους 1830 προεχειρίσθη μητροπολίτης Ἀρτῆς καὶ Πρεβέζης «ἄκων καὶ μὴ βουλομένων», διότι ἐν Ἀρτῇ ἢ τυραννία καὶ καταδυναστευοὶς τῶν Τούρκων κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν εἶχον φθάσει εἰς τὸ κορυφῶμα τῆς μανίας των. Διὰ τῆς σθεναρᾶς του στάσεως καὶ τοῦ ἀδαμαντίνου καὶ ἰσχυροῦ του χαρακτήρος ὁ Νεόφυτος κατώρρωσεν εὐθὺς ἀμείψως νὰ ἐπιβληθῇ. Προεκάλεσε διὰ τῆς ἐπιμονῆς του δύο αὐτοκρατορικὰ διατάγματα (φιρμάνια), δι' ὧν ἐπέτυχεν νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν Μητρόπολιν ἀπὸ ὑπέρογκα χρέη, νὰ ἐλευθερώσῃ ἅπαντα τὰ κτήματα αὐτῆς καὶ μάλιστα τὸ κτίριον τῆς Μητροπόλεως, ὅπερ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐχρησιμοποιεῖτο, ὡς Διοικητήριον, καὶ νὰ ἐπιστραφοῦν αὐτῷ ἅπαντα τὰ ὡς ἐνέχειρα κρατούμενα ὑπὸ Τούρκων καὶ Ἰουδαίων δανειστῶν κειμήλια, ἦτοι ἀρχιερατικὰ πολυτελῆ ἄμφια, βαρύτιμα σκευὴ κλπ.

Τῷ 1833 κατὰ τινὰ ἐναντίον τῆς Ἀρτῆς ἐπιζουμὴν τῶν Τουρκαλθανῶν συνελήφθη ὁ Νεόφυτος καὶ ὑπέστη φρικτὰ βασανιστήρια ἐπιτυχῶν μετὰ πολλοῦ κόπου ν' ἀπαλλαγῇ τῆς θανατώσεώς του ἀντι πολλῶν λητρων, ἀλλὰ παρὰ ταῦτα παρέμεινεν ἐπὶ πολὺ ἐγκλειστος εἰς τὰς φυλακάς.

ζήτημά τι διασύρων τὴν φήμην αὐτοῦ. Ἀνώνυμὸς τις συγγραφεὺς τῆς «Ἑλλ. Νομορχίας» «διέσυρεν ἀπροεπῶς καὶ βαναύσως ἐσκευάτησεν» τὸν Ἱερόθεον ἐνεκεν ἐπιστολῶν τινῶν αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Παραμυθίας Χρῦσανδον, δισμένοντα εἰς τὴν Πάργαν, καὶ πρὸς τοὺς εὐγενεῖς προεστῶτας καὶ λοιποὺς κατοίκους τῆς Πάργας, δι' ὧν δῆθεν προέτρεπε τοὺς Πιργίους, ὅπως σταματήσουν νὰ παρέχουν οἰανδήποτε βοήθειαν εἰς πολεμοφόδια κ. ἄ. πρὸς τοὺς ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἀγωνιζομένους Σουλῶτας καὶ ὑποταγοῦν εἰς αὐτόν. Ὁ Περικλῆς Ζεφλέντης τὰς ἐπιστολάς ταύτας, αἰτινες ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Χρ. Περραιβοῦ, θεωρεῖ πλαστιάς, ὅπερ ὁμως δὲν δέχεται ὁ Ν. Βέης. Περὶ τούτων βλέπε: Χριστοφ. Περραιβοῦ, Ἱστορία τοῦ Σουλίου, Ἀθήναι, σελ. 66—69. Π. Ζεφλέντου, Ἱερόθεος ὁ ἀπὸ Εὐρίπου Ἰωαννίνων καὶ ἡ ἀνασίστασις τῆς μητροπόλεως Κερκίρας, ἐν περ. «Ν. Ποιμὴν» Κιππόλεως ἔτ. Γ' (1921) σελ. 499—416. Ἀνωνύμου τοῦ Ἑλληνοσ, Ἑλλην. Νομορχία, ἦτοι λόγοι περὶ ἐλευθερίας. Κείμενο, σκόλια, εἰσαγωγή Γ. Βαλέτα. Ἄθ. 1949.

8. Ὁ Π. Ἀραβαντινὸς εἰς τὴν συγγραφὴν του «Χρονογραφία τῆς Ἠπείρου» ἐνθ' ἄν. σ. 23 ἀναγράφει, ὅτι ὁ Νεόφυτος Γ' ἦτο Σίφιος τὴν καταγωγὴν. Τὸναντίον ὁ Ἀρτῆς Σεραφεῖμ Α' εἰς τὸ Δοκίμιον αὐτοῦ σ. 117 θεωρεῖ τὴν Σέρφον, ὡς νῆσον τῆς γεννήσεώς του. Τὴν δευτέραν ἐκδοχὴν θεωρεῖ πιθανωτέραν καὶ ὁ Μανουὴλ Γεδεών (Ἀπὸ σημειώματα Χρονογράφου ἐν Ἀθήναις 1913, σελ. 225).

9. Κ. Βοβολίνη, Ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας, Ἀθήναι 1952, σελ. 122.

Τῷ 1836 μετετέθη εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον Σαμακοβίου, ἀλλ' ἀκυρωθεῖσης μετ' οὐ πολὺ τῆς ἐκλογῆς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἄρταν ὁ Νεόφυτος ποιμαίνων τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ θεοφιλῶς. Ἀνήγειρεν ἐν Ἄρτῃ Ἀλληλοδιδασκτικὴν Σχολήν, ἱδρυσε Κοινὸν Φιλόπτωχον Ταμεῖον τῆς πόλεως, ἐλθὼν δ' εἰς τὴν Κων/πολιν, ἵνα ἀγωνισθῆ κατά τινος Ἰουδαίου ἀξιούτου παρ' αὐτοῦ 500,000 γρόσια διὰ τὰ ἐπιστραφέντα αὐτῷ κειμήλια τῆς μητροπόλεως, ἀλλ' οὐδὲν ἐπιτυχόν, διότι ὁ ἀνιδεϊκος ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τοῦ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, ἐκ τῆς στενοχωρίας αὐτοῦ ἠρθένησε σοβαρῶς καὶ ἀπέθανεν ἐν Κων/πόλει (10).

δ) **Σεραφεῖμ Α'**, Μητροπολίτης Ἄρτης καὶ Πρεβέζης (1864—1894). Ἐκ πατρὸς ἦτο Νάξιος γεννηθεὶς ἐν Κων/πόλει ἐπωνομαζόμενος Ξενοπούλος. Διακούσας τὰ πρῶτα γράμματα ἐν Κων/πόλει καὶ χειροτονηθεὶς διάκονος καὶ πρεσβύτερος, τῷ 1848 προεξερίσθη ἐπίσκοπος Ἀργυρουπόλεως, μετὰ δεκαπενταετηρίαν δὲ περίπου περατώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν τῇ κατὰ Χάλκην θεολογικῇ Σχολῇ προήχθη τῇ 27 Ἰανουαρίου 1864 εἰς εἰς μητροπολίτην Ἄρτης καὶ Πρεβέζης εἰς διαδοχὴν τοῦ διὰ κανονικῶν ψήφων καὶ συνοδικῆς ἐκλογῆς μετατεθέντος καὶ πρεβιζισθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Ἀμασειας Σωφρονίου.

Ἡ δρᾶσις αὐτοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ὑπῆρξε κατ' ἐξοχὴν καρποφόρος. Ἐπέτυχε διὰ τῶν νομοθεσιῶν καὶ προτροπῶν του νὰ κατασταλῇ ἡ ἐπικρατοῦσα ἐν τῷ περιοχῇ Ἄρτης κατ' ἐκείνην τὴν περίοδον ἀνταρσία. Ἀνήγειρε τὴν Πριοβόλιον ἐν Ἄρτῃ Σχολήν. Ἀνφοδομήθη τῇ μερίμνῃ αὐτοῦ ἡ ἱερά μονὴ Περινύμου, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ ἐν Ἄρτῃ ναὸς τῆς Ὁδηγητρίας. Εἰς ἅπαντα πρὸς τούτοις τὰ χωρία ἱδρυσε Σχολεῖα τὰς δέ μονὰς τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιφέρειας ἀπήλλαξε τῶν χρεῶν.

Κληθεὶς εἰς τὴν Κων/πολιν, ὡς Συνοδικὸς Σύνοδος (1873), ἀνέλαβε μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου ΣΤ' τὴν Τοποτηρητείαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου (30 Σεπτ.—1 Δεκεμβρ. 1873). Τῷ 1881 (24 Ἰουν.) ἡ Ἄρτα ἀπλευθερώθη ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν Τούρκων καὶ ἐνετάχθη εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, ὅποτε καὶ ἐκκλησιαστικῶς ὑπήχθη ὑπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ οὕτω τὰ ἐνεῦθεν τοῦ ποταμοῦ Ἀράχθου μέρη ἀπετέλεσαν τὴν ἀνασυσταθεῖσαν Μητρόπολιν Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης. Ὁ Ἄρτης Σεραφεῖμ Α' δι' ὅλην τὴν δρᾶσιν του ἐτιμήθη διὰ πολλῶν παρασῆμων. Ἀπέθανε τῷ 1894 (11).

10. Περὶ τοῦ Νεοφύτου τούτου γράφομεν ἀλλοχοῦ ἐκτενέστερον: Ἀρχιμ. Φιλ. Βιτάλη, *Νεόφυτος Γ' Μητροπολίτης Ἄρτης καὶ Πρεβέζης (1830—1840)* ὁ ἐκ τῶν *Κυκλάδων*, ἐν *Κυκλ. Φῶς* βλ. *Σάρδεων ἐν. ἀν. σ. 16*.

11. *Σεραφεῖμ, Δοκίμιον ἐνθ' ἀν. 134.*, Γεομαροῦ αὐτόθι σ. 16, *Κωδῆξ Α' τῆς Ι. Μητροπόλεως Πρεβέζης συμπεριλαμβάνων διαφόρους ἐκκλησιαστικὰς πράξεις ἐπὶ τῶν μητροπολιτῶν Ἄρτης καὶ Πρεβέζης Σωφρονίου καὶ Σεραφεῖμ Α' (1854—1869)*, Μαρουήλ Γεδεῶν, *Μνεία τῶν πρὸ ἐμοῦ*, ἐν *Ἀθῆναις 1934*, σελ. 221.

ε) **Πολύκαρπος**, Ἱεροκῆρυξ Ἄρτης, Ἰωαννίνων κλπ. Κατὰ κόσμον ὀνομαζόμενος Γεώργιος Ἰω. Συνοδικὸς ἐγεννήθη ἐν Σίφων (1870) διδασθεὶς ἐν τῷ αὐτόθι Ἑλλ. Σχολεῖῳ τὰ πρῶτα γράμματα. Ἐἶτα ἐφοίτησεν εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ θεολογικὴν Σχολήν, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησεν, ἀριστεύσας, τῷ 1892, ὅτε εἰς ἡλικίαν 21 ἔτους ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τῇ προτάσει τοῦ περιφήμου Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Γερμανοῦ Καλλιγᾶ διώρισεν αὐτόν, ἱεροδιάκονον ὄντα, ἱεροκήρυκα τῆς μητροπόλεως Ἄρτης. Ἐπὶ δύο ὁλόκληρα ἔτη προσέφερεν ἀνεκτιμήτους πνευματικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐν λόγῳ μητρόπολιν, ἐξ ἧς, τῷ 1894, μετετέθη ὑπὸ τῆς Ι. Συνόδου εἰς τὸν Νομόν Ἀχαΐας καὶ ἀλλαχού μέχρις οὐ τὸν Μάρτιον τοῦ 1921 ἐπανῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἡπειρον, ὡς ἱεροκῆρυξ Ἰωαννίνων, ἔχων ἐν τῷ μεταξὺ πρὸ πολλοῦ ἐν Πάτραις προχειρισθῆ ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Πατρῶν Ἱεροθέου πρεσβύτερος καὶ ἀρχιμανδρίτης.

Ὁ Πολύκαρπος Συνοδικὸς ἦτο εὐρυτάτης μορφώσεως ἄνθρωπος, ἐνεῦθεν μέχρι τότε εἶχε συγγράφει πλείστας ἱστορικάς, ἠρησκευτικὰς—κοινωνικάς καὶ ἄλλας ἐπιστημονικάς μελέτας. Ἀλλὰ καὶ ὡς ρήτωρ ἦτο δεινότητος (12), εἰς ἐκ τῶν δοκιμοτέρων Ἱεροκηρύκων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (13). Ζήλω δὲ θεῖω πυρπολούμενος καὶ πίπτει ἀκραδάντῳ διακατεχόμενος εἰργάσθη, εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἐν Ἡπειρῳ κατὰ τρόπον ὄλωε ἐξαίρετον καὶ ἀληθῶς πολύκαρπον. Ἐξ Ἰωαννίνων ἐκλήθη, καὶ ἀνέλαβεν ὡς Πρωτοσύγγελος τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, ἐξ ἧς μετ' οὐ πολὺ, διωρίσθη Ἀ' Γραμματεὺς τῆς Ι. Συνόδου (1923) τὰ καθήκοντα τοῦ ὁποῦο πρὶν ἢ εἰσεῖται ἀναλάβῃ ἐξελέγη μητροπολίτης Γόρτυνος καὶ Μεγαλόπολεως, τῷ δὲ 1933 προήχθη εἰς τὴν μητρόπολιν Μεσσηνίας. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1947 ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον πολλὰ προσενεγκῶν εἰς τε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἔθνος (14).

12. *Ἡ Ι. Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ ἀπὸ 11/8/1945 ἔγγραφον αὐτῆς, δι' οὗ ἀποδέχεται τὴν ἐκ τοῦ μητροπολιτικοῦ θρόνου τῆς Μεσσηνίας ἐπαραίτησιν αὐτοῦ διαλαμβάνει: «...μεθ' ἱκανοποιήσεως δὲ καὶ ὑπερηφανείας ἀναμνησθεῖται τῆς μακρᾶς καὶ καρποφόρου διακονίας τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιότητος ἐν τῷ ἀμπελώνι τοῦ Κυρίου... οὐ μικρὰν πρὸς τοῖς ἀνωτέρω συμβολὴν παρασχόντι εἰς τὴν καθόλου πνευματικὴν προαγωγὴν τῆς Ἐκκλησίας διὰ πλουσίας συγγραφικῆς ἐργασίας, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀξίως τῆς Ἐκκλησίας, ῥήτορα δεινὸν ἀναγνωρισθέντα». Βλ. καὶ Π. Τρεμπέλα, *Ὀμιλητικὴ ἢ ἱστορία καὶ θεωρία τοῦ κηρύγματος*, Ἀθῆναι 1950.*

13. *Λίαν χαρακτηριστικὸν εἶναι ἐκεῖνο ὅπερ μεταξὺ ἄλλων περὶ αὐτοῦ ἀναγράφεται ἐν τῷ Ι Συνδέσμῳ (1906, ἀρ. φ. 22) «...Τὸν κ. Πολύκαρπον τῷ ὄντι πλὴν τῆς διακρινοῦσης αὐτὸν πολυμαθείας καὶ μεγίστης παιδείας συνοδεύει καὶ ἡ μελιχιοῦς, ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ ἀγάπη καὶ ὁ ζῆλος καὶ ὁ ἔρωσ πρὸς τὸ ὑψηλὸν του καθήκον. Παντοῦ ὅπου ἐδίδαξεν, ὅπου ὑπῆρέτησεν, ἀφήκεν ἀρίστια ἐντυπώσεις».*

14. *Πολυκάροπου Συνοδιοῦ, Μητροπολίτου*

στ) **Ἰωάννης, Μητροπολίτης Βελλᾶς** καὶ Κονίτης (1926—1939). Τήνιος τὴν καταγωγὴν, Βασιλικὸς τὸ ἐπώνυμον. Ἐσοῦδαsen εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν ἐκ τῆς ὁποίας κατετάγη, ὡς Κληρικὸς, εἰς τὸ κλῆμα τοῦ Οἰκ. Πατριαρχεῖου καὶ ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Ἰμβρου καὶ Τενέδου. Τῷ 1926, χαρακτηρισθεὶς ὡς ἀνταλλάξιμος, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ τῆς Τουρκίας καὶ τὸ Οἰκ. Πατριαρχεῖον τῆ 23 Μαρτίου τοῦ ἰδίου ἔτους ἐξέλεξεν αὐτὸν μητροπολίτη Βελλᾶς καὶ Κονίτης εἰς διαδοχὴν τοῦ πρός Κύριον ἐκδημήσαντος μητροπολίτου Παναρέτου. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ ἔτους 1936 ἠνώθη πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ ἡ τῆς Δρυϊνουπόλεως, τῆς Βελλᾶς ὑπαχθεῖσης εἰς τὴν τῶν Ἰωαννίνων καὶ οὕτω ὠνομάσθη μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως καὶ Κονίτης (15).

ζ) **Στυλιανός, Μητροπολίτης Νικοπόλεως** καὶ Πρεβέζης (ἀπὸ 1952) Κορνάρου ἐπωνυμούμενος. Γεννηθεὶς ἐν Τήνῳ καὶ διακούσας αὐτόθι τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, ἐσοῦδαsen μετὰ ταῦτα ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἐπὶ 17ετίαν διετέλεσεν ἱεροκέρυξ τῆς μητροπόλεως Σύρου, Τήνου, Ἀνδρου κλπ., ὑπηρετήσας καὶ κατ' ἐπανάληψιν ὡς Στρατ. Ἱερέυς, κατὰ τὸν Ἀλβανικὸν πόλεμον 1940—41 καὶ εἰς τοὺς μετὰ

Μεσσηνίας, Λόγοι ἐπὶ τῶν Κυριακῶν Εὐαγγελίων (βιογραφικὸν σημεῖωμα ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν, Ἀθήναι 1947, σελ. 9. Τοῦ α ὑ τ ο ὦ, Ἀπομνημονεύματα μιᾶς πενηκονταετίας (ἀνέκδοτον). Βασιλείου Ἀτέση, Μητροπολίτου πρ. Λήμνου Ἐπίτομος ἐπισκοπικῆ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι 1953, τ. Β'. σελ. 233, 236, ἐν «Διδαχῇ» Καλαμῶν 1947, ἀρ. φύλ. 13, σελ. 108, Νεξερῖτου Α, Πολύκαρπος Συννοδινός, Μητροπολίτης πρ. Μεσσηνίας, ἐν «La Gioix», ἔτους 1949, τεύχ. β' καὶ γ' σελ. 192, Γριτσοπούλου Ι., Ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Δημητριάδος καὶ Ἀργυροκάστρου, ἐν «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν», τομ. Κ' (1950) σ. 255, Τρεμπέλα Π. ἐνθ' ἀν., ἐν «Φωνῇ Ἐκκλησίας», Ὁ Εὐαγγελικὸς Ποιμὴν, ἔτους 1954, ἀρ. φ. 423.

15. Σάρδεων Γερμανοῦ, ἐνθ. ἀν. σ. 31, καὶ ἐν «Ἐκκλησία» τόμ. ΙΔ', σελ. 71.

ταῦτα ἀγῶνας τοῦ Ἔθνους σημεῖωσας πανταχοῦ ἑκτακτον θρησκευτικὴν καὶ ἐθνικὴν δράσιν, διὸ καὶ ἐτιμήθη διὰ πολλῶν μεταλλῶν καὶ παρασήμων. Τῷ 1952 (12 Ὀκτωβρ.) ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης. Ἦ ποιμαντορικὴ αὐτοῦ δράσις ἐκ τῆς σκοπιᾶς ταύτης εἶναι εἰς πάντα γνωστὴ, ὡς φωτεινὴ καὶ ἀξιόλογος. Καταβάλλει πολλοὺς κόπους καὶ προσπαθείας διὰ τὴν θρησκευτικὴν καὶ πνευματικὴν ἀναγέννησιν τοῦ ποιμνίου του, διὸ καὶ διατρέχει συνεχῶς τὴν ἐπαρχίαν του ἱερουργῶν, κηρύσσων, νοουθετῶν, ἐπιλαμβάνομενος τῶν ἑκασταχοῦ ζητημάτων, γινόμενος «τοῖς πᾶσι τὰ πάντα». Ἰδρυσεν περὶ τὰ 100 Κατηχητικὰ Σχολεῖα εἰς τὴν πόλιν καὶ τὰ χωρία. Φιλόπτωχα Ταμεῖα, τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Οἰκοτροφεῖον, ἐν ᾧ στεγάζονται καὶ διαιτῶνται ἄποροι μαθηταὶ τοῦ Γυμνασίου. Ἐμερίμνησεν ὡσαύτως διὰ τὴν ἀγορὰν εὐπρεποῦς οἰκῆματος διὰ τὸν ἑκάστου μητροπολίτην εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἐκ τῶν βομβαρδισμῶν τοῦ 1940—41 καταστραφένου μητροπολιτικοῦ μεγάρου καὶ διὰ τὴν ἐκ βάρων ἀνακαίνισιν τῆς ἱστορικῆς ἱερᾶς μονῆς Ἀγίου Δημητρίου Ζαλόγγου.

Ἐξ ἄλλου διὰ τῶν ἀκαταπονήτων κόπων καὶ προσωπικῶν του προσπαθειῶν ἀνήγειρεν ἐκ θεμελίων τὸ Καραμάνειον Νηπιαγωγεῖον, τὸ Ἔθν. Ἀγροτικὸν Νηπιότροφεῖον Παπαδατῶν, ἐπέτυχεν τὴν εἰς τὸ διπλάσιον αὔξησιν τῶν τροφίμων τοῦ ἐν Πρεβέζῃ Παιδικοῦ Σταθμοῦ (ἀπὸ 80 εἰς 150), ἐμερίμνησε διὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἐκτέλεσιν ἔργων ἐξωραΐσμοῦ. Κατὰ δὲ τὸ διάστημα τῆς τετραετοῦς ἀρχιερατείας αὐτοῦ ἀνηγέρθησαν εἰς χωρία τῆς ἐπαρχίας ταύτης διὰ τῶν ἐνεργειῶν του καὶ ἐνεκαινίσθησαν περὶ τοὺς εἴκοσι νέοι ναοί. Πάντα δὲ ταῦτα καταδεικνύουν τὸν ζῆλον αὐτοῦ πρὸς ἐκκλησιαστικὴν καὶ κοινωνικὴν δράσιν, ἡ ὁποία μεγάλως συντελεῖ εἰς τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἄλλως ἀνόρθωσιν τῆς Ἠπειρωτικῆς ταύτης περιοχῆς.

Παρὰ τῇ μητροπόλει Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης ὑπηρετοῦν σήμερον δύο εἰσοεὶ Κυκλαδίται—Σίρνιοι—κληρικοί· ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας. ὡς ἱεροκέρυξ τῆς μητροπόλεως καὶ ὁ Οἰκονόμος Ἀντώνιος Κουλούρης, θεολόγος.

ΠΑΝΤΑΖΗ ΚΟΝΤΟΜΙΧΗ

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤ. ΒΑΛΑΩΡΙΤΗ ΣΤΗ ΛΕΥΚΑΔΑ ΣΤΑ 1854*

(Ἀνέκδοτα κείμενα καὶ αὐτόγραφα τοῦ ποιητῆ)

Ὅπως εὐκολὰ διαπιστώνει κανεὶς ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τῶν πρακτικῶν, σὶ ἀλήθεια νοθεύτηκε ἡ συμβολὴ τῶν ἀντιπροσώπων καὶ παρουσιάστηκαν αὐτοί, σὰν τὰ πειθήνια ὄργανα τῶν ἀρχῶν. Μὰ ὁ ποιητῆς, κί ἀγωνιστῆς Βαλαωρίτης εἶχε πάρει τὴν λαϊκὴ ἐντολὴ καὶ δὲν μπορούσε νὰ τὸ ἀνεχθεῖ. Κί ἔπειτα ἀπ' αὐτὸ συνέταξε τὴν ἐπιστολὴν ποὺ θὰ ἀκολουθήσει, ὑπογραμμμένη ὅπως πάντα σχεδὸν κί ἀπ' τὸ Σταματοπούλο, πρὸς τὸν Ἐπαρχο. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ μὲ τὰ ρητορικὰ σχήματα, μὲ τὸν ὑψηλὸ πατριωτισμὸ, μὲ τὶς ἰδέες ἐνὸς Ριζοσπαστικοῦ εἶναι ἀπ' τὶς καλύτερες ἐπιστολές, ἀπ' τὰ ἀριώτερα πεζὰ κείμενα ποὺ μᾶς ἄφηκε ὁ ποιητῆς. Στὸ τελευταῖο τῆς μάλιστα μέρος διαλάμπει καὶ ἡ ποιητικὴ του ἔμπνευση, μὲ τὴ γνωστὴ πομπώδικη ἔκφραση καὶ τὴ βαθειὰ λυρική σύλληψη. Τὴν παραθέτουμε ὅπως εἶναι καταχωρημένη στὸ βιβλίον ἐπιστολῶν τοῦ Μονοπωλείου ἀπὸ σελ. 8—17:

Πρὸς τὸν Ἐπαρχον Λευκάδος
Ἐν Λευκάδι τῇ 8]28 Μαΐου 1854
Ἐκλαμπρότατε Κύριε.

Οἱ ὑποφαινόμενοι ἀναγνώσαντες μετ' ἐπιμελείας τὸ ὑπ' Ἀριθ. 120 καὶ χρονίαν 13 Ἀπριλίου 1854 διαβιβάσθην αὐτοῖς Ἀπόγραφον τῶν Πρακτικῶν, παρατηρήσαντες δὲ μετὰ θαυμασμοῦ ὅτι ἡ ἐξιστόρησις τοῦ κατὰ τὴν ἀξιωμανημόνευτον συνεδρίασιν τῆς 11 Ἀπριλίου διατρεξάντων, δὲν εἶναι οὔτε ἀκριβῆς οὔτε ἀμερόληπτος ὅχι μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ παρεμορφώθη ὁ ἀληθὴς χαρακτήρ τῆς συνελεύσεως ἐκείνης, νομίζουσιν ἀπαιρητῆτως ἀναγκαῖον, ὡς κατ' εὐθειαν ἐνδιαφερόμενοι, νὰ σᾶς διαβιβάσωσι τὴν παρούσαν, ὅπως ὑμεῖς μὲν, ἂν δυνατόν, ἐξαλειψῆτε τ' ἀμαρτήματα τὰ ὅποια τυχὸν παρεσιέφρυσαν εἰς τὰ Πρακτικά ἐκεῖνα, οἱ ὑποφαινόμενοι δὲ δικαιολογηθῶσι, ὅτι ἀναδεχθέντες τὸ ἔαρος τῆς Διαχειρήσεως τοῦ Μο-

νοπωλείου, δὲν ὑπέκυψαν εἰμῆ εἰς τὰς συνεπείας τοῦ μέρους τὸ ὅποιον ἔλαβον κατὰ τὴν συνεδρίασιν ἐκείνην, οὔτε ἐνέκριναν διὰ τῆς σιωπῆς τὰ ἐν τοῖς Πρακτικοῖς περιεχόμενα.

Ὅτε ἡ πατρίς ἡμῶν ἐπαπειλεῖτο ὑπὸ τρομερᾶς σιτοδείας ὁ Ἐντιμος Τοποτηρητῆς, διατεταγμένος παρὰ τοῦ Μεγάλου Ἄρμοστοῦ, προσεκάλεσε πάντα τὰ στοιχεῖα τὰ συγχροτοῦντα τὴν ἡμετέραν Κοινωνίαν, κί ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Ἐπαρχου καὶ τοῦ Δημογεροντείου, διευθυνόμενος πρὸς τοὺς συνελθόντας πολίτας, ἐξέθεσεν αὐτοῖς τὴν ἀνάγκην παραδοχῆς Μέτρων δραστηρίων, ὅπως κατὰ τὰς δεινὰς ἐκεῖνας περιστάσεις παροχετεύσωσιν ἢ τουλάχιστον ἀναχαιτίσωσι τὴν ὀρμὴν τοῦ ρεύματος τὸ ὅποιον ἐπαπειλοῦσε νὰ παρασύρῃ ἅπαντας πλουσίους τε καὶ πένητας ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξαιρέσεως.

Κατὰ τὴν δημοτικὴν ἐκείνην συνεδρίασιν ἡ ἐγγχώριος Κυβέρνησις, παρεδίδοτο ἐκ τῶν προτέρων εἰς χεῖρας τῶν ἰδιωτῶν. Ἐλκώτως, διότι παρὰ τῶν Ἰδιωτῶν ἡδύνατο νὰ ἐλπίσῃ ἐπικουρίαν τινά. Ὁ Μέγας Ἄρμωστῆς διὰ τῆς ἐγκυκλίου του εἶχεν ἤδη ἐκφράσει τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ Γενική Κυβέρνησις δὲν ἡδύνατο νὰ παρέξῃ εἰς ἡμᾶς οὐδεμίαν βοήθειαν.

Τὸ Δημοτικὸν στοιχεῖον εἰλικρινῆς καὶ φιλόπατρι εἰς τὰς ἐμπνεύσεις, γενναῖον δὲ εἰς τὰς ἀποφάσεις του, ἀσμένως ἀνεδέχθη τὸ ἔαρος τὸ ὅποιον τῷ ἐπεβάλλετο.

Κατὰ τὴν ἀξιωμανημόνευτον ἐκείνην συνεδρίασιν, ἀφοῦ τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον, ἐξ αἰτίας τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν Ρωσικῶν λιμένων ἀδυνατοῦσε νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὴν Νῆσον τὴν προμήθειαν τῶν σίτων, ἡ σύστασις τοῦ Μονοπωλείου ὑπῆρξεν ἡ πρώτη

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 706.

ιδέα τὴν ὁποῖαν τινὲς τῶν πολιτῶν ἐξέφρασαν, καὶ τὴν ὁποῖαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν παρεδέχθησαν. Ἡ παρευρισκομένη ἐγχώριος ἀρχὴ ἀντὶ τῆς λάθῃ τὴν πρωτοβουλίαν, δεικνύουσα ἢ ὑπαγορεύουσα μέτρον τι θεραπείας εἰς τὴν κρίσιμον περίπτωσιν, ἔδρευεν ἐκεῖ προσμένουσα τὰς ἐμπνεύσεις καὶ ἀποφάσεις τῶν συγκαλεσθέντων πολιτῶν. Προσκαλεσθεῖσα δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς συνεδριάσεως παρά τινος τῶν ἀγορευσάντων, ἵνα ὡς κεφαλὴ διαδηλώσῃ ποῖον τι σχέδιον εἶχε προμελετήσει ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἡ ἡμετέρα Ἐκλαμπρότης ἀπαντήσασα ἐπανελάβε μὲν διήγησιν τινα τῶν δυσχερειῶν, ἀλλὰ δὲν ἐπρόβαλεν οὐδὲν τι συγκεκριμένον ὡς συμπέρασμα. Ἀκολούθως δὲ κατὰ τὸ διάστημα τῶν συζητήσεων ἡ ἡμετέρα Ἐκλαμπρότης δὲν ἔλαβεν εἰμὴ δευτερεύον μέρος προσθέτουσα παρατηρήσεις τινὰς αἵτινες δὲν ἠδύναντο ν' ἀλλοιωσῶσι τὴν οὐσίαν τῶν παρὰ τῶν πολιτῶν προβαλλομένων, ἀναπτυσσομένων καὶ παραδεχομένων.

Μετὰ τὴν παροδοχὴν τοῦ Μονοπωλείου, οἱ πολῖται συσχεφθέντες περὶ τῶν μέσων εἰς τὰ ὁποῖα ἤθελον προστρέξει πρὸς ἀγορὰν αἰτών, μὲ ἐνθουσιασμὸν καὶ γενναιότητα προσέφερον, οἱ μὲν τὰ κεφάλαιά των, οἱ δὲ τὴν ἰδιοκτησίαν των, καὶ οὕτως ἐν ἀκαρεῖ ἐτελειοποιήθη τὸ ἔργον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἡ ἐγχώριος Κυβέρνησις πιθανῶς δὲν ἤθελε τελειοποιήσει.

Ἐπιτροπὴ συστήθεισα ὑπὸ τῆς ὁμηγύρευως ἐκ διαφόρων στοιχείων τῆς ἡμετέρας κοινωνίας, καθυπέβαλε τῇ 14 Ἀπριλίου εἰς τοὺς συνεισφορεῖς, παρόντων τοῦ Τοποτηρητοῦ καὶ τοῦ Ἐπαρχοῦ, σχέδιον προτάσεως καθ' ἣν ἐμελλον νὰ διαχειρισθῶσι τὰ Κεφάλαια, ἢ νὰ πραγματοποιηθῶσι πάντα, καὶ τὸ σχέδιον ἐκεῖνο ἔγινε παρὰ τῶν συνεισφορέων δεκτόν. Ἀκολούθως δὲ προσηγήθη εἰς τὸ Ἐπαρχιακὸν συμβούλιον.

Συνεπεία τῶν προηγουμένων τούτων καὶ ὁ διορισμὸς τῶν δύο ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἐπὶ τὸ Μονοπωλεῖον Ἐπιτροπῆς, ἐγένετο ἐπὶ τῶν ὀνομάτων τὰ ὁποῖα προηγουμένως οἱ πολῖται εἶχον συστήσει. Ἡ ὀνομάσις αὐτὴ ἀνατίθεται παρὰ τοῦ Νόμου εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἀλλ' ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει, λαβόντες οἱ πολῖται πρῶτιστον καὶ ἀποτελεσματικὸν μέρος εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ

μέτρου, εἶχον καὶ δικαίωμα νὰ ἴδωσιν Ἐπιτροπὴν συγκροτουμένην κατὰ τὴν πλήρη αὐτῶν πεποιθήσιν.

Ἐκ τῶν ὄσων ἀνωτέρω ἐρήθησαν προκύπτει ἐναργῶς ὅτι ἢ διὰ προσκλήσεως τοῦ Τοποτηρητοῦ συγκροτηθεῖσα συνεδρίασις κατὰ τὴν 11 Ἀπριλίου ἀπ' ἀρχῆς τῶν συζητήσεων ἔλαβε τὸν χαρακτήρα ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ἐνδύεται πᾶσα δημοτικὴ συνέλευσις, ὁσάκις προσκαλεῖται ἵνα προνοήσῃ περὶ ὠρισμένου τινὸς ἀντικειμένου. Ὁ χαρακτήρ οὗτος ὑπῆρξε δημοτικώτατος καὶ τὰ ὑποφαινόμενα δύο μέλη τῆς ἐπὶ τὸ Μονοπωλεῖον Ἐπιτροπῆς ὑποτίθενται τὸ ἐξαγόμενον, ἢ ἢ ἀπόρροια τοῦ δημοτικοῦ στοιχείου τοῦ ὁποῖου καὶ ἀντιπροσωπεύουσι τὰ συμφέροντα καὶ τὰς ἀρχὰς.

Ὡς ἀπόρροια τοῦ δημοτικοῦ στοιχείου ἡ Ἐπιτροπὴ ἐνόμισεν ἑαυτὴν ἐλευθέραν εἰς τὰς ἐργασίας τῆς, καὶ μὴ χρῆζουσαν οὐδεμιᾶς παραινέσεως, προτροπῆς ἢ διευθύνσεως.

Ὡς ἀπόρροια τοῦ δημοτικοῦ στοιχείου ἡ Ἐπιτροπὴ ἐνόμισεν ἑαυτὴν ἱκανὴν νὰ διαθέσῃ παντὸς μέσου δυναμένου νὰ ἐξασφαλίσῃ ἢ ἐπιταχύνῃ τὰς ἐργασίας τῆς, ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Νόμου, κοινοποιοῦσα μόνον εἰς τὴν ἀρμοδίαν Ἀρχὴν τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῆς ἀποφάσεις.

Ὡς ἀπόρροια τοῦ δημοτικοῦ στοιχείου ἡ Ἐπιτροπὴ ἤρχισε τὰς προκαταρκτικὰς ἐργασίας τῆς, πεποιθὺα ὅτι πᾶσα ἐκ τοῦ Ἐπαρχείου ἀναγνώρισις δὲν ἔδιδεν εἰς αὐτὴν μεγαλυτέραν ἐπισημότητα.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἰδέα ἣν συνέλαβον οἱ ὑποφαινόμενοι περὶ τοῦ ἀληθοῦς χαρακτήρος τῆς συνελεύσεως ἐκεῖνης, καὶ περὶ τῆς ἐντολῆς των. Μὴ προτιθέμενοι νὰ συντάξωμεν ἐνταῦθα λεπτομερῆ πρακτικὰ τῆς συνελεύσεως ἐκεῖνης τῆς 11 Ἀπριλίου, οὔτε ἀναφέροντες τὰ ὀνόματα τῶν πολιτῶν οἵτινες λαβόντες τὸν λόγον ἀνέπτυξαν τὰς γνώμας των, οὔτε τέλος τὰ παρ' ἐκάστου ἐκτεθέντα.

Διατείνονται μόνον οἱ ὑποφαινόμενοι ὅτι καὶ πᾶσα συγκεκριμένη πρότασις, καὶ αὐτὴ ἢ τακτοποιήσις, καθ' ὅσον ἐπετρέπετο τῶν συζητήσεων, χρεωστᾶται μόνον εἰς ἐκείνων τὸ ἔργον. Τὰ δὲ καθέκαστα σιωπῶσι, διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις Ἐκλαμπρότατε Ἐπαρχε, πρεσβεύουσιν, ὅτι, ὁσάκις πρόκειται λόγος

περὶ ἐκπληρώσεως καθηκόντων, καὶ μάλιστα πρὸς τὴν πατρίδα, πᾶσα ἐπίδειξις πρέπει νὰ ἐκλίπη.

Ἐπὶ τοιαύτης Ἀρχῆς ἐπροσδύκουν νὰ ἰδῶσι βραδύμενην καὶ τὴν σύνταξιν τῶν Πρακτικῶν περὶ τῆς συνεδριάσεως ἐκείνης. Ἀλλὰ μετὰ μεγίστης ἐκπλήξεως οἱ ὑποφαινόμενοι εἶδον ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αὐτῶν ὅτι ἐψεύσθησαν τῆς προσδοκίας των. Πολλὰ τῶν διατρεξάντων παριστάνονται πρὸς τοῦτοις καὶ χρωματίζονται εἰς τὰ Πρακτικά οὕτω πως, ὥστε τὸ Ἐπαρχεῖον ἢ τὸ Δημογεροντεῖον ἐπιδεικνύονται πρῶτιστοι προαγωγοὶ καὶ χειραγωγοὶ τῶν γενομένων.

Οἱ ὑμέτεροι λόγοι Ἐκλαμπρότατε Ἐπαρχε, κατέχουσιν ἐν τοῖς Πρακτικοῖς χώραν εὐρυτέραν τοῦ δέοντος, κοσμοῦνται δὲ καὶ ἐξεργάζονται, ἐνῶ παντάπασι σωπῶνται αἱ ἀναπτύξεις τῶν ἀγορευσάντων Πολιτῶν, καὶ μόλις ἐν παρέδῳ ἀναφέρονται τὰ ὀνόματά των, ἐκ τῶν ἀληθῶς συνεργασάντων πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ.

Πῶς δὲ ἀφ' ἑτέρου ν' ἀποσιωπήσωμεν ὅτι τὰ ἐν τῷ προλόγῳ τῶν ρηθέντων Πρακτικῶν σας εἶναι ὅλως ἀνυπόστατα, διότι οὕτε ὁ Ἐπαρχος οὕτε τὸ Δημογεροντεῖον ἐνέπνευσαν εἰς τοὺς πολίτας τὴν ἰδέαν παραδοχῆς μέτρων ἱκανῶν πρὸς ἀνακούφισιν τῶν δεινῶν, οὕτε ἡ ἡμετέρα Κοινωνία εἶχεν ἀνάγκην νὰ τεθῆ παρ' ὑμῶν εἰς κατάστασιν νὰ ἐκτιμήσῃ τὰς ὠφελείας αἵτινες ἤθελον προκύβει ἐκ τῆς συστάσεως Ἐπιτροπῆς ἐχούσης ἐντολὴν τὴν προμήθειαν τῶν σιτηρῶν.

Καὶ τῷ ὄντι, ἂν οἱ πολῖται εἶχον φωτισθῆ καὶ προπαρασκευασθῆ παρ' ὑμῶν, κλίναντες μετ' ἐμπιστοσύνης τὸ ὄτιον εἰς τὰς συμβουλὰς σας, πόθεν προήλθεν ἡ πληθὺς τῶν προτάσεων, καὶ τὸ χάος τῶν συζητήσεων, αἵτινες καίτοι μὴ ἐν τοῖς Πρακτικοῖς ἀναφερόμενοι ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν συνεδρίασιν ἐκείνην; Ἄν ὁ Ἐπαρχος εἶχε προδιαθέσει, καὶ τοσοῦτον ἀποτελεσματικῶς, ἕσον ἐκ τῶν Πρακτικῶν ἐξάγεται, τὰς ψυχὰς τῶν πολιτῶν, ἐν μιᾷ ῥοπῇ τὰ πάντα ἤθελον ἐξομαλυνθῆ καὶ ἐκ πρώτης ἀφετηρίας ἤθελον λάβει τὸ ἀπροσδόκητον τέλος τὸ ὁποῖον ἔλαβον μετὰ μακρὰς συζητήσεως.

Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν συνελθόντων ἠγνόουν καὶ αὐτὸν τὸν σκοπὸν τῆς προσκλήσεως. Πολλῶ μᾶλλον ἠγνόουν ἂν, ὡς ἐν

τοῖς Πρακτικοῖς λέγεται, ἐπρόκειτο νὰ συστηθῆ Ἐπιτροπὴ διὰ τὴν προμήθειαν τῶν σιτηρῶν. Καὶ τῷ ὄντι ἂν οἱ ἔμποροι ἤθελον διαδηλώσει ὅτι ἐξασφαλίζουσι διὰ τῶν ἰδίων κεφαλαίων εἰς τὴν Πατρίδα τὴν σιτοπρομήθειαν, ἡ ἰδέα τοῦ Μονοπωλείου δὲν ἤθελον οὔτε κὰν προταθῆ.

Εἰς τὸ μέτρον τοῦτο ἠγαγκάσθησαν οἱ πολῖται νὰ προστρέξωσι, πρῶτον διότι οἱ ἔμποροι διεδήλωσαν ὅτι ἐξ αἰτίας τῶν Ἀνατολικῶν περιπλοκῶν, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐγυνηθῶσι τὴν προμήθειαν τοῦ τόπου, καὶ δευτερον διότι προκειμένου νὰ ἀναπληρωθῆ τὸ κενὸν τοῦτο διὰ τῆς ἐπικουρίας τῶν πολιτῶν, τὸ Μονοπωλεῖον ἦτο τὸ καταλληλότερον μέτρον εἰς τὸ ὁποῖον προστρέγοντες οἱ πολῖται ἤνοιγον ἐλεύθερον τὸ στάδιον εἰς τὴν ἀφιλοκερδῆ συνδρομῆν. Ἡ συνδρομὴ αὕτη ἐγένεν ἀθρομήτως ἐξ αἰσθήματος ὑπὲρ τῆς φίλης πατρίδος.

Ἀλλὰ τὴν ἀξίαν ἀπάντων τούτων τῶν γεγονόντων τὰ ὅποια χρεωστοῦνται εἰς τὸ αἰσθημα, τὰς συμβουλὰς καὶ τὸ ἔργον τῶν πολιτῶν, τὰ συνταχθέντα Πρακτικά ἀποδίδουσι πρωτίστως εἰς ἡμᾶς. Ἐκλαμπρότατε Ἐπαρχε. Πρὸς τοῦτοις δὲ μετὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἀναμιγνύουσι τὰ γερόμενα περὶ συνεισφορᾶς πρὸς βοήθειαν τῶν ἐνδεῶν κατὰ τὰς Ἀγίας τοῦ Πάσχα ἑορτᾶς.

Ὅταν ἡ κοινωνία πάσχη δεινὰ τὰ ὅποια ἀνηλεῶς τὴν σπράττουσι, συμβαίνει πολλάκις νὰ γίνετα ἡ ἐνοσάρκωσις μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς Ἰδέας εἰς τὰς καρδίαις πολλῶν, καὶ τότε ὡς ὑπὸ μυστικῆς τινος ὠθεύμενοι χειρὸς, οἱ πολῖται συνέρχονται, καὶ ἄνευ συζητήσεων, ἄνευ προτροπῶν, ὁμοθυμαδὸν προσφέρουσι καὶ πραγματοποιοῦσι τὴν θεραπείαν τὴν ὁποίαν ἅπαντες σύγχρόνως συνέλαβον περὶ τῆς ἀσθενούσης πατρίδος.

Τοιαύτη εἶναι ἡ μόνη, ἡ ἀληθὴς ἀρχή, ἣτις ἐγέννησε τὴν συνδρομῆν ὑπὲρ τῶν ἐνδεῶν, καὶ δυνάμει τῆς ἀρχῆς ταύτης τινὲς τῶν πολιτῶν περιτήρχοντο αἰτοῦντες τὴν ἐλεημοσύνην ὑπὲρ τῶν πεινούστων τῶν ἐπιούσιον ἄρτον.

Πῶς λοιπὸν ἀποδίδετε εἰς τὰς προτροπὰς τοῦ Δημογεροντεῖου τὴν ἐκ μέρους τῶν πολιτῶν ἐκπλήρωσιν κ' ἐνὸς τῶν ἱεροτέρων χριστιανικῶν καθηκόντων;

Ἀλλὰ μὴ περαιτέρω. Ἀρκούντως ἀπέ-

δείξαμεν ὅ,τι ἐχρίναμεν εὐλογον νὰ διασαφισθῇ ὅπως ἀποδοθῇ εἰς τὴν Πατρίδα, ὅ,τι δικαίως εἰς αὐτὴν μόνην ἀνήκει.

Ἡ Δημοτικότητα, Ἐκλαμπρότατε Ἐπαρχε, εἶναι τὸ μόνον δῶρον τὸ ὁποῖον ἡ Πατρις ἀπονέμει εἰς τοὺς ὑπηρετήσαντας αὐτὴν πιστῶς. Καὶ τὸ δῶρον τοῦτο τὸ μέγιστον πάντων, δὲν ἀπολαμβάνεται εὐκόλως. Τὸ ἐνεστώδες δὲν ἀρκεῖ, ἀπαιτεῖται τὸ παρελθόν, καὶ πρέπει νὰ προσδοκᾶται τὸ μέλλον. Ἄλλ' ὅταν τὸ ἐνεστώδες δὲν ἀρκεῖ, ἐκλείπει τὸ παρελθόν, καὶ δὲν ἐλπίζει τις εἰς τὸ μέλλον, τότε ἡ ἀληθής, ἡ νόμιμος, ἡ ἰσχυρὰ δημοτικότητα, καθίσταται ὄνειρον, ἀποβαίνει σκιὰ φαντασιώδης, ἥτις ἐκφεύγει καὶ ἐξατμίζεται μόλις αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες διαγᾶσσωσι τὰ ὄμματα τῶν ἐνυπνιαζομένων.

Μετὰ τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ ὑποφαινόμεθα.

(Ὑπογρ.) Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

(») Πέτρος Σταματόπουλος

Κατὰ τὴ γνώμη μας δὲν ὑπάρχει κείμενο τοῦ ποιητῆ πού νὰ δείχνει σὲ τόση ἔκταση τὴν πατριωτικὴν ἔξαρση, ὅπως εἶναι ἐδῶ ζυμωμένη μετὰ τὸ λαὸ τοῦ νησιοῦ, τὴν ψυχὴν τοῦ ποιητῆ ἴδια μετὰ τὴν ψυχὴν τῶν συμπατριωτῶν του. Ὁ ποιητὴς δὲν ἐπιδιώκει δικαίωση γιὰ τὸν ἑαυτό του, οὔτε πού ζητᾷ τὴν ἀναγνώριση. Γιὰ τοῦτο καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη του σ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς ἐπιστολῆς εἶναι ὀλαφάνερη. Μιλᾷ καὶ βροντοφωνεῖ τὴν πρωτοβουλία τοῦ «δημοτικοῦ στοιχείου» πού «εἰλικρινῆς καὶ φιλόπατρι, γενναῖον δὲ εἰς τὰς ἀποφάσεις του, ἀσμένως ἀνεδέχθη τὸ βᾶρος τοῦ ὁποῖου τοῦ ἐπεβάλλετο». Ἐπιτίθεται ἐναντία στὸν Ἐπαρχο, μετὰ τὴ συνηθισμένη του εὐθύτητα, καὶ ἡ αὐθόρμητη ἔκφρασί του εἶναι μεστή, μεσοτάτη ἀπὸ νοήματα μεγαλειώδη. Ἐνα κείμενο πού λές καὶ γράφηκε ὄχι ἀπὸ ἕναν ἄνθρωπο, ἀλλὰ μετὰ τὸ χέρι καὶ μετὴν ψυχὴν ἑνὸς λαοῦ πού κάνοντας τὸ καθήκον του δὲν ζητᾷ ἀμοιβῆς καὶ ἀναγνώρισεις, μὰ μοχθεῖ νὰ κατοχυρώσει τὶς ὑψηλὰς τὶς μέγιστες κατακτήσεις του Φράσεις σὰν αὐτὴ, ἀπλῆ, λιτὴ καὶ ἀνεπιτήδευτη, μποροῦν νὰ τοποθετηθοῦν στὸ στόμα ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ὅπουδῆποτε γῆς, πού ἀφειδόμενα καὶ ἀγνὰ ὑπηρετοῦν τὴν πατρίδα τους: «ὁσάκις πρόκειται λόγος περὶ ἐκπληρώσεως καθηκόντων καὶ μάλιστα πρὸς τὴν πατρίδα, πᾶσα ἐπίδειξις πρέπει νὰ ἐκλίπῃ».

Μετὰ τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν τοποθετεῖται στὴ σωστὴν βάση τὸ ὅλο ζήτημα. Μὰ ἡ τόσο βαρεῖα εὐθύνη τοῦ Μονοπωλείου δὲν εἶναι ὁ μοναδικὸς λόγος πού κάνει τὸν ποιητὴν νὰ ὑπεραμύνεται. Ἐδῶ, δὲν ἀντιμάχεται μιά προϋσταμένη, θὰ λέγαμε ἀρχή, μετὰ τὴν τυπικὰ ἔστω, Ἐπιτροπὴν πού αὐτὴ διώρισε. Ἀντιμάχεται ἡ Ἀγγλικὴ Προστασία καὶ ὁ σκλαβωμένος Λευκαδίτης. Ἡ αἰ-

γλή τοῦ ποιητῆ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιφανῶν ἀντιπροσώπων, στέκονταν σὰ σπάθη πάνω ἀπ' τὰ κεφάλια τῶν προστατῶν. Ὁ Τοποτηρητὴς ἐνωθε νὰ σειέται τὸ ἔδαφος κάτω ἀπ' τὰ ποδάρια του καὶ νὰ ὀρθώνεται μπροστά του ἀπειλητικὸς ὁ λαὸς ἑνὸς νησιοῦ ὀλόκληρου, μετὰ συνεπέστατους μάλιστα ἡγέτες σὰν τὸ Βαλαωρίτη καὶ τὸ Μιχαῆλο Σικελιανό. Χρῆτος λοιπὸν νὰ μειώσῃ τὸ κύρος τους. Καὶ δὲν ἐδίστασε ἀκόμα νὰ κατασπιλῶσιν τὸ ἱερώτερον καθήκον, τὴν ἐλεημοσύνην πού πρόσφερε στοὺς πεινασμένους κατοίκους τῆς πόλης εἰδικὴ ἐπιτροπὴ ἀπὸ χρήματα πού μάζεψε, κατὰ τὶς γιορτὲς τοῦ Πάσχα. Ὁ Ἐπαρχος τὸ παρουσίαζε σὰ δικό του δημιούργημα. Καὶ ὁ ποιητὴς τὸ σημειώνει μετὰ ξεχωριστὴ πίκρα. Τὸ τελευταῖο μέρος τῆς ἐπιστολῆς προμηνύει τὸν ἀγνὸν πολιτικὸ Βαλαωρίτη, ὅπως μᾶς παρουσιάστηκε ἀργότερα στὸ Ἴόνιο Κοινοβούλιο καὶ στὴν Ἑλληνικὴ βουλὴ. Τὰ λόγια του γιὰ τὴ δημοτικότητα εἶναι ἕνα μέγιστο, ἕνα ὑψηλότατο μάθημα πολιτικῆς καὶ καθήκοντος. Ἡ δημοτικότητα σ' ἀλήθεια, εἶναι ἕνα δῶρον πού ἀποκτιεῖται πολὺ δύσκολα, δύσκολα καὶ ἐπίμοχθα, καθὼς τὸ ἀπόχτησεν ὁ ἴδιος.

Τελικὰ δὲν θὰ πρέπει νὰ θεωρήσωμε τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν ἄσχετη μετὰ τὴν Ἐθνικὴν δράσιν τοῦ ποιητῆ καὶ εἰδικώτερα τὴν ἐπαφὴν του μετὰ τοὺς ἐπαναστατημένους Ἡπειρώτες. Ὁ ποιητὴς μετὰ τούτη τὴν εὐκαιρία μαστιγώνει τὸν Ἐπαρχο, πού πρόσφερε πιστὰ τὶς ὑπηρεσίας του στοὺς Ἄγγλους, μ' ἕνα ἀποφασιστικὸ καὶ ἀμείλιχτο δίδαγμα πατριωτισμοῦ καὶ ἀνδρισμοῦ.

Ἐπει' ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι καθόλου παράξενο τὸ πὼς ὁ ποιητὴς δὲν ἔμεινε ἀκόμα παρὰ λίγες μέρες στὴν Ἐπιτροπὴ. Κι' ὄχι βέβαια μετὰ τὴ θέλησί του τὸν ἀνάγκασαν νὰ φύγει στὸ ἐξωτερικὸ πρᾶμα πού ἰσοδυναμοῦσε μετὰ προσωρινὴν παραίτηση ἢ ἀπόλυση.

Ἄς δοῦμε τὰ γεγονότα:

Μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου οἱ Ἕλληνες πίστεψαν πὼς εἶναι κατάλληλη ἡ στιγμή νὰ λευτερώσουν τὶς ἀλύτρωτες περιοχάς.

Ἔτσι οἱ Ἡπειρώτες ξεσηκώθησαν ἀποφασιστικὰ καὶ τὸ κίνημά τους στρέφονταν κυρίως ἐναντίον τοὺς Ἄγγλους ποῦτανε σύμμαχοι τῶν Τούρκων. Στὴν ἐποχὴν ἐτούτη ἡ ἔχτρα Ἑλλάδος—Ἀγγλίας πῆρε μεγάλες διαστάσεις. Κι' οἱ Ἑπτανήσιοι κινήθηκαν μ' ἀσυνήθιστη δραστηριότητα νὰ βοηθήσουν τοὺς Ἡπειρώτες. Γίνανε παντοῦ ἐπιτροπὲς ἀγῶνος. Στὴ Λευκάδα μιὰ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ πού τὴν ἀποτελοῦσαν ὁ Ναπολέων (23) καὶ Σπυρίδων Ζαμπέλιος (24) κατ' μερικὸν ἄλλοι ἀνάλαβε νὰ στέλνει κάθε λογῆς ἐφόδια καὶ ἐθελοντικὰ σώματα.

Ψυχὴ ὅλης αὐτῆς τῆς μεγάλης προσπάθειας ἦταν ὁ Ἄριστ. Βαλαωρίτης. Βρισκόνταν σὲ ἄμεση συνενόηση μετὰ τοὺς ἐπαναστάτες καὶ περισσότερο μετὰ Θεόδωρο Γρίβα, ποῦτανε καὶ στενὸς του φίλος. Ἔτσι 300 Λευκαδίτες περάσανε στὴν Ἀχαρνανία καὶ ἐνώθησαν μετὰ τοὺς ξεσηκωμένους. Πολέμησαν γενναῖα στὸ πλευρὸ τους καὶ ἔφτασαν καὶ ἀπόξω ἀπὸ τὰ Γιάννενα. Ἀξιοπρόσεχτη

στάθηκε ἡ δράση τοῦ Παπα Νικ. Ἀσπρογέρακα, ποῦ μπήκε ἐπικεφαλῆς ἐθελοντῶν.

Στὴ μάχη ὁμως τοῦ Πέτα στις 4 τοῦ Ἀπρίλη 1854 νικήθηκαν οἱ Ζακυνθινοὶ καὶ Κεφαλλωνίτες. Σὲ κείνη τὴν καταστροφή ἔπεσαν στὰ χέρια τῶν Τούρκων οἱ σχετικὲς μὲ τὸν ἀγῶνα ἐπιστολὲς τοῦ Βαλαωρίτη ποῦ τις ἔστειλε σιούς ἀρχηγούς. Οἱ ἐπιστολὲς αὐτὲς στάλθηκαν στὸ Λόρδο Μεγάλο Ἀρμοστή στὴν Κέρκυρα.

Ὁ τελευταῖος ἦρθε ἀμέσως στὴ Λευκάδα καὶ καταθορυβημένος κάλεσε τὸν ποιητὴ νὰ τοῦ κάμει αὐστηρὲς παρατηρήσεις. Τοῦ ἔδειξε μάλιστα καὶ τὶς κατασχεμένους ἐπιστολὲς. Στὴν τόσο γνωστὴ ἐκείνη συνάντηση ὁ Βαλαωρίτης δὲν ἀρνῆθηκε πὼς εἶχε γράψῃ τις ἐπιστολὲς. Κι' ὅταν ὁ Λόρδος Ἀρμοστής τὸν κατηγόρησε πὼς οἱ ἐνέργειές του αὐτὲς ἀποτελοῦσαν «ἐγκλημα ἐσχάτης προδοσίας» τοῦ ἔρριξε τὴν ἀπάντηση πὼν ἐγκλημα ἐσχάτης προδοσίας δὲν εἶναι ἡ παραβίασις τῶν διαταγῶν τῆς Προστασίας, ἀλλὰ ἡ μὴ συμμετοχὴ του στὸν ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας, καὶ τοῦ γύρισε περιφρονητικὰ τις πλάτες.

Ὁ Ἀρμοστής τότε κάλεσε τὸν πατέρα τοῦ ποιητῆ Ἰωάννη Βαλαωρίτη, ποῦ ἐληρέαζε ἀρετὰ τοὺς ἐπίσημους τῆς Προστασίας, καὶ τοῦ σύστησε νὰ ἀπομακρύνει τὸν «ἄτακτο γιὸ του». Εἰδικὲς συστάσεις δὲν ἔπεισαν τὸ Βαλαωρίτη, ποῦ ἦρθε σὲ ρῆξη μάλιστα καὶ μὲ τὴν οἰκογένειά του ἀκριβῶς γι' αὐτὴ τὴν εὐθύτητα. Στὰ τέλη τοῦ Μᾶη λίγες μέρες μετὰ τὸ γράψιμο τῆς ἐπιστολῆς, ποῦ εἶπαμε, πρὸς τὸν Ἐπαρχο, γίνεται ἡ ἀντικατάστασή του. Ὁ ποιητὴς φεύγει ἢ καλλίτερα διώχεται στὸ ἐξωτερικόν. Στὴν Ἐπιτροπὴ τὸν ἀντικατέστησε ὁ πατέρας του (25) καὶ πῆρε τὸν παρακάτω διορισμὸ ἀπ' τὸν Ἐπαρχο:

(Ἐπιστολὴ Ἐπαρχείου πρὸς Ἐπιχωρίους ἀρχάς, ἀπὸ

τῆ 31 Μαΐου 1854

Τῷ εὐγενεστάτῳ Ἰππότη Ἰ. Βαλαωρίτη
Κύριε.

Ὅπως ἀναλάβητε ἀμέσως τὰ καθήκοντά σας ἐντιμοποιοῦμαι νὰ ἀναγγείλω εἰς ὑμᾶς ὅτι σύμφωνα μὲ τὰς διατάξεις τοῦ Β' ἐδαφίου τοῦ 8ου ἀρθροῦ τῆς Κυβερνητικῆς πράξεως 4 Ἀπριλίου 1854 ἀριθμ. 12 διωρίσθητε μέλος τῆς ἐπὶ τῶν σιτηρῶν Ἐπιτροπῆς εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἀπόντος Δρος Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου.

[—(ὕπογρα.)] Μ. Τζαρλαμπὰς
Ἐπαρχος

Ὁ Βαλαωρίτης ἔμεινε στὸ ἐξωτερικὸν τρισήμιον σχεδὸν μῆνες καὶ ὄχι ἓνα χρόνον καθὼς ἀναφέρει στὴ βιογραφία τοῦ ποιητῆ ὁ γιὸς του Ἰωάννης Βαλαωρίτης (26) καὶ ἄλλοι ἀκόμα μελετητὲς τοῦ ἔργου του. Γύρισε πάλι στὴ Λευκάδα τὸ Σεπτέμβριον κι' ἀνάλαβε τὰ καθήκοντά του στὴν Ἐπιτροπὴ. Ἔτσι στις 23 τοῦ Σεπτέμβριον

βρίσκουμε νὰ ὑπογράφει τὴν πρώτη ἐπιστολὴ, τῆς δεύτερης αὐτῆς περιόδου τῆς θητείας του, πρὸς τὸ Σπύρο Βαλαωρίτη, Κέρκυρα. Στρέφει τὴ δράση του τώρα, κατὰ κύριον λόγον, γύρω στὴν ἐξασφάλιση μεγαλύτερης προμήθειας. Ἡ πορεία τῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι ὁμολογουμένη ἐπίμοχθος τώρα γιὰτι παλεύει μὲ πάρα πολλές δυσκολίες συναλλαγματικῆς περισσότερο μορφῆς. Τοῦτο φαίνεται καθαρὰ στις 7 ἐπιστολὲς ποῦ στάλθηκαν ὡς τὴν ἡμέρα ποῦ παραιτήθηκε. Τὴν παραίτησή του τὴν ὑπόβαλε ἔπειτα ἀπὸ ἓνα μῆνα, πάνω κάτω, στις 27 τοῦ Ὀκτώβριου 1854. Βρέθηκε τὸ αὐτόγραφο τῆς παραίτησής του, σὲ μιὰ δεσμίδα ἀναφορῶν, ποῦ κάνανε οἱ πολῖτες στὸν Ἐπαρχο, στὸ Ἀρχειοφυλακεῖο Λευκάδος. Εἶναι γραμμὴν μὲ τὸ γνωστὸ τρόπο (καθαρὴ γραφὴ καὶ μιὰ τάση γιὰ καλλιγραφίαν) σὲ λευκὸ μεγάλο χαρτί, λεῖο ἀπ' τὴ μιὰ πλευρὰ καὶ μᾶλλον πορῶδες ἀπ' τὴν ἄλλη. Τὸ μέγεθος τοῦ χαρτιοῦ εἶναι 0,22Χ0,31. Τὴν παραθέτουμε στὴν ἐπόμενη σελίδα ὅπως ἀκριβῶς ἔχει:

Ἄγια Μαύρα τῆ 27ῃ Ὀκτωβρίου 1854 ἔ. ἔ.

Πρὸς τὸν Ἐκλαμπρότατον Ἐπαρχον
Λευκάδος.

Μολονότι ἐνώπιον τῶν συνεισφορέων καὶ τῆς ἐγγχωρίου Κυβερνήσεως, ἐν μιᾷ τῶν παρελθουσῶν συνεδριάσεων, ἀνήγγειλεν ὁ πατήρ μου, ὅτι μέχρι τῆς 17ῆς Νοεμβρίου Ε. Ν. τοῦ παρόντος ἔτους ἤθελα κατέχει τὴν θέσιν μου, ὡς μέλος τῆς ἐπὶ τὸ μονοπωλεῖον τῶν σιτηρῶν ἐπιτροπῆς, κρῖνω ἀρμόδιον, ἵνα ἀπὸ τοῦδε ἀπαλλαγθῶ πάσης εὐθύνης, νὰ σᾶς κοινοποιήσω καὶ ἐγγράφως, ὅτι μέχρι τῆς ρηθείσης ἐποχῆς, θέλω ἐκτελετὰ τὰ χρέη τὰ ὅποια εἶχον ἐκουσίως ἀναδεχθῆ ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἀπ' ἧς ἐσυστήθη ἢ πρὸς διαχείρησιν τοῦ μονοπωλείου ἐπιτροπῆ.

Θαρρύντως σᾶς παρακαλῶ ἐπομένως νὰ φροντίσητε ἐγκαίρως ν' ἀντικαταστήσητε ἄλλον εἰς τὴν θέσιν ἐμοῦ ἀφ' οὗ διὰ τοσοῦτον καιρὸν ἀμφοτέροι καὶ ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ μου ὑπηρετήσαμεν μὲ δσιν ἠδυνάμεθα ὑπομονῆν, ἐπιμονῆν καὶ αὐταπάρησιν.

Μετὰ τοῦ προστήκοντος σεβασμοῦ
Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

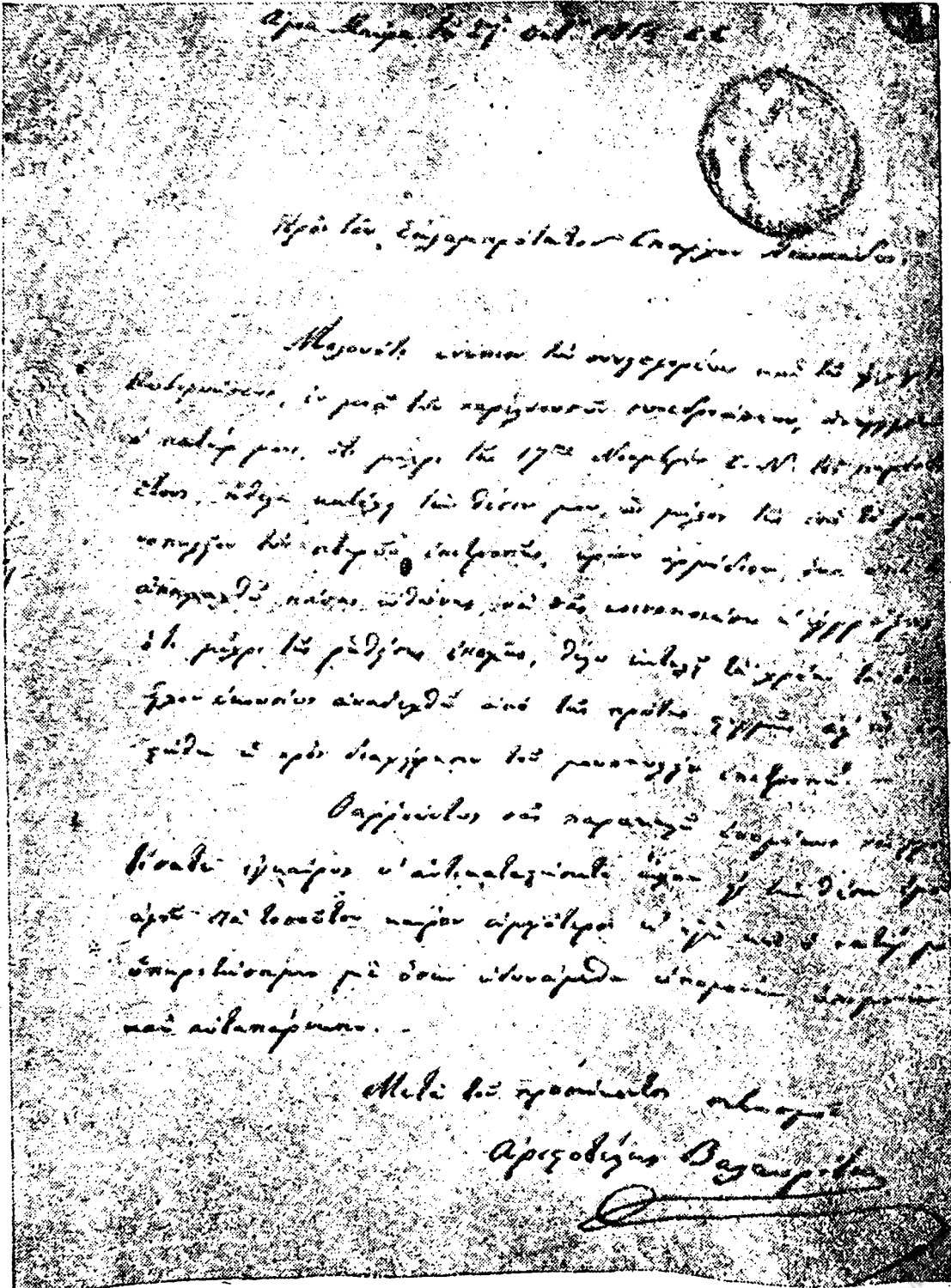
21. Στὴν Κέρκυρα εἶχε συσταθεῖ ἐπιτροπὴ «ἐπὶ τῶν σιτηρῶν», ποῦ φρόντιζε νὰ στέλνει προμήθειες καὶ στᾶλλα νησιὰ (Δέξ: Ἐπιστολὴ μονοπωλίου σιτηρῶν, Λευκάδ. ἀριθ. 86, σελ. 50 Ἀρχειοφυλ. Λευκάδας). Φυσικὰ ὁ γεροῦσιατὴς κάθε νησιοῦ φρόντιζε γιὰ τὴν ἀποστολὴ. Ἡ Ἐπιτροπὴ Λευκάδος ἔστειλε τὰ χρήματα στὸ Σπυρ. Βαλαωρίτη. Τὰ ἔστειλε δὲ σὲ σφραγισμένα σακκουλάκια μὲ ἀρχικὰ ψηφία ἀπέξω: «Σπεύδομεν νὰ σᾶς

διαβιβάσωμεν τάλληρα Μεξικανικά χίλια πεντακόσια όγδοήντα. (τάλ. 1854, έντός τριών χρηματοπήρων, έσφραγισμένων ώς αντίκρυ, με τά αρχικά ψηφία G. C. Αριθμ. 1ος τάλ. 584 - αριθ. 2ος τάλ. 500», αρ:θμ. 3ος τάλ. 500». Βλ. έπιστολή Έπιτροπής Μονοπ. (άρ. Βαλαωρίτης, Καλκάνης, Δίπλας.) πρòς Σπυρ. Βαλαωρίτη, Κέρκυραν, 4-11-1854, ποδ είναι στό 6:6λ Έπιστολών σελ. 38

Άρχιεπισκόπος: Λευκάδος.

22. Τò μονοπάλιον, πλην τής Έπιτροπής, είχε και τούς ύπαλλήλους του: «Η ύπαλληλία τής έξ αρχής συστάσεως του Μονοπωλίου συνίσταται ώς έπεται: 1) ό Δημ. Δίπλας, συμβοηθός και Ταυλάς (τοπικός δημοσιος Ταμίας ήταν ό Βασίλ. Βερούκιος, βλ. Έπιστολάς Μονοπ. σελ. 84 Άρχ. Λευκ.) με μηνιαίον μισθόν λ(ρεσ 2.10. 2) ό Γεώρ-

γιος Μακρυδήμας, έπιτετραμμένος τήν πώλησιν με μισθόν 2 λ.—1,8 3) Νικόλαος Πίπας, άποθηκάριος με μισθόν 16,8 4) Σπύρος Χαλικιάζ, μετρητής εις τήν άποθήκην τής πωλήσεως λιανικώς με μισθόν—16,8 (έπιστολή προς Α. Δούσανην Γραμμ. επί τῷ Γενικῷ τμήματι, Κέρκυρα 1—3—1855 εις βιβλ. Έπιστολ. Μονοπ. 36, σελ. 66, 'Αρχιεψ. Δευκαδ.) 'Ηταν ακόμα και ο Δημ. Σέρβος υπάλληλος του συνακτείου (συνάκτης ήταν ο Δημήτρ. Κονιδάρης) και ο τελωνειακός φύλακας 'Αλέξανδρος Μεταξάς.

23. 'Αναμίχθηκε στην πολιτική και πρωτοβγήκε βουλευτής Δευκάδας στα 1839 στην 6η βουλή. Ξαναβγήκε στα 1850 (8η βουλή) και στα 1852 (10η). Διακρίθηκε κυρίως για τή ρητορική του δεινότητα και τή νομομάθειά του. 'Όταν ή Γερουσία με δηλοποίησή της, 22—2—1836, προκήρυξε διαγωνισμό για τή σύνταξη 'Ιταλο—'Ελληνικού λεξικού για να χρησιμοποιείται στα δικαστήρια (ή 6η βουλή, 1834, με τήν ΝΖ' πράξη της καθιέρωνε τήν 'Ελληνική γλώσσα στα δικαστήρια) ώρισε έξαμελή έπιτροπή Νομομαθών, να κρίνει τά λεξικά. Σ' αὐτή τήν έπιτροπή πήρε μέρος και ο Ν. Ζαμπέλιος—Βλ. Κ. Μαχαιρά «Δευκάς και Δευκάδοι επί 'Αγγλικής προστασίας» σελ. 119, 134, 140.

24. Δυστυχώς είναι πολύ λίγο γνωστή ή πολιτική, ιστορική και λογοτεχνική προσφορά του Σπυρ. Ζαμπελίου στο ευρύτερο κοινό. Πρώτος διατύπωσε τή βασική θεωρία για τήν ένότητα του 'Ελληνισμού άπ' τ' αρχαία τά χρόνια εις τήν έποχή του, πράγμα που αποδίδεται, κακώς, στον Κ. Παπαρηγόπουλο. Μεγάλη ήταν και ή προσφορά του στο 'Εθνος με τή συλλογή τών Δημοτ. άσμάτων. Τή συλλογήν αὐτή, που κατακρίθηκε από πολλούς, τήν έδγαλε αποβλέποντας στο πνεύμα τών δημοτ. τραγουδιών που τά θεωρούσε σαν τά πιό γνήσια και αντιπροσωπευτικά μνημεία του 'Εθνους. Βλ. σχετικά τήν πολύ ένδιαφέρουσα μελέτη του Φάνη Μιχαλόπουλου «Σπυρίδων Ζαμπέλιος» <'Αγγλοελλην. 'Επιθεώρησις» τεύχος 2—3, 1950.

25. 'Η οικογένεια Βαλαωρίτη πρόσφερε μεγάλες όπηρεσίες. 'Εκτός δηλ. άπ' τή μέγιστη προσφορά του ποιητή. 'Ετσι σε 'Επιστολή τής 'Επιτροπής Μονοπωλ. προς τὸ Σπυρ. Βαλαωρ., 31 Δεκ. 1954, Κέρκυραν (δες βιβλ. 'Επιστ., 36) διαβάζουμε: «Προσεδράμομεν εις τόν έντιμον θεϊον σας ίπότην 'Ιωάννην Βαλαωρίτην, όστις δια τόν πασίδηλον φιλοπατριτισμόν του πρόσφατα δείγματα του όποίου έχει ή φίλη πατρίς μας, τόν κατά τόν παρελθόντα 'Απρίλιον μετά τής ύμετέρας έντιμότητος άγορασθέντα όίτον, σχεδόν κοιλά 9.600 άνευ τινός ύποσχέσεως τής σχετικής πληρωμής έκ μέρους τής Κυβερνήσεως...»

Παρακάτω αναφέρεται πώς ο Ι. Βαλαωρίτης έπρότεινε ότι σε περίπτωση που θα παρουσιαστούν δυσκολίες συναλλαγματικές για τή νέα άγορά σιταριού, μπορεί ν' αναλάβη ο ίδιος τὸ βάρος τής προμήθειας μαζί με τὸ Σπυρ. Βαλαωρίτη και τήν 'Επιτροπή.

'Ακόμα ή οικογένεια Βαλαωρίτη παραχώρησε και τή μεγάλη τής άποθήκη στο Μονοπόλιο. 'Η άποθήκη αὐτή τούς έπιστρέφεται στις 4 8)βρίου 1854 με έπιστολή του 'Αριστ. Βαλαωρίτη στον άστυνόμο Γ. Δρακόπουλο.

Εύγενή κύριε,

'Επειδή και έπαυσε ν' άνάγκη τής χρήσεως τής σιταποθήκης τών Κυρίων Βαλαωρίτη, ήτις μās παρεχωρήθη ταίς 12 'Ιουλίου 1854 δια διαταγής άνωτέρας, σπεύδομεν να σας έπιστρέψωμεν τήν κλειδα αὐτής και με τὸ προσήκον σέβας διατελούμεν.

ταπεινοί δοῦλοι

'Αριστοτέλης Βαλαωρίτης.

Βλ. 'Επιστολαί Μονοπ. Σιτηρῶν από 22(4)1854—28)8)1855, 86, 'Αρχειοφυλακεϊόν Δευκάδας.

26. Στη μεγάλη βιογραφία του ποιητή άπ' τὸ γυιό του 'Ιωάννη Βαλαωρίτη (έκδοση Μαρασλή, 'Αθήνα 1907) αναφέρεται λαθεμένα (σελ. 27—28) πώς ο ποιητής άπουσίασε τότε στην 'Ενεττα ένα χρόνο και μετὰ πήγε στην Κέρκυρα. Στο ίδιο λάθος πέφτουν κι' όλοι οι άλλοι. 'Ο ποιητής άπουσίασε μόνον άπ' τά τέλη του Μάη ως τά μέσα του Σεπτεμβρη τής ίδιας χρονιάς. 'Η τελευταία έπιστολή που υπογράφει πριν αναχωρήσει έχει ήμερομ. «8]20 Μαΐου». Πρόκειται για τή σημαντική έπιστολή που δημοσιευομε πιό πάνω. 'Η πρώτη πάλι έπιστολή που υπογράφει μετὰ τήν έπιστροφή του έχει ήμερομ. «23 Σεπτεμβρίου». Μ' αὐτήν τήν εδκαιρία δέν θάνα: άσκοπο να σημειώσουμε και μερικά άλλα σφάλματα, που αναφέρονται κυρίως στο γενεαλογικό δένδρο τών Βαλαωριτών και που περιέχονται στην ίδια βιογραφία. Τά καταχωροῦμε έπειτα από τήν εύγενή παραχώρηση του 'Αρχειοφύλακα Δευκάδας κ. Γιώργου Παρίση, που κατέστρωσε τελευταία ολοκληρωμένο, και σωστά κατά τή γνώμη μας, τὸ γενεαλογικό δένδρο τών Βαλαωριτών και που τώρα βρίσκεται άνέκδοτο, στα χέρια του κ. 'Αριστ. Βαλαωρίτη, έγγόνου του ποιητή. Στ' έλ. 8τ. Α' αναφέρεται πώς ο Μόσχος Βαλαωρ. είχε δύο παιδιά: τόν 'Αθανάσιο και Γεώργιο. 'Ε ν ὤ π ρ ο κ ὕ π τ ε ι π ὶ ῶς ο Μόσχος είχε 4 παιδιά: τόν 'Αναστάσιο (και όχι 'Αθανάσιο) τόν Πέτρο ή Πέτρο, τόν 'Ιωάννη και τὸ Γεώργιο. 'Από τόν 'Αναστάσιο γεννήθηκε ο Χαράλαμπος. 'Ο Χαράλαμπος είχε και γυιό λεγόμενο 'Α ν δ ρ έ α (σελ. 9) πρωτότοκο μάλιστα, που δέν αναφέρεται καθόλου.

ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ

ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Κατὰ τὴν πρὸ τοῦ 1940 περίοδον, καὶ ὅτε αἱ ἐπαγγελματικαὶ ἀσχολίαι ἐπέ-
τρεπον τὴν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν μου πατρίδα Βίτσαν Ζαγορίου παραμονήν, ἐπεχείρησα
τὴν συγκέντρωσιν τῶν εἰς διαφόρους οἰκίας ἐγκατεσπαρμένων καὶ συνεχῶς καταστρε-
φομένων—λόγω ἀγνοίας τῶν κατόχων αὐτῶν περὶ τῆς σπουδαιότητός των—ἱστορι-
κῶν ἐγγράφων, πλεῖστα τῶν ὁποίων δὲν ἐνδιέφερον μόνον τὸ χωρίον, ἀλλ' ἀνεφέ-
ροντο εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ζαγορίου καὶ τὴν ἡπειρωτικὴν τοιαύτην γενικώτερον. Ἡ φρον-
τὴς αὕτη εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμά τὴν κατάρτισιν ἐνὸς ἀρχείου περιλαμβάνοντος ἑκατοντάδας
ἐγγράφων καὶ κατατεθέντος—μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ὑποφαινομένου χρησιμοποίησιν μεγάλου
ἀριθμοῦ αὐτῶν διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς «Ἱστορικῆς μονογραφίας περὶ τῆς ἐν Ἠπείρῳ
χώρας Βεζήτζης», ἐκδοθείσης τῷ 1939 ἐν Ἰωαννίνοις—εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον
πρὸς διαφύλαξιν καὶ συνεχῆ αὐτοῦ πλουτισμόν. Δυστυχῶς ὁ πόλεμος, ἡ κατοχὴ καὶ
τὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀρχείου
τούτου καὶ τὸν διασκορπισμόν τῶν ἐγγράφων του. Ἐνια ἐξ αὐτῶν διεσώθησαν καὶ διε-
φυλάχθησαν ἐπιμελῶς παρὰ τοῦ νῦν Προέδρου τῆς Κοιότητος Βίτσης κ. Ἀθανασίου
Βασδέκη, μερικὰ δὲ ἄλλα ὑπὸ τοῦ κοινοικοῦ Συμβούλου κ. Παναγ. Ζαφείρη. Εἰς
τούτους ὀφείλονται χάριτες διὰ τὸ ἐπιδειχθὲν ἐνδιαφέρον των.

Ὅρθόν ἐνόμισα ὅτι ἔπρεπε νὰ τεθῆ τέρμα εἰς τὴν περιπέτειαν τῶν ἱστορικῶν
τούτων ἐγγράφων, δι' ὃ καὶ προβαίνω κατωτέρω εἰς τὴν δημοσίευσίν των, κατὰ χρο-
νολογικὴν σειρὰν. Οἱ περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἠπείρου ἐνασχολούμενοι θὰ εὔρουν, μελε-
τῶντες ταῦτα, πλεῖστα στοιχεῖα χρήσιμα διὰ τὰς ἐργασίας των. Καὶ τοῦτο διότι πολλὰ
τῶν ἐγγράφων θίγουν μὲ τὸ περιεχόμενόν των θέματα πολὺ εὐρύτερα ἀπὸ τὸ πλαί-
σιόν τῆς ζωῆς ἐνὸς χωρίου, τόσον εἰς τὸν ἱστορικὸν τομέα, ὅσον καὶ τὸν λαογραφικόν.

1) Συμβιβαστικὸν γράμμα (') Μητροπολίτου Ἰωαννίνων (1739)

Μεταξὺ τῶν χωρίων Βίτσης καὶ Ἄνω Σουδενῶν (νῦν Πεδινῶν), ἅτινα
συνορεύουν, ἀνέκαθεν ὑπήρχον διαφοραὶ σχετικαὶ μὲ τόπους διεκδικουμένους ὑπ'
ἀμφοτέρων τῶν χωρίων. Αἱ διαφοραὶ αὗται ὠδήγουν τοὺς κατοίκους εἰς προστριβὰς
καὶ ἐριδας, ὡσάκτις δὲ ἡ κατάστασις ἐφθανεν εἰς τὸ ἀπροχώρητον οἱ ἐνδιαφερόμενοι
προσέφευγον εἰς τὴν διαιτησίαν τῆς ἀρμοδίας ἀρχῆς, ἣτις, κατὰ τὴν ἐπὶ Τουρκο-
κρατίας ἐποχὴν, ἦτο ἡ Μητρόπολις Ἰωαννίνων. Εἰς μίαν τοιαύτην διαφορὰν ὀφεί-
λεται καὶ ἡ ἐκδοσις τοῦ κατωτέρου ἐκκλησιαστικοῦ συμβιβαστικοῦ γράμματος τοῦ
Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Γρηγορίου. Τὰ συμφωνούμενα ἐτηροῦντο ἐπὶ τι χρονικὸν
διάστημα, ἀλλ' αἱ ἐριδες καὶ πάλιν ἐπανήρχιζον. Δι' ὃ καὶ ἡ διαιτησία καθίστατο

1. Ἴδε καὶ περιγραφὴν τοῦ γράμματος τούτου ἐν «Παλαιογραφικῶ Ἐράνῳ» Δημ.
Σάρρου σ. 48. Ὁ Σάρρος ἀναφέρει ὅτι τὸ ἐγγράφον ὑπογράφουσιν καὶ πρόκριτοι ἐξ Ἰωαν-
νίνων, ἀλλ' εἰς τὸ παρ' ἡμῖν τηρούμενον δὲν ὑπάρχουν τοιαῦται ὑπογραφαί. Ἴσως οἱ πρό-
κριτοι νὰ ὑπέγραψαν εἰς τὸ παρὰ τῆς Μητροπόλεως φυλαχθὲν «ἴσον».

συχνάκις ἀναγκαία. Δυστυχῶς ἡ κακὴ αὐτὴ παράδοσις, παρὰ τὴν παρέλευσιν ἑκατονταετηρίδων, ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον νὰ ὑφίσταται καὶ αἱ Κοινότητες καταφεύγουν εἰς τὰ δικαστήρια πρὸς ἐπίλυσιν τῶν διαφορῶν των, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐξανλοῦν τοὺς ἰσχνοὺς των προϋπολογισμοὺς.

Ὁ Ἰωαννίνων Γρηγόριος ἐπιβεβαιῶ :

† Ἡ ταπεινότης ἡμῶν διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς ἐκκλησιαστικοῦ καὶ συμφωνητικοῦ γράμματος δῆλον καθίστησιν ὅτι εὐρισκομένων δηλονοιῶν καὶ νιζάδων ἀμέτρων ἀναμεταξὺ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τοῦ χωρίου βεΐτζης καὶ τοῦ χωρίου τῶν ἐπάνω σουδενῶν διὰ τὸν τόπον ὅπου εὐρίσκεται εἰς τὸ βαρκὸν ἀπάνωθεν τοῦ γεφυρίου δηλαδὴ καὶ κάτωθεν, ὃ ὅποιος αὐτὸς τόπος εὐρίσκειτο παλαιόθεν κοινῶς μερὰς τῶν δύο αὐτῶν χωρίων, καὶ ἐβόσκαν τὰ ζῶα τόσον τοῦ ἑνὸς χωρίου ὅσον καὶ τοῦ ἄλλου ἀνεμποδίστως. Ἐπροσκάλεσαν ἡμᾶς διὰ νὰ θεωρήσωμεν τὴν ἀναμεταξὺ αὐτῶν διαφορὰν, παρόντων τοῦ τε κῦρ δήμου Πριμμικηρίου κῦρ Κώνστα Πριμμικηρίου γερόντων τοῦ ναχαῆ καὶ κῦρ μίχου κανίκη τοῦ ἐξάρχου δοβράς. διὰ τοῦτο καὶ ἡ ταπεινότης ἡμῶν θεωρήσαντες ἀκριβῶς τὴν αὐτὴν διαφορὰν εὕρομεν εὐλογον νὰ εἶναι πάλιν ὁ αὐτὸς τόπος κοινῶς εἰς τὰ αὐτὰ δύο χωρία βεΐτζαν καὶ ἐπάνω σουδενᾶ καὶ νὰ βόσκουν τὰ ζῶα ἴσα μέσα χωρὶς κανένα σκάνδαλον καὶ νιζάν, προξενοῦντα τόσον εἰς τὸ ἓν χωρίον ὅσον καὶ εἰς τὸ ἄλλο οὐ τὴν τυχοῦσαν ζημίαν, νὰ χαλάσουν ὅμως ὡς ὑπεσχέθησαν ἐνώπιον ἡμῶν καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, τὰ χωράφια ὅπου ἔχουν ἀνοιγμένα ἀπὸ δέκα χρόνου καὶ ἐδόθη καὶ νὰ γένουν καὶ αὐτὰ κοινὸς τόπος τοῦ μερᾶ καθὼς εὐρίσκετο παλαιόθεν, παύοντας εἰς τὸ ἕξις κάθε σκάνδαλον καὶ καυγᾶς. Ὅψεποτε δὲ ἤθελαν παραβῆ τόσον οἱ βεΐτζινοὶ ὅσον οἱ ἐπάνω σουδενιώταις τὴν αὐτὴν κοινὴν συμφωνίαν καὶ ἀποδηώξουν τὰ ζῶα ὅπου βόσκουν μέσα εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, ὑπεσχέθησαν νὰ πληρώσουν διὰ ποινήν τους εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς μητρόπολιν ἀελλανία ἑκατόν. ὅθεν καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου δῆλωσιν ἐγενόντο παρ' ἡμῶν δύο παρόμοια γράμματα ἐκκλησιαστικὰ βεβαιωθέντα ἰδιοχείρως τους καὶ ἐπεδόθη τὸ μὲν εἰς τοὺς βεΐτζινοὺς τὸ δὲ εἰς τοὺς ἐπανωσουδενιώτας μένον καὶ τὸ ἴσον εἰς χεῖρας ἡμῶν καὶ ἔστω εἰς ἐνδειξιν 1739 ἀπριλλίου α'.

† σακελλάριος παπαδήμος βεβαιονο ος ἀνοθεν

† Κωστα Θεοδορι βεβιόνο τα ανοθεν

† ριτζο νίτζο βιβιόνο τα ανοθεν

† Παπαμιχαλι βεβεονο τα ανοθεν

† Λεχο Δημο βεβεονο τα ανοθεν

† Πανταζη δημοτζο βεβιόνο τα ανοθεν

(ἔπονται ἄλλαι 14 ὑπογραφαι)

2) Συμφωνητικὸν τῶν τριῶν μαχαλάδων Βεΐτζης (1760)

Τὰ χωρία Βίτσα καὶ Μονοδένδριον συνεκρότουν τὸ πάλαι μίαν κοινότητα, ἀποτελουμένην ἀπὸ τρεῖς μαχαλάδες (Κάτω Μαχαλᾶν, Μεσιὸν Μαχαλᾶν καὶ Πάτω Μαχαλᾶν ἢ Μονοδένδρι), ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα Βεζήτζα ἢ Βεΐτζα. Διὰ τὴν λήψιν ἀποφάσεων ἐπὶ ἐνδιαφερόντων τοὺς κατοίκους θεμάτων, συνήρχοντο οὗτοι κυρίως εἰς «Γενήτζαρην», τοποθεσίαν κειμένην μεταξὺ Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου, ἢ εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ἣτις πόλλάκις ἐχρησιμοποιήθη καὶ ὡς τόπος συγκεντρώσεως ἔλων τῶν προκρίτων τοῦ Ζαγορίου.

Ὅσάκις ὁμως ἡ λαμβανομένη ἀπόφασις ἔπρεπε νὰ ἔχη καὶ τὸ κῦρος τῆς διοικήσεως, ἢ συγκέντρωσις ἐλάμβανε χώραν εἰς Ἰωάννινα ὡς καὶ εἰς τὸ κατωτέρω ἔγγραφον, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν διασφάλισιν τῶν ἀγρῶν καὶ ἀμπέλων, τῶν περὶ τὴν «χώραν» εὐρισκομένων, ἀπὸ τῆς βόσκησιν τῶν ζῶων, διαλαμβάνεται:

»Ἰδοὺ φανερόνουν καὶ ὁμολογοῦν ἡ ὑποκάτοθεν γεγραμμένη βεΐτζινὶ τρεῖς

μαχαλάδες ὁμοῦ ὅτι πῶς ἐσυμφώνισαν μικρῇ καὶ μεγάλῃ ὅτι μετὸ νὰ ἦχαν κανόνα παλαιῶν καὶ ἦχαν σήνορα κοντὰ εἰς τὴν χώραν (') ἀπὸ ἀρχῆς πρόβατα καὶ γίδια δὲν ἔβρος κοῦσαν κοντὰ σὲν χώραν ἰδοῦ καὶ τόρα ὁποῦ πάλε ἐκάμαν συμφωνησαν ὁποῦ ὅποια πρόβατα καὶ γίδια ἤθελαν χαλάσουν ἢ χοράφι ἢ ἀμπέλη νὰ ἔχουν νὰ πλε- ρόνουν τὴν ζιμίαν καὶ ὅποια πρόβατα ἤθελαν κατεβοῦν μεσα ἀπὸ τὴν τζοῦκα καὶ ἀπὸ τοῦ νήκα καὶ σκασμένη πέτρα καὶ λουτίζαν καὶ λάκον τῆς βεΐτζας καὶ ὄβορων καθὸς γέρονι τὸ νερὸ καὶ ἀνίλιο καὶ γιανοτὰ ἴσος καὶ ἐμποῦν πρόβατα καὶ γίδια μέσα νὰ ἔχουν νὰ δῆδουν τοῦ βαλῆ ἀσλλαννια 100: καὶ τοῦ κριτῆ ἄλλα ἐκατῶ γρόσια καὶ οὔτος ὑποσχειθήκαμεν ἀκόμι καὶ εἰς τὰ ἀμπέλια τριγόντας τα ἴσος καὶ ἐμποῦν νὰ φάγουν τὰ φύλα νὰ ἔχουν ναποκρίνονται εἰς τάνοθεν καὶ ἔστω εἰς ἔνδηξιν : 1760 Ὀκτωμ. 6 Ἰωάννενα

ἀκόμη ὅποια πρόβατα ἤθελαν καμὴ ζιμίαν ἐκεῖνα νὰ ἀποκρίνονται:

Παζάκας βαιβεονο	Χρίστως πρασκάς μαρτηρὸ
κοστας βαιβεονο	λαζος κανίκι μαρτηρὸ
νετζο βεβεονο	γιανης λολος
Γεώργιος Πασχάλι μαρτηρὸ	Γεοργης κιοσῆς μάρτηρας
λέκκο γηανι μαρτηρὸ	θωδωρις ρωμα βεβεόνο
ἀλέξης καρामεσίνης μαρτηρο	

3) Κατασκευὴ «λούτσας» (1792)

Πρὸς ἐξασφάλισιν ὕδατος διὰ τὰ ζῶα των, οἱ κάτοικοι τοῦ Κάτω μαχαλᾶ Βεήτζης πρέβησαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἀγροῦ, ἀνήκοντος εἰς τὸν Ἅγιον Νικόλαον «μεσοῦ μαχαλᾶ Βεήτζης», ὑποτχόμενοι τὴν τμηματικὴν ἐξόφλησιν τοῦ χρέους των.

† διὰ τῆς παρουσίας μας ὁμολογίας δηλὸν γίνεται ὅτι ἐσιμφωνίσαμεν ἐμεῖς ἢ κάτω μαχαλύτες ὄλη ὁμοῦ μικρῇ καὶ μεγάλῃ κηνὸς μὲ κινοῖ γνῶμη ὅτι μὲ το νὰ βάλθη τῷ ἀμπέλι καὶ χωράφι του αγηου νικολαου αταξηαρχον του μεσοῦ μαχαλᾶ βεήτζης διὰ νὰ γίνι λούτζα καὶ διὰ εἰδούκατα τὴν συμφονί μας ἐξα- ποφάσεως να διδομε ἡμῆς ἢ κάτω μαχαλίτες προς γρόσια πενήντα τον καθ' ἕκαστον χρονον' χορης λόγον προφάσεως' τουτος ἐγινεν τὸ παρόν μας καὶ ἠπογράφομε θε- λιματικος ἢ ευρεθεν μαρτηραις και ἔστο 1792 σεμ. α βεήτζα

(ἔπονται αἱ ὑπογραφαί).

4) Ὁ Ἅγιος Νικόλαος Λειβαδακίων (1798)

Τὸ παρεκκλήσιον Ἅγιος Νικόλαος, κείμενον εἰς ἀπόστασιν ὥρας ἕκ τοῦ χω- ρίου Βίτσης, ὑπῆρξεν ὁ τόπος ἐγκαταστάσεως τοῦ πρώτου συνοικισμοῦ τῶν κατοί- κων Μεσαίου μαχαλᾶ Βεήτζης ('). Τὸ δημοσιευόμενον Μητροπολιτικὸν ἔγγραφον ἀναφέρεται εἰς τὸν διακανοκισμόν τῶν ἐσόδων τοῦ παρεκκλησίου.

Εὐλογημένοι χριστιανοὶ τοῦ χωρίου Βεΐτζας μεσιὸν μαχαλα' κατὰ τὴν συνή-θειαν ὁποῦ ἦτον τὸ πρότερον ἐδῶ πέρα εἰς τὸν ἅγιον νικόλαον λιβαδάκια ὁποῦ μαζώνονταν ἁγιασμοί, παρακλήσεις, σκοτέλια, ψωμί καὶ ὅ,τι ἄλλο εἰσοδήμα καὶ καὶ ἐδίδονταν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔτζι νὰ δίδονται καὶ τώρα καὶ ὄλον τὸν καιρὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ οἱ ἱερεῖς νὰ μὴν ἔχουν νὰ γάμουν ἀπὸ αὐτὰ τὰ εἰσοδήματα ὁποῦ ἐμπένουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, μόνον οἱ ἱερεῖς νὰ ἔχουν νὰ πέρνουν τὴν πλη- ρωμί τους ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους καὶ νὰ μὴν ἀνακατώνονται εἰς αὐτὰ ὁποῦ εἶπαμαν, ἔξω ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους' καὶ ὅποιος ἀνθρωπος ἤθελε γένη ἀπειθῆς τόσον ἱερεῦς

1.— Περὶ τοῦ ὄρου «χώρα» ἴδε καὶ I. N. Νικολαΐδου «Ἱστορικὴ μονογραφία περὶ τῆς ἐν Ἠπειρῷ χώρας Βεζήτζης» καὶ K. Στεργιοπούλου, «Παρατηρήσεις εἰς τὴν Νεωτέραν γε- ωγραφίαν τῆς Ἠπειροῦ» Ἀθῆναι 1937.

2.— Ἰδε καὶ I. N. Νικολαΐδου, «Ἱστορικὴ μονογραφία περὶ τῆς ἐν Ἠπειρῷ χώρας Βεζήτζης» Ἰωάννινα 1939.

ὄσον καὶ λαϊκὸς κατὰ τὴν συμφωνίαν ὅπου ἔκαμαν νὰ εἶναι ἀφωρισμένος, ἀσυγ-
χώρητος, ἐξ ἀποφάσεως 1798 Ἰουλίου η'.

(Ἐπογράφεται ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννίνων)

5) Ἐριδες διὰ τὴν ἐνοικίασιν βοσκῶν (1810)

Διαφορὰς διὰ τὰ σύνορα οἱ κάτοικοι τῆς Βίτσης δὲν εἶχον μόνον μὲ τὰ Σου-
δενὰ ἀλλὰ καὶ μὲ ὄλας τὰς ὁμόρους Κοινότητες. Αἱ διαφοραὶ αὗται προσελάμβανον
ἰδιαιτέραν ἐξύττητα ὅταν ἐπρέκειτο διὰ τὴν ἐνοικίασιν ἀμφισβητουμένων βοσκῶν εἰς
κτηνοτρόφους, ὡς κατωτέρω ἀναφέρεται. Τζερβαριώτες εἶναι οἱ κάτοικοι τοῦ σημε-
ρινοῦ Ἐλαφοτόπου, κὺρ Ἀλέξης δὲ ἔ πολλὸς Ἀλέξιος Παπάζογλου.

Τὴν τιμιότητά σας χωριανοὶ μανναδεντρίτες καὶ μισομαχαλίτες καὶ κατομα-
χαλίταις ἀκριβὸς σὰς ἀσπαζόμεσθεν (1810 μαγίου 20).

Ἦδὸν μᾶς φανερῶνεται ὅτι ἡ τζερβαργιώταις ἐπούλισαν τὸν τόπον τους τὸν
πρωβαταρέον ἀπὸ τὸ κουκούλη καὶ κοντὰ εἰς τὸν τόπο τους ἐπούλισαν καὶ τὸ δικό
μας τὸ βουνη ὅθεν ξαιτάκστε ἄν εἶνε ἔτζι νὰ πάτε ὄλι σας νὰ τοὺς σωρόσετε καὶ
νὰ τοὺς σμαδολογήσετε τρία τέσιρα ἄρνια καὶ νὰ βάλεται ἄλο ἓναν τραγάτι ἢ τρεῖς
μαχαλάδες νὰ αἰλέγι τὰ σινώρατα ἀπὸ τοὺς ξένους τόσω συμποτζιλήταις ὅσαν
τζερβάρι καὶ σουδενὰ διότι βλέπεται ἀπολίγω βόσκιμα κοντὰ στὸ βόσκιμα... καὶ τοὺς
τόπους ἀπὸ τον κираλέξι γράμα σὰς ειστίλαμαν καὶ ο κираλέξις δὲν ευχαριστίται νὰ
πατίση σινώρατα. ἡγαπιτί σας

Ὅσον ἡμπορῆτε ηρινικὰ καὶ δραγάταις
νὰ βάλετε νὰ φιλάγουν τὰ σινώρατα κιλὰ
καὶ νὰ ἦσθε ὄλοι κοινῶς

μπαζάκας
Γεώργιος Δ. κόννιαρης
Χριστόδουλος Γ. Κόννιαρης
στεφανὶς παζάκας
Κώστας Τσαντούλας
γεωργίος στεργίου

6) Τὰ σύνορα εἰς τὸν Βῆκον (1822)

Εἰς διακανονισμόν τῶν συνόρων εἰς τὴν περιφήμον τοποθεσίαν τοῦ Βήκου
ὀφείλονται τὰ δύο κατωτέρω ἔγγραφα. Τὸ πρῶτον εἶναι μαρτυρία μοναχῶν, γερόν-
των καὶ ξένων, ἐχόντων γνώμην ἐπὶ τοῦ ζητήματος. Τὸ δεύτερον ἀποτελεῖ ἀπόφασιν
τῶν «Βιλαετλήδων» τοῦ Ζαγορίου, συναχθέντων εἰς τὴν Μονὴν Προφήτου Ἐλίου
«διὰ ὑποθέσεις τοῦ Βιλαετιοῦ» καὶ ἐπιληφθέντων ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ θέματος.

α')

Διὰ τοῦ παρόντος ἀποδεκτικοῦ καὶ ἔμαρτίρου γράμματος, διωπιούμε ἐμῖς
ὑκάτοθεν ὑπογεγραμμένι ἐν βάρι τις σινιδίσεώς μας καὶ ἐν φόβου θεοῦ καὶ τις ψι-
χίσμας ὅτι ὁ βίκος ὁ τόπος ο βεϊτζινὸς περιέχι το σίνορον στὴν ράχι τοῦ κλίμι κὲ
ἀπὸ τιν ράχι του κλίμι καὶ ἀπάνο εἶνε ὁ τῶπος ὄλως βεγιτζινῶς κε ἀπο του κλίμη
τιν ραχι κε κάτω εἶνε βωβρετζικιώτικον ἔτζι τὸ εἰξεύρομε κε μαρτυρούμε ὅπου εἰς
αὐτὸν τοννίδιον τόπων ὁ γεροθεμελις βεγιτζινῶς ἔζησεν μὲ τὰ γίδοπροβατά του
καὶ ἐξεχίμαζε κε τὸ καλοκέρι στάνι ἔβαννε τιν ζωγῖν του ὄλι χρόνους εξίντα καὶ πε-
ρισότερον καὶ μετὰ τὸν θανατόν του ἔμιναν καὶ τὰ κτιριάτου καὶ ἡ καλίβες ὅπου
δίχουν εἰς τιν σίμερων παλιὰ κτίρια κε μετὰ τὸν θάνατον του γεροθεμελι ἐστάθι
ὁ τρίψας μὲ τὰ γίδοπροβατά του ἐξεχίμαζε καὶ στάνι ἔβαννε χρόνια σαράντα καὶ
περίτο αὐτῶ ἡξεύρομε καὶ μαρτυρούμε ὅτι τω σινορων εἶνε στου κλίμη τι ράχι τὸ
ἀπάννω μέρως εἶνε βεγιτζινόν..... δίδωμεν τιν αὐτὴν μαρτιρίαν κε μετὰ θάνα-
τον ἔστω τὸ παρῶν μας εἰς ἔνδιξιν 1822 ἀπριλίου 10:

βαρθολομῖος ιερομόναρχις ἁγιος Παρασκευῆς μαρτιρο τὰ ος ἀνοθεν

εγο δημητρης..... και μαρτηρο στου κλημη τη ραχη ηνε το σινορο ηνε βε-
τζηνο που ημε χρονους ογδοηντα εχο

Κωνστας οικονομου βραδετος μαρτηρο

Χριστάκης μπαλούγιας σερακιώτης μαρτυρω και μην ηξευρωντας να γραψω
με το να ειμαι ογδοηντα χρονων επαρεκαλεσα τον Πέτρον Μελάν και με υπεγραψε
—διό και μαρτυρω και εγω Πέτρος Αναστασίου Μελάς.

Χρηστο Χουτας μαρτηρο τα ανοθεν οπου ημουν σκουτερης

β')

Ίσος του πρώτου τύπου

»Εμπροσθεν ημών των υπογεγραμμένων Βιλαετλίδων όπου δια υποθέσεις
του Βιλαετιού μας εινάχθημεν εις το Μοναστήρι του Προφύτου Ήλιου της Βεϊ-
τζας, επαρουσιάσθησαν οι Βουβετζιώτες με τους Βεϊτζινους και ανέφερον ημίν
την διαφοράν των περι των συνόρων των εις τον Βίκον και κατά την μαρτυρίαν
όπου έδωσαν Βαρθολομαίος Ίερομόναχος της Αγίας Παρασκευής Βεϊτζας, Δημή-
τριος Τζιούμπρος και κώστας Οικονόμου Βραδετινοί, Χρίστος Χούτας και Ντίνος
Φλώρος Κοκουλιώτες και Χριστάκης Μπαλούγιας Σαρακιώτης, όπου ακριβός έξη-
τάσαμεν ότι είναι τίμιοι μάρτυρες έβεβαιόθημεν, ότι το σύνωρον είναι στου Κλήμη
την Ράχην από εκεί και επάνω είναι ο τόπος των τριών μαχαλάδων της Βεϊτζας,
από δε του Κλήμη την Ράχην και κάτω είναι Βουβετζιώτικος, διό και εις το εξής
δεν μένει καμμία λογ. τριβή περι αυτής της υποθέσεως, ούτε να ημπορεί κανένας
των Βεϊτζινών να βοσκίση ζώα ή να κόψη ξύλα εις τον Βουβεστιώτικον τόπον, κα-
θώς ούτε Βουβεσκιώτης κανένας να βοσκίση ή να κόψη ξύλα ή να κάμη χωράφι
εις τον τόπον των Βεϊτζινών, ούτος εγεινεν το παρόν εμπροσθεν των Βιλαετλίδων,
εχον το κῆρος εις ένδειξιν 1822 Οκτωβρίου 14 Μοναστήρι του Προφήτου
Ήλιου Βεϊτζης

Χριστόδουλος Οικονόμου

Ίωάννης Αναστασίου Πέτρον

Αναστάσιος Μπακολα

Κώνστας Μάνθου

Γεώργιος Οικονόμου

Γεώργιος Κωνσταντίνου

ντίνος παπᾶ Αρτζίστα

Κωνσταντίνος Χαλκιᾶ Καλωτάτης

Χριστόδουλος τζιολέκα

Χριστόδουλος Αναστασίου

Γεώργιος Αναστ. Λάζου

Τάσος τζερνισιοτης

Παπᾶ Πάπιγκον

Χριστόδουλος Οικονόμου τατάνη μαρτυρω

Παπα Σακελλάριος Κάτω Σουδενιώτης

Το πρωτότυπον του παρόντος γράμ-
ματος στέκεται εις τους ναυαδενδρί-
ταις 1838 οκτωβρίου 16.

Γεώργιος Δ. Κυράτζης

7) Αί προνομίαι του Ζαγορίου (1828)

Ο Π. Βιζουκίδης, εν τῷ Β' τόμῳ τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν», ἐδημοσίευ-
σεν ἐγγράφον, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποῦ ἀποτελεῖ τὸν καταστατικὸν χάρτην τῶν
προνομίων τοῦ Ζαγορίου. Ὁ Δ. Σάρρος, σχολιάζων τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἐγγράφου
τούτου ἐν τῷ αὐτῷ τόμῳ τῶν «Ἡπ. Χρονικῶν», παρατηρεῖ ὅτι καὶ ὁ Ι. Λαμπρίδης
ἐν τοῖς «Ἡπειρωτικαῖς Μελετήμασιν» αὐτοῦ εἶχε δημοσιεύσει παρόμοιον ἐγγράφον,
φέρων αὐτὸ διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν δημοσιότητα. Τὸ ἐγγράφον τῶν προνομίων
τοῦ Ζαγορίου περιῆλθεν καὶ εἰς χεῖρας ἡμῶν, ἐκ τῆς συγκρίσεως δὲ τούτου μετὰ

τῶν ὑπὸ τοῦ Π. Βιζουκίδου καὶ Ι. Λαμπρίδου δημοσιευθέντων, διεπιστώσαμεν—παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἅπαντα τὰ ἐκδοθέντα ἀντίγραφα φέρουν τὴν βεβαίωσιν τοῦ «ἴσου ἀπαραλλάκτου»— ὅτι παρατηροῦνται διαφοραὶ τόσον ὡς πρὸς τὴν ἔκφρασιν, ὅσον καὶ τὴν στίξιν. Ἐκτὸς τούτου εἰς τὸ δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Π. Βιζουκίδου ἔγγραφο, ἐγένετο ἐσφαλμένη ἀνάγνωσις προκρίτων ὀνομάτων ὑπογραφόντων τοῦτο, ὡς συμβαίνει καὶ μὲ τὸ ἐν συνεχείᾳ περὶ προικοδοσιῶν δημοσιευόμενον ἔγγραφο. Δὲν θὰ ἦτο συνεπῶς ἄσκοπος μίᾳ ἐκ νέου δημοσίευσίς τῶν ἔγγράφων τούτων, πρὸς ἀποκατάστασιν ὀρισμένων σφαλμάτων. Τὸ περὶ προνομίων ἔγγραφο δὲν εἶναι, ὡς ἀναφέρει ὁ Π. Βιζουκίδης, μόνον αἵτησις πρὸς τὸν Γενικὸν Διοικητὴν τῆς Ροῦμελης πρὸς ἀναγνώρισιν καὶ ἐπικύρωσιν ἀλλὰ καὶ ἐν ταυτῷ κεκυρωμένον ἔγγραφο, καθὼς ἐν ἐπι κεφαλίδι τούτου ἀναφέρεται.

»Ἴσον ἀπαραλλάκτον ἐκ τοῦ καθ' αὐτὸ ὑπογεγραμμένου ρωμαϊστὶ πρωτοτύπου»
**»ΚΑΤΑ΄ΣΤΡΩΣΙΣ ΤΩΝ ἘΚΠΑΛΑΙ ΣΙΟΥΡΟΥΤΙΩΝ ΤΟΥ ΒΗΛΑΕΤΙΟΥ
 ΝΑΧΑΓΙΕ ΖΑΓΟΡΙΟΥ**

Τὰ ἐβούλωσε ὁ ὑπέρτατος ὁ ροῦμελ θεὸ Γιάννια βαλλεσίς, ρεσίτ Μεχμέτ Πασιᾶς εἰς τὸ τούρκικο ἴσον παρόντων σιουρουτιῶν ὁποῦ κοινῶς ἔχομεν οἱ Ζαγοριοῖοι(!)

Α.— Ἐπειδὴ καὶ ἡ ζωὴ σχεδὸν ὅλων τῶν Ζαγορισίων, διὰ τὴν τοπικὴν τῶν ἀκαρπία, καὶ ἀδυναμίαν εὐρέθη πάντοτε μὲ τὸ γκουρμπέι διὰ τοῦτο μὴν ἠμπορῶντας νὰ ἐξοικονομῆται ἐν καιρῷ ἢ ἄμεσος πληρωμὴ τῶν βασιλικῶν, αὐθεντικῶν, καὶ τοπικῶν τεκληφίων ἀπὸ τὸν κάθε χανέ, ἀλεκατεστάθη καὶ εὐρέθη ἀπὸ πλαιούς χρόνους ὁποῦ οἱ εὐρισκόμενοι χωριανοὶ κατὰ καιροῦς εἰς τὰ χωρία νὰ πληρῶνουν διὰ ὅλους σηκώνωντάς τα δάνεια ἀπὸ Σουμπασάδες καὶ ἄλλους, μὲ κοινὸν μαλινὰ κεφιλίκι ὅλου τοῦ χωρίου, ὅταν λοιπὸν ἕνας χανές ἐπιφορτισθῆ μὲ μπεκαγλιὰ ἀπὸ τὰ εἰς τὸν χισέν του ἐμπεσόντα κατὰ καιροῦς βασιλικά καὶ αὐθεντικά τεκληφία μὲ τοὺς χρονικοὺς ἀνατοκισμοὺς, χωρὶς ἐλπίδα νὰ ἠμπορέσῃ νὰ τὰ ξεπληρώσῃ κατ' ἄλλον τρόπον, θέλοντας, ἢ μὴ θέλοντας τότε ἢ κοινότης τοῦ χωρίου, συμφώνως, ἐλευθέρως, καὶ ἀνεμποδίστως εὐγάζει ὅλην αὐτὴν τὴν μπάστινα τοῦ χρεωμένου χανέ, κινητὰ, καὶ ἀκίνητα, ἢ μέρος αὐτῆς εἰς τὸ κοινὸν μεζάτι τοῦ χωρίου, τελιαλίζωντάς τιν, δέκα, εἴκοσι ἢ καὶ τριάντα ἡμέρας, καὶ γίνεται ἢ πώλησις, εἰς ἐκεῖνον ὁποῦ δώσῃ τὰ περισσότερα, μὲ μόνον κοινὴν ὁμολογίαν τῶν εὐρισκομένων χωριανῶν, χωρὶς νὰ ἠμπορῇ μήτε ὁ νοικοκύρης, μήτε συγγενής, μήτε γείτονας, νὰ πειράξῃ εἰς τὸ παραμικρὸν τὸν ἀγοραστήν. καὶ ἀπὸ τὰ γρόσια αὐτῆς τῆς πωλήσεως εὐγαίνει πρῶτον ἀπὸ κάθε ἄλλο μπόρτζι, ὁ Μπεκαγιές τῆς χώρας καὶ ξεπληρώνηται, καὶ ἂν περισσεύσουν πέρνει δευτέρα ἢ προῖκα, ἂν εἶναι ἀποδεδειγμένη, τρίτον τὰ ἀμμανέτια ἂν ἔχη ὁ νοικοκύρης διὰ ἴδιόν του χρέος, καὶ ἀκολούθως οἱ λοιποὶ δ α ν ε ι σ τ α ί.

Β.— Μὴν ἀπομνήσκωντας ἀρσενικά παιδία εἰς ἕνα χανέ, παρὰ μόνον ἕνα κορίτσι εἰς τὸ ὁποῖον ἐμβαίνει τινὰς Γαμβρός, ἢ ἔχωντας αὐτὸς ὁ χανές προσητηρινὸν μπεκαγλιὰ ἢ μὴ ἔχωντας καὶ ἀκολούθως ἀπὸ χρόνον εἰς χρόνον ἐπιφορτισθῆ μὲ τὸν χισέν του ἀπὸ τὰ χρονικά ριξήματα, καὶ ὁ Γαμβρός αὐτὸς ὁποῦ ἔμβη νοικοκύρης εἰς αὐτὴν τὴν μπάστινα δὲν ἠμπορέσῃ νὰ πληρώσῃ, τὸ χωρίον πωλῶντας πρῶτον τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ ρηθέντος Γαμβροῦ, καὶ δὲν ξεπληρωθῆ ὁ Μπεκαγιές, πωλεῖ καὶ ἀπὸ τὴν ἰδίαν μπάστινα τῆς Γυναικός.

Γ.— Τὰ κορίτσια ὁποῦ ὑπανδρεύονται, ἢ ἀπὸ πατέρα ἢ ἀπὸ μητέρα, καὶ ἐ-

1. Ταῦτα ἀναγράφονται κυκλωτερῶς μεταξὺ τῶν λέξεων «ΣΙΟΥΡΟΥΤΙΩΝ» καὶ «ΤΟΥ ΒΗΛΑΕΤΙΟΥ».

ξωπροικίζονται μετὰ τὸν θάνατον τῶν Γονέων των, ἀπομνήσκοντας ἀρσενικὰ παιδία δὲν ἢμποροῦν τὰ κορίτζια μὲ κἀνένα λόγον νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὰ ἀδελφία τους, κανένα κληρονομικὸν μοιρίδιον, ἀπὸ τὴν πατρομητορικὴν περιουσίαν, εἰμὴ μόνον ἂν οἱ Γονεῖς των μὲ τακτικὴν διαθήκην των τοὺς διορίσουν τίποτε, τὰ ἀδελφία ὅμως εἶναι εἰς χρέος νὰ ὑπανδρεύουν τὰς ἀδελφὰς των μετὰ τὸν θάνατον τῶν Γονέων ἂν ἤθελε εὐρεθοῦν ἀνύπαδραι.

Δ.—Ἐχοντας οἱ Γονεῖς μόνον θυγατέρας χωρὶς ἀρσενικόν, ἐξωπροικίζοντας τὰς ἄλλας, καὶ πέρνοντας Γαμπρὸν εἰς τὴν μπάστινά τους μέσα εἰς μίαν μόνην ἀπὸ τὰς θυγατέρας των ὅπου ἤθελον εὐχαριστηθῆ, αὐτὸς ὁ Γαμβρὸς μόνον μ' αὐτὴν τὴν θυγατέρα, θέλουν εἶναι οἱ μόνοι κληρονόμοι μετὰ τὸν θάνατον τῶν Γονέων, καὶ αἱ ἄλλαι ἐξωπροικισμέναι δὲν ἢμποροῦν μὲ κἀνένα λόγον καὶ δικαίωμα νὰ ζητοῦν μοιρίδιον, ἔξω μόνον ἂν οἱ Γονεῖς μὲ τακτικὴν διαθήκην των τοὺς ἀφήσουν τί.

Ε.—Ὅσοι Γονεῖς μένουν χωρὶς κληρονόμον, ἀρσενικόν, ἢ θυληκόν, πέρνοντας ἓνα παιδί, ἢ κορίτζι, ἢ συγγενικόν, ἢ ξένον διὰ κληρονόμον τους, ὅποιον εὐχαριστηθοῦν, μὲ τακτικὰ ἔγγραφα, μετὰ τὸν θάνατον τῶν Γονέων, οἱ Συγγενεῖς των δὲν ἢμποροῦν μὲ κἀνένα λόγον νὰ ζητήσουν κἀνένα κληρονομικὸν δικαίωμα.

ΣΤ.—Ἀποθνήσκοντας ἓνας ἄνδρας χωρὶς κληρονόμον, ἢ Γυναῖκα του δὲν ἢμπορεῖ νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ λάβῃ ἀνδρομοίρι, παρὰ μόνον λαμβάνει ἀπὸ τοῦ ἀνδρός της τὴν περιουσίαν τὸ προικεῖον ὅπου ἤφευρεν εἰς μετρητά, καθὼς καὶ διὰ ὅλα τὰ φορέματα ὅπου ἤφευρεν ἀπ' τὸ Γονικόν της τὴν ξειτίμησιν, ἔκτος μόνον ἂν ὁ ἄνδρας της μὲ διαθήκην του τῆς διορίσῃ τίποτε. παρομοίως καὶ μία Γυναῖκα ὑπανδευμένη ἀποθνήσκουσα ἄκληρος, ὁ ἄνδρας της χωρὶς νὰ βαστάξῃ τίποτε ἀπὸ τὰ τῆς Γυναίκος του πατρομητορικὰ ὅπου ἔφευρεν, τὰ ἐπιστρέφει ὅλα εἰς τοὺς Γονεῖς, ἢ Συγγενεῖς κληρονόμους της μὲ τὴν ξειτίμησιν τῶν φορεμάτων της.

Ζ.—Ὅταν τινὰς κάμη διαθήκην, καὶ εἶναι ὅλη ἰδιοχείρως του γραμμένη, μὲ μόνον τὴν ὑπογραφὴν του, καὶ χωρὶς μαρτύρους ἔχει κῦρος πλήρες, καὶ ὅταν εἶναι μ' ἄλλον χέρι, καὶ μὲ μόνην τὴν ὑπογραφὴν του, ἔχοντας τρεῖς ἢ περισσοτέρους τιμίους μαρτύρους, νὰ ἔχη παρομοίως πλήρες ἀμετάτρεπτον κῦρος καὶ δύναμιν.

Η.—Δύω ἄνθρωποι ἔχοντες ἔγγραφον συμφωνητικόν, ἢ ἐξωφλητικόν, ἢ ὁμολογίαν, ἢ καὶ ἓνας, καὶ τρεῖς μὲ ὑπογραφὰς των, καὶ μὲ ἔγγράφους μάρτυρας, ἂν ἤθελεν ἀποθάνῃ κἀνεὶς, ἢ ἀπὸ τοὺς ὑποσχετὰς εἰς αὐτὰ τὰ ἔγγραφα, ἢ ἀπὸ τοὺς μάρτυρας, καὶ αἱ ὑπογραφαὶ τῶν ἀποθαμμένων, ἤθελαν μαρτυρηθῆ ἀπὸ ἄλλους ὅτι εἶναι τῶν ἰδίων ἀποθαμμένων αἱ ὑπογραφαί, αὐτὰ τὰ ἔγγραφα, νὰ ἔχουν δύναμιν, καὶ νὰ εἶναι ἀμετάτρεπτα.

Θ.—Ἐχοντες δύο ἄνθρωποι ἀνσμεταξύ τους διαφορομένους λογαριασμούς, καὶ μὲ κοινὴν ἀμοιβαίαν εὐχαριστήσιν των, ἐκκλέξουν, ἓνα, ἢ δύο, ἢ καὶ περισσοτέρους θεωρητὰς, ἔξεταστὰς, συμβιβαστὰς καὶ ἀποφασιστὰς αὐτῶν τῶν διαφορομένων λογαριασμῶν των, μὲ κοινὸν συνυποσχετικὸν ἔγγραφον τῶν διαφορομένων, ἢ ἀπόφασιν αὐτῶν τῶν ἐκκλελεγμένων νὰ ἔχη κῦρος ἀμετάτρεπτον.

Ι.—Ὅταν ἓνας ἤθελεν κάμη Σιερέτ νταββὰ ἐναντίον ἄλλου, καὶ ἀφ' οὗ κρισολογηθοῦν, καὶ ἀποδειχθῆ ὅτι δὲν ἔχη κἀνένα δίκαιον, τότε αὐτὸς ὁ Σιερέτης, νὰ

πληρώνη τὸν μπουμπασιριέ, καὶ ὅσα ἄλλα ἔξοδα ἤθελεν κάμη ὁ παρ' αὐτοῦ ἀδίκως ἐναγόμενος καὶ μὲ περισσοτέραν ἀκόμη παιδείαν.

ΙΑ.—Ὅσοι Ζαγορίσιοι εὐρίσκονται εἰς Ἰωάννινα, καὶ πραγματεύονται, ἢ ἔχουν ἰδικά τους σπήτια, ἢ ἐργαστήρια, ἢ ἄλλο ἀκαρέτι, ἢ δὲν ἔχουν καὶ πραγματεύονται εἰς τὸ βαρρῶσι τῶν Ἰωαννίνων, αὐτοὶ οἱ Ζαγορίσιοι κατ' οὐδένα τρόπον νὰ μὴν πειράζονται, μῆτε ἀπὸ κονάκι, εἰς τὰ σπήτια τους, μῆτε ἀπὸ κἄνενα δώσιμον τεκληφίου, ἀγκαριῶν, ἢ ἄλλων.

ΙΒ.—Ὁ ἄνθρωπος ὁποῦ ἤθελεν διορίζεται διὰ τὴν θεώρησιν καὶ κυβέρνησιν τῶν κοινῶν τοῦ Ζαγορίου ὑποθέσεων, Βασιλικῶν, Αὑθεντικῶν, καὶ Τοπικῶν, θέλει ἐκλέγεται καὶ ἐξώνηται εἰς κάθε ἕξ μῆνας, ἢ προιήτερα, ἢ ὑστερότερα κατὰ τὸν ἰχτιζᾶ, ἀπὸ ὅλων τῶν χωρίων τοῦ ναχαῆ Ζαγορίου τοὺς τιμιωτέρους, καὶ φρονιμωτέρους μὲ κοινήν εὐχαρίστησιν.

ΙΓ.—Τόσον αὐτὸς ὁ διορισμένος ἄνθρωπος διὰ τὰς κοινὰς τοῦ Βηλαεῖου ὑποθέσεις, καθὼς καὶ οἱ Βεκύλιδες τοῦ κάθε χωρίου, μαζῇ μὲ τοὺς τιμιωτέρους, καὶ καλλιτέρους οἰκοκυραίους, τοὺς φρονιμωτέρους, θέλουν θεωρεῖ καὶ συμβιβάζει τὰς διαφορομένας ὑποθέσεις, κατὰ μέρος ἀνηκοῦσαι εἰς τ' ἄνωθεν ΣΙΟΥΡΟΥΤΙΑ.

ΜΕΡΧΑΜΕΤΛΟΥ ΕΦΕΝΤΗ ΜΑΣ

» Τᾶνωθεν Σιουρούτια εὐρέθησαν εἰς τοῦτο τὸ ἀκαρπον καὶ πετρῶδες Ζαγόρι μας φετικτὲν μπεροῦ, καὶ μ' αὐτὰ ἐγένετο καὶ γίνεται ἴνταρὲ ἕως τώρα, καὶ οἱ κατὰ καιροὺς Βεζιράδες καὶ Σιαντζάκ Βαλλῖδες τὰ ἐπικύρωναν, καὶ ἐφυλάττοντο, τὰ ὁποῖα σινέτια καὶ Μπουγιουρδιά μὲ τὸ νὰ εὐρίσκοντο εἰς τὸν προεστῶτα μας, ἀπὸ τὴν φυγὴν τοῦ ἰδίου καὶ ἀνωμαλίαν τοῦ καιροῦ ἐχάθησαν· διὸ Σκλαβικῶς παρακαλοῦμεν τὸ μερχαμετλήτικον ὕψος σας, νὰ κάμη ἵναέτι μὲ τὴν ἐπικύρωσιν των.

1828 Μαρτίου 7 Ἰωάννινα. Οἱ Σκλάβοι σου κάτεικοι τῶν χωρίων τοῦ ναχαῆ Ζαγορίου

» Ἀθανάσιος Στούπη	» Χριστόδουλος Οἰκονόμου
» Πασχάλης Σανταββάρου	» Γεώργιος Οἰκονόμου
» Δημ. Καρραγιαννόπουλος	» Ἀναστάσιος Μπακόλλα
» Γεώργιος Δ. Τζαοῦση	» Χριστόδουλος Γ. Κόννιαρη
» Νι. Χατζῆ Γε. Πισπίρογλου (1)	» Δημήτριος Μπαζάκας
» Κωνστ. Π. μπέλλος	» Γεώργιος Κ. κονιός
» Σωτήρης Χριστοδούλου	» Γιά: Μπόρογλους
» Κωνσταντῆς Δημητρίου	» Δημ. Κ. Οἰκονόμου
» Κωνστ. Τζολέκας	» Κωνστ. Σβάρνας
» Ἰωάννης Προϊμικίρι	» Χριστόδουλος Οἰκονομάτης
» Ἀποστόλης Ἀθανασίου	» Παπᾶ Γιάννης Ἀρτζίστα
» Γεώργιος Ζούνης	» Γεώργιος Κ. Μπάγια

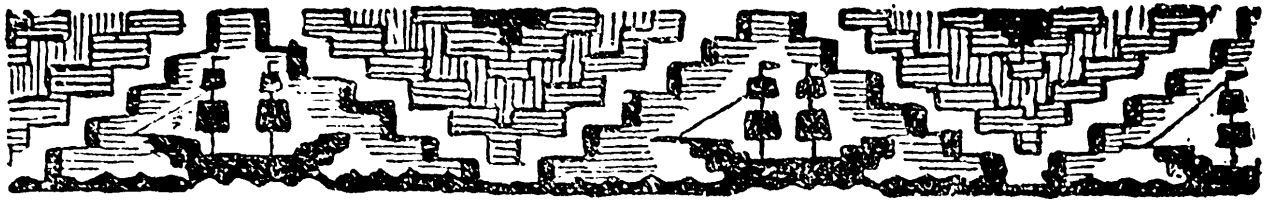
Ἐξεδώθη διὰ συνδρομῆς τῶν εὐγενεστάτων κυρίων φιλοπατριωτικωτάτων κυρίων Ἀθανασίου στούπη δις προεστῶτος Ζαγορίου καὶ κασιέρου, καὶ χρησιμωτάτου Δημητρίου Μπαζάκα πολλάκις προεστεύσαντος ἐν τῷ ἰδίῳ Ζαγορίῳ κλεινῶς καὶ φιλοδικαίως· χειρὶ δὲ τοῦ ἐλαχίστου Γραμματικοῦ τοῦ δηθέντος κυρίου Ἀθ. στ. Νι. Χ. Γ. Πισπίρογλου (2).

(Σ υ ν ε χ ί ζ ε τ α ι)

1. Ν. Πισπίρογλου εἶναι ὁ ἀντιγραφεὺς τόσον τοῦ παρόντος ἐγγράφου ὅσον καὶ τοῦ περὶ προειδοχοσιῶν τοιοῦτου. Ἐσφαλμένως ὁ Π. Βιζουκίδης ἀναφέρει αὐτὸν ὡς Ἀνθούλογου.

2. Τὴν ἐννοίαν τῶν τουρκικῶν λέξεων τοῦ ἐγγράφου δύναται νὰ ἀνεύρη ὁ ἀναγνώστης εἰς «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» Τ. Β. 1927 σελ. 33 καὶ ἐπ.

ΚΩΝ. ΑΘ. ΔΙΑΜΑΝΤΗ

ΠΗΓΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ
ΤΟΥ ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ*

Ἐπιστολαὶ καὶ ἔγγραφα τοῦ στρατηγοῦ Γ. Τσόντου—Βάρδα
πρὸς διαφόρους καὶ ἐκείνων πρὸς αὐτόν.

29

Λιασκοβίκι 1—3—914

Ταγματάρχα μου.

Σήμερον ἀναλαμβάνω τὴν περιφέρειαν
Λιασκοβικίου καὶ αὐριον ἀναχωρῶ διὰ τὴν
γραμμὴν ὅπως ἀντιληφθῶ τὰ ἐκεῖ.

Ὁ Τσίλης ἀφίκετο καὶ θ' ἀναχωρήσω-
μεν μαζί.

Μετὰ σεβασμοῦ

Ν. Δ. Τσίπουρας

30

Παναγιώτατε

Ὁ κ. Ν. Κόνδης ἔρχεται αὐτοῖσι διὰ νὰ
ἐκθέσῃ πρὸς τὴν Ὑμ. Παναγιόττητα ὡς
πρόεδρον τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Κορυθαίων
τὴν ἐξέλιξιν τῶν μέχρι τοῦδε ἐπαναστατι-
κῶν γενιοτήτων. Ἐκτιμώντες ταῦτα θέλετε
σπεύσει, ὡς μέχρι τοῦδε ἐπράξατε ὑπὲρ
τοῦ ἀγῶνός μας, νὰ ἐνεργήσητε δραστηρί-
ως πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγῶνός μας, ὅστις
μετὰ τὰς πρώτας ἐν τῇ κοιλάδι Μ π ι ν ἱ -
σ τ η ς ἐπιτυχίας, περὶ ὧν ἐτηλεγράφησα
τῇ Ὑμ. Παναγιόττητι, ἐσημείωσε δυστυχῶς
καὶ δύο μεγάλας ἀποτυχίας κατὰ τὰς δύο
κατὰ τῆς Κορυθαίας ἐπιθέσεις, αἵτινες ἀπο-
δίδονται εἰς λάθη καθαρῶς στρατιωτικά,
μολονότι αἱ δυνάμεις μας ἦσαν ἐπαρκεῖς
πρὸς κατάληψιν τῆς Κορυθαίας. Σὰς παρα-
καλῶ εἶθε ὅπως ὡς τάχιστα ἐνεργήσητε
καὶ ὑμεῖς τὴν ἐπίσπευσιν τῆς ἐνταῦθα ἐ-
λεύσεως τοῦ γνωστοῦ Ταγματάρχου κ. Τσόν-

του παρ' οὗ καὶ μόνον ἀναμένομεν ἐπιτυ-
χῇ καὶ αἰσίαν ἐκδασιν τοῦ ἀγῶνος.

Μετὰ θαυτάτου σεβασμοῦ

Ἰ. Χ. Ἀδαμίδης

Ἐν Χοτσίστη τῇ 27 Μαρτίου 1914

31

(Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐπιστολικοῦ χάρτου εἶναι
ἐντυποι: 1) ἡ εἰκὼν τοῦ Βασιλέως κάτωθεν τῆς
ὀποίας ἀναγράφεται «Κωνσταντῖνος ΙΒ' Βασιλεὺς
τῶν Ἑλλήνων», 2) χιαστί αἱ Ἑλληνικαὶ σημαῖαι
τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ξηρᾶς μετὸν σταυρὸν ἀκτι-
νοβολοῦντα ὑπεράνω καὶ τὰς λέξεις «Ἑλλὰς ἐν
τούτῳ νίκα» καὶ κάτωθεν «Ζήτω ἡ Μεγάλη Ἑλ-
λὰς ἐν τούτῳ νίκα» καὶ κάτωθεν «Ζήτω ἡ Μεγά-
λη Ἑλλὰς 1912—1913», καὶ 3) ἡ εἰκὼν τοῦ Ἐ-
λευθερίου Βενιζέλου πρωθυπουργοῦ τῆς Ἑλ-
λάδος).

Ἐν Χανία τῇ 1 Ἀπριλίου 1914

Ἀξιότιμε Κύριε Ταγματάρχα

Χαίρε

Ἵγιαίνω ὅπερ καὶ δι' ἡμᾶς ποθῶ. Ἐ-
χθὲς ἔστειλα μίαν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Κύριον
Μαραβελάκη ὅτι ἐδῶ εἰς τὰς πόλεις μέσα
δὲν ὑπάρχουν ὅπλα εἰς τοὺς ἀντάρτας· ἐλά-
χιστα· λοιπὸν ἔγραψα εἰς διάφορα μέρη εἰς
τὰς ἐπαρχίας καὶ περιμένω ἀπάντησιν διὰ
νὰ ἴδω ἂν θὰ ἠμπορέσουν αὐτοὶ τοῦλάχιστον
νὰ εὔρουν μερικὰ ἀπὸ ἐκεῖ. Λοιπὸν
τώρα πρέπει νὰ ὑπάγω καὶ ὁ ἴδιος διὰ νὰ
ἴδῳ ἂν θὰ κατορθώσω νὰ εὔρω μερικὰ. Ἀν-
θρώπους εὗρισκω πολλοὺς ἀλλὰ ὅπλα ὅπως
σὰς γράφω ἔχουν ὀλίγα. Λοιπὸν γράψε μου
τὶ νὰ πράξω ἢ πὲς εἰς τὸν Κυρ. Μαραβε-
λάκη ἂν σὰς φέρῃ κόπο νὰ μοῦ γράψῃ αὐ-
τὸς περὶ τούτου. Φυσίγγια ἔχει ἐδῶ ἓνας

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 685.

κάπου 15.000 όπου πιστεύω ότι θα τα παραλάβη ο Κύρ. Κούνδουρος κατά διαταγή του Κυρ. Μελά όπως του έτηλεγράφησε διὰ νὰ τὰ παραλάβη. Ἐὰν βλέπησθε ὅτι εἶναι καιρὸς ὅπου πρέπει νὰ ἀναχωρήσωμε στείλετε τὰ λεπτὰ εἰς τὸν Κυρ. Κούνδουρον διὰ νὰ στρατολογήσωμε δηλαδὴ τῶν ἀνθρώπων διὰ νὰ πάρουν σιθάνια Κάπρες καὶ ὅ,τι ἄλλο τοὺς ἀναγκαιοῖ. Θὰ περιμένω ἀπάντησιν καὶ ὁδηγίας τί νὰ πράξω διὰ αὐτὰ ὅλα ὅπου σᾶς γράφω.

Ἀσπασμοὺς εἰς τὸν Κυρ. Μαραβελά(κη)

Σᾶς χαιρετῶ μεθ' ὑπολήψεως

Π. Πάτερος

32

Φίλε κ. Γ. Τσιόντο,

Ἀπὸ χθὲς τὸ βράδυ εἴμεθα ἐδῶ μαζί με τὸν κ. Μαυραντζᾶν, ὅπως σᾶς ἐτηλεφωνήσαμεν ἐκ Βιγλίστης εἰς Γρεβενά. Χθὲς τὸ βράδυ ἐπρόκειτο νὰ συνηγορηθοῦμε τηλεφωνικῶς μαζί σας εἰς Τσοτύλιον, δὲν μᾶς ἐζητήσατε ὁμῶς. Σήμερον πρῶτ' ἐπίσης προσεπάθησα νὰ ἐπικοινωνήσω μαζί σας ἐστάθη ἀδύνατον. Τώρα ἔλαβον πρὸ ἡμισείας ὥρας τηλεφωνικὸν σημεῖωμα ἐκ Τσοτυλίου ἀγγέλλον ὅτι ἀπόψε θὰ εἰσθε εἰς Χρούπισταν. Τὸ ἴδιον ἐπληροφορήθημεν καὶ ἐκ τῆς πρὸς τὸν Μητροπολίτην ἐπιστολῆς σας. Ἡμεῖς μένομεν εἰς τὴν Μητρόπολιν. Ὁ κ. Μαυραντζᾶς ἔκαμε μίαν περιποίησιν τοῦ τραύματός του, εἶναι δὲ ἔτοιμος ν' ἀναχωρήσῃ εἰς συνάντησιν σας, καθὼς καὶ ἐγώ, διὰ νὰ συνηγορηθῶμεν περὶ ὄλων. Φρονούμεν ὁμῶς ὅτι δὲν ὑπάρχει κανὲν ἐμπόδιον νὰ ἔλθητε ἕως ἐδῶ, διὰ νὰ τὰ εἰποῦμεν ἀπόψε καὶ αὔριον ἐν ἀνάσει καὶ κατόπιν κανονίσωμεν τὴν περαιτέρω πορείαν μας. Σᾶς περιμένομεν λοιπὸν ἀπόψε ἢ τὸ πρῶτ', ὅπως θέλετε. Ἄν πάλιν ἔχητε λόγους σοβαροῦς νὰ μὴ θέλητε νὰ ἔλθητε ἐδῶ, γράψατέ μας νὰ ἔλθωμεν ἡμεῖς αὔριον αὐτοῦ εἰς Χρούπισταν ἢ ὅπου ἄλλαχού θέλετε διὰ νὰ συνηγορηθοῦμεν.

Περιμένομεν μετὰ τὸν ἴδιον ἀπάντησιν σας.
Καστοριά 1914

Ἀπριλίου 5

ὥρα 5 1/2, μ.μ.

Φιλικώτατα

Γ. Μπούσιος

33

Φλώρινα 5 Ἀπριλίου 1914

Ἀξ. Κε Γ. Μπούσιον

Καστορίαν.

Στέλλομεν ὑμῖν σήμερον τοὺς ἐκ Θεσσαλονίκης ἀποσταλλέντας 50 ἄνδρας διὰ τοῦ ὁδηγοῦ Στέργιου Ἀραπατζῆ. Ὁ σχετικὸς ὅπλιςμὸς τῶν ἄνω 50 ἀνδρῶν ἀφικνεῖται κατ' αὐτὰς καὶ ἀμέσως θέλω ἀποστείλει. Οἱ ἄνδρες ἐστάλησαν ἐνταῦθα ἀντὶ Σόροβιτς, εἰς τὸ ἐξῆς ὁμῶς ἐκεῖθεν θὰ τοὺς παραλαμβάνωμεν.

Εἰς Σόροβιτς μένουσιν 70 σάν(κοι) γαλέττας, ἐφορτώθησαν δὲ 150. Θὰ φορτωθῶσι καὶ οἱ 70. Καλὸν νομίζομεν νὰ τηλεγραφῆσῃ ὁ ἅγιος Καστορίας εἰς Θεσσαλονίκην ὡς ἐξῆς.

Πρόσφυγες πολλοὶ Γαλέταν 2—3 βαγόνια στείλατε καὶ μετὰ τὴν ἀφορμὴν αὐτὴν ἐν βαγόνιον τὸ στέλνητε εἰς τὸ μέρος τῆς συγκεντρώσεως τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἀγῶνος διὰ νὰ εὑρεθῇ Γαλέττα ἀποθεματικὸν δι' ὄραν ἀνάγκης, ἀνευ ἐτέρου.

Μεθ' ὑπολήψεως

Δημήτρ. Μούλας

34

Διαταγὴ 7 Ἀπριλίου 1914

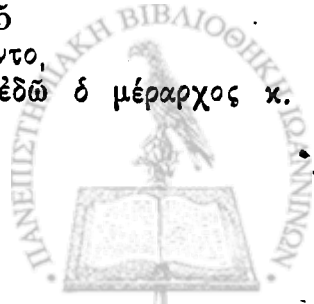
Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν καθώρισε τὸν μισθὸν τῶν ὑφ' ἡμᾶς ἀπὸ 1ης Ἀπριλίου ὡς ἐξῆς:

Στρατιωτῶν συσαιτούντων ἡμερησίως	λεπτὰ 0,60
Στρατ. μὴ συσαιτ. ἡμερ.	λεπτὰ 1,30
Δεκανέων συσαιτούντων	1,00
» μὴ »	1,50
Λοχιῶν συσαιτούντων	1,50
» μὴ »	2,00
Ἐπιλοχιῶν συσαιτούντων	2,50
» μὴ »	3,00
Ἀνθυπασπιστῶν καὶ ὀπλαρχηγ.	120,00
Τῶν λοιπῶν Ἀξιωματικῶν οἱ μισθοὶ εἰσὶν οἱ τῶν ἀντιστοιχῶν βαθμῶν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ στρατῷ.	

Τὰ σώματα νὰ μοι ὑποβάλωσιν ἐντὸς δύο ἡμερῶν ὀνομαστικὰς καταστάσεις τῆς δυνάμεώς των καὶ λογαριασμὸν τῶν χρηματικῶν δοσοληφῶν των.

35

Κύριε Γ. Τσιόντο,
Σήμερον ἔρχεται ἐδῶ ὁ μέραρχος κ.

Ματθαίοπουλος. Θά τόν ἴδω καί θά ὀμιλήσω μαζί του, ἐπειδή ὁμως δέν εἶμαι εἰς θέσιν νά τῷ ζητήσω ὠρισμένα πράγματα ἀναλόγως τῶν παρ' ὑμῖν ἐπικρατουσῶν σκέψεων καί τῶν σχεδίων, τά ὁποῖα θεωρεῖτε ἐντελέσιμα, πρέπει ἕως τὸ ἐσπέρας νά μοῦ στείλετε ἐν σημείωμα λεπτομερές εἰς τὸ ὁποῖον νά μοῦ ὀρίζητε τὰ καθέκαστα τῶν ζητημάτων ὅπου πρέπει νά ζητηθῇ ἡ δυνατὴ ὑποστήριξις του.

Δέν ἔχω τίποτε νεώτερον νά σᾶς γράψω. Ἐζήτησα εἰς τὸ Τηλεγραφεῖον καί ἔμαθα ὅτι δέν ἐστείλατε τηλεγράφημα εἰς Βερούκιον Θεσπώνην. Ἄν θέλητε, στείλατε νά τὸ δώσω. Οἱ ἐκ Φλωρίνης ἄνδρες ἐκοιμήθησαν χθὲς βράδυ εἰς Μπαπόρ, ἐστειλάμεν ἀγγελιαφόρον νά τοὺς ὀδηγήσῃ εἰς Ζδράλτσι, ὅπου θά περιμένουν τὸν ὀπλιμόν των, ὅστις ἀκόμη δέν ἦλθε. Ἐκ Βιγλίστης εἰδοποιήθημεν ὅτι ἐπυρπολήθη τὸ ὄπισθεν τῆς Πολιόσκας μικρὸν χριστιανικὸν γωρὶον Μπορσι μὲ 5—6 οἰκίας. Ἄπὸ Βλάτσι ἦλθεν ἀπάντησις. Ἰπὸσχονται νά φροντίσουν δι' ὄπλα καί κάπες ἐντὸς τῆς ἑβδομάδος.

Σᾶς χαιρετῶ

Ἰμέτερος
Γ. Μπούσιος

Καστοριά, Ἀπριλίου 8 μεσημβρία

36

Μπράτσανη τῆ 8 Ἀπριλίου 1914

Σεβαστέ μοι κ. Ταγματάρχα

Κατ' ἀρχὴν «Χριστὸς Ἀνέστη»

Ἐλαβον τὴν ἀπὸ 8 τρέχοντος ἐπιστολὴν σου καί σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὴν τιμὴν τὴν ὁποίαν μοι κάμετε, καί ἔστε βέβαιος εἰς ὅ,τι δύναμαι νά σᾶς φανῶ χρήσιμος εὐχαρίστως ἀναλαμβάνω, χωρὶς ὁμως νά κωλύωμαι, εἰς ὅ,τι ὑπηρεσιακὸν καί:

Ἴον ἐπὶ τῶν ἐρωτημάτων σας τοῦ ἂν ὑπάρχωσιν εἰς Μποζιγράτ Ἄλβανοὶ χωροφύλακες ἢ ἄλλα στοιχεῖα ξένα.

Εἰς τὰ χωρία Μποζιγράτ καί εἰς τὸ πλησίον αὐτοῦ εὐρισκόμενον χωρίον Ἄρζα εὐρίσκονται περὶ τοὺς (τεσσαράκοντα) χωροφύλακας Ἄλβανούς ὑπὸ δύο Ἀξιωματικῶν Τούρκων ἀνωτέρων, καί τὰ δύο χωρία ταῦτα δύνανται νά παρατάξωσι περίπου 200—300 ὄπλα, ἀλλὰ ὄπλα γερὰ μὰ γ'ερά! Κατὰ τὴν γνώμην μου ἐν πρώτοις πρέπει νά καταληφθῇ τὸ χωρίον Ἄρζα καί

οὕτω διακοπῇ ἢ ἐκ τῆς Κορυτσᾶς συγκοινωνία καί ἐνίσχυσις τῶν Ἄλβανῶν, μὲ τὴν παρατήρησιν νά καταληφθῇ κατ' ἀρχὴν καί ἡ Χότσιστα.

Ἰον Ἐχῶσιν ὀργάνωσιν καί ἔχῶσιν ἀρκετὰ φυσίγγια, τὰ φυλλάττωσι τὰ χωρία καί κατὰ τὴν νύκτα περιπολῶσιν. Πρὸ παντὸς πᾶσα κίνησις γίνεται ἀμέσως γνωστὴ ἐκ τῶν ἐντοπίων Τουρκαλβανῶν καί τὸ ὁποῖον δέν δύναται νά τὸ προλάβῃ κανεὶς.

Ἰον Τὰς οἰκογενείας των τὰς ἔχῶσιν εἰς τὰ χωρία ἀλλὰ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι ἐκ τῆς Κυβερνήσεως νά τὰς περιθάψωμεν. Ὡστε λάβετε τὰ μέτρα σας ὅσον ἀφορᾷ τὰς οἰκογενείας.

Μετὰ σεβασμοῦ

Πρόθυμος τῶν διαταγῶν σας

Περ. Δ. Δρίτσας

Λοχαγὸς

37

Καστοριά τῆ 8 Ἀπριλίου 1914

Φίλε κ. Γ. Τσιόντε,

Τὴν μεσημβριαν σᾶς ἔγραψα ὀλίγας λέξεις μὲ ὀπλίτην ἐλθόντα ἐκ Κέρτσιστας, δέν γνωρίζω ἂν θά μείνητε εἰς Λαμπάνισταν ἢ θά προχωρήσητε εἰς Κέρτσισταν. Σᾶς ἔγραψα ὅτι ἔρχεται ἐδῶ σήμερον ὁ κ. Ματθιοῦπουλος καί ἐζήτησαν νά μοῦ ὀρίσητε καταλεπτῶς τί ζητήματα ἔχομεν νά τοῦ υποβάλωμεν ζητοῦντες τὴν σχετικὴν ὑποστήριξιν του. Περιμένω ἀπάντησίν σας. Ἐπίσης σᾶς ἔγραψα ὅτι δέν ἐστείλατε τηλεγράφημα εἰς κ. Βερούκιον. Ἄν θέλητε, στείλατε νά τὸ δώσω. Διὰ φυσίγγια Μάνλιχερ θά τηλεγραφῆσω ἀμέσως εἰς Δούμαν, ὡς καί διὰ χρήματα. Θά συνεννοηθῶ μὲ Γκιολέκαν καί Λούφαν.

Αὐτὴν τὴν στιγμήν ἦλθον τρεῖς ἄνδρες ἐκ τῶν 50 καί ἕτερος ἐκ Σόροβιτς φέρων τὰ ὄπλα των. Ὅλους μαζί θά στείλωμεν εἰς Ζδράλτσι καί θ' ἀναμείνωμεν ὀδηγίας σας.

Ὁ κ. Καραβίτης ἔχει πάρει ἕως τώρα 2400 ὄραχμάς εἰς μετρητά, ἐκτὸς ἀλεύρου καί λοιπῶν τροφίμων.

Ἄς ἔλθουν ἀπ' αὐτοῦ δύο ζῶα νά παραλάβουν τσαρούχια καί φυσίγγια.

Σᾶς χαιρετῶ Ἰμέτερος
ὠρα 2 1)4 μ.μ. Γ. Μπούσιος

38

Ἐν Καστορίᾳ τῆ 9 Ἀπριλ. 1914

Φίλε κ. Τσιόντε,

Ἐλαβον τὴν ἐπιστολὴν σας καὶ ἀνέγνωσα ὅσα μοῦ γράφετε ἐν σχέσει πρὸς τὸν κ. Μέραρχον. Δυστυχῶς δὲν ἔμειναν ἐδῶ διόλου. Ἦλθε χθὲς βράδυ, ἐκοιμήθη εἰς τὴν Μητροπολιν καὶ ἔφυγε πολὺ πρῶτ' διὰ τὴν Βιγλισταν. Συνωδεύετο καὶ ἀπὸ τὸν φαρμακοποιὸν κ. Σκάλλη, Κορυτσαῖον, εἰς τὸν ὁποῖον παρήγγειλα νὰ φροντίσῃ μὲ κάθε τρόπον διαβαίνων ἔξωθεν τῆς Λαμπανίστης—νὰ σᾶς εἰδοποιήσῃ, ὥστε νὰ συναντηθῆτε μὲ τὸν κ. Μέραρχον, εἴτε καθ' ἑδῶν, εἴτε μεταβαίνων καὶ συναντῶν αὐτὸν εἰς Βιγλισταν. Δὲν γνωρίζω ἂν ἐγένετο ἡ προσπάθεια αὕτη ἐκ μέρους τοῦ κ. Σκάλλη. Ὁ κ. Μέραρχος ἀπόψε θὰ εἶναι εἰς Βιγλισταν, ἀγνωσθῶς, ἂν θὰ μείνῃ καὶ αὔριον ἐκεῖ. Θὰ πληροφορηθῶ διὰ τοῦ τηλεφώνου καὶ θὰ σᾶς εἰδοποιήσω τὴν σχετικὴν πορείαν του. Μοῦ εἶπεν ὅτι θὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν ἐδῶ εἰς Καστορίαν καὶ ὅτι εἰς τὴν ἔδραν τῆς Μεραρχίας του, τὴν Κόνιτσαν, θὰ μεταβῆ διὰ Θεοσνίκης—Πειραιῶς κτλ. Δὲν ἦλθον εἰς λεπτομερεῖς ἐξηγήσεις μαζὶ του, ἐφ' ὅσον δὲν εἶχον ὠρισμένα ἐκ μέρους σας θέματα.

Ἄν δὲν τὸν ἴδῃτε ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἐπιστρέψῃ ἐδῶ, τότε ἐπὶ τῆ θάσει τῆς ἐπιστολῆς σας θὰ τοῦ προβάλω τὰ ζητήματά μας.

Οἱ 50 ἄνδρες εὐρίσκονται ἀπὸ χθὲς ἐν Σδράλτση. Ὁ ὀπλισμὸς των ἦτο ἑλλιπής. Εἶχον μόνον 35 μάουζερ, τὰ λοιπὰ ὄπλα ἦσαν 9 μάνλιχερ βουλγαρικὰ καὶ 8 γκρά. Εὐτυχῶς μᾶς ἔστειλεν ὁ Ἀστυνόμος Λαψίστης 12 μάουζερ μὲ 6 κιβώτια φυσίγγια καὶ τοὺς τὰ παρέδωκα. Φροντίζω νὰ εὔρω καὶ 4 ἀκόμη ὄπλα μάουζερ πρὸς συμπλήρωσιν. Εἶδον τὸν Ἐμμ. Γεωργακάκη, τοῦ εἶπον νὰ μοῦ στείλῃ μίαν τακτικὴν καταστασιν τῶν ἀνδρῶν του. Αὔριον θὰ τὸν καλέσω ἐδῶ, διὰ νὰ συνεννοηθῶμεν περὶ τῶν ἐλλείψεων των καὶ τῆς διατροφῆς καὶ διαμονῆς των ἐν Σδράλτση, ἕως ὅτου γράψῃτε νὰ θαδίσουν εἰς συνάντησίν σας. Παρήγγειλα 100 φυσίγγιοθῆκας, θὰ εἶναι ἔτοιμοι ἐντὸς 5 ἡμερῶν. Ἐχω ἔτοιμα 50 ζεύγη τσαρούγια, θὰ σᾶς τὰ στείλω εἰς Τσιούκαν μὲ πρῶτην εὐκαιρίαν, αὔριον.

Ὁ Μητροπολίτης καὶ ὁ κ. Καραγάκος ἐξῆλθεν μαζὶ εἰς περιόδειαν, Σιάτισταν κλπ. θὰ ἐπιστρέψουν τὸ Σάββατον. Μοῦ παρουσιάσθησαν δύο ἀντάρται: Στέργιος Σισμάνης ἐκ Λοσνίτσης καὶ Παναγιώτης Βασιλείου ἐκ Γρεβενῶν καὶ μοι ἐδήλωσαν ὅτι φεύγουν ἕνεκα κακομεταχειρήσεως καὶ διότι τοὺς ἐτάγισαν τὸ Πάσχα μὲ φασόλια. Αὐτοὶ λέγουν ὅτι καὶ ἄλλοι παραπονῶνται καὶ θὰ φύγουν. Θὰ φροντίσῃτε τὴν ἀναστολὴν τῆς αὐτῆς ἀθροῦς φυγῆς.

Ὁ κ. Γκιολέκας ἀπήντησεν ὅτι ὁ Λούφας ἀδιαθετεῖ καὶ ὅτι οἱ Κοζανῖται κατόπιν τῆς τελευταίας ἀποστολῆς φυσίγγιων καὶ λοιπῶν φαίνονται τώρα ἀπρόθυμοι.

Σᾶς στέλλω τὰ ζητηθέντα φάρμακα μὲ ἐπισυνημμένην σημείωσιν τοῦ περιεχομένου καὶ τῆς χρήσεώς των.

Δὲν ἔχετε οὔτε γράμμα οὔτε τηλεγράφημα.

Σᾶς χαιρετῶ

ὥρα 5 μ.μ.

Γ. Μπούσιος

(Συνημμένον ἐπισκεπτῆριον ἐνθα ἀναγράφονται):

Ἐξάπαντος νὰ ἔλθῃς, Ταγματάρχα μου. Συνοδεύων τὸν κ. Μέραρχον γνωρίζω καλῶς ὅτι θέλει νὰ σᾶς δῇ. Ἐπρόκειτο νὰρθομε στὴν Λαμπανίσταν, ὥστε ἐλάτε ἐδῶ ἀπόψε, γιὰ αὔριο πρῶτ' φεύγομε.

Μὲ ἀγάπην

Γ. Μαυραντζᾶς

Τ. Δ. . . .

(ἐπισθεν): ἔντυπα Τίμος Δεπάστας, Ἄνθυπολοχαγός, Ἀραχώβης 54.

(διὰ χειρός): Βιγλιστα 9—4—1914

39

ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ

Ἐκ Τρικάλων τῆ 9—4—1914, ἀριθ. 298
Τσιόντον Βάρδα

Κ (ορυτσαῖν)

Οὐδεὶς ἀτυχῶς προθυμοποιεῖται παρὰ προτροπᾶς ἐπιμένομεν ἂν κατορθωθῇ τὴ τηλ)σον.

Κοντοπάνος

40

Φίλε κ. Γ. Τσιόντε,

Σήμερον εἰς τὰς 10 π. μ. συνηντήθη εἰς τὸ τηλέφωνον μὲ τὸν ἀστυνόμον Βιγλιστῆς κ. Σκαμπαρδῶνην. Μὲ εἰδοποίησεν ὅτι ὁ Μέραρχος κ. Ματθαίουπόλος σήμερον ἀνα-

χωρεί εκ Βιγλίστης επιστρέφων πάλιν τὸ ἑσπέρας ἐνταῦθα, εἰς Καστορίαν. Συγχρότως μοι εἶπεν ὅτι δὲν κατορθώθη νὰ εὑρεθῆτε καὶ συναντηθῆτε εἰς Βίγλισταν. Διὰ τοῦτο σὰς στελλω ἐπίτηδες ἀγγελιαφόρον εἰς Τρούκαν ἢ ὅπου ἄλλοῦ εὑρεθῆτε καὶ σὰς εἰδοποιῶ, ἵνα δυνηθῆτε νὰ ἔλθητε ἀπόψε ἢ, ἂν τοῦτο ἀδύνατον, τούλάχιστον αὔριον πολὺ πρῶτ' ἐδῶ καὶ συναντηθῆτε καὶ συνεννοηθῆτε δι' ὄλα. Δὲν ἔχω τίποτε ἄλλο σχετικὸν νὰ σὰς ἀνακοινώσω. Σὰς ἐσωκλείω ἐν τηλεγράφημα ἐκ Τρικάλων, ἐνδεικτικὸν ἀπροθυμίας. Ὁ κ. Σκαμπαρδώνης δὲ ἠδυνήθη νὰ μὲ πληροφορήσῃ τίποτε περὶ τοῦ κ. Μεράρχου, ἂν δηλ. ἐξεφράσθη ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἀγῶνα. Ἦτο, λέγει ἐπιφυλακτικὸς.

Σὰς χαιρετῶ

Ἑμέτερος
Γ. Μπούσιος

Καστορία, 10 ᾽ Απριλίου 1914

ὥρα 11 μ. μ.

41

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 11 ᾽ Απριλίου 1914

Κύριε Ταγματάρχα

Τὴν μεσημβρίαν τῆς 2ας ᾽ Απριλίου ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Κορυτσᾶς. Τὰ ὄσα συνέβησαν θεδαίως ἔχετε μάθει ἐν ἐκτάσει. Ἐχω μόνον ν' ἀναφέρω ὅτι πρὸς κατάληψιν τῆς χριστιανικῆς συνοικίας συνεκεντρώθησαν ἐν Κορυτσᾷ περὶ τὰς 5,000 τουφέκια ἐξ ὧν 1,500—2,000 γκέκηδες, οἱ δὲ λοιποὶ ἐκ τῶν περιχώρων Ἐκ τούτων οἱ τελευταῖοι ἀπῆλθον εἰς τὰ χωρία τῶν, οἱ δὲ γκέκηδες μετέβησαν εἰς τὰ χωρία, ὅχι ὁμοῦ καὶ ὄλοι καθ' ὅσον πολλοὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰς πατρίδας τῶν. Ἡ δύναμις τῶν χωροφυλάκων εἶναι περὶ τοὺς 250. Οἱ Ὀλλανδοὶ ἀξιωματικοὶ 4—5 δὲν λαμβάνουν μέρος εἰς τὰς μάχας. Εἶναι ὁμοῦ 7—10 τουρκαλβανοὶ ἀξιωματικοί, οἵτινες διευθύνουν τὰ ἄτακτα ταῦτα στίφη. Ὅταν ἀποχαιρετήσαμεν τὸν Ἀμπτούλ — μπεην μᾶς εἶπεν ὅτι ἀνέμενεν 300 χωροφύλακας, καὶ ὅτι τοῦ ἐτηλεγράφησαν ἂν παρίσταται ἀνάγκη νὰ τοῦ στείλουν 3,000 γκέκηδες. Μᾶς ἔλεγεν, δὲ ὅτι καίτοι οὗτοι θὰ λεηλατήσουν καὶ θὰ σφάξουν ἐν τούτοις θ' ἀναγκασθῆ νὰ τοὺς δεχθῆ φοβούμενος κίνημα ἐν Βιγλίστῃ. Ἐκ τῶν χωροφυλάκων ἐλάχι-

στοὶ διατίθενται πρὸς μάχην, διότι οἱ πλείστοι εἶναι διὰ τὴν τάξιν.

Διὰ τοὺς γκέκηδες ἔχουν ἐπαναστατήσει χριστιανοὶ ἀλβανισταὶ καὶ Τούρκοι, καθ' ὅσον οὗτοι πλιτοικολογοῦν ἀδιακρίτως. Διὸ πιστεύω ὅτι θὰ ἔχουν ἤδη ἀπομακρυνθῆ. Γενικῶς οὐδεὶς εἶναι πρόθυμος πρὸς πόλεμον, ἂν δὲ πολεμᾷ, πολεμᾷ διότι φοβεῖται τοὺς ἀντάρτας. Ἐάν τις διεβεδαίου αὐτοὺς ὅτι δὲν θὰ θιχθῶσιν οὐδεὶς θὰ ὑψωνεν ὄπλον. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἐκάησαν χωρία ὑπὸ τῶν ἀνταρτῶν οἱ χωρικοὶ ὀπλίσθησαν ἅπαντες καὶ νομίζω ὅτι εἶναι δύσκολος ἡ κατάληψις τῆς Κορυτσᾶς, ἐκτός ἂν κροτήσῃ πυροδόλον, πρὸ τοῦ ὁποίου τρέμουν.

Αὐτοὶ δὲν διαθέτουν οὐδὲν ἕτερον ἐκτός ἐνὸς μυδραλιοδόλου καὶ τοὺς χωρικοὺς. Δὲν εἶναι πρόθυμοι νὰ πολεμήσουν καὶ ἀνησυχοῦν διατὶ κατόπιν τῶν γεγονότων δὲν πηγαίνουν Διεθνή ἀγήματα νὰ καταλάβουν τὴν πόλιν!

Αὐτὰ γνωρίζω καὶ οὐδὲν ἕτερον. Ἡ ἐπιμελητεία συνίσταται εἰς τὴν χορήγησιν ἄρτου εἰς ὄσους δύνανται. Δὲν γνωρίζω ἂν γνωρίζετε ὅτι ἠρραβωνίσθη τὴν ἀδελφὴν τοῦ Νικ. Ζῶη.

Κατόπιν τηλεγραφήματός μου ἐκ Κορυτσᾶς ἤλθεν οὗτος ἐνταῦθα ἐκ Βουκουρεστίου καὶ σήμερον ἀνεχώρησε διὰ Μοναστήριον ἵνα συνεννοηθῆ καὶ πάρῃ τὴν οἰκογένειαν, ἣν θέλει ἐγκαταστήσει ἐνταῦθα. Ἐὰν δὲν δυνηθῆ καὶ δὲν προλάβῃ νὰ τὴν παρῇ καὶ εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν γίνετε κύριοι τῆς Κορυτσᾶς, ὅπερ εὔχομαι ἐξ ὄλης καρδίας, παρακαλῶ ὑμᾶς θερμῶς, ὅπως, εἰ δυνατὸν, διαφυλαχθῆ τὸ σπῆτι αὐτὸ χάριν ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς ὑποχρεώσεώς μου. Ἐσομαι ἐσαεὶ ὑποχρεωμένος.

Δὲν ἔχω ἕτερον

Μετ' ἀπείρου ἐκτιμήσεως

Ἄθαν. Β. Οἰκονόμου

Ἀνθυπίατρος

42

Ἐν Κονίτῃ τῇ 12ῃ ᾽ Απριλίου 1914

Ἀξιότιμε κ. Ταγματάρχα,

Τὴν ἀπὸ τῆς 5ης ᾽ Απριλίου ἐκ Τροσουλίου ἐπιστολὴν σας μόλις χθὲς, μετὰ μεσημβρίαν ἐλάβομεν. Τὰς ἐγκλειστους ἀμέσως ἀπεστείλαμεν ἀσφαλῶς κατὰ τὰς διευθύνσεις τῶν. Συγκοινωνία Κονίτσης—Βιγ-

λίστες δὲν ἐγκατεστάθη ἀκόμη. Ἀναμένο-
μεν εἰδικὸν ἐκ Ζέρμας ἀπὸ στιγμῆς εἰς
στιγμὴν. Εὐκολωτέρα θὰ ἦτο ἡ συγκοι-
νία Λεσκοβικίου—Βουρμπιάνης—Σλάτινας
—Βιγλίστης. Περὶ ταύτης ἐγράψαμεν καὶ
εἰς Λεσκοβικίον ἀγνωροῦμεν τὸ ἀποτέλεσμα
ἐνεργειῶν κ. Παρδαλάκη. Σώματα Κρητικῶν
καὶ Στερεοελλαδιτῶν ὅλον ἐν συγκεντροῦν-
ται εἰς περιφέρειαν Λεσκοβικίου. Τὴν ἡμέ-
ραν τοῦ Πάσχα ἦτο ἐδῶ ὁ Δεσπότης μετὰ
τοῦ κ. Δούλη καὶ Μπαμίχα στρ. ἰατροῦτῆς
Αὐτονόμου. Ὁ κ. Δούλης φαίνεται πολὺ
αἰσιόδοξος. Περὶ τὸ Λεσκοβικίον τὸ φρόνη-
μα ἐξυψώθη διὰ τῆς ἀφίξεως ἐνισχύσεων.

Χθὲς ἔγινε κάποια σύγκρουσις τῶν ἡμε-
τέρων πρὸς τοὺς Ἀλθανοὺς εἰς Βλιάσιον·
λέγουσιν ὅτι οἱ ἡμέτεροι ἀνέκτησαν τὰ χω-
ρία ἐκεῖνα θετικῶς πληροφορίας δὲν ἔχομεν.

Ὁ Θεὸς καὶ ἡ δόξα τῆς πατρίδος μα-
ζί σας.

Ἡμέτερος

Ν. Παπακώστας

(διὰ μολυβδίδος ὑπὸ τοῦ Τσόντου: «Ἐ-
λήφθη ἐν Ζαγάρι 20—4—1914 ὥρα 11
μ.μ.»).

43

Φίλε κ. Γ. Τσόντε

Σήμερον ἔλαβον τὴν ὑπὸ ἡμεριμηνίαν
7 παρόντος ἐπιστολήν σου καὶ σπεύδω ἀ-
μέσως ν' ἀπαντήσω εἰς ταύτην.

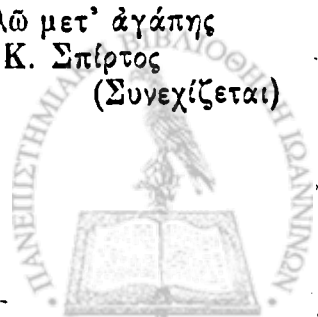
Τὴν διὰ Σιάτισταν ἐπιστολήν σου δὲν
ἠδυνήθην μόνος μου νὰ τὴν πηγαίνω, κα-
θότι καὶ ἡ ὥρα εἶχε ἀφ' ἐνός παρέλθει καὶ
παρ' ὅλας τὰς προσπάθειάς μας δὲν κατώρ-
ρωσα νὰ εὔρω ζῶνα ἀφ' ἐτέρου, τὴν ἔστει-
λα ὁμῶς μὲ ἀπεσταλμένον τὸ ἴδιον ἐσπέ-
ρας, ἀφοῦ ἐκτενῶς ἐγράψα καὶ ὁ ἴδιος
πρὸς τὸν κ. Ἀποστόλου, παρὰ τοῦ ὁποῦ
εἶχον καὶ μίαν κάρταν ἣν πρὸς βεβαίωσίν
σας πέμπω ἐσωκλείστως ἵνα ἀναγνώσητε.
Φυσεκλίγια διὰ τοὺς ἀνθρώπους σου δὲν
ἠδυνήθην παρ' ὅλας τὰς ἐνεργείας μου νὰ
εὔρω, ἀπὸ οὗτος ἐζήτησα ἔλαβον ἀρνητι-
κὴν ἀπάντησιν, εἰς μόνον τσαρουχᾶς εἶχεν
ἐν καινουργᾶς διὰ τὸ ὅποιον ἐζήτησι 10 δρ.
ἐθειώρησα δὲ παράλογον ν' ἀγοράσω ἐν φυ-
κλίκι 10 δραχ. καὶ οὕτω ἔφυγον οἱ ἄνδρες
σου βεβαιώσας αὐτοὺς ὅτι θὰ εὔρισκον τοι-
αῦτα εἰς Τσοτύλιον. Ὅσον ἀφορᾷ περὶ βρη-
θείας ὄντως δὲν ἐγένετο τοιαύτη, καίτοι ἀρ-

μοδίως ὑπεδείχθη τοῖς ἀρμοδίοις ἐνῶ ἀκό-
μη εὔρισκεσο ἐνταῦθα ἵνα ἐξ ἔσων εἶχον
βοηθήσωσι ὅσον ἠδύναντο αὐτοὺς, ἀλλὰ ἀ-
πεποιθήθησαν, βεβαίως ἂν ἤμην ὕλτικῶς ἀνε-
ξάρτητος καὶ κατὰ τι πλοῦσιος θὰ ἐπρατ-
τον πᾶν ὅ,τι πρέπει νὰ πράττη ἕκαστος εἰς
παρομοίας περιστάσεις, δυστυχῶς ὁμῶς ὕλι-
κῶς ἐξαρτῶμαι καθότι οἱ γονεῖς μου ἐξο-
δεύουν ἀκόμη γιὰ μένα. Περὶ δὲ τῶν τσα-
ρουχίων διὰ τὰ ὁποῖα μὲ πληροφορεῖτε ὅτι
τὰ ἠγοράσαμεν εἰς διπλασίαν τιμὴν δὲν εἶ-
ναι ἔτσι νομίζω διότι εὐθὺς ὡς ἔλαβον τὴν
ἐπιστολήν σου ἔσπευσα ἀμέσως καὶ ἐζήτη-
σα πληροφορίας ἀπὸ τοὺς λοιποὺς τσαρου-
χάδες καθότι δὲν εἶμαι εἰδήμων τοῦ τοι-
οῦτου εἴδους καὶ μ' ἐβεβαίωσαν ὅλοι ὅτι
τὰ τοιοῦτου εἴδους τσαρούχια πράγματι
κοστίζουν 13 δραχμὰς καὶ ὅτι ὑπάρχουν
καὶ ἄλλαι ποιότητες ἀπὸ 5—15 δρ. ὥστε
δὲν μᾶς ἐγέλασε ὁ τσαρουχᾶς οὔτε ὄργα-
νον ἐκεῖνου ἐγίναμε καθότι ὁ δυστυχὴς ἐ-
νόρκως μ' ἐβεβαίωσε ὅτι τόσον πωλοῦνται
τὰ τσαρούχια τοῦ εἴδους τούτου ὑπερ ἔλα-
βεν ὁ ἀνθρωπὸς σας, τοῦ ὑπεδείχθη δὲ τό-
τε ἐν ζευγος τσαρούχια παρὰ τοῦ τσαρου-
χᾶ 7 δρ. ἀλλὰ δὲν τὰ ἐδέχθη ὡς μὴ στε-
ρεὰ. Τοιοῦτου εἴδους τσαρούχια τῶν 5—7
δραχ. φέρουν ὡς μὲ εἶπον κάθε Δευτέραν
οἱ Σιατιστεῖς ἐνταῦθα ὅπου γίνεται ἀγορὰ
αὐτοῦ τοῦ εἴδους λοιπὸν θὰ πωλοῦν καὶ αὐ-
τοῦ οἱ Καστοριεῖς 7—8 δραχ. Τέλος πάν-
των ἔγινε μιὰ δουλειὰ ἴσως ὡς μὴ εἰδή-
μων καὶ ἐγὼ γελάσθηκα. Νομίζω δὲ τότε
εἶχον πληρώσει διὰ διαμονὴν καὶ τροφήν
τῶν δύο ἀνδρῶν 3,40 ὡς καὶ δι' ἐν ζευγος
μισιοσιόλες τοῦ ἐτέρου 3,60.

Ταῦτα φίλτατε ἐπὶ τοῦ παρόντος ἂν ἔ-
χητε ἀνάγκην φαρμακοποιῶν δύναμαι ὡς
σᾶς εἶπον καὶ ἐνταῦθα νὰ ἔλθω ἀφοῦ μὲ
γράψητε καὶ τότε θὰ προσφέρω τὸ ἐπ' ἐμοὶ
τὰς περιποιήσεις μου καὶ τὰς βοηθείας μου.

Γράψον, μοι ὅ,τι νεώτερον καὶ ἡμεῖς ὁ-
σον δυνάμεθα θὰ φροντίζωμεν ἀπ' ἐδῶ. Ὁ-
σαύτως δηλώσατέ μοι σᾶς παρακαλῶ καὶ
περὶ τῆς λήψεως τῆς παρούσης μου σῆ-
μερον ἦλθον ἐδῶ ἐξ Ἀθηνῶν 15 ἄνδρες ἐρ-
χόμενοι αὐτοῦ.

Ἐπὶ τούτοις διατελῶ μετ' ἀγάπης
Θεμιστοκλῆς Κ. Σπίρτος
Γρεβενὰ τῆ 12)4)1914 (Συνεχίζεται)

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΡΡΑΚΟΥ*

(23—24η ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1912)

Πῶς κατελήφθη τὸ Συρράκον

Ἡ ἀκράτητος εἰσβολὴ ἐκ Καλαρρυτῶν. Ἡ Θεία μουσικὴ τοῦ τηλεβόλου. Ἡ ἀνύψωσις τῆς κυανολεύκου μέσω φρενίτιδος.

Ἐπλησίαζε δίμηνον ἀπὸ τῆς ἐνάρεξως τοῦ πολέμου, χωρὶς ἡμεῖς νὰ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι εὐρισκόμεθα ἐν πολέμῳ καταστάσει, μολονότι κατωκοῦμεν παρὰ τὴν τέως μεθόριον. Ἐκεῖνα δὲ ἄτινα ὑπενθύμιζαν εἰς ἡμᾶς τὸν πόλεμον ἦσαν ἀφ' ἐνὸς μὲν αἱ ἐκ τῶν ἐφημερίδων εἰδήσεις περὶ τῆς καταπλησσοῦσης εἰς ταχύτητα νικηφόρου προελίσεως τῶν συμμάχων στρατῶν, καὶ αἱ ἐκ τῶν πεδίων τῆς μάχης στρατευθέντων συμπολιτῶν μας ἐπιστολαί, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ ἐκ τῶν καταστραφέντων Ἑλληνικῶν τῆς δυστήνου Ἡπείρου χωρίων πρόσφυγες.

Μάτην ἀνεμένενο ἡ ἡμέρα τῆς ἐντεῦθεν εἰσβολῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Εἰδήσεις ἐπὶ εἰδήσεων ἔφθανον περὶ τούτου, ἀλλ' αἱ μὲν διέψευδον τὰς δέ. Ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ ἄκρα εἰρήνη ἐπεκράτει μετὰ τῶν ἀπέναντι ἐν Συρράκῳ Τούρκων. Ἄν δέ ποτε ἀντεπυροβολήθημεν, τοῦτο προῆλθεν ἐξ ἀπλῆς παρεξηγήσεως μᾶλλον ἢ ἐξ ἄλλης τινὸς προθέσεως. Καθ' ὅτι ἐθρολεῖτο ὅτι διαταγὴ εἶχε δοθῆ περὶ τηρήσεως ἀμύνης, καὶ μόνον ἀμύνης.

Πρὸ 15 ἡμερῶν ὅτε ἔφθασεν ἐνταῦθα σῶμα Κρητῶν ὑπὸ διαφόρους ὄπλαρχηγούς μετὰ τακτικοῦ στρατοῦ ἐπεισθημεν πλέον ὅτι ἔμελλε ἀντηγήσει ἀνὰ τὰς χαράδρας καὶ τὰς φαράγγας τὸ Μάλινχερ ὡς ἄλλοτε ἐκελάδησε τὸ καρυοφύλλι τῶν Κασαντιωναίων, Μπότσαρη καὶ Καραϊσκάκη.

* Ἀνταπόκρισις δημοσιευθεῖσα εἰς τὴν ἐφημερίδα «Πατρις» τῆς 6ης Δεκεμβρίου 1912.

Οἱ ὑπόδουλοι εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ σπήλαια.

Οἱ κάτοικοι τῶν Καλαρρυτῶν διετέλουν ἐν νευρικῇ διεγέρσει οὐχὶ βιβαίως ἐκ τῆς φιλοξενίας τόσων ἀτόμων καὶ δὴ ἐν καιρῷ χειμῶνος, ἀλλ' ἐκ τῆς ἡμέραν παρ' ἡμέραν ἀναβολῆς. Τὶ δὲ νὰ εἴπω διὰ τοὺς καταστρεφόμενους καὶ καταδυναστευομένους ὑπὸ τὴν βάρβαρον τῶν Τουρκαλβανικῶν ὀρδῶν πτέρναν παραμεθορίους δούλους πληθυσμούς; Ἐξ ἄλλου καὶ οὗτοι ἀνέμενον, ἀνέμενον, ἀνέμενον. Καὶ ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν φεύγοντες τὴν μῆνιν τῶν πιστῶν τοῦ Μωάμεθ κατέφευγον εἰς τὰ σπήλαια καὶ ὄρη, ἵνα σωθῶσιν ἀπὸ τῶν αἰμοδιψῶν τίγρεων, ἀποθάνωσι δὲ ἐκ τῆς πείνης καὶ τοῦ ψύχους· ἄλλοι δέ, οἱ προλαμβάνοντες προσέφευγον ἐνταῦθα πεινῶντες καὶ ριγοῦντες, γυμνοὶ καὶ ἀνυπόδυτοι, οἱ πρό τινων ὠρῶν ἐν ἀνέσει ἂν μὴ ἐν εὐημερείᾳ ζῶντες.

Γέροντες, ἀσθενεῖς, γυναῖκες χῆραι, νήπια ὀρφανά, ζῶα—διότι καὶ ἐπ' αὐτῶν διέκρινέ τις καναφανῶς τὴν εἰ ὄνα τῆς δυστυχίας—φεύγοντες ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰ ἐσπείροντα τὸν ὄλεθρον, τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον αἰμοχαρῆ στίφη τῶν Τσάμηδων, ἐξ ἄλλου δὲ τὴν μοχθηρίαν οὕτως εἶπειν τῶν καιρικῶν μεταβολῶν, σύροντες τὰ καταπεπονημένα καὶ ἀσθενῆ ἐκ τῶν κακουχιῶν, τῆς πείνης καὶ τοῦ ψύχους μέλη των, ἔφθανον ἐνταῦθα, ἵνα ζητήσωσι στέγην καὶ τεμάχιον ἄρτου καὶ ἵνα τὴν ἐπομένην, ἀφοῦ λάβωσι βοήθημά τι παρὰ τῆς ἐπὶ τούτῳ ὀρισθείσης ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐπιτροπῆς, ἀναχωρήσωσι πρὸς ἄγνωστον δι' αὐτὰ διεύθυνσιν, πρὸς τὸ μέρος τὸ ὁποῖον θὰ ἔφερεν ἢ ἐκ Καλαρρυτῶν εἰς Ἄρταν ἄγουσα ὁδός, ἅτε μὴ δυναμένων τῶν Καλαρρυ-

τῶν νὰ στεγάσωσι περισσότερους τῶν ἤδη στεγαζομένων.

Ἡ περιπόθητος ἡμέρα τῆς εἰσβολῆς.

Ἐδέησε νὰ φθάσῃ ἡ περιπόθητος ἡμέρα τῆς εἰσβολῆς, ἡ ἡμέρα τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ πέντε αἰώνων δουλείας, ἡ ἡμέρα τῆς ἀναπαύσεως.

Τὰ παλληκάρια ἐγευματίζον. Ἐξ αὐτῶν ὁ γέρο—λύκος τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἐπαναστάσεων τῆς Κρήτης—ὁ Μανώλης Ταμπάκης μὲ 17 τραύματα καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Καπετὰν Γιάννη Καλογεῖ—ἐξετάζων κατὰ τὸ πατροπαράδοτον ἔθιμον τὴν «πλάτη» τοῦ ἀρνιοῦ—τὸ ὁποῖον μὲ τόσῃν ὄρεξιν κατεβροχθίζομεν—μαντεύει «ἐξόρμησιν, αἷμα πολὺ καὶ πολὺ γλήγορα μάλιστα». Εἶναι ὑπερβέβαιος!

Αἱ ὥραι ὅμως παρέρχονται, πλησιάζει ἑσπέρα ἐνύκτωσε, καὶ εἰδήσεις περὶ εἰσβολῆς ἀκόμη. Στενοχωρία ἢ μᾶλλον ἀγωνία διὰ τὴν καθυστέρησιν κρατεῖ εἰς τοὺς ἀνδρας, μὴ δυναμένους νὰ ἐξηγήσουν, πῶς ὁ ἀλάνθαστος εἰς τὴν ὀστεομαντίαν Μανώλης, ἔσφαλε.

Ἐπὶ τέλους. Ἡ διαταγὴ ἐδόθη καὶ τὴν 2αν μετὰ μεσονύκτιον ὥραν τῆς 24ης Νοεμβρίου ἔπρεπε νὰ εἰσβάλωσιν ὁ τακτικὸς στρατὸς καὶ τὰ ἐκ λεοντοθύμων Κρητῶν μεθ' ἱκανοῦ ἀριθμοῦ Κυπρίων σώματα· εἶπον λεοντοθύμων! Τὶ ἄλλο ἠδυναμὴν νὰ εἶπω; Ἴσως θὰ προσήγγιζον εἰς τὴν ἀλήθειαν ἐὰν θὰ ἔλεγον «λεβέντες, παλληκάρια ἓνα κι' ἓνα ποῦ λὲς θηριὰ μανάδες τὰ γεννοῦνε, στὴ ῥάχη τοῦ βουνοῦ ταμπουρωμένα χιλιάδες Τούρκους πολεμοῦνε».

Κίνησις τὴν ἑσπέραν ἐπεκράτει μεγάλη. Ἄλλ' ἀκόμη τινὲς διετέλουν ἐν ἐνδοιασμῶ. Πράγματι ὅμως τὴν ὀρισθεῖσαν ὥραν ἐτοιμοὶ καθ' ὅλα ἐξεκίνησαν καὶ συμφώνως πρὸς τὴν δοθεῖσαν διαταγὴν, τὸ μὲν ὑπὸ τὸν Καπετὰν Γιάννη Καλογεῖ σῶμα μετὰ δυνάμεως εὐζώνων ἔπρεπε νὰ βαδίσῃ ἀνωθεν τοῦ Συρράκου, ἵνα ἀφοῦ φθάσῃ εἰς τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τῆς κορυφογραμμῆς Ἁγίου Γεωργίου, προσβάλλῃ ἐκ τῶν νότων τοὺς ἐν τῇ χωρίῳ Παλαιοχωρί Τούρκους, ὁ δὲ Ἀνθυπασπιστὴς Στοῦμπος μὲ ὀδηγὸν τὸν Β. Ρούκην καὶ τινὰς ἄλλους, γὰ καταλάβῃ διὰ τῆς δυνάμεώς των τὴν

στενωπὸν καὶ τὰ ὀπισθεν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ὑψώματα, ἵνα προσβάλλῃ τοὺς παρὰ τὸν ἀνωτέρω ναὸν ὠχυρωμένους Τούρκους, καὶ τέλος σῶμα Συρρακιωτῶν ὑπὸ τὸν λεβέντην ὀπλαρχηγὸν Καβάσην τοῦ τέως Ἑλληνικοῦ Προξενείου Ἰωαννίνων—Γεώργιον Λεπενιώτην, σώματα Κρητῶν ὑπὸ τοὺς ὀπλαρχηγούς Λουκάκην, Ἀναγνωστάκην, Βεστάκην, Παπαγιαννάκην, καὶ Γαλάνην καὶ δύναμις Εὐζώνων ὑπὸ τὸν Λοχαγὸν Τρουπογιώργον μετὰ δυνάμεως μηχανικοῦ ἔδει νὰ προσβάλλωσι τοὺς ἐν Συρράκῳ καλῶς ὠχυρωμένους Τούρκους.

Ἡ Θεία μουσικὴ τοῦ ὄπλου.

Περὶ ὥραν 4ην πρωϊνὴν, κατὰ τὰς δοθείσας διαταγὰς μετέβημεν ἐκεῖ ὅπου καὶ ἡμᾶς ἐκάλει στοιχειῶδες καθῆκον, ἐκεῖ ἔνθα ἡ πολιτοφυλακὴ Καλαρρυτῶν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Δημάρχου Γεωργ. Σταμάτη—Ζάγκλη ὀχυρουμένη ἐντεῦθεν τοῦ Ἀράχθου εἰς τὴν κορυφογραμμὴν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἵνα κατ' ἀρχὴν ἐμποδίζουσα τὴν ἐκ Συρράκου ἔξοδον τῶν Τούρκων, συντελέσῃ εἰς τὴν παντελεῖ ἔξόντωσιν αὐτῶν. Φθάσαντες εἰς τὸ ὀρισθὲν μέρος τῆς ἐξορμήσεως ἀνεμένομεν τὸ γλυκοχάραγμα καὶ συνεπῶς τὴν κατὰ τῶν Τούρκων ἐπίθεσιν τῶν ἡμετέρων. Τὸ σκότος ὄλονεν διελύετο, ἀλλ' εἰσέτι δὲν διέκρινέ τις καθαρῶς τὰ ἀντικείμενα. Ὅτε περὶ ὥραν 7ην πρωϊνὴν ἀντήγησε πυροβολισμὸς ὄπλου «Γκρᾶ». Ἀναμφιβόλως λόγῳ σεβασμοῦ τὰ νεώτερα ὄπλα ἔδωκαν τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὸν παλαιάμαχον. Δὲν ἐβράδυναν ὅμως καὶ ταῦτα ν' ἀκολουθήσωσι τὸ προανάκρουσμα τῆς ἀρξαμένης πλέον μελωδίας. Οἷα Θεία μουσική! Οὐδέποτε ἐν τῇ ζωῇ μου ἠσθάνθην τελειότερον καὶ ἐνθουσιωδέστερον αἴσθημα. Ἀπαύγασμα τῶν ὀμοβροντιῶν συναυλία ἀνέφικτος εἰς πρόκλησιν αἰσθημάτων. Τὰ ἔργα τῶν Βάγνερ, Μότσαρτ καὶ Βέρδη ἀδυνατοῦν νὰ παραβληθοῦν. Ἐξακολουθεῖ, καὶ δὲν παρέρχεται τέταρτον τῆς ὥρας, ὅταν ὁ σημαιοφόρος τοῦ σώματος Λεπενιώτη, Ἰωάννης Βαρκαγιάννης στήνῃ τὴν κυανόλευκον παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, εἰς τὴν κορυφὴν τῆς Κωμοπόλεως Συρράκου. Εἰς τοῦτο δὲ, οὐδόλως ὑστέρησαν καὶ οἱ τῶν ἄλλων σωμά-

των σημαιοφόροι. Ἡ στιγμή εἶναι ἱερὰ καὶ ἄκρως συγκινητική. Αἰσθάνομαι ὅτι κάτωθέν μου τὸ ἔδαφος σείεται. Ἦτο ἀληθές. Ἐσεύοντο ἐκ τῆς συγκινήσεως οἱ τάχοι τῶν μεγάλων τέκνων τοῦ Συρράκου, Κωλέτη, Ζαλοκώστα, Κρυστάλλη, Βαλταζῆ ὧν αἱ ψυχαὶ ἔξαλλοι, ἐκ τῆς χαρᾶς ἀγαλλόμεναι, ἐπτερυγίζον βλέπουσαι πραγματοποιούμενα τὰ Ἐθνικά μας ἰδεώδη.

Τὸ Συρράκον ἐλευθεροῦται

Ἡ μάχη βαθμηδὸν γίνεται λυσσαδεστέρα. Οἱ Τοῦρκοι κλεισμένοι ἐντὸς τῶν οἰκιῶν εἰς τὰ τέσσαρα τῆς κωμοπόλεως ἄκρα, ἀνθίστανται ἀπεγνωσμένως· ἀλλὰ τέλος καταλαμβάνονται ὑπὸ τρόμου ἐπὶ τῇ ἐκρηξίῃ βομβίδων, ἅς ἐκλαμβάνουσιν ὡς κρότους τηλεβόλων. Μετὰ δίωρον μάχην ἀντηγεῖ σάλπιγξ. Ἦτο Ἑλληνικὴ σαλπίζουσα τὸ παύσατε πῦρ.

Ὁ Μουλιαζίμης Βεσιέλ—Ἐφέντης θεωρῶν ματαίαν τὴν περσιτέρω ἄμυναν, καλεῖ τὸν Λοχαγὸν νὰ παραδοθῇ. Δὲν παρέρχεται δὲ πολὺς χρόνος καὶ τὴν 9ην π.μ. ὥραν παραδίδονται μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν καὶ οἱ ἐν τοῖς ἄλλοις ὄχυροῖς ἐναπομείναντες Τοῦρκοι. Τί ἄλλο θὰ ἠδύναντο νὰ πράξωσιν ἀπέναντι τῆς ἀκατασχέτου ὀρμῆς τῶν ἡμετέρων; Ἐὰν ἔκλειον τὴν περιγραφὴν τῆς ἐποποιίας ταύτης καὶ δὲν ἀνέφερον τὴν γενναιότητα, ἣν ἐπέδειξαν τὰ λεβεντόπαιδα, οἱ ὑπαξιωματικοὶ τοῦ λόχου Τρυπογιώργου καὶ ὁ Σαράντης Διάκος, σημαιοφόρος τοῦ σώματος Βεσιάκη, τὸ ἄδικον θὰ ἦτο μέγα. Οἱ Τοῦρκοι παραδίδονται, οἱ ἐν ζῳῇ ἀπολειφθέντες 37 μετὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ των Β σιέλ, ἐξ ὧν 8 βαρέως τραυματισμένοι. Νεκροὶ ἀρκετοί. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι τινὲς ἐνεδρεύοντες ἐν χαράδρᾳ κάτωθεν τοῦ χωρίου καὶ διαλαθόντες τὴν προσοχὴν τῶν ἡμετέρων, ἅμα τῷ ἀκούσματι τῶν πρώτων πυροβολισμῶν ἐκρύβησαν, ἵνα μετ' οὗ πολὺ συλληφθῶσι.

Οἱ αἰχμάλωτοι Τοῦρκοι

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπισκέπτομαι τοὺς αἰχμαλώτους. Ἡ θεὰ τῶν πληγωμένων προξενεῖ φρίκην, ἀλλὰ καὶ οἶκτον. Δὲν παρέρχεται πολλὴ ὥρα καὶ ἀποστέλλονται ἐν συνοδείᾳ εἰς Καλαρρύτας μετὰ τῆς προσηκούσης εἰς πεπολιτισμένους λαοὺς συμπαθείας. Ἀπονέμεται προσήνεια καὶ εὐσπλαχνία πρὸς τοὺς χθῆς δραπέτας κακοὺς δαίμονας τῆς κολάσεως, τοὺς ἐκχυθέντας πρὸς ἐξόντωσιν παντὸς Χριστιανικοῦ, παντὸς ἀνήκοντος εἰς τὸν πολιτισμόν. Οἱ Β. Δ. τοῦ Συρράκου πυροβολισμοὶ δὲν ἀκούονται πλέον. Τὸ σῶμα τοῦ ὄπλαρχηγοῦ Καλογεργῆ, ἐκτοπίσαν ἢ μᾶλλον ἐξοντῶσαν διμοιρίαν Τοῦρκων δραμόντων εἰς βοήθειαν τῶν ἐν Συρράκῳ ἅμα τῷ ἀκούσματι τῶν πρώτων πυροβολισμῶν κατέρχεται, ἵνα ἐνωθῇ μετ' ἄλλων σωμάτων, ἅτινα ἐβράδυναν νὰ εἰσβάλωσιν ἐκ Πραμάντων, λόγῳ τοῦ πλαταγίζοντος Ἀράχθου, ἀδιαβάτου καταστάντος ἕνεκα τῆς πολυομβρίας. Ἐν ὀπιθῇ ὀφθαλμοῦ οἱ Τοῦρκοι ἐκτοπίζονται καὶ ἐκ τῶν χωρίων Μιχαλητοῦ καὶ Δουβισδιάων. Ἀλλ' ἐνωθέντες, ὄχυροῦνται εἰς τὰ περίεξ τοῦ Παλαιοχωρίου ὄχυρὰ ὑψώματα, ἵνα ἀφοῦ νύκτωρ ἐγκαταλείψωσιν αὐτὰ καὶ ὑποχωρήσωσι πέραν τῆς γεφύρας Παπασιάθη καὶ τῶν ὄχυρωμάτων Κοντοβρακίου στενώτερον πολιορκηθῶσιν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων τὰ Ἰωάννινα. Ἀναχωρῶν ἐκ Συρράκου, δὲν ἔκρινα ἄσκοπον ν' ἀποκαλυφθῶ πρὸ τοῦ νεκροῦ τοῦ Γεωργίου Κώτση πεσόντος κατὰ τὴν εἰσβολὴν, καὶ νὰ συγχαρῶ ἀπὸ καρδίας τὸν εἰς τὸν δεξιὸν βραχίονα βαρέως τραυματισθέντα λεβεντόκαρδον ὄπλαρχηγὸν Γεώργιον Λεπενιώτην. Εὐχόμενος δὲ ταχεῖαν τὴν θεραπείαν συγχάριω αὐτῷ διὰ τὴν γενναιότητα καὶ τὸ παράσημον, ὅπερ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς τιμῆς ἔλαβεν, τὸ ἀσπάζομαι. Ἀλλ' ἐκεῖνο δὲν ἦτο ἀπασμὸς χειλέων, ἦτο συνάντησις παλλουσῶν ἐκ πατριωτικῆς συγκινήσεως καρδιῶν.

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΩΝ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ ΜΟΝΩΝ ΤΟΥ ΣΙΝΑΪ*

6) Ὁ ἐν Βενετία μέγας τυπογράφος Νικόλαος Γλυκὺς ὁ ἐξ Ἰωαννίνων.

Ὡς πρὸς τὰς ὑπηρεσίας πού προσέφε-
ρεν εἰς τὸ Σινᾶ ὁ «ἐξ Ἰωαννίνων τυπογρά-
φος» Νικόλαος Γλυκὺς, θὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς
ἐλάχιστα. Καὶ τοῦ οὐ μὲ μοναδικὸν σκοπὸν
νὰ τιμήσωμεν τὴν μνήμην του πού με τὰς
περιφήμους ἀνὰ τό Πανελλήνιον ἐκδόσεις
του διειτήρησεν ἀσβεστον τὸν πυρσὸν τῆς
ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τοὺς
χρόνους τῆς σκλαβιάς.

Ἀντὶ παντὸς ἄλλου Ὑπομνήματος ἐρα-
νιζόμεθα ἐκφρασικώτατα ἀποσπάσματα
ἀπὸ τὸν Πρόλογον πού ἔγραψεν αὐτὸς οὗ-
τος ὁ «Νικόλαος Γλυκὺς» εἰς μίαν ἀπὸ τὰς
πολλὰς ἐκδόσεις του περὶ τοῦ Σινᾶ: ἀπὸ
τὸ σπανιώτατον σήμερον ἔργον πού ἔχει τί-
τλον καταλαμβάνοντα ὀλόκληρον σελίδα καὶ
συνοψιζόμενον εἰς τὸ ἐξῆς «Περιγραφή Ἱε-
ρᾶ τοῦ Ἁγίου καὶ Θεοβαδίστου Ὁρους Σι-
νᾶ περιέχουσα ἐν π ρ ὶ τ ο ἰ ς μὲν τὴν Ἀ-
κολουθίαν τοῦ Ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγάλου
Προφήτου Μωϋσέως τοῦ Θεόπτου, νῦν
π ρ ὶ τ ο ν προστεθεῖσαν. Δ ε ὕ τ ε ρ ο ν
τὴν Ἀκολουθίαν τῆς Ἁγίας ἐνδόξου με-
γαλομάρτυρος Χριστονύμφης Παρθένου καὶ
πανσόφου Αἰκατερίνης ἐντελέστερον κ.τ.λ.
Τυπωθεῖσα ν ὦ ν τ ἔ τ α ρ τ ο ν προτροπῆ
μὲν τῶν ὁσίων πατέρων τῶν ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ
Βασιλικῇ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Θεοβαδίστου
Ὁρους Σινᾶ ἀσκουμένων, διὰ δαπάνης δὲ
τοῦ ὁσιωτάτου ἐν μοναχοῖς κυρ' Ἀνανίου
Χελιδόνη Πελοποννησίου καὶ Σιναΐτου...

αψη Ἐνετίησι 1778. Παρὰ Νικολάω Γλυ-
κεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων».

Ἴδου λοιπὸν ἀσχολίαστον τὸ ἀπό-
σπασμα:

«Νικόλαος Γλυκὺς ὁ Τυπογράφος, πᾶ-
σι τοῖς ἐντευξομένοις τὸ παρὸν ἀδελφοῖς ἐν
Χριστῷ προσφιλεστάτοις τὴν προσήκουσαν
πρόσρησιν καὶ τὸν ἐγκάρδιον γ λ υ κ ὺ τ α
τ ο ν ἀσπασμόν.

» Ἀνίσως καὶ ἑλληνικὰς (=τῆς προχι-
στιανικῆς ἐποχῆς) ἱστορίας καὶ κατορθώ-
ματα καὶ πολέμους Βασιλέων καὶ στρατη-
γῶν, μύθους τε καὶ ἀναπλάσματα διανοίας
ἀνθρώπων σπουδάζετε νὰ ἀναγιγνώσχετε,
ὧ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ ποθεινότατοι, πόσω
μᾶλλον ἀνιθὴ τὰ μυρίπνοα τοῦ Παραδείσου
καὶ τῆς Ἁγίας Μητρὸς ἡμῶν Ἐκκλησίας
τῆς Ἀνατολικῆς φυτὰ νεοφύτευτα; Διὰ νὰ
ἀποκτήσητε πρᾶξιν καὶ ἐμπειρίαν κοσμικὴν
καὶ σωματικὴν, στοχασθῆτε μὲ πόσῃν πε-
ρισσοτέρῃ προθυμίᾳ καὶ θεῖον ἔρωτα πρέ-
πει νὰ μετέρχεσθε τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία
ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν ἀποκτᾶτε μόνον τὴν κο-
σμικὴν πρᾶξιν ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπερκόσμιον...»

Τὸ κατωτέρω ἀπόσπασμα φανερώνει τὸν
βαθύτατον σεβασμὸν τοῦ ἐν Βενετία μεγά-
λου Ἡπειρώτου πρὸς τὸν διαπρεπῆ Ἀρχι-
επίσκοπον τοῦ Σινᾶ Κύριλλον τὸν Κοῦτα
ὁποῖος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διέμεινεν
ἐν Βενετίᾳ καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Νεάπολιν
δι' ὑποθέσεις τοῦ Σινᾶ καὶ μετὰ πολλοῦ θάρ-
ρους ἐκήρυξεν τὰ ὀρθόδοξα δόγματα εἰς
τὰς ἐν Ἰταλίᾳ παροικίας μας.

«Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ τὸ παρὸν βι-
βλίον ἐτυπώθη ἅπαξ καὶ δις καὶ τρις ἠθέ-
λησαν οἱ ἅγιοι Πατέρες τοῦ Θεοβαδίστου

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 657.

Ὅρους Σινᾶ ὅτι νὰ τυπωθῆ ἤδη καὶ τέταρτον μετὰ τῆς προσθήκης τῆς Ἀκολουθίας τοῦ . . . Προφήτου Μωϋσέως τοῦ Θεοπλου, γράψαντες τοῦ ἐν μοναχοῖς κυρ Ἀνανίου Χελιδόνη Πελοποννησίου καὶ Σιναΐτου εἰς τὸ νὰ προσπαθήσῃ δι' ἐξόδων αὐτοῦ ἰδίων νὰ γένη τὸ τοιοῦτον ψυχωφελέστατον ἔργον, ὅστις ἔγραψε τῷ Πανιερωτάτῳ Ἀγίῳ Ἀρχιεπισκόπῳ τοῦ Ἀγίου καὶ Θεοβαδίστου Ὅρους Σινᾶ κυρίῳ Κυρίλλῳ ὅτι νὰ διορίσῃ ἡ Πανιερότης του ὅπως οἶδε τὰ πρέποντα.

»καὶ δὴ ἡ αὐτοῦ Θεοτίμητος Σεβασμιτης ἐδιώρισεν εἰς τὴν ἐμὴν τυπογραφίαν τὴν τοῦ τύπου ἔκδοσιν. Ὅθεν κατὰ τὴν δοθεῖσαν μοι προτροπὴν καὶ διορίαν ἰδοὺ δὲν ὠκνησα ἐπιπόνως νὰ κάμω νὰ δοθῆ εἰς τὸ φῶς πάλιν καὶ τώρα ἡ ψυχωφελεστάτη αὐτὴ βίβλος, τὸ μὲν διὰ τὸ σεβάσιμον τῶν ἁγίων καὶ Θεοδοξάστων ἐκείνων τόπων τοῦ Θεοβαδίστου Ὅρους Σινᾶ, τὸ δὲ καὶ διὰ τὴν εὐλάβειαν ὅπου προσφέρω εἰς τὸ ἀξιοσεμνοπρεπέστατον ὑποκείμενον τοῦ Πανιερωτάτου Ἀγίου Ἀρχιεπισκόπου, οὐχ ἦττον δὲ καὶ διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην ὅπου ἔχω εἰς τὸ εὐσεβὲς γένος μου τῶν Ἀνατολικῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν.

». . . Δέξασθε οὖν, ὦ φιλαναγνώσται τίμιοι τὸ παρόν. . . διὰ νὰ ἀρύετε ἐντεῦθεν τὰς ἀφορμὰς τῆς πνευματικῆς χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης καὶ νὰ προτρέπεσθε εἰς ἔλεος καὶ εὐποιίαν τῶν ἁγίων ἐκείνων τόπων τοὺς ὁποίους ἐφύλαξε καὶ φυλάττει ἡ θεία Πρόνοια τόσους αἰῶνας ἐν μέσῳ τῶν ἀσεβῶν οἷον τι ρόδον ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν. . . »

γ) Ὁ ὑμνογράφος τοῦ Σινᾶ Παραμυθίας Παΐσιος.

Ὁ μαθητὴς τοῦ Μπαλάνου καὶ κατὰ παράκλησιν τῶν συμπολιτῶν του ἐπὶ ὀκτῶ ἔτη διευθυντὴς τῆς δευτέρας τῶν Ἰωαννίνων Σχολῆς καὶ κατόπιν Ἐπίσκοπος Παραμυθίας καὶ Βουθρωτοῦ Παΐσιος Δημάρος, ὁ Ἰωαννίτης, ἐξ ὑμνησεν ἐμμέτρως τὸ Σινᾶ. Ἦτο σύγχρονος τοῦ γνωστοῦ μας Ἡγουμένου τοῦ Σιναΐτικου Μετοχίου Ἰωαννίνων Πρωτοσυγγέλου Γρηγορίου τοῦ συμπολίτου του Νικολάου Γλυκέως καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κυρίλλου τοῦ Κρητός. Ἐνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ἔργα του εἶναι

καὶ τὸ εἰς: Πρόχειρος περιγραφή τοῦ ἁγίου καὶ Θεοβαδίστου Ὅρους Σινᾶ διαστῆχων ὁμοιοκαταληκτων». (1) Τὸ ἔργον ἐξεδόθη ἐν Βενετίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1773, ὅποτε παρευρίσκειτο ἐκεῖ καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύριλλος ὁ Κρητός καὶ εἶχον ἐκδοθῆ καὶ πολλὰ ἄλλα ἔργα σχετικὰ μετὰ τὸ Σινᾶ. Καὶ μεταξὺ ἄλλων, παρὰ τῷ Νικ. Γλυκεῖ εἰς τρίτην ἔκδοσιν «ἡ Περιγραφή τοῦ... Ὅρους Σινᾶ», δακτύλῳ τοῦ πρωτοσυγγέλου Σιναΐτου Γερασίμου τοῦ ἐκ Φιλιππουπόλεως ὅπου δημοσιεύεται καὶ «ἀφιέρωσις διὰ στίχων πολιτικῶν» εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκ. Κυρίλλον τὸν Κρητὰ ὑπὸ Σταύρου Φρονιμοπούλου τοῦ ἐκ Πατρῶν τῆς Ἀχαΐας.

Ὁ Ἐπίσκοπος Παΐσιος Δημάρος ἦτο ἀδελφὸς τοῦ ἱεροδιακόνου Παγκρατίου, ὁ ὁποῖος ἐφιλοπόνησε Κατάλογον Χρονολογικὸν ἀρχόμενον ἀπὸ Τερεμίου Γ. καὶ φθάνοντα εἰς Γαβριὴλ ἰὸν Γ. «Κατάλογος χρονολογικὸς ἀκριβῆς μάλα καὶ συνοπτικὸς περιέχων τοὺς βασιλεῖς τῶν Ῥωμαίων καὶ Ὀθωμανῶν καὶ Πατριάρχας Κων)πόλεως ἀπὸ τοῦ 1756, συντεθεὶς ὑπὸ Παγκρατίου Δημάρου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων» ἀψυστ. Μαΐου ιε.» (2)

Ἡ ἔμμετρος περιγραφή τοῦ Σινᾶ ποὺ ἔγραψεν ὁ Παραμυθίας Παΐσιος εἶνε ἡ πρώτη πιθανῶς μετὰ τὴν Ἀλωσιν. Ἀτυχῶς δὲν τὴν ἔχομεν ὑπ' ὄψει μας.

Ε' Ἡπειρώται Ἡγεμόνες Μολδαβίας.

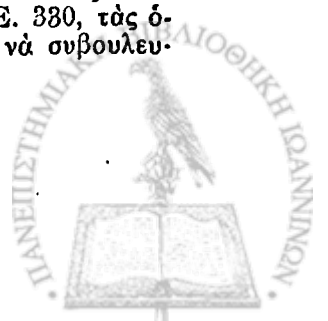
— Βοεβόδας Βασίλειος.

— Βοεβόδας Δούκας ὁ Ρουμελιώτης.

Ἐκ τῶν Ἑλλήνων Ἡγεμόνων τῆς Μολδαβίας οἱ Ἡπειρώται τὴν καταγωγὴν, ὁ Βοεβόδας Βασίλειος ὁ «Ἀρβανίτης» καὶ ὁ Βοεβόδας Δούκας ὁ Ρουμελιώτης καθὼς καὶ ὁ ἐξέχων διὰ τὴν κλασικὴν μόρφωσιν υἱὸς του Κωνοταντίνος ὁ Δουκουλέτζης ὑπῆρξαν πρωτοπόροι εἰς ἔμπρακτον ἐκδήλωσιν τῆς πρὸς τὸ Σινᾶ εὐλαβείας των. Τὸ μαρτυροῦν τὰ Χρυσόβουλά των. Πεντήκοντα περίπου ἀπὸ τὰ ἰδικὰ των διασώζονται

1. Κ. Σάθα, Νεοελλην. Φιλολογία, σελ. 482.

2. Ζαβίρας, Νέος Ἑλλάδ. σ. 521.— Ἐκκλησιαστ. Ἀλήθεια, τόμ. Δ. 386 Περβλ. Νέος Ἑλληνομνήμων Τόμ. ΣΤ. καὶ Τόμ. ΙΕ. 380, τὰς ὁποίας ὁμως πηγὰς δὲν ἠδυνήθημεν νὰ συμβουλευθῶμεν.

καὶ σήμερον εἰς τὴν μεγάλην σειρὰν «Ρουμανικῶν Χρυσοβούλων» τοῦ Σιναϊτικοῦ Μετοχίου τῆς Πόλεως Ἀπὸ τὴν ἀνεπάρκειάν μας εἰς τὴν ρουμανικὴν δὲν ἠδυνήθημεν νὰ τὰ μελεήσωμεν ἐπαρκῶς. Πληροφορούμεθα ὅμως τὸ περιεχόμενόν των ἀπὸ περίληψιν, γραμμὴν ἑλληνιστί, καὶ καταχωρημένην εἰς τὸ τέλος τοῦ «Ρουμανικοῦ Κώδικος» τοῦ Μετοχίου Παλατᾶ πού φέρει αὐξ. ἀριθμ. 50. Εἰς τὸν ὀγκώδη, δερματόδετον καὶ πολυσέλιδον αὐτὸν Κώδικα εὐρίσκονται ἀντιγεγραμμένα εἰς τὸ ρουμανικὸν πρωτότυπον τὰ Χρυσόβουλα, αἱ ἀποφάσεις καὶ τὰ πάσης ἄλλης φύσεως ἐπίσημα ἔγγραφα πού ἀφοροῦν τὰ ἐν Μολδαβίᾳ Σιναϊτικὰ Μετόχια καὶ τὰ ἀκίνητά των καὶ Μοναστήρια. Ἀπὸ τὰ πρωτότυπα διεσώθησαν πολλά. Τὸ Ἀρχεῖον αὐτὸ εἶνε πολύτιμον. Τόσον διὰ τὴν δρᾶσιν τοῦ Σινᾶ εἰς τὰς Παριστίους Ἡγεμονίας, ὅσον καὶ διὰ τὸ περιβόητον «Μοναστηριακὸν ζήτημα» ὅπως ἀπεκλήθη ἢ ἐκ μέρους ἀγνωμόνων διαρπαγῆ τῆς ἱερᾶς περιουσίας τῶν Ἀγίων Τόπων τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τὸ Ἀρχεῖον εἶχε μεταφερθῆ ἐκ τῶν Ἡγεμονιῶν εἰς Κωνσταντινούπουλιν ἵνα χρησιμοποιηθῆ εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν πού εἶχεν ἀναλάβῃ τὰς μακρὰς ἀλλὰ καὶ ἀίματους διαπραγματεύσεις διὰ τὴν ἐπίλυσιν τοῦ ζητήματος. Τὰ πρωτότυπα αὐτὰ εἶνε καὶ σήμερον ἀκόμη, καὶ θὰ εἶνε καὶ εἰς τὸ μέλλον πολύτιμα διὰ τὰ Σιναϊκὰ ἐκεῖνα ἀκίνητα. Διότι ἐὰν κατεπνίγησαν τότε τὰ ἱερά των Ἀγίων Τόπων δίκαια τοῦτο δὲν σημαίνει καὶ ὅτι ἐξηφανίσθησαν. Τὰ ὡς ἀνθρακες ἐν σποδιᾷ ἀπαράγραπτα αὐτὰ δίκαια θὰ ἔλθουν κάποτε εἰς τὸ προσκῆνιον.

Ἄλλ' ἢ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου περαιτέρω ἀπασχόλησίς μας ἐκφεύγει τὰ πλαίσια τῆς παρουσίας μας. Προϋποθέτει ἄλλωστε καὶ τὴν προηγουμένην μελέτην τῶν ἐν λόγῳ Χρυσοβούλων καὶ λοιπῶν Ρουμανικῶν ἔγγράφων. Ὑπενθυμίζομεν τὰς ἐν λόγῳ σκέψεις μας εἰς εὐτυχεστέρους ἐρευνητὰς καὶ ἐρχόμεθα εἰς τοὺς φιλοσιναϊτάς Ἡπειρώτας Ἡγεμόνας τῆς Μολδαβίας μὲ συνοπτικὰ σημειώματα.

α) *Βασίλειος Βοεβόδας ὁ «Ἀρβανίτης»*

Ὁ ἀρνούμενος τὰς πληροφορίας του «ἐκ

τοπικῶν χρονολογιῶν» συγγραφεὺς τῆς τριτοῦμου «Ἱστορίας τῆς παλαιᾶς Δακίας» Διονύσιος Φωτεινὸς (1) εἰρωνεύεται τὸν Βοεβόδα Βασίλειον μὲ τὰ ἑξῆς: «Εὐρυσκόμενος ὁ Βασίλειος εἰς τὴν Βασιλεύουσαν διὰ τοπικὰς ὑποθέσεις (τῆς Μολδαβίας) ὅπου εἶχε φθάσῃ νὰ γίνῃ μέγας Βόρνικος, καθ' ὃν καιρὸν ἐξώσθη ὁ Μωϋσῆ Βοεβόδας, ἔλ α β ε ν τ ἧ ν ἠ γ ε μ ο ν ῖ α ν διὰ χ ρ η μ ᾶ τ ω ν (1). Τούτῳ 1ῳ ἔτει, 1634, —γράφει ὁ Κομν. Ὑψηλάντης, (2)— γίνεται αὐθέντης τῆς Μολδαβίας ὁ Βασίλειος Βοεβόδας ὁ Ἀρβανίτης (= Ἡπειρώτης) καὶ ἠγεμονεύσας ἀ ρ ῖ σ ι ω ς μέχρι τοῦ 1654 διώκεται . . . Προστάξει δὲ τοῦ Σουλτάνου Μεχμέτ τοῦ Δ. ἐγκλείεται εἰς τὴν φυλακὴν τῶν Ἑπτὰ Πύργων.

Ἡγεμόνευσε λοιπὸν ἀρίστως καὶ ἐπὶ πλεόν, εὐεργετικῶς.

«Ὁ ἀπὸ μὲν τῆς Ἡπείρου ἐκ προγόνων, ἀπὸ δὲ πατρὸς ἐκ τοῦ παρὰ τῆ Μαρκιανουπόλει Ἀρβανιτοχωρίου» καταγόμενος Βοεβόδας Βασίλειος ἔφθασεν εἰς μεγάλην ἰσχὴν (μέγα δυνάμενος) καὶ παρὰ τῆ ὀθωμανικῆ Βασιλείᾳ καὶ παρὰ τῷ Κράτῃ τῆς Λεχίας»

«Ἐκτίσεν ἐν Ἰασίῳ δύο ἀξιόλογα Μοναστήρια (τῆς Γκόλιας καὶ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν).

— «Ἐπλήρωσε, τῷ 1641, τὸ ὑπέρογκον χρέος τοῦ Οἴκου. Πατριαρχεῖον καὶ ἐλεύθερον αὐτὸ πάντῃ τοῦ χρέους ἀποκατέστησε ἐπὶ συμφωνίᾳ ἵνα τοῦ λοιποῦ μηδέποτε ριφθῆ ζ η τ ε ῖ α Πατριαρχικῆ πρὸς τοὺς Χριστιανούς. . . καὶ ἐνοχληθοῦν ὡς καὶ πρότερον ἕνεκα τῆς αὐτῆς Πατριαρχικῆς ζητείας. . .». Ἡ σφοδρὰ ἐπιτίμησις πού ἔκαμεν ὁ ἴδιος διὰ τὴν κακίαν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας, διὰ συχνὰς ἀλλαξοπατριαρχείας κλπ. καθὼς καὶ τὰ μέτρα πού εἰσηγήθη διὰ τὴν ἀνόρθωσιν τῶν Οἰκονομικῶν τοῦ Πατριαρχεῖου εἶναι διὰ τὸν φιλογενέστατον ἐκεῖνον Ἡγεμόνα σελίδες αἰγλήσσαι. Σειρὰν τῶν ἱστορικῶν τούτων ἔγγράφων εὐρίσκει ὁ ἀναγνώστης εἰς τὰ «Πατριαρχ.

1. Διον. Φωτεινοῦ, Ἱστορία τῆς παλαιᾶς Δακίας, τανῦν Τρανσυλβανίας, Βλαχίας καὶ Μολδαβίας. Ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας 1818. Τόμ. Γ' σελ. 108.

2. Τὰ μετὰ τὴν Ἄλωσιν, σελ. 138.

χικά "Εγγραφα κτλ." τοῦ Ἀρχ. Καλλινίου Δεληκάνη (τόμος Γ. σελ. 288 ἕως 331).

Ἡ πρὸς τὸ Σινᾶ εὐεργετικότης τοῦ ἀνδρὸς καταφαίνεται ἀπὸ τὴν ὑπὲρ τοῦ Θεοβαδίστου Ὄρους ἐπὶ Οἴκουμ. Πατριάρχου Παρθενίου τοῦ Α. ἐπέμβασίν του σχετικῶς μὲ τὸ ἐν Τζουβανίᾳ τοῦ Καΐρου Σιναϊτικὸν Μετοχίον. Σχετικὰ Πατριαρχικὰ ἔγγραφα καὶ Χρυσόβουλα δημοσιεύονται εἰς τὰ ὡς ἄνω «Πατριαρχικὰ ἔγγραφα» τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχιεπιφύλακος Ἀρχ. Κ. Δεληκάνη. Ἀξιοπρόσεκτον τὸ αὐτόθι δημοσιευόμενον Σιγίλλιον τοῦ Οἴκουμ. Πατριάρχου Ἰωαννικίου τὸ χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ 1646. Εἰς αὐτὸ ἐξιστοροῦνται τὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Βοεβόδα Βασιλείου καὶ τὰ ἐπακόλουθα (Τομ. Β. σ. 341—348).

Οὗτος, — γράφει ὁ Καισάριος Δαπόντες — 20 χρόνους ἀθνετεύσας ἔκτισε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ δύο περίφημα μοναστήρια τῆς Παναγίας τοῦ Γκόλια, τὸ Βατοπεδινὸν εἰς τὸ ὁποῖον εἶνε ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας. Καὶ τὸ τῶν Ἀγίων Ταξιαρχῶν τὸ ἀφιερωμένον εἰς τὸ Κοινὸν τοῦ Ἀγίου Ὄρους, εἰς τὸ ὁποῖον εἶνε τὸ λείψανον τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς τῆς νέας, ὅπου αὐτὸς ἔστειλεν εἰς τὴν Πόλιν καὶ τὸ ἔφεραν. Ἐπλήρωσε δὲ ὅλον τὸ χρέος τοῦ Ἀγίου Τάφου δίδοντας 70.000 φλωριά. Ἔργα καλὰ καὶ μεγάλα καὶ βασιλικά, Ὅχι αὐθεντικά. Αἰωνία ἡ μνήμη του».

Ἄλλ' ὅταν διεπιστώθη ὅτι τὰ βάσανα τῆς ἐν τῷ Φρουρίῳ τῶν Ἑπτὰ Πύργων εἰρκτικῆς δὲν εἶχον πλέον νὰ φέρουν εἰς φῶς καὶ ἄλλους ἀποκρυπτομένους τυχὸν θησαυροὺς ἀπεφυλακίσθη καὶ ἀπέθανε, μετ' οὐ πολὺ, πενέστατος. Ἡ βδέλλα εἶχε πλέον ἀρμεχθῆ ὀλοτελῶς ἀπὸ τὸν κυρίαρχον(1).

6) Βοεβόδας Δούκας ὁ Ρουμελιώτης

Ὁ Βοεβόδας Δούκας ὁ «Ρουμελιώτης» ἐπονομασθεὶς, ὡς καταγόμενος ἐκ τῆς «Ρουμελίας», θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ σχετικῶς περισ-

1. Πρὸβλ. Α. Κομν. Ὑψηλάντου, Τὰ μετὰ τὴν Ἄλωσιν σ. 138, 144, 150 καὶ 731.

Κωνσταντίνου Α. τοῦ ἀπὸ Σιναίου «... Ἐλάσσονες...» σ. 147.

Ἀρχ. Καλλιν. Δεληγιάννη Πατριαρχ. Ἔγγραφα. τομ. Γ. σ. 288 ἕως 331. Καὶ ἐν σελ. 296 τὰ ὀνόματα τῶν ζώντων καὶ τῶν κεκοιμημένων τῆς γενεᾶς του.

σότερον. Διότι μᾶς δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ κάμωμεν ἀνακοίνωσιν σχετικὴν μὲ τὸν τόπον τῆς καταγωγῆς του ἄγνωστον ἕως σήμερον. Ὁ πραγματικῶς μέγας λοιπὸν αὐτὸς Ἡγεμὼν τῶν Παριστριῶν Ἡγεμονιῶν κατήγετο ἐκ Παλαιᾶς Πωγωνιανῆς. Ἦτο τέκνον τοῦ χωρίου Π ο λ ὕ τ σ ι α ν η, ἑλληνικωτάτου ὅπως ὅλα τοῦ Παληο-Πωγωνιοῦ καὶ καταδικασμένου νὰ δουλεύῃ ἀκόμη εἰς τοὺς Ἀλβανούς. Ὁφείλομεν τὴν εἶδησιν εἰς σύγχρονόν του συγγραφέα «καθολικόν»: τὸν *Andon Maria del Gciaro*.

Ἴδου τὸ σχετικὸν κείμενον ἐκ τοῦ ἐκδοθέντος κατὰ τὸ 1717 σπανίου βιβλίου του κατὰ μετάφρασιν μας ἐκ τῆς ἰταλικῆς: «*Ἀνθρωπος κατωτέρας καταγωγῆς, ὁ ὁποῖος ὅμως βοηθούμενος ἀπὸ τὴν καλὴν τύχην ἔφθασε μέχρι τῆς ὑ ψ η λ ὀ τ η τ ο ς τοιαύτης θέσεως, τὴν ὁποίαν, εἰς τὴν Βλαχίαν σπανίως καταλαμβάνουν πρόσωπα κατωτέρας «σφαιρίας». Οὗτος ἀνήκεν εἰς τὸ «ἐ λ λ η ν ι κ ὸ ν» δόγμα καὶ κατήγετο ἐκ τῆς Ἀρβανιτιᾶς. Ἐγεννήθη εἰς κάποιον χωρίον ποῦ ὀνομάζεται Π ο λ ὕ τ σ ι α ν η. Ἦτο παλληκᾶρι ὠραιότητος μορφῆς... ὅταν ἦλθεν εἰς Βουκουρέστιον προσελήφθη ὡς ὑπηρέτης κτλ. . . . »**

Ὁ Βενετὸς διηγεῖται ἐν συνεχείᾳ πολλὰ σαρκαστικὰ μὲ σκοπὸν νὰ ἐξευτελίῃ τὸν τυχάρπαστον ἐκεῖνον ἄνθρωπον τοῦ «Ἑλληνικοῦ» δόγματος ὁ ὁποῖος χωρὶς νὰ κατὰγεται ἀπὸ κόμητας καὶ ἀπὸ σερ (=ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ κύρ, καύχημά τους ἦτο γιὰ τοὺς Βρετανοὺς νὰ ἐπιδεικνύονται ὡς Ἕλληνες εὐγενεῖς), ἀλλ' ἀπὸ ἓνα χωριὸ τῆς Ἀρβανιτιᾶς καὶ ἀπὸ τὰ λαϊκὰ στρώματα ἀνῆλθε καὶ αὐτὸς εἰς τόσην περιωπὴν. Δὲν ἤμπορῶσε νὰ ἀντιληφθῆ καὶ ὁ Βενετὸς, ὅπως ὅλοι ὅσοι ἠσχολήθησαν μὲ τοὺς «Φαναριώτας» τὴν ἀκατάβλητον ἀξίαν τῆς Ἑλληνικῆς

* *Uomo di bassi natali ma che ajutato della prospera fortuna giunsi alla sublimità di quej posto. (che rare volte nella Vallacchia suol occupati da persone di bassa sfera.*

Era costui di rito Greco, di nazione albanese... Ne cque in un villaggio detto Policciani. Fu giovine bellissimo aspeto e che mostrava di aver...

Pervene in Bucarest e fu accorbato per garzone con un mercante di-albergo (che in Venezia chiamasi Panno Salonicchio).

φυλῆς. Τὴν ἐκθαμβωτικὴν ἐκείνην ἀνάδυσιν μεγάλων ἀνδρῶν ἀπὸ τὴν ἄβυσσον. Εἰς τὸν κατώτερον πυθμένα τῆς τὴν εἶχε καταρρίψη καὶ τὴν κατεπλάκωνεν ἡ Σουλτανικὴ σκλαβιά. Κατηγόρησαν τότε «τὸν μὲν Ποστέλνικον Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην ὡς καταγόμενον ἀπὸ γουναράδες, τὸν δὲ Ποστέλνικον Κωνσταντῖνον Μουρούζην, ἀπὸ Λαζοὺς «ζαχιρετζήδες» (=ἐμπόρους δημοτριακῶν), τὸν δὲ Σπαθάρον Ἰάκωβον Ρίζον ὡς δοῦλον τοῦ Μητροπολίτου Χαλκηδόνος. . . »⁽¹⁾

Ὁ Δούκας φτωχόπαιδο τότε ἐπῆρε καὶ αὐτὸς ὅπως ὅλοι μας οἱ Πωγωνίσιοι τὸ δρόμο τῆς ξενητείας. Μικρὸς εἶχα πάρη καὶ ἐγὼ τὸ δρόμο τῆς με μικρὸ «καραβάνι» καὶ σύντροφό μου τὸν μακαρίτην ἱατρὸν Θεοφάνην Γάτσην με ξενύχτισμα στὸ Δέλβινο πού μοῦ ἄφηκε, ὅταν ξεπεξέψαμε, στὴ φεγγαρόλουστη νυχτιὰ μιὰ γοητεία ἀνέκφραστη καὶ ἀξέχαστη. Ἐμεῖς ὅμως τραβούσαμε πρὸς τὴ θάλασσα νὰ πάrouμε στοὺς Ἀγίους Σαράντα τὸ πλοῖο γιὰ τὴν Βασιλεύουσαν. Ἐκεῖνος, στὰ ἀναρχικὰ χρόνια πού ἀκολούθησαν τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος τοῦ «Σκυλοσόφου» ἐπῆρε τὸ δρόμο τῆς ξενητείας με κάποιον «καραβάνι» ὅμοιο μὲ ἐκεῖνα πού ἐξυμνοῦν τὰ δημοτικὰ τραγούδια μας:

*Κίνησε ὁ Ρόβας κίνησε,
μέσ' στὴ Βλαχιά νὰ πάη. . .*

Ὄντας εἰς τὸ Γιάσι δοῦλος πραγματευτοῦ τινός, μετὰ πολλὰ, ἐγένεν ὄφφικιάλος εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἡγεμόνος Μολδαβίας Εὐσταθίου Δαβίτζα, καὶ μετὰ ταῦτα καὶ γαμβρός αὐτοῦ. ⁽²⁾ Ὁ σύγχρονός του Καισάριος Δαπόντες γράφει ὅτι εἶχε χρηματίση προηγουμένως καὶ «Καμαράσης» εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἡπειρώτου Ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας Βασιλείου Βοεβόδα ⁽³⁾. Δὲν θὰ πολυπραγμονήσωμεν εἰς τὰς εἰρωνείας τοῦ Βενετοῦ συγγραφέως, οὔτε καὶ εἰς ὅσα γράφει ὁ Διον. Φωτεινός. Ἡ ἱστορία τοῦ

Φωτεινοῦ εἶνε ἀνεξέλεγκτος παράθεσις ἀπὸ τὰ τοπικὰ χρονικά πού χαρακτηρίζονται διὰ τὸν ἄκρατόν τους μισελληνισμόν ().

Ὁ περιόδοξος Μέγας Δραγομάνος τῆς Πόρτας Παναγιωτάκης Νικουσίος ἐκαυχᾶτο διότι ὁ Δούκας «ἦτο φίλος του» ⁽⁴⁾. Ὁ Οἰκουμην. Πατριάρχης Μεθόδιος ὁ Γ. γράφει διὰ τὸν Δούκαν ὅτι «εἰς ἀριστοπραξίας ἐτίθει καὶ περὶ ταύτας τείνει τὸ εὐδάπανον» ⁽⁵⁾.

Δὲν θὰ ἀναπτύξωμεν ἐδῶ τὴν ἔντονον πολιτικὴν δρασίαν του. Θὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς στοιχειώδεις ἐράνους ἀπὸ συγχρόνους του ἱστορικούς.

Ἀὐτὸς ὁ Δούκας Βόδας τρεῖς ἄρμες εἶχεν εἰς τὴν Βούλαν του: τὴν τῆς Βλαχίας, τὴν τῆς Μολδαβίας καὶ τὴν τῆς Οἰκραίνης τοποῦζι (=ρόπαλον φέρον εἰς τὴν ἄκραν του σφαιραν, ἀνάλογον με στραταρχικὴν ράβδον). Καὶ εἰς τὰς τρεῖς αὐτὰς χώρας ἐχρημάτισεν ἡγεμόνων . . . ἔδειξε μέγαν ἔλεος εἰς τὸν τόπον καὶ περιποίησιν εἰς τοὺς πάσχοντας» ⁽⁷⁾.

Ὁ Καισάριος Δαπόντες προσθέτει περαιτέρω τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά. «Ἐχρημάτισε τριῶν αὐθεντιῶν αὐθέντης, Βλαχίας, Μολδαβίας καὶ Οἰκραίνης ὡς ἄλλος κανεῖς καὶ αὐθέντευσε τρεῖς τέσσαρες φορές. Ἐπίσημος ὅτι αὐθεντεύοντας αὐτὸς εἰς Μολδαβίαν ἐγένεν εἰς τὸ Γιάσι τυπογραφία, ὅπου δὲν ἦτο καὶ ἐτυπώθη παρὰ Δοσιθέου Πατριάρχου τὸ Βιβλίον Συμεῶν Θεσσαλονίκης, δαπάνη αὐθεντικῆ καὶ τὸ Βιβλίον τοῦ (Σιναΐτου) Πατριάρχου Νεκταρίου, . . . μέγα τι ὄντως ἡ τυπογραφία . . . Ἐπίσημος πρὸς τούτους εἶναι οὗτος καὶ διὰ τὸ ἐπίσημον ἱερὸν Μοναστήριον τῶν Πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων Τζετατζούγια λεγόμενον ὅπου πλησίον τοῦ Γιάσι ἔκτισε καὶ εἰς τὸν Ἅγιον Τάφον ἀφιέρωσε. Ἡ ἁγία εἰκὼν τῆς Παναγίας μου (τὴν περιγράφει ἐνταῦθα λεπτομερῶς ὁ Δαπόν-

4. Δ. Φωτεινοῦ, ἐνθ' ἀνωτέρω. Τόμ. β. σ. 154, 232, 176, 234, 237—238 κλπ. ἐνθα δείγματα μισελληνισμοῦ.

5. Μ. Γεδεῶν Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστ. Ἱστορίας, τόμ. Α. σ. 129.

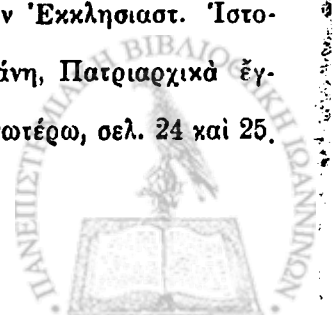
6. Ἀρχ. Καλ. Δεληκάνη, Πατριαρχικά ἔγγραφα, Τόμ. Γ. σ. 336.

7. C. Erbiceanu, ἐνθ. ἀνωτέρω, σελ. 24 καὶ 25.

1. Τὰ μετὰ τὴν Ἄλωσιν σελ. 405.

2. Χουρμουζιάκη XII σελ. 17.

3. C. Erbiceanu, *Cronicații Greci, Bucuresti* 1890 σ. 8—9.

τες) ὁποῦ τὴν ἐζωγράφησεν Σίλβεστρος ὁ Ἀντιοχείας ὄντας ζωγράφος... ὁποῦ εἰς τὸ Γιάσι εἰς τὸ ἱερὸν Μοναστήριον τοῦ Χρυσοστόμου εὐρέθη καὶ τὴν ἐξήγησα καὶ μοι ἐδόθη παρὰ τοῦ μακαρίου τούτου αὐθέντου Δούκα ἦτον. Ὅστις εὐρέθη διὰ τινὰ χρεῖαν εἰς τὸ «Καθηλῆκι» τῆς Πούνας, εἰς χωρίον Δομνέστι, τὰ Χριστούγεννα καὶ εἰς τὸ Τραπεζί καθήμενος ἦλθαν οἱ Λέχοι μαζί δὲ καὶ Μπογδάνοι καὶ πιάνοντες τον τὸν ἐπῆραν εἰς τὴν Λεχίαν. Ἐκεῖ ἔδωκε τὸ κοινὸν χρέος Αἰωνία ἡ μνήμη του» (1).

Ὡς πρὸς τὰ ἀφιερώματά του εἰς τὸ Θεοβαδίστον Ὅρος Σινᾶ, περὶ τούτων, καθὼς καὶ περὶ τῶν τοῦ υἱοῦ του Κωνσταντίνου τοῦ ἐπιλεγομένου Δουκουλέτζη ὁμιλοῦν τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα ἀνέκδοτα Ρουμανικὰ Χρυσόβουλα.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ περιδοξος αὐτὸς Ἡγεμὼν δὲν ἐκίνησεν τὸν φθόνον μόνον τῶν Δυτικῶν. Τὸν ἐφθόνησαν καὶ οἱ Μεγάλοι ἀκόμη Βεζύροι τῶν Ὀθωμανῶν: Ἡ Ἡγεμονία τῆς Οὐκραίνης διοικεῖτο ἀπὸ «Χάτμανον». Ἀπὸ τὸν λεγόμενον καὶ Ἀταμάν. Κατὰ τὴν ἐστρατείαν τῆς Οὐκρανίας εἴχομεν ἀντίπαλον στρατηγὸν φέροντα τίτλον παρόμοιον: τὸν Ἀταμάν Γρηγόριεφ. Ὁ τίτλος ἐπὶ Δούκα ἦτο ἰσότιμος μὲ τὸν τίτλον τοῦ Μεγάλου Βεζύρου καὶ ἔδιδεν εἰς τὸν κάτοχον τὸ δικαίωμα τοῦ πασσᾶ τῶν τριῶν ἵππουριδῶν (τῶν τριῶν «τουγιῶν») καὶ τοῦ «τοπουζίου». «Ὅταν ὁ Σουλτάνος Μεχμέτ ὁ Δ. ἤγνωσε τὴν Οὐκρανίαν μὲ τὴν Μολδαβίαν διώρισε (=ἐξέδωκε διαταγὴν) ὅτι ὁ Ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας Δούκας νὰ ὀνομάζεται καὶ Χάτμανος τῆς Οὐκραίνης... Ὅ τότε ὅμως Μέγας Βεζύρης, ὁ πολὺς Φαζήλ Ἀχμέτ πασσᾶς (κιοπρουλοῦ) δὲν ἔδωσε τὰ «τούγια» (ἵππουριδας) τῆς Οὐκραίνης τῷ Δούκα διὰ νὰ μὴ ἔχη, λέγων, Χριστιανὸς τρία τούγια, ἴσια μὲ αὐτόν, μολονότι ὁ Ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας Ἱερεμίας Μογίλας εἶχε τρία τούγια. Αὐθέντευσεν οὖν πέντε φορές... Ἐφυλακώθη εἰς τὸ Βαρσάβι (Βαρσοβίαν) ἔνθα καὶ ἀπέθανε».

1. A. Erbiceanu ἐνθ. ὡς ἀνωτέρω σ. 164.

ΣΤ' Σεραφεῖμ ὁ Β' καὶ ἡ ἐκλογή του εἰς τὸ Σιναϊτικὸν Μετόχιον τῆς Πόλεως (1757—1761).

Ἡ ἐκλογή τοῦ Οἴκουμεν. Πατριάρχου Σεραφεῖμ β' εἰς τὸ Σιναϊτικὸν Μετόχιον τῆς Κων)πόλεως καὶ ἡ διανυκτέρευσις του εἰς τὸ αὐτὸ Μετόχιον κατὰ τὴν πρώτην νύκτα τῆς Πατριαρχείας του εἶναι διὰ τοὺς Ἡπειρώτας ἰδιαίτερος δεσμός των μὲ τὸ Σινᾶ Σεραφεῖμ β' ὁ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως κατήγετο ὡς γνωστὸν ἀπὸ τὸ Δέλβινον. Ἦτο τέκνον τῆς πολυπαθοῦς ἐκείνης πόλεως τῆς «ἐλέφ ἀσπόνδων φίλων καὶ ἀμειλίκτων συμμάχων τῶν Ἑλλήνων» δουλεύουσης ἀκόμη Βορείου Ἡπείρου μας. Τύσον ἔντονος ἀνὰ τοὺς αἰῶνας εἶνε ὁ ἐλληνισμὸς τῶν ἀτυχῶν τέκνων της ὥστε καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἐκμωαμεθανισμέα νὰ τραγουδοῦν ἐλληνικὰ τὰ κλέη τῶν ἡρώων τους. Ὁ Χατζῆ Σεχρέτης, τέκνον τοῦ σχηματισμένου ἀπὸ πανσπερμίαν φυλῶν «ἔθνους — μιλλέτ» τῶν Μωαμεθανῶν καὶ ἐχθρικώτατος πρὸς τοὺς «ἀπίστους» Ἑλληνας, ἐλληνικὰ ἔγραψε τὴν «Ἀλη — πασσιάδα» του. Ἀσφαλῶς σύμφωνα μὲ τὴν παράδοσιν. Καὶ μὲ ὑπόδειγμα πῶν μακρυνῶν συμπαιριώτην του Σταυρινὸν τὸν Βεστιάριον, πού μὲ τὸ ἔπος του «Ἀνδραγαθίαις Μιχαὴλ Βοεβόδα» ἐξύμνησε τὰ πολεμικὰ κατορθώματα τοῦ «αὐθέντιου» του, καὶ πού νοσταλγικώτατα, ἀπὸ τὰ ξένα καὶ τὰ μακρυνὰ ἀιέφερε μὲ καμάρι τὴν πατρίδα του:

Ἄν θέλετε νὰ μάθετε καὶ μένα τὴν
[Πατρίδα
Μαλσιανὴ ἢ χώρα μου τοῦ Δέλ-
βινου μερίδα.

Ἡ «χώρα» του κατήνησε νὰ ἔχη, στὰ 1874, πληθυσμὸν 26 μόνον ἐλληνικῶν οἰκογενειῶν καὶ νὰ μὴ ἔχη σχολεῖο. Ὁ ἄλλος πληθυσμὸς της ἐχάθηκε μέσα στὴν ἄβυσσον τοῦ μωαμεθανισμοῦ. (2)

2. A. Papica Ilariana, Tesaura di monamente istoriche pentra Romaniaa, Bucaresti 1862 p. 273.

Πρβλ. Κ. Σάθα, Νεοελληνικὴ Φιλολογία σελ. 410.

Ὁ ἀτυχῆς ποιητῆς Σταυρινὸς αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐρρίφθη εἰς τὸ δεσμοτήριον τῆς Βιστριτζας. Ἐλευθερωθεὶς ἐφρονεῖθη

Ἡ πατριαρχεία Σεραφεῖμ τοῦ Β' ἂν καὶ βραχύβιος (ἀπὸ τῆς 22 Ἰουλίου 1757 ἕως 26 Μαρτίου 1761), εἶνε ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσα. Οἱ περισσότεροὶ τὴν ἀντιπαρῆλθον μὲ γενικότητος. Ἴσως διότι δὲν ἤθελαν νὰ διεγείρουν τὸν πάντοτε καχύποπτον χόλον τῶν κρατούντων ἐξ αἰτίας τῆς στάσεως ποὺ ἐτήρησε κατὰ τὰ Ὀρλωφικά. Ἄλλ' ὁ Δελβινιώτης Πατριάρχης ἂν καὶ παραριγμένος εἰς τὰ ἡμίφωτα τῆς λήθης εἶνε παρ' ὅλα αὐτὰ προσωπικότης φαινή καὶ ἐξέχουσα. Συνεισφέρομεν μικρὰν συμβολὴν εἰς τὴν ἐντόνως ἑλληνικὴν ἱστορίαν του.

Κυρία πηγὴ μας εἶνε καὶ εἰς τὸ θέμα αὐτὸ ὁ μοναδικὸς Χρονογράφος ποὺ ἀνέδειξε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας τοῦ τὸ Γένος μας: ὁ Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάντης, μέγας διανοούμενος τῆς ἐποχῆς του, ἔξοχος ἰατρός καὶ πρὸ παντὸς Χριστιανὸς εἰσεβέστατος. «Τούτω τῷ ἔτει, —1760,— Ἰουλίου τῆ 26 ἡμέρα Δευτέρα, ἔγινε ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Σεραφεῖμ Β. Σκευοφύλαξ τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, μητρὸς καὶ εὐεργέτιδος», (1) γράφει μὲ πηγαίως ἀναβλύζουσαν εὐλάβειαν. Ἐκδηλώνει τὴν ἐγκραυχίαν του διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ὀφφίκιον ὅπως ὁ στρατιώτης ὅταν τοῦ ἀπονέμεται ὁ πολεμικὸς σταυρός. Τρόφιμος τῶν ἐν Παταβίῳ πανευρωπαϊκῆς φήμης Σχολῶν εἶχε διωπρέψη καὶ ὡς διπλωμάτης ὁ ραγιαῖς αὐτὸς καὶ ὁ ὑπόδουλος. Ὡς εἰδικὸς πληρεξούσιος τῆς Τουρκίας διὰ τὸν «μουκιαλεμέ», διὰ τὰς προφορικὰς συζητήσεις δηλ., αὐτὸς διεπραγματεύθη καὶ ἐπέτυχε τὴν μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ρωσσίας εἰρήνην κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην ἐποχὴν.

Ἐγνώρισε καλὰ τοὺς Σιναίτας καὶ τὸ Σινᾶ, «ὡς διατρίψας ἐν Αἰγύπτῳ, —ὅπως γράφει ὁ ἴδιος(2),— ἔτη πέντε μετὰ τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Αἰγύπτου αὐθέντου μου Ραγῆπ Μουχαμέτ πασοᾶ», τοῦ ὁποίου ἦ ὁ ἀρχίατρος. Εἰς τὸ Κάϊρον τότε συνέγραψε, τῷ

ὑστερον μετὰ τοῦ υἱοῦ του ἀδίκως καὶ παραλόγως ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Βρεβόδα...

Τὸ ἔπος τοῦ ἐδημοσιεύθη ἐν Βενετίᾳ εἰς τὴν Τυπογραφίαν τοῦ «Γλυκέως» τῷ 1668.

1. Τὰ μετὰ τὴν Ἄλωσιν σελ. 383.

2. Τὰ μετὰ τὴν Ἄλωσιν σελ. 567.

1745, ἓνα ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς Χρονογραφίας του, «τὰ Μετὰ τὴν Ἄλωσιν», «διὰ τῆς Ἀναγνώσεως τῶν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Σιναϊτῶν, τῇ σωζομένη ἐν τῷ Μετοχίῳ αὐτῶν τῶν ἐν τῇ Τζουβανίᾳ, ἧτις ἐστὶν ἀγία τις τοῦ Καίρου(3)». Τὸ σπῆτι τοῦ ἄλλωστε εἰς τὴν Βασιλεύουσαν ἦτο εἰς τὸν ἴδιον μὲ τὸν Σιναϊτικὸν ναὸν, τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου α ἱ γ ι α λ ὀ ν.

* *

Ἡ πατριαρχεία τοῦ προκατόχου του Καλλινίκου τοῦ Γ. ἦτο ἐξαιρετικὰ τεταραγμένη «διὰ τὴν διάδοσιν ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὴν αἴρεσιν καὶ τὸ δόγμα τῶν ἑτεροδόξων Λατίνων καὶ ὅτι παροικῶν ἐν τοῖς περὶ τὸν Γαλατᾶν τῇ συνδρομῇ τῶν δυτικῶν προήχθη εἰς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ ὅτι τὸν Παναγιώτατον Κύριλλον τὸν Ε. τοῦ θρόνου ἐξέσωσεν προφανῶς ὑπὸ τῶν Δυτικῶν μισούμενον». (4) Ὁ φιλορθόδοξος λοιπὸν Μέγας Β. ζύρης Ραγῆπ Μεχμέτ πασοᾶς μεταπεψάμενος τὸν Καλλινίκον εἰρηκτῆ παραδίδωσι. Καὶ μηνύει τοῖς Ἀρχιερεῦσι ἐκλέξασθαι Πατριάρχην, —γράφει ὁ Κομνηνὸς Ὑψηλάντης. (5) Διὸ συναχθέντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τῇ κατὰ τὸν Παλατᾶν ἐκλέγουσι τὸν Φιλιππουπόλεως Σεραφεῖμ. Καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν Αὐλὴν (=εἰς τὸ Μέγαρον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης), ἐφόρεσεν ὁ Πατριάρχης χ λ α μ ὺ δ α (=γούναν) καὶ ἐζήτησαν κοινῶς νὰ ἐξορισθῇ ὁ Καλλινίκος εἰς τὸ Σινᾶ. Ὁ καὶ γέγονε. (6) Καὶ τῇ ὑστεραίᾳ 30 Ἰουνίου 1757 ἔγινεν ἡ μετάθεσις τοῦ Σεραφεῖμ.»

* *

«Πρὸ δύο ἡμερῶν, —γράφει ὁ αὐτὸς Ἀθ. Κομνηνὸς Ὑψηλάντης τὴν 11 Αὐγούστου πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας

3. Τὰ Μετὰ τὴν Ἄλωσιν σελ. 161.

4. —Τὰ Μετὰ τὴν Ἄλωσιν σελ. λ.

—Χουρμουζάκη XIII σελ. 161.

Σιναίτης, —ὁ ἀρχ. Γερμανὸς Ἀφθονίδης, ἐξέδωκε τῷ 1870 τὸ ἔργον του «τὰ Μετὰ τὴν Ἄλωσιν». Καὶ εἰς τὸ Σιναϊτικὸν Μετόχιον τοῦ Καίρου διασώζεται τὸ χειρόγραφόν του.

5. Τὰ Μετὰ τὴν Ἄλωσιν σελ. 376.

6. Ἐξορισθεὶς ἀφίχθη εἰς Σίναϊον τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1757. Ἐκεῖ ἐφησύχασε μέχρι τῆς 21 Ἰανουαρίου 1761 ὅποτε ἀπέδρασε. Εἰς Σίναϊον εἶχον ἐξορισθῆ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν καὶ ἄλλοι Ἀρχιερεῖς. Καὶ ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ Γ. δύο φορὰς.

Ματθαῖον τὸν Ἄνδριον,⁽¹⁾ —προτοῦ νὰ ἐξωσθῆ ὁ Καλλίνικος ἐξελέγημεν ἡμεῖς ὑπὸ πάντων τῶν συναδελφῶν Ἀγίων Ἀρχιερέων, εὐγενεστάτων ἀρχόντων καὶ ὄλων τῶν Χριστιανῶν εἰς τὸ νὰ ἀναλάβωμεν τὴν Πατριαρχικὴν διοίκησιν τοῦ Οἴκου. Θρόνου καίτοι μὴ θέλοντες. . .»

Εἶνε λίαν ἀξιωματόνευτος ὁ λόγος πού ἀπηύθυνεν εἰς τὸν νεοεκλεγέντα Πατριάρχην ὁ Μέγας Βεζύρης Ραγῆπ πασσᾶς. Τὸν παραλαμβάνομεν ἀπὸ σύγχρονόν του συγγραφέα⁽²⁾: «Παράδοξος ἔδοξε ἡ προσταγὴ τοῦ ὑπερτάτου Ἐπιτρόπου Ραγῆπου ἐν τῇ παραστάσει τοῦ ψηφισθέντος Πατριάρχου Σεραφεῖμ εἰπόντος πρὸς αὐτὸν αὐτολεξεῖ:

— «Ὁρθοδοξίαν γκιόζέιν» (Δηλ. Φιλάτατε ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὴν ὀρθοδοξίαν).

«Ἄλλὰ τοῦτο συνετῶς ἅμα καὶ πολιτικῶς ἐξεφώνησε, βουλόμενος καταπαῦσαι τὰ σκάνδαλα καὶ τὸν λαὸν καθησυχᾶσαι καὶ πρὸς τὸ ἴδιον ἔργον τὸν Πατριάρχην ἀπευθῆναι μὴ προσβλέποντα μηδὲ πτοούμενον τὰς ὑλακὰς τῶν ὑπεναντίων». . .

«Λαβόντες τὰ συνήθη καθβάδια, —γράφει ἄλλος σύγχρονος ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένους Σέργιος Μακρῆς,⁽³⁾ — εἰς βεβαίωσιν τῆς ἐκλογῆς ἐπανῆλθεν ἐν δ ὀ ξ ω ς εἰς τὸ Πατριαρχεῖον». Ἐπέστρεψεν ἄλλαις λέξεσιν μετὰ μεγάλης πομπῆς περιστοιχιζόμενος ἀπὸ τιμητικὸν στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα».

«Ἀργὰ τὴν νύκτα (κατ' ἄλλην ἀφήγησιν συγχρόνου) ἐφόρεσε τὴν χλαμύδα» τοῦ πατριαρχικοῦ ἀξιώματος.

Ἀργὰ τὴν νύκτα συνεπῶς ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὸ Βεζυρικὸν Μέγαρον καὶ ἡ Πατριαρχικὴ πομπή. Κατέβηκε πρὸς τὸ Σιρκετζῆ. Καὶ ἀπὸ τὸν χώρον τῆς πάλαι ποτὲ Βυζαντινῆς Μονῆς τοῦ Ἀντωνίου ἢ Καλέως ὅπου

1. Ὁρθοδοξία, τόμ. ΙΑ. σ. 203.

2. Διὰ τὸν γνώριμόν του Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Ματθαῖον ὁ Κομνηνὸς Ὑψηλάντης γράφει (τὰ Μετὰ τὴν Ἄλωσιν σελ. 356, ἔτος 1747) ὅτι ὁ φιλόμοσος αὐτὸς Πατριάρχης ἐξεπλήρωσε τὰ χρεῖα τοῦ προκατόχου του Κοσμᾶ τοῦ Γ., ὅτι ἐπεσκεύασε τὸ Πατριαρχεῖον καὶ ὅτι ἐπεμελήθη τὰ βιβλία τῆς Βιβλιοθήκης πάντῃ ἡμελημένα, τῆς ἀνοίας καὶ ἁμμου καταγέμοντα καὶ σχεδὸν ἀνεζωογόνησε τὴν νεκρωθεῖσαν αὐτὴν παροικίαν Ἀλεξανδρείας.

3. Ὁρθοδοξία τόμ. ΙΑ. σ. 204 σημείωσις.

Κ. Σάθα, Γ. 412.

ὀλίγα ἔτη βραδύτερον ἐκτίσθη ὁ Τουρμπές (=μαυσωλεῖον) τοῦ Σουλτάνου Ἀβδουλ Χαμῆδ τοῦ Α. ἔφθασεν εἰς τὸ Βαχτσέ καπού, τὴν Ὁραϊαν Πύλην τῶν Βυζαντινῶν τειχῶν. Καὶ ἐπῆραν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἀπὸ τὸ «Πέραμα» τὸν δρόμον τοῦ αἰγιαλοῦ ἔξω καὶ κατὰ μῆκος τῶν θαλασσίων τειχῶν πού ἐξαφανίζονται σήμερον ὡς ἄχρηστα. Ὅταν ὅμως ἡ πομπὴ ἔφθασεν εἰς τὸ Φανάριον εὔρε κλεισμένους τὲς καστρόπορτες, πού ὄδηγοῦσαν στὸν Πατριαρχικὸν Ναόν. Κλεισμένη καὶ τὴν Καστρόπορτα τοῦ Πύργου πού μιὰ φορὰ κι' ἓναν καιρόν,⁽²⁾ ἦτο χριστιανικὸς ναὸς: ὁ μικρὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Πύργου. Ὅταν κάποτε ὁ Σουλτάνος καὶ συγχρόνως «Χαλίφης», θρησκευτικὸς δλδ. ἀρχηγὸς τῶν μωαμεθανῶν, μετέβαινε μετὰ πομπῆς εἰς προσκύνησιν τῶν ἐν Ἐγιοῦπ Μουσουλίων καὶ Τεμενῶν, ἔπεσε τὸ ἱερὸν βλέμμα του εἰς τοῦ Πύργου τὴν ἐκκλησίαν. Αὐτὸ ἦτο ὑπεραρκετόν. Μετεβλήθη πάραυτα εἰς τέμενος μωαμεθανικόν.

Ἀπὸ τὸ περιστατικὸν τῆς νυκτερινῆς ἐκείνης πρὸς τὸ Φανάριον πομπῆς τοῦ Πατριάρχου Σεραφεῖμ μανθάνομεν ὅτι τὰ τεῖχη τῆς Πόλεως ἐξακολουθοῦσαν νὰ χρησιμοποιῶνται ἀκόμη διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Πόλεως ὅπως καὶ ἐπὶ Βυζαντινῶν. Εἰδικὴ ὑπηρεσία καστροφυλάκων ἐξακολουθοῦσε νὰ κλείη τὰς Πύλας τῶν τειχῶν μετὰ τὸ ἡλιοβασίλεμα. Ἐμειναν κλεισταὶ μέχρι πρωίας καὶ ἔτσι ἀπεκλείετο ὅλην τὴν νύκτα ἡ δι' αὐτῶν κυκλοφορία τοῦ κοινοῦ. Πολλὰκις εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις ἐκλείαν καὶ τὴν ἡμέραν ὅπως, ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὰς «ἡμέρας τῶν ζ ο ρ μ π ἄ δ ω ν» πού ἐξεθρόνισαν τὸν Σουλτὰν Μαχμούτ καὶ ἀνέβασαν εἰς τὸν θρόνον τὸν Σουλτάνον Ἰβραῆμ (1687). Τότε οἱ ἀποσιτᾶται «ἐσφάλισαν ταῖς Πόρταις τοῦ Κάστρου ἀφίνοντες ἀνοικταῖς μόνον τὸ Μπαχτσέ Καπούση, τοῦ Μπαλα-

4. Κατὰ τὸ ἔτος 1787 ἔγινε Μητροπολίτης Πρεσβέρνης ὁ ἄλλοτε «προεστῶς» τῆς ποτὲ Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Πύργου, τῆς ἐπὶ τῆς Πύλης τοῦ τείχους τοῦ Φαναρίου τοῦνομα Γεράσιμος...» Τὰ μετὰ τὴν Ἄλωσιν σελ. 681. Αἱ σημειώσεις μας ἄς μὴ θεωρηθοῦν περιτταί. Διότι μετὰ τὸν ὄργανισμόν πρὸς δημιουργίαν νέας Πόλεως ὄλο κατακρημνίζονται, καὶ ἀπὸ τὰ θαλάσσια τεῖχη πολὺ συντόμως δὲν θὰ ἀπομείνῃ τίποτε.

τᾶ καὶ τοῦ Ἐδιονὲ καποῦ»⁽¹⁾. Ἐξαιρετικῶς ὁμως τρεῖς ἡμέρας τοῦ Πάσχα κάθε χρονιά ἔμειναν ἀνοιχτὲς οἱ καστρόπορτες τοῦ Διπλοφαναριοῦ.

«Διὰ τὸ ἐγκλεισθῆναι τὰς θύρας (=Πύλας) τῆς Πόλεως οὐκ εἰσῆλθεν ἡ Πατριαρχικὴ Πομπή εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ἀλλ' εἰς τὴν ἔξω τοῦ Κυνηγοῦ ἐκκλησίαν τοῦ Προδρόμου».⁽²⁾

Ἔτσι λοιπὸν ὁ Πατριάρχης Σεραφεῖμ ὁ Β' διενεκτέρευσε εἰς τὸ Σιναϊτικὸν Μετόχιον. Ὁ ἀείμνηστος Σάρδεων Γερμανὸς γράφει ὅτι ἡ ἐκλογή τοῦ Πατριάρχου ἐγένετο εἰς τὸ Σιναϊτικὸν Μετόχιον διότι ἦτο ἀδύνατος ἡ συνάθροισις τῶν Ἀγίων Ἀρχιερέων ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ, ἅτε παραμένοντος εἰσέτι ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τοῦ Πατριάρχου Καλλινίκου τοῦ Γ'. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν εἶνε ἀληθές. Διότι ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι γειτονικοὶ Ναοί, ἔξαρῶμενοι μάλιστα ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου: ὁ Ἅγιος Νικόλαος τοῦ Τζουμπαλιῦ. Καὶ ὁ τῆς «Παναγίας τῆς Μουχλιώτισσας». Καὶ ὁ τοῦ «Ποτηρᾶ». Ἄλλος λοιπὸν ἦτο ὁ λόγος ποὺ ἐπέβλεπε νὰ προτιμηθῆ ὁ Σιναϊτικός:

Ἴσως διότι ὁ Φιλιππουπόλεως Σεραφεῖμ παρεπιδημῶν ὡς Συνοδικὸς εἰς Κων)πολιν εἶχε τὴν κατοικίαν του εἰς τὸ Σιναϊτικὸν Μετόχιον, ἢ καὶ εἰς κάποιον ἀπὸ τὰ λιθόκτιστα Σιναϊτικὰ ἀκίνητα. Ὅπως ὁμως ἀπίθανον.

Ἴσως καὶ διὰ τὸν πιθανώτερον λόγον ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ Σιναϊτικὸν Μετόχιον ἐξακολουθοῦσε νὰ εἶνε, ἀπὸ τοῦ Νικουσίου ἕως τότε ὅπως καὶ βραδύτερον ἕως τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου Α' τοῦ Σιναίου, τὸ κατ' ἐξοχὴν κέντρον καὶ τὸ ἐκλεκτὸν ἐντευκτήριον τῆς ἀνωτάτης Φαναριωτικῆς Κοινωνίας, εἰς τὸ ὁποῖον συνέρρον μετὰ τῶν παρεπιδήμων Ἀρχιερέων οἱ «εὐγενέστατοι ἄρχοντες, οἱ Μεγάλοι Δρα-

γουμάνοι τῆς Πόρτας, οἱ ὑποψήφιοι ἢ καὶ ἐν διαθεσιμότητι Ἠγεμόνες Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, οἱ ἐν Κων)πόλει «ἀποκρισιάρχοι (=καποῦ κεχαγιάδες) των, οἱ «χρησιμώτατοι μαῖστορες τῶν ρουφετίων τῶν γουναράδων, τῶν «τζεβαερτζήδων (=κοσμηματοπώρων) καὶ λοιπῶν. Ὡς γνωστὸν δὲ ἀπὸ τὰ συμβούλια καὶ τὰ διασκέψεις τοῦ Βουλευτηρίου ἐκείνου ἐξηρητᾶτο ἐκάστοτε ἡ ρύθμισις τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῶν ἐθνικῶν μας πραγμάτων.

Τὸ βράδυ λοιπὸν ἐκείνο ὁ ἀναμφισβητου ὀρθοδοξίας, Πατριάρχης Σεραφεῖμ ὁ Β' ἐφιλοξενήθη εἰς τὸ Μετόχιον τῶν Σιναϊτῶν, ἐνῶ οἱ «εὐγενέστατοι ἄρχοντες καὶ ἄρχιερεῖς» προετοίμαζον τὰ τῆς ἐξορίας τοῦ «λατινόφρονος» προκατόχου του εἰς τὸ Σιναϊον. Ἐξέχοντες ὁμογενεῖς εἶχον τότε τὴν οἰκονομικὴν διοίκησιν τοῦ Μετοχίου ἐκείνου τῶν Σιναϊτῶν:

—ὁ Χατζῆ Ἀσλάνης ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ ἐπιλεγόμενος Τζεβαερτζῆς (=κοσμηματοπώλης). Πρὸς αὐτὸν ἀποτείνει ἐξ Ἰωαννίνων τὴν γνωστὴν ἐπιστολὴν του ὁ πρωτοσύγκελος Σιναϊτῆς Γρηγόριος.

—ὁ κροίτζης Σκαρλατάκης ὁ «γούναρις» τὸ ἐπάγγελμα.

—ὁ Χατζῆ Μιχαλάκης Δογάρης.

Μισθωτὴς Σιναϊτικοῦ ἀκινήτου ἦτο τότε καὶ ὁ Δραγουμᾶνος τῆς Πόρτας Νικόλαος Καριτζᾶς καὶ ὁ γαμβρὸς του ὁ ἐξ Ἰωαννίνων Στέφανος Μίσιουγλιν ὁ ἀποκρισιάρχος τότε τοῦ αὐθέντου τῆς Μολδαβίας,

—καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐξέχοντες.

Πολλοὺς ἀπὸ αὐτοὺς ἀγέδειξε μετ' ὀλίγον ὁ Πατριάρχης Σεραφεῖμ ὁ Β' διὰ τοῦ ἀπὸ 30 Νοεμβρίου 1757 ἐγγράφου του «Ἐπιτρόπους τοῦ Κοινοῦ».⁽³⁾

(Συνεχίζεται)

1. Κ. Ἐρβιτσεάνου.

2. Ὁρθοδοξία, τόμ. ΙΑ' σελ. 203.

1. Περιοδικὸν Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγου Κων)πόλεως. Παράρτημα Κ—ΚΒ τόμου σ. 109.

ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ ΖΙΤΣΑΙΑΣ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΥΜΜΙΚΤΑ

Η "ΚΥΡ" ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΙΝΑ, (')

Δέν τῶπραξες καλά, μπό, μπό, μπό, μπό!
Κύρ' Ἀναγνώσταινα. (')

Τέτοια κόρη ποῦχες σκύλλα
καί τήν ἔστειλες γιά ξύλα.

Δέν τήν ἔστειλα
τήν ὀλιγόημερη.
Εἶδε τσ' ἄλλες πᾶν γιά ξύλα
κίνησε κι' αὐτή ν' ἦ σκύλλα.

Τὸ κοπέλλι τους
κι' ὁ χουσιμεκιάρης τους,
πάει τῆς ἔκανε καρτέρι
καί τήν πιάνει ἀπὸ τὸ χέρι.

Ἐγὼ ἐρὲ χαραμὴ
σοῦ ζύμωνα ψωμί.
Καί ψωμί θὰ μοῦ ζυμώσης
καί φιλι θε λὰ μοῦ δώσης.

Ὁμορφο, καί στὸν τόπο ποῦ γεννήθηκε
ἀγαπημένο, τοῦτο τὸ Ἠπειρωτικὸ διαμάντι.
Τ' ἀκοῦς στὸ λόγγο, σι' ἀμπέλια, σιὰ χω-
ράφια, γιὰ ν' ἀλαφρώνει τὴ βαρειά δουλειά
σιὰ πανηγύρια καί σις γιορτές, γιά νὰ
συνδουλίζει τὴ χαρά, καί νὰ φουντώνει τὸ
κέφι, μὲ τὸν εὐθυμο γλυκόσυρτο σκοπὸ
του, τὸν ἠχηρὸ λόγγο του, τὸ λυγερὸ τσά-
κισμα τῆς στροφῆς του καί μ' ἐκείνη τὴ
χτυπητὴ ἐπωδὸ:—μπώ, μπό, μπό, μπό!
. Κύρ' Ἀναγνώσταινα.

Ἀξίζει νὰ τὸ κυττάξουμε καί νὰ τὸ
στοχαστοῦμε κάπως περισσότερο.

Τί τάχα νᾶηταν αὐτὴ ἡ Κύρ' Ἀνα-
γνώσταινα καί ποῖδ τὸ ποῦ αὐτὴ «δέν τῶ-
πραξε καλά», γιά νὰ γίνῃ τραγούδι καί
νὰ διακωμῶνεται χρόνους καὶ καιροῦς, ὄχι
πιὰ σὰ στίγμα πρὸς αὐτὴ, ποῦ ἦταν ὁ ἀρ-
χικὸς σκοπὸς του, μὰ σὰ χαρὰ κι' αἰσθη-
τικὴ ἀπόλαυση, ὅπως κάθε καλλιτεχνικὴ

ἐκφραση, ποῦ θὰ βάλῃ πάνω τῆς τὴ βασι-
λικὴ σφραγίδα τῆς ἡ ὁμορφιά:

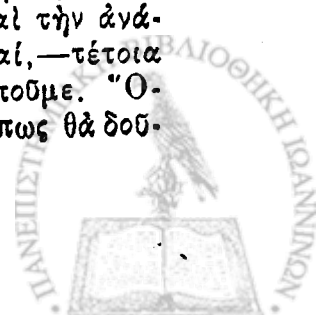
Ἀρχόντισσα θᾶηταν, δίχως ἄλλο, ἡ Ἀ-
ναγνώσταινα μὲ ὑπόληψη καί ὄνομα στὸ
χωριό. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ του τὸ τραγούδι,
αὐτὸ μᾶς ὑποδηλώνει μὲ τὴν προσφώνηση:
«Κυρ' Ἀναγνώσταινα». Ἐκτὸς ὅμως ἀπ'
αὐτό, μᾶς ἐνισχύει σ' αὐτὴ μας τὴν ὑπό-
θεση κι' ἄλλος του στίχος: —«Τὸ κοπέλλι
τους κι' ὁ χουσιμεκιάρης τους». (')

Τὸ σπῆτι τῆς λοιπὸν θᾶηταν πλούσιο,
μὲ πολλὰ κτήματα γιά νᾶχει καί κσιπέλλι.
Ἡ Κυρ' Ἀναγνώσταινα δέν ἦταν ἕποια
νάνα. Ἴσως μάλιστα γι' αὐτὸ κι' ἡ ἐπί-
κρισή τῆς ἦταν μεγαλείτερη. Ἡ ἐπιτίμησι
τῆς κοινῆς γνώμης στρέφεται καθὼς βλέ-
πουμε μόνο πρὸς αὐτὴ. Αὐτὴ ἦταν ἡ Μάνα
κι' αὐτὴ ὄφειλε νᾶχη τὸ νοῦ τῆς ἀγρυπνο.
Πολλὰ εἶναι τὰ δημοτικὰ τραγούδια, σιὰ
ὁποῖα ἡ Μάνα ἐμφανίζεται στενὰ δεμένη
μὲ τὴ ζωὴ καί τίς πράξεις τῶν παιδιῶν τῆς.

Ἔτσι κι' ἐδῶ, πολὺ σωστά, κατὰ τὴν
ἀντίληψη τοῦ λαοῦ, σ' αὐτὴ πέφτει τὸ
δάρος. Ὁ Ἀναγνώστης, δέν ἀναφέρεται
καθόλου. Ὁ πατέρας δέν εὐθύνεται. Δέν
ἦταν ἡ δουλειά του, νὰ παρακολουθεῖ τὰ
καμώματα τῆς θυγατέρας του.

Ἡ κόρη θᾶχε φαίνεται, καί κάτι στὸ
παθητικὸ τῆς. Κάτι θᾶχε ψιθυριστὴ, χωρὶς
ἄλλο. Δὲ μπορεῖ, κάπως θὰ ἐρωτοτροποῦσε
μαζύ τῆς τὸ νιὸ κοπέλλι. Κι' αὐτὴ, ἂν ὄχι
τίποτε ἄλλο, θὰ τὸ ἀνεχόταν. Αὐτὸ μᾶς
κάνει νὰ τὸ ὑποψιαστοῦμε ὁ μετέπειτα στί-
χος. «Τέτοια κόρη (') ποῦχες» . . .

Ἡ λέξι βέβαια «τέτοια» μπορεῖ νὰ
ἐχη δύο ἐννοιες. Τὴν καλὴ καί τὴν ἀνά-
ποδη. Θὰ μπορούσε νὰ ἐννοεῖ καί,—τέτοια
ὁμορφη, τέτοια χαϊδεμένη, νὰ ποῦμε. Ὁ-
μως, ἡ ἀπάντησι τῆς Μάνας, ὅπως θὰ δοῦ-

με στον παρακάτω πάλι στίχο, μᾶς ἐμποδίζει νὰ τὸ ἐξηγήσουμε. ἔτσι. Θὰ σταθοῦμε ἀναγκαστικά στὴν ἄλλη ἔννοια:—Τέτοια ἀστοχαστὴ τέτοια ἐλαφρούτσικη καὶ . . . τὰ παρόμοια. Σὰν ὁ στιχοπλόκος νὰ τῆς λέει.—Ποῦ τᾶχες τὰ μάτια σου ἐσὺ κυρὰ Μάνα; Δὲν εἶδες τίποτε; Δὲ στοχάστηκες τίποτα; Τί θὰ κάνης τώρα; καὶ πῶς θὰ ξεπλύνης τὴ ντροπὴ;

Τὰ λόγια τοῦ τραγουδιοῦ τ' ἀκολουθεῖ ἢ ἐπωδός:—μπῶ, μπῶ, μπῶ, μπῶ! Αὐτὴ, δὲν μπῆκε ἔτσι ἀπλᾶ κι' ὡς ἔτυχε. Ἔχει ἄμεση καὶ θαυότερη σχέση με τὸ τραγοῦδι. Θὰ πῆ ἐδῶ:—'Αλίμονο σὲ σένα! συμφορὰ σου σὰ νὰ λέμε. —Μπῶ, μπῶ! τί ἔπαθα—λένε σὲ πολλὰ χωριὰ τῆς Ἡπείρου. Τί κακὸ ἔπαθα δηλαδὴ. Γι' αὐτὸ κι' ὁ ποιητῆς λαός, διάλεξε αὐτὴ τὴν ἐπωδὸ γιὰ τὸ τραγοῦδι τῆς Ἀναγνώστυνας.

Ὅμως, τί ἔκανε αὐτὴ ἢ Μάνα κι' ἐπικρίνεται τόσο; Ἡ κοινὴ γνώμη, ὅσο ἐρα ἀπὸ τὸ «κατηγοῦ» τοῦ πρώτου στίχου, σὰν νὰ τὸ καλοσκέφτεται καὶ σταματᾷ τὴν καυστικὴ διάθεση:—Τί νάφταιξε κι' αὐτὴ ἢ ἔρμη; σὰν ν' ἀπαντᾷ ὁ ἴδιος ὁ λαός. Γι' αὐτὸ καὶ βάζει στὸ στόμα τῆς Ἀναγνώστυνας τὴν ἀπάντηση:—«Δὲν τὴν ἔστειλα, τὴν ὀλιγόημερη. . .».

Ἡ ἀπόκριση τῆς πληγωμένης Μάνας εἶναι σοβαρὴ καὶ εἰλικρινής. Ἀπαντᾷ κατ' εὐθεῖαν, πρόσωπο με πρόσωπο. Δὲν πασχίζει νὰ καλύψῃ τὴν κόρη τῆς. —Γιὰ νὰ τὸ λέει ὁ κόσμος, κάτι θὰ συμβαίνει. Δὲ θγαίνει εὐκολὰ τέτοια κουβέντα γιὰ μιὰ ἐνάρετη κοπέλλα. Θὰ μπορούσε θέβαια νὰ τὴν εἶχε στείλει κι' ἢ ἴδια. Γιατί ὄχι; Μὰ ἐδῶ, φαίνεται πῶς ἢ κόρη τῆς, μόνη τῆς τὸ εἶχε γυρέψει. Μπορεῖ μάλιστα καὶ νὰ εἶχε ἐπιμείνει. Τὸ τραγοῦδι, αὐτό, δὲν τὸ λέει. Ἐμμεσα, ὅμως συμπεραίνεται.

Κι' ἢ Ἀναγνώστυνα, μέλος κι' αὐτὴ μιᾶς κοινωνίας, με ἀυστηρὰ τὰ ἦθη, μέσα στὴν ὅποια κι' ἢ ἴδια ζῆ. ὕψωνεται πάνω ἀπὸ τὸ μητρικὸ φίλτρο κι' ἐνώνεται με τὴν κοινὴ γνώμη. Ἔτσι, ἀποκαλεῖ τὴν κόρη τῆς «ὀλιγόημερη». (5)

Θὰ προτιμοῦσε νὰ ἦταν ὀλιγόημερη ἢ ἢ πολυχαϊδεμένη τῆς παρὰ ντροπιασμένη. (6) Ἄν καὶ ἢ κόρη εἶταν ἐντελῶς ἀθῶα, τότε ἢ Μάνα θὰ καταφερόταν μονάχα ἐναν-

τίον τοῦ ὑπηρέτη. «Εἶδε το' ἄλλες πᾶν γιὰ ξύλα . . .». Καὶ νὰ μὴν ἤθελε, πάλι νὰ τὴν ἀφήσῃ πῶς θὰ μπορούσε νὰ τῆς τὸ ἀρνηθῆ;

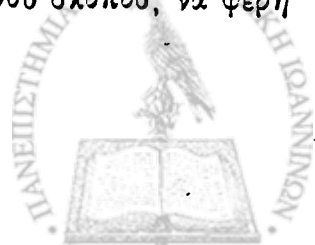
Εὐλα ἦταν αὐτά, δὲν ἦταν μιὰ ὁποιαδήποτε δουλειά. Δὲν ἦταν σκάλισμα, δὲν ἦταν θέρος. Ἦταν ξύλα. Τρίδιπλος ὁ σκοπὸς τους.

Ὁ πρῶτος—ποῦ μ' ἔδρα ταῦτα θὰ μπορούσε καὶ νὰ παραμεριστῆ, ἦταν ὁ πρακτικός: Νὰ κουβαληθοῦν τὰ ξύλα γιὰ τὴν λάτρα τοῦ σπιτιοῦ. Ἡ Μάνα ἐδῶ, θὰ μπορούσε ν' ἀπαντήσῃ—«Ἔχουμε τὸ κοπέλλι, μὴν' μάτια μ' γιὰ τὰ ξύλα, γιατί νὰ παιδευτῆς ἐσὺ; Κάτσε στὸν ἀργαλειό σου, νὰ ξεφάνης τὰ καλότυχα. Ἔχεις τόσα ἀκόμη νὰ τελειώσης. . .» Γιατί, σὰν ἀρχοντοπούλα, ποῦ σίγουρα θάταν, θὰ τοίμαζε καὶ πλούσια προῖκα.

Τότε ἢ κόρη θὰ πρόβαλε τὸν δεύτερο λόγο:—Κίνησαν ὄλες οἱ φιληνάδες μου, Μάνα! ἄς πάω κι' ἐγώ—.

Τὰ ξύλα, γιὰ τὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ, δὲ λογιάζονται γιὰ δουλειά, ὅσο κι' ἂν εἶναι βαρὺς ὁ κόπος τους, ἀλλὰ μᾶλλον γιὰ διασκέδαση. Γι' αὐτὸ καὶ στοὺς γάμους, τὸ κουβάλημα τῶν ξύλων ποῦ θὰ χρειαθοῦν γιὰ τὶς προετοιμασίες τους—φαγητά, ψωμί, πῆττες, γλυκύσματα— γίνεται ἀπὸ κορίτσια καὶ παίρνει χαρακτῆρα πανηγυρικό. Εἶναι λοιπὸν, μιὰ μέρα χαρᾶς.

Αὐγὴ ἀκόμα, τὰ κορίτσια, ξεκινοῦν, καθάλλα στὰ ζῶα με γέλοια καὶ τραγοῦδια γιὰ τὸ θαύσκιο λόγγο. Ἐκεῖ, ἀφοῦ κόψουν τὰ ξύλα, θὰ στρωθοῦν κάτω ἀπὸ τοὺς πυκνοὺς ἰσκιους καὶ θὰ προγυμναστοῦν στὰ τραγοῦδια τοῦ γάμου, τοῦ χοροῦ, τῆς τάρλας. Ἐκεῖ, μακριὰ ἀπὸ τὸ χωριό, θ' ἀντηχῆσουν ὀμαδικὰ οἱ ὀροστερές, χαρούμενες φωνές τους κι' ὁ λόγγος θ' ἀντιλαλήσῃ ἀπὸ τὰ γέλοια καὶ τὰ τραγοῦδια. Ἐκεῖ ὁ «Μέγας Πᾶν», κρυμμένος σὲ κάθε γωνίᾳ, θὰ τὶς καμκρώνῃ, κι' οἱ ἀδερφεῖς τους οἱ Ἀμαδρυάδες, θὰ θγοῦν κι' αὐτές, ἀπ' τοὺς κορμῶδες τῶν δένδρων κι' ἀθέατες θὰ ἐνωθοῦν μαζί τους. Πῶς τώρα ν' ἀρνηθῆ ἢ Μάνα μιὰ τέτοια διασκέδαση στὴν κόρη τῆς, δταν μάλιστα γίνεται κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη τοῦ ἀξιέπαινου σκοποῦ, νὰ φέρῃ στὸ σπῆτι ξύλα;

Ὁ τρίτος λόγος, δὲ δείχνεται. Ὅμως οἱ Μάνες, τὸν μαντεύουν καὶ καμαρώνουν κρυφὰ τὴν προκοπὴ τῆς θυγατέρας.

Τὸ κέψιμο κι' ἢ μεταφορὰ τῶν ξύλων, φανερώνουν τὴν ἀξιοσύνη τῆς κοπέλλας. Κι' αὐτὴ ἡ φήμη γιὰ ἔπαια τὴν κερδίση, ἀποτελεῖ προσὸν γιὰ τὴν παντρεία της: — Τὶ ξύλα θὰ κόψη, πῶς θὰ τὰ φορτώσῃ ὁμορφα καὶ μὲ ἰάξη. Νὰ τὴ δούρῃ στὸ γωριὸ τ' ἀπόσπερνο, καθὼς θὰ γυρίζει καὶ νὰ ποῦνε. — Χαρὰ στὴν τσοῦπρα καὶ τὴν ἀξιοσύνη της. Χαρὰ σ' ὅποιον τὴν κἀνει ταῖρι.

Ἔτσι κι' ἢ Ἀναγνώσταινα, μῶ, μῶ, μῶ, μῶ, ξεκίνησε τὴ θυγατέρα της γιὰ τὰ ξύλα.

Ὅμως στὸ δρόμο, ἐξελίχθησαν ἄλλα πράγματα.

«Τὸ κοπέλλι τους . . . πάει τῆς ἔκανε καρτέρι, καὶ τὴν πιάνει ἀπὸ τὸ χέρι».

Πηγαιμένος ἀπὸ τὰ πρὶν ἓ νιός, μόλις θῆκουσε, πῶς ἢ κόρη θὰ πάει γιὰ ξύλα, θὰ «σκαπέτησε ἀρέντα» καὶ θὰ κρύφτηκε στὰ πυκνὰ χαμόκλαδα περιμένοντας. — Καὶ καλὰ, αὐτὸς, πῆγε καὶ περίμενε· ὅμως ἐκείνη, πῶς νὰ ξέκοψε ἀπὸ τὴ συντροφιά κι' ἀπόμεινε μόνη; Ἄν ἦταν ἀντάμα μὲ τις ἄλλες, ὁ νέος δὲν θὰ ἐπιχειροῦσε ποτὲ ἓνα τέτοιο τόλμημα. Μήπως; . . .

Τὸ τραγούδι δὲ μᾶς λέει τίποτε. Ὅμως ἔμας, δὲ μᾶς ἐμποδίζει καὶ τίποτε νὰ κάνουμε τὴ σκέψη, πῶς ἢ κοπέλλα, γιὰ λίγο—λίγο καὶ σκόπιμα, ἀφίνοντας χαλαρὸ τὸ χαλινάρι τοῦ ζώου, ἔμεινε τελευταία καὶ ξέκοψε. Ἡ συνενόηση, βέβαια, δὲν ἔγινε ἀπὸ τὰ πρὶν στὰ φανερά.

Ἡ νεανική της ὅμως καρδιά, θὰ τῆς τὸ προμηνοῦσε. Θὰ προχωροῦσε ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ ὄλοπράσινα μονοπάτια, μὲ μιὰ γλυκειὰ τρεμουῖα μέσα της. — Καὶ νά! Σ' ἓνα στρίψιμο τοῦ δρόμου, τ' ἄλογο θὰ σταμάτησε μὲ χαρούμενο χλιμίντρισμα. Πρόσωπο γνῶριμο τοὺς ἔκοψε τὸ δρόμο. Ἡ λαχτάρα, ἢ ἀναμονὴ κι' ἢ ἀγάπη τοῦ δίνου θάρρος καὶ τολμᾶ. — «Τὴν πιάνει ἀπὸ τὸ χέρι . . .».

Ἡ κόρη, τί ἔκανε τότε; Τὸ δέχτηκε χωρὶς καμμιά ἀντίσταση; Ὅχι. Ὁ λαὸς δὲν τὸ ρίχνει τόσο χαμηλά. Τὴν κοπέλλα τὴ θέλει νὰ κινεῖται πάντοτε μέσα στὰ

σύνορα τῆς λογικῆς καὶ τοῦ φόβου. Ὁ λαὸς θέλει τὴ γυναῖκα φύλακα τῆς τιμῆς καὶ τῶν παραδόσεων. Κι' ἔτσι μᾶς παρουσιάζεται κι' ἐδῶ μὲ τὴν διαμαρτυρία της. — «Ἐγὼ βρὲ χαραμὴ, σοῦ ζύμωνα ψωμί».

Δὲν ἀπέθηκε, λοιπὸν, ἀμέσως στὰ χέρια του. Πρόβαλε κάποια ἀντίσταση, καθὼς ἀπαιτοῦσε ἢ θέση της καὶ . . . ὅσο νὰ πῆς, ἐκείνη τὴ στιγμή θὰ στοχάστηκε καὶ τὴν ἀπόσταση ποῦ τοὺς χώριζε. Μπορεῖ ν' ἄθελε κι' ὄλας νὰ τὸν λογικεύτῃ καὶ νὰ τὸν ἐπαναφέρει στὴν τάξη. Μαζὶ μὲ κείνον, καὶ τὸν ἴδιο της τὸν ἑαυτὸ, ποῦ θ' ἄδειχνε ἀδυναμία γιὰ μεγαλειότερη ἀντίσταση.

Ἐπειτα ἓνα παρόμοιο τόλμημα, βγαίνει πολὺ στὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ, γενικά. Μία ἀπὸ τις πιὸ ἀξιοκατάκριτες πράξεις, εἶναι τὸ νὰ πατᾶς τὸ ψωμί ποῦ τρώς. Θὰ μπορούσε ἢ κόρη νὰ τοῦ πῆ ὅτιδήποτε ἄλλο. Ὅμως, τοῦτο ἔχει τὴν ἰδιαίτερη σημασία. Γι' αὐτὸ τοῦ θυμίζει τὸ «ψωμί». Μέγα ἀμάρτημα λογιέται νὰ γίνεσαι «ψωμοπάτης» καθὼς λένε. Δὲν τὸ προβάλλει αὐτὸ, γιὰ τὸ «τ' εἶσαι σὺ καὶ τ' εἶμαι ἐγώ», ἀλλὰ, γιὰ τὸ ἀμάρτημα καὶ τὸ ἄτοπο. Ἀνώτερο ἠθικὸ δίδαγμα εἶναι τοῦτο κι' ἀρετὴ πρώτη, στὴν ψυχὴ τοῦ ἀγνοῦ λαοῦ. (1)

Ὁ ψωμοπάτης, εἶναι ἄξιος περιφρόνησης. Στὸ ὀμώνυμο ὠραῖο ποίημα τοῦ Κρυστάλλη, ποῦ βασίζεται σὲ λαϊκὴ παράδοση, ὁ νιός βοσκός, ποῦ τὸ παράφορο αἰσθημὰ του γιὰ τὴν κόρη τοῦ ἀφεντικοῦ, τὸν ὤθησε νὰ γίνῃ κι' ἐκεῖνος ψωμοπάτης, ὅταν μετὰ τὴν ἁμαρτία, συνέρχεται γίνεται πουλί: Ὁ Θεὸς τὸν λυπήθηκε καὶ γιὰ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰ ἐπακόλουθα μιᾶς τέτοιας ἀξιοκατάκριτης πράξης, τὸν μεταμόρφωσε στὸ ὀμώνυμο πουλάκι. Κι' ὅταν τὸν ἀκοῦνε εἰς βοσκὸι στὴν Πίνδο, νὰ σφυρίζει, σὰ νὰ σελαγίζει ἀκόμα τὰ πρόβατα, κυττάζουν μὲ συμπάθεια τὸ «μικρὸ σταχτόφτερο πουλί καὶ λένε: — Ὁ ψωμοπάτης!».

Ὁ ψωμοπάτης μας, κι' ἐδῶ, ὅπως καὶ στὸν Κρυστάλλη δὲ λογικεύεται καὶ δὲν ὑποχωρεῖ. Γιατὶ ἢ ἀγάπη, στέκεται πάντα πάνω ἀπὸ τὴ λογικὴ. Γι' αὐτὸ κι' ἔγινε κι' ἐδῶ, ἔτι ἔγινε, γιὰ νὰ δοξαστῇ ἢ ἀγάπη καὶ . . . νὰ γίνῃ τραγούδι: — «Καὶ ψωμί θὰ μοῦ ζυμώσης καὶ φιλι θὲ λά μοῦ δώσης»

Τὸ τραγούδι, πολὺ σοφὰ κόβεται ἐδῶ. Ἀφίνει σ' ἐμᾶς νὰ συμπεράνουμε τὰ παρακάτω... Ἀνάμεσα στὰ πυκνὰ κλαδιά, κάτω ἀπ' τ' αὐγινὰ κελαδίσματα τῶν πουλιῶν, δυὸ νέοι — μῶ, μῶ, μῶ, μῶ, Κυρ' Ἀναγνώσταινα — φιλήθηκαν, γιὰ αἰῶνια νίκη τῆς παντοδύναμης ἀγάπης καὶ σὲ πεισμα τῆς τάξης καὶ τῆς λογικῆς.

Ποιὸς τώρα τοὺς εἶδε καὶ τὸ φανέρωσε; Ὁ ἴδιος πάλι ὁ λαὸς θὰ μᾶς τὸ πῆ. Στις σοφὲς παροιμίες του θὰ βροῦμε κι' ἐδῶ τὴν ἀπάντηση. Μιὰ ἀπὸ αὐτές, γιὰ νὰ δείξει πῶς τίποτε δὲ μένει κρυφὸ, μᾶς προειδοποιεῖ:—«Ἐχει κι' ὁ λόγγος μάτια κι' ἡ ἔρμηιά αὐτιά». Ποιὸς εἶδε τὴ φιλημένη νησιοτοπούλα σ' ἐνὸς ἄλλου ὑπέροχου τραγουδιοῦ;

«Μᾶς εἶδε τ' ἄστροι τῆς αὐγῆς, μᾶς εἶδε τὸ φεγγάρι καὶ τὸ φεγγάρι ν' ἔσκυψε τῆς θάλασσας τὸ λέει. Θάλασσα τῆπε στὸ κουπί καὶ τὸ κουπί σιὸ ναῦτη κι' ὁ ναῦτης τὸ διαλάλησε στὴ γῆ τὴν οἰκουμένη».

Ἔτσι: θάγινε καὶ μὲ τούτη τὴν Ἠπειρωτοπούλα. Τὴν εἶδε τὸ κλαδί τῶπε στὸ πουλί, τὸ πουλί τὸ κελάδισε, τᾶκουσε κάποιος κι' ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, τῶμαθε ἡ γῆ, ἡ οἰκουμένη. Καὶ μαζὴ μ' αὐτό, μαθαίνει καὶ τὴν ψυχολογία ἐνὸς ἀγνοῦ κι' ἀνόθευτου λαοῦ, τίς ἠθικὲς ἀξίες του καὶ τὴν καλλιτεχνικὴ του ἰκανότητα, νὰ μπορῆ νὰ τίς μεταπλάθει σὲ ἀριστουργηματικὰ τραγούδια. Ὁδηγημένος ἀπὸ τὴ σοφὴ του διαίσθηση, ξέρει τί θὰ πάρη καὶ ποῦ θὰ σταθῆ.

Τοῦτο τὸ Ἠπειρωτικὸ τραγούδι, εἶναι καθὼς εἶπαμε ἀπὸ τὰ πιὸ ἀγαπημένα. Λιτό, σύντομο καὶ μεστό, μὲ τὰ ἐναλασσόμενα συναισθήματα στὸ γοργό του ζετύλιγμα. Ἔτσι, ὅπως μόνο ὁ λαὸς ξέρει νὰ κλείνει τὸ θᾶρος καὶ τὸ πλάτος τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς, ἀντάμα μὲ τὸ ἀπόσταγμα τῆς σοφίας του, σὲ λίγα λόγια. Βέβαια, ἡ συμπυκνωμένη σοφία τῆς πείρας του, εἶναι πιὸ πολὺ οἱ παροιμίες καὶ τὰ γνωμικά. Αὐτὰ μᾶς εἰνόνται συμβολικά, ἀφίνοντας, τὸ δίδαγμα καὶ τὴν προέκταξη, νὰ τὰ ἐρῆ καὶ νὰ τὰ συμπληρώσῃ ὁ νοῦς τοῦ καθενός.

Τὸ τραγούδι ἔχει ἄλλη ἀποστολή. Νὰ κἀνη γνωστὸ ἓνα γεγονός, ποῦ κίνησε τὸ

γενικὸ ἐνδιαφέρον, νὰ τέρπει καὶ σύγχρονα νὰ θέλγει μὲ τὸ συναίσθημα καὶ τὴ μελωδία.

Τὸ δικὸ μας, ἔχει καὶ ῥίμα στοὺς δυὸ τελευταίους ὀχτασούλλαβους στίχους κάθε στροφῆς. Εἶναι ἓνα στολίδι παραπάνω, ποῦ τοῦ χαρίζει τὴ λυρική χάρη καὶ τὴν εὐλυγυσία τοῦ στίχου. Οἱ πρῶτοι στίχοι, κάθε στροφῆς, παίρνονται σ' ἀργὸ ῥυθμὸ, μὲ τὸ χτυπητό, μῶ, μῶ... οἱ ἐπόμενοι σὲ γοργό, ἀνάλαφρο, χαρούμενο. (8) Δὲν εἶναι ὄραμα, σὰν τὸ ἄλλο ἀριστούργημα τῆς ἀδικοχαμένης γυναίκας τοῦ Μενούση. Εἶναι ἓνα σκάνδαλο, ἀπὸ τὰ συνηθισμένα τῆς ζωῆς· μὰ ὁ ποιητῆς—λαὸς, πλαστοουργός, τ' ἀνέβασε στὴ σφαῖρα τῆς τέχνης, τοῦ φύσηξε πνοή κι' ἐκεῖνο ποῦ δὲν «ἔπραξε καλὰ» ἡ Ἀναγνώσταινα, τῶπραξε αὐτὸς τόσο ὠραῖο, ποῦ τοῦ χάρισε τὴν ἀθανασία.

1. Τὸ τραγούδι αὐτό, παραποιημένο σὲ ἄλλες περιοχές, ἀποκαταστάθηκε στὴ σωστή—καθὼς νομίζουμε— μορφή του, ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς ἔρευνες.

2. Στὸ Ζαγόρι ὑπάρχει ἀνάλογο τραγούδι: μὲ τὸν τίτλο «Ἡ Ἀναγνώσταινα». Γιὰ τὸ Ζαγόρι αὐτὸ τραγούδι, δημοσιεύθηκε ἀξιόλογη μελέτη, ποῦ στηρίζεται σὲ ἱστορικὰ δεδομένα, τοῦ κ. Μάνθου Οἰκονόμου, στὴν «Ἠπειρ. Ἔστια» τεῦχος 10ο σελ. 177.

Τούτη ὁμοίω ἡ «Κυρ' Ἀναγνώσταινα», ὅσο κι' ἂν ἔχει μερικὰ κοινὰ μὲ τὸ πρῶτο, γνωρίσματα εἶναι ἓνα ἐντελῶς διαφορετικὸ τραγούδι. Κι' ἔτσι, σὰν ξεχωριστὸ καθὼς εἶναι σχολιάζεται ἐδῶ κι' ἀπὸ ἐλεύθερη οἰκονομία.

3. Ὑπηρετήσε.

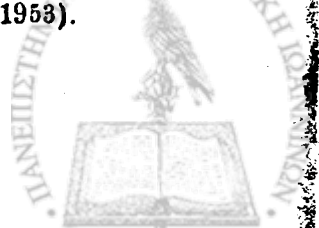
4. Στὴ Βόρ. Ἠπειρο, καὶ σ' ἄλλες ἀκόμη περιοχές ἀντὶ «κόρη» λένε «νύφη». Ἡ ἔρμηνεία ἔτσι τοῦ τραγουδιοῦ, θάταν χωρὶς ἄλλο διαφορετικὴ.—Ἐμεῖς ἐδῶ, τὸ παίρνουμε μὲ τὸ «τέτοια κόρη» ἢ «τέτοια τοσοῦπρα» ποῦ εἶναι πιὸ συνηθισμένο καὶ πιὸ γνωστὸ.

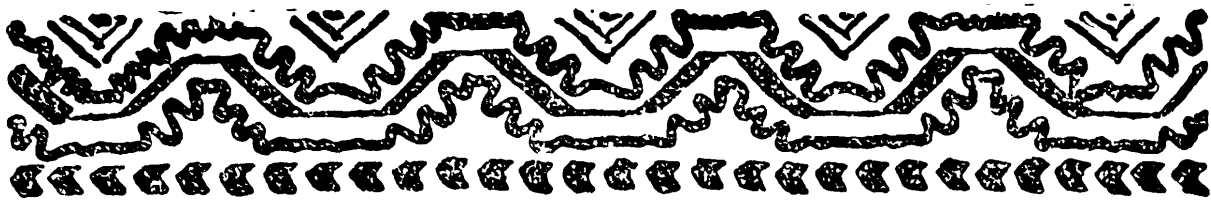
5. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, ἀντὶ «τὴν ὀλιγόημερη» τραγουδιέται ἄλλοῦ καί: «μῶρ' ἀδερφοῦλες μου».

6. Σ' ἓνα πανηγύρι: στὴ Θεσσαλία τᾶκουσα ἀπὸ γύφτους, μὲ τὴν ἐξῆς παραλλαγή:—«Δὲν τὴν ἔστειλα, μόν' τὴν ὀρμήνεψα. Εὐλα, λάχανα νὰ μᾶση, τὸ κοπέλλι ν' ἀγκαλιᾶσει». Παραποίηση ἔξοργιστικὴ. Ἡ Ἠπειρωτικὴ λαϊκὴ μουσα, σὲ καμμιά περίπτωση, δὲ θάβαζε, τέτοια λόγια, σὸ στόμα τῆς Ἠπειρωτισσας Μάνας.

7. Σὲ δίσκο, ἄκουσα τὸ τραγούδι μὲ τὴν ἐξῆς παραποίηση:—«Μὲ πῆρε ἡ χαραυγὴ. θὰ ζῶμωνα ψωμί». Ἔτσι ἀντίσταση, δὲ φαίνεται νὰ προβάλλεται καθόλου. Πάντως κι' ἔτσι τοῦ θυμίζει ἐκεῖ τὸ «ψωμί».

8. Τὸ μέλος του, δημοσ. στὴν «Ἠπ. Ἔστια» τεῦχος 17ο σελ. 991 (τοῦ 1953).

ΤΟ ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΟ ΣΤΙΧΟΠΛΑΚΙ

ΚΙ ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΟΥ*

ΣΤ.—ΜΠΑΝΤΙΔΟΙ ΚΑΙ ΚΑΡΑΜΠΕΡΗΔΕΣ

4.—Οι Καραμπέρηδες (συνέχεια)

Ἡ λέξη *πριμαντόνα* —ἔτσι προφερόταν— μᾶς ἔρχεται, ὅπως εἶπαμε καὶ πρὶν πάνου, ἀπ' τὴν Ἰταλία. Σωστότερο θὰ ἦταν νὰ ποῦμε ὅτι, ἀπὸ κεῖ, μᾶς εἶχεν ἔλθει τὸ «πράγμα», πὺν χαρακτηρίζε αὐτὴ ἡ λέξη:—Στὸν καιρὸν πὺν ἦταν ἐδῶ Πρόξενος τῆς Ἰταλίας ὁ Μιλλερίρε, (19) εἶχεν ἔρθει κι' ἔπαιξε στὰ Γιάννινα Ἰταλικὸ μελόδραμα ἀπὸ τὴν πριμαντόνα του, δηλ. τὴν πρωταγωνίστρια τῆς Ἰταλικῆς ἐκείνης Ὀπερας, πῆραν σίγουρα τὸ χαρακτηρισμὸ, κι οἱ τραγουδίστριες μικρότερων μουσικῶν συγκροτημάτων ἐλαφροῦς μορφῆς (ταραντέλλες, καφέ σιαντάν καὶ τὰ παρόμοια), πὺν ἐπισκεπτόταν, φαίνεται, τότε συχνὰ τὴν πόλη μας. Ἀπὸ τὸ 1854 μάλιστα—ἂν καλὰ θυμᾶμαι—εἶχαν καταφύγει ἐδῶ καταδιωκόμενοι σὰν πολιτικοὶ φυγάδες ἀπὸ τὰ μὴ συγκροτημένα ἀκόμα σὲ ἐνιαῖο Κράτος καὶ ἀλληλομαχόμενα τότε κρατίδια τῆς γειτονικῆς χερσόνησου, καὶ πολλοὶ Ἰταλοὶ, πὺν, ὅπως εἶπαμε καὶ στὰ πρὶν πάνου, ἐγκαταστάθηκαν ἀπὸ τότε μόνιμα στὴν πόλη μας. Δίδαξαν μάλιστα στοὺς δικούς μας, ἄγνωστες ἀκόμα στὸν τόπο τέχνες: ὅπως π.χ. τὴν ὑποδηματοποιία, τοῦ εἴδους τοῦ παπουτσιοῦ πὺν φορᾶμε σήμερα. Τέτοιοι Ἰταλοὶ, ἦταν στὰ Γιάννινα οἱ Ρόσσι, οἱ Τσιλοκάτι, οἱ Γκουϊντοῦτσι, (Βοϊδίτσι), οἱ Λιβεράνι κ. ἄ.— Μὰ γι' αὐτὰ, σὲ ἄλλη σειρά σημειωμάτων.

Μιὰ τέτοια πριμαντόνα, μιὰ Ἰταλίδα τοῦ εἴδους Νι ν ὲ ν, καὶ Ν τ ε λ ὲ ρ μ τοῦ Πελλερέν, θ'ἄπρεπε νᾶταν κι' ἡ Ἀ ν ν ἔ τ α, ἡ τραγουδίστρια ἐκείνη τοῦ 1886, στὴν ὁποία ὁ Κρουστάλλης μας, στὰ νεανικά του ἀκόμα χρόνια, εἶχεν ἀφιερῶσει τὸ τρίστιχο, τὸ ἴσαμε τὰ 1944 ἀνέκδοτο, πὺν δημοσιεύτηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὸ περιοδικὸ «Ἡπειρώτικα Γράμματα» τοῦ Μάη τῆς χρονιάς αὐτῆς:

« Ἀννέτα »

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 723.

17—18. Ἐπεξηγηματικὰ σημειώνουμε ἐδῶ, ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν γνωστῶν στοὺς παλαιότερους κέντρων διασκέδασης σὰν «Καφέ-ἀμάν», δὲν εἶνε ἐπιχώριος, ἀλλὰ μᾶς ἦρθε μὲ τὴν ἀπελευθέρωση κι' ἀπὸ τὸ παλιὸ ρωμέϊκο, τὸ «Ἑλληνικό», ὅπως λέγαμε τότε τὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα, ὅπως καὶ ὁ ἄλλος, γιὰ ἀνώτερης ποιότητος παρόμοια κέντρα, τοῦ «Καφέ-σιαντάν». Τὰ κέντρα αὐτὰ, ἦταν τότε γνωστὰ σὰν «Πριμαντόνες» ἢ «Τσιγκίστριες». Τὸ πρῶτο, ἔχει Ἰταλικὴ τὴν προέλευση: ἀπὸ τὸ «πρίμα ντόνα», πρῶτη γυναῖκα, ἢ πρῶτη τραγουδίστρια μᾶς Ὀπερας· τὸ δεύτερο, εἶνε περσικὸ ἀπὸ τὸ τσεγγί, δημόσιος χορευτῆς. «Λαλητίνες» πάλι, ἦταν γυναῖκες πὺν συνόδευαν τὶς ὀμάδες τῶν ὀργανοπαικτῶν, τὰ «τακίμιο» τὶς «ζυγιές», τοὺς «γύφτους». Παλιότερα, κάθε τακίμι εἶχε καὶ τὴ λαλητίνα του, πὺν συνήθως ἔπαιξε τὸ ντέφι, καὶ τραγουδοῦσε ἢ καὶ χόρευε, μὲ «ζιλία» (καστανιέττες) ἢ ὄχι.

—Στὸ προηγ. ἐπίσης τεύχος, στή σελ. 725, στίχ. 15, ἀντὶ βασικῶν, διαβάζε βιωτικῶν.

τραγουδοῦσε τότε ὁ νεαρότατος ποιητής,

τὸ τραγούδι αὐτό, ὅπου κι' ἂν τραγουδᾷς,
ἢ μέσα στὴν Πατρίδα σου ἢ μακρὰ στὰ ξένα,
τὰ ξακουσμένα Γιάννινα, μὴ λησμονῆς . . .

Ἐκεῖ, — ἴσως — σταματᾷε στὰ χειρόγραφα του ὁ νεοπαλὸς Κρυστάλλης, ἀφήνοντας τὸ στίχο ἀσυμπλήρωτο· μὰ εἶνε φανερὸ ὅτι, μετὰ τὸ «μὴ λησμονῆς» τοῦ τελευταίου στίχου, ἀκολουθοῦσε ἡ λέξη: «κι' ἐμένα». — «Μὴ λησμονῆς», παρακαλοῦσε ὁ νεαρὸς τότε Κρυστάλλης, «τὰ ξακουσμένα Γιάννινα», ἀλλὰ (μὴ λησμονῆς) «καὶ μένα . . . Ἄννέτα!».

Ἄννούλα, πὺ θὰ τὴ λέγαμε ἐμεῖς. Γιατί, εἶνε ἄξιο σημείωσης ὅτι, καμμιά χριστιανὴ Ἄννα, δὲ λεγόταν καὶ στὰ χρόνια μου ἀκόμα, χαϊδευτικὰ Ἄννέτα· ὑπῆρχαν ὅμως πάμπολλες, ἑβραϊεῖς Ἄννέτες, καὶ μάλιστα μέλη πολὺ καλῶν οικογενειῶν.

Ἄπ' αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὶς προμαντόνες, ξεκίνησαν κι οἱ ἀργότερα, Ἄννέτες, Ἄννίκες, ἢ Ροζίνες — ἢ δὲ θυμᾶμαι πῶς ἄλλοιῶς ὀνομαζόμενες — χορευτρες καὶ τραγουδίστρες τῶν καφεῶν — ἀμὰν τῶν παιδικῶν μου χρόνων: Οἱ τσιγκίστρες δηλ. τοῦ πάγκου — ὅπως λέγαμε τὴ σανιδένια ἐξέδρα, ἀπάνου στὴν ὁποία αὐτὲς ἐφφανιζόνταν, τραγουδοῦσαν, καὶ χόρευαν, παίζοντας ντέφι, ἢ ζίλια: (20) — «Βγήκε στὸ πάγκο» ἔλεγε χαρακτηριστικὰ ὁ κόσμος, γιὰ παρόμοια ποιότητα γυναικῆς.

Γι' αὐτὲς λοιπὸν τὶς Ἄννέτες τοῦ 1886, ἢ τὶς Ἄννίκες τοῦ 1900, ὁ παλῆος Γιαννιώτης γλεντζές, συνήθως, ὄχι ἀπὸ ἀκολασία ἢ διαφθορά, ἀλλὰ ἔτσι, ἀπὸ μπoέμικη διάθεση, γιὰ νταϊλίκι καὶ περηφάνεια, γιὰ γλέντι, γιὰ κέφι, αὐτοκαταστρεφόμενα οικονομικά, πουλώνοντας τὸ τσιφλίκι του, καὶ χαρίζοντας, τὸ μαργαριτάρι, μὲ τὸ πιάτο, τὰ φλωριά, μὲ τὶς ἀρμάθες, στὴν προμαντόνα. Κι' ἦταν ἀκόμα ἱκανός, ὄχι μονάχα τὰ κοσμήματά της νὰ πάρη, ἀλλὰ νὰ πάη νὰ κόψη καὶ τὴ μακρὰ χρυσὴ καδένα (21) μὲ τὸ ρολοῖ τῆς γυναῖκας του, γιὰ νὰ τὰ σωρεῦση ὅλα στὴν ποδιά τῆς τσιγκίστρας τῆς ἐποχῆς.

Ἐτσι εἶχε σπαταλήσει τὴ μεγάλη του περιουσία — περιουσία ἐκείνων τῶν καιρῶν, πὺ λογαριαζόταν σὲ δεκάδες χιλιάδων λίρες — κι' ἓνα ἀρχοντόπουλο τῶν Γιαννίνων, πὺ ἔγινε σιὸν τόπο θρύλος καὶ τραγούδι. Δυστυχῶς, μόνο λίγους στίχους ἀπὸ τὸ τραγούδι αὐτὸ κατόρθωσα νὰ μάθω: — Ὁ λαϊκὸς ἐδῶ στιχοπλόκος καὶ τραγουδιστής, (22) παρ' ὅλες τὶς — ἀνήκουστες — παρεκτροπές του, συμπόνεσε τὸ ἀρχοντόπουλο τῆς πόλης, καὶ τὸ παρουσιάζει, οἶκτρά γι' αὐτὲς μετανοιωμένο, ὅσο κι' ἂν ἦταν δεμένο μὲ τὰ μάγια τῆς γύφτισας Φατιμέ.

*Ἐγὼ εἶμαι τ' ἀρχοντόπουλο, ἀνιψιὸς τοῦ Νικολάκη
καὶ τῶρα καταντήθηκα σὲ γύφτικο κρεββάτι.*

*Ἐγὼ εἶμαι τ' ἀρχοντόπουλο μὲ τὶς πολλὲς χιλιάδες
καὶ τῶρα καταντήθηκα σὲ γύφτικους μασιάδες (23)*

*Φατιμέκα κάνε μ' ναν τσιγαρὲ (24) καὶ γάλασέ μ' τὰ μάγια·
τὶ τῶμαθε ἢ μαννούλα μου καὶ πῆρε τὰ σοκάκια.*

Ὁ ἀνιψιὸς αὐτὸς τοῦ Νικολάκη (πιθανότατα τῆς οἰκογένειας Ἀθανασίου, μιᾶς ἀπὸ τὶς ἀρχοντικότερες τῶν Γιαννίνων), εἶχε σπαταλήσει τὴν περιουσία του καὶ τὰ νειάτα του γιὰ τὴ φλογερὴ ἀγκαλιὰ τῆς τσιγγάνας Φατιμέ, κι' εἶχε ἀκόμη ἀλλάξει καὶ τὴν πίστη του, κι' ἐξοριστεῖ στὰ Μπιτόλια, γιὰ χατῆρι της.

Ὁ Γιαννιώτης μολαταῦτα γλεντζές, δὲν εἶχε παρόμοιες νοσηρὲς ἀφοσιώσεις,

ούτε παρόμοιους ξεπεσμούς: Ὁ ἀνιψιός τοῦ Νικολάκη, ἔγινε θύμα τοῦ πάθους, τῆς ἰδιοσυγκρασίας του, ἢ δὲν ξέρω τίνος ἄλλου αἰσθήματος ἢ ἀδυναμίας του. Τὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ ξέρη γιὰ παρόμοιες πτώσεις; Ὁ Γιαννιώτης ὅμως γλεντιζές, καὶ πολὺ περισσότερο ὁ Γιαννιώτης Καραμπέρης, τὴν ὁποιαδήποτε Ἄννετα ἢ Φατμέκο, δὲν τὴ ζοῦσε. Τὴ γλεντοῦσε.—Σὰν τὸ κρασί. Ἦταν κι αὐτὴ, ὅπως τὸ βαρύηχο κλαρίνο ἢ τὸ λυγωμένο βιολί, ἓνα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κεφιοῦ του. Κι ἄς σπαταλοῦσε γιὰ χάρη της, ἀσυλλόγιστα, μὲ ξενοιασιά, μὲ κάποιον λὲς σαδισμό κατυστροφῆς, μέσα σ' ἓνα βράδυ ὅλο του τὸ βίος. Ἔτσι, ἀπὸ νταηλῆκι! γιὰ «μολόγημα», καθὼς μερακλωμένος καὶ περιστοιχισμένος ἀπὸ τὴν μποέμικη, τὴν καραμπέρικη παρέα του, ἄκουγε τὰ βιολιά νὰ παινεύουν, θριαμβικὰ καὶ ἡδονοπαθα, τὶς αἰσθητικὲς καὶ αἰσθησιακὲς ὁμορφιὲς τῆς ὁποιαδήποτε Ἄννετας ἢ Φατμές:

*Γιὰ ιδέστε μπόι καὶ θωριά, καὶ μέτωπο ἀπὸ νοῦρι
καὶ κοσοποῦλες ξέπλεγες, π' κουμπᾶνε σὶὸ σαμοῦρι.*

*Βασιλοπούλα νᾶσουνα δὲ θᾶχες τέτοια χάρη,
νὰ σοῦ ζυγίζουν τὸ φιλι δράμι μαρογαϊτάρι.*

Ὁ Καραμπέρης, βασικά, ἦταν τύπος διονυσιακὸς κι' ἔντονα βακχικός. Ἄγαποῦσε τὸ κρασί.—Καὶ τὶς γυναῖκες! Ὁχι τὴ γυναῖκα.

Δὲν ἦταν σὰν τὸν ἀνεψιὸ τοῦ Νικολάκη Ἀθανασίου, πού σὶς προσπάθειες τῶν δικῶν του καὶ τῶν φίλων του νὰ τὸν κάνουν νὰ τραβήξῃ χέρι ἀπὸ τὴ γύφτισσα Φατμές, σίγουρα θ' ἀπαντοῦσε:

*Τὸν ἔρωτα βάνω κριτή, τὸν πόθο δραγουμάνο,
καὶ τὴν καρδιά μου ἐπίτροπο, κι ὅτι μοῦ πούν θὰ κάνω.*

*Θὰ κάνω ἐκεῖνο πὸν ποθῶ, γυναῖκα νὰ σὲ πάρω.
κι ἂν δὲ σὲ πάρω τ' ὄρφανό, γρήγορα θὰ πεθάνω.*

Ὁ Καραμπέρης, ἦταν γλεντοκόπος.

19. Πιθανότατα, στὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνα.

20. Λέγονται καὶ (μικροί) τ σ ι α μ τ σ ι α ρ ἄ δ ε ς: καστανιέττες, κρόταλα τῶν χειρῶν.

21. Ἄλυσσιδα.

22. Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ, μὲ τὸ μέλος του, εἶναι δημοσιευμένο στὴν «Ἠπειρ. Ἔστια» τοῦ 1955, σελ. 1020, ὅπου, καὶ ἐπεξηγηματικὴ ὑπόσ., γενικότερα γιὰ τὶς «Λαλητίνες».

23. Οἱ γύφτοι στὰ Γιάννινα, ἦταν, συνειθίστατα, σιδηρουργοὶ κι' ὀργανοπαῖκτες· μ α σ ι ἄ, εἶναι λέξη Τουρκοπερσικὴ, καὶ σημαίνει πυράγρα· ἐδῶ, ἢ μεγάλη μασιά, μὲ τὴν ὁποία οἱ γύφτοι ἀνακατεύουν τὴ φωτιά τοῦ φουσεροῦ, ὅπου πυρώνουν τὰ γιὰ κατεργασία σίδερα.

24. Λέξη κι' αὐτὴ Τουρκοπερσικὴ· μέσο, τρόπος.

5.—Οἱ Καραμπέρηδες (ἱστορία)

Ἡ ἔτυμολογία τῆς λέξης «καραμπέρης», μᾶς εἶναι ἄγνωστη. Εἶναι πιθανὸ νὰ προέρχεται ἀπὸ τὴ σύνθετη τούρκικη λέξη, *καρά—μπίρ, μπερ, ἢ μπερον καὶ μπερί. Καρά*, στὰ τούρκικα, σημαίνει, μαῦρος· ἀλλὰ καὶ συνεκδοχικά, τὸ ἑκατὸ τοῖς ἑκατὸ γνήσιο, τὸ ἀμιγές, τὸ βέρο, τὸ ἀναμφισβήτητο· τὸ ἔντονο. Π. χ. *Κίσι*, τούρκικα, λένε τὸ χειμῶνα· *Καρακίσι*, εἶναι ὁ καθαυτὸ χειμῶνας· ἢ βαρυχειμωνιά· ἢ καρδιά τοῦ χειμῶνα. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο λέμε, *καρά·Τουρκιά* (τὴν καρδιά τῆς Τουρκίᾳς, ἐκεῖ ὅπου μόνο οἱ Τούρκοι·ἢ βέροι τούρκοι ζοῦν ἢ κατοικοῦν). Ἐπίσης *καρά·καχπέ*, ἑκατὸ τοῖς ἑκατὸ κοινή, πρόστυχη, καὶ στὰ μέσα της γυναῖκα (!). Τὸ δεύτερο συνθετικὸ, μπορεῖ νὰ εἶναι: καὶ *μπίρ*, πὸν σημαίνει πίστη, εὐσέβεια· καὶ *μπερ*, πὸν σημαίνει καλός, δίκαιος, ἀληθινός, καὶ—τὸ πιὸ

πιθανό—μπερον ή μπερί, πού σημαίνει ἐδῶ, ἀπό ἴδῶ. Πιθανότερη μᾶς φαίνεται ἡ παραγωγή του ἀπό τήν τρίτη αὐτή ἔννοια: *καρά* (ἑκατό δηλ. τοῖς ἑκατό) *μπερί* (ἀπό δῶ, ντόπιος) ἀληθινότητας δηλ., γνησιότητας (Γιαννιώτης) *καραμπέρης*, τέλος πάντων.

Πρέπει πάντως ἐδῶ νά σημειώσουμε, ὅτι, ὁ χαρακτηρισμός αὐτός, εἶναι σέ χρήση—μεταφερόμενος πιθανότατα—κι' ἔξω ἀπό τὰ Γιάννινα: *Καραμπέρηδες* αὐτονομάζονται, οἱ δυσμικά κυρίως τῆς πόλης χωρικοί τοῦ Γιαννιώτικου κάμπου, Γραμμενοχωριάτες, κι' οἱ ἴσαμε τῆς Ντουσικᾶρα ἀκόμα, καί εἰδικώτερα, οἱ ἀπ' αὐτούς πιό ἀτίθασσοι καί πιό εὐαίσθητοι σέ ζητήματα προσωπικῆς εὐθιξίας καί φιλοτιμίας· περισσότερο παλληκάρια ἀπό τοὺς συμπατριῶτες τους, ἀλλά καί περισσότερο ἀπό τοὺς συντοπίτες τους γλεντοκόποι καί χορευταράδες. Οἱ Ζαγορίσιοι ὅμως, ἀπό τὰ ἀστικά σχεδόν ψηλώματά τους, *Καραμπέρηδες* ὀνοματίζουν, τοὺς χωρικούς τῆς κοιλάδας τῶν Γιαννίνων, καί μὲ ἀρκετὰ ὑποτιμητικὴ διάθεση: ἐννοώντας δηλαδή ἀνθρώπους τῆς ὑπαίθρου, πού βρίσκονται σέ χαμηλότερο ἀπ' αὐτοὺς σκαλοπάτι καλλιέργειας καί πολιτισμοῦ· χωρικούς, πού φοροῦσαν τσαρούχια μὲ μυτερές, ὅμως χωρὶς φοῦντες ἄκρες, καί κάπως ἀγροίκους σις γλεντοκοπικὲς καί χορευτικὲς τους ἐκδηλώσεις (²).

Ὅπως κι' ἂν εἶναι, ἡ *Καραμπεριά*, ἦταν κατὰ κάποιον τρόπο, ἡ Μποεμία τῶν Γιαννίνων. Ἀκούοντας *καραμπεριά*, ἀναθυμῆσαι ἀμέσως τὰ βακχικά καί διονυσιακά τραγούδια τοῦ Βηλαρά, τοῦ Χριστόπουλου, ἢ ὁποιοῦδήποτε ἄλλου πού τραγούδησε τὸ κρασί καί τὴν πλόσκα, τὴ βαρέλλα καί τὴν κανάτα, τὸ μισολαῖνο καί τὴν τσότρα.

Καραμπέρης εἶναι, ὁ ξένοιαστος, ὁ ἐπικούρειος Γιαννιώτης γλεντζές, ὁ γεμάτος κέφι καί διονυσιακὴ καί καλοκάγαθη σατυρική διάθεση: Ἀνοιχτοχέρης καί γαλαντόμος, εἶναι πάντοτε γεμάτος εἰλικρίνεια καί ἀγάπη γιὰ τοὺς σύντροφούς του καί τὴν παρέα του, ἀφελῆς καί ἀκακος.

Τὸ τραγούδι του, εἶναι βασικά, βακχο-σατυρικό.

Εἶχα ἀπὸ κοντὰ γνωρίσει—στὰ πολὺ μικρά μου χρόνια—μιά μικρὴ παρέα ἀπὸ ἐπίγονους *καραμπέρηδες*, πού εἶχαν κρατήσει ὅλο τὸ κέφι καί ὅλη τὴν ἀγαθότητα τῆς παλαιᾶς *καραμπεριάς*, ὅχι ὅμως καί τὸ διονυσιακὸ της πυρετό: οἱ καιροί, βλέπετε, ἀλλάζουν· ὁ πολιτισμός, ἰσοπεδώνει καί ψευτίζει.

Αὐτῆς τῆς παρέας, ἀναπόσπαστο μέλος, ἦταν κι' ἓνας μακαρίτης θεῖός μου, ὁ Σπύρο—Τζιάνος, ἐξαισιος ἄνθρωπος μὲ χρυσὴ καρδιά, καθὼς κι' ὁ ἐπιλεγόμενος Τζιμπές, γιατί, αὐτό, παρ' ὅλο πού ὅλοι οἱ ἄλλοι τῆς παρέας (Κατσάνος, Βενέτης, Θωμᾶ Πασιόνας κ. ἄ.), εἶχαν πιά ἀπὸ μικρὸ φορέσει τὰ «στενά» τὰ «φράγκικα», αὐτὸς ἐπέμενε νὰ φοράῃ *τζιμπέδες* (³) καί *ντουλαμάδες*, (⁴) *πτῶρια* (⁵) καί *κορδέλλες*, (⁶) κατὰ πῶς ντυνόταν στὰ χρόνια του ὁ πατέρας του).

Τὸν καιρὸ πού, Τζιμπές ὁ ἐπίγονος, ἦταν ἀκόμα νέος, στὴ Λίμνη μας, κυκλοφοροῦσαν καϊκία (⁷) μὲ κατάστρωμα. Ὅλο δηλ. τὸ κοίλωμα τοῦ καϊκιου, σκεπαζόταν ἀπὸ πάτωμα, πού ἄφηνε ἀπὸ κάτω του, ἴσαμε τὴν καρίνα, κενὸ γιὰ κύτος, ἀποθήκη. Οἱ ἐπιβάτες λοιπόν, καθόταν ἀπάνω στὸ κατάστρωμα, στρωματσάδα, ἢ σταυροπόδι, σὲ χιράμια ἢ βελέντζες, σὰν ἀπάνω στὰ πλατεῖα καί χαμηλὰ μπάσια τῶν καθιστικῶν ἢ τῶν μανιζάτων τῶν σπιτιῶν τους. Ὁ πολιτισμὸς ἀργότερα, τᾶφσε σιγὰ—σιγὰ κι' αὐτά, ὅπως ροκάνισε καί τοὺς *καραμπέρηδες*· καί βγήκαν κατόπι τὰ κούφια τὰ καϊκία, μὲ πλαϊνά στενά καθίσματα, γιὰ νὰ χωρᾷ στὴ μέση ἓνα στενόμακρο τραπέζι: Πῶς νὰ καθῆση σταυροπόδι ὁ μοντέρνος τύπος, μὲ τὰ «στενά», κολλητὰ στὸ μπουτι παντελόνια, ἢ μὲ τὰ «φράγκικα» καλοσιδερωμένα ροῦχα; Ἄς εἶναι . . .

Ἄπάνω λοιπὸν στὸ κατὰστροφμα τῶν πικρῶν ἐκείνων καϊκιῶν, φαντάζεσαι τὴν ἀστεία καὶ πειράγματα, τὴν φαγολότι, ξαπλωτοριὸ καὶ κρασοκατάνυξη!

Κάποια φορὰ, μέσα στὴ Ντραμπάτοβα, πού τότε εἶχε ἄφθονα νερά, τὸν καλύτερο Τζιμπέ, τὸ καϊκι, σ' ἓνα ἐντονο πλάγισμά του καὶ σὲ καιρὸ μάλιστα πού αὐτὸς κρατοῦσε στὰ χέρια του τὴ νταμουζάνα, τὸν ξεφόρτωσε ἀπότομα στὰ κατάψυχα νερά. Μέσα ὅμως στὰ χάχανα καὶ τὶς φωνές, ὁ βρεγμένος, ὁ κρουοπαγωμένος, ὁ ξαφνικὰ πνιγμένος Τζιμπές, γιὰ τίποτε ἄλλο, ἀπεγνωσμένα δὲ νοιαζόταν, παρὰ πῶς νὰ κρατήσῃ τὴ νταμουζάνα ἔξω ἀπὸ τὸ νερό.

Κι' ἰκέτευε:

—Παιδιά! . . ., γιὰ τὸ Θεό! . . Τὴ νταμουζάνα! . . Τὸ κρασί, γιὰ τὸ Θεό!

Αὐτὸς ἦταν ὁ Καραμπέρης.

Ὁ Καραμπέρης, προερχόταν συνήθως ἀπὸ τὴν τάξη τῶν ἀστῶν ἢ καλλιτέρας, γιὰ νᾶμαστε πιὸ συγχρονισμένοι, ἀπὸ τὴ δεύτερη—τότε—τάξη, τὴν τάξη δηλ. τῶν ἰσναφιῶν, καὶ περισσότερο τὴν τάξη τῶν «μαστόρων». Οἱ «καλφάδες», ἦταν βέβαια, καὶ αὐτοὶ γλεντοκόποι, ὅμως δὲν εἶχαν τὸ πορτοφόλι πού χρειαζόταν γιὰ νᾶναι κανένας Καραμπέρης.

Σπάνια νὰ ἦταν «ἄρχοντας» ἢ ἐπιστήμονας—ἀπὸ τοὺς λίγους τότε τῆς ἐποχῆς—πού φοροῦσαν ρεδιγκόιτες ἢ ζιακέττα, καπέλλο ψηλό, μισομπὸ ἢ σκληρό, λευκοὺς κολλαριστοὺς γιακάδες, καὶ πουκάμισα, μὲ πλαστρὸν (στῆθος) καὶ μανικέτια, καὶ αὐτὰ κολλαρισμένα, μαστοῦνι, φαβορίτες ἢ μοῦσι. Μποροῦσε ὅμως νὰ εἶναι ἔμπορος ἢ βιοτέχνης: «νοικοκύρης» ἢ μαγαζιάτορας.

Ὁ Καραμπέρης, ἀγαποῦσε τοὺς σύντροφούς του καὶ τὸ κρασί. Ζῆ γιὰ τὸ σήμερα, καὶ δὲν τὸν νοιάζει τόσο γιὰ τὸ αὔριο: ἀνήκει πάντοτε, σὲ μιά, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον μόνιμη παρέα: δὲν ἀφήνει καμμιά εὐκαιρία γιὰ γλέντι μὲ φίλους καὶ μὲ γύφτους.

Γιὰ περισσότερο κέφι, ἔπαιρνε μαζί του καὶ μιὰ ἑλαφρὴ γυναῖκα, τοῦ πάλλου ἢ τοιγκίστρα, λαλητίνα ἢ τοῦ τακιμιῦ (°). Π.χ. τὴ φημισμένη Πανάγιω:

*Σήκου Πανάγιω, παρε κοκόσες, βάλτες μέσ τὴ τζιέπ
πάρε κι ἓνα κοσιπενιάρι, κι ἔβγα στοὺ Κουρμέκι.*

Ὁ Καραμπέρης, ξέρει νὰ διακρίνῃ καὶ νὰ ἐκτιμᾷ στὴν ἀξία του τὸ καλὸ τραγούδι καὶ τὸ καλὸ τακίμι: τὸ καλὸ βιολί, καὶ τ' ἄξιο κλαρίνο: τὸ λαοῦτο καὶ τὴ φλογέρα: μερακλώνεται ἀπ' τὸν καλὸ τραγουδιστὴ καὶ τὴν καλὴ τοιγκίστρα.

—Εἶναι ὁ Μποέμ τῆς ἐποχῆς.

1. Τὸ κ α ρ ἄ. καὶ μὲ τὶς δύο του αὐτὲς σημασίες, χρησιμοποιόταν εὐρύτατα στὴ Γιαννιώτικη καθομιλούμενη: Κ α ρ ἄ ς, προσωνυμία ἀλόγου, ἀπὸ τὸ χρῶμα τοῦ δέρματός του. Κ α ρ ἄ ς ἐπώνυμο καὶ πρῶτο συνθετικὸ ἐπώνυμο: (Κ α ρ α - βασίλης, Κ α ρ α - κώστας κτλ), ἀλλὰ ἀκόμα καὶ οὐσιαστικῶν: π. χ. κ α ρ ἄ - μπογιά, κ α ρ ἄ - μπατάκας, κ α ρ ἄ - πουτάνα. Ὑποπευθόμαστε ὅτι, καὶ τὸ Γιαννιώτικο τοπωνύμιον (συνοικίας), Κ α ρ α β α τ ι ἄ, εἶναι καὶ αὐτὸ σύνθετο τοῦ καρά: καρά - βαθειά. Ἡ περιοχὴ αὐτὴ τῶν Γιαννίνων, εἶχε ἀνάκαθεν κατοικηθῆ ἀπὸ ἀμιγῆ Χριστιανικὸ πληθυσμὸν, ἀπὸ ἐργάτες, τεχνίτες καὶ βιοτέχνες, τῆς δεύτερας καὶ τῆς τρίτης τάξης Γιαννιωτῶν. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ οἱ Καραβατιανοί, συγγενεὺν στενὰ μὲ τοὺς ἀρχαιότερους κατοίκους τῆς πόλεως, τοὺς Λεβιδιωτινοὺς καὶ (τοὺς μεταγενέστερους τοὺς, ἀρχῆς τοῦ 17ου αἰῶνα) Σιραβνοὺς, καὶ πιστεύουμε, ὅτι ἡ Καραβατιὰ, ἄρχισε νὰ σχηματίζεται ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Σκυλόσοφου, καὶ ἐγένετο καὶ αὐτὴ, ἐπίσης σὰν τὶς ἄλλες δύο πού προμνημονεύσαμε, μιὰ νησιδα, ἓνα κέντρο ἀντίστασης, δυσκολοπροσπέλαστο γιὰ τὰ γειτονικά κέντρα τοῦ Τούρκικου πληθυσμοῦ. Στὶς τρεῖς αὐτὲς συνοικίας, κατοικοῦσε ὁ ἀμιγέστερος καὶ πλουσιώτερος σὲ ἐθνικο-θρησκευτικὸ συναίσθημα, λαϊκῆς ὑφῆς Χριστιανικὸς πληθυσμὸς τῆς πόλεως. Ἀλλὰ καὶ σήμερα ἀκόμα, ἢ συναίκεα αὐτῆ, σὲ

άλλα τώρα, κοινωνιστικά πεδία, εμφανίζεται συμπαγής και συναισθηματικά όμοιογενής και γι' αυτή της την όμοιογένεια, ονοματίζεται Μ έ κ κ α τών Γιαννίνων. Καρά - βαθειά (Χριστιανωσύνη κι Έθνοσύνη) λοιπόν, θά μπορούσαμε να θεωρήσουμε τὸ ἀρχικό τοπωνυμικό αὐτῆς τῆς συνοικίας.—Σημειώνουμε ὅμως ἐδῶ μὲ τὴν εὐκαιρία, ὅτι—ὅπως τὸ εἶδαμε κιόλας μιλώντας γιὰ τὸν πετροπόλεμο—ὑπῆρχε καὶ κάτι ποῦ χωρίζε συναισθηματικὰ τοὺς αὐτὲς τὶς συνοικίες, καθὼς καὶ τὶς ἄλλες, συγγενικὲς πρὸς αὐτὲς, τῆς πόλης, (π.χ. ἡ Λούτσα κι' ἡ Καλούτσια, ποῦ—ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς γύφτους—μποροῦσαν νὰ συγγενεύουν, ὑποτιμοῦσαν τὰ (γύφτικα) Ζευγάρια. Οἱ Λειβαδιωτικοὶ κι' οἱ Σιαραβνοί, ποῦ ἐμφανίζονταν γιὰ τοὺς ἄλλους σὰν ἀδελφικὲς συνοικίες, μποροῦσε—σὲ ὀρισμένα θέματα—καὶ νὰ μαλώναν μεταξὺ τους. Οἱ ἀρχοντικὲς συνοικίες, ἦταν οἱ δυνατοί, ποῦ κρατοῦσαν ἀκόμα τὶς ἐξουσίες στὰ χέρια τους καὶ γι' αὐτὸ σεβαστοί· ὅμως, κι' οἱ ἄλλες συνοικίες, καμμιά δὲν ἄφηναν εὐκαιρίες γιὰ νὰ τοὺς σατυρίσουν· οἱ καλὲς ἀντίθετα τάξεις, μέσα στοὺς χαρακτηρισμοὺς: Σ ι α ρ α β ν ὁ ς, Λ ε ι β α δ ο υ τ' ὁ ς, Λ ο υ τ σ' ὁ ς, Κ α λ ο υ τ σ ι α σ μ ῖ ὡ τ' ς, ἔβαζαν μεγάλες δόσεις κοινωνικῆς ὑποτίμησης· πολὺ περισσότερο στοὺς παρόμοιους Ζ ι β γ α ρ ι ὡ τ' ς καὶ Γ Ὑ φ τ ο υ ς).

Ὅλα αὐτὰ τὰ κοινωνικοῦ περιεχομένου συναισθηματικά, τῶν λαϊκῶν περισσότερο τάξεων, ἐκδηλωνόταν καὶ μὲ ἀντίστοιχα στιχοπλάκια, καὶ τὶς ἐμφάνιζαν σὲ ὀρισμένα πεδία, σὰν ὀργανωμένους ἀντιμαχόμενες ὀμάδες, ποῦ καμμιά φορὰ ἀνοίγαν καὶ μικροσυμπλοκὲς ἀνάμεσά τους: Καραβατιανοὶ μὲ Λουτσι(ι)νοὺς, Σιαραβ(ι)νοὶ μὲ Λειβαδιωτ(ι)νοὺς, κ. κ. ἔ. Οἱ λόγοι αὐτῆς τῆς διαμάχης, ποῦ μετέβαλε τὴν πόλη σὲ ἄθροισμα ἀπὸ νησίδες, κατὰ τὰ θέματα, συνεργαζόμενες ἢ πολεμούμενες, ἀλληλοβοηθούμενες ἢ ὑποβλεπόμενες, εἶναι, χωρὶς ἄλλο ἱστορικοκοινωνικῆς ὕψης. Ἡ ἔρευνά τους ὅμως, θά μᾶς ἀπομάκρυνε πολὺ ἀπὸ τὸ κύριο θέμα μας.

2. Ἐναν καραμπέρη, σὲ ὑπηρετικὴ θέση, συναντοῦμε καὶ στὴ Ζαγορίσια παραλλαγὴ τοῦ τραγουδιοῦ τῆς «Ἀναγνώσταινας», ὅπου αὐτὸς ἐμφανίζεται σὰν ψωμοπάτης, καὶ ξεπλευτητῆς τῆς νύφης τοῦ σπητικοῦ στὸ ὁποῖο ὑπηρετοῦσε (δὲς σχετ. μελέτη τοῦ Μάνθου Οἰκονόμου, στὸ περιοδικὸ «Ἠπειρ. Ἔστια» 1953 σελ. 172 καὶ ἐπ.)

3. Μακρὺ ἐπανοφῶρι, φουδραρισμένο τὸ χειμῶνα μὲ γούνα.

4. Μακρὺ μονοκόματο ἐσωτερικὸ φόρεμα, ζωσμένο στὴ μέση μὲ ζωνάρι.

5. Εἶδος ψηλῆς γκέττας, ποῦ σκέπαζε τὸ παπούτσι.

6. Τὸ εἶδος τῆς ὑπόδησης τῆς ἐποχῆς.

7. Γιὰ τὰ καίκια τῆς Λίμνης, δὲς Δ. Σ α λ α μ ᾶ γ κ α, Περίπατοι στὰ Γιάννινα, σειρά α'—δ', Γιάννινα 1956.

8. Γι' αὐτὲς, δὲς ὅπου στὴν ὑποσ. 18 καὶ 22, τοῦ ὑποκεφ. 4.

6.—Ἡ «Καραμπεριά» (ἱστορία καὶ κείμενα)

Τοὺς Καραμπέρηδες ὅμως, τοὺς ἀποθανάτισε περισσότερο κι ἓνα σατυρικό-βαρξικὸ τραγούδι: Ἡ πασίγνωστη στὰ Γιάννινα «Καραμπεριά».

Τὸ λαϊκὸ αὐτὸ τραγούδι ἀναφέρεται σὲ πολυήμερη ἐκδρομὴ, πολυάριθμης πιθανότατα παρέας Καραμπέρηδων, στὶς ἀνατολικά τῶν Γιαννίνων ἀντικρυνὲς τῆς Λίμνης ὄχθες, ἢ—κατὰ ἄλλη ἐκδοχὴ—σὲ ξεκίνημά τους γιὰ ταξίδι πρὸς τὸ Μέτσοβο καὶ τὴ Θεσσαλία, τὸ ὁποῖο—εἴτε τῶνα, εἴτε τᾶλο—κατέληξαν—ἔτσι τὸ θέλει ὁ θροῦλος—σὲ τρικύβεργο στὶς περιοχὲς ἐκεῖνες, καὶ πολυήμερο—τὶ λέω! πολυβδόμαδο—γλέντι, ποῦ, ἀρχίζοντας τὴν Καθαρὴ Δευτέρα, συνεχίστηκε ἴσαμε τὴ . . . Μεγάλῃ Βδομάδῃ, χωρὶς οἱ γλεντοκόποι νὰ κατορθώσουν νὰ φτάσουν στὸ σκοπούμενο τέρμα τους.

Δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ καθοριστῇ ἡ χρονολογία τοῦ δημοτικοῦ αὐτοῦ γλεντιοῦ

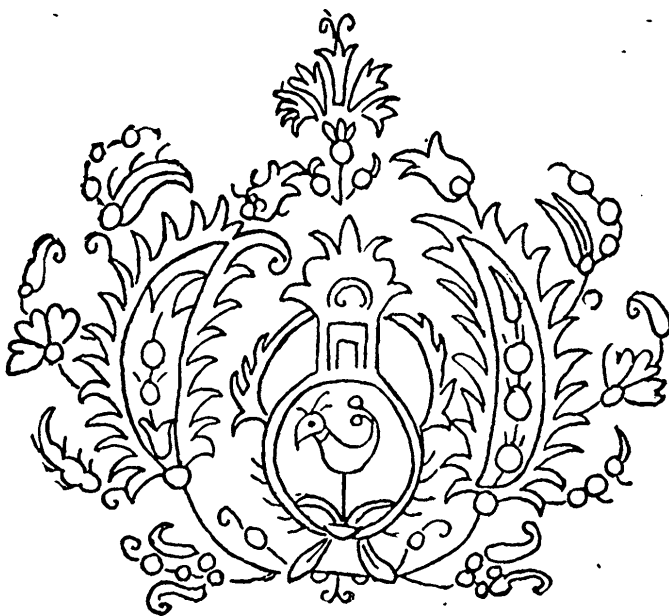

καὶ κατὰ συνέπεια, καὶ τοῦ τραγουδιοῦ τῶν Καραμπέρηδων τῶν Γιαννίνων· πάντως, γιὰ—θρυλούμενο—ταξίδι κάνει λόγο κι ὁ Κρουστάλης (1), ἀλλ' ἀ ἐπίσης, κι ὁ Ἄραβαντινός, πού κι' αὐτὸς περίσωσε μερικὰ δίστιχα τῆς «Καραμπεριᾶς», στὴ Συλλογὴ (2) του (Δημωδῶν ᾠσμάτων)· κατὰ τρόπο, μάλιστα, πού συμπεραίνεται, ὅτι, τὸ τραγούδι αὐτό, καὶ τότε ἀκόμα, μολονότι ἡ ἀντίστοιχη τάξη ἦταν, ὅταν αὐτὸς ἔγραφε, ἀτὸ καιρὸ σχηματισμένη, εἶχε ἀπὸ πολὺν καιρὸ πρὶν παρμένη τὴ μορφή τοῦ θρύλου. Πρέπει κατὰ συνέπεια, τὸ περιστατικὸ πού τὸ προκάλεσε, νὰ εἶναι πολὺ προγενέστερο τοῦ Ἄραβαντινοῦ.

Τοῦ τραγουδιοῦ τῆς Καραμπεριᾶς, περισώθηκαν δυὸ συγκροτημένα στὸ συνολό τους κείμενα: Ἐνα τοῦ Διαμάντη Λάππα (3) μὲ χρονολογία —ἄς ποῦμε, σύνθεσῆς—1875, τμῆμα (μόνο) τοῦ ὁποίου δημοσιεύτηκε—καὶ κάπως μάλιστα παραλλαγμένο—ἀπὸ τὸ Ν. Γεωργίτση, (4) καὶ ἕνα ἄλλο—ἀνέκδοτο αὐτὸ—ἀπὸ περισυλλογὴ τοῦ φιλόλογου καὶ συνειδητοῦ συλλογέα λαογραφικοῦ ὕλικου, Ξενοφ. Σάρα. Δίνουμε πῶς κάτω, πλήρες τὸ—περισσότερο ἀπὸ ἄλλα συγκροτημένο—κείμενο τῆς Καραμπεριᾶς, ὅπως αὐτὸ εἶναι καταχωρημένο στὸ «Καρκάλι» τοῦ—Α. Λάππα (5).

(Συνεχίζεται)

1. Ἄπαντα, ἐπιμ. Μ. Περάνθη, σελ. 624.
2. Σελ. 224.
3. Στὴν «Ἠπειρ. Ἔστια» 1955, σελ. 905 καὶ ἐπ. 1013 καὶ ἐπ.
4. Στὰ «Ἠπειρ. Χρονικά» 1927, σελ. 305 καὶ ἐπ.
5. Στὸ Περιοδικὸ «Ἠπειρ. Ἔστια» 1955 σελ. 905 καὶ ἐπ.—Τὸ τραγούδι θὰ σχολιασθῆ στὰ κατωπινά.

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

ΝΙΚ. ΖΥΓΟΥΡΗ, Γεωπόνου—Γαλακτολόγου
Ίδρυτοῦ καὶ τ. Διευθυντοῦ τῆς Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς Ἰωαννίνων

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΣΙΤΣΕΙΟΥ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΝ ΤΗΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΥΡΟΚΟΜΙΑΣ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ

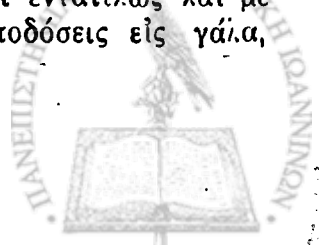
Εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι ἡ κτηνοτροφία συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν κυριωτέρων κλάδων τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς. Ἰδιαιτέρως ὅμως ἐν Ἠλείῳ ἡ κτηνοτροφία, λόγῳ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους της, κατέχει ἐξέχουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν διαφόρων πλουτοπαραγωγικῶν κλάδων, τὰ δὲ προϊόντα της εἶναι ἐκ τῶν κυριωτέρων εἰσοδημάτων τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου χώρας, δ.ότι μέγα μέρος τῶν ἐκτάσεων αὐτῆς εἶναι ἀκατάλληλον πρὸς καλλιέργειαν δημητριακῶν καί, κατὰ συνέπειαν, ὁ ἀγροτικός πληθυσμὸς θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ζήσῃ ἀνευ τῆς κτηνοτροφίας. Ἐνεκα τούτου ὁ ἐν λόγῳ κλάδος δεόν νὰ τύχῃ ἰδιαιτέρας προσοχῆς καὶ μερίμνης διότι ἡ κτηνοτροφία παρουσιάζει καὶ τὸ πλεονέκτημα ὅτι ἀνταμείβει πλουσίως κάθε ὑπὲρ αὐτῆς φροντίδα.

Τὴν ἀλήθειαν ταύτην κατενόησαν πρὸ πολλοῦ οἱ ἀγρόται μας καὶ διὰ τοῦτο λαμβάνουσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μεγαλυτέρας φροντίδας διὰ τὰ ποίμνια των ἢ διὰ τὰς καλλιεργείας των, διότι γνωρίζουν ὅτι ἡ καταβολὴ κάθε ἐργασίας καὶ δαπάνης διὰ τὰ ποίμνια των θέλει ἀνταμειφθῆ ἀρκετὰ καλά, ἐνῶ δὲν εἶναι βέβαιοι ἐὰν τὸ αὐτὸ θέλει συμβῆ καὶ μετὰ τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγρῶν των ἢ τις ἐπηρεάζεται περισσότερο ἀπὸ τὰς καιρῶν ἀνωμαλίας. Ἐπομένως δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἀπαραίτητον συμπλήρωμα, πολλαχοῦ δὲ καὶ κυρία βᾶσις πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς συντηρήσεως τοῦ πλεῖστον μέρους τῶν ἀγροτῶν τῆς Ἠλείου, εἶναι ἡ μικρὰ κτηνοτροφία τῆς ὁποίας ἡ ἀπόδοσις εἶναι

περισσότερον σταθερὰ καὶ ἐπαρκῆς πρὸς πλήρωσιν μεγάλου μέρους τῶν καθημερινῶν ἀναγκῶν τῶν ἀγροτῶν καὶ πρὸς κάλυψιν τῆς συνήθως ἀνεπαρκοῦς ἀποδόσεως τῶν ὀλίγων ἀγρῶν των ὡς καὶ τῶν ζημιῶν, ἃς συχνότατα ὑφίσταται ἡ γεωργικὴ παραγωγή ἐκ τῶν ἀφοριῶν, τῶν ἀσθενειῶν τῶν φυτῶν κ.λ.

Ἡ ἀνάγκη τῆς λήψεως μέτρων πρὸς προαγωγὴν τῆς κτηνοτροφίας ἐν Ἠλείῳ κατενόηθη ἐγκαίρως ἐκ μέρους τοῦ Κράτους, ὅπερ ἴδρυσεν πρὸς τοῦτο τὸν παρὰ τὸ χωρίον Κατσικᾶ τῶν Ἰωαννίνων Γεωργοκτηνοτροφικὸν Σταθμὸν, τοῦ ἐποίου κυριώτερος σκοπὸς εἶναι ἡ μελέτη παντὸς ζητήματος ἀφορῶντος τὴν κτηνοτροφίαν ὡς, ἡ βελτίωσις τῆς ράτσας τῶν ζώων, ἡ καλλιέργεια καὶ ἡ διάδοσις τῶν καταλλήλων κτηνοτροφικῶν φυτῶν, ἡ ἐλάττωσις τοῦ κόστους τοῦ παραγομένου ἐκ τῶν γαλακτοφόρων ζώων γάλακτος κ.λ.

Ἐκ παραλλήλου ὅμως πρὸς τὰ μέτρα ταῦτα ἐπεβάλλει νὰ ληθῶσι καὶ ἀνάλογα τοιαῦτα διὰ τὴν ὑπὸ καλυτέρους τεχνικοὺς καὶ οἰκονομικοὺς ὄρους ἐκμετάλλευσιν τοῦ γάλακτος τοῦ παραγομένου ἐκ τῶν γαλακτοφόρων ζώων τῆς περιφερείας καὶ ὅπερ εἶναι ἐκ τῶν κυριωτέρων προϊόντων τῆς κτηνοτροφίας, ἵνα λαμβάνῃ τοῦτο μεγαλυτέραν καὶ σταθερωτέραν ἀξίαν διότι, εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς πάσας τὰς χώρας ὅπου ἡ κτηνοτροφία εἶναι προηγμένη καὶ ὅπου ἡ διατροφή τῶν ζώων γίνεται ἐντατικῶς καὶ μετὰ ἱκανοποιητικὰς ἀποδόσεις εἰς γάλα,

προηγῆθη ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας τοῦ γάλακτος, τῆς ὁποίας τὰ προϊόντα ἔλαβον σημαντικὴν θέσιν εἰς τὰς ἐγχωρίους καὶ τὰς ξένας ἀγοράς. Διὰ τῆς καταλλήλου ἐκμεταλλεύσεως τοῦ γάλακτος καὶ τῆς παρασκευῆς ὅσον τὸ δυνατὸν καλυτέρας ποιότητος προϊόντων τὰ ὁποῖα νὰ ἐπιζητῶνται καὶ νὰ ἀπολαμβάνωσι καλῶν τιμῶν, αὐξάνεται ἡ ζήτησις τούτου καὶ, κατὰ συνέπειαν, καταβάλλεται προσπάθεια ἐκ μέρους τῶν κτηνοτρόφων πρὸς αὐξήσιν καὶ βελτίωσιν τῶν γαλακτοφόρων ζώων των, ὥστε νὰ καθίστανται ταῦτα παραγωγικώτερα καὶ νὰ προλαμβάνονται αἱ κρίσεις, αἵτινες συχνάκις παρουσιάζονται ὅταν δυσχεραίνεται ἡ διάθεσις τοῦ γάλακτος κατὰ τὰ ἔτη τῆς ὑπερπαραγωγῆς. Ἐπομένως, κτηνοτροφία καὶ γαλακτοκομία εἶναι κλάδοι στενώτατα συνδεδεμένοι μεταξὺ των καὶ δεόν νὰ κατανοηθῆ καλῶς ὅτι ἡ αὐξήσις καὶ ἡ καλυτέρευσις τῶν γαλακτοφόρων ζώων εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιτευχθῶσι πέραν ὠρισμένων ὁρίων, ἀνευ τῆς προαγωγῆς τῆς γαλακτοκομίας καὶ τῆς τυροκομίας ὡς καὶ τῆς ὑπὸ καλοὺς ὄρους διαθέσεως τῶν προϊόντων αὐτῶν.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς προαγωγῆς τῆς γαλακτοκομίας καὶ τῆς βελτιώσεως τῶν προϊόντων αὐτῆς, τὸ Κράτος ἴδρυσεν ἐν Ἰωαννίνοις, κατόπιν πολλῶν προσπαθειῶν καὶ ἀγώνων μας, τὴν πρώτην ἐν Ἑλλάδι Γαλακτοκομικὴν Σχολὴν ἣτις καταλλήλως διοργανωθείσα, κατέστη ἐφάμιλλος πολλῶν παρομοίων Σχολῶν τῆς Δύσεως ὥστε νὰ χαρακτηρισθῆ ἀπὸ ξένους εἰδικοὺς Καθηγητὰς ἐπισκεφθέντας αὐτὴν πρὸ τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου, ὡς ἀρίστη ἀπὸ πάσης ἀπόψεως καὶ ὡς ἡ μόνη εἰς τὸ εἶδος τῆς ἐν τῇ Βαλκανικῇ καὶ ταῖς χώραις τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου καὶ ἣτις προσέφευρεν ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὴν παραγωγὴν τῆς χώρας διὰ τῶν μεθοδικῶν ἐργασιῶν τῆς καὶ τῶν ἀνὰ τὰς διαφόρους περιφερείας τῆς Ἑλλάδος διασπαρέντων ἀποφοίτων τῆς.

Ἀλλά, διὰ τῆς μορφώσεως μόνον τεχνιτῶν τυροκόμων δὲν δύναται νὰ προαχθῆ σοβαρῶς ἡ τυροκομία ἐὰν δὲν ληφθῶσιν ἐκ παραλλήλου καὶ πολλὰ ἄλλα μέτρα μεταξὺ τῶν ὁποίων περιλαμβάνεται κυρίως ἡ ἐγκατάστασις καταλλήλων χώρων πρὸς ἐπεξεργασίαν τοῦ γάλακτος. Ἡ ὑπὸ τὰς χειρί-

σας συνθήκας ἐκμετάλλευσις τοῦ γάλακτος ἐντὸς πρωτογόνων τυροκομείων ἐγκαθισταμένων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς βορβορώδεις καὶ δυσόσμους καλύβας καὶ σταύλους πλήρεις ἀκαθαρσιῶν καὶ ἐπιβλαβῶν μικροοργανισμῶν, οἵτινες μολύνουσι τὸ γάλα καὶ τὰ προϊόντα του, εἶναι ἡ κυριώτερα αἰτία τῶν ζημιῶν αἵτινες ἐπέρχονται εἰς τὴν ποιότητα τῶν ἑλληνικῶν τυροκομικῶν προϊόντων καὶ προκαλοῦσι πολλάκις τὴν καταστροφὴν αὐτῶν πρὸς ζημίαν τῶν παραγωγῶν καὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Πρὸς ἐπιτυχίαν ὅθεν ἐκλεκτῶν προϊόντων ἀπαιτεῖται, πλὴν τῶν μεμορφωμένων τεχνιτῶν τυροκόμων καὶ ἡ ἀνέγερσις καταλλήλων τυροκομείων μονίμων εἰς τὰ διάφορα κτηνοτροφικὰ κέντρα, ὅπου συγκεντρῶνται ἐπαρκῆς ποσότης γάλακτος καὶ διὰ τῶν ὁποίων νὰ ἐξασφαλιζέται ἡ καθαριότης καὶ ἡ καλὴ ὠρίμανσις καὶ συντήρησις τῶν προϊόντων καὶ ἡ κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἥττον προφύλαξις ἀπὸ τῶν διαφόρων ἀτμοσφαιρικῶν ἀνωμαλιῶν.

Τοιαῦτα τυροκομεῖα θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχον ἀνεγερθῆ ἂν ὄχι εἰς ὅλας, τοῦλάχιστον εἰς τὰς κυριώτερας κτηνοτροφικὰς περιφερείας διὰ χρημάτων τῆς ἀμερικανικῆς βοήθειας, μέγα μέρος τῶν ὁποίων διεσπυθίσθη εἰς πολλὰ δευτερευούσης σημασίας ἔργα, χωρὶς οὐδεὶς νὰ ἐδιαφεροθῆ διὰ τὴν τυροκομίαν. Ἀλλ' ἐφ' ὅσον τοῦτο δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ γίνῃ ὅταν ἦτο καιρὸς, ἕς ληφθῆ τοῦλάχιστον πρόνοια διὰ τὸ μέλλον ἵνα ἀρχίσουν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ κτίζωνται τοιαῦτα τυροκομεῖα εἰς τὰ κυριώτερα γαλακτοκομικὰ κέντρα ἐκάστης περιφερείας ἐκ μέρους τῶν Κοινοτήτων, τὰ ὁποῖα νὰ ἐνοικιάζωσιν αὐτὰ εἰς τοὺς τυροκόμους, οἵτινες ἀγροάζουσι τὸ γάλα τῶν κατοίκων τῆς Κοιότητος ἢ ἐκ μέρους Συνεταιρισμῶν μὲ χρηματοδότησιν τῆς Α.Τ.Ε. διὰ μακροπροθέσμων δανείων ἐξοφλητέων εἰς 15—20 ἐτησίας δόσεις καὶ εἰς τὰ ὁποῖα νὰ τυροκομῶσιν οὗτοι διὰ λογαριασμὸν τῶν παραγωγῶν, οἵτινες θὰ προσφέρωσι τὸ γάλα εἰς τὸ τυροκομεῖον πρὸς συνεταιρικὴν τυροκόμησιν τούτου.

Τὰ ἀνεγερθέντα προπολεμικῶς τρία συνεταιρικὰ τοιαῦτα τυροκομεῖα εἰς τὰ χωρία Σταυράκι, Μεγ. Μπισδούνιον καὶ Ροδοτόπιον τῆς περιφερείας Ἰωαννίνων κατεσκευ-

αζον ἐκλεκτὰ προϊόντα (γραβιέρες κ.λ.π.) τὰ ὅποια ἄφινον ἀρκετὰ κέρδη εἰς τὰ μέλη των. Τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ γίνη καὶ σήμερον ἐφ' ὅσον τὰ τυροκομεῖα ταῦτα ἔχουσι τὰ σχετικὰ μέσα καὶ τὰς εὐκολίας, νὰ κατασκευάζωσι καλύτερα προϊόντα, ἀντὶ νὰ ἀσχολῶνται μὲ τὴν κατασκευὴν κοινῶν τυρῶν ἐξ ἐκείνων ποὺ γίνονται κατ' ἀνάγκην εἰς τὰ πρόχειρα καὶ πρωτόγονα τυροκομεῖα καὶ παραμένουσι, κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ προϊόντα ταῦτα ἀζήτητα εἰς τὰς ἀποθήκας καὶ τὰ ψυγεῖα, καθ' ὃν χρόνον φέτα ἰταλικὴ ὡς καὶ Ὀλλανδικὰ καὶ ἄλλα ξένα τυριά καὶ βούτυρα κατακλύζουσι τὰς ἀγοράς μας.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐπιθυμίᾳ μας ὅπως ἴδωμεν ἀνθούσαν τὴν τυροκομίαν ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἀσκουμένην μεθοδικῶς καὶ κατὰ πελοπολιτισμένον τρόπον, θὰ μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ ἐκφράσωμεν τὴν γνώμην ὅτι μεγάλως ἠθέλε συμβάλῃ πρὸς τοῦτο καὶ τὸ Τ ο σ ί τ σ ε ι ο ν Κ λ η ρ ο δ ό τ η μ α ἐφ' ὅσον τοῦτο, ὡς πρὸ πολλοῦ ἐγένετο γνωστὸν διὰ τοῦ τύπου, μεταξὺ τῶν ἄλλων σκοπῶν του ἔχει καὶ τὴν ἴδρυσιν Τυροκομικῆς Σχολῆς ἐν Μετσόβῳ.

Ἄλλ' ἢ ἴδρυσις καὶ δευτέρας τοιαύτης Σχολῆς ἐν τῷ αὐτῷ Νομῷ λειτουργούσης κατὰ τὸ αὐτὸ σύστημα, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἐν Λαρίσῃ Γαλακτοκομικὴ Σχολή, καθ' ὃν χρόνον εἰς ὀλόκληρον τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα καὶ δὴ εἰς μεγάλας κτηνοτροφικὰς περιφερείας τῆς χώρας οὐδεμίᾳ ἄλλῃ τοιαύτῃ Σχολῇ ὑπάρχει, δὲν θὰ εἶναι νομίζομεν ἢ κατ' ἀλλήλους λύσις πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς τυροκομίας, διότι ἢ καθ' ὅλον τὸ Κράτος ὑπαρξίς τριῶν Γαλακτοκομικῶν Σχολῶν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἢ μίᾳ ἀπὸ τῆς ἄλλης, δὲν πρόκειται νὰ ἐξυπηρευθῆσιν οὔτε τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ φοιτήσωσιν εἰς αὐτάς, οὔτε τὴν τυροκομίαν ἐν γένει τῆς χώρας. Ἐὰν σήμερον ἀποφασίζωσι, ἂν καὶ μετὰ μεγάλης δυσκολίας καὶ ποσέρονται μαθηταὶ ἐκ τῆς Κρήτης, τῆς Λέσβου, τῆς Πελοποννήσου, τῆς Κύπρου κ.λ.π. εἰς τὴν ἐν τῇ ἐσχάτῃ τοῦ Κράτους εὐρισκομένην Γαλακτοκομικὴν Σχολὴν Ἰωαννίνων, τὸ πράττουσι διότι ἢ Σχολὴ αὕτη κέκτηται κῦρος καὶ μακρὰν παράδοσιν, οἱ δὲ ἀπόφοιτοι αὐτῆς ἔχουσι λίαν εὐδοκίμως ἐργασθῆ εἰς τὰς διαφόρους περιφερείας τῆς Ἑλλάδος καὶ συνεπῶς ἔχει

ἀποκτήσει αὕτη πολὺ καλὴν φήμην καὶ τὴν προτιμοῦν. Ἀλλὰ θὰ εἶναι ὁμως πολὺ δύσκολον νὰ προσέρχωνται μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας μαθηταὶ ἐκ μεγάλων ἀποστάσεων καὶ εἰς τὴν Σχολὴν Μετσόβου.

Ἐὰν ὁ σκοπὸς τῆς τελευταίας ταύτης Σχολῆς θὰ εἶναι ἢ κατάρτισις τεχνιτῶν τυροκόμων, προερχομένων μόνον ἐκ τῆς περιφερείας Μετσόβου, εἶναι ζήτημα ἐὰν θὰ προσελκύσῃ αὕτη ἐπαρκῆ ἀριθμὸν μαθητῶν, διότι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιθυμοῦντων νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὴν τυροκομίαν νέων ἐκ μιᾶς μικρᾶς περιφερείας θὰ εἶναι πολὺ περιορισμένος. Ἐὰν ὁμως ὁ σκοπὸς τῆς Σχολῆς θὰ εἶναι ἢ προαγωγή τῆς κτηνοτροφίας καὶ τῆς τυροκομίας ἐν τῇ περιφερείᾳ Μετσόβου, θὰ ἔπρεπε κατὰ τὴν γνώμην μας, νὰ ἐφαρμοσθῆ ἄλλο σύστημα πρακτικώτερον τὸ ὁποῖον διὰ μικρᾶς δαπάνης θὰ ἠδύνατο νὰ ὀφελήσῃ πραγματικὰ τὴν περιφέρειαν χωρὶς ἢ ἐφαρμογὴ του νὰ προσκρούσῃ εἰς τὴν θέλησιν τοῦ διαθέτου ἀειμνήστου Τοσίτσα. Θὰ ἔπρεπε, δηλαδή, νὰ ἀνεγερθῶσι 3—4 Πρότυπα Τυροκομεῖα εἰς διάφορα κτηνοτροφικὰ κέντρα τῆς περιφερείας Μετσόβου, ἐνθα συγκεντροῦται μεγαλυτέρα ποσότης γάλακτος, ἀπλᾶ μὲν, ἀλλὰ πληροῦντα τοὺς ὅρους ὑφ' οὓς δέον νὰ λειτουργῇ ἐν καλὸν τυροκομεῖον διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἐν αὐτῷ κατασκευαζομένων προϊόντων.

Τὰ Τυροκομεῖα ταῦτα ἄτινα θὰ ἐφοδιασθῶσι διὰ τῶν ἀπαραιτήτων ἐργαλείων, μηχανημάτων καὶ σκευῶν, θὰ παραχωρῶνται ἐπ' ἐνοικίῳ εἰς τοὺς Συνεταιρισμοὺς τῶν πλησιεστέρων κτηνοτρόφων οἵτινες θὰ προσκομίζωσιν ἐν αὐτοῖς τὸ γάλα των τὸ ὁποῖον, διὰ μεμορφωμένων τεχνιτῶν τυροκόμων ἀποφοίτων Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς, θὰ μετατρέπεται διὰ μεθοδικῆς κατεργασίας εἰς βελτιωμένα προϊόντα (τυριά, βούτυρα κ.λ.π.) τὰ ὅποια θὰ διακρίνωνται διὰ τὴν ἀρίστην ποιότητά των καὶ θὰ διαφημίζωνται ὡς προϊόντα τῶν ἐν Μετσόβῳ Τοσιτσειῶν Πρότυπων Τυροκομείων, τὰ δὲ τυροκομεῖα ταῦτα θὰ ἐχρησίμευον ὡς πρότυπα τοιαῦτα πρὸς μίμησιν καὶ ὡς Σχολεῖα ὑποδειγματικὰ διὰ τὴν λελογισμένην ἐπεξεργασίαν τοῦ γάλακτος.

Τὸ κύριον προσωπικὸν ἐκάστου τῶν τυ-

ροκομείων τούτων θὰ ἀποιεῖται ἐξ ἑνὸς τεχίτου τυροκόμου, ὡς ἀρχιτεχνίου καὶ ἑνὸς βοηθοῦ αὐτοῦ ἀμφοτέρων ἀποφοίτων Γαλακτοκομικῆς Σχολῆς, καταγομένων, κατὰ προτίμησιν, ἐκ τῆς περιφερείας Μετσόβου ἢ, τοιούτων μὴ ὑπαρχόντων, ἐξ ἄλλων περιφερειῶν τῆς Ἡπείρου. Ἡ μισθοδοσία τῶν τυροκόμων τούτων θὰ ἐπιβαρύνῃ τὰ ἔξοδα τῆς τυροκομῆσεως τοῦ γάλακτος ὅπερ θὰ προσκομίζεται εἰς τὸ τυροκομεῖον πρὸς κατεργασίαν.

Εἰς τὰ πρότυπα ταῦτα Τυροκομεῖα θὰ προσλαμβάνωνται ὡς μαθητευόμενοι ἐπὶ μίαν ἕως δύο τυροκομικὰς περιόδους, πρακτικοὶ τυροκόμοι ἐκ τῆς περιφερείας Μετσόβου καὶ Πίνδου ἢ καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς Ἡπείρου ἵνα, ἐργαζόμενοι εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν διαφόρων βελτιωμένων τυρῶν, ἐκμανθάνωσι τὰς τελειότερας μεθόδους τῆς τυροκομῆσεως τοῦ γάλακτος. Θὰ ἠδύνατο προσέτι νὰ γίνωνται δεκτοὶ καὶ οἱ ἐργασθέντες ἐπὶ μίαν τοῖλάχιστον τυροκομικὴν περίοδον ὡς βοηθοὶ τυροκόμων εἰς διάφορα τυροκομεῖα ὡς καὶ νεαροὶ ἀπόφοιτοι Γαλακτοκομικῶν Σχολῶν καταγόμενοι ἐκ τῆς περιφερείας Μετσόβου κατὰ προτίμησιν καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀποκτήσωσι μεγαλύτεραν πείραν εἰς τὴν τυροκομίαν.

Εἰς τοὺς μαθητευομένους τούτους τυροκόμους δέον νὰ χορηγῆται ἀνάλογον ἡμερομίσθιον πρὸς συντήρησιν των, μετὰ δὲ τὴν πλήρη κατάρτισιν των θὰ δύνανται οὗτοι νὰ μεταβαίνωσιν εἰς ἄλλας περιφερείας τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος ὅπου θὰ ἐργάζωνται ὡς τεχνῖται τυροκόμοι καὶ θὰ συμβάλωσι διὰ τῆς καλῆς τεχνικῆς καταρτίσεώς των εἰς τὴν παρασκευὴν βελτιωμένων προϊόντων καὶ εἰς τὴν προαγωγὴν ἐν γένει τῆς τυροκομίας τῆς χώρας.

Πλὴν τῆς πρακτικῆς καταρτίσεως τυροκόμων, τὰ πρότυπα ταῦτα Τυροκομεῖα θὰ συντελέσωσι καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς συνεταιριστικῆς ἰδέας καὶ θὰ προωθήσωσι τὴν ἴδρυσιν γαλακτοκομικῶν Συνεταιρισμῶν οἵτινες τόσον πολὺ προώδευσαν εἰς τὰς προηγμένας Χώρας τῆς Δύσεως πρὸς ὄφελος τόσον τῶν κτηνοτρόφων ὅσον καὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας τῶν χωρῶν ἐκείνων.

Ἐκαστον τῶν ἀνωτέρω Προτύπων Τυροκομείων μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἐργαλείων,

ἐπίπλων μηχανημάτων καὶ σκευῶν δὲν θὰ στοιχίσῃ πλέον τῶν 200—400 χιλιάδων δραχμῶν, ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ τοῦ γάλακτος ὅπερ ἕκαστον τούτων πρόκειται νὰ συγκεντρώσῃ καὶ τὰ ὁποῖα θὰ ἀποφέρωσιν ἐκ τοῦ ἐνοικίου ποῦ θὰ καταβάλληται διὰ τὴν χρησιμοποίησιν των ἓν εἰσόδημα ὅπερ θὰ διατίθεται διὰ τὴν συντήρησιν των καὶ τὴν ἀπόσβεσιν τῶν καταβληθησομένων διὰ τὴν ἀνέγεσιν των κεφαλαίων. Τὰ ἡμερομίσθια τῶν μαθητευομένων θὰ καταβάλλωνται ὑπὸ τοῦ Κληροδοτήματος, πλὴν ἐὰν ἡ κατεργαζομένη ποσότης γάλακτος εἶναι μεγάλη, δηλαδὴ ἄνω τῶν 400 ὀκάδων ἡμερησίως καὶ ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῶν κατασκευαζομένων προϊόντων, ὅποτε μέρος αὐτῶν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιβαρύνῃ τὴν Συνεταιρικὴν ἐπιχείρησιν.

Ἐὰν θεωρηθῇ σκόπιμον, θὰ ἠδύνατο κατὰ τὰ πρῶτα 2—3 ἔτη νὰ ἀπαλλαγῶσιν οἱ παραγωγοὶ ἐκ τῆς πληρωμῆς τοῦ ἐνοικίου τῶν Τυροκομείων μέχρις ὅτου συνηθίσωσιν οὗτοι εἰς τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ γάλακτος αὐτῶν καὶ ἀποκτήσωσι συνεταιριστικὴν συνείδησιν, ἀντιληφθῶσι δὲ τὸ συμφέρον τὸ ὁποῖον θὰ ἔχωσιν ἐκ τῆς παραγωγῆς προϊόντων ἐκλεκτῆς ποιότητος διὰ τὴν πώλησιν τῶν ὁποίων μάλιστα θὰ ἠδύνατο νὰ ἰδρῦσωσιν ἀπὸ κοινοῦ καὶ εἰδικὰ Πρατήρια εἰς τὰς κυριωτέρας μεγάλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

Διὰ τῶν οὕτως ὁργανουμένων Προτύπων Συνεταιρικῶν Τυροκομείων τὰ ὁποῖα θὰ χρησιμεύωσιν ὡς Τυροκομικὰ Φροντιστήρια καὶ ὑποδειγματικὰ Σχολεῖα Τυροκομίας πρὸς διδασκαλίαν τῆς λελογισμένης ἐπεξεργασίας τοῦ γάλακτος καὶ εἰς τὰ ὁποῖα θὰ μετεκπαιδεύωνται, ὡς εἵπομεν ἤδη, πρακτικοὶ τυροκόμοι γνωρίζοντες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὴν κατασκευὴν τῶν κοινῶν τυρῶν κατὰ τὸ ἐγγώριον σύστημα, ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ μορφώνηται τεχνικῶς σημαντικὸς ἀριθμὸς νέων καὶ θὰ ἐκπληρωθῇ οὕτως ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀειμνήστου διαθέτου, ἀφ' ἑτέρου δέ, διὰ μικρᾶς σχετικῶς δαπάνης, θὰ ἀποβῶσι τὰ ἰδρύματα ταῦτα πηγὴ πλούτου καὶ ἐστὶν πολιτισμοῦ διὰ τὴν περιφέρειαν Μετσόβου.

ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΡΙΑ

Ένα χειμωνιάτικο βράδυ ήμουνα στο μικρό καινούργιο χωριό, πού κτίστηκε ἐδῶ καὶ τρία χρόνια πάνω στο δημοσιο δρόμο Λαμία—Καρπενήσι. Παρέα με τὸ δάσκαλο, τὸν παπᾶ καὶ πεντέξη χωρικούς εἶχαμε ἀγκυλιάσει νὰ γυρβολιᾶ τὴ σόμπα, πού μπουμπούνιζε. Εἶχε σουρουπώσει γιὰ καλὰ κι' ἀπὸ τὴ τζαμόπορτα τοῦ μαγαζιοῦ ἀγναντεύαμε τὸ χιόνι πού ἔλεφτε ὄξω πυκνὸ καὶ τῶπρωνε γιὰ καλὰ. «Ρίξι, ῥίξι μὴ τὴν ψχὴ σ'! Κιρός θκός εἶν' ἰ τώρα . . .!» ἔκανε στὴν ἐγγῶρια ρουμειώτικη γλῶσσα ὁ καφεζῆς, τὴν ὥρα πού ἐτάιζε τὴ σόμπα με καινούργια φωτόξυλα. «Ἄν τοῦ πάει ἔτσι, οὐλὴ τὴ νύχτα τρεῖς πθαμές θὰ ξημερώσει ταχιά τοῦ προῦ . . .» πρόσθεσε ἕνας τῆς παρέας μας. Καὶ τὸ χιόνι ἔλεφτε ἄφτονο, σκαρώνοντας ἕνα θεότρελλο χορὸ ἀπὸ κάτασπρες πεταλοῦδες. Νωρὶς διαλύθηκε ἡ παρέα μας κι' ὁ καθένας τράβηξε γιὰ τὸ μονόροφο κονάκι του. «Νουτιᾶς φαίν' ἰτι οὐ κιρός, δὲ θ'ἀχουμι κι' μιγάλα πράμματα . . .» μοῦ λέει ὁ σύντροφός μου με τὸν ὁποῖο πηγαίναμε γιὰ τὸ σπῆτι, πού θὰ με φιλοξενούσε. Ἐκεῖ βρήκαμε τὴν γρηοῦλα νοικοκυρά, τὴν κυρὰ Μαρία, νὰ στοιβάξει χοντρά κούτσουρα στὸ τζάκι . . .

Τὸ πρωῖ πού σηκώθηκα μιὰ ὀμίγλη εἶχε κατακλύσει τὰ πάντα. Σὲ λίγο ὅμως ἔξκοβε ὁ καιρός. Στὶς χαράδρες, πού κοτέβαιναν ἀπὸ τὸ βουνό, ἡ ὀμίγλη ἀνέβαινε σκόρπια, σὰν καπνοὶ πυρκαϊᾶς.

Εἶδα τότε τὴν ἀγαθὴ γρηοῦλα, ν' ἀνασηκῶνει τὴν κουρτίνα ἀπὸ τὸ παράθυρο ν' ἀγναντεύει κατὰ τὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ με βουρκαωμένα μάτια. «Ἄχ ἄμοιρου χουριαδάκι μ' . . . Ἄχ ἄπ' νὰ μοὶ τὸν λυώσει τοῦ χῶμα τὸν ἀφουρισμένου . . .».

Εἶχε ξεχάσει μέσα στὸ βαθύ της καὶμὸ ἡ κακομοίρα πὼς δίπλα της ἦτανε ὁ μουσαφίρης κι' ἀναλύθηκε σὲ κατάρες κι' ἀνασιενάγματα. Ἡ κατάρρα ἦτανε, ὅπως μοῦ ἐξήγησε, γιὰ τὸν ἀγνωστο ἐμπρηστή, πού κατὰστρεψε πρὶν ἀπὸ ὀχτὼ χρόνια τὸ κεφαλάρι τοῦ χωριοῦ, τοῦ παληοῦ χωριοῦ, ἐπάνω, ψηλὰ, στὸ βουνό.

Ἐκεῖ ψηλὰ ἦτανε κτισμένο τὸ καλὸ χωριό της με τὰ πολλὰ νερά, τὰ καλὰ περιβόλια του καὶ τὶς περίφημες κερασιές, τὶς Καψιώτικες κερασιές. Ἀπὸ τὴν κορφὴ τοῦ χωριοῦ ἄρχιζε ἕνα παρθένο δάσος ἀπὸ κατὰπυκνα ἔλατα καὶ κασιανιές. Ἦτανε τὸ κεφαλάρι τοῦ χωριοῦ, ἕνα στολίδι ἀτίμητο ἀπὸ ἔβενο κεντημένο με σμαράγδινα ἀραβουργήματα, ὅπως ἐφάνταζαν οἱ ξανθοπράσινες κασιανιές μέσα στὸ σκοτεινὸ ἔλατιᾶ.

Αὐτὸ τὸ κεφαλάρι τὸ θυμοῦνται νὰ σαλεύει καὶ νὰ φουντώνει κατὰκορφα στὸ χωριὸ παποῦδες καὶ πατεράδες, ἀναντὰμ παπαντὰμ. Πρὶν ὅμως ἀπὸ ὀχτὼ χρόνια μιὰ ἀξαφνὴ Αὐγουσιᾶτικὴ πυρκαϊᾶ—κα νένας δὲν ἔμαθε ποιὸς τὴν ἔβαλε—τῶκανε στάχτη σὲ λίγες ὥρες. Κόντεψε τότε νὰ καεῖ καὶ τὸ χωριό. Γλύτωσε ἀπὸ τρίχα, γιὰ ν' ἀκολουθήσει ὅμως γρήγορα ὕστερα ἀπὸ δυὸ χρόνια, κι' αὐτὸ τὴν τύχη τοῦ πράσινου, πανάρχαιου συντρόφου του. Τὰ νερά ἀπὸ τὶς βροχὲς ἀνοιξαν γρήγορα βαθειὰ χαντάκια στὸν ξεγυμνωμένο ἀπότομο τόπο, ἔφαγαν τὰ ποδαρικά τῶν πλαγιῶν κι' ὅλος ὁ τόπος «ξεσφράγισε» ἔπαθε καθίζηση καὶ κατολίσθηση, πού παρέσυρε τὸ χωριὸ στὴν καταστροφὴ. Οἱ φτωχοὶ κάτοικοι του, ἀνέστιοι τώρα, τραβήχτηκαν στὰ ριζὰ τοῦ βουνοῦ, δίπλα στὶς ὄχθες τοῦ

Σπερχειού. Κι' ἐκεῖ θὰ «ἐχλίβοντο» ἀκόμα σὲ πρόχειρες ἀχυρῶνες, ἂν γιὰ καλή του τύχη δὲν διάβαινε ἀπὸ κεῖ ὁ δημόσιος δρόμος. Ἀπὸ κεῖ πέρασεν κάμποσες φορὲς ὁ Βασιλῆας μας πηγαίνοντας γιὰ τὸ Καρπενῆσι. Εἶδε τὴ φτώχεια καὶ τὴν κατάντια τους καὶ τοὺς βοήθησε. Ἔτσι ξανάχτισαν γρήγορα τὸ καινούργιο χωριό...

Ἡ γρηοῦλα πού μὲ ἐφιλοξένησε, ἀγνάντειε τώρα μέσα ἀπὸ τὸ καινούργιο σπίτι της τὰ θλιβερὰ ρεποθέμελα τοῦ παλιοῦ χωριοῦ της, μία ὥρα μακριά, ψηλὰ στὸ βουνό, ἐκεῖ πού γεννήθηκε κι' ἀνάθρεψε γιουίς, θυγατέρες, ἀγγόνια...

Οἱ ἀχνοὶ τῆς ἀντάρας, τῆς θύμισαν τοὺς τραγικοὺς καπνοὺς τῆς ρημάχτρας φωτιάς κι' αὐθόρμητα ἀπὸ τὰ ζαρωμένα χέιλη της ἀκούστηκε ὁ ψίθυρος μιᾶς κατάρας.

Αὐτὴ ἡ κατάρρα στὰ παλιὰ χρόνια ἦταν γραμμένη στὰ ἐπίσημα ἀφοροχάρτια, γιὰ ὅσους κατάστρεψαν τὰ ὄρεινὰ κεφαλάρια τῶν χωριῶν. Γραπτές καὶ ἄγραφες συμφωνίες τῶν χωρικῶν ἐθέσπιζαν ἐπίσης βαρεῖες κυρώσεις σ' ὅσους παραβίαζαν τὴν αὐστηρὴ προστασία καὶ ἀπαγόρευση τῶν κεφαλαριῶν...

Στὰ παλιὰ χρόνια οἱ κάτοικοι τῶν ἀπομερων ὄρεινῶν χωριῶν—ὄρες καὶ ἡμέρες μακριὰ ἀπὸ τὶς συγκοινωνίες—ἐβλεπαν τὰ ρουμάνια τους σὰν ἄχρηστο τόπο. Σὲ τί νὰ τοὺς χρησιμέψουν οἱ ἀτέλειωτοι ἐλατιάδες; Ἐκτὸς ἀπὸ λίγα λατσούδια γιὰ τὴ χειμερινὴ τροφή τῶν γιδιῶν; Λίγα βελέσια, πού ἐβγαζαν ἀπὸ τὰ νεαρὰ ἐλατάκια δὲν κουβαλιῶνταν οὔτε μὲ μουλάρια σὶς ἄσωτες κακοστρατιές καὶ τοὺς γκρεμούς. Φορτωμένα σιτὸν ὤμο τὰ κουβαλοῦσαν οἱ ἴδιοι ὡς τὰ μακρονὰ ριζὰ τοῦ κάμπου. Τὰ χοντρά γέρικα ἔλατα ἦσαν καταδικασμένα γι' αὐτὸ νὰ μένουν ὄρθια ὡς πού νὰ τὰ βρῆ ὁ θάνατος, φυσικὸς ἢ ἄξαφνος ἀπὸ καμμιά θύελλα, ἀπὸ βαρυχειμωνιά ἢ κανένα ἀστροπελέκι.

Τὰ φτωχὰ πλαγερὰ χωράφια τους γρήγορα ἀχρηστεύονταν, ὅπως καὶ οἱ βοσκές τους. Ἔτσι ἐβάζαν κάθε καλοκαίρι φωτιές ἀπὸ δεκαπέντε μεριές γιὰ ν' ἀνοίξει, νὰ ξεφύξει ὁ τόπος, νὰ γίνουν καινούργια χωράφια νὰ προχωρήσει μέσα τὸ ζωντανὸ βίό. Τὸ ῥόγγι καὶ οἱ φωτιές ἀπογύμνωσαν

τὰ ἑλληνικὰ βουνά. «Ῥόγγι ἐδῶ, ῥόγγι ἐκεῖ—διηγεῖται ὁ ρουμελιώτης λαογράφος Δ. Λουκόπουλος—ξεπλύθηκε ὁ τόπος, ἀπὸ τὶς βροχές καὶ δὲν ἔκανε πιά οὔτε ῥίγανη, ἄχρηστος καὶ γιὰ τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία. Κυνηγῶντας τὴν προσωρινὴ ὠφέλεια οἱ χωριάτες ἔγιναν αἰτία τῆς καταστροφῆς τοῦ τόπου τους...».

Ἀπὸ τὴ νύλα αὐτῆς τῆς καταστροφῆς ἐξέφυγαν μονάχα τὰ κεφαλάρια. Σὰν εἶδαν οἱ χωρικοὶ τὰ ρέματα καὶ τὶς ποταμιές νὰ χαλᾶνε καὶ νὰ παρασέρνουν τὸν τόπο, νὰ ἀφανίζουν τὶς λογγές—τὰ λιγοστὰ δηλαδὴ γόνιμα καὶ ποτιστικά χωράφια δίπλα στοὺς ὄχτους τῶν ποταμιῶν—νὰ παρασέρνουν νερόμυλους, μαντάνια, ξεμονιάρικες καλύβες καὶ στανοτόπια, κῦτταξαν τότε νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὸν κίνδυνο, τὸν ἄμεσο κίνδυνο, τὰ ἴδια τὰ χωριά τους. Γι' αὐτὸ ἀπαγόρευαν αὐστηρὰ κάθε ὑλοτομία, ῥόγγισμα, βοσκή, κλάρο σὶς περιοχές πού βρίσκονται, σὰν προσκέφαλα, ἀπάνω ἀπὸ τοὺς μαχαλάδες τῶν χωριῶν. Ἡ προστασία αὐτὴ ἐδημιούργησε τὰ κεφαλάρια, πού συναντᾶμε σήμερα στὰ περισσότερα ὄρεινὰ χωριά μας. Τὰ ἄγρια δασικὰ δένδρα καὶ τὰ κλαριά φουντώσαν καὶ θέρειψαν. Πύκνωσαν κι' ἔκλεισαν τὰ ρουμάνια αὐτὰ κι' ἔγιναν δάση παρθένα. Στους ξένους πού θὰ ἐπισκεφτοῦν τὸ χωριό, θὰ δείξουν μὲ κάποια περηφάνεια τὸ κεφαλάρι. «Αὐτὸ εἶναι ἡ ζωὴ μας. Ἄν δὲν ἦταν αὐτὸ—Θεὸς χωρέσει τοὺς πατεράδες μας—τὸ χωριό μας θὰ τῶχαν πάρει τὰ ρέματα καὶ οἱ κατεβασιές». Κάτι παρόμοιο βεβαιώνει ἄλλος ρουμελιώτης ἐκλεκτὸς λόγιος καὶ ποιητὴς σ' ἓνα ὠραῖο διήγημά του «Στὸν Καστανόλογγο».

«Εἶναι καύχημα στὸ κάθε χωριὸ νάχει καλὸ κεφαλάρι, πυκνὸ κι' ἀπάρθενο, ἀπὸ λαμπαδωτὰ ἔλατα ἢ ἀπὸ πλατύκλαδα ρουπάκια. Εἶναι μία υἰεία καὶ μία ἀσφάλεια. Τὸ δάσος καθαρίζει τὸν ἀέρα, φέρνει τὴ βροχὴ, κρατεῖ τὰ νερὰ καὶ τὸν τόπο, πού ξεσέρονει εὐκολὰ σ'ὰ βουνά μας. Αὐτὰ ὅλα τὰ γράφουν τὰ βιβλία καὶ μᾶς τὰ λένε οἱ δασκάλοι στὸ σχολεῖο. Θυμᾶμαι πού τᾶπε κάποτε κι' ἓνας δασοκόμος σὶ τὴν ἐκκλησία. Μεγαλύτερη ἀξία ἔχει ὅμως πού τ' ἄλεγε κι' ὁ Γερο—Φέκας, ἓνας παλιὸς λογγίσιος

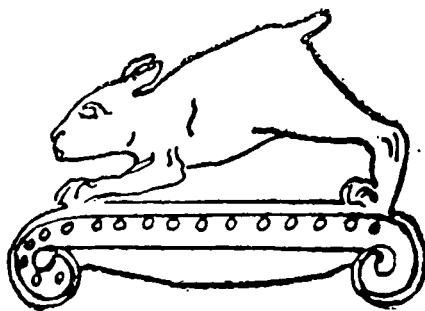

ἄνθρωπος, πού δὲ διάβασε ποτὲ βιβλία καὶ δὲν ἄκουσε ποτὲ δασκάλους καὶ δασκόμεους. Ὅ,τι ἤξερε τὸ ἤξερε ἀπὸ μονάχους του. Τοῦ τὸ διάβασε ἀπὸ τὸ μεγάλο β.β.β.λο τῆς φύσης, τὸ ψιθύρισμα τῶν ἐλάτων καὶ τοῦ νεροῦ τὸ μουρμούρισμα. Ἔτσι οἱ παλιοὶ εἶχαν φυλάξει αὐτὸ τὸ δάσος σὰν κόρη ματιοῦ κι' ἔγινε τὸ θαυμαστὸ κεφαλάρι πού χαιρόμαστε.

Ἀλλοίμονό μας, ἂν χαλάσει αὐτὸ τὸ κεφαλάρι! Στὸ ποτάμι θὰ σωροβολιασθῆ ὅλο τὸ χωριὸ καθὼς εἶναι ὁ τόπος σαθρὸς καὶ πετσοκομμένος ἀπὸ τὰ ρέματα. . . . Κι' ἔχει γίνεи ἓνα δάσος παρθενικό, ἀδιάβατο. Τὰ πρῶτα του ἔλατα σὲ προσκαλοῦν, σὲ τραβοῦν, σὲ μαγνητίζουν, ὅπως ἀπλώνουν τὰ χαμηλὰ κλώνια τους, σὰν προκλητικὲς νεραϊδοπούλες. Τὰ πιὸ μέσα σὲ πιάνουν ἀπ' τὸ χέρι. Τὰ πιὸ μέσα σ' ἀγκαλιάζουν ἠδονικά. Κι' ὕστερα βρίσκεσαι σκλάβος σὲ μιὰ καταπράσινη φυλακὴ γεμάτη μυστήριο, σ' ἓνα χλοερὸ λαβύρινθο γεμάτο θροῦλο. Ζωηροὶ ὄραματισμοὶ σὲ περικυκλώνουν. Τὰ παραμύθια τῆς ἀπλοϊκῆς παιδικῆς ψυχῆς ζωντανεύουν. Ἡ δειλινὴ ἀχτίδα τοῦ ἡλίου πού ξεγλυστράει πλαγινὰ—πλαγινὰ ἀνάμεσα ἀπὸ χιλιάδες κλάδους ἐλάτων πέφτει ἐπάνω στὴ νεοῦφασμένη ἀράχνη κι' ἀμέσως χτίζουν οἱ δύο τους, χωρὶς ἄλλο ὕλικό, ἓνα ὄνειρένιο παλάτι. Τὸ πουλάκι πού φεύγει τρομαγμένο, γιατί πρόβαλε στὴ φυ'λωσιὰ τοῦ δένδρου μιὰ νευρική βερβελίτσα, φοβισμένη κι' αὐτὴ, παίρνει ἀνθρώπινη μορφή καὶ γίνετ' ὀλόκληρη τραγικὴ ἱστορία. Ὁ στρατὸς τῶν μυρμηγκιῶν, πού ἀγωνίζεται κατ'ἀχαμα καὶ σ' ἀνηφορικὲς πορεῖες στοὺς κορμούς τῶν ἐλάτων, ξευτελίζει τοὺς μεγαλυτέρους πολεμικοὺς ἄθλους τῶν ἀνθρώπων. Κι' ὅταν καμμιά περαστικὴ βοσκοπούλα, μιὰ φαίνε-

ται καὶ μία χάνεται σ' ἓνα ξέφωτο βάθος, τότε ὅλες οἱ νεραΐδες ξεθαρρεύουν καὶ πετιοῦνται ἀπ' τ' ἀόρατα κρουσταλλένια τους παλάτια, κυνηγοῦνται ἀνάμεσα στοὺς κορμούς, κρέμονται ἀπ' τὰ λατσούδια ἢ χορεύουν γύρω στὴν πηγὴ. . . ».

Τὶ ὠραία, ἀλήθεια, τί γοητευτικὴ ποιητικὴ εἰκόνα πού συνθέτουν οἱ τελευταῖες γραμμές! Μιὰ ἀκόμη ἀπὸ τίς γενναιοδωρες παροχὲς τοῦ δάσους πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Θὰ χρειασθοῦν ὅμως καὶ στὸν τόπο μας πάμπολλοι Γερο—Φέκηδες, γιὰ νὰ γίνεи συνείδηση τῶν ὄρεινῶν χωρικῶν μας, ἢ ἀνάγκη γιὰ τὴν προστασία ὄλων τῶν ρουμανιῶν τους, ὄχι μονάχα τῶν κεφαλαριῶν. Γιὰ νὰ νιώσουν, πῶς μὲ τὸ συνεχιζόμενο ξεγύμνωμα τῶν βουνῶν μας, τὴν καταστροφὴ τῶν δασῶν καὶ τὴν ἀχρηστεύση τῶν ὄρεινῶν ἐδαφῶν θὰ ρημάξουν ἀναγκαστικά μιὰ μέρα τὰ χωριά, ἢ γῆ τῶν πατέρων τους, μαζί μὲ τὰ κεφαλάρια τους. Μὲ τὸ κήρυγμα ἑνὸς Γεροφέκα —οἱ πολλοὶ εἶναι ἄδηλο πότε θὰ φανοῦν στὸν τόπο μας— καὶ τὴ μουρμουριστικὴ κατάρα τῆς Γρηῆς Μαρίας δὲν πρόκειται νὰ σταματήσῃ ἢ καταστροφὴ τῶν δασῶν, ἢ μεγάλη αὐτὴ συμφορὰ. Χρειάζεται ἢ ἴδρωση τοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ τῆς δασοφυλακῆς. Κάθε δύο τὸ πολὺ, ὄρεινὰ χωριά πρέπει ν' ἀποχτήσουν τὸν δικό τους ὑπεύθυνο δημόσιο δασοφύλακα. Μονάχα ἔτσι θὰ μπῆ σὲ τάξη, τὸ τσεκούρι, ἢ σκεπαρνιά, ἢ γίδα ὅπως θὰ τὴν καθορίσουν οἱ κανονισμοὶ τῆς δασικῆς οἰκονομίας καὶ τέχνης, πού θὰ ἐπιτρέπουν μεγαλύτερες καρπώσεις καὶ καλλιέργεια ταυτόχρονα στὰ δάση μας. Εὐχόμεθα νὰ εἶναι σύντομη ἢ μέρα αὐτὴ. Θὰ εἶναι ἓνα ἐθνικὸ εἰκοσιένα στὴ δασικὴ ἱστορία τῆς χώρας μας.

ΠΑΙΔΕΙΑ

ΦΩΤΗ Ι. ΠΑΠΑΣΤΕΡΓΙΟΥ, Δ/λου Ζαγορίου—Μετσόβου

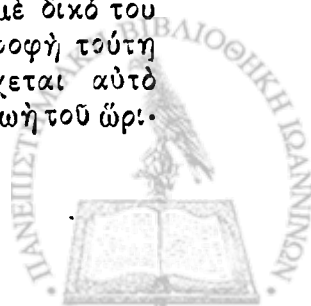
ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Ἡ ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ εἶναι τὸ πιδ δὺ-
σκολο ἔργο, τὸ πιδ κουρασικὸ, καὶ ἀχαρο
σὰν ἀποτολιμῆται ἔτσι: πρόχειρα, κάτω ἀπὸ
σφαλμένες παιδαγωγικὲς ἐνέργειες, καὶ προ-
παντὸς ἐκεῖ ποὺ οἱ ἐκδηλώσεις τοῦ παιδιοῦ
προσδιορίζουν τὴν κάθε φορὰ ὠριμότητά του.
Καὶ κατὰ παράδοξο τρόπο, σὰν γίνεται συ-
ζήτηση γιὰ τὴν ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ. Ὅλοι
παίρνουν λόγο, κι ὅλοι καταλήγουν στὴν
ἀναντίρρητη ἀλήθεια γιὰ «τὸν τέλειον ἄν-
θρωπο». Κι' ἀκόμα πιδ παράδοξο εἶναι, σὰν
μιλοῦνε γιὰ τὴν ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ, μιλοῦνε
καὶ γιὰ «ἐλευθερία σκέψεως» καὶ γιὰ «δη-
μοκρατία», ἐνῶ σὲ καμιὰ περίπτωση δὲν
ἀφήνουν οὐσιαστικὰ ἐλεύθερα τὸ παιδί νὰ
ἐκδηλώσῃ τὴ φυσικὴ του ὁρμή γιὰ κίνηση,
γιὰ δράση. Παντοῦ καταπιέζουν τὴ φυσικὴ
του ἐνεργητικότητα, καὶ προσπαθοῦνε
μὲ κάθε μέσο τυχαῖο, πρόχειρο, νὰ ἐξουδε-
τερώσουν τὴν ἐσωτερικὴ του ὁρμητικότητα,
σ' ὅ,τι λέγεται ἐκδήλωσή του, σὰν μιὰ ἐ-
νόχλησή τους. Κι ὅμως σκοπὸς τοῦ παιδι-
οῦ εἶναι νὰ ζῆσῃ φυσιολογικὰ καὶ σ' ὅλη
τὴν πληρότητα τὴν παιδικότητά του. Ὅσο
πιδ ἐλεύθερα καὶ μὲ σιγουριά ζῆσῃ τὴν
παιδικότητά του, τόσο πιδ προετοιμασμέ-
νο, καλλιεργημένο, θὰ περάσῃ κι ἀπὸ κά-
θε φάση τῆς ἡλικίας του ἀργότερα. Κι ὅσο
πιδ συστηματικὴ ἀγωγή δέχεται σὲ κάθε
ἡλικία του, τόσο πιδ φυσιολογικὰ μπαίνει
ἢ ἀγωγή γιὰ τὴν ἐπόμενη βαθμίδα τῆς
ἡλικίας του.

Λέμε, πὼς διαπαιδαγωγοῦμε τὸ παιδί
γιὰ σήμερα, καὶ πὼς ἢ διαπαιδαγώγηση
τούτου ἔχει σκοπὸ καὶ προετοιμάζει τὸ παι-
δί καὶ γιὰ τὸ αὔριο. Εἶναι μιὰ σωστὴ ἀ-
ποψη, ἀλλὰ μὲ σφαλμένη τοποθέτηση, γιὰ
ὅ,τι ἢ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ ἑαυτοῦ τῆς προ-

βάλλει στὴν καθημερινὴ συμβατικότητα.
Γι' αὐτὸ καὶ ὑπάρχουν δὺ τάσεις διαμετρι-
κὰ ἀντίθετες. Ἡ μιὰ δὲ λογαριάζει τὸ σή-
μερα τὸ παιδιοῦ, παραδιάζει τὴν παιδικό-
τητα τῆς ζωῆς του, καὶ ἀποβλέπει μονάχα
γιὰ τὸ μέλλον του. Εἶναι ἢ τάση ποὺ χα-
ρακτηρίζει, λίγο πολὺ, τὸ σχολικὸ μας ἔρ-
γο, ἐκεῖ ποὺ φρυγανίζομε τὸ παιδί σὲ μιὰ
περίοδο τῆς ἡλικίας του, ποὺ ζεῖ μονάχα
μὲ τὰ συγκεκριμένα ἢ τὸ πολὺ πολὺ μὲ
λίγα σύμβολα, μὲ τέτοιες ἐννοιες, ποὺ σὲ
καμιὰ περίπτωση δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ τις
χωνέψῃ καὶ νὰ τὸ ὠφελήσουν μελλοντικὰ,
μὰ ἀντίθετα δημιουργοῦνε τὴ φθορά του,
τὸ ἐμποδίζουν στὴν ψυχοφυσικὴ του αὐτο-
αρτίωση. Καὶ οἱ συνέπειες ἀπὸ τούτη τὴν
προσπάθεια καθόλου δὲν εἶναι ἀγνωστες
καὶ στοὺς πιδ καινοὺς ἀνθρώπους: «Πρῶτο
στὸ σχολειὸ, τελευταῖο στὴ ζωὴ». Ἡ ἄλ-
λη τάση, ποὺ ἀποβλέπει μονάχα στὸ σή-
μερα τοῦ παιδιοῦ, ἀπὸ κακὴ θεώρηση τοῦ
φυσικοῦ σκοποῦ τῶν ἐκδηλώσεών του, ξε-
κινάει ἀπὸ σφαλμένη βάση, καὶ δὲν παρα-
δέχεται, πὼς κάθε ἐκδήλωσις τοῦ παιδιοῦ
στὴν παρούσα ὠριμότητα εἶναι κι ἕνα ἀνοιγ-
μα γιὰ τὴν αὐριανὴ του ὠριμότητα.

Κι ὅπως ἢ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ δὲ δέχεται
μονάχα ἐρεθίσματα τῆς παιδικότητάς του,
μὰ κι ἕνα σωρὸ ἄλλα τῆς ὠριμῆς κοινωνί-
ας, ἐκεῖ στὸ σχολειὸ μὲ τὰ μεγαλύτερα παι-
διά, τὸ δάσκαλο, ἐκεῖ στὴν οἰκογένειά του,
στὸ δρόμο, στὸ παιγνίδι, παντοῦ, τὸ κά-
νουν καὶ ζεῖ ὑποχρεωτικὰ καὶ κάθε ἐκδή-
λωσις τῆς ὠριμῆς κοινωνίας, ἀσχετα ἂν τις
ζεῖ μ' ἕνα διαφορετικὸ τρόπο, μὲ δικὸ του
χαρακτήρα. Ἀκριβῶς ἢ ἀναστροφὴ τούτη
τοῦ παιδιοῦ, ποὺ κάνει καὶ δέχεται αὐτὸ
ἀλογάριαστα ἐρεθίσματα ἀπ' τὴ ζωὴ τοῦ ὠρι-

μου, δημιουργεί την επιτάχυνση της ψυχοφυσικής του ώριμανσης, σκοπός άλλωστε και του συστηματικού έργου της αγωγής. Είναι η θετική όψη μιας τέτοιας συμμετοχής του παιδιού στη ζωή του ώριμου, με βάση πάντοτε την ανταπόκριση που μπορεί και δίνει το παιδί σε τούτα τα έρεθίσματα. Μά σαν χάση την άντοχή του και δέν μπορεί νά ζήσει τις έκδηλώσεις του ώριμου, πέφτει σε μιὰ ανισορροπία, εκεί πού δέ μπορεί νά δώση απάντηση στα έρεθίσματα του ώριμου, δέ μπορεί νά προσαρμοσθή και νά παρακολουθήση την πορεία του μεγάλου. Γίνεται ύστερα άτολμο, μειονεχτικό ή τ' αντίθετα, μ' όλα εκείνα τα έλαττώματα πού συνθέτουν κακό χαρακτήρα και άσυνέπεια. Είναι η άλλη όψη, ή άρνητική. Από μās εξαρτάται για νά δέχεται μονάχα τα έρεθίσματα εκείνα πού επιταχύνουν σωστά και σίγουρα την ώριμανσή του, και δέν την παραβιάζουν.

Αποτελεί ένα μεγάλο πρόβλημα, τó πρώτο ίσως πού αξιώνει ή δρθή άγωγή του παιδιού, ή προϋπόθεση των κατάλληλων κι εϋνοϊκών δρων της ζωής του περιβάλλοντος του παιδιού, και σαν μάλιστα αυτό συνδέεται από τη βάση του με μιὰ σειρά δλόκληρη από παράγοντες μιās ευρύτερης κοινωνικής πολιτικής. Μά αυτό, τó δεύτερο, είναι μιὰ άλλη ιστορία. Έκείνο πού μās ενδιαφέρει έδω είναι νά ξέρουμε, πώς κάθε έκδήλωση του παιδιού σήμερα σημαδεύει και κάποιο τέρμα για τó αύριο, αποτελεί μιὰ προϋπόθεση αποτελεσματική για τó μέλλον του, προσδιοριστική του χαρακτήρα του, της άγωγής του.

Μονάχα σαν βλέπουμε μπροστά, με προοπτική, μπορούμε νά εκτιμήσουμε και τή θαρύτητα τούτη πού έχει κάθε έκδήλωση του παιδιού, και νά ενεργήσουμε πάνω σ' αυτή αποτελεσματικά, νά τήν μετατρέψουμε εκεί πού πρέπει, νά τήν καθοδηγήσουμε για ν' αποδώση ευεργετικά.

Τό παιδί λέει ψέμματα, κι αν θελήσουμε νά κρίνουμε τήν έκδήλωσή του τούτη σήμερα, λέμε πώς είναι άσχημη. Μά αν θελήσουμε νά τήν κρίνουμε για τó αύριο, αν δέν κόψη τή συνήθεια του αυτή, θά πάρη μιὰ κακή κατεύθυνση, και ποιός ξέρει με ποιές συνέπειες μεγάλες ή μικρές.

Μά για νά κόψη μιὰ τέτοια συνήθεια τó παιδί, δέν είναι εύκολο μ' άψυχολόγητες έπεμβάσεις μας, με τιμωρίες, ποινές ή κι άκόμα με άμοιβές. Ίσως υποχώρηση τó παιδί εκείνη τή στιγμή, μά ή υποχώρησή του θά ναι πρόσκαιρη μπρός στη βία, συμβιβαστική μπρός στην άμοιβή, και δέν έχει καμιὰ αξία σαν αποτέλεσμα, όταν πάψη ή έπιρροή.

Τό παιδί πρέπει νά νοιώση και νά ζήσει τ' αποτελέσματα πού φέρνει τó ψέμμα του, κι αυτό εξαρτάται απ' τόν καθένα μας, απ' τó δυνατό θριο μιās καλής δργάνωσης του περιβάλλοντός του, άκριβώς για νά δεχτή τή φυσική κύρωση, εκεί πού δέ μπορεί νά αντιδράση, γιατί δέν καταλαβαίνει τήν έσώτερη, τήν αιτιώδη σχέση του μ' αυτό. Έτσι τó παιδί θ' άποχτήση μονάχο του συναίσθηση για τó κακό στοιχείο της δποιας έκδήλωσής του, και μονάχο του θ' άποζητήση τή μεταστροφή της, τή διόρθωσή του.

Ένα πάλι παιδί συγκρούεται μ' άλλα παιδιά εκεί στο παιγνίδι. Εύκολα έκδηλώνεται ως φιλόνικο. Αν έπεμβούμε δίχως προοπτική, άπλως για ένα πρόσκαιρο αποτέλεσμα, νά ήσυχάση εκείνη τή φορά, καμιὰ άγωγή δέν κάνομε σε φυσική βάση, με τρόπο φυσικό. Η προοπτική μας σε μιὰ τέτοια έκδήλωση του παιδιού προϋποθέτει άλλους δρους ζωής του, εκεί πού δέ θάχη λόγο νά έκδηλωθή ως φιλόνικο, μ' εϋνοϊκώτερες συνθήκες για νά παίξει, γιατί άλλωθως θά συνηθίση στη φιλονικία, στην εύκολη έπιθετικότητα, θά γίνη ένοχλητικό, έπικίνδυνο, μανιακό, ή φυλακή τó περιμένει.

Κάθε έκδήλωση του παιδιού σήμερα αποτελεί κι ένα πρόβλημα της άγωγής για τó αύριο· γιαυτό και έπιβάλλεται μιὰ σωστή προοπτική σε κάθε μας παιδαγωγική ένέργεια, πράγμα πού προϋποθέτει σαφή συνείδηση, πώς τó παιδί διαπαιδαγωγείται φυσιολογικά, στην παιδική του κοινωνία, στο σπίτι στο σχολείο, παντού, εκεί πού καθημερινά άποκτά κοινωνική συνείδηση. Τό έβωμο, ή συναναστροφή, τó μεγαλύτερο παιδί, ο γείτονας, άκόμα και κάθε άνάμνηση του παιδιού, αποτελούνε τις μύριες λεπτοεπιδράσεις, και συντελούνε έτσι ανά-

λογα στη μορφοποίηση και το σχηματισμό των αξιών μέσα του, που σε καμιά περίπτωση δεν ήταν δυνατό οποιαδήποτε διδασκαλία να κάμει τούτη την προσφορά. Έμεις όμως το βάζουμε ανάποδα, πρώτα διδασκαλία στο παιδί κι ύστερα ζωή.

Ποτέ δεν αποχτά το παιδί πρώτα συνείδηση των καθηκόντων κι ύστερα να δράσει, μά πρώτα δρά, ενεργεί, και μέσα στην ενεργητική του δράση δημιουργείται ή αυτοσυνείδηση προς το καθήκον. Γιαυτό και σε καμιά περίπτωση δε θα πη προοπτική, αν προσπαθούμε να διδάξουμε στο παιδί σήμερα με λόγια το καθήκον, μά να βλέπουμε, πώς αυτό δημιουργείται μέσα στη ζωή, από εκδηλώσεις του παιδιού, σαν το επιτρέπουν οι όροι του περιβάλλοντός του, κι αν όχι κάθε προσπάθειά μας εκεί να αποβλέπει, στην καλύτερη, στην ενοικώτερη εργάνωσή τους.

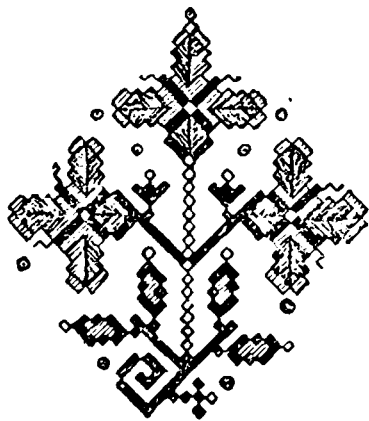
Κάθε διδασκαλία, όσοδήποτε ηθικόλαλη κι αν είναι, κι οποιαδήποτε λογοτεχνική ή σύνθεσή της γύρω απ' ε,τι επιδιώκομε, αν δεν έρχεται να βοηθήσει το παιδί ακριβώς εκείνη τη στιγμή, που δέχεται έρεθίσματα, ανάλογα μ' ε,τι σκοπεύει ή διδασκαλία, δεν είναι παρά ένα κούφιο λογοκοπάνισμα, ένας άχρηστος βερμπαλισμός, δίχως καμιά διαπαιδαγωγική αξία, κι ίσως πολύ ζημιώνει το παιδί.

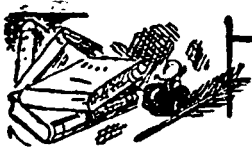
Το παιδί πρώτα θέλει να ζήσει κι ύστερα να μάθει λογικά. Η αγάπη, ή αυτοθυ-

σία, ή αλληλοβοήθεια, ή υπομονή, κι άλλες αρετές, μένουν έννοιες ακατάληπτες για το παιδί, αν προσπαθήσουμε να τις διδάξουμε με λόγια, μακριά κι έξω από εκδηλώσεις που μπορεί να ζήσει το παιδί μέσα στη ζωή.

Κι' όμως αυτό γίνεται παρ' όλες τις εξάρσεις. Και το χειρότερο, συμβαίνει κάποτε να καμαρώνη κι ο δάσκαλος, σαν βλέπει κάποιο χτεσινό παιδί που είχε στο σχολείο του, τώρα μεγαλωμένο, και ιάχη κάποια μόρφωση σήμερα. Πιστεύει, πώς δίχως αυτόν το παιδί θάμινε ένα «κουτάβι» καθώς το πρωτοείδε στο σχολείο του. Κι όσο προσβλητικό είναι ένα τέτοιο πράγμα για τη φύση του παιδιού, άλλο τόσο είναι άνοητο να παραδέχεται ακόμα, πώς αυτός τον «δίδαξε», κι έγινε ε,τι είναι σήμερα, δίχως ποτέ να χαρακτήριζε το έργο του ή προοπτική για την κατεύθυνση των εκδηλώσεων του παιδιού.

Η φύση του παιδιού, ή ζωή του, ή ψυχολογική του υπόσταση, οι εκδηλώσεις του, ποτέ δε δέχονται να παρακολουθήσουν ένα τέτοιο έργο του δασκάλου, γιατί μ' όποια τραγικότητα κι αν μπαίνει μπρός του ή ζωή, δε θέλει παρά μονάχα τη βοήθεια μας με προοπτική, για ν' αποκτήσει προοπτική μέθοδο για γνώσεις, για να μπορή να έλεγχει τον έαυτό του, για να μπή φυσιολογικά στη ζωή, τότε που οι ευθύνες για τη ζωή ανήκουν σ' αυτό.

Η ΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΔΩΡΙΚΟ

Ἐσὺ εἶσαι ἀπ' τῆς ζωῆς τις Ἐσιάδες,
καρτερική, γάληνια, δυνατή.

Ἐμένανε μὲ παίρνουν οἱ βοριάδες.
μὴ μὲ ρωτᾶς νὰ μάθης τὸ «γιατί».

Ἀπὸ κυκλῶνα πέφτω σὲ κυκλῶνα
Μὲ τρυγυρίζουν ψεύτικοι θεοί.
Τῆ Δωρική τῆς σκέψης σου κολῶνα
ἄς εἶχα νὰ στηλῶνω τὴ ζωή.

Περιδινοῦμαι σ' ἀφρισμένο κῦμα.
Συντριβομαι στοὺς βράχους τῶν παθῶν.

Ἄς εἶχα τῆς ἐλπίδας σου τὸ νῆμα
ἀπ' τὸ λαβύρινθο νὰ βγῶ τῶν στοχασμῶν.

Νᾶχα καὶ τὴν δλόχρυσον ἀχιίδα
—σιῶν ἀρνητῶν ὡς πέφτω τὴν ἀχλύ—
ἀλάνθαστη καὶ μόνη μου πυξίδα
τὴν πίστη σου τὴ μία τὴν ἀπλῆ:

πού ἀπ' τὸν ἅγιο λόγο ξεκινάει
τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ σου τοῦ ἑνός
καὶ στὴν ὑπέροια τὴ δύνάμη ἀκουμπάει
πού σμίγει ὅλη ἡ σοφία τοῦ Παγτός.

Χρυσάνθη Ζιτσαία

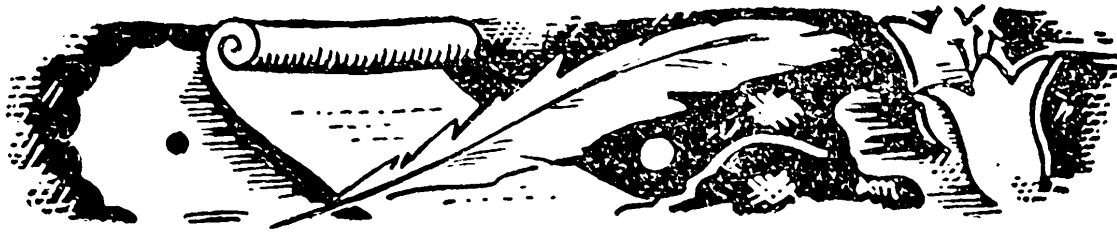
ΠΑΛΗΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

*Ω! Τὰ κλαμένα μάτια σου, κεῖνο τὸ ἀξέχαστο πρωῒνό,
πούδαφε ὡς τόσο ἡ ἀνοιξη χρυσὸ τὸ παραθύρι,
πόσους χειμῶνες ἐκρυβαν' πῶς μὲ πονέσαν' καὶ πονῶ
γιὰ τὰ κλαμένα μάτια σου, κεῖνο τὸ ἀξέχαστο πρωῒνό,
πούδαφε ὡς τόσο ἡ ἀνοιξη χρυσὸ τὸ παραθύρι.

Τώρα ἔχεις φύγει κι' ἔμεινα γιὰ νὰ μαζεύω τὴν πικρὴ
κι' ὄση ἀντηλιά στὴν ἀδειανὴ κάμαρα ἢ δύση δίνει
νὰ τὴν κρατάω θυμητικό, κόμπο ἀπὸ δάκρυ, ἐκεῖ ἀντικρὸν
πού κλαίει κι' ὁ δρόμος' κι' ἔμεινα γιὰ νὰ μαζεύω τὴν πικρὴ
κι' ὄση ἀντηλιά στὴν ἀδειανὴ κάμαρα ἢ δύση δίνει.

Γάκης Τσιάκος

ΓΙΑΝΝΗ ΧΑΤΖΙΝΗ

ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΗ ΣΚΙΠΗ*

Δέν είναι πολύς καιρός, πού μέ τήν εὐκαιρία τῆς τετάρτης ἐπετείου ἀπό τὸ θάνατό του, ἔκανα τὴ διαπίστωση στή «Νέα Ἑστία», ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ «Ἀπολλωνίου ἄσματος» ἔλησμονήθηκε πολὺ γρήγορα. Μολοντί τὸ ἴδιο θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε καὶ γιὰ πολλοὺς ἄλλους ἀνθρώπους τῶν Γραμμάτων, πιστεῖω ὅτι ὁ Σκίπης ἀποτελεῖ μιὰ περίπτωση ἰδιάζουσα, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ προκαλέσει πλατύτερα τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μελετητῶν. Φοβοῦμαι ὁμῶς ὅτι περνοῦμε μιὰ ἐποχὴ πολὺ δύσκολη γιὰ τὴν ποίηση γενικώτερα. Τὸ ἐνδιαφέρον γύρω σ' αὐτὴν καὶ τὰ προβλήματα τῆς παρουσιάζει μιὰ συνεχῆ ἔξασθένιση. Ἡ μᾶλλον, μιὰ περιεργη διάσπαση. Γιατί, οἱ ποιητὲς ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, οἱ σύγχρονοι ποιητὲς, ἔχουν ἐπαναστατήσῃ ἐναντίον τῶν καθιερωμένων ποιητικῶν τρόπων, γυρεύοντας μιὰ καινούρια ἔκφραση τοῦ ἑαυτοῦ τους πού τοὺς φέρνει σὲ διαρκῆ διάσταση μέ ὅλο τὸ παρελθὸν τῆς ποιήσεως. Τὸ κοινὸν ἔξ ἄλλου, ἀνίκανο νὰ παρακολουθήσει τὴν πορεία αὐτὴ τῆς νέας ποιήσεως, πολὺ κλειστῆς, πολὺ ἐρμητικῆς, ἔξακολουθεῖ νὰ τρέφεται, σὰν ἀναγνωστικὴ μάζα, ἀπὸ τὴν παλιά. Τὰ μέτρα, οἱ ῥίμες, ἡ μελωδία, θεωροῦνται πάντοτε σὰν τὰ πιὸ οὐσιαστικὰ τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα τοῦ ποιητικοῦ λόγου. Θὰ θέλαμε τώρα νὰ διερωτηθοῦμε ἂν ὁ Σωτήρης Σκίπης, σὰν ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ αὐθεντικούς ἐκπροσώπους τῆς παλιᾶς ποιήσεως, δὲν ἔξακολουθεῖ νὰ ἐνδιαφέρει αὐτὸ τὸ μεγάλο κοινό. Ὅλες οἱ ἐνδείξεις εἶναι ὅτι ἡ ποίησή του ἔχει τοὺς ἐραστὲς τῆς, ὅπως καὶ ἡ ποίηση τοῦ Πορφύρα, τοῦ Μαλακάση, τοῦ Χατζόπουλου, τοῦ Οὐράνη.

Ὡστόσο, ὁ Σωτήρης Σκίπης, πρωτεῖκος, πολύτροπος, βρίσκεται πιὸ κοντὰ στὸν Παλαμᾶ. Ἔτσι, ἄλλωσιε, ἐξηγεῖται κι' ὁ ἐνθουσιασμὸς πού ἔδειξε σ' ἕνα γράμμα τοῦ ὁ ποιητὴς τοῦ «Δωδεκάλογου»: «Ποταμὸς εἶσαι, τοῦ ἔγραφε, ἀπὸ ρυθμοὺς κι' ἀπὸ ποίηση. Ἡ Μεγάλη ὕρα, τὰ Κάλβεια μέτρα τὰ λυρικά σου τὰ δράματα, τώρα τελευταῖα ὁ Ἀπέθαντος, μᾶς κλονίζουν καὶ μᾶς ξαφνιαζουν, τὸ ἕνα ὕστερ' ἀπὸ τὸ ἄλλο, μέ τὴν πλατεῖα ροή τους καὶ μέ τὴ βοή τους τὴ βαθειά».

Ὁμολογῶ ὅτι σισθάνομαι κάπως δυσάρεστα πού ἄρχισα μ' αὐτὸν τὸν τόνο τῆς ἀπολογίας, καὶ φοβοῦμαι ὅτι ὁ ἐπίσης φίλος τοῦ Σκίπη, Θέμος Ἀθανασιάδης, ἀπόλυτος στί: ἀγάπες του, - θὰ δυσφορήσει μαζί μου. Ἐκεῖνος χρησιμοποιεῖ ἕνα ἄλλο μέσον, περισσότερο ἀποτελεσματικὸ, γιὰ νὰ ἀποκαλύψει τὴν ἀξία τοῦ λησμονημένου, ἢ παραγνωρισμένου ἂν προτιμᾶτε, ποιητῆ. Διαβάζει σ' ἕναν κύκλο, ὅταν τοῦ δοθεῖ ἡ εὐκαιρία, ἕνα ποίημα τοῦ Σκίπη κι' ἀφοῦ προκαλέσει τὴν ἐντύπωση πού ἐπιδιώκει, καὶ ἀποσπάσει τὴν ὁμολογία, τότε μόνο ἀνακοινώνει τὸ ὄνομα τοῦ ποιητῆ. Ἀλλὰ μήπως κι' ὁ τρόπος αὐτὸς δὲν ἀποτελεῖ μιὰ ἔμμεση ἀπολογία; Ἡ μοῖρα τοῦ Σκίπη εἶναι, φαίνεται, νὰ ἔχη ἀνάγκη ἀπὸ ἀπολογητὲς. Ὡστόσο, ἀξίζει τὸν κόπο νὰ διαβάσουμε κι' ἐμεῖς ἕνα ἀπ' αὐτὰ τὰ ποιήματα, πού ἔτυχε νὰ χρησιμοποιήσῃ ὁ Θέμος Ἀθανασιάδης:

Ἦρθα μακριὰ στὴν ἐρημιά, σιὰ ξένα
νὰ ζήσω μοναχὸς μου πικραμένα.

Ὅ, τι ἡ ἄγρια πάλη τῆς ζωῆς, τοῦ κόσμου
ἄφησε ἀγνὸ γιὰ νὰ τὸ σώσω ἐντὸς μου.

* Ραδιοφωνικὴ ὁμιλία.

Σὰν κάποια σπίθα ἀπό, φωτιά σβυσμένη
νὰ ξανανάψει—ἡ ὥρα ἢ εὐλογημένη!

Ἦρθα νὰ βρῶ μιὰ αὐτοτιμωρία
σκληρή γιὰ τὴν παλιά μου ἀλαζωνεία.

Ἦρθα νὰ θάψω τὶς κακίες, τὰ μίση,
νὰ ξεμολογηθῶ μπροστὰ στὴ φύση.

Ἦρθα γιὰ νὰ ξεχάσω κάθε ἀσκήμια
καὶ μὲ τῆς ἀθωότης τὰ συντριμια.

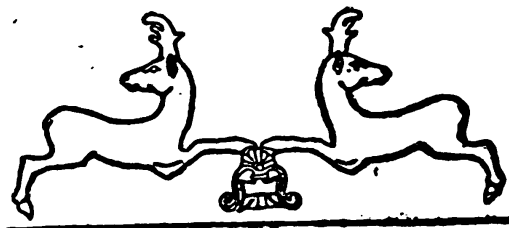
Τῆς παιδικῆς, νὰ πλάσω κόσμο νέο
ἀπλό, πονετικό, καθάρο, ὠραῖο.

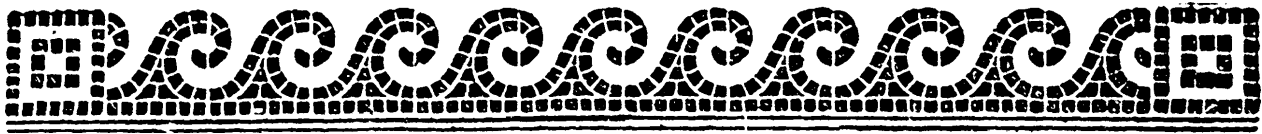
Ἦρθα νὰ βρῶ τὴ λήθη στοὺς καημούς μου,
ἦρθα γιὰ ν' ἀγαπήσω τοὺς ἐχθρούς μου.

Ἐν τούτους, τὸ ποίημα αὐτὸ δὲ θ' ἄπρεπε νὰ εἶναι ἀγνωστο, ἀφοῦ τὸ ἔχει παραθέσει ὁ Ἄριστος Καμπάνης στὴ Γραμματολογία του. Καὶ τὸ ξεχώρισε ὁ Καμπάνης, πού ἤξερε καλὰ τὸ Σκίπη, γιατί μέσα σ' αὐτὸ ἀντινακλᾶται ὁλόκληρη ἡ ψυχικὴ ἱστορία τοῦ ποιητῆ. Ξεκίνησε, πράγματι, ὁ Σκίπης ἀλαζωνικά μὲ τὸν «Ἀπέθαντο», κι' ἐκτὸς αὐτοῦ, ἔδωσε στὰ νιάτα του πολλὲς ἀφορμὲς δυσαρέσκειας, ὥστε νὰ προκαλέσει τὴν ἐπιφύλαξη, καὶ σκληρὲς ἀνταποδόσεις.

Τὸ ποίημα αὐτὸ πού διαβάσαμε, ὁ «Αὐτοτιμωρούμενος», εἶναι ἐνδεικτικὸ βαθύτατων ἐσωτερικῶν μεταπτώσεων, αὐτῶν ἀκριβῶς πού ὠδήγησαν ἀργότερα τὸν ποιη-

τὴ στοὺς πικρὰ μελαγχολικούς, κάποτε σπαρακτικούς τόνους τοῦ «Ἀπολλωνίου ἄσματος» καὶ τῆς «Αἰολικῆς Ἄρπας». Οἱ τόνοι αὐτοί, ὅσο κι' ἂν μᾶς θυμίζουν τὸ δάσκαλό του τὸν Μορεάς, ἀναδίδουν ὅμως διαθέσεις καθαρὰ ἀτομικὲς, ἐκφράζουν βιώματα προσωπικά, γνήσια. Νομίζω ὅτι τόσο στὴν πρώτῃ περίοδο, ἄς τὴν ποῦμε τῆς ῥώμης καὶ τῆς ὑπερρωσίας, ὅσο καὶ στὴν δεύτερη τῆς μετάνοιας καὶ τῆς συντριβῆς, ὁ Σωτήρης Σκίπης δὲν παταεὶ μονάχα σὲ κάποιες δυσκολοπρόσιτες λυρικὲς κορυφές, ἀλλὰ ἀναδείχεται κι' ἕνας ποιητὴς ἀνθρώπινος, πάρα πολὺ ἀνθρώπινος. Στὸ βάθος, ἀπληστος γιὰ ἀγάπη, σὰ νὰ τὴν εἶχε πολὺ στερηθεῖ, ἐδυναστεῖονταν ἀπὸ μιὰ ζωηρότατη εὐαισθησία, πού τὸν κρατοῦσε σὲ διαρκῆ ὑπερδιέγερση, ἔτοιμον πάντοτε γιὰ ἀνάφλεξη. Φύση θερμή, γιὰ πάντα ἀνικανοποίητη, διατηροῦσε ὡς τὰ τελευταῖα του τὴν ἀθωότητα τοῦ παιδιοῦ. Κάτω ἀπ' αὐτὸ τὸ πρίσμα πρέπει νὰ πλησιάσουμε τὸ ἔργο του, γιὰ νὰ ξεχωρίσουμε τὰ πολύτιμα ἐκείνο ψήγματα πού ἀντιπροσωπεύουν πραγματικὰ τὶς διαθέσεις του καὶ τὶς ἐκφράζουν μὲ ἐντέλεια. Ὁ κλασικότερος Σκίπης ὑπῆρξε ἕνας ρομαντικός, πού δὲν ἔκανε ἄλλο σ' ὅλη του τὴ ζωὴ, σὰν ποιητὴς καὶ σὰν ἄνθρωπος, παρὰ ν' ἀγωνίζεται ἐναντίον τῶν ἰδίων τῶν δυνάμεων πού ξεχειλίζουν ἀνυπότακτες μέσα του.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΡΑΓΚΟΥ

ΔΩΔΩΝΑΙΟΣ ΥΜΝΟΣ

Α'

Ἐδῶ στήν κακοτράχαλη τὴν Ἠπειρο
σὶ πλῆρωμα τοῦ χρόνου γιγαντώθηκες,
ὦ Ἡράκλεια, σιδερόψυχη φυλή,
καὶ τὰ δειλὰ τὰ βήματα τῆς Ἱστορίας
ἐφώτισες μέσ' στῆς νυχτιάς τὰ σκότη.
Ἐδῶ τραγούδησαν μὲ τῶν δενδρῶν τὸν ψί-
[θυρο
καὶ μὲ τὸν ἦχο τῆς βρυσούλας πρῶτοι
οἱ χαμοκοῖτες κι ἀνιφτόποδοι Σελλοί,
στὴ βούνομη Ἑλλοπία τῶνομά σου,
Ἑλλάδα ἠρώισσα, καθὼς λικνίζει
τὸ βρέφος τῆς ἡ μάνα καὶ τὸ νανουρίζει...

Ἐδῶ τοῦ κάκου ψάχνεις γιὰ καλύβι
τοῦ Μουσηγέτη Φοῖβου καὶ γιὰ λύρα.
Τῆς Ἀθηνᾶς—Σοφίας καὶ Παλλάδας—
δὲν ἀστραποβολεῖ τὸ δόρυ κι ἀπὸ γέλια
δὲν ἀντηχοῦν παρθένων τὰργαστήρια.
Τὸ ἱερὸ χρηστήριο τοῦ Δία κρύβει
ὁ κόρφος σου, πελασγικὴ Δωδώνη,
κι ὑφαίνει τῆς Ἑλλάδας τὴν πορφύρα
μὲ χρυσογάϊτανο τοῦ θρύλου τὸ στημόνι.
Ἐδῶ πρωτόφεξαν τὰ κοσμικὰ μυστήρια
κι ἡ προσταγὴ τοῦ Δωδωναίου πάντα ἤχει...
ἀπὸ τῆς Γῆς καὶ τ' Οὐρανοῦ τὸ γάμο
προφητικὸ, αἰνιγματικὸ τραγούδι,
τὸ σκίσημα τοῦ Νοῦ μπροστὰ στὴν Πλάση.
Ἐδῶ ἡ Δωρίδα πάνοπλη ξεσπάθωσε ψυχὴ
στὴν αὐχηρὴ τῆς Ἱστορίας ἄμμο.
Σὰν ξωτικό, πρωτόφαντο λουλούδι,
τὸ θούριο νέκταρ βύζαξε, τῆς ἀντρείας τὸ
[γάλα.

Β'

Λουλούδι ντόπιο νᾶνοιξε τὸ ἱερὸ τοῦ Δία
στοὺς κόρφους σου, Δωδώνη, ἡ ξένη φύτρα
—ἀπὸ ποιά τάχα συντυχιά, ποῖο σπέρμα καὶ
[ποιά μήτρα;—
στοὺς βράχους σου ἀνθοβόλησε μὲ θείαν εὐ-
[λωδία;

Φευγαῖο ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο τὸ περιστέρι τάχα
—στοχαστικὰ μιλάει τὸ παραμῦθι—,
αἰθερολάμνοντας ἀπ' τὸ γαλάζιο κῦμα ἐπάνω
—σὰν ποιά τρομάρα τοῦδερονε τὰ στήθη;—,
ἀπὸ τοῦ γέρακα τὰ νύχια γλυτωμένο,
ἄραξε ἐδῶ στοῦ Τόμαρου τὴν ἡμερὴ βα-
[λανιδιά
καὶ κούρνιασε καὶ φώλιασε μονάχο;
Καὶ τῆς ζωῆς τ' ἀπόκρυφα, τῆς μοίρας τὰ
[γραμμένα
μὲ χρησιμοκέλαδη φωνὴ μυστηριακὰ λα-
[λοῦσε;

Ἡ θαλασσόδαρτος κουρσάρος Κρητικὸς
καὶ Μυκηναῖος ἔμπορας ὀργώνοντας
τρικυμισμένα πέλαγα μὲ τρεχαντήρι
τὴ χρησιμοδότρα Σίβυλλα σὰν ἀγαπητικὸς
ἀπ' τὴν Ἀσία τὴ μάγισσα τὴν ἔκλεψε
καὶ στοὺς θεσπρωτικὸς γιαλοὺς ζυγώνοντας
τῆς ἔχτισε παλάτι ἀναπαυτήρι
καὶ τὸν ἀνθὸ τῆς παρθενιάς τῆς ἔδρεψε;

Γ'

Ποιά μάνα γέννησε τὸ Δωδωναῖο ἀφέντη;
Δὲν τὸν ἀνάθρεψαν Κορύβαντες ἐδῶ
μέσα σ' ἀνήλιαγες σπηλιές κρυφά,
δὲν ἔπιδε γάλα ἀπ' τῆς Ἀμάθειας τὸ βυζί...
Ὁ νεφοσκέπαστος ἐδῶ οὐρανός σου,
ὦ Τόμαρε, μὲ τοῦ μλουμπουνητοῦ τὸ γλέντι,
μὲ στὴ βοή τοῦ καταρράχτη, ποὺ ἀψηφᾷ
τὸν ἦχο τῆς βροντῆς, στοιχειὸ καὶ δαίμονα
[μαζί,

ἔσπειρε Νεραῖδο Θεὸ τὸ Δία τὸ δικό σου.
Κι ἡ Γῆ—Κυρὰ Διώνη, ποὺ δροσολογιέται
τὸ νεραῖδένιο τῆς χυτὸ κορμὶ
καὶ τὰ γαλάρια τῆς ἀναμεστῶνουν στήθια
μὲ τὴν ξαρωστικὴ νεροσυρμὴ,
στὴν ἀγκαλιὰ τ' ἀφέντη τῆς γλυκοκοιμείται,
τοῦ Δία ταίρι ζῆ στὰ παραμῦθια.
Στὸν ἥσκιο κάτω τ' Οὐρανοῦ παντρεύεται
κι ἀγγαστρωμένη πάντα κόρη μένει,

στά σπλάχνα της τὰ σπέρματα ζεσταίνει,
 ἀειπάρθενη κοιλοπονάει καὶ τὰ βλαστάρια
 [θρέφει
 καὶ ἀνοίγει τὰ μπουμπούκια της καὶ λουλου-
]δίξει
 καὶ ταχταρίζει στὴν ποδιά της στάχνα βρέφη,
 στὴν ὥρα δένει τοὺς καρπούς καὶ θησαυ-
]ρίζει.

Κι ἂν ὁ θυμὸς τοῦ Δωδωναίου τὴν ξε-
]σπερμεύει,
 καινούργιας γέννας τὸ φιλὶ τῆς ἀσωτεύει.
 Καὶ τοῦ καλόταιρου τοῦ γάμου σὰς φυντάνι,
 ὦ Δωδωναίε Δία κι ἐσύ Κυρὰ Διώνη,
 θεϊκὸ κλαρί, ὑψικάρηνη φηγὸς
 στοῦ Τόμαρου τὰ πλάγια ἐδῶ στοιχειώνει
 καὶ σπάταλα καρπίζει τὸ γλυκὸ βαλάνι . .
 Σὰν μάνα σφίγγει στὴ ζεστή της ἀγκαλιὰ
 τὰ γυριοπερίστερα νοητὰ πουλιά,
 πὺν ἀνθρωπινὰ . . λαλοῦν καὶ δὲν τὰ φτάνει
 μὲ σαίτιὰ καὶ βρόχι κυνηγός.

Κι ἂπ' τὸ δρυμὸ καθῶς φυσάει — βογ-
]γάει τὰ γέρι,
 πνοὴ τὰ θάνατον στοιχειοῦ, τοῦ Δία ἀνάσα,
 ὁ θροῦς βραχνὰ τῆς φυλλουριᾶς ὑψώνει
 σ' ἦχο βαρὺ μιὰν ἱκεσία βραδινή . . .
 Σκαλὶ — σκαλὶ περνᾷ ἢ φωνὴ τὰ μπάσα,
 μεθάει τὸ νοῦ καὶ τὸν ἀναφερώνει
 καὶ τὴν καρδιὰ μυστηριακὰ δονεῖ.

— Δωδώνη, κι ἢ πολὺπαθη στὶς θάλασσες
] Ἄργῳ

ἂπ' τὴ δική σου τὴν πολὺγλωσση φηγὸ
 ἐπῆρε φυλαχτάρι της σανίδι
 γιὰ τὸ χιλιοτραγούδητο ταξίδι . . .
 κι ἀρματωμένη τίς φορτοῦνες ἀψηφοῦσε.
 Κι ὅπου τῆς ἔστηναν καρτέρι οἱ κάβοι,
 ἢ σκίζα ἢ χρησιμοκέλαδη λαλοῦσε . .
 Κι ἀρμένιζε στά πέλαγα γοργόφτερο ξεφτέρι
 τοῦ κυνηγάρη Ἰάσονα τὸ μυθικὸ καράβι
 στὴν Ὑπερβόρεια Ταυρικὴ μὲ πρῖμο ἀγέρι
 νὰ κλέψη τὸ χρυσόμαλλο τὸ δέρμα,
 τὴν ἐρωτόμανη ν' ἀρπάξη Μήδεια,
 τὴ φαρμακεύτρα μάγισσα, πὺν γήτευε τὰ
] φίδια . .

Δ'

Τρανή σου ἢ δόξα, ξακουστὴ Ἑλλοπία,
 τρισάγια ἐσύ καθέδρα τοῦ Κρονίδη!
 Καμαρωτὴ, χαδιάρα θυγατέρα σου
 ἀγάλλεται ἢ Δωδώνη στὴ γιορτὴ της.
 Μπροστὰ στοῦ Δία τὸ δαιδάλιο μέγαρο

ἱερὰ πομπή, πανηγυριοῦ φωτοχυσία
 γιὰ τὸ παννύχιο τὸ ξεφάντωμα καλεῖ.
 Τὴ φλόγα θρέφουν τῆς φωτιᾶς δαδιὰ καὶ
] κέδρα,
 σὰν ἀπὸ θυμιατῆρι χύνεται εὐωδιά.
 Οἱ πελιγόνες σέρνουν στὸ βωμὸ σφαχτά,
 τετράπαχα τραγιά, στριφτόποδα μοσχάρια
 μὲ χρυσωμένα κέρατα . . Τὰ γιάζουνε
 μὲ καθαρτήριο ράντισμα, κι ὡς τὰ χτυποῦν
 μαστορικὰ στὸν τρυφερὸ λαιμὸ τους, χύ-
] νονται

σπονδὲς — χοὲς αἱματηρὲς στὸ χῶμα . .
 Σεβάσμιος ἱερέας κόβει τὰ μηριὰ
 κι ἐξιλαστήρια δῶρα τὰ βουτάει στὶς φλόγες.
 Οἱ σάρκες καίγονται κι ὀλόγυρα βαριά
 ἀπὸ τὸ ξύγκι τους μυρίζει ἢ κνίσσα . .
 Ἄπ' τὴ θυμέλη κλώθεται κι ὑψώνεται
 ἢ μαύρη στήλη τοῦ καπνοῦ, σὰν φίδι,
 πὺν πλόκαμους ἀπλώνει ἀεροκρέμαστους.
 Κι ὡς οἱ πιστοὶ σωριάζουν στοῦ Θεοῦ τὰ
] πόδια

τὸ τάμα τους καὶ δέονται γονατιστοὶ
 καὶ καρτεροῦνε μ' ἔκσταση τὸ θάμα,
 ἂπ' τὸ δρυμὸ φυσάει τὰ γέρι σιγαλὰ
 καὶ τῆς φηγοῦ τὰ φύλλα ψιθυρίζουν . . .
 Στῶν Κερκυραίων πάνω τὸ λεβέτι
 σαλεύει τὸ παραῆξο μαστίγι
 καὶ τὸ χαλκὸ μὲ τὰ γλωσσίδια κρούει
 σὰν μουσουργὸς τεχνίτης πὺν τὴ λύρα
 μὲ τὰ κροδάχτυλα ἀπαλὰ χαϊδεύει . .
 Τοῦ Δία τὰ θέσφατα ξυπνοῦν-θαρρεῖς . . .
 Κι ὁ μάγος ὑποφῆτης πὺν τὰ κούει
 σοφὰ τοῦ μυστηρίου τὴν πύλη ἀνοίγει
 στά σκοτεινὰ μὲ λύγκειο μάτι νᾶνιχνέψη
 τῆς μοίρας τὴ βουλή καὶ τὴν ἀλήθεια . . .

Ε'

Θησαύρισμα ἂπ' τὰ σπλάχνα σου, Δωδώνη,
 χυμένα στὸ χαλκὸ καὶ στὸ μολύβι,
 τὰ θέσφατα τοῦ Δία ἀνθοβολοῦν
 κι ἂπ' τῶν αἰῶνων ἀντηχοῦν τὰ βᾶθη
 τραγούδια, γέλια, καρδιοχιτύπια, στόνοι . .
 Ἔνας ζηλιάρης νιόπαντρος ζητεῖ νὰ μάθη,
 τὸ ποῦ ἢ κυρὰ του στὴν κοιλιὰ της κρύβει,
 ἂν εἶναι ἀλήθεια φύτρο ἂπ' τὴ σπορά του.
 Κι ὁ τσέλιγγας ρωτάει — κρυφὸς καημὸς
] του —

τὸ ζωντανὸ πῶς θ' ἀβγατίση βίος του
 γελᾶδια κι ἀρνιοκάτσικα δικά του.
 Πραματευτάδες καὶ θαλασσομάχοι

μέ καρβάνι ἢ πλάνο τρεχαντήρι
 πού σκίζουν κάμπους καὶ βουνὰ κι ὀργώ-
 [νουν πέλαγα
 γιὰ κέρδος καὶ γιὰ κούρσεμα, γιὰ τὸ φιλι
 [τῆς Κόρης,
 κι' ὁ γόης καρδιοκαταχτητῆς κι ὁ καστρο-
 [πολεμίτης,
 ζυγώνουν στὴν ἀστείρευτη τῆς μαντοσύνης
 [βρύση
 καὶ μέ λαχτάρα σκύβουνε τὴ δίψα τους νὰ
 [σβήσουν.
 —Τί θὰ βρεθῆ στὸ δρόμο τους; Ποιὰ
 [μοῖρα θὰ τοὺς λάξη;
 Μέλι ἢ φαρμάκι θὰ γευτοῦν ἀπ' τὸ χρυσὸ
 [κροντήρι;
 Τὸ φίλτρο ὁ νιὸς τὸ ζεῖδωρο ζητεῖ τῆς
 [Ἀφροδίτης . .
 Ρωτάει κι ἡ κόρη, ποιὸς γαμπρὸς θὰ τὴν
 [κορφολογήσῃ . .
 Κι ὦ ξιππασμένη ρηγοπούλα Φαεννίδα,
 τῆς Χαονίας ἢ Κυρά, πού βάζεις
 τὸ μέτρομα τῆς ἀχαρῆς ζωῆς σου
 τῆς μαντοσύνης τοῦ Θεοῦ δοκίμι ! .
 Σὰν περιπαίχτρα σάλπιγγα ἢ σανίδα
 Τοῦ Δία λαλεῖ . . «Σὲ πέλαγος ἀχυρο-
 [κάρφι μοιάζεις,
 λιγόζωε ἄνθρωπε, κι ἀχνὸς στὸ χάος τῆς
 [ἀβύσσου.
 Μέσ' στὸ καμίνι τῆς φθορᾶς, τοῦ ξανα-
 [γεννημοῦ,
 ἀεῖζωος, ἀναρχος ὁ Ζεὺς, τῶν ὄλων Κυ-
 [βερνήτης,
 πλάθει — χαλάει μέ τὸ πυρὸ φιλι τῆς
 [Ἀφροδίτης . .
 Ἡ Μάνα Γῆ καρποφορεῖ τῶν ὄλων ἢ
 [γεννήτρα . . .
 Δοξᾶστε τὴν ἀστείρευτη, τὴ θαλερὴ τῆς
 [μήτρα ! . »

ΣΤ'

Βαθιά μέ τὸ σκληρὸ τους νύχι σκύβουν,
 ὦ Δία, τᾶδυτό Σου πεινασμένοι λύκοι
 καὶ στὰ χαλάσματα τὸ ξόανό Σου θάβουν
 ἀγέρωχοι καταχτητές, ἀγροῖκοι:
 Δωρίμαχος, Παῦλος Αἰμίλιος, Μιθριδάτης.
 Καὶ τοῦ Βυζαντινοῦ τὸ πείσμα καλογήρου
 κι ἡ μᾶστιγα τῶν Γότθων τοῦ Τοτίλα

τὴ λάμψη σβήνουν τοῦ δικοῦ σου ὄνειρου
 καὶ τὰ στερνὰ μαδοῦν τῆς δόξας σου τὰ
 [φύλλα.

Περνοῦν καιροί, λαοί. Ζωὲς καὶ φύτρες
 χωνεύουν, σβήνουν καὶ ξαναγεννιοῦνται
 στοῦ χρόνου καὶ τοῦ χώρου τὸ καμίνι.
 Χαλάστρα—πλάστρα πάντα ζῆ ἢ Ροή.
 Ὅρδὲς βαρβάρων φτάνουν καταλύτρες,
 ὦ Δία, κι οἱ μαντεῖες σου ξεχνιοῦνται . . .
 Μὰ τὸ στοιχεῖο δὲν πέθανε καὶ χύνει
 βόγγο ἢ φηγὸς μέ τῶν ἀνέμων τὴ βοή,
 σὰν νὰ λαλῆ: «Δόξα σὲ Σέ, προφητικέ,
 Ζεῦ ἄνα, Δωδωναῖε, Πελασγικέ ! . ».
 Κι ἂν τώρα δὲν δονοῦν τὸ θέατρό σου
 διθύραμβοι κι ἐπίνικοι παιᾶνες
 κι ἂν ἡ Θυμέλη σου ἔγινε προβάτων γρέκι,
 κι ἂν δὲν χορεύουν στ' ἄλλος τὸ ἱερό σου
 Σάτυροι μεθυσμένοι κι Αἰγιπᾶνες,
 στοιχεῖο καὶ φυλαχτὸ τοῦ τόπου,
 μαρμαρωμένη ἢ Φρίκη κάπου στέκει,
 τὴ μοῖρα γιὰ νὰ κλαίῃ τ' ἀνθρώπου.
 Οἱ Νύφες κι ἂν βουβάθησαν οἱ γόησες,
 θρονιασθήκαν στὸ μνήμα σου μοιρολο-
 [γίστρες

τοῦ πόνου ἰέρειες, τραγικὲς ἠρώισσες
 Ἡλέκτρες, Ἀντρομάχες, Κλυταιμῆστρες.
 Κι ὅπως οἱ μπόρες στὸ βουνὸ ξεσπᾶν,
 θαρρεῖς πὼς κάποια Ἐκάβη ἄρηνο πλέκει,
 φιδομαλλοῦσες Ἐρινύες ἀλυχτᾶν.
 Κι οἱ κερανοὶ σου, Δία, καθὼς χτυπᾶν,
 τῆς θεῖας Δίκης εἶναι τὸ πελέκι . .
 ὦ Δία, ἀνθρώπων καὶ θεῶν πατέρα,
 τί κι ἂν γκρεμίστηκε ὁ σεπτὸς ναὸς Σου;
 Τοὺς μύστες στὸ ἱερό σου πάντα θὰ ὀδηγῆ
 τὸ Νοῦ τὸ βαθυρώγημα κι ἡ δίψα.
 Θὰ σκύβῃ πάντα ἰκέτης στὸ βωμό Σου,
 νὰ δροσιστῆ στῆς ἀμβρουσίας τὴν πηγὴ,
 Εἰδωλολάτρης νοῖς ἢ χριστιανός,
 θρησκὸς ἢ παραβάτης Ἰουλιανός.
 Τὸ μυστικὸ σου κι ἂν κρατεῖς, Σφίγγα
 [Δωδώνη,
 κι' ἂν κλεῖς ἀκόμα θησαυροὺς στὰ σωθι-
 [κά σου,
 ὁ Οἰδίπους πάντα στοχαστῆς ταῦτί του θὰ
 [τεντώνη,
 νὰ φουγκραστῆ τ' ἀξήγητο αἰνιγμά σου.

ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΉΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

ΓΙΑ Τ' ΑΡΜΑΤΑ

Μιά χειμωνιάτικη βραδεία είχαμε πολλούς φίλους στο σπίτι. Άλλοι έρχονταν από τὰ Γιάννινα και πήγαιναν κατὰ τὸ Τσιάμικο: Φιλιάτες, Σαγιάδα... ἄλλοι ἀπὸ τὸ Τσιάμικο και πήγαιναν στὰ Γιάννινα και στὰ Ζαγόρια, και νύχτωσαν στὸ χωριὸ μας, κι' ἄλλοι, --γιατ' εἶταν Σαββατόβραδο-- εἶχαν ἔρθει ἐπίτηδες, ὡς ταχτικοὶ φίλοι, νὰ φᾶν, νὰ πιοῦν, νὰ κουβεντιάσουν μὲ τὸν πατέρα μου και ν' ἀκούσουν τὴν Ὀδύσειά του: τὸ τί εἶχε ὑποφέρει στὴν Ἀνατολή, ποῦ ξενητεύονταν εἴκοσι χρόνια και παραπάνω, πολεμώντας μὲ Ζεῦμπέκια, (1) μὲ Γιουρούκηδες (2) μὲ Κιούρτηδες (3) μὲ Κιζιλπάσιδες (4) και μὲ διαφόρων λογίων κακὰ στοιχεῖα, ἀπὸ τὴν Τραπεζοῦντα ὡς τὸ Μπαγινάτι, κι' ἀπὸ τὴ Σμύρνη ὡς τὸ Ἐρζερούμ.

Κάποιος ἀπὸ τοὺς φίλους ἐκείνους τῆς βραδείας ἀνάφερε εἰς ὁ Γούμενος τῆς Παλιωρῆς (5) Ἄνθιμος τοῦ εἶχε δεῖξει κάποτε μιὰ παλιὰ θύρα, ὡς μιὰ πιθαμὴ χονδρὴ και δρένια, τρυπημένη πέρα—πέρα στὴν μέση ἀπὸ μιὰ μολυβιά...

Ἄφορμὴ ἤθελε ὁ πατέρας μου, ποῦ ἀγαποῦσε νὰ καυχιέται πλειότερο γιὰ τ' ἀντραγαθήματα τῶν προγόνων του παρά γιὰ τὰ δικά του, ἂν και δὲν ἔττεργε νὰ φαίνεται κατώτερος ὁ ἴδιος οὔτε κι' ἀπὸ τὸν Διγενῆ Ἀκρίτα...

—Και σοῦ εἶπε ὁ Γούμενος τίνος ντουφέκι εἶχε τρυπήσει ἐκείνη τὴν θύρα;

Τὸν ρώτησε τότε ὁ πατέρας μου μὲ τὰ

1. Μικρασιατικὴ φυλὴ μάχιμη, μιόαγρια και λησιόβια.
2. Χωρικοὶ ἀγρότες.
3. Κοῦρδοι.
4. Εἶδος μικρασιατικοῦ λαοῦ ποῦ εἶνε στὸ φανερό σὺν Τούρκοι και λατρεύουν κρυφὰ τὴν Ἀσπάρτη, ὅπως οἱ Δροῦζοι.
5. Μέγα μοναστήρι τῆς ἐπαρχίας Κορυνθίων.

μάτια ἀναμμένα ἀπὸ πατραγαθικὸν ἐγωῖσμό.

—Τὸ ντουφέκι τοῦ πάππου σου τοῦ Βασιλῆ... Και ποῖδες δὲν τὸ ξέρει αὐτὸς;...

Τοῦ ἀπολογήθηκε ἐκεῖνος, κι' ὁ πατέρας μου, μεθυσμένος ἀπὸ τὴν προγονολατρεία του, ἐξακολούθησε:

—... Εἶταν θεριὸ μοναχὸ ὁ πάππος μου, ὁ Βασιλῆς! Δὲν τὸν διάβαινε κανεὶς οὔτε στὸ πόδι, οὔτε στὸ χέρι —φτερό τὸ πόδι του και σίδερο τὸ χέρι του— Ἡ καρδιά του δὲν εἶχε ποτὲ θηλυκὴ ὦρα. Φρόνιμος ὅσο δὲν ἔπαιρνε ἄλλο, και δὲν ἐρίσκουνταν δεῦτερος πλειὸ λεβέντης καμαρωμένος ἀπ' αὐτόν... (Και τάλεγε αὐτὰ σὺν νὰ τὸν εἶχε ἰδεῖ, ἐνῶ εἶταν ἀγέννητος αὐτὸς εἶταν εἶχε σκωτωθεῖ ἐκεῖνος). Κυνηγοῦσε τὰ πουλιὰ μὲ τὸ μολύβι κι' ἔκοθε τὰ θόλια στὸν ἀγέρα μὲ τὸ σπαθί, κι' εἶταν τοῦ ρέγγονταν νὰ τραγουδήσῃ, σὴν πᾶιναν και τ' ἀηδόνια γιὰ νὰ τὸν ἀκούσουν... Τ' ἄρματα του δὲν τάχε στὸν κόσμο κανένας...

Τὸν διάκοψε ἕνας ἀπὸ τοὺς φίλους, ρωτῶντάς τον:

—Σὰς σώζονται τ' ἄρματα του;

—Μὰς σώζονται, πῶς;... και κάθε μεγάλη Πέφτη και Λαμπρὴ τὰ λειτουργοῦμε στὴν ἐκκλησιὰ και τὰ λαδόνουμε μὲ λάδι ἀπὸ τὸ «μ ἔ γ α ε ὑ κ ἔ λ α ι ο», ἀλλ' αὐτὸ τὸ ντουφέκι ποῦ εἶχε τρυπήσει τὴ θύρα τοῦ κάστρου τῆς Παλιωρῆς, ἂν κι' εἶναι ἀπὸ τότε ἀπάνω ἀπὸ ἐννενηντα χρόνια περασμένα και μποροῦσε νὰ τρυπήσῃ τρεῖς πλάκες σίδερο, θαλμένες τὴν μιὰ ὀπίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη, —αὐτὸ τὸ ντουφέκι δὲν σώζεται, καθὼς κι' ὄλα τὰ πρώτὰ του τ' ἄρματα. Σώζονται σ' ἐμᾶς μόνο, ἕνα σπαθί, τὸ «Σ π α θ ἱ τ ο ὁ Ἀ ρ ἄ π η», και δυὸ πιστόλες ἀσημένιες και κάτι παλάσκες.

—Γιατί;

Τὸν ρώτησε ἕνας ἄλλος.

—Είναι άκέρια Ιστορία (τοῦ ἀπάντησε ὁ πατέρας μου μὲ προσποιητὴ μετριοφροσύνη). Τὰ καθαυτὰ ἄρματα τοῦ πάππου μου τοῦ Βασίλη—παιδὲς ξέρει ἂν βρισκωνται στὸ σαράγι τοῦ Μουσταφᾶ-πασᾶ Βιλιώρα, στὴν Αὐλώνα . . .

—Πῶς ἐκεῖ;

Τὸν ρώτησαν μαζὺ ὅλοι μ' ἓνα στόμα, περίεργοι νὰ μάθουν τὴν Ιστορία τῶν ἀρμάτων τοῦ προπάππου μου τοῦ Βασίλη, ἐνῶ ἐγώ, μαζωμένος κοντὰ στὸν πατέρα μου, περίμενα μ' ἐρθάνοιχτα τὰ μάτια νὰ μὴ χάσω οὔτε μιὰ λέξη ἀπὸ τὴ διήγησή του.

—Εἶναι ὅπως σὰς εἶπα (ἐξακολούθησε ὁ πατέρας μου πλέοντας σὲ πέλαγο δόξας) ἀκέρια Ιστορία. Ἔχω καιρὸ νὰ τὴν πῶ καὶ καλὰ μοῦ τὴ θυμήσατε, γιὰ νὰ τὴν ἰκούσῃ καὶ τὸ παιδί μου.

Τ' ἄρματα, ποῦ λέτε, τοῦ πάππου μου οὔ Βασίλη εἶταν ξακουσμένα ὡς μέσα στὴν Ἀρβανιτιά! Πολλοὶ φίλοι του Μπέηδες κι' Ἀγᾶδες Ἀρβανίτες τοῦ τὰ ζήτησαν γιὰ νὰ τ' ἀγοράσουν, ζυγιάζοντάς τα μὲ φλωριά βενέτικα. ἀλλὰ ποῦ τᾶβγαζε αὐτὸς ἀπὸ τὰ χέρια! Τοὺς εἶχε τόση ἀγάπη, ποῦ προτιμοῦσε νὰ χαλάσῃ, χίλιες φιλικὲς καρδιές, προτιμοῦσε νὰ δώκῃ τὴν ζωὴ του καλύτερα παρὰ τ' ἀγαπημένα του τ' ἄρματα, ντουφέκι, γιαταγάνι, σπαθί, χαρμπί, δυὸ πιστόλες καὶ δυὸ παλάσκες μὲ τέσ τοκκάδες τους.

Γένονταν ἕναν γάμος στὸ σαράγι τῶν Βρυώνηδων στὸ Μπεράτι. Οἱ Βρυώνηδες εἶχαν προσκαλέσει πολλὰ φιλικὰ τους σπίτια: Σουλιώτικα, Παρασουλιώτικα, Χιμαριώτικα, Πωγωνιώτικα, καὶ Τσιάμικα. Προσκάλεσαν καὶ τὸν πάππου μου τὸν Βασίλη, γιὰτι εἶταν θανατικὸς βλάμης (1) μ' ἔ-

ναν Βρυωνάτη—νομιζῶ θὰ εἶταν αὐτὸς θεῖος τοῦ Ὁμέρ-πασσια. Σ' αὐτὸν τὸν γάμο, φυσικά, εἶταν καλεσμένο καὶ τὸ σπίτι τὸ Βηλιωραϊτικὸ, ἀπὸ τὴν Αὐλώνα. Κατὰ τὰ συνηθισμένα, στὸ γάμο χόρευαν, τραγουδοῦσαν, πηδοῦσαν «τὲς τρεῖς», ἔρχιχαν «τὸ λιθάρι», ἔκαναν σκοποβολή. Χαρὰ σ' ἐκείνον ποῦ νικοῦσε τοὺς ἄλλους στὸ κάθε τι ἀπ' αὐτά. Ἄλλ' ὁ πάππους μου ὁ Βασίλης, νικῶντας στὴν σκοποβολή, ἔκανε ὅλους νὰ ζηλεύουν τ' ἄρματά του. Πολλοὶ τοῦ πρότειναν βλαμιὰ μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ τοῦ ζητήσουν ὕστερα ἀνταλλαγὴ ἀρμάτων, ἀλλ' αὐτὸς, ἔξυπνος ὅπως εἶταν στὸ κάθε τι, τοὺς ἀπαντοῦσε ὅτι δὲν συνήθιζε νὰ κάνῃ βλάμηδες, παρὰ ἐκείνους ποῦ εἶχε φάγει μαζὺ τους «ψωμί κι' ἄλας», ἢ «μπαρούτι μὲ τὴν χούφτα», δοκιμασμένους χρόνια στὴ φιλία κι' ὄχι μέρες μόνον. Οἱ καλεσμένοι τοῦ γάμου δὲν τὸν κύτταζαν, οὔτε στὴν ὠμορφιά τοῦ προσώπου, οὔτε στὰ πλούσιά του φορέματα, οὔτε στὴν χρυσοκέντητη φέριμελή του, οὔτε στὰ κατάχρυσα καὶ πλατυὰ τσαπράζια οὔτε στὸ χρυσόπλουμο σελάχι του, ἀλλὰ μόνον στ' ἄρματα: ντουφέκι, γιαταγάνι, χαρμπί, πιστόλες καὶ παλάσκες.

Κάποιος Ἀρβανίτης Μπέης τότε τὸν ρώτησε:

—Σὰν τι θὰ ἤθελες καπετάν—Βασίλη, νὰ δώσῃς τ' ἄρματά σου;

Κι' ὁ πάππους μου ὁ Βασίλης τὸν κύτταξε καλὰ—καλὰ, ἀπ' τὸ κεφάλι ὡς τὰ ποδάρια κι' ὕστερα τοῦ εἶπε:

—Πῶς τὸ λὲν ἐκεῖνο ἐκεῖ-πέρα τὸ βουνό;

—«Τομόρ!» Τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ Ἀρβανίτης.

—Ὅποιος μπορέσῃ νὰ μοῦ δώκῃ ὅλο αὐτὸ τὸ βουνὸ χρυσάφι ἀπὸ τὴν κορυφὴ ὡς τὰ ριζοβούνια του, αὐτὸς θὰ λάβῃ ὡς ἀντάλλαγμα τ' ἄρματά μου!

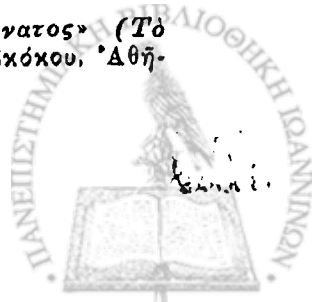
—«Αὐτὸ θὰ εἶπῃ ὅτι δὲν τὰ πωλάς...»

Τοῦ ξανάειπε ἀπελπισμένος ὁ Ἀρβανίτης.

—Καὶ ποιανοῦ μπορεῖ νὰ τοῦ περάσῃ ἀπὸ τὸν νοῦ (τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ πάππους μου ὁ Βασίλης) ὅτι ἐγὼ θὰ δώσω ζωντανὸς τ' ἄρματά μου μὲ χρήματα ἢ μ' ὅτι

γῆμά μου «Κι' ὅποιον εὔρη ὁ θάνατος» (Τὸ Ἑλληνικὸν Διήγημα». Κωνστ. Φ. Σκόκου, Ἀθῆναι 1920).

1. Β λ ά μ η ς, λέξη ἀρβανιτικῆ=ἀδερφοποιτός. Οἱ βλάμηδες εἶταν τριῶν λογίων: α) ὠρμισμένοι στὸ Βγγέλιο ἢ στὸν Σταυρὸ ὅταν οἱ ἀδερφοποιούμενοι ἦταν χριστιανοί, β) ὠρμισμένοι στὴν ἔνωση τῶν αἱμάτων τους, ὅταν εἶταν διαφορετικῆς θρησκείας ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, καὶ γ) ὠρμισμένοι στὸ Βαγγέλιο ἢ τὸν Σταυρὸ, ἢ στὴν ἔνωση τῶν αἱμάτων πρῶτα κι' ὕστερα ἀπὸ «τὸ τραπέζι τοῦ θανάτου» («Κι' ὅποιον εὔρη ὁ θάνατος»). Ὁ τρίτος τρόπος τῆς βλαμιᾶς ὀνομάζεται «θανατικός», γιὰτι κινδύνευαν κάποιος νὰ σκοτωθῇ ὅταν γένονταν βλάμηδες, καὶ πολλοὶ σκοτώνονταν κατὰ τὴν τελετὴ τῆς «θανατικῆς» βλαμιᾶς. Ἴδε τὸ διή

άλλο; Είναι προστυχώτερο κι' ατιμότερο πράγμα στον κόσμο από τὸ νὰ πουλήσῃ κανείς τ' ἄρματα, πού τὸν δούλεψαν, πού τοῦ φύλαξαν τὸ κεφάλι ἀπὸ τοὺς ἔχτρούς; Τ' ἄρματα τοῦ καθενὸς εἶναι ἡ ἱστορία του. Τὸ ἕνα θυμίζει τὸν Ὀχτρό, πού σκότωσε, τὸν ἔχτρό, πού θά τῷ σβυνε τὴν ζωὴ, ἂν δὲν προλάβαινε νὰ τὸν σκοτώσῃ καὶ σὰν τὸ βλέπῃ, περηφανεύεται· τὸ ἄλλο τοῦ θυμίζει τὴν ὑπεράσπιση, πού τοῦ εἶχε κάνει κι' εἶναι ζωντανός· τὸ ἄλλο τὴν δόξα, πού τοῦ εἶχε δώσει κι' ἔγεινε καπετάνης...

—«Ἐχεις δίκιο μὲ τὸ παραπάνω...». τοῦ εἶπε ὁ Μπέης ὁ Ἀρβανίτης καὶ τραβήχτηκε.

Ὅταν μιλοῦσαν αὐτοὶ οἱ δύο, ἕνα ἄρβανιτόπουλο μπεόπουλο, ὡς εἴκοσι χρόνων, Βηλιωράτης, ἄγγελος στήν ὠμορφιά, λαμπροφορεμένος, ἀγέρας στήν περπατησιὰ καὶ λεοντάρι στήν καρδιά, μὲ τρεῖς λαβωματιῆς στὸ κορμί του, καθὼς ἔλεγαν πολλοὶ ἐκεῖ ἀπὸ τοὺς καλεσμένους, τοὺς παρακολουθοῦσε σκεπτικὰ στήν ὀμιλία πῶκαναν οἱ δύο τοὺς μὲ τ' αὐτὶ τεντωμένο, κάνοντας τάχα ὅτι δὲν πρόσεχε καὶ κυττάζοντας ἄλλοῦ. Ἰδόντας ὅπως ὕστερα τὸν πάππου μου τὸν Βασίλη νὰ κάθεται ἀνάμεσα στοὺς πρώτους τοῦ γάμου, καὶ νὰ κουβεντιάζῃ μ' αὐτούς—τὶ ἄλλο παρὰ γιὰ πολέμους καὶ γιὰ παλληκαριές; — λύσειαξε ἀπὸ τὸν πῆθο ν' ἀποχτήσῃ τὰ πολυθυάμαχτα ἄρματά του καὶ παρακινούμενος ἀπὸ τὸν ἄγραφο Νόμο ἐκείνου τοῦ καιροῦ, στὰ μέρη μας, τ' ἄρματα τοῦ σκοτωμένου ταπαιρνε ὁ νικητής—φονιάς του, ἀδιάφορο κατὰ πόσο μπορούσε νὰ θεωρηθῇ νικητής ἕνας δολοφόνος, χωρὶς ἀφορμὴ τιμῆς καὶ χωρὶς πόλεμο, ἀδιάφορο, ἂν θὰ τὸν ἄφιναν νὰ ζήσει οἱ Βρυωνᾶτοι, πού θὰ γένονταν στὸ σπίτι τους ἕνα τέτοιο ἀνανδρὸ φονικό, καὶ πῶς θὰ μπορούσε νὰ βγῇ ζωντανός ἀπ' ἐκεῖ, ἀδιάφορο ἀκόμα κι' ἂν θὰ τὸν ἐπαινοῦσαν οἱ δικοὶ του γιὰ μιὰ τέτοια δόλια κι' ἄπιστη παλληκαριά, λύσειαξε, λέγω, τ' ἄρβανιτόπουλο ἀπὸ τὸν πῆθο ν' ἀποχτήσῃ καὶ νὰ φορέσῃ τ' ἄρματα τοῦ πάππου μου, τοῦ Βασίλη, ρίχνεται μπροστά του σὰν ἀστραπὴ μὲ σηκωμένη τὴν μιά, ἀπὸ τρεῖς ἀσημένιες πιστόλες του, στὸ χέρι του, τὴν ἀκουμπάει στὰ στήθια τοῦ πάππου μου τοῦ

Βασίλη, καὶ τραβάει τὸ σκάνταλο! Ὁ λύκος πέφτει, ἀλλὰ τ' ἀγεζόβι δὲν παίρνει φωτιά! Ὅλοι οἱ Ἀρβανίτες πού εἶταν μέσα σ' ἐκεῖνο τὸ δοξάτο, ἄρπαξαν τ' ἄρβανιτόπουλο στὰ χέρια τους κι' οἱ Σιουλιῶτες κι' οἱ ἄλλοι καλεσμένοι Χριστιανοὶ τραβήχτηκαν ἀμέσως ξέμακρὰ ἔλοι μαζί μὲ τὰ χέρια στὲς πιστόλες κι' ἔτοιμοι νὰ φύγουν ἀπὸ τὸν γάμο ὡς ἔχτροί, ἂν δὲν ἱκανοποιῶνταν στὸ πρόσωπο τοῦ σύβρησκου τους.

Ὁ πάππος μου, ὁ Βασίλης, προχώρησε κι' εἶπε· στοὺς Ἀρβανίτες, πού εἶχαν πιάσει τὸ Βηλιωρόπουλο:

—«Μὲς ἐγγὰ ὦρ βλέζερ!» (Μὴν τὸν πειράζετε ὦρ ἀδέρφια).

Ἐνας ἀπὸ τοὺς Ἀρβανίτες, ὁ Μήτσο-Μπόγος, ξακουσμένος καὶ γιὰ τὸ ἀρχαῖο σπίτι του, προπάντων ὁμως γιὰ τὴν φρονιμάδα του, τοῦ εἶπε:

—«Σοῦ τὸν παραδίνω στὰ χέρια σου, καπετάν Βασίλη, καὶ κάνε τον ὅ,τι θέλεις...»

Θυαμαίνοντας τὴν ὠμορφιά τοῦ Βηλιωρόπουλου ὁ παππὸς μου, ὁ Βασίλης, καὶ τὴν τόλμη του, πού εἶταν πλεῖο μεγάλη κι' ἀπὸ ἡρωϊσμό, εἶπε στὸν Μήτσο-Μπόγο:

—Ἄφ'σ' τον λεύτερο!

Οἱ Ἀρβανίτες νόμισαν ὅτι ὁ πάππος μου κατὰ τὸ δικαίωμα πού εἶχε, θὰ τὸ σκότωνε τὸ Βηλιωρόπουλο, καὶ τὸ ἄφησαν.

Τὸ Βηλιωρόπουλο πέταξε τὴν ἀσημένια πιστόλα του ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρο λέγοντας:

—«Χαράμι τὲ κῶφτ!» (Νὰ σοῦ γείνη χαράμι!).

Τότε τοῦ εἶπε ὁ πάππος μου ὁ Βασίλης:

—Γιατί, ὦρέ, θέλησες νὰ μὲ σκοτώσῃς; Μὴν καὶ χρωστάει τὸ σπίτι μου αἷμα στὸ δικό σου, καὶ θέλησες νὰ τὸ πάρῃς ἀπὸ μένα;

—Ὅχι! (τοῦ ἀπάντησε περήφανα τὸ Βηλιωρόπουλο). Ὁ σκοπός μου εἶταν νὰ σὲ σκοτώσω γιὰ νὰ σοῦ πάρω τ' ἄρματα, ἀφοῦ δὲν εἶταν δυνατὸ νὰ σὲ ξαρματώσω ζωντανό, οὔτ' νὰ σοῦ προσφέρω μαλαματένιο τὸ Τομόρι ἀπὸ τὴν κορυφὴ ὡς τὰ ριζοβούνια του γιὰ νὰ μού τὰ πουλήσῃς!

Βλέποντας οἱ Ἀρβανίτες ὅτι δὲν εἶχε καμμιά λογικὴ αἰτία τὸ Βηλιωρόπουλο γιὰ ἐκεῖνο πού εἶχε κάνει, ρίχτηκαν πάλε ἀπά-

νω του, ἀλλ' ὁ πάππος μου ὁ Βασίλης τοὺς ξανάειπε:

— Ἀφήστε τον λεύτερο!

Τὸν ἀφῆσαν λεύτερο γιὰ νὰ ἴδουν ὡς ποῦ θὰ πῆγαινε τὸ κακὸ . . .

Τότε ὁ πάππος ὁ Βασίλης ξανάειπε στὸ Βηλιωρόπουλο:

— Νὰ τίς πιστόλες μου! Νὰ καὶ τὸ γιαταγάνι μου! Νὰ καὶ τὸ ντουφέκι μου! Πᾶρ' τα δλα! Σοῦ τὰ κάνω χαλάλι, σὲν τὸ γάλα τῆς μάνας μου, γιὰτ' εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν θὰ τὰ ἐντροπιάσης ποτέ!

Ὅι Ἀρβανίτες, εἰ Σιωλιῶτες καὶ δλοι οἱ ἄλλοι καλεσμένοι ἔμειναν μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτὸ γιὰ τὴν ἀνεπάντεχη αὐτὴ λύση!

Παίρνοντας τ' ἄρματα τοῦ πάππου μου

τοῦ Βασίλη, τὸ Βηλιωρόπουλο ἔγεινε ἀφαντο ἀπὸ τὸν γάμο, κι' ἔτσι γύρισε μὲ ξένα ἄρματα στὸ σπίτι ὁ πάππος μου ὁ Βασίλης! Τὸ ντουφέκι τοῦ τῶχε χαρίσει ὁ Βρυώνης, τὸ γιαταγάνι ὁ Μήτσο-Μπόνος τὲς πιστόλες καὶ τὲς παλάσκες ὁ πατέρας τοῦ Βηλιωρόπουλου, ποῦρθε ἀργότερα καὶ στὸ σπίτι μας κι' ἔγεινε βλάμης του, καὶ τὸ χαρμπὶ ὁ Γιαχο-Μπούζης.

Ἔτσι λοιπὸν χάθηκαν τὰ καθαυτὰ ἄρματα τοῦ πάππου μου, κι' ἀπὸ τότε πιάσαμε δλαμιὰ καὶ μὲ τὸ Σπίτι τοῦ Βηλιώρα.

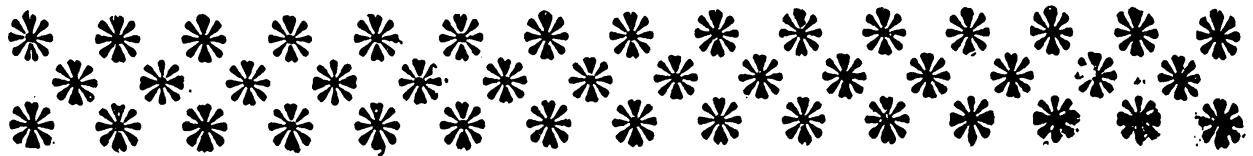
Ἦστερα ἀπ' αὐτὴν τὴν ἱστορία ὁ πατέρας μου δὲν θέλησε νὰ εἰπῆ ἄλλη καὶ ἐγὼ ἀποκοιμήθηκα.

ΑΤΙΤΛΟ

Κύριε, ποῦ στέκεις πιά μακριὰ κι' ἀμίλητος,
 ποῦ μὲς στὰ πλάσματα μὲ ξέχασες,
 δῶσε νὰ πνέψει πάλι ἡ ἄβυσσο στὴν ὄψη μου,
 ν' ἀναδυθῶ ἀπ' τὰ σκοτεινά Σου κύματα.
 Σταλαματιὰ τῆς ἄβυσσος νὰ πέσει ἀπάνω μου,
 στὴ νύχτα σὲν καὶ πρὶν νὰ Σ' ἀγροικῶ.
 Ποῦ ἔρχομαι ἀπὸ μακριὰ,
 ποῦ βγαίνω ἀπὸ τῆς γῆς αὐτῆς τὰ δάκρυα,
 καὶ τὸ δικό Σου πρόσωπο ζητῶ νὰ βρῶ.
 Ποῦ μιὰ ζωὴ Σὲ ζήτησα,
 νὰ Σ' ἀντικρύσω μὲς ἀπὸ τὰ σύννεφα,
 μὲς στοὺς ἀνθρώπους γύρω μου,
 στὸ λούλουδο τὸ πιὸ φτωχό.
 Μὲ τὸν μαντῦ σου, ποῦ τὸν παίρνει ὁ ἄνεμος,
 τὴ γύμνια σκέπασέ μου τῆς ψυχῆς.
 Ἀνάστησέ με πάλι μπρὸς τὴν ὄψη Σου,
 ποῦ σιέκω ἀγνάντια Σου τόσο μικρὴ!
 Δῶσε ν' ἀναδυθῶ ἀπ' τὰ σκοτεινά Σου κύματα,
 νὰ γίνω ἡ ἀστραπὴ στὸ σκοτεινὸ Σου βλέφαρο,
 τὸ σάλεμα τοῦ δυνατοῦ Σου τοῦ χειριοῦ.

Ἦλγα Βότση

EDGAR POE

Λ Ε Ο Ν Ω Ρ Α

“Εσπασε ἡ κούπα ἡ χρυσὴ καὶ γιὰ πάντα—ἡ καμπάνα σημαίνει—
σβύνει ἡ πνοή!—μιὰ ψυχὴ πλέει στῆς Στύγας τὸ ρέμα ἀγιασμένη,
οὐ δὲ δακρῦξεις;—ποτὲ δὲ θὰ κλάψεις, ἂν ὄχι κὰν τώρα!
Δὲς ποὺ σ’ ἀλύγιστη κάσα πλαγιάζ’ ἡ καλὴ σου, ἡ Λεονώρα!
Μπρός! ἄς ψαλεῖ ἡ λειτουργία ἡ νεκρώσιμη, ἄς ποῦν τὸ τροπάρι,
ἄχ, γιὰ τὴν πιὸ βασιλόπρεπη γιὰ πόχει ὁ θάνατος πάρει—
τὴν πεθαμένη διπλά, γιὰτι πάει μὲ τῆς νιότης τῆ χάρη.

«Ζηλοφθονούσατ’, ὦ ἄθλιοι, τὸ πλοῦτος της καὶ τὸ καμάρι,
τὴν εὐλογήσατ’ ὅταν τὴν εἶχε ὁ μαρασμὸς καταπάρει·
πῶς θὰ ψαλεῖ τὸ μνημόσυνο, ἡ ἀκολουθία ἡ ὑστάτη,
τότε, ἀπὸ σᾶς τοὺς κακόγλωσσους, σᾶς μὲ τὸ βάσκανο μάτι,
ποὺ τὴν ἄθῶα θανατώσατε πάνω στῆς νιότης τῆ χάρι;

“Ἡμαρτον μὴν ξεφωνίζετε! μόνο στὸν Πλάστη ἄς ἀνέβει
μιὰ ψαλμοῦδία τόσο ἐπίσημη, ποὺ τὴ νεκρὴ νὰ ἡμερεύει!
«Ἐπροπορεύθη» ἡ Λεονώρα ἡ γλυκεῖα στῆς Ἑλπίδας τὰ μέρη,
ἀφήνοντάς σε ὄρφανὸν ἀπ’ αὐτὴν ποὺ ἀκρὸ βό σου ἦταν ταίρι,
τὴν ἀγαθὴ, τὴν ξανθὴ, ταπεινὰ ποὺ πλαγιάζει, μισεύει
μὲ τὴ ζωὴ στὰ μαλλιά της τὰ κίτρινα, ἄλλ’ ὄχι στὰ μάτια,
μὲ τὴ ζωὴ στὰ μαλλιά της ἀκόμα, τὸ χάρο στὰ μάτια.

«Πάψτε! Ἡ καρδιά μου εἶν’ ἀνάλαφρη ἀπόψε. Ὅχι θρῆνο θανάτου,
μὲ ὕμνο χαρᾶς προβοδίζω τὸν ἄγγελο στὸ πέταγμά του!
Ὅχι καμπάνες!—νὰ μὴν ἡ ψυχὴ της στὴν τόση ἀναγάλλια
σκαλώσ’ ἀπὸ τὴν κατάρατη γῆ μας καθὼς φεύγει ἀγάλλια.
Φίλους ψηλὰ ἀπὸ δαιμόνους ἐδῶ πάει νὰ σμίξει ὀργισμένη—
φεύγει ἀπ’ τὸν Ἄδη, ἀπὸ θλίψεις καὶ βόγγους, στὰ αἰθέρια ἀνεβαίνει,
πλάι στοῦ Κυρίου τὸ θρονὶ τὸ χρυσοῦ, γιὰ νὰ μένει κοντά του».
[Μεταφραστὴς: Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ]

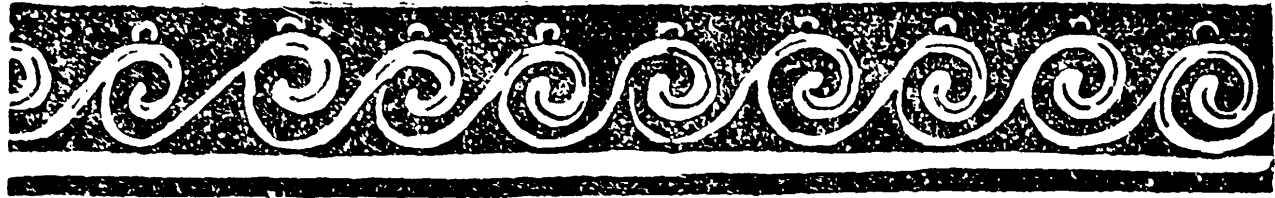
ΒΡΑΔΥΑΣΕ ΠΑΛΙ

Βράδυνασε πάλι... πέρα ἀνάψανε
ἀρῆὰ τῆς πολιτείας τὰ φῶτα
καὶ γλυκοσκᾶσαν, σὰν χαμόγελα
ψηλὰ τ’ ἀστέρια ἐκεῖ τὰ πρῶτα.

Βράδυνασε πάλι... ἄλλη ποὺ πέρασε
μέρα τῆς ζήσης μου κι’ ἐχάθη
σὰν μυγδαλιᾶς κλαρὶ ποὺ κόπηκε
καὶ φυλλορρόησε κι’ ἐμαράθη.

Βράδυνασε πάλι... κι’ ὅπως σβύνουνε
τὰ ρόδα τὰ στερνὰ τῆς δύσης
χιονίζει ἐντὸς μου κι’ ἀργοπέφτουνε
νιφάδες ἄσπρες οἱ ἀναμνήσεις...
Ἄλίκη Νικολαΐδη

Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΠΟΙΗΣΗ*

ΑΠ' ΑΦΟΡΜΗ ΜΙΑΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ ΤΟΥ "ΑΘΗΝΑΙΟΝ,"

B.—Αὐτοσυνείδηση καὶ Μοῖρα

Μιά συνειδητὴ ἐπιστροφή στὰ ὑπάρχοντα τῆς ἐσωτερικῆς του ἐμπειρίας πού τοῦ ὀροθετεῖ τὰ σύγχρονα μ' αὐτὸν προβλήματα, ἀποτελεῖ τὴν ἀξιότερη πνευματικὴ κατάκτηση τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Καὶ μπορεῖ, μέσα σ' αὐτὸ τὸ δεδομένο, στὴ θυελλώδη ροὴ τῆς καθημερινῆς του ζωῆς νὰ φιλοσοφεῖ. Γιαυτὸ καὶ μπόρεσε, ὁ σύγχρονος ἀνθρώπος, ν' ἀρνηθεῖ τὰ στεῖρα κληροδοτήματα μιᾶς προγενέστερης ἐποχῆς, ζητώντας ἐπιταχτικὰ τὸ θαρραλέο καὶ καθολικὸ ἀντίκρουσμα μὲ τὴ ζωὴ. Ἄρνηθηκε τὰ πάντα, ὅ,τι δὲν τοῦ ἔδινε ἀμεσότητα στὴν πρακτικὴ του ζωὴ καὶ ὅ,τι ἦταν ἀποτέλεσμα μιᾶς στατικῆς ὑπολογισμένης ζωῆς. Ὁ σύγχρονος ἀνθρώπος, θέλει νὰ δεῖ τὴ ζωὴ καὶ τὴν πραγματικότητα ὡμὰ, γυμνά, μέσ' ἀπὸ μιὰ ὀντολογικὴ θεώρηση. Ἡ ζωὴ, ἡ εὐπνία ζωῆς, αἰσθάνεται νὰ παφλάζει ἐντονότερα μέσα του καὶ ζητᾷ μιὰν ἐρμηνεῖα καὶ ἕναν τρόπο ἐκφράσεως πιὸ ρεαλιστικὸ, πιὸ πειστικὸ, ἀληθινότερο. Ζεῖ περισσότερο μὲ τὰ καθημερινά του βιώματα καὶ μὲ τὴ συνείδηση καὶ τὴ μοῖρα πού ἀποτυπώνουν αὐτὰ σὲ μιὰ δεδομένη στιγμή τὴν παρουσία του στὸ χρόνο καὶ στὸ χῶρο. Ἡ συνείδηση τοῦ χώρου διαπλαταίνει μὲ τὰ ἐνδιαφέροντά του, καὶ ἡ συνείδηση τοῦ χρόνου βαθαίνει μὲ τὶς ἀτέλεστες ἀγωνίες του. Ἄρνεῖται τὸ γθὲς καὶ βλέπει τὸ προβληματικὸ αὔριο μὲ μεγάλη δυσπιστία. Μιά μοιροκρατία μετεωρίζεται τὸ τραγικὸ ἄτομο μέσα σ' ἕνα αἰώνιο νεφέλωμα ἀνησυχητικοῦ μυστηρίου. Καὶ ὅσο βαρύτερη γίνεται ἡ αὐ-

τοσυνείδηση τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, τόσο καὶ ἡ μοῖρα ἀπονότερα καὶ ἐπιτακτικότερα τοῦ θέτει τὸ μεταφυσικὸ πρόβλημά του. Ὡστόσο, ὁ σύγχρονος ἀνθρώπος, πλησίασε ὅσο ποτὲ ἄλλοτε, τὴ μοῖρα του.

Μιά φοβερὴ ἀντινομία ὅμως κυριαρχικὰ δεσπάζει στὴ ζωὴ του : ἡ ἀ—φιλία καὶ ἡ ἀπομόνωση τοῦ ἐσώτατου κόσμου του ἔρχεται σ' ἀντίθεση μὲ τὸν ὁμαδικὰ ὁργανωμένο περίγυρό του. Ὁ ὁμαδισμὸς, μὲ τὸν ἔντονα κοινωνικὸ χρωματισμὸ του, στὸ καθημερινὸ κινήγημα τῶν αἰτημάτων γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν, ἔχει δώσει στὸν σύγχρονο ἀνθρώπο μιὰ νέα θέση γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς ζωῆς του. Ζεῖ, αἰσθάνεται, ἀγωνίζεται πάντα μ' ἕναν τρόπο ὁμαδικό, οὐσιαστικὰ δὲν εἶναι ὁ ἕνας, τὸ ἄτομο, εἶναι ἡ ὁμάδα. Ξέχωρα ἀπὸ τὴν κρατικὴ ὑπόσταση τῆς ὁμαδικῆς ζωῆς του πού ξετυλίγεται σ' ἕνα δεδομένο ἐδαφικὸ χῶρο, ἕνα πλῆθος ἄλλες κοινωνικὲς διαρθρώσεις καὶ ἐπὶ μέρους ἐκφάνσεις, ἔχουν καταστήσει τὴ ζωὴ του ἕνα ὁμαδικό, ψυχολογικὸ καὶ πρακτικὸ, προπύργιο. Ἐτσι, ἀνετότερα μάχεται στὶς καθημερινές του διεκδικήσεις καὶ εὐκολότερα λύνει τὰ προβλήματα πού τὸν ἐνδιαφέρουν. Ἄλλωστε, ὅσο περισσότερο, ὁ σύγχρονος ἀνθρώπος, νιώθει γύρω του τὰ κοινωνικὰ ρήγματα νὰ φέρνουν σὲ κίνδυνο τὴ ζωὴ του, τόσο προθυμότερα σμίγει τὴ μοῖρα του μὲ τὴ μοῖρα τοῦ πλαινοῦ. Καὶ ὅσο τὰ δύσκολα χρόνια —τῆς φοβίας καὶ τοῦ τρόμου— ἐπιμηκύνουν τὴν παρουσία τους στὴ ζωὴ του, τόσο τὸ αἶσθημα καὶ ἡ συνείδηση τῆς εὐθύνης

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 764.

νιώθει νὰ τὸν φέρουν ἐνεργὸν συμμαχητὴ μὲ τὸν συνάνθρωπό του. Ὅμως, ὁ ὁμαδισμὸς αὐτὸς εἶναι διαβρωμένος περισσότερο ἀπὸ τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα πὸν ἀπετέλεσαν καὶ τὴ δυναμικότερη προϋπόθεση γιὰ τὴν δημιουργία στενῶν ἐπαφῶν καὶ ὀργανωμένων θέσεων. Γιατί, ἔξωρα ἀπὸ τὴς κοινοτικῆς αὐτῆς συμπήξεως πὸν ἔχουν κατὰ κανόνα πρόθεση νὰ ἱκανοποιήσουν τὴς ὑλικῆς ἀνάγκης, παραμένει ἕνα τεράστιον ἀκαλύπτου μέρος στὴν ψυχολογία τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου πὸν δὲν διαποτίζεται ἀπὸ τὸ συναίσθημα τῆς κοινῆς διαβιώσεως. Αὐτὸ, εἶναι πὸν τοῦ δημιουργοῦ μιὰ μόνωση ψυχική, μιὰ ἀφιλικὴ διάθεση ἀπέναντι σ' ἄλλα προβλήματα πὸν δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἀμεσης σχέσης μὲ τὸν συνάνθρωπο. Ὁ γοργὸς ρυθμὸς τῆς ζωῆς, οἱ δυσκολίες τῆς, οἱ ἀγωνίες τῆς, ἡ καταστροφή τοῦ ρομαντικοῦ στοιχείου τῆς ψυχῆς, δημιουργοῦν μιὰ σκληρότητα χωρὶς μῦθο καὶ χωρὶς αἴσθημα. Ἄδειασε ἡ ψυχὴ τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου ἀπὸ κεῖνο τὸ μαγνάδι πὸν — ἀκαθόριστα κάθε φορά — ἐλαύνει δημιουργικὰ καὶ πλάθει τότε ἕνα μῦθο, τότε μιὰ δικαιολογία ρομαντικὴ γιὰ νὰ διαιωνίζει περισσότερο μ' ἕνα τρόπο ξεγελαστικὸν τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Σήμερα, ὁ σύγχρονος ἀνθρώπος, βαθιὰ ποτισμένος μὲ τὴν ἀγωνία τῶν κοινωνικῶν ἀναταραχῶν καὶ τῶν ψυχολογικῶν διακυμάνσεων πὸν τοῦ δημιουργοῦν αὐτῆς οἱ ἀναταραχῆς, πιστεύει ἀκράδαντα σὲ μιὰ νέα μοῖρα — στὴ μοῖρα του. Τὸ βαθύτερον κοίταμα τῶν καταστάσεων καὶ ἡ ψυχρὴ ἀνατομία τῶν ὑπολογισμένων στιγμῶν, ἀρνούμενος καὶ τὸ χθὲς καὶ τὸ αὔριο, δὲν τοῦ πλούτισαν μόνον τὸ μοιροκρατικὸν πρόσταγμα τῆς ζωῆς του, ἀλλὰ τὸν ὄπλισαν μὲ μιὰν ἀτράνταχτη αὐτοσυνείδηση τῆς ὑπαρξῆς του. Ἡ αὐτοσυνείδηση αὐτὴ τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου πὸν ὅλα τὰ βλέπει καὶ τὰ ξέρει μὲ μιὰ βαθύτατη ἐλίγνωση, ἀποτελεῖ πραγματικὰ καὶ δυνάμει τὸν ἄξονα γιὰ τὴν ἐπίλυση ὅλων τῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς του. Ὅλα, γὰρ βλέπει ἀπὸ μιὰ σκοπιὰ συνειδητῆς θεώρησης. Ἀπὸ μιὰ ὀλοκληρωμένη θέση καὶ μιὰ καθολικὴ στάση. Δὲν ἐρμηνεύει ὁ σύγχρονος ἀνθρώπος τὰ προβλήματα του ἔξω ἀπὸ τὴν πραγματικότητα πὸν τὸν περισφίγγει κι' ἀπὸ τὴς δυ-

νάμεις πὸν δὲν τὴς αἰσθάνεται νὰ τὸν πιέζουν. Ὅτι κάνει, εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς βαθύτερης ἐλίγνωσης σὲ καθολικὸν ἀντικρουσμα τῆς ζωῆς του. Τὰ πάντα, εἶναι κοιταγμένα ἀπὸ τὴν αὐτοσυνείδητη ἐμπειρία του. Ἔτσι, λέμε πῶς, ὁ σύγχρονος ἀνθρώπος, μπορεῖ νὰ φιλοσοφεῖ γιὰ τὰ προβλήματα του γιὰ τὴ μοῖρα του, γιὰ τὴς ιδέες του, γιὰ τὸν κόσμον. Καὶ γίνεται πῶς πραγματιστῆς, πῶς περίφροντις, πὸν δὲν ἐννοεῖ νὰ χάσει τὴ στιγμὴ δίχως νὰ τὴν ἀξιοποιήσῃ μὲ τὸ μὶχθον του γιὰ νὰ πάρῃ τοὺς καρπούς τῆς. Ἡ αὐτοσυνείδηση τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου προσδιορίζει, ὡς ἕνα βαθμὸν, καὶ τὴν τροχιά τῆς μοίρας του.

Μέσα σ' αὐτὴ τὴν κατάστασιν, ἡ ποίηση, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ, παίρνει μιὰ θέσιν προνομιακή. Ἡ ἀποστολή τῆς, γίνεται ὄχι μόνον πῶς χρήσιμη, ἀλλὰ καὶ πῶς ξεχωριστή. Οἱ ἐσώτερες ἀνάγκης τοῦ ἀνθρώπου πὸν σχεδὸν ὀλοτέλα ξεμάκρυναν ἀπὸ τὴς ὑπερλογικῆς ἐνατενίσεως, ἴσως, ὅταν ἀποστάσουν νὰ ζητήσουν μιὰ χλωρίδα πνευματικὴ γιὰ ξανάσασμα. Ἡ ποίηση, μ' ὅλη τὴ μεταφυσικὴ ἀγωνία τῆς, μ' ὅλο τὸ ρομαντικὸν τῆς χροῶμα τυλιγμένη ὅπως εἶναι σ' ἕνα μαγνάδι εὐαισθησίας, θὰ διαδραματίσει ἕναν ὀλο ἡγετικὸν καὶ μαζί προφητικὸν γιὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἔντονα ὑψωμένη συνείδηση τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου ἀποτελεῖ γιὰ τὸν συγκαιρινὸν ποιητὴν μιὰ κεραία διαίσθησης γιὰ τὰ καθημερινὰ καὶ τὰ αἰώνια πὸν κυκλῶνουν ἀναπότρεπτα τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου σὲ τὸ γῆϊνον πλανήτη μας. Ὅστος, αὐτὸν τὸν ἡγετικὸν — προφητικὸν ὀλο τοῦ ποιητῆς στὴν ζωὴν τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, τὸν αἰστανθήκαμε ἄραγε ποτὲ μας νὰ μᾶς περουνιάξῃ καὶ νὰ μᾶς συγκινεῖ; Ἀσφαλῶς, καὶ δῶ, θ' ἀπαντήσουμε ἀρνητικὰ. Ὁ σημερινὸς ποιητῆς, καταγράφει τὸ ὑλικὸν καὶ ἐκφράζει, ὡς ἕνα σημεῖον, τὰ κυκλοθυμικὰ γυρίσματα τῆς ἐποχῆς του. Δὲν πῆγε πέρα ἀπ' αὐτὰ. Κι' ἀκόμα περισσότερο, δὲ σιγομίλησε μ' αὐτὰ, ὅπως δὲ συζήτησε καὶ μὲ τὸ ἔμψυχο ὑλικὸν, μὲ τὸν σύγχρονον ἀνθρώπον. Ἀπλούστατα, ἔγραψε μονόλογους ποῦχον ἕνα χροῶμα καθαρὰ προσωπικόν, μὲ ἀγωνίες, μὲ πόνους γεμάτους προβλήματα. Αὐτοβιογραφεῖ ὁ σύγχρονος ποι-

ητής. Βέβαια, ἐπειδὴ κατὰ κινῶνα οἱ ποιητικὲς αὐτὲς αὐτοβιογραφίαι τους μιᾶνε περισσότερο γιὰ τὸ ἀνατάραμα μιᾶς ἐποχῆς πρὸς ὅλους τοὺς κλυδωνίζει κατὰ ἓνα μεγάλο ποσοστὸ συναισθηματικά, εἶναι ἐπόμενο νὰ βρίσκωνται μέσα σὲ ὄρια θεμιτά. Ἀλλά, δὲν ἀγκάλιασαν τὰ πλατιά στρώματα, καὶ τὰ καλλιεργημένα ἄτομα. Πολλὲς φορές, ἀντέδρασαν σ' αὐτὲς τὶς αὐτοβιογραφικὲς ποιητικὲς δημιουργίες. Καὶ τὸ κυριώτερο, δὲν ἔχουμε ἀνατάσεις συγκλονιστικὲς στὸν τομέα τῆς ποίησης ὥστε νὰ μπορούμε νὰ ποῦμε πῶς, ἡ σύγχρονη ποίηση ἀποτελεῖ ἓνα οὐσιαστικὸ βῆμα προόδου σὲ σύγκριση μὲ ἄλλες ἐποχές. Ἡ μίμηση καὶ στὸν τρόπο τοῦ σκέπτεσθαι καὶ στὴν τεχνοτροπία, εἶναι σ' ἓνα καταπληκτικὸ βαθμὸ ἀπλωμένη. "Ἐτσι, πρὸς νὰ μὴ διακρίνεις κανέναν ποιητὴ, μόνον ποιητικὲς παρουσίες ἀνώνυμες, ὁμαδικὲς μπορείς νὰ πεῖς πῶς ὑπάρχουν. Καὶ τ' ὅτι ὑπάρχουν —ποσοτικὰ τοῦλάχιστον— πολλὲς σύγχρονες ποιητικὲς παρουσίες, αὐτὸ εἶναι ἀναντίρροτο. Ποῦ ὀφείλεται αὐτό; Ἀφοῦ λέμε πῶς ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἔγινε σκληρότερος στὴν ὄψη του, ὅτι ἔσπασε τὶς συναισθηματικὲς του χορδὲς ἀπὸ τὸ ἐξακολουθητικὸ τέντωμα τῶν τελευταίων χρόνων, ὅτι ἄδειασαν οἱ φαρέτρες τῆς ψυχῆς του ἀπὸ τὰ ρομαντικὰ βέλη καὶ ἀπὸ τὶς σκιὰς τῶν μύθων, ποῦ ὀφείλονται οἱ ποσοτικὰ ἀξιοσημάντες ποιητικὲς φωνὲς τῆς ἐποχῆς μας; Ἀσφαλῶς, οἱ λόγοι εἶναι πολλοί. Καὶ ὑποκειμενικοὶ καί, κυριώτεροι, ἀντικειμενικοί. Καὶ ἐρμηνευόμενοι μὲ τὰ σημερινὰ δεδομένα, καὶ μὴ ἐρμηνευόμενοι ἀπὸ μᾶς τοὺς συγχρόνους. Πάντως, ὅσο καὶ νὰ λέμε ὅτι ἡ πίκρα τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου τὸν σκότωσε καὶ συναισθηματικά, δὲν θὰ εἶναι καὶ ἀλήθεια ἂν, σύγχρονα, τοῦ ἀρνηθοῦμε τὴν ἀντικατάστασή του μὲ μιὰν ἄλλη συναισθηματικὴ χροιά ψυχικὴ πληρότητα. Πάντα ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ, ὅσο καὶ ἂν ἀδειάζει ἀπὸ τὰ χαμένα της ὄραματά, εἶναι ἡ καθημερινὴ ἀδημονία πρὸς τὴν ξαναγεμίζει μ' ἓνα ὑλικὸ διαφοροτικὸ, ἴσως, ἀπὸ τὸ πρῶτο, μὰ πάντως, ὑλικὸ συναισθηματικῆς ὑφῆς. Σήμερα, μπορεί νὰ ποῦμε ὅτι δὲ ζυμώθηκε τὸ ὑλικὸ αὐτὸ ἀκόμα μὲ ὅλα τὰ ἄδυτα καὶ

τὰ ἀσιάθητα ὑλικά τῆς ψυχῆς μας καὶ γι' αὐτὸ δὲν πῆρε μορφὴ καὶ δὲν ἔγινε οὐσία δημιουργίας. Στους ἀντικειμενικοὺς λόγους τῆς πληθωρικῆς ποιητικῆς δημιουργίας, ἀναφέρουμε τὸ σπάσιμο τοῦ παραδοσιακοῦ στίχου μὲ τὴν δημιουργία τοῦ ἐλεύθερου στίχου πρὸς τὴν τράβηξε τοὺς περισσότερους ἐντελῶς ἀσπούδαχτα, νομίζοντας ἔτσι ὅτι μπορούν ἀκοπότερα νὰ γίνουν ποιητὲς. Αὐτί, ἔβλαψε θανάσιμα καὶ πολλαπλασιάζει τὴν σύγχρονη ποίηση. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα, τὴν ἀπομάκρυνε μὲ τὶς μετριότητες ἀπὸ τὸν πο' ὑ κόσμον καὶ ἀπὸ τὸν καλλιεργημένο ἄνθρωπον ἀκόμα περισσότερο. Κλόνησε ἐπίσης τὴν πίστη τῶν πολλῶν γιὰ τὸ τί εἶναι καὶ τί μπορεί νὰ δώσει ἀπὸ ἄποψη καλλιτεχνικῆς συνείδησης καὶ δημιουργίας ὁ ἐλεύθερος στίχος. Οἱ πολλὲς μετριότητες —οἱ περισσότερες δὲν παίρουν οὔτε τὴ βίαση— θέλησαν νὰ ψαρέψουν στὰ θολά, νομίζοντας ἔτσι, μέσα στὴ σύγχυση, ὅτι γίνανε ποιητὲς. Μόνον ποιητὲς δὲν γίνανε! Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ γίνε πρὸς χάωδης ἡ σύγχυση καὶ μήτε ὁ ποιητὴς νὰ γεννηθῆκε καὶ μήτε ἡ ποίηση νὰ βρῆκε τὸ δρόμον της.

Εἶναι καὶ αὐτὸ ἓνα σημάδι τῶν καιρῶν. Κυριώτατα, ἀφοῦ ἡ σύγχρονη ποίηση μετεωρίζεται ἀκόμα, ἀφοῦ βρίσκεται σ' ἓνα μεταβατικὸ στάδιο, σὲ μιὰ τρεμοσαλεμένη ἀκόμη πορεία, εἶναι ἐπόμενο ὅλ' αὐτὰ τὰ συμπτώματα νὰ συνιδέουν αὐτὸ πρὸς λέμε κ ρ ί σ η. "Ἄρα, καὶ ἡ ποίηση, εἶναι στενὰ προσδιορισμένη ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ περίγυρον καὶ ἀναδίνει ἀνακλαστικὰ αὐτοῦ τοῦ κοινωνικοῦ περίγυρου τὶς διακυμάνσεις.

Πιστεύω ἀπόλυτα πῶς ἡ σύγχρονη ποίηση— ὅπως ἄλλωστε ὅλος ὁ σύγχρονος κόσμος στὸν τομέα πρὸς ἐκδηλώνει τὴ δραστηριότητά του— ἔχει ἀπόλυτη ἐπίγνωση τῆς ἀσχημάτιστης ἀκόμα παρουσίας της. ἔχει συνείδηση τῆς ἀτροφικῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας της. Γιατί, ὅπως ὅλοι οἱ σύγχρονοι ἄνθρωποι ἔχουν ἀποχτήσει μιὰν αὐτοσυνείδηση τῆς καθόλου ζωῆς τους, ἔτσι καὶ οἱ φορεῖς τῶν ποιητικῶν στοχασμῶν τῆς ἐποχῆς, εἶναι τὸ ἴδιο διαποτισμένοι μὲ τὴν αὐτοσυνείδηση καὶ τὴ μοῖρα τοῦ ἔργου τους.

Τὸ ἐπίμαχον πρόβλημα πρὸς πάντα θ' ἀ-

ποτελεί άφορμή άτέρμονων συζητήσεων, είναι άν ό συγκαιρινός ποιητής — δηλ. άν ή σύγχρονη ποίηση — ζεί με τό κλίμα τής εποχής του, με τά αίτήματά της, άν άνασαινει με τήν άγωνία της, άν είναι ενεργά συγχρωτισμένος με τήν κοινωνία του. Σ' αυτό, άπαντούμε άπερίφραστα καταφατικά. "Άλλωστε, στήν σύγχρονη ποίηση, περισσότερο άπό κάθε άλλη φορά, οί άγωνίες μιās ταραγμένης γενιάς πέρασαν με τή δύναμη τής θύελλας μέσα στή δημιουργία της. Καί δέν είναι δύσκολο νά διακρίνεις πίσω άπό τίς ιστορούμενες άυτοβιογραφίες, πίσω άπό τά άκαθόριστα νοήματα και τή μακρυγορία, τό νόημα ένός κόσμου και τήν άγωνία μιās γενιάς πού τήν ξάφνιασαν έρωτηματικά οί κλαγγές τών ντουφεκιών σ' ένα έξακολουθητικό πολεμικό πανηγύρι. Τό βαθύ πέρασμα του πολέμου, τής πείνας και τής άβεβαιότητας πάνω άπό τή ραχοκοκκαλιά τής γενιάς μας, σέ μιá εποχή πού δέν είχε άντρωθεί άκόμα, πού δέν είχε συνειδητοποιήσει τή θέση της και τήν ύπαρξή της — άτομικά και ομαδικά — άφησαν ένα πλούσιο ύλικό σέ βιώματα. Άυτά, γίνανε πείρα. Καί γράψανε πάνω στήν άγραφή πλάκα τής συνείδησης και του στοχασμού, τή μοίρα τής γενιάς μας. "Έτσι, πήρε ή γενιά μας, — πού άποτελεί τόν σύγχρονο άνθρωπο — μιá βαθύτερη άυτοσυνείδηση τής θέσης της και τής ύπάρξεώς της στή ζωή.

"Άλλ' ή μεγαλύτερη έκσταση και άπορία γιαυτήν ύπήρξε τό ξεπέραςμα τής χθεσινής ιδέας. "Η, ακριβέστερα, τό χθεσινό ψεύδος. Στήν πολιτική κονίστρα, στον κοινωνικό τομέα, στήν πνευματική έπαλξη, μ' ένα λόγο στήν καθημερινή ζωή. "Η άναταραχή του πολέμου μās έφερε νά γνωρίσουμε και τίς πιό άπροσπέλαστες πτυχώσεις του καθημερινού βίου του ανθρώπου πού, ίσως, σέ ήρεμόερα χρόνια, νά μή γνωρίζαμε ποτέ. Εΐδαμε, τό μεγάλο ψεύδος νά μās δημιουργεί ένα τεράστιο κενό, άγεφύρωτο για τήν ώρα. Καί πιστέψαμε άπόλυτα τό πόσο ξεφτάνε τά «ιδανικά» και οί «ιδέες» στήν πρώτη κλαγγή μιās σφαιράς! Πού είναι τό ιδανικό τής έλευθερίας, τής κοινωνικής δικαιοσύνης, τής, άυτοδιάθεσης τών λαών, πού είναι ή αίσιοδοξία πού ύπάρχει στίς

παραμονές τών πολέμων και πού έξαιμίζεται τήν έπομένη τής σιγής τών όπλων; Πού είναι ή «πίστη στα νιάτα» για τήν ένθνική προκοπή και τή λαϊκή αναγέννηση όταν αναγκάζονται νά έξαφανίζονται στους «διεθνείς» τόπους εργασίας για τό καθημερινό τους; "Όλ' αυτά κι' άλλα πολλά, είν' αυτά πού λέμε ότι συνδέτουν τήν εποχή μας και πού διαμορφώνουν ανάλογα και τήν ψυχολογία τών γενιών πού άντρώνονται σέ τούτη τήν ιστορική στιγμή. "Άρα, ό μαρasmus πού άκολουθεί έναν πόλεμο είναι εκείνος πού διαποτίζει συγκλονιστικά, μ' όλη του τήν καταστροφική δύναμη, τήν ψυχολογία τών νιάτων. Καί μοιραίο είναι νά έπεχτείνεται όλη αύτή ή ζοφερή εικόνα και σ' όλες τίς εκδηλώσεις όχι μόνο του ύλικού κόσμου αλλά και του πνευματικού. "Η ποίηση, συναισθηματικότερη άπ' όλες τίς άλλες πνευματικές δημιουργίες, είναι ή πρώτη πού συγκλονίζεται άπό τό θλιβερό αυτό άγωνιακό ανατάραγμα του σύγχρονου ανθρώπου. "Έτσι δικα ολογείται και ή τρομαχτική πείρα του σύγχρονου ανθρώπου σ' ό,τι άφορμά τά καθημερινά προβλήματα τής ύπαρξής του. Μιá πείρα γεροντική πού κύρωσε τά νιάτα, μās κύκλωσε καταθλιπτικά. Άυτή ή πείρα είναι πού έδωσε στό σύγχρονο άνθρωπο νέα πρίσματα για νά δεϊ τή ζωή. "Άπ' αύτήν, άλλωστε, πηγάζει ή άυτοσυνείδητη ένατένιση τών προβλημάτων του και ή άυτοσυνείδηση τής μοίρας του.

"Η άυτοσυνείδηση αύτή του σύγχρονου ανθρώπου, δεσπόζει κυριαρχικά σ' όλο τό είναι του και, φυσικά, και στήν ποίηση.

* * *

"Έν' άλλο άπό τά επίμαχα θέματα πού άφορούν τήν ποίηση στήν εποχή μας είναι και τούτο: ύπάρχουν σήμερα άνθρωποι πού άσχολούνται μ ο ν α δ ι κ ά με τήν ποίηση; Δηλαδή, ύπάρχουν πνευματικοί άνθρωποι άντάξιοι του ονόματός τους πού ν' άσχολούνται μόνο με τό στίχο; "Άσφαλώς, όχι! Νά, λοιπόν κι' ένα άλλο άκόμα πρόβλημα πού είναι και τούτο άπόλυτα συναρτημένο, άποτέλεσμα, θά λέγαμε τής άυτοσυνείδησίας του σύγχρονου ανθρώπου.

Τά αίτια πού προσδιορίζουν κι' αύτή τήν άρνητικότητα, θά πρέπει νά τ' αναζητήσουμε σέ πολλές καταστάσεις. Μιá άπό

τις βασικότερες, είναι η αδιέφορη σιάνση, η χλευαστική πολλές φορές, τὸ σύγχρονου ἀνθρώπου μπροστὰ στὴν ποίηση. Ἡ πραγματικότητα τῆς καθημερινῆς ζωῆς δὲν συγχωρεῖ χωρὶς συνέπειες τὴν μεταρσίωση τοῦ ποιητῆ σὲ σφαίρες φανταστικές κι' ἀφ' ἡμενές, δὲν τοῦ ἐπιτρέπει φυγομαχίες ἀπὸ τὸ ἐνεργὸ ἐγκόσμιο, ὅπως τοῦλάχιστον νομίζει τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ. Καὶ γιαντὸ στέκεται ἀρνητικὸς καὶ χλευαστικὸς ἀπέναντί του, τὸν θεωρεῖ σὰν ἕναν ἀργόσχολο κι' ἀμετανόητο «χαζὸ» ποὺ ζεῖ μέ... ἀεροφαντασίες.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι, ἡ καθημερινὴ πραγματικὴ ζωὴ καὶ ρουτίνα δὲν ἀνέχεται εὐκόλα τις φυγομαχίες. Γιὰ δυὸ λόγους: ὁ πρῶτος εἶναι ὅτι θὰ μείνεις ἕνας ἀνεδαφικὸς κι' ἀρνητῆς στὴν καθημερινὴ κοσμογονία τῆς ἀγχώδους ζωῆς μας. Ὁ δεύτερος λόγος, ὅτι θὰ προκαλέσεις ἀν' ὄχι τὴν τέλεια περιφρόνηση, τοῦλάχιστον τὴ θυμηδία τῶν συνανθρώπων σου. Καὶ ἡ ποίηση στὴν ἐποχὴ μας — ὡς ἕνα σημεῖον τοῦλάχιστον — τέτοια χαρακτηρίζεται. Ἄν ὅπουδήποτε σταθῆτε καὶ σὰς συστήσουν σὲ κάποια συντροφιά, σὲ μιὰ παρέα, σ' ἕναν ἀγνωστὸ σας καί, κοντὰ μὲ τις ἄλλες ιδιότητές σας θὰ ποῦν ὅτι «ὁ κύριος... γράφει καὶ στίχους», εἶναι βέβαιο πὼς θὰ προκαλέσετε τὴν, ἔστω, καὶ μὲ πολὺ λεπτότητα συγκρατούμενη, εἰρωνία. Ἀπόδειξη ὅτι, ἡ ποίηση χειμάζεται. Ἀλλά, μήπως αὐτὸς ὁ ἀνώνυμος λαὸς ἔχει ἄδικο σ' αὐτὴ τὴν σκαπτική του στάση ὅταν ἀκούει νὰ μιλοῦν γιὰ «ποιητές»; Ὡς ἕνα μεγάλο βαθμὸ, ἔχει δυστυχῶς δίκιο. Γιαντί, ποῦ εἶναι ὁ ποιητῆς; Ποῦ εἶναι ἐκεῖνος ποὺ θὰ ὑψωθεῖ πάνω ἀπὸ τὸ μπῶϊμας καὶ τὴ λιμασμένη σκέψη μας γιὰ νὰ μᾶς δείξει προφητικὰ ἕναν καινούργιο δρόμο ζωῆς, ἢ τοῦλάχιστον νὰ μᾶς φέρει ἕνα αἰσιόδοξο μήνυμα στὴ ζωὴ μας; Εἶναι δυστυχῶς ἀλήθεια ὅτι, οἱ περισσότερες σημερινές ποιητικὲς δημιουργίες, δὲν ἔχουν κἂν πνευματικὸ ὑπόβαθρο, δὲν ἔχουν θεμέλιο. Ἄς θυμηθοῦμε παλιότερους ἀπὸ μᾶς ποιητὲς κι' ὅς δοῦμε τὴν πνευματικὴν κατάρτιση αὐτῶν τῶν ποιητῶν. Ἄς φέρουμε στὴ μνήμη μας τὸν Παλαμά. Μᾶς ἀφησε ἕνα ὀγκωδέστατο ἔργο ποιητικὸ καὶ κριτικὸ, ποὺ μέσα του εὐκόλα μπορεῖς νὰ διακρίνεις ἕναν

τεράστιο κόσμον ἰδεῶν καὶ φιλοσοφημένων σκέψεων, μπορεῖς νὰ διακρίνεις τὸν στοχαστὴ καὶ τὸ μελετητὴ ποὺ πρῶτα ἔγκυψε πάνω στὸ βιβλίον καὶ ἔδωσε τὴν πνοή του στὸ δημιουργημά του. Γιαντὸ καὶ ἔγινε αἰώνιον ἔργο ποὺ μένει στὸ χρόνο συνθεμένο καθὼς εἶναι ἀπὸ τὸ αἰσθηματικὸ καὶ τὸ νοητικὸ ὕλικὸ τοῦ ποιητῆ. Αὐτὸ θὰ πεῖ ταλέντο καλλιεργημένο. Αὐτὸ, ἦτανε ποὺ ἔδωσε στὸν ποιητὴ τὴ δύναμη νὰ ὑψωθεῖ πάνω ἀπ' ὅλους καὶ μπόρεσε νὰ συγκινήσει, νὰ προφητέψει, νὰ διδάξει καὶ ν' ἀκουστεῖ. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Σικελιανός. Ἀλλά, καὶ πόσοι ἀκόμα!

Ἀπὸ τὴν ἀποψη λοιπὸν αὐτῆ—ἀπὸ τὴν ἀποψη δηλ. ὅτι τὸ ταλέντο πρέπει νὰ καλλιεργηθεῖ, νὰ κοπιᾶσει γιὰ νὰ μὴ μείνει στεῖρο κι' ἀνώφελο—ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἀντιδρᾷ ἐν ὄλογο. Γιαντί βρῆκε στὸν σύγχρονον ποιητὴ μιὰν ἐκβιασμένη εὐαισθησία. Τὴν μετριότητα. Καὶ ἔτσι, ἕνα πλούσιο σὲ βίωμα ὕλικὸ πάει χαμένο, καταστρέφεται μέσα στὴν προχειρότητα. Ἴσως νὰ μὴν ἀργήσει νάρθει ἐκεῖνος ποὺ θὰ δεῖ βαθύτερα τὰ πράγματα, πὺ ψυχρά γιαντί θὰ βρῖσκειται ἔξω ἀπὸ τοὺς κλυδωνισμοὺς καὶ τὴν ἐπήρεια τῆς ἐποχῆς μας. Ἡ ἀντίδραση, ἔρχεται λοιπὸν σὰν ἐπακόλουθο ἑνὸς πνευματικοῦ τρεμοσαλέματος ποὺ δεσπόζει στὸν μεγαλύτερον χῶρον τῆς σύγχρονης ποίησης.

Αὐτὸ τὸ σύμπλεγμα τῆς θυμηδίας ποὺ προκαλεῖ ἡ λέξη «ποιητῆς» στὸν σύγχρονον ἄνθρωπο, κάνει τὸν ποιητὴ τῆς ἐποχῆς μας νὰ στρέφεται καὶ πρὸς ἄλλες πνευματικὲς ἐνασχολήσεις, στρέφεται δηλ. καὶ στὰ ἄλλα εἶδη τοῦ λόγου. Προσπαθεῖ τότε γιὰ νὰ φανεῖ «σοβαρότερος» νὰ γράφει διήγημα, κριτικὴ, δοκίμιον, μελέτες... Καὶ ἡ ἀποτυχία, στὶς πὺ πολλές φορές, εἶν' ἀπὸ πρὶν ἐξασφαλισμένη. Ἐτσι, ὁ ἀποπειραθεὶς «ποιητῆς» μᾶς ταλανίζει καὶ μᾶς κουράζει ἀκόμη περισσότερο, ἰδίως μὲ τις «ικανότητές του» νὰ... κριτικάρει! Ἡ μία αὐταπάτη, δημιουργεῖ τὴν ἐπόμενη. Βέβαια οἱ ἐξαιρέσεις δὲν καταργοῦν τὸν κανόνα. Ἀλλά καὶ πάλι οἱ ἐξαιρέσεις δὲν εἶναι ἀμιγεῖς γιὰ νὰ μπορεῖ κανεὶς εὐκόλα νὰ τις ἐπικαλεστεῖ. Καὶ τοῦτο γιαντί ἄλλη ἢ πνευματικὴ συγκρότηση τοῦ κριτικοῦ,

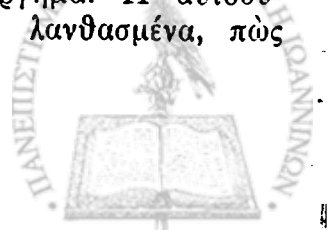
ἀφοῦ καὶ ἡ διάθεσή του εἶναι ἀνάλογη, καὶ ἄλλη ἢ ψυχρὴ σύνθεση τοῦ ποιητῆ. Ὁ ποιητῆς, δὲν μπορεῖ πρὸς τὸ νὰ εἶναι ὁ δημιουργός, ἐνῶ φερ' εἰπεῖν, ὁ κριτικός, εἶναι ὁ ἀναδημιουργός. Ὁ πρῶτος παθαίνεται, ὁ δεύτερος παρατηρεῖ, εἰσδύει, βλέπει. Ὁ ποιητῆς κατ' ἐξοχὴν φαντάζεται, ὁ κριτικός, προπαντός, σκέφτεται, κρίνει. Οἱ δυὸ αὐτὲς ιδιότητες, δύσκολα συνυπάρχουν σ' ἓναν ἄνθρωπο. Γιατὶ ἡ θητεία μας πρὸς τὴν ἀνάλογη προδιάθεσή μας, στεριώνει καὶ ὀριστικοποιεῖ τὴ θέση μας πρὸς τὴν ἰδιάζουσα κατάστασι πού περισσότερο μᾶς ἀπερρόφησε γιατί περισσότερο εἶναι στὰ μέτρα μας. Ἀλλὰ τότε τί εἶναι δυνατὸν νὰ προσφέρει αὐτὸς ὁ καλλιτεχνικὰ εὐαίσθητος ἄνθρωπος; Στὴν ποίησιν δὲν ἔδωσε οὐσιαστικὴ προσωπικὴ ὄψις καὶ γι' αὐτὸ θέλει ὁπωσδήποτε νὰ στρέψει κι' ἄλλοῦ τὰ ἐνδιαφέροντά του, καὶ σ' ἄλλες πνευματικὰς περιοχάς, ἀλλὰ καὶ κεῖ, εἶναι ἐπόμενον ὅτι ἀποτυγχάνει. Γιὰ τὸν ἀπλούστατο λόγο ὅτι ἡ ἐφεσὴ του εἶναι ποιητικὴ. Ξέχωρα ἀπὸ τὴν προσωπικὴ δύναμή του καὶ ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς παρουσίας του στὴν ποίησιν. Ἀσφαλῶς, δὲ μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς εἶναι ἐγκλημα ὅταν ἓνας πνευματικὸς ἄνθρωπος, ἔστω κι' ἂν εἶναι ποιητῆς, ξέχωρα ἀπὸ τὰ ἰδιαίτητα ἐνδιαφέροντά του ἔχει κι' ἄλλες προτιμήσεις καί, φυσικὰ ἀπασχολήσεις, ἀλλὰ, οἱ ἀπασχολήσεις ὅμως αὐτὲς, ἀρκεῖ νὰ εἶναι «ἡσσανος» σημασίας. Ἐδῶ, σήμερα, κατάντησε ὅποιος ἀποτυγχάνει στὴν ποίησιν νὰ γίνεται κριτικός κι' ὅ,τι ἄλλο μπορεῖ κανένας νὰ φανταστεῖ. Πρὸς ζημίαν καὶ τῆς ποίησιν — ἀφοῦ τόσο εὐκόλα καὶ μὲ ἐλαφρὰ καρδιὰ ἐγκαταλείπεται — καὶ τῆς ἄλλης μορφῆς λόγου πού τὸν ὑποδέχεται. Καὶ ἔχει — δυστυχῶς — γίνεαι κανόνας αὐτό! . . . Θᾶτανε στενομυαλιά μας ἂν βλέπαμε γύρω μας μιὰν κοσμογονικὴ καλλιέργεια στὸν πνευματικὸ ὀρίζοντα μὲ τὶς πολὺς ἐπιδόσεις τῆς γενιᾶς μας. Θᾶτανε — ὁμολογουμένως — μιὰν ἀναγέννησιν τοῦ τόπου αὐτῆ, ἂν εἴχαμε τόσα καὶ τόσα πολυσύνθετα ταλέντα πού νὰ μποροῦν νὰ διαπρέπουν σ' ὅλες τὶς περιοχὰς τῆς τέχνης. Ἀλλὰ, δὲν εἶναι αὐτό, δυστυχῶς. Αὐτὸ τὸ γεγονὸς παρουσιάζει κι' ἀπὸ μιὰν ἄλλη

σκοπιὰ ἀκόμα, τὴν πολυπραγμοσύνη τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου πού τὸν ὠθεῖ τόσο ἄμεσα καὶ δυνατὰ ἢ ἐμπειρία καὶ ἡ συγκαιρινὴ ἀφορμὴ. Δεῖγμα κι' αὐτὸ τῆς ἐποχῆς μας. Νὰ μὴν ἱκανοποιεῖται, νὰ μὴν ὀριστικοποιεῖται καὶ νὰ μὴ κοπιᾶζει μεθοδικά, συστηματικὰ σ' ἓναν ἀπὸ πρὶν καθορισμένο σκοπό.

Ἡ ποίησιν, στὸ σημεῖο τοῦτο τῆς ἀνικανοποίητης σύγχρονης ἀνθρώπινης ψυχῆς, αἰσθάνεται πῶς ἄμεσα τοὺς κραδασμοὺς τῆς ἐποχῆς. Ἐχει γίνεαι ὁ παλμογράφος μιᾶς ἐποχῆς! Εἶναι μὲ ἀκόμα ἀπόδειξι πὼς ἡ ποίησιν εἶναι ἢ αἰώνια, ἢ ἀναλλοίωτη, ἢ ἐκφρασι μιᾶς ἀνάγκης γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Μιὰ ἐκφρασι ἀνάγκης πού τὸν καλύπτει σὲ πολλὰ προβλήματα δίνοντας ἐκφρασι σ' ὅ,τι δὲν πάτησε ἀκόμα τὸ πόδι του στέρια στὴ γῆ! Στὴν ἐπιθυμία, στὸν πόθο, στὸ ἀνεκδήλωτο πάθος, στὸ ὄνειρο, στὴ φανταστικὴ μετασπίωσιν, στὴν ἀμβολία . . .

Ἀφοῦ, ἔτσι βλέπουμε τὰ πράγματα, δὲν εἶναι δύσκολο νὰ καταλήξουμε στὸ συμπέρασμα ὅτι, ἡ ποίησιν στὴν ἐποχὴ μας εἶναι ἓνα βαρῦτατο ἔργο, μιὰ ἀγωνία πῶς δυνατὴ, πῶς δύστροπη, πῶς δύσκολη καὶ πῶς μυστήρια ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐποχὴ. Ἀγωνία πού τὴν ἐκφράζουν οἱ σεισμοὶ τῆς πολὺπαθῆς ψυχῆς τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου καὶ πού τὴν ἐπιτείνουν ἢ ἀστοργία, ἢ ἀφιλία καὶ ἡ ἐχθρική — ὡς ἓνα βαθμὸ — στάσι τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου γενικότερα. Κι' ἀφοῦ τόσο εὐκόλα λιποταχτοῦν ἀπὸ τὰ σύνορά της οἱ ποιητὲς — μόνο λίγοι ἡρώες μένουσιν πιστοὶ — εἶναι μοιραῖο ὅτι καθυστερεῖται ἔτσι ἡ πρόωθῆσι της, ἡ ὠρίμανσί της, ἢ ἀνεύρεσι τοῦ δρόμου της καὶ ἡ ἐπιβολὴ της.

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, κυριαρχημένος πάνω στὴ βεβαιότητα τῆς μοίρας του, προσγειωμένος καὶ πραχτικός, θεωρώντας περισσότερο τὸ γῆινο κι' ἀδιαφορώντας γιὰ τὸ μεταφυσικὸ καὶ πνευματικὸ, ἔξκοψε, ὡς ἓνα σημεῖο καταπληκτικὰ ἀπὸ τὴν ποίησιν. Γκρεμίζοντας ὅ,τι μεταφυσικὸ καὶ ρομαντικὸ ἔχουν τὸ πνεῦμα του καὶ ἡ ψυχὴ του, ἐπιμηκύνει τὴν ἀπόστασι πού τὸν χωρίζει μὲ τὸ ποιητικὸ δημιούργημα. Ἡ αὐτοσυνειδησία του, νομίζει, λανθασμένα, πὼς

πρέπει να τοῦ δημιουργήσει χάσμα τέτοιο ὥστε να μὴν ὑπάρχουν πιά γέφυρες πού θὰ τὸν ἐνώσουν μ' αὐτήν. Καὶ τούτη εἶναι ἡ χαρακτηριστικότερη διαπίστωση πού μπορούμε νὰ κάνουμε: ὅτι ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος μὲ ἄλματα προχώρησε τὴν πορεία του, ἐνῶ τὸ πνεῦμα του ὅμως ἀκολουθεῖ ἀργὰ· ἀργὰ καὶ καθυστερημένα. Πῶς μπορούν νὰ σμίξουν οἱ δυὸ αὐτὲς ἐννοιες; Καί, προπαντός, πῶς μπορεί ν' ἀποχτήσει ἡ ποίηση ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο; Μέσα στὴν ὑστερία τῶν ποδοσφαιρικῶν ἀγῶνων πῶς θὰ ἐμφυσιήσουμε ἀνώτερα πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα καὶ ἰδανικὰ σ' αὐτὸν τὸν τυραγνισμένο ἐρημίτη τῆς σύγχρονης ἐποχῆς; Νομίζω πὼς ἡ λύση τοῦ προβλήματος εἶναι μιὰ: ἀνένδοτος ἀγώνας, ὑπεράνθρωπες προσπάθειες, θητεία καὶ συνέπεια στὰ γράμματα, στὴν ποίηση καλλιέργεια, περισσότερη πνευματικὴ τροφή στὰ ταλέντα. Καὶ χάραξη ὄρισιμῆς προκαθορισμένης πορείας μὲ συνείδηση ὅτι ἐπιτελούμε ἓνα καθήκον, ὅτι εἴμαστε οἱ ἀκρίτες μιᾶς γενιᾶς, οἱ βιγλάτορες μιᾶς ἐποχῆς, τῆς δυσκολότερης καὶ τῆς ἀτυχέστερης. Ἄς ξέρουμε πῶς εἴμαστε σὲ μιὰν ἱστορικὴ καμπή, σὲ μιὰ περίοδο μεταβατικὴ καὶ πῶς ἐμεῖς εἴμαστε πού διαδραματίζουμε τὸν δυσκολότερο ρόλο στὴ ζωὴ πολλῶν γενιῶν πού θὰ μᾶς διαδεχθοῦν. Γιατὶ ἡ γενιά μας, στὴ δύσκολη τούτη στιγμή, δὲν ἀγωνίζεται γιὰ νὰ μεγαλοουργήσει, παλεύει γιὰ νὰ ἐγκληματιστεῖ στὶς πύρινες συνθήκες, γιὰ νὰ συνειδητοποιήσει τὴ θέση τῆς καὶ τὴν ἐποχὴ μας, ἀγωνίζεται νὰ γεφυρώσει τὰ χάσματα τοῦ χθὲς καὶ τοῦ σήμερα, τοῦ χρόνου πού νιώθουμε ὅτι φεύγει τόσο ραγδαῖα καὶ ἄπονα τούτα τὰ χρόνια ὥστε νὰ μὴ μπορούμε νὰ λέμε τίποτα παρὰ μόνο πῶς εἴμαστε νευρωτικοί, παιδιὰ τῆς ἀγωνίας. Στὶς ἐπερχόμενες γενιὲς ἀνέχουν οἱ σταθερότερες, οἱ πιὸ συγκεκριμένες δημιουργίες. Κι' αὐτὲς —φυσικά— θὰ ἐξαρτηθοῦν ἀπὸ τὴ δική μας δράση. Ὅσο ταχύτερα βροῦμε ἐμεῖς τὸ δρόμο μας, ὅσο ταχύτερα ρίξουμε τὶς προσβάσεις γιὰ νὰ ξανασμίξουμε τὸ πνεῦμα μὲ τὴν ὕλη, τὴν τεχνικὴ καὶ πραχτικὴ ζωὴ μας μὲ τὸν πνευματικὸ μας πολιτισμό, τόσο ἀκοπότερα, δημιουργικότερα

θὰ ἱκανοποιήσουμε τὴ ζωὴ μας, τὸ μέλλον μας, τὴν ἐποχὴ μας.

Ἡ ποίηση, καθρέφτης μιᾶς ἐποχῆς μὲ τὰ σημερινὰ ἐνδιαφέροντά της καὶ τὴν τεχνικὴ τῆς πρωτοτυπία ἀποτελοῦν, ὁμολογουμένως, τὴν προέχταση σ' ἓνα πλῆθος ἄλλες ἐκδηλώσεις τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Εἶναι μιὰ παράλληλη πορεία ὁ δρόμος τῆς, τὸ ἴδιο ἰδιότυπη ὅπως καὶ οἱ ἄλλες πορείες οὐ πολυδαίδαλες περιοχὲς πού ἀναλίσκονται ἢ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Τὶ τῆς μένει; Ἡ καταξίωση. Πρωταρχικά, ἓνα συγκεκριμένο οὐσιαστικὸ περιοχόμενο νὰ μᾶς δώσει καὶ μιὰ αἰσθητικὴ τελειοποίηση. Τὸν δρόμο τῆς θὰ τὸν βρεῖ ἡ ποίηση. Ὅσο ὅμως γρηγορότερα τὸν βρεῖ, τόσο τὸ καλύτερο γι' αὐτὴν καὶ γιὰ τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο πού θέλει νὰ ἐκφράσει. Σ' ἀνσυνειδητὴ σκέψη πού εἶναι ἡ σύγχρονη ποίηση, ἀνεβασμένη στὴν κορυφὴ τῆς πνευματικῆς πυραμίδας, μπορεί καὶ θέλει νὰ ἐπιτελέσει ἓναν ἀνώτερο προορισμό. Μὲ τὴ δύναμη τῆς φαντασίας μπορεί νὰ δώσει στὸν σύγχρονο ἄνθρωπο μιὰ «λύση» στὴν ἀγωνία του, μιὰ «λύτρωση». Μέσα στὴ δημιουργικὴ τῆς σύνθεση ἢ ποίηση —κράμα φαντασίωσης καὶ πραγματικότητας— μπορεί νὰ λύσει πολλὰ προβλήματα, νὰ ἀμβλύνει πολλές ἀγωνίες καὶ νὰ φέρει σὲ κάποια συνδιαλλαγὴ πολλές ἀσυμφωνίες τοῦ καθεμερὰ βίου. Ἡ σιγνὴ, ἀδυσώπητη πραγματικότητα δὲν ἔχει ποτὲ συμβιβασμό. Μόνο στὴ νοητικὴ προέχταση σ' ἀν θὰ σμίξουμε μὲ τὸν ὑποσυνείδητο κόσμον τοῦ φανταστικοῦ, ἐκεῖ δηλ. πού ἀρχίζει ἡ ποίηση, θὰ μπορούμε νὰ βροῦμε τὶς λύσεις μας, τὶς συνδιαλλαγές μας, τὴν ἀμβλυνση τῶν παθῶν μας, τὴν ἀδελφοποίηση τῶν ἰδεῶν μας, τὴν ἐκεχειρία στὴν ἀναζήτηση τῶν αἰτημάτων μας. Ἡ ποίηση γίνεται ἡ διαλαλήτρα φλογέρα τοῦ καθολικοῦ πόνου καὶ αἰτήματος, τῆς καθολικῆς ἀγωνίας καὶ τοῦ αἰσθήματος. Εἶναι καὶ γίνεται μιὰ σιλωαμικὴ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ κολυμπήθρα πού μέσα τῆς κάθε ἐποχὴ βρίσκει τὸν πραγματικὸ ἑαυτὸ τῆς. Ὁ ποιητὴς, πρέπει νὰ εἶναι ὁ συνομιλητὴς τοῦ συνανθρώπου του.

Ὁ συγκαιρινὸς ποιητὴς δὲν ἔφτασε ἀκό-

μα ὡς ἐκεῖ. Ἄς ἐλπίσουμε ὅτι θὰ φτάσουμε τὸ γρηγορότερο. Κι' ἄς μὴν ξεχνᾷει ἡ σύγχρονη ποίηση πῶς, ἡ αὐτοσυνείδηση καὶ ἡ μοῖρα δὲν πρέπει νᾶναι μόνο τὰ γνωρίσματα τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ δικά της γνωρίσματα, ἂν θέλει νὰ

κυριαρχήσει στὸ χῶρο της ποὺ εἶναι χῶρος ζωτικὸς γιὰ τὸν σύγχρονο ἀνθρώπο!...

(Στὸ ἐρχόμενο τεῦχος τὸ Γ' (καὶ τελευταῖο) μέρος τῆς μελέτης, μὲ τίτλο: «Κοσμοθεωρία καὶ ἱστορία»).

ΑΜΦΙΛΥΚΗ

Ἔχουν γύρει πιά τῆς ἡμέρας τὰ κάλλη!..
Πίσω ἀπὸ τῆς ζωῆς τὰ παράθυρα
ποὺ τὰ σκεπάζουν
οἱ βαρειές κουρτίνες τῆς αἰσθαντικότητας
βλέπω τὴ νύχτα ποὺ φτάνει μὲ καλπασμό.

Τὴ νοιώθω μέσα στὴν κροτάδα τῆς ἐρήμωσης
ποὺ ξαπλώνουν τὰ μελανὰ τῆς φτερά.
Τὴν αἰσθάνουμαι μέσα στὸ θόρυβο
τῶν φαρφουρέσιων κρύσταλλων τῆς νειότης
ποὺ σπάζουν γύρω μου.

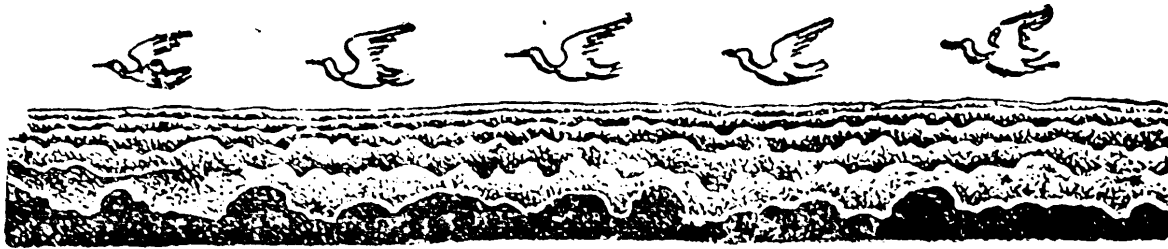
Ζητῶ νὰ θερμάνω τὴν ψυχὴ.
Προσπαθῶ νὰ μαζέψω τὰ σκόρπια συντρίμμια
τῆς νειότης.
μὰ δὲν μπορῶ.

Σκέφτομαι!
Βλέπω τ' ἀπομεινάρια τῶν ὀνείρων
καὶ τ' ἀπιθῶνω μέσα στὸ σάβανο τοῦ ἀμείλιχτου
χρόνου.
Ξετυλίγω τὴν ἀνέμη τῆς θύμησης
κι' οἱ χρυσαφένιες τῆς κλωστὲς
στολίζουν—χρυσάνθεμα νεκρικά—
τὶς μελιχρῆς ρυτίδες τοῦ πόνου.

Καί,
καθισμένη πίσω ἀπ' τῆς ζωῆς τὰ παράθυρα
ποὺ τὰ σκεπάζουν
οἱ βαρειές κουρτίνες τῆς αἰσθαντικότητας
διπλώνω τὴν καρδιά
μέσα στὴ νεκρόκασσα τῆς ἀμφιλύκης
καὶ τὴν ταξιδεύω
μὲ τὰ φτερά τοῦ νόστου
πάνω ἀπὸ τὸν καιάδα τῆς νύχτας
ποὺ φτάνει...

Ἀνθούλα Α. Ζόλδερ

ΤΑΚΗ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΑ ΒΙΩΜΑΤΑ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ*

Γενικά όμως ο Παλαμάς υποτίμησε τη φύση, όπως ο ίδιος μάς το βεβαιώνει; «... Πώς στέκω ενάντια και πώς συγκοινωνῶ με ὅ,τι ὀνομάζεται Φύσις. Θὰ μπορούσε ὄχι πολὺ εὐκόλα, μὰ θὰ μπορούσε ὅπως δήποτε νὰ ἐξηγηθῆ, πὼς καλὰ—καλὰ ἐξετάζοντας, βρίσκομαι πὼς εἶμαι ποιητὴς ἀπὸ τὸ πνεῦμα, ὄχι ποιητὴς ἀπὸ τὴ φύση. Τὸ στοιχεῖο πὺν με γέννησε καὶ με ζῆ, εἶναι ὁ ἠθικὸς ὄχι ὁ φυσικὸς κόσμος. Ὅμως ἡ φύσις ποτὲ δὲ λείπει καὶ ἀπὸ τὰ πνευματικώτερα τοῦ ποιητῆ. Μόνον πὺν δὲν εἶναι αὐτὴ τὸ καθ' ἑαυτὸ τραγούδι· εἶναι μονάχα κάποια διακριτικὴ συνοδεία του. Τὸ περιτριγυρίζει ὅπως δήποτε, μὰ φροντίζει πάντα νὰ μὴ τὸ ἀποσκεπάσῃ. Μεταχειρίζομαι τὰ φυσικὰ ὑλικά, ὅσο χρειάζεται σὶν φυσικὸ τοῦ τραγουδιοῦ μου. Τὸ ξοῖρω πὼς ὁ φυσικὸς κόσμος δὲν εἶναι γιὰ τὴ φαντασία πὺν χτίζει, παρὰ τὸ σύμβολο τοῦ πνευματικοῦ κόσμου, μὰ καὶ πὼς τόσο μεγαλύττερος εἶναι ὁ ποιητὴς, ὅσο περισσότερο συμβολικὲς συγγένειες βρίσκει μεταξὺ τοῦ ἠθικοῦ καὶ τοῦ φυσικοῦ κόσμου» (1).

Αὐτὸ εἶναι τὸ ψυχολογικὸ ξεκαθάρισμα τοῦ τραγουδιοῦ του, ὅπως τὸ κάνει ὁ ἴδιος.

Στὸ «Πιοτὸ καὶ τὸ ποιήρι» (Παράκαιρα) δὲν γνωρίζει ὁ ποιητὴς ποῖδ ἀπὸ τὰ δυὸ ἀγαπᾷ περισσότερο καὶ βαθύτερα, τὸ ποιήρι (=τὸ περιέχον, τὴ μοοφή, τὴν τέχνη), ἢ τὸ πιοτὸ (=τὴ ζωὴ τὴν ἴδια, ὅπως τὴν προσφέρει ὁ καιρὸς καὶ ὁ τόπος, δηλ. ἡ φύση). Καὶ παραμένει δίγνωμος, γιὰτὶ εἶναι διανοητικὸς καὶ γιὰτὶ δὲν ἔνοιωσε τὴ μυστικὴ φωνὴ τοῦ φυσικοῦ κόσμου, πὺν μνεῖ καὶ μετουσιώνει. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ εἰκόνας του συγκινοῦν καὶ πείθουν μόνον σὰν σύμβολα.

* * *

Ὅπως εἶδαμε πὺν πάνω ἡ φύση καὶ ἡ ζωὴ τῆς γῆς (κατὰ τὸν Παλαμᾶ) σὰν ὄραμα, σὰν σκότος, σὰν χειμῶνας καὶ σὰν καλοκαίρι, σὰν παραγωγή καὶ σὰν φθορά, σὰν ὑπαρξὴ καὶ σὰν ἔλξη τῶν δύο φύλων, σὰν δημιουργία καὶ σὰν καταστροφή, σὰν ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητος καὶ σὰν ἐκμηδένισή της εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς γῆς πὺν ἐμπνέει, ἐμψυχώνει, ξυπνάει τὴ συνείδηση, τὴν ὠθεῖ πρὸς τὸν ἔρωτα καὶ πρὸς τὴν ἀκμή, δίνει στὸν ἄνθρωπο αὐτοσυναίσθηση καὶ τοῦ ρυθμίζει τὶς σκέψεις καὶ τὰ συναισθήματα.

Ὅλ' αὐτὰ εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς γῆς, πὺν τὸ τραγουδάει στὴ συχνὰ φιλοσοφοῦσα ποίησή του καὶ ὁ ἀγαθὸς Προβελέγγος, πὺν πέθανε σὰν Χριστιανὸς εἰδωλόλαττης...

Σὺ με τὸ πνεῦμα σου τὸ μυστηριακὸ
ὦ Γῆ μητέρα, μ' ἔχεις ποτισμένο.
Αὐτὸ τὸ πνεῦμα σου παντοῦ εἶναι σκορπισμένο.
Τὸ αἰσθάνομαι καὶ τ' ἀγροικῶ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 772.
1. (Πρόλογος «Ἀσάλευτης ζωῆς» 1920).

νὰ πνέη γύρω μου σὲ κάθε βῆμα,
 ἀπ' τὰ βουνά σου, ἀπ' τὰ λαγκάδια, ἀπὸ τὸ κῦμα
 σὰν ἕνας πόθος, σὰ μιὰ νοσταλγία
 γι' ἀγνώστων οὐρανῶν μαγεῖα.
 Μὲ πότισες μὲ τὴ λαχτάρα σου τὴν ἴδια.
 Στὰ προαιωνιά σου τὰ ταξίδια
 μέσα στοῦ χάους τις ἐκτάσεις
 ποὺ ἡ σφαῖρα σου γυρίζει καὶ γοργοκυλᾷ
 μὲ μάταιον ἔρωτα ζητᾷς νὰ φθάσης
 τ' ἄστρο ποὺ ἔμπρός σου φέγγει καὶ φεγγοβολᾷ.
 (Ἐμπρὸς στὸ ἄπειρον—ᾠδὴ Γῆ μητέρα).

Ὁ Παλαμᾶς ὑποψιάζεται ὅτι ἡ ζωὴ στ' ἄλλα ἄστρο μπορεῖ νὰ εἶναι διαφο-
 ρετικὴ, γιατί προφανῶς καὶ οἱ συνθήκες τῆς ζωῆς ἐκεῖ εἶναι διαφορετικές. Παραδέ-
 χεται, χωρὶς νὰ τὸ ἐξετάζη λεπτομερῶς, ὅτι ἡ φύση σὰν σύνολο παρουσιάζει μιὰ
 ποικιλία ἀπεριόριστη. Λογικὰ ἔπιασε τὸ ζήτημα ὁ Παλαμᾶς. Δὲν τὸ συνέλαβε μὲ
 τὸν ἔρωτικὸ παλμὸ τοῦ διονυσιακοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς βακχικῆς ἔκστασης, ἀλλ'
 ἐκφράζει μιὰ βαθειὰ φιλοσοφικὴ σκέψη. Ἄν ἀπ' τὸ Θεὸ κρατοῦμε τὸ πνεῦμα,
 ἀπὸ τὴ μάνα γῆ κρατοῦμε ὅλα τ' ἄλλα.

Ἡ φύση τῆς γῆς μᾶς ἔδωσε τὴν ὀργανικὴ ζωὴ καὶ τὶς ὕλικές αἰσθήσεις,
 ποὺ μὲ τὴ σειρά τους ἐμπνέουν παρορμήσεις καὶ διαθέσεις. Τὶς ἴδιες περιποῦ σκέ-
 ψεις ἀναδιπλώνει συχνὰ καὶ ὁ Προβελέγγιος. Ἄλλ' ὁ Σιφναῖος τραγουδιστὴς προ-
 χωρεῖ πρὸ πέρα ἀπὸ τὴν ποιητὴ τοῦ «Ἀσκραίου» καὶ τῆς «Ἡλιογέννητης». Σὰν
 τοὺς μάγους καὶ τοὺς ἀστρολόγους τῆς Χαλδαίας παραδέχεται, ὅτι ἡ γῆ εἶναι ἡ
 κατοικία ἑνὸς πνεύματος (ἀγγελικοῦ τάχα ἢ δαιμονικοῦ;), ποὺ ρίχνει τὴν πνευμα-
 τικὴ του σκιά καὶ τὴν ψυχοβολία του ἀνάλογα μὲ τοὺς κραδασμοὺς τῶν στοχα-
 σμῶν καὶ παρορμήσεών του. Δὲν μιλάει καθαρὰ γιὰ ὅλ' αὐτὰ ὁ Προβελέγγιος,
 ἀλλὰ δὲν κρύβει τὴ βαθύτερη σκέψη του ὁ μεταφραστὴς τοῦ Γκαίτε, ὅπως ὁ Φάουστ
 ποὺ γύρευε νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸ πνεῦμα τῆς Γῆς. Φαντασίες τῶν ποιητῶν;
 Τρέλλες τῶν ἀλαφροήσκιωτων; Ὁ Ἡράκλειος εἶχε εἰπεῖ πὼς ὁ κόσμος εἶναι μιὰ
 ζωντανὴ φωτιά ποὺ ἀνάβει καὶ σβήνει. (1) Οἱ νεώτεροι προσπαθοῦν πειραματικὰ
 ν' ἀποδείξουν ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι κάτι πολὺ γενικό, ποὺ ἀπλώνεται σὲ ὅλη τὴ φύση καὶ
 ὅτι ἡ «εὐμισθησία», ὅσο ὑποτυπώδης, ὅσο μηχανικὴ, ὅσο θαμπὴ καὶ ἄν εἶναι, πα-
 ρουσιάζεται ἀκόμη καὶ σ' αὐτὰ τὰ μέταλλα. Χύνοντας ἐπάνω τους ὠρισμένα φάρ-
 μακα, παρατηροῦν μιὰ παλμικὴ διέγερση, ποὺ τὴν μετροῦν μὲ διάφορα ὄργανα.
 Ἀντίστροφα, ἂν τὰ ὑγρὰ εἶναι δηλητήρια, κάμουν ὥστε ἡ διέγερση νὰ σταμα-
 τήσῃ. Μπορεῖ κανεὶς ν' ἀμφιβάλλῃ γι' αὐτὸ καὶ νὰ παραδέχεται ὅτι ἡ διέγερση
 εἶναι καθαρὰ μηχανικὴ. Ὅμως ἡ τόλμη τῶν ἐπιστημόνων σήμερα ξεπερνάει τὴ
 φαντασία τῶν ποιητῶν. Πάντως ὑπάρχει μιὰ ἔστω καὶ μηχανικὴ εὐαισθησία καὶ
 στὰ μέταλλα. Ἄλλ' οἱ φιλοσοφικὲς ἀντιλήψεις μᾶς ὀδηγοῦν μακριὰ ἀπὸ τὸ βίωμα....

Γιὰ νὰ ξεκινήσωμε πάλι ἀπὸ τὸν Παλαμᾶ, λέμε ὅτι τὰ μεγάλα κινήματα
 στὶς ἡμέρες μας, κοινωνικά, οἰκονομικά, ἐπιστημονικά, ποὺ συγκλόνισαν τὸν πλα-
 νήτη μας σὰν σεισμοί, ἔχουν προκληθῆ κατὰ μέγαν μέρος ἀπὸ τὸ σπουδαστήριο,
 ἀπὸ τὸ βιβλίον. Ἄλλὰ θὰ πρέπει νὰ συμπληρώσουμε ὅτι γενεσιουργὸς αἰτία τους
 ἦταν τὰ βιώματα. Καὶ ὅσο βέβαια προχωροῦμε στὴ μόρφωση, τόσο καὶ πρὸ πολὺ
 ὑποβοηθεῖ καὶ τὸ βιβλίον στὴν ἀνάπτυξη αὐτῶν ἢ ἐκείνων τῶν βιωμάτων. Ἄλλ'
 ἴσως αὐτὸ δὲν γίνεται χωρὶς θυσία τῆς ἐπαφῆς τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴ φύση καὶ τῆς
 ἀμεσης διδασχῆς ποὺ προσφέρει. Στὴ φύση δὲν ὑπάρχουν μόνο φυσικὲς δυνάμεις
 ποὺ μπορεῖ νὰ μᾶς φοβίζουν, καὶ ὁμορφιὲς ποὺ μᾶς προκαλοῦν ἀνόθευτη εὐχαρί-

1. «...Ἄλλ' ἦν (ὁ κόσμος) καὶ ἔσται ἀεὶ πῦρ ἀείζων, ἀπτόμενον μέτρα καὶ σβεννύ-
 μενον μέτρα». Ἡράκλειτος.

στηση. Ἡ φύση δίνει ἀγωγή μετὰ τὴ μυστικὴ δύναμι πού ἔχει νὰ ὑποβάλλῃ διαθέσεις, συναισθήματα, στοχασμούς. Ἄς ἀκούσωμε τὸν Γρουπάρη, πῶς ἐκφράζει τὴ μελαγχολία του. Εἶναι μιὰ μελαγχολία πού τὴν ὑποβάλλει τὸ φθινόπωρο:

Λυώνω, ἀδερφή, κι' ἀπόκρυφῃ
 μέ σώνει ψυχοπόνια·
 φεύγουν οἱ μαῦροι γερανοὶ καὶ πέρνουνε
 στὰ μαῦρα τους φτερά τὰ χελιδόνια.
 (Γιατὶ ἡ χαρὰ)

Στὸ νέο τὸ θλιβερὸ σκοποτραγούδισμα
 πού μελετᾷς ψυχρὴ νὰ ψάλῃς
 ἢ σιάλα, ἢ σιάλα τὸ ψιχάλισμα
 πού θε νὰ βάλῃς

θαῦμοιάζῃ: ἀρματωμένους καβαλλάρηδες
 πού στὰ μεσάνυχτα χτυπᾶνε
 ξυπνώντας τὰ ἔρμα τὰ πλακόστρωτα
 καὶ πᾶνε . . . πᾶνε . . .

(Σωριάζονται τὰ φύλλα)

Δὲν εἶναι ἡ μελαγχολία, πού ἔρχεται καὶ διαβαίνει χωρὶς καμμιά ἀπήχηση σιτὴν ψυχὴ μας. Ἡ ἀπόκρυφῃ, ἡ μυστικὴ, ἄρα ἡ ὑποσυνειδήτη ψυχοπόνια, εἶναι πού «δέρνει» τὴν ἀδερφή. Σήμερα πιὸ πολὺς λόγος γίνεται γιὰ τὸ ὑποσυνειδήτο καὶ τὸ ἀσυνειδήτο παρὰ γιὰ τὸ συνειδητὸ μέρος τοῦ ψυχικοῦ μας βίου. Καὶ διαπιστώνει ἡ ψυχολογία, ὅτι τὰ τραύματα τοῦ ὑποσυνειδήτου εἶναι τὰ πιὸ ὀδυνηρὰ καὶ τὰ πιὸ μόνιμα. Καὶ δὲν θεραπεύονται εὐκόλα. Αὐτὰ μᾶς ἀποθεώνουν κι' αὐτὰ μᾶς καταβαρυνθώνουν. Ἄν μπορούσαμε νὰ ἐρευνήσωμε τὸ ὑποσυνειδήτο ἐνὸς Μέγ' Ἀλέξανδρου, ἐνὸς ἀπελπισμένου, ἐνὸς ἀγίου, ἐνὸς σκεπτικιστῆ, ποιὲς ἀράγε ἐπιδράσεις «ἀπόκρυφες» τοῦ φυσικοῦ των περιβάλλοντος θὰ ξεχωρίζαμε; Τὸ χέρι πού τρέμει ἢ δὲν τρέμει, ὅταν πάει νὰ ἐκτελέσῃ κάτι, τὸ μάτι πού θέλει νὰ ἰδῇ κάτι κρυφὸ ἢ δὲν θέλει νὰ ἰδῇ κάτι φανερό, ἢ ψυχὴ πού ὀνειρεύεται ταξίδια ἢ νοσταλγεῖ τὴν ἐπιστροφή, ποιὲς μυστικὲς ἐπιδράσεις δέχτηκε ἀπὸ τὴ φύση;

Ὁ Μαβίλης μιλάει γιὰ τὴ «γλυκειὰ θυμητικῶν ὀνείρων ὥρα» (1) κι' ὁ Σολωμὸς γιὰ τὴν ὥρα, κατὰ τὴν ὁποία «ἀνοίγεται κάθε καρδιὰ στὴ θλίψη». (2) Θὰ ἦταν ἀδικία τοῦ μεγάλου Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἂν δὲν εἶχε τὸ βιβλίον τῆς φύσης ἀνοιχτὸ γιὰ νὰ διαβάζωμε μέσα σ' αὐτό, νὰ αἰσθάνωμε τὴν ὁμορφιά, νὰ καταλαβαίνωμε καὶ νὰ ζοῦμε «κατὰ φύσιν» ὅλα τὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ.

Ἔτυχε κάποτε μετὰ μιὰ ἐκλεκτὴ συντροφιά ὄρειβατῶν ν' ἀεβαίνωμε νύχτα στὴν κορυφὴ τῆς Μερόπης, στὰ Ἑλληνοαῖβανικὰ σύνορα. Πρὶν ἀκόμα φέξῃ, βοισκόμασταν σιτὴν κορυφογραμμὴ. Θαμπὰ διαγράφονταν κάτω ἡ γῆ, ἐνῶ στὸ βαθὺ φόντο τ' οὐρανοῦ τὰ πολλὰ ἀστέρια εἶχαν σβῆσει καὶ μόνο ἡ Ἄφροδίτη, ὁ Ἄρης καὶ ὁ Ζεὺς ἔλαμπαν μεγαλόπρεπα. Πιὸ φωτεινὸς κάπως ὁ οὐρανὸς καὶ πιὸ θαμπὴ κάτω ἡ γῆ σὰν νὰ κοιμῶνταν. Τ' ἀστέρια πού ἀναφέραμε μᾶς προκαλοῦσαν τὴν παραίσθηση ὅτι παρασέεκαν τὴ γῆ σιτὸν ὕπνο της καὶ στὰ ὄνειρά της. Τὰ πάντα ἐνέπνεαν τὴ θρησκευτικὴ κατάλυση. Δίπλα μου διέκρινα θαμιὰ τὴ σκοτεινὴ σιλουέτα μιᾶς κυρίας πού πῆγε νὰ κἀνῃ τὸ σταυρὸ της. «Αὐτὴ ἡ ὥρα», ψιθύρισε, «ἐμπνέει ἄθελα τὴν προσευχὴ». «Αὐτὴ ἡ σκηνοθεσία καὶ ὄχι ἡ ὥρα, πῆγα νὰ πῶ, ἐμπνέουν πρᾶγματι τὴν προσευχὴ». Θυμήθηκα τότε τοὺς στίχους τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ:

Νᾶμουν τὸ Μᾶη πιστικός, τὸν Αὐγουστο τραγάτης
 καὶ σιτὴν καρδιὰ τοῦ χειμωνιοῦ νᾶμαυνα κρασποῦλος.
 Μὰ πιὸ καλᾶτην νᾶημουνα ἀρματολὸς καὶ κλέφτης

1. «Μούχωμα».
2. «Ἡ τρελὴ μάνα».

ἀρματολόσμες στὰ βουνά καὶ κλέφτης μὲς στοὺς κάμπους,
 νὰ διαφεντεύω στὰ βουνά ν' ἀκούγομαι στοὺς κάμπους,
 καὶ στὴν κορφή τῆς Λιάκουρας νὰ κάνω τὸ σταυρὸ μου.

Τὸ δημοτικὸ τραγούδι κατ' ἀρχὴν μιλάει γιὰ τὶς ὕλικές χαρές. Γιὰ τὸ χλωρὸ τυρὶ τοῦ Μαγιοῦ, γιὰ τὰ φρούτα τοῦ Αὐγούστου, πὺν τὰ χαίρεται ὁ ἀγροφύλακας, καὶ γιὰ τὸ κρασί, πὺν μᾶς θερμαίνει τὸ χειμῶνα.

Ἄλλ' ὑπάρχει στὸ ποίημα αὐτὸ μιὰ κλιμάκωση ἀξιῶν πὺν φανερῶνει τὸ ξάστερο μυαλὸ τοῦ συνθέτη. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλες χαρές, ἀνώτερες ἀκόμα. Εἶναι οἱ χαρές τῆς λεβεντιᾶς, καὶ τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας πὺν χάριζε ἡ κλέφτικη ζωὴ. Καὶ πὺν πάνω ἡ θρησκευτικὴ ἀνάταση πὺν προκαλεῖ ἡ θεὰ τῆς γύρω πλάσης ἀπὸ τὴν κορφή τοῦ Παρνασσοῦ. Ὁ δημοτικὸς τραγουδιστὴς δὲν ἀναφέρει καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἀπλωθῆ σὲ λεπτομέρειες γιὰ τὴν ὥρα πὺν ἐμπνέει θρησκευτικὴ κατάνυξη. Ἴσως εἶναι πολλὲς οἱ τέτοιες στιγμὲς τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νύχτας. Καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν ἐποχὴ τοῦ ἔτους ἴσως νὰ ὑποβάλλῃ διάφορες καὶ ποικίλες ἀποχρώσεις τοῦ συναισθήματος τούτου.

Ἔτσι ἡ φύση ἐμπνέει καὶ διδάσκει· ὑποβάλλει συναισθήματα καὶ ἀνυψῶνει τὸ φρόνημα τῶν ἀνθρώπων. Ἡ κληρονομικότητα καὶ ἡ ἀγωγή εἶναι παράγοντες σπουδαῖοι. Ποιὸς τὸ ἀρνεῖται; Ὅμως τί θὰ ἔκανε μόνη τῆς ἡ ἀγωγή χωρὶς τὸ ἀδιάλειπτο δίδαγμα τῆς φύσης; Ἡ ὁμορφιά τῆς μᾶς δίνει τὴν χαρὰ τῆς ζωῆς καὶ τὴν δημιουργία τοῦ ἥθους. Ἄν στὸν κάμπο ζοῦνε οἱ σκλάβοι, τὰ βουνά ἀνέκαθεν τρέφουν τοὺς ἐλεύθερους ἀνθρώπους. Πόσο δυστυχισμένοι πρέπει νὰ εἶναι οἱ ἀνθρωποὶ πὺν βλέπουν μόνον μετὸν καὶ ἀσφαλ·ο. . . Κι' ἀκόμα τοὺς καπνοὺς τῆς ταβέρνας. . . Γιὰ τὸν φτωχὸ εἶναι παντοῦ σκληρὴ ἡ ζωὴ. Μὰ ὁ φτωχὸς στὴν πόλη εἶναι δυὸ φορές φτωχός. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τὸν δέρνει ἡ ἀνεργία, καὶ ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἡ στέρηση τῶν αἰσθητικῶν ἀγαθῶν, πὺν προσφέρει ἡ φύση.

Τὸ διπλὸ αὐτὸ δρᾶμα τοῦ ἀνθρώπου τῆς πόλης τὸ ἐρμηνεύει πολὺ σωστά ὁ Βάρναλης:

Σφιγγόνταν ὁ ἓνας πλάϊ στὸν ἄλλο
 καὶ κάπου ἐφτυοῦσε κατὰ γῆς.
 Ὡ πόσο βάσανο μεγάλο
 τὸ βάσανο εἶναι τῆς ζωῆς!
 Ὅσο κι' ὁ νοῦς ἂν τυραννιέται,
 ἄσπρην ἡμέρα δὲ θυμιάται.

Αὐτὴ εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς φτώχειας καὶ τῶν βασάνων. Κι' ἀκολουθεῖ ἡ ἄλλη στέρηση:

Ἦλιε καὶ θάλασσα γαλάζια
 καὶ βάθος τ' ἄσπρου οὐρανοῦ,
 ὦ τούρανοῦ κροκάτη γάζα,
 γαρούφαλλα τοῦ δειλινοῦ,
 σβήνετε, χάνεστε μακριά μας,
 χωρὶς νὰ μπῆτε στὴν καρδιά μας.

(Βάρναλη—Μοιραῖοι)

Κι' αὐτὴ ἡ «καρδιά» εἶναι γιὰ τὸν εὐαίσθητο ποιητὴ καὶ γιὰ κάθε εὐαίσθητον ἀνθρώπο κατὶ ἀνσφαίρετο ἀπὸ τὸν ἐαυτό μας, πὺν ἔχει τὶς ἀπαιτήσεις του, ἂν πρόκειται νὰ ζήσωμε πραγματικὰ ἀνθρώπινη ζωὴ. . .

Λοιπὸν δὲν εἶναι μόνον ἡ φύση, ὅπως νομίζει ὁ Παλαμᾶς, τοῦ ἡλιοῦ ἡ λαμπεράδα οὔτε ἡ «ἀνθηση», ἡ ζωτικὴ δύναμη, ἡ ζωικὴ ψυχὴ, πὺν διαπερνᾶ τὴν πλάση. Αὐτὰ τὰ ἀντιλαμβάνεται ἓνας φιλόσοφος. Αὐτὸ πὺν εἶναι γιὰ τὸν κάθε ἀνθρώπο, φιλόσοφο ἢ ἀπλὸ θνητό, ἅγιον ἢ ἐγκληματία, εἶναι ἡ ἀγωγή. Μιλοῦν στὸν ἀνθρώπο τὰ ἔνστικτα τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι ὁ ἴδιος μέτρο γιὰ πολλὰ πράγματα. Ἄλλὰ μιλάει καὶ ἡ φύση τοῦ κόσμου πὺν μᾶς περιβάλλει. Πολλῶν

πραγμάτων μέρος άνθρωπος όχι πάντων χρημάτων, όπως ήθελεν ὁ Πρωταγόρας. Ἄλλα καὶ πολλῶν πραγμάτων διδάσκαλος σὶν ἄνθρωπο ἢ φύση. Αὐτὸ μᾶς βεβαιώνει καὶ ὁ δημοτικὸς τραγουδιστὴς καὶ ἡ λόγια ποίηση σὶν πρὸ εἰλικρινῆ ἔκφρασί της. Προσφέρει σὶν ἄνθρωπο μίαν ἀγωγή κι' ἓνα βίωμα, πρὸ ἔξευγενίζει τὰ ἔνστικτά του καὶ καθοδηγεῖ τὶς ἀνώτερες διαθέσεις κι' ἐπιθυμίες:

Ποτίστε με, ποτίστε με,
καὶ κέντρωσέ με, ἐσὺ χωριάτη,
πρὸ ὡσὰ γυναῖκα ἀνέβασες
τὴν πλάση στὸ ψηλὸ σου τὸ κρεβάτι·
πρὸ τρεῖς φορές ἀλλάξανε
τὰ δόντια, γιὰ ν' ἀλέσης μὲ τὴν τρίτη
γεγιά τὸ κριθαρὸψωμο
στὸ βαρυθέμελό σου σπίτι·
κέντρωστέ με μὲ τὸν ὄσκρο
κάθε φιδιοῦ, πρὸ ἀπὸ τὸ νεῦμα βγαίνει,
ἀπ' τὸν τυφλίτη, ἀπ' τὸν ἀστρίτη, ἀπ' τὴν ὄχιά
κι' ἀπ' τὴν δενδρογαλιά τὴν ἀναμμένη·

ποτίστε με, ποτίστε με,
δὲν τρέμω ἐγὼ τὴ φαρμακεύτρα πλάση.
Ἄν δὲν εἶμ' ἄξιος γυιὸς της, νά,
ζητάω νά με χαλάση!
Ἀκούστε, ἀκούστε με! Ἄν ἐτρέμανε
στὴν κούνια τὰ βυζασταρούδια,
ἐμένα μὲ νανούρισαν
τῶν ἀντρειωμένων τὰ τραγούδια.
Ἐμέ, λεχῶνα ἢ μάνα μου,
στὴ μπόρα τὴ μαρτιάτικη
πρὸχε τὰ εὐράνια ἀνοίξει,
ἐσκώθη καὶ μὲ πῆρε στὴν ἀγκάλη της,
τὸν πρῶτο κεραυνὸ γιὰ νά μοῦ δείξη!
(Σικελιανοῦ: Ἀλαφροήσκιωτος, Οἱ ὄσκροί,
δέηση στὴν ἀνοιξη καὶ στὸ λαό).

Οἱ παραπάνω στίχοι τοῦ Σικελιανοῦ συνοψίζουν τὰ ὅσα εἶπαμε γιὰ τὸ ἀνθρώπινο βίωμα πρὸ βγαίνει ἀπὸ τὴ ζωὴ, γιὰ τὸ βίωμα τῆς νηπιακῆς καὶ τῆς βρεφικῆς ἡλικίας καὶ γιὰ τὴν ἀγωγή τῆς φύσης. Ὁ ποιητὴς δὲν φοβεῖται, λέει, τὴ φαρμακεύτρα πλάση, γιὰτὶ εἶναι ἄξιος γυιὸς τῆς πλάσης, γιὰτὶ τὸν νανούρισαν τὰ τραγούδια τῶν ἀντρειωμένων καὶ γιὰτὶ ἡ μάνα του τὸν σήκωσε μίαν ἡμέραν μαρτιάτικη καὶ τὸν ἔβγαλε στὸ παράθυρο γιὰ νά ἰδῆ τὴν ἀστραπή. Ἡ μάνα χρησίμευε γιὰ πρῶτη παιδαγωγός, ἀλλὰ δὲν ξεχώρισε καὶ δὲν ἔφερε σὲ ἀντίθεση τὴ δικὴ της ἀγωγή ἀπὸ τὴ φύση. Τὸν σήκωσε καὶ τὸν ἔβγαλε στὸ παράθυρο γιὰ νά ἰδῆ τὸν κεραυνό. Τὸν βοήθησε νά «μεταλάβη» στὸ μεγάλο μυστήριον τῶν τρομερῶν δυνάμεων τῆς φύσης. Κι' ἀπὸ τότε δὲν τρέμει, δὲν φοβεῖται· καὶ ἡ ἔλλειψη τοῦ φόβου δὲν περιορίζεται μόνο στὶς φυσικὰς δυνάμεις, ἀλλὰ καὶ στὶς κρυφὰς δυνάμεις πρὸ φαρμακῶν τὴ ζωὴ μας δηλητηριάζοντας τὴν ψυχὴ μας. Τὸ ἀγνάντεμα τοῦ κεραυνοῦ καὶ ἡ ἔξοικειωσι μ' αὐτὸν, τὸν ὥπλισε μὲ δύναμη βουλευτικὴ καὶ ἠθικὴ μαζί. Γιὰτὶ ἡ φαρμακεύτρα πλάση εἶναι ἡ πλάση τοῦ κακοῦ, ὁ κόσμος τοῦ πονηροῦ.

Πρὸ πέρα ἀπὸ τὴν ἀγωγή αὐτὴ, πρὸ ἔλαβε νήπιον στὴν κούνια, ὡπως ὁ Κρητικὸς κι' ὁ Ἀλαφροήσκιωτος τοῦ Σολωμοῦ, ὁ Σικελιανὸς γνώρισε καὶ μίαν ἄλλην ἀγωγή, ὅχι λαμπεράδα καὶ ζωὴ μόνο, ὡπως ὑποπεύθηκε, τὸ ξαναλέμε ὁ Παλαμᾶς, ἀλλὰ μίαν ἀφοσίωσιν μὲ τὸ μέγα πᾶν, μίαν μέθεξιν, πρὸ ἐνώνει ὀργανικὰ τὸ ἄτομον μὲ τὸ σύνολον καὶ ἀποκαλύπτει τὴν ἐνότηταν τοῦ σύμπαντος:

Κι' εἶχα ἀπὸ φῶς τὰ μάτια μου
 τόσο βαθειὰ γεμάτα,
 πού, ἂν ἐκλεία τὰ ματόφυλλα
 σὰν κλάμα ἐπάνω ἀνάβρουζε
 σὰν κλάμα — (ἐννοεῖται τὸ φῶς)
 καὶ μοῦ τᾶνοιγε
 σὰ λούλουδα δροσᾶτα.
 (Ἄλαφροήσκιωτος—Μούχρωμα)

Κι' ὡς κάποιο χέρι ἄφορτο
 μ' ἀκούμπησε στὸν ὦμο
 κι' ἔλεα πὸς κάποιον ὄδηγῶ
 τυφλὸν στὸν νύχτιο δρόμο.
 Ἄκουα στ' αὐτὶ τὸν ἄγραφο
 βαθὺ τῆς πλάσης νόμο.
 Καὶ τὰ ματόφυλλα ἀνοίγα,
 στά διάπλατα, μεγάλα,
 γιὰ νὰ μὴν πέση ἀπὸ τὸ φῶς
 τὸ μέγα οὔτε μιὰ στάλα:
 (Ἄλαφροήσκιωτος—Ὅμηρος)

Καὶ κάλεσα τριγύρω μου
 τὴν ἔρημο, τὴν ἄβυσσο,
 κι' εἶπα: «τὴ σάρκα γδύστε μου.
 Ἄν μὲ ἀρματῶνῃ ὁ σκελετὸς
 μιὰ ἀρματωσιὰ μεγάλη,
 ἐγὼ τὴ σάρκα θὰ γδυθῶ
 καὶ θὰ ντυθῶ μιὰν ἄλλη». (Νέο πλάσμα)

Κι' ἐπλάσα νέα τὴ σάρκα μου.
 Ἄπ' τὴν πηγὴν ἐβῆκα (=ἐβγῆκα)
 τοῦ αἰθέρα τὴν ἀναίμαχτη,
 χαρὰ τοῦ αἰθερογέννητου
 βαθειὰ τοῦ ἀπείρου γλύκα.
 Δὲ μοῦ ἔζωνε τὸ θεῖο κορμί
 μιὰ φωτοδότρα χάρη,
 ὡσὰν τὸ ἀλώνι ὅπου πλατειὰ
 κυκλώνει τὸ φεγγάρι
 κι' ἀγνάντια ἀπ' τὸ ἠλιόφωτο
 τὸ ἐφτάχρωμο δοξάρι;
 (Ὁ αἰθερογέννητος)

Τὰ παραπάνω τραγούδια εἶναι συνέχεια τὸ ἕνα μὲ τ' ἄλλο ἀπ' τὸν «Ἄλαφρο-
 ἡσκιωτο», τὴν πρώτη ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ ποιητῆ, πού προδικάζει καὶ ὅλο τὸ
 ἔργο, ὅπως δείχνεται ὁλόκληρο τώρα πιά — ἀφοῦ πέθανε ὁ δημιουργὸς του— σὰν
 ἕνα κλάγγασμα ἀετοῦ ἀπάνω ἀπὸ τοὺς βράχους τοὺς ἱερούς τῶν Δε' φῶν, γεμάτο
 ἱερότητα, περηφάνεια. Τὸ φῶς πού χόρτασε κοιτάζοντας τὰ τετράψηλα τοῦρανοῦ καὶ
 τὸ γαλάζιο τοῦ πελάγου, τὸν ἔκαμε νὰ ἰδῇ τὴ φύση στὴν πιὸ τρανὴ ἑξαγνιστικὴ τῆς
 δύναμη, ὥστε νὰ καλέσῃ τὴν ἔρημο καὶ τὴν ἄβυσσο νὰ τὸν βοηθήσουν νὰ ἀλλάξῃ
 ζωὴ, νὰ γίνῃ ἄλλος ἄνθρωπος, νὰλλάξῃ κορμί (λέει ὁ ποιητῆς) ὅπως ἀλλάζει ντύμα
 τὸ φίδι. Καὶ ἄλλαξε πραγματικὰ ζωὴ (ἄλλαξε κορμί, συνεχίζει ὁ ποιητῆς) καὶ ἡ ζωὴ
 του ἢ καινούργια εἶναι αἰθέρια. Ἄπὸ σάρκινος ἄνθρωπος ἔγινε αἰθερογέννητος.
 Αὐτὴ τὴ μεγάλη μεταβολὴ ἔνοιωσε κοντὰ στὴ φύση.

Ἀργότερα ὁ ποιητῆς ἐπηρεάστηκε ἀμεσώτερα καὶ βαθύτερα ἀπὸ τὴ χριστιαν-
 νικὴ πίστη καὶ ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Ἀπολλώνειο πνεῦμα. Οἱ θρησκευτικὲς ραψωδίες
 του (Καινούργιος θερισμὸς τοῦ μυστικοῦ ἀσταχυοῦ. Ἡ μάνα τοῦ γιοῦ τοῦ ἀνθρώπου.
 Ὁ διθύραμβος τοῦ Ρόδου κ.τ.λ.), εἶναι ἀπηγήσεις αὐτοῦ τοῦ πνεύματος, ὅπου μὲ
 μαεστρία καὶ βαθειὰ γνώση τῶν θρησκευτικῶν συμβόλων προσπάθησε νὰ ξαναφέ-
 ρῃ στὴ σύγχρονη Ἑλλάδα τὸ πνεῦμα περασμένων λατρευτικῶν τύπων καὶ νὰ ξανα-

ζωντανέψη παλαιά λατρευτικά σύμβολα. Για ὅλ' αὐτὰ πολλοὶ στέκονται ἀγνάντια του μὲ δισταγμὸ καὶ ἄλλοι καλοῦν τὸ λιβάνι τοῦ θαυμασμοῦ των, εἶν' ἀλήθεια ὅτι κάποτε καὶ ὁ ἴδιος — θῦμα τοῦ ὑπερτροφικοῦ βιώματός του — αὐτοπαρουσιάζεται καὶ σὰ μέγας διδάσκαλος καὶ καὶ σὰν προφήτης κάποτε καὶ πόιε. Αὐτὰ γιὰ τὰ κατοπινὰ του τραγουδία. Ὅμως στὸν Ἀλαφροήσιωτο ὅλ' αὐτὰ εἶν' ἀκόμη ἀνεκδήλωτα, τίποτε δὲν δείχνει τὴ βαθειὰ του προσήλωση πρὸς τὰ ἀρχαῖα σύμβολα, πού τὰ ἤυρε στὰ βιβλία. Ἡ λυρική του ἔμπνευση εἶν' ἀκόμα ἀγνή. Κάπου μονάχα προβάλλει ὁ ὕμνος πρὸς τὴ γλαυκομάτα Θεά—καὶ πόσο ὠραία!

Στὸν «Ἀλαφροήσιωτο» μπορούμε ν' ἀπολαύσωμε τὴν εἰλικρινέστερη ἠχὴ τοῦ Σικελιανικοῦ τραγουδιοῦ. Καὶ μὲς στοὺς στίχους τοῦ τραγουδιοῦ αὐτοῦ μαθαίνουμε τὴ μεγάλη ἀναγεννητικὴ δύναμη τῆς φύσης. Ὁ ἄνθρωπος γεννιέται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ στὴ φύση ὁ ἄνθρωπος βρίσκει τὴν ἀναγέννηση! . . .

Ἄν τὸ νόημα μιᾶς ἀναγέννησης πνευματικῆς εἶχε τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννη στὸν Ἰορδάνη (προιοῦ γίνη μυστήριον τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας), καὶ σὰν βάπτισμα εἶναι ἡ ἀναγέννηση τῆς φύσης. Ὅσοι κατέβαιναν στὸν Ἰορδάνη καὶ βαφτίζονταν, καταλάβαιναν ἄρα γε ὅλοι ἐξ ἴσου καλὰ αὐτὴ τὴ σημασία τοῦ βαπτίσματος; Ἀσφαλῶς ὄχι. Τὸ ἴδιο δὲν καταλαβαίνουν ὅλοι τὸ βάπτισμα πὺ προσφέρει ἡ φύση. Ὅπως καὶ γιὰ νὰ ἰδῆ κανεὶς ὅλα τὰ χρώματα στὴ φυσικὴ τους ζωρότητα, πρέπει νὰ βρίσκονται σὲ πολὺ ὑγιεινὴ κατάστασις καὶ τὸ μάτι καὶ τὸ ὀπτικὸ νεῦρον καὶ τὸ ὀπτικὸ κέντρο τοῦ ἔγκεφάλου. Ἀλλὰ γιὰ νὰ ἰδῆ τὸ γερὸ μάτι, πρέπει ἀπαραίτητα νὰ ὑπάρχη φῶς. Ὁ Σικελιανὸς εἶδε, ὁ Σικελιανὸς βαφτίστηκε μέσα στὸ φῶς τοῦ ἡλίου, στὸ γαλάζιο τοῦ Ἰόιου καὶ στὸ πράσινο τοῦ νησιοῦ, γιὰτὶ κατεῖχε ἐνδιάθετα τὶς ἰκανότητες νὰ ἰδῆ, ἀλλὰ θὰ ἦταν χωρὶς περιεχόμενο ἡ ὄρασις του, ἂν δὲν συνέβαινε νὰ ζήσει στὰ παιδικὰ καὶ ἐφηβικὰ του χρόνια γάθε καλοκαίρι σ' ἓνα ἐρημονήσι ἔξω ἀπὸ τὴ Λευκάδα ἄλλοτε μαζί μὲ τοὺς δικούς του καὶ ἄλλοτε μοναχὸς του. Ἐκεῖ τοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ χορτάσῃ ἀπὸ φῶς τὸ μάτι του, νὰ χορτάσουν οἱ αἰσθήσεις του ἀπὸ εὐεργετικὴ ἐπίδρασις τῆς φύσης. Ἐκεῖ ἀσφαλῶς ἔμπνεύσθηκε τοὺς στίχους τοῦ «Ἀλαφροήσιωτου». Τὸ Ἐρημονήσι δὲν τὸν ἔκαμε ποιητὴ. Τὴν ποιητικὴ διάθεσις τὴν εἶχεν ἔμφυτη. Ἀλλὰ τὸ Ἐρημονήσι τοῦ χάραξε τὸ δρόμο καὶ τοῦ ἀποκάλυψε ἓναν κόσμον. Τοῦ ἔδειξε τὴ φύση. Καὶ δείχνοντάς τιν τοῦ ἔμορφοποίησε τὴ συνείδησίν του. Νὰ ποιά ἦταν ἡ ἀναγέννησις. Καὶ νὰ ποῖο ἦταν τὸ καινούργιο σῶμα, τὸ αἰθέριο σῶμα, πὺ ντύθηκε. Κι' αὐτὸ ἦταν τὸ μεγάλο μήνυμα πὺ μᾶς ἔφερε ὁ ποιητὴς στὰ εἰκοσὶ του χρόνια.

*
*
*
Ἄν ἡ μεγαλοφυΐα ἢ ἰδιοφυΐα ἢ ὅποια δῆποτε πνευματικὴ κλίσις ὀφείλεται σὲ προδιάθεσις καὶ σὲ κληρονομικότητα, ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο βλέπει τὰ πράγματα ὁ καθένας μας, ἢ σκοπιὰ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀγναντεύει τὰ γύρω του, ὀφείλεται στὸ βίωμά του. Δὲν εἶδε τὴ φύση ὁ Παλαμᾶς καὶ τὴν εἶδε ὁ Σικελιανός; Πῶς συμβαίνει αὐτό; Δὲν ἀποκλείεται καὶ κάποια ἔμφυτη προδιάθεσις νὰ ἔστρεψε τὸν ἓναν πὺ πολὺ πρὸς τὴ φύση καὶ τὸν ἄλλον νὰ τὸν ἀπομάκρυνε. Ἀλλ' ὁ Παλαμᾶς πὺ πέρασε μέσα σὲ θλίψη (ἴσως καὶ δυστυχία) τὰ πρῶτα παιδικὰ του χρόνια, δὲν μπόρεσε νὰ ἰδῆ τὸ πανώριο ξαγνάντεμα τῆς λιμνοθάλασσας τοῦ Μεσολογγιοῦ. Ἐνῶ ἀντίθετα ὁ Σικελιανὸς οὔτε κακομοιριά οὔτε δυστυχία οὔτε θλίψη γνώρισε. Ὁ Παλαμᾶς πὺ ὁμολογεῖ τὴν ὀσχήμια του μέσα στοὺς στίχους, θὰ γνώρισε κοντὰ στ' ἄλλα καὶ τὸ συναίσθημα τῆς μειονετικότητος καὶ τὴ συστολὴ ἀπὸ τὸ σχετικὰ ὄχι σπουδαῖο παρουσιαστικὸ του. Αὐτὴ τὴ συστολὴ τὴ διατήρησε σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ. Ἀντίθετα ὁ Σικελιανὸς μπορούσε νὰ καυχιέται γιὰ τὴ λεβεντιά του καὶ τὴν ὁμορφιά του. Μὲ παράστημα σχεδὸν ἀθλητικὸ, μὲ μορφὴ Ἀπολλώνεια, ἦταν τὸ καμάρι τῆς οἰκογενείας του, ὁ Θεὸς γιὰ τοὺς φίλους του, ὁ λατρεμένος Ἄγγελος τῆς Εὐας, τῆς γυναίκας του. Ὅλα λοιπὸν συντελοῦσαν στὸ Σικελιανό, νὰ λατρέψῃ τὴ μορφὴ,

νά την κοιτάξη, νά ἐπηρεασθῆ ἀπ' αὐτὴ καὶ νά νοιώσῃ τὴ μέθεξῃ καὶ τὴ μετουσίωση μὲ τὴ φύση, γιὰ τὴν ὁποία μιλάει στοὺς παραπάνω στίχους. Τὶ φυσικότερο ἀπὸ τὸ νά νιώσῃ πὼς μεταμορφώνεται, ἐξαγνίζεται καὶ γίνεται αἰθέριος ὁ ἔφηβος ποὺ ἔβλεπε παντοῦ τὴν ὁμορφιά, στὸν ἑαυτὸ του, στὴ ζωὴ του, στὴ γύρω του φύση; Τὸν «'Αλαφροήσκιωτο» τὸν ἔγραψε, ἔλεγε, στὴν ἔρημο τῆς Λιβύης. Αὐτὴ ἡ ἔρημο βρίσκεται στὸ ἐρημονήσι ποὺ εἶναι μεταξύ Προέβεζας καὶ Λευκάδας. Τὸ γαλανὸ 'Ιόνιο καὶ οἱ ἀκτὲς τῆς 'Ακαρνανίας καὶ τῆς 'Ηλείου, οἱ θαλασσινοὶ πετροῖτες τῶν 'Ελληνικῶν παραλίων, τὰ δελφίνια τῶν 'Ελληνικῶν θαλασσῶν, τὸ θαῦμα τοῦ 'Ελληνικοῦ οὐρανοῦ, ὅλα αὐτὰ ποὺ ἔκαμαν τοὺς ἀρχαίους 'Ελληνες νά φανταστοῦν τὸν 'Απόλλωνα, ὅπως τὸν φαντάσθηκαν, δηλ. θεὸ τοῦ φωτός καὶ «ὠραῖον κάλλει παρά πάντας θεούς», θεὸ τῆς ἁρμονίας καὶ τῆς ἠθικῆς τάξης, ποὺ προέρχεται ἀπ' αὐτὴ τὴν ἁρμονία, ὅλ' αὐτὰ ἔθρεψαν τὴ φαντασία καὶ τὴν ποιητικὴ προδιάθεση τοῦ Σικελιανοῦ. Αὐτὰ συνετέλεσαν νά πλησιάζῃ ἀργότερα τόσο πολὺ πρὸς τὴ Δελφικὴ 'Ιδέα ὁ ποιητὴς τοῦ Δελφικοῦ ὕμνου καὶ νά φιλοδοξήσῃ νά γίνῃ λειτουργὸς-ἱερέας τοῦ Δελφικοῦ Θεοῦ.

'Η «μορφὴ» ἦταν γιὰ τὸ νεότερον βάρδο τῆς Λευκάδας ὁ φύλακας ἄγγελος τῆς ποιητικῆς του ψυχῆς. 'Η «μορφὴ» ποὺ σὲ ἄλλους γίνεται ἀφορμὴ δέους, φόβητρο καὶ κατάρα, ἡ «μορφὴ» τοῦ ἔδωκε τὴ χαρὰ καὶ συνετέλεσε νά νιώθῃ τὴ ζωὴ σὰ θεῖο δῶρο. Στὴ φύση ὑπάρχει ἡ μορφὴ καὶ δὲν ὑπάρχει ἐκδήλωσις φυσικὴ χωρὶς μορφὴ. Τὴ μορφὴ ἐρωτεύονται θεοὶ καὶ ἄνθρωποι. Ἄν ἡ θεότης εἶναι τὸ αἰώνιο εἶναι, ἡ φύση εἶναι τὸ αἰώνιο γίγνεσθαι. 'Η μορφὴ σβήνει γιὰ νά δώσῃ τὴ θέση τῆς σὲ μιὰν ἄλλη μορφὴ. Αὐτὸ παρουσιάζεται σὰν θάνατος καὶ σὰν ἀναγέννησις. 'Η δημιουργικὴ ὁρμὴ τοῦ θεοῦ Διόνυσου δὲν ἀφήνει νά χαθῆ ὁ κόσμος, νά χαθῆ ἡ μορφὴ, εἴσι ὅπως τὴ θέλει καὶ τὴν ἐπιβάλλει τὸ πνεῦμα τὸ 'Απολλώνειο :

«Πνέμα ἐχύθη μέσα σ' ὅλα.

Πνέμα τῆς Μέθης τῆς προαιώνιας, τῆς μεγάλης,
κι' εἶναι μιὰ στάλα ἀπόψε ἢ θάλασσα, μιὰ στάλα μόνο
στὸ σερνικὸ μαστὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ γίγαντά μας.

(ὥσπου τὸ Κλῆμα (1)

νά γεφυρώσῃ γῆ καὶ πέλαγο κι' ἀστέρια,
τὴ ζωὴ νά σμίξῃ μὲ τὸ θάνατο)

«Κοιμήσου, ἀγάπη μου . . . (2) Δὲ λόγιασες καθόλου
> ὅταν στὰ στέρνα μου ἀκουμποῦσες τὸ κεφάλι,
> σ' αὐτὰ τὰ στέρνα ποὺ χτυπᾷ ἡ καρδιά τοῦ κόσμου
> πὼς λίγο ἀκόμα καὶ γιὰ πάντα θὰ κοιμόσουν;

Μὰ τώρα, ἐδῶ, ταφὴ μονάχα νά σοῦ δώσουν
μποροῦν οἱ ἄνθρωποι, ποὺ τοῦ θανάτου δὲν ξαίρουν
τὸ μέγαν ὄλβο ὅπως τὸν γνώρισες μαζί μου
τὴ νύχτα αὐτῆ, Γυναῖκα μου 'Ιερή, στὴν πλάση . . .

Τώρα χαράζει, κ' ἐγὼ παίρνω τὴν ψυχὴ Σου
πίσω ἀπ' τὸ φῶς, μὰ τὸ θεϊκό σου τὸ κουφάρι
γιὰ μιὰ στιγμὴν ἄς τ' ἀντικρύσουνε σκυμμένοι
ὅσοι πιστοί, ἀπὸ τὸν ἀβάσταχτο παλμό τους
μὲ τὸ Μυστήριον γιὰ νά σμίξουνε, δὲν ἔχουν
ἀναπαμὸ νά πάρουν ἄλλο ἀπὸ τὸ θᾶμα
ποῦ 'ν' ἡ Μορφὴ, σὰν εἶν' γιὰ πάντα ἀναπαμένη».

(Μέγιστον μάθημα)

'Η φύση-Ἀριάδνη εἶναι ἡ ἀγαπημένη τοῦ δημιουργικοῦ θεοῦ, τοῦ Λόγου.

1. 'Ιερὸ φυτὸ τοῦ Θεοῦ Διόνυσου, τοῦ Θεοῦ τῆς δημιουργικῆς μέθης.
2. Λόγια τοῦ Θεοῦ Διόνυσου στὴν πεθαμένη γυναῖκα του 'Αριάδνη.

Δημιουργού. Ἡ φύση-Ἀριάδνη εἶναι μιὰ ζωντανή μορφή. Ὅταν ἡ μορφή αὐτή, ὁ κόσμος πὺν ζῆ μέσα σὲ καιρὸ καὶ τόπο φτάσῃ στὴν πλήρη ὠριμότητα, τότε ἔρχεται καὶ ἡ πτώση, ὁ θάνατος. Ἡ ὀλοκληρωμένη μορφή εἶναι αὐτὴ πὺν ἔκλεισε τὸν κύκλο τῆς ὑπαρξῆς της. Αὐτὸ πὺν τὴν ἐμπύχωσε, δὲν πεθαίνει, ὅπως ἡ Ἰδέα πὺν δημιουργεῖ τοὺς πολιτισμοὺς καὶ ξεχωρίζει τοὺς λαοὺς καὶ τὶς πατρίδες, δὲν πεθαίνει. Ἡ μορφή, τὸ θνητὸ μέρος θὰ σβῆσῃ. Ἄς τὴν χαροῦν, ἄς τὴν ζήσουν ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ οἱ μύστες τοῦ Δημιουργικοῦ Θεοῦ. Τὸ μεγάλο μυστήριον εἶναι ἀκριβῶς τοῦτο: ὅτι ὁ θάνατος τῆς μορφῆς παρουσιάζεται στὸν κόσμο σὰν ἔξαφανισμός, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα συμβαίνει μιὰ μεταβολή, μιὰ μεταμόρφωση. Ἄν ἔξω ἀπὸ τὴ θυελλώδη, τὴν γεμάτη μέθη Διονυσιακὴ ὄρμη, πὺν ἐκδηλώνεται στὸν κόσμο, ὑπάρχει κατὶ ἄλλο ἐγκόσμιο πὺν ἀξίζει νὰ λατρεύῃ ὁ ἄνθρωπος, εἶναι ἡ Μορφή, πὺν παίρνει κάθε ἐκφραση ζωῆς, κάθε ἀληθινὴ ζωὴ. Ἡ ὁμορφιά της δίνει τὸ μέτρο τῆς βολογικῆς καὶ ἠθικῆς ἀξίας της.

Παίρνει τὸ λόγο ὁ Μέγας Ἱεροφάντης καὶ μιλάει στοὺς μύστες:

«Τί, μιὰ στιγμή ἔναι μόνο τούτη πὺν σηκώνει
τὴ ζωὴν ἀπάνω ἀπ' τὴ ζωὴ, μὲ τοῦ θανάτου
τὴν πρώτη ἀφή, γλυφὴ γιγάντεια μπρὸς στὰ πάντα. . .
Τοῦ κόσμου οἱ θύρνοι ὅλοι σβῆνουνε μπροστὰ της,
ὄλ' εἶν' ἡ πλάση ὀλόγουρά της σὰ λιβάνι,
κ' εἰρήνη ἐμπρὸς μας ἀνατέλλει τῆς ἀβύσσου. . .
Στιγμὴ εἶναι τούτη ἡ πιὸ μεγάλη ἀπ' ὅλες ὅσες
στὴ γῆ μᾶς χάρισε, στὴ Μέθη του ὁ Θεὸς μας
σ' ὅσους πιστοὺς, ἀπ' τὸν ἀβάσταχτο παλμὸ τους
μὲ τὸ Μυστήριον γιὰ νὰ σμιξοῦνε, δὲν ἔχουν
ἀναπαμὸ νὰ πάρουν ἄλλο ἀπὸ τὸ θᾶμα
πὺν ἔν' ἡ Μορφή σὰν εἶν' γιὰ πάντα ἀναπαμένη.

Τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ Θεοῦ τὸ ξαναλέει ὁ Μέγας Ἱεροφάντης σὰν γιὰ νὰ δείξῃ ποῖο ἦταν ἀκριβῶς τὸ μεγάλο μυστήριον καὶ τὸ μεγάλο γεγονός πὺν συνέβαινε τὴ νύχτα ἐκεῖνη. . .

Ἡ ἀναγέννηση τοῦ ἀνθρώπου, πὺν προκαλεῖται ἀπὸ τὴ φύση εἶναι τὸ μήνυμα τοῦ Σικελιανοῦ στὰ εἰκοσὶ του χρόνια. Καὶ ἡ ἀναγέννηση τῆς ἴδιας τῆς φύσης μὲ τὸ θάνατο τῆς Μορφῆς σὰν γυναίκας τοῦ δημιουργικοῦ θεοῦ Διόνυσου εἶναι τὸ μήνυμα τοῦ Σικελιανοῦ στὴν ὠριμὴ του ἡλικία. Κατορθώνει νὰ μὴ φαίνεται δογματικὸς, εἶναι ὅμως ὀλοφάνερο, ὅτι δέχτηκε τὴν ἐπίδραση ποικίλων καὶ μάλιστα μυστικοῦ περιεχομένου ἀναγνωσμάτων, ὅταν ἔγραφε τὸ «Μεγίστον μάθημα». Παρ' ὅλα τούτα τὸ πυρηνικὸ στοιχεῖο εἶναι ἡ αὐθόρμητη λατρεία τῆς μορφῆς, πὺν ἀπλώθηκε σὲ κοσμογονικὴ ἀντίληψη. Ὁ «ὠραιότερος τῶν Ἑλλήνων», ὅπως τὸν χαρακτήριζε κάποτε ἓνα ἀθλητικὸ—προσκοπικὸ περιοδικό, μᾶς ἔδωσε τὸν ὕμνο τῆς μορφῆς σ' ἓνα ποίημα πὺν χαρακτηρίζεται γιὰ τὴν μορφικὴ του τελειότητα. Οἱ εἰκόνες ἔχουν τὴ χάρη καὶ τὴν πλαστικότητα τῶν γλυπτῶν ἔργων. Θαρρεῖς, πὺς δὲν γράφει στίχους ὁ ποιητής, ἀλλὰ σμιλεύει ἓνα ἄγαλμα σὲ ψυχρὸ πεντελήσιο μάρμαρο. Γιατὶ παρ' ὅλη τὴν πλαστικότητα τῆς μορφῆς οἱ στίχοι τοῦ «μεγίστου μαθήματος» δὲν μᾶς θερμαίνουν. Θεὸς καὶ Ἱεροφάντης καὶ ποιητής ἐρμηνεύουν λειτουργικά, ἢ θαυμάζουν μὲ δέος τὸ Ἱερὸ σύμβολο, ἀλλὰ τρέμουν καὶ δονοῦνται ἀπὸ θρησκευτικὴ, ὄχι ἀπὸ ἀνθρώπινη συγκίνηση. Ὅπως ἐδῶ, ἔτσι καὶ παντοῦ ὁ Σικελιανὸς μάχεται νὰ σμιλέψῃ εἰκόνες, νὰ δώσῃ μορφή, νὰ δώσῃ ὅσο μπορεῖ τελεσίτερη μορφή στὶς εἰκόνες καὶ στὰ ὄνειρά του. Εἶναι ὁ πιὸ πολὺ ἀπ' ὅλους τοὺς ποιητὰς μᾶς ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς μορφῆς, ὅπως ὁ Σολωμὸς ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς μουσικῆς. Τὸ βίωμα τῆς μορφῆς, πὺν τὸ ἔζησε τόσο ἔντονα καὶ πλαστικά, κυριαρχεῖ στὴν ποίησή του.

(Συνεχίζεται)

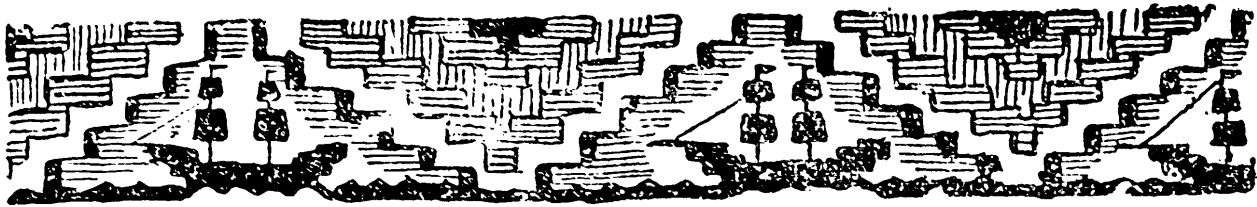

ΚΑΛΩΣΩΡΙΣΕΣ!

Καλωσώρισες!
Νά! τὰ χάλκινα χέρια·
τὰ φύλαξα γιὰ σένα...
Ἄλλά, μὴ στίς μαργαρίτες.
Εἶναι τόσο λεπτές!..
Καλωσώρισες!
Στὸν τάφο τῆς Μάννας μας,
ἀνθίζουν οἱ μακρυνὲς θύμησες,
ποὺ σαλεύουν τὶς λιγαριές.
Βγάλε τὴ χάλκινη πανοπλία.
Ὁ ἴσκιος Της εἶναι πάντα μαζί μας,
κι' εἶν' ἅγιες οἱ ὥρες, στὴ μορφὴ Της.
Καλωσώρισες!
Ἄδελφέ, πὼς ξεπέζεψες ἀπόψε,
στὴ γῆ τῶν ἀνθρώπων;!
Νὰ πᾶρε τὰ χάλκινα χέρια μου.
Κι' ἀγκαλιασέ με...
Μὴ φοβᾶσαι!
Στ' ἄγρια ὄρη φυτρώνουν
τὰ ντελικάτα χαμόγελα...
Κύτταξε πὼς ἡ Μάννα μας,
ἔφυγεν ἀντάμα στοὺς θρόους τῆς ἀνοιξῆς!
Κι' εἶταν οἱ στραῖτες μας λευκὲς
κι' ὁ γυρισμὸς της χωρὶς ἐλπίδες...
Καλωσώρισες!
Γδύσου τὴν πανοπλία μου.
...Τώρα, εἶναι βουβὲς οἱ σκέψεις
κι' οἱ παππαροῦνες φυτρώνουν ἀρηά...
Νά, ιδέες! Στὰ χέρια μου,
κρατάω τὶς ξανθιὲς πλεξοῦδες
τῆς θείας προσμονῆς.
Ἡμερώσου στὴ ματιὰ, ἀδελφέ μου·
οἱ κύκλωπες, ἀπόψε, θὰ διαβοῦν,
στὶς θλιβερὲς φάλαγγες τῶν αἰώνων.
Ἔλα νὰ προσκυνήσουμε,
στοὺς γαληνοὺς ἤχους τῆς κούνιας,
ποὺ μᾶς βύζαξε.
Γιὰ νὰ γλοήσουν οἱ μέρες,
πάν' ἀπ' τὸν τάφο τῆς Μάννας μας.
Κι' αὔριο, στὰ σύνορα τῆς αὐγῆς,
θὰ φωτίσει ἡ πρώτη φωνὴ τῆς ζωῆς.
Καλωσώρισες!..

Δ. Κόκκινος.

ΚΑΙΤΗΣ Γ. ΠΙΚΟΥΛΗ

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ

Σὰ νὰ ριξαν χαρτί κάτω ἀπ' τὴν πόρτα. Θὰ ἴναι τὸ γράμμα. Τὸ χωλάκι εἶναι σκοτεινό. Προσπαθεῖ νὰ δῆ. Τίποτα δὲν ἀσπρίζει. Ἀνάβει φῶς, κοιτάζει. Τίποτα. Τὸ γράμμα δὲν ἦρθε. Ὅμως ἄκουσε κάτι σὰ σούρσιμο χαρτιοῦ.

Αὐτὲς οἱ πολυκατοικίες εἶναι φριχτές. Ὅλοι οἱ θόρυβοι ἀκούγονταν σὰ σὰ ἴναι στὸ δικό σου διαμέρισμα. Σβύνει πάλι τὸ φῶς στὸ στενὸ χωλάκι καὶ ξαναγυρίζει μέσα.

Ἐκεῖ, κοντὰ στὴν πόρτα τῆς κάμαρας, εἶναι τὸ τηλέφωνο. Σταματᾷ, τὸ κοιτάζει συλλογισμένος. Ποτὲ δὲν ἔχει χτυπήσει γι' αὐτόν, ἐδῶ καὶ τρία χρόνια ἀπὸ τότε πού τ' ἀπόχτησε. Ἐξὸν ἂν τὸν πάρη κανεὶς κατὰ λάθος. Τότε τὸ μικρὸ διαμέρισμα γιομίζει μ' ἓνα χαρούμενο ἤχο πού ἀντηχεῖ σὰν κάλεσμα ξεσηκωμοῦ, μέσα στὴν ἡσυχία. Ζωογόνο σὰν αἷμα περνᾷ στὶς φλέβες τοῦ μικροῦ σπιτιοῦ τὸ ἀλέγρο τοῦτο κάλεσμα. Ὅλα ζωντανεύουν καὶ τὸν κοιτοῦν. Θαρρεῖ πῶς βλέπει κιόλας τοὺς σφυγμούς του νὰ χτυποῦν ρυθμικά. Τ' ἀφήνει νὰ κουδουνίσῃ μιά, δυό, τρεῖς, καμιὰ καὶ φορὰ καὶ τέσσερις φορές. Τ' ἀρέσει νὰ τ' ἀκούη, δὲ διάζεται. Ξέρει, θὰ ἴναι λάθος. Ὑστερα τρέχει, παίρνει τὸ ἀκουστικό. Δὲ θέλει καὶ νὰ μείνῃ ἀναπόκριτο. Θέλει ν' ἀκούσῃ τὴ φωνή. Μιὰ ὁποιαδήποτε φωνή.

—Μάλιστα...; Πῶς εἶπατε;... Λάθος κάνετε.

—Μὲ συγχωρεῖτε.

—Καὶ πάλι ἡσυχία. Πάλι βουλιάζει τὸ σπιτάκι μέσα σὲ σιωπὴ ἀπὸ θελοῦδο.

Κοιτάζει τὸ τηλέφωνο τρυφερά, σὰν κάτι μὲ ψυχὴ. Ὑστερα, ἀφηρημένος, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ ἀρχίζει νὰ παίρνῃ ἀριθμούς στὴν τύχη. Μιὰ φωνὴ ρωτᾷ. Ξαφνιάζεται. Ἀκουμπᾷ βιαστικά τὸ ἀκουστι-

κό στὴ θέση του κι' ἀπομένει ἀκίνητος, τρομαγμένος.

Τώρα ξανά μὲ τὴν φαντασία του, βλέπει τὸ χέρι του νὰ σαλεύῃ πάνω στοὺς ἀριθμούς. Ἀκούει ξανά, τὸ σῆμα, τὴ φωνή. Εἶναι φριχτό. Ἐκείνη τὴ στιγμή θαρρεῖς ἀνοιξε ἓνα παραθυράκι ἀπ' τὴν ἄλλη ἄκρη στὸ σύρμα :: ἦταν φόβος νὰ τὸν δοῦν ποιοὺς εἶναι. Νὰ καταλάβουν τί τὸν ὠθησε σ' αὐτὴ του τὴν πράξη. Βλέπει κιόλας τὸ ἄγνωστο πρόσωπο πού τ' ἄκουσε πρὶν νὰ μιλά. Τὸ βλέπει νὰ τοῦ χαμογελά εἰρωνικά. Τὸ σπίτι γιομίζει πρόσωπα πού τὸν κοιτᾶνε, πού χαμογελοῦν εἰρωνικά.

Σφίγγει τὰ χεῖλη κι' ἀρχίζει νὰ δηματιάζῃ. Τὰ παπούτσια του τρίζουν. Σταματᾷ. Ἡσυχία. Μόλις κάνει ἓνα βῆμα πάλι τὸ ἴδιο. Τὰ δῆματά του τρίζουν. Εἶναι σὰ νὰ σπάζουν κομματάκια—κομματάκια, τὴν ἀδειοσύνη, τὸ λούφαγμα τοῦ σπιτιοῦ. Ἄχ, ἄς μὴν ἀκουγότανε τώρα, τοῦτο τὸ τρίξιμο. Σκύβει μὲ προφύλαξη νὰ μὴν κάνῃ θόρυβο καὶ βγάζει σιγὰ—σιγὰ τὰ παπούτσια. Τώρα πατᾷ μὲ τίς κάλτσες. Αἰστάνεται λευτερωμένος. Κοιτάζει γύρω. Ὅλα ὅπως πρῶτα. Μόνο αὐτὴ ἡ ξαφνικὴ ἀναταραχὴ, πού σηκώθηκε σὰν σκόνη μὲς τὸ σπίτι. Ἀρχισε μ' ἐκεῖνο τὸ σούρσιμο κάτω ἀπ' τὴν πόρτα, ὕστερα μὲ τὸ τηλεφώνημα πού λίγο ἔλειψε νὰ κάνῃ ὁ ἴδιος.

Πάει μέσα, ἀπιθώνει στὴ συνηθισμένη θέση τους τὰ παπούτσια κι' ἀρχίζει νὰ συγυρίζῃ. Τ' ἀπόγευμα πού δὲν ἔχει γραφεῖο, σιάχνει τὸ σπίτι κι' ἐτοιμάζει φαῖ γιὰ τὴν ἄλλη μέρα. Αὐτὰ ὅλα γίνονται πολὺ γρήγορα. Πόσο εἶναι τὸ σπιτάκι... Κι' ἐκεῖνος, ἓνας μονάχος...

Σήμερα ὅπως πάντα. Πολλὴ δουλειὰ στὸ γραφεῖο. Σκύψιμο στὰ χαρτιά καὶ τίποτ'

άλλο. Μήτε είναι ή μέρα που την έχει για κινηματογράφο. Έκει είναι ώρατα σά σβήνουνε τά φώτα. Τότε κανείς δέν τόν προσέχει. Βουλιάζει μέσα στην μαλακιά πολυθρόνα και άφοσιώνεται στο θέαμα. Έκει δλα περνούν σά μιá στιγμή, σάν τó πέταμα πουλιού. Άνοίγουνε κι' οί δικές του φτερουγες και πετá στά τοπία που κινούνται. Άνάμεσα στη ζωή τών ανθρώπων της δθόνης. Χουχουλιάζεται μέσα στη ζεστασιά του, στο προστατευτικό σκοτάδι, και λέει, νά μήν τελειώνουν τούτες οί ώρες.

Περίεργο νά μήν έχει έρθει τó γράμμα... Τί καλά νά χτυπήση ή πόρτα και νά 'ναι ή θυρωρός!

—Κύριε, ένα γράμμα για σάς.

Έκεινος, σοβαρός, θά τó πάρη.

—Ευχαριστώ.

Κ' ύστερα; Δέν έχει πιά σημασία τó ύστερα. Ένα γράμμα για κείνον, αυτό είναι δλο. Κάποιος θόρυβος γύρω στ' όνομά του! Ό ταχυδρόμος θά φωνάξη στó θυρωρείο.

—Κύριον Στάθη Π...

Η θυρωρός θά πάρη τó γράμμα, θά τó στριφογυρίση στά χέρια της, θά τó ξειάση και τ' άπόγευμα που θά 'ναι εκείνος στο σπίτι θά χτυπήση την πόρτα.

—Κύριε, ένα γράμμα για σάς.

Τώρα μπορεί και νά μή χτυπήση. Μόνο νά τó πετάξη άπό κάτω, όπως πετá κάθε μήνα τούς λογαριασμούς της πολυκατοικίας. Του περνά και μιá τέτοια ιδέα, για αυτό, και πριν, νόμισε πώς ήταν τó γράμμα. Μά καλύτερα που δέν ήταν. Γιατί έτσι πώς θά 'χη την ευκαιρία νά πη.

—Μπá, περίεργο! Έδω ήρθε τó γράμμα; Γιατί εγώ, ξέρεις, παίρνω την άλληλο γραφία μου στο γραφείο.

Τώρα μπορεί και νά μήν τó πη αυτό. Πολλές φορές σχεδιάζει τί θά πη και σάν έρθη ή ώρα δένεται ή γλώσσα του. Άλλες φορές πάλι σχεδιάζει πώς θά φερθη. Μά πάντα κάτι γίνεται και τά σχέδιά του μένουν σχέδια.

• Από πέτσι τά Χριστούγεννα, κατάλαβε πόσο πολύ του λείπει ένα γράμμα, μιá ευκή για τις γιορτές, κάτι τέτοιο. Από πέτσι τά Χριστούγεννα που πήγε στο σπίτι του διευθυντού του. Πόσες πολλές κάρτες

ήταν άκουμπισμένες πάνω στο τραπεζάκι του χώλ. Τι όμορφες κάρτες! Τι ώρατα χρώματα! Τοπία! Άπ' δλα τά μέρη! Σ' έλες τις γλώσσες!

Άλήθεια, έ διευθυντής του είναι σπουδαίος. Δέν πήγε, βέβαια για έπίσκεψη. Ποτέ δέν θά τόν καλούσαν. Νά υπογράφη μόνο κάτι επείγοντα έγγραφα. Μά, όπως και νά 'ναι φχαριστήθηκε πολύ που πήγε. Είδε ένα τέτοιο όμορφο σπίτι! Άληθινό! Όχι όπως στόν κινηματογράφο. Ποτέ του δέν θά μπορούσε νά τó φανταστή. Μόνο που εκεί μέσα αίστανότανε δύσκολα, κάτω άπ' τά βλέμματα τών άλλων. Βλέπεις ό διευθυντής του τόν φώναξε στο σαλόνι, κ' εκεί ήταν μαζεμένη όλη ή οικογένεια. Έκεινος δέ ξέρει άν τόν προσέχανε ή όχι. Ήταν τόσο σαστισμένος... Όμως ένιωθε τά μάτια τους νά πέφτουνε έξεταστικά πάνω του. Νά τόν καταλαβαίνουνε με τó πρώτο. Έκείνες που τόν στενοχωρούσαν πιο πολύ, ήταν οί δυό κόρες του διευθυντού. Τίς φανταζότανε κιόλας νά χαμογελούν ειρωνικά ανάμεσό τους.

Ό διευθυντής ύπόγραφε τά έγγραφα με πολύ κέφι. Έκανε κι άστεία. Ό Στάθης γελούσε. Όχι γιατί του ρχότανε νά γελάση. Έκείνη την ώρα δέν καταλάβαινε τίποτα. Τά 'χε χαμένα. Μά έπρεπε νά γελάση. Έτσι γίνεται πάντα όταν έ διευθυντής κάνει άστεία.

Τό σπίτι είχε μιá ευχάριστη μυρωδιά. Σάν άπό λουλούδια... κάτι τέτοιο. Οί όμιλλες άκούγονταν κάπως άλλιώςτικα. Άπαλές, βελούδινες, πνιγμένες μέσα στις βαριές κουρτίνες, στο ντυμένο σαλόνι. Τά εήματα του τά 'νωθε ευχάριστα πάνω στο παχύ χαλί. Τά παπούτσια του μόνο, που τρίζανε πάλι και προσπαθούσε νά λυγάη τά πόδια.

Άπό τότε αίστάνεται μιá νοσταλγία που δέν μπορεί νά καθορίση. Και για πρώτη φορά καταλαβαίνει πόσο δέν έχει τίποτα στη ζωή. Αυτό μπορεί νά μήν τó καταλάβαινε άν δέν είχε πάη στού διευθυντού του.

Έκει στη γωνιά είναι ένα ντιβάνι που τό 'χει και για κρεβάτι. Πάει, κάθεται στην άκρη. Άφήνει τά χέρια νά πέσουν κουρασμένα στά γόνατα. Άπομένει; συλλογισμένος.

Πολλά χρόνια πέρασαν. Πάρα πολλά, πού δὲν ἔχει καμιὰ χαρὰ... ζωὴ. Κι' αὐτὸ τὸ καταλαβαίνει πῶς πολὺ τοῦτες τὲς μέρες. Τὲς παραμονὲς πού 'ρχονται οἱ γιορτές.

Τότε πού ζούσε ἡ μάνα δὲν ἦταν ἔτσι. Κάπως ἀλλιῶτικα ἦταν. Τοῦτες οἱ μέρες εἶχαν μιὰ ξέχωρη μυρουδιά. Ὅλα μοιάζανε... Κρίμα πού δὲν μπορεῖ νὰ θυμηθεῖ...

Ἦταν ἑφτά χρονῶ σὰν πέθανε ἐκείνη. Τὰ χρόνια μὲ τὴ μάνα ἔχουν σβῆσει στὴ μνήμη του. Ὅσοτο μένει τὸ χρῶμα τους. Ἔνα κόκκινο γιορταστικό. Σὰν τὸ χρῶμα τῆς Λαμπρῆς. Κι' ἀκόμα κάτι ἄλλο μένει. Τὸ χαμόγελο τῆς μητέρας. Ὅστερα ἔρχεται τὸ ξόδι, πού τὰ σκέπασε ὁ θεὸς. Σὰ γύριζαν ἀπ' τὸ ξόδι τὸν πῆρε ὁ θεὸς του, ὁ καπετάνιος, ὁ ἀδελφὸς τῆς μάνας, καὶ τὸν πῆγε στὸ σπίτι του, στὴ γυναίκα του.

—Μοῦ 'φερε τὸ μπαστάρδικο τῆς ἀδερφῆς του, γιατί ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ κάνω παιδιά. Ἐνῶ θ' ἀγαπιούνται αὐτοὶ οἱ δύο τους, καὶ μένα θὰ μὲ κάνουνε στὴν πάντα.

Τὴν ἀκουσε, κείνη τὴν ἴδια μέρα τῆς κηδεῖας, νὰ τὸ λέη κρυφά, σὲ μιὰ γυναίκα πού 'ρθε νὰ παραστή. Ἀπὸ τότε ἤξερε πὼς ἡ θειά εἶναι ὀχτρός. Ἦταν ὁμορφη καὶ νέα. Τοῦ ἄρσε νὰ τὴν βλέπει. Μὰ δταν σήκωνε τὰ μάτια τῆς ἀπάνω του, τὸ βλέμμα τῆς ἔπεφτε σκληρὸ καὶ ἐχρικό. Ἐκεῖνος τότε μαζευότανε μίκραινε καὶ μιὰ κρυάδα περνοῦσε τὸ κορμί του.

Σὲ λίγες μέρες ὁ θεὸς μπάραξε! Μιὰ ἐρημιὰ ἀνοιξε, ἀπλώθηκε καὶ τὸν κατάπιε. Τὰ χρόνια ἐρχόντανε κ' ἔφευγαν μουντά, σταχτιά. Τυλιγμένα μέσα σ' ἕνα πυκνὸ μολυβὶ σύννεφο ἀπὸ καπνὸ.

Μέσα στὸ μικρὸ διαμέρισμα ὁλοσωπαίνου. Ἀρχίζει νὰ βραδιάζει. Ἔνα ξαφνικὸ κουδούνισμα τὸν κάνει νὰ τινάχτη. Τρέχει στὴν πόρτα εἶναι ἡ θυρωρὸς.

—Ἔνα γράμμα, κύριε γιὰ σὰς.

Τὸ παίρνει σαστιμένος. Μουρμουρίζει ἕνα ἀφηρημένο εὐχαριστῶ καὶ γυρίζει μέσα.

Ἄ, ναί. Ἐέχασε, δὲν εἶπε ἐκεῖνο πού 'χε σχεδιασμένο. «Μπᾶ ἐδῶ ἦρθε τὸ γράμμα;... Ἐέρεις ἐγὼ τὴν ἀλληλογραφία μου τὴν παίρνω στὸ γραφεῖο».

Τίποτ' ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶπε. Κι' ὄχι μόνο αὐτό. Μὰ ξέχασε καὶ βγήκε μὲ τὲς κάλτσες. Ἐέχασε πὼς πρὶν λίγη ὥρα ἔβγαλε τὰ παπούτσια του γιατί τρίζανε. Τὸν εἶδε ἡ θυρωρὸς νὰ περπατᾷ μὲ τὲς κάλτσες. Αἰστάνεται νὰ κοκκινίσει. Πάει μηχανικὰ καὶ φορᾷ τὰ παπούτσια.

Κοιτάζει τὰ φάκελλο. Ἔνας ὠραῖος μεγάλος φάκελλος. Μὲ τὰ ὠραῖα γνώριμά του γράμματα. Δὲν εἶναι σὰν αὐτοὺς τοὺς μικροὺς, φιλοὺς φακέλλους μὲ κείνα τὰ κολυβογράμματα, πού στὴν ἀρχὴ τοῦ 'στείλε ἕνα δυὸ φορές, τότε πού ζούσε ἀκόμα, ὁ θεὸς του. Τότε ντράπηκε τὴ θυρωρὸ νὰ τοῦ φέρη τέτοια γράμματα. Μὰ τώρα, τοῦτο δῶ εἶναι παρουσιάσιμο. Κοιτάζει πάνω στὸ φάκελλο τὰ γράμματά του. Τοῦ φαίνονται ἀλλιῶτικα. Πλατεῖα μεγάλα. Δὲν μοιάζουν σὰν ἐκεῖνα πού κάνει μέσα στὰ κατὰστιχα τοῦ γραφείου. Τὸν ἀνοίγει σιγά—σιγά, ὁμορφα—ὁμορφα.

Ἄξιότιμε Κύριε.

Παρακαλεῖσθε ὅπως παραστήτε εἰς τὴν διάλεξίν μου «Νέαι οἰκονομικαὶ τάσεις» γενησιμένην τὴν 23ην Δεκεμβρίου ἡμέραν Τρίτην καὶ ὥραν 3ην μ.μ. εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Συνδέσμου τῶν Βιομηχάνων.

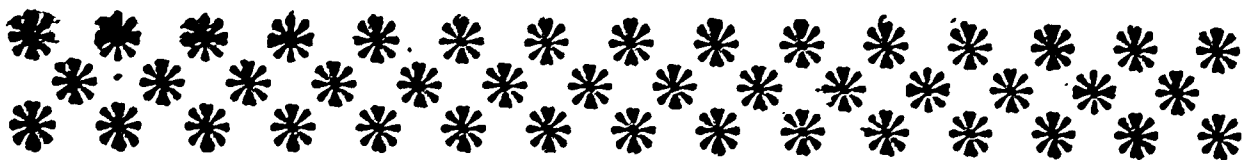
Μετὰ τιμῆς
Ἄνδρέας Ἰωάννου

«Μὰ τώρα τί μοῦ 'ρθε κ' ἔβαλα ὀλ' αὐτὰ τρία» ἀναρωτιέται. Ἠμέραν Τρίτην, 23ην Δεκεμβρίου καὶ ὥραν 3ην μ.μ. Δὲν πειράζει, κάτι ἔπρεπε νὰ γράφη τὸ χαρτί μέσα στὸ φάκελλο. Μπορεῖ νὰ τ' ἀνοίγῃ ἡ θυρωρὸς ἀπὸ περιέργεια. Ὅστερα δὲν ἔχει καὶ πολὺ σημάσια ἕνα γράμμα πού στέλνει κανεὶς στὸν ἑαυτό του. Ὅπως καὶ νὰ εἶναι ἔπρεπε νὰ τὸ στείλῃ. Τὸ 'χε πολὺ ἀνάγκη. Ἀφοῦ δὲν εἶναι κανεὶς ἄλλος νὰ τοῦ στείλῃ...

Ἔνα δάκρυ κυλᾷ καὶ σκαλώνει στὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ. Τὸ σκουπίζει μὲ τὴν ἀνάστροφη τοῦ δαχτύλου.

Τὸ μικρὸ διαμέρισμα σωπαίνει. Μόνο τὸ ρολοῖ, πάνω στὴ βιβλιοθηκούλα, ἀκούεται νὰ χτυπᾷ. Τάκ, τάκ. Τάκ, τάκ. Αὐτὸ κάνει ἀκόμα πῶς ἐντονη τὴ σιωπὴ.

ΜΙΑ ΣΟΥΪΤΑ ΠΑΝΩ Σ' ΕΝΑ ΠΑΓΩΜΕΝΟ ΔΑΚΡΥ

— Σήμερα βρέχει, χθές έβρεχε κι αύριο τὰ ίδια.
Καταθλίβομαι κάτω απ' τούτο τόν ξερό γώρο.
Τό χιόνι φτερουγίζει γύρω στά πόδια μου
στά φτερά τών ματιών μου, γύρω στις ξανθές άκτινες
πού ξεγύνονται απ' τὰ μαλλιά μου.

Τὰ δάκρυά μου παγώνουν.
Κυλοῦν απ' τὰ μάτια μου, λευκοί σταλακτίτες.
Ή άνάσα μου, φέρνει ζεστούς φθόγγους
στήν έπιφάνεια.

Ένα καράβι άρμενίζει στις θερμές θάλασσες.
Οί γλάροι μπερδεύονται στά πανιά του.
Τὰ ξάρτια του φιλιούνται στό φώς.
Οί Σειρήνες τραγουδοῦν τή μελωδία
τῆς άντάμωσης.

Οί σκαρμοί τρίζουν μέ τήν τόλμη
τῆς πυρῆς άγάπης.
Καπνοί, ζέστες, κόκκινα χρώματα
κυλοῦν στό νοῦ μου...
...Τὰ δάκρυά μου κυλοῦν παγωμένα
μέ σχήματα μαχαιριών.

Τό βλέμα τραβᾷ τή δική σου θέληση.
Τὰ χείλη, ζητοῦν τή δική σου έκφραση,
καί τὰ χέρια σμίγουν σέ σφιχτό σύμπλεγμα.
Ή μορφή σου, έξαγνίζεται μέ τό χρώμα τοῦ πάθους.
— Άγάπη!

Κυριάκος Μητσοτάκης.

Άπ' τή συλλογή «Μιά γαλάζια σταγόνα»

ΜΟΝΑΧΗ...

Σκαλώσανε οί δεΐχτες
άπήψε, πούμαι μοναχή.
Σύντροφο τή σκιά μου,
σίτον άσπρο τοίχο έχω

(Κι' ένα γλωμό κερί. . .)

Θάλεια Κλεώπα

Χ. Μ. ΜΗΛΙΩΝΗ

ΥΠΕΡΑΝΘΡΩΠΟΙ, ΛΑΓΟΣ ΚΑΙ ΑΛΕΠΟΥ

«...Καθαγίασα τὸ γέλιο· ἀνώτεροι ἄνθρωποι,
μάθετε λοιπὸν νὰ γελάτε!...»
(Νίτσο: «Τάδε ἔφη Ζαρατούστρα»)

Πέρασε μιὰ ἐβδομάδα πιά ἀπ' ἐκείνη τὴ νύχτα ποὺ ἐγινε τὸ σαμποτάζ· στοὺς Γερμανοὺς, πέρα στὴ δημοσιά, τρεῖς ὥρες μακριά. Τὸ ἄλλο πρωῖ ἓνα πολυβόλο κροτάλισε θαθιά καὶ σηκώθηκε καπνὸς στὸ ἀντικρυνὸ θουνό. Κι ὕστερα τίποτε. Κάθε μέρα ὁ ἥλιος μαζί με τὸ φῶς του ἔλουζε τὸ χωριὸ με προσμονὴ κι ἀγωνία.

Τις πρώτες μέρες οἱ γυναῖκες στεκόταν ὀρθιες στὶς ἐξώπορτες με σταυρωμένα χέρια καὶ σριγμένα χεῖλη. Σιγοψιθύριζαν σκέφτικα τὰ παιδιά. Οἱ ἄνδρες ἀνέβαιναν στοὺς κοντινοὺς λόφους κι' ἀπραγοὶ κάρφωναν τὸ βλέμμα ἀπ' τὸ πρωῖ ὡς τὸ θράδου στὸ δρόμο ποὺ ἔσβυνε μακριά, μὴν τύχη καὶ ἴδουν τ' ὀργισμένο ἀτκέρι. Καὶ τίς νύχτες ἐφευγαν ἀπ' τὸ χωριὸ κι' ἐκρύβονταν ἔξω στὶς σπηλιές καὶ στὰ σύδεντρα. Ἐπεφτε τότε πυκνὸ τὸ σκοτάδι κι ἔλεγες πῶς καταλάγιαζε τὸ χωριὸ καὶ κοιμόταν. Ὅμως σὰν ἐγάθγιζε ἓνα σκυλί, σὰν χτυποῦσε ἀπ' τὸ ἀγέρα μιὰ ἀνοιγμένη ἐξώπορτα, ἐνιωθες πῶς τὸ χλωμὸ πρόσωπο κάποιας γυναίκας ἐπρόβαλλε δειλὰ πίσω ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ τζάμια τοῦ παραθυριοῦ.

Ἄλλὰ μιὰ καὶ πέρασαν τότες μέρες καὶ τίποτε δὲν ἐγινε, οἱ ἄντρες βάλθηκαν πάλι νὰ παλεύουν γιὰ τὸ φωμί, οἱ γυναῖκες ἔλυσαν τὰ χέρια τους καὶ τὰ παιδιά ξανάρχισαν χαρούμενα παιγνίδια· κυνηγοῦσαν πουλιὰ με τὸ λάστιχο κι' ἔστηναν συρματοθηλιές γιὰ λαγούς...

— Δὲ μπορῶ ἄλλο! ^{**}κουράστηκα!

Εἶπε τὸ δωδεκάχρονο κορίτσι με τίς κοτσίδες καὶ τὸ κόκκινο φόρεμα. Γύριζε τὸ μακαρὰ τοῦ πηγαδιοῦ κι ἄδειαζε τὸ νερὸ στὸ αὐλάκι.

Ὁ ἄντρας ἐσήκωσε τὴ μέση του με κόπο, γύρισε καὶ τὴν κοίταξε πονεμένα. Ὑστερα ἐσκυψε πάλι στ' αὐλάκια καὶ με τὰ χέρια του ἔδηγοῦσε τὸ νερὸ ἀνάμεσα στὰ μικρὰ κλωνιά ποὺ εἶχε φυτέψει.

— Κάνε λίγο κουράγιο ἀκόμη, νὰ τελειώσω τὰ νιοφύτια· εἶπε. Ὑστερα θὰ τραβῶ ἐγὼ κι' ἐσὺ θὰ ποτίζης.

Κι ἡ κοπέλλα δάγκωσε τὰ χεῖλη, ἔσφιξε τίς ἀπαλάμες κι ἄρχισε ξανά νὰ γυρίζη τὸ ροδάκι. Ἀκούγονταν ἀργὸ τὸ τρίξιμό του, κουρασμένο.

Δούλευαν κι οἱ δυὸ χωρὶς νὰ μιλάνε.

Ὁ ἄντρας με τ' ἀξύριστα γένια καὶ τὸ πέτσινο καπέλλο σκεφτόταν πῶς ἡ γυναῖκα του, τώρα ποὺ μπήκε στὴν ἀναρρωση, ἔπρεπε νάχη καλὴ τροφή. Κι' ἔπρεπε νὰ φροντίση γι' αὐτό, μόλο ποὺ τὰ πράγματα ἦταν δύσκολα.

Ἡ κοπέλλα δὲ σκεφτόταν τίποτε. Ἐνιωθε μονάχα ἓνα σφιξιμο στ' ἄγουραστήθη της καὶ τὴν κούραση νὰ μουδιάζη τὰ παιδικὰ της μπράτσα. Ἦθελε πολὺ νὰ κλάψη, μὰ δάγκωνε τὰ χεῖλη της με πείσμα καὶ τρεμόπαιζε τὰ μαῦρα βλέφαρά της.

Ἐπεφτε πιά ὁ ἥλιος πρὸς τὸ θουνό κι ἓνας ἀγέρας ψιθύριζε στὰ φύλλα τοῦ περβολιοῦ. Τὰ φασόλια, σκαρφαλωμένα σὲ ψηλά ξύλα, εἶχαν δέσει καρπὸ, μὰ οἱ πιὸ μεγάλες ντοματιές τώρα μόλις λουλούδιζαν. Πιὸ κάτω ἀπλώνονταν κάπου ἓνα στρέμμα καλαμπόκι με σπαθωτὰ χλωροπράσινα φύλλα. Καὶ γύρω ἄλλα χωράφια με καλαμπόκι καὶ λαχανικά. Ἀνάμεσά τους, ἐδῶ κι ἐκεῖ ἔχασκαν τὰ πηγάδια, ἄλλα με μαγκάνι κι' ἄλλα με γεράνια ποὺ τὸ μακρὺ τους κοντάρι καρφώνονταν στὸ γαλάζιο φόντο τοῦ ρανοῦ.

Ἐδῶ πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια, πρὶν ἀπὸ τὴν Κατοχή, ἦταν χέρσα χωράφια. Μὰ ἡ πεισματικὴ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νὰ κρατηθῆ στὴ ζωὴ εἶχε ἀλλάξει τὸν τόπο. Ἐσκαψε βαθιὰ ἡ ἀξίνα, ἐβγαλε τὴν πέτρα, ξεροζώσε τὴν ἀγριάδα. Κι ὕστερα οἱ ἄνθρωποι κατέβηκαν στὰ σπλάχνα τῆς γῆς, βρῆκαν τὸ νερὸ καὶ τὸ ἀνέβησαν γιὰ νὰ ὀροσίση τὸν κόπο τους.

—Στάσου τώρα, Μαργαρίτα. Εἶπε ὁ πατέρας. Ἐεκουράσου! Μὲ μιᾶς, ὁ κουβάς πὺ ἀνέβαινε γεμάτος κατέβηκε μὲ ὀρμή, γύρισε γρήγορα ὁ μακαρὰς ξετυλίγοντας τὸ σχοινὶ κι ἀκούστηκε δυνατὸς ὁ παφλασμός τοῦ νεροῦ. Ἀναστέναξε μὲ ἀνακούριση τὸ πηγᾶδι.

Ἡ Μαργαρίτα σωριάστηκε κατάχαμα κι' ἀκούμπησε τὸ κορμὶ τῆς στὸν πέτρινο τοῖχο τοῦ φιλιατροῦ. Τὰ μάγουλά τῆς ἦταν φλογισμένα καὶ τὸ βλέμμα τῆς εἶχε ἀτονίσει.

Ὁ ἄντρας ἐξέπλυνε τὰ χέρια του στὸ τελευταῖο νερὸ τοῦ ἀυλακιοῦ, τὰ σκούπισε στὸ παντελόνι του, κοίταξε γύρω μὲ ἱκανοποίηση κι ἐκάθισε κοντὰ στὴ μαργαρίτα. Τῆς χεῖδεψε τὰ μαῦρα μαλλιά, τῆς ἐγειρε λίγο πρὸς τὰ πίσω τὸ κεφάλι κι' ἐβύθησε τὸ βλέμμα του στὰ μεγάλα τῆς μάτια.

—Δὲ θὰ πεινάσουμε, Μαργαρίτα· εἶπε. Ἐμεῖς οἱ δυὸ θὰ δουλέψουμε μὲ πείσμα καὶ κανεὶς μας δὲ θὰ πεινάση

Ἡ κόρη χαμήλωσε τὰ μάτια τῆς.

—Ἰδέσ! συνέχισε ἐκεῖνος κι ἐκοίταξε γύρω. Ὅλο αὐτὸ εἶναι δουλειὰ δική μας...

Γιὰ σκέψου ἀλήθεια, εἶπε ὕστερα ἀπὸ λίγο, σὰ γίνῃ καλὰ ἡ μητέρα σου καὶ θάρθη νὰ ἰδῇ τὸν κῆπο μας! Θὰ τῆς πῶ πόσο δούλεψες!

Ἐνας κόμπος ἀνέβηκε στὸ λαιμὸ τοῦ κοριτσιοῦ. Ἐνας μικρὸς σπασμὸς ἐπαιξε στὰ χεῖλη τοῦ πατέρα. Ἀπλωσε τὸ χέρι του, ἀγκάλιασε τὸ κορίτσι καὶ τῶριξε δίπλα του. Κι ἐνωσε δυνατὸ τὸ χτύπο τῆς καρδιάς τῆς.

Μιὰ παράξενη συγκίνηση ἐπλάκωσε τὰ στήθη του κι ἡ λαχτάρα τῆς ζωῆς τὸν ἐκυρίεψε. Στις δύσκολες τοῦτες ὥρες ἐνωσε γιὰ πρώτη φορὰ τι θὰ πῆ γυναίκα καὶ σπῆτι καὶ παιδιὰ. Τώρα πὺ κάτι ἔτρεμε μέσα του σὰν τύχαινε νὰ σκεφτῆ πὺς ὦ-

ραν τὴν ὦρα μποροῦσε νὰ χάση κάτι ἀπ' αὐτὰ.

Κι ὁ νοῦς του πῆγε στοὺς Γερμανοὺς.

«Λὲς νὰ γίνῃ τίποτε;» Σκέφτηκε. «Ἄν ἦταν νὰ γίνῃ θὰ γινόταν πιά. Μὰ γιατί δὲν ἔρχονται; Ἴσως ξέρουν πὺς δὲν ἔχει ἐδῶ παρτιζάνους». Προσπαθοῦσε μὲ τὴ σκέψη του νὰ δώση μιὰ λύση ἐπὶ τέλους, νὰ διώξῃ ἀπὸ πάνω του αὐτὴν τὴν ἀμείλικτη ἀγωνία πὺ τοῦ πῆζε μέρα καὶ νύχτα τὸ νοῦ, πὺ βάραινε μέρα καὶ νύχτα τίς ψυχὲς ὄλων τῶν ἀνθρώπων.

Ὅσο κατέβαινε ὁ ἥλιος, τόσο δυνάμωνε κι ὁ ἀγέρας. Φυσοῦσε ἀνάμεσα στὸ καλαμπόκι καὶ τῶκανε νὰ τραγουδᾷ. Ἐδρόσιζε καὶ τὸ ἰδρωμένε μέτωπο τῆς Μαργαρίτας κι' ἐπαιζε μὲ τὰ μαλλιά πὺ ξέφευγαν ἀπ' τίς πλεξοῦδες τῆς.

Κι ἀφοῦ πέρασε ἔτσι λίγη ὦρα κι οἱ καρδιὲς βρῆκαν τὸ ρυθμὸ τους, ὁ πατέρας ρώτησε:

—Ἐεκουράστηκες;

—Ναί.

—Τώρα δὲ θάχῃς βαριὰ δουλειὰ. Πάρε τὴν τσάπα καὶ νὰ βάζῃς στ' αὐλάκια τὸ νερὸ. Θὰ τραβῶ ἐγώ.

Σηκώθηκε, χούρτιασε τὸ χέρι τοῦ μακαρᾶ. Σὰν τραγοῦδι ἀκούστηκε τὸ τρίξιμό του κι ὁ κουβάς ἀνέβηκε γρήγορα.

Ἡ κοπέλλα ἔφκινε τ' αὐλάκια κι ἐπειτα ἀκουμποῦσε στὸ τσαπί τῆς κι ἐκοίταζε τὸ νερὸ πὺ προχωροῦσε ἀπὸ ρίζα σὲ ρίζα. Εἶχε ἡσυχάσει τώρα, αὐτὴ ἡ δουλειὰ δὲν τὴν κούραζε κι ἐνωθε μέσα τῆς μιὰ γαλήνη. Κοίταξε τὸν ἥλιο, πὺ λίγο ἀκόμη καὶ θὰ βασίλευε. Κοίταξε τὰ σύννεφα πάνω του πὺ θάφρονταν χρυσά. Καὶ ξαφνικὰ ἐνωσε μιὰ λαχτάρα νὰ νυχτώση, νὰ γυρίσουν στὸ σπῆτι καὶ νὰ φιλήση τὴ μητέρα τῆς. Τῆς ἤρθε ἔτσι ξαφνικὰ αὐτὴ ἡ τρυφερὴ ἐπιθυμία, μὰ ἦταν μιὰ ἐπιθυμία πὺ κυρίεψε τὴν ψυχὴ τῆς.

—Τὶ ὦρα θὰ τελειώσουμε; ρώτησε δειλὰ.

—Θαρρῶ λίγο πρὶν σκοτεινιασῇ. Πείνασες;

—Ὅχι . . . Λίγο . . .

—Θὰ φάμε στὸ σπῆτι· εἶπε ὁ πατέρας.

Ἡ Μαργαρίτα κοίταξε τὸ νερὸ πὺ ξεχείλιζε, ἐκλείσε ἐκεῖνο τὸ αὐλάκι κι ἀνοι-

ξε ένα άλλο. Ὑστερα ξανακοίταξε επίμονα τὸν ἥλιο, ὥσπου τὰ μάτια της θόλωσαν.

—Τὶ ἦταν αὐτό; ρώτησε ὁ πατέρας κι ἐσταμάτησε. Ἔστησε τ' αὐτιά του κι ἀφουκράστηκε τὸν ἀνεμο πού σφύριζε.

—Τὶ ἀκουσες; εἶπε μὲ ἀπορία κι ἡ κοπέλλα.

—Δὲν ἀκουσες ἐσὺ τίποτε;

—Ὅχι.

Μιά διπλὴ ντουφεκιά εἶχε πέσει πρὸς τὸ χωριό· ὁ πατέρας τὴν ἀκουσε ἀνάμεσα στὸ θόρυβο τοῦ μακαρᾶ καὶ τοῦ νεροῦ—μὰ δὲν ἦταν καὶ σίγουρος. Συλλογίστηκε λίγο καὶ ξανάρχισε τὴ δουλειά . . .

Τότε ἀκούστηκε μιὰ χαρούμενη φωνή, δυὸ παιδιά πήδησαν τὴ χαμηλὴ φράχτη κι ἤρθαν τρέχοντας. Τὸ μεγαλύτερο εἶχε ἕναν τρουδά περασμένον στὸν ὦμο του. Λίγα μέτρα πρὸς πέρα ἀπ' τὸ πηγάδι σταμάτησε, πῆρε σοβαρὸ ὕφος κι εἶπε:

—Ἄν καταλάβετε, τί ἔχω;

Οἱ ἄλλοι γύρισαν καὶ τὸν ἐκοίταξαν.

—Τὶ ἔχω; ξαναρώτησε κι ἔδειξε τὸν τρουδά,

—Ποῦ θέλεις νὰ ξέρωμε; εἶπε ἡ Μαργαρίτα. Πές μας νὰ σοῦ ποῦμε.

—Ἐνα λαγὸ! εἶπε θριαμβευτικὰ τὸ παιδί.

Οἱ ἄκρες τῶν χειλιῶν του ἀνέβηκαν κι ἐσοχημάτισαν μισοφέγγαρο· τρεμόπαιξαν τὰ φωτεινά του μάτια καὶ τ' αὐτιά του γέλασαν.

Ἡ κοπέλλα ξεκαρδίστηκε στὰ γέλια.

—Καλέ, τί μᾶς λές; Εἶπε. Στὸ τρέξιμο τὸν ἐπιασες;

—Ὅχι, στὸ σύρμα· εἶπε τὸ παιδί. Ἐχωσε τὸ χέρι του κι ἐβγάλε ἐξω ἕνα μεγάλο καστανὸ λαγό. Καθὼς τὸν ἐσήκωνε ἀπ' τ' αὐτιά μὲ τὰ δυὸ του χέρια, τὰ πίσω του πόδια σερνόταν στὸ χῶμα.

Μαζεύτηκαν ὅλοι γύρω καὶ τὸν ἐκοίταξαν μὲ θαυμασμό.

—Στὸ δικό μου βρόχι· εἶπε χαμογελώντας τὸ παιδί καὶ μὲ τὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ του κοίταξε τὸ μικρότερο ἀδελφὸ πού στέκονταν δίπλα του δίχως νὰ μιλά.

—Ἀῦριο θὰ δῆς, εἶπε ὁ ἄλλος μὲ τρεμάμενη φωνή.

Ἡ Μαργαρίτα γύρισε καὶ τὸν ἐκοίταξε.

Τὰ δάκρυα ἐλαμπαν ἀνάμεσα στὰ βλέφαρά του. Ἔσκυψε τότε ἡ ἀδερφή, τὸν ἀγ-

κάλιασε κι' ἀκούμπησε τὰ χεῖλη της στὸ μάγουλό του. . .

Μὰ ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἔτριξε μὲ φρίκη ἡ φράχτη καὶ τρεῖς Γερμανοὶ στρατιῶτες φάνηκαν νᾶρχωνται πρὸς τὸ μέρος τους. Εἶχαν τὰ πρόσωπα σκεπασμένα μὲ μαῦρα μαντήλια καὶ στραμμένα πάνω τους τὰ ντυφέκια.

—Τὸ τάγμα θανάτου! Εἶπε ψυθουριστὰ ὁ πατέρας καὶ τὸ αἷμα πάγωσε στὶς φλέβες. Ὁ λαγὸς γλύττησε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ παιδιοῦ, ἔπεσε βαρὺς καὶ κουλουριάστηκε μπροστὰ στὰ πόδια του.

Οἱ στρατιῶτες πλησίασαν, πέρασαν τὶς χειροπέδες στὰ χέρια τοῦ πατέρα καὶ μὲ μιὰ σπρωξιὰ τὸν ἔβαλαν μπροστὰ κι' ἐφυγαν.

Τὰ παιδιά κοίταζαν ἀμίλητα τοὺς ἄντρες νὰ φεύγουν. Κι ὅταν πιά αὐτοὶ χάθηκαν πίσω ἀπὸ τὸ μονοπάτι, τότε ἡ κοπέλλα ἔβαλε μιὰ φωνὴ κι ἔτρεξε γιὰ τὸ χωριό. Καθὼς περιούσε τὴ φράχτη σκάλωσε κι ἔπεσε. Ἐνα ἀγκάθι τῆς ἐσχίσε τὸ γόνατο. Σηκώθηκε ὁμως γρήγορα κι ἐσυνέχισε τὸ δρόμο της. Πίσω της ἔτρεχαν κλαίοντας τὰ δυὸ παιδιά. . .

* *

Σὲ βαθιὰ σιωπὴ βυθίστηκε τώρα ὁ τόπος. Τὸ πηγάδι μὲ τ' ὀλάνοιχτο στομα του φαινόταν γεμάτο ἀπορία. Ὁ ἥλιος κρύφτηκε πίσω ἀπὸ τὸ βουνό, νύχτωσε. Τὰ τριγόνια ἀρχισαν τὸ τραγούδι τους καὶ τὰ καλαμπόκια βύζαιναν μὲ τὶς ρίζες τους τὸ ποτισμένο χῶμα κι ἐθρόιζαν εὐτυχισμένα.

Μιά ἀλεπού ἔβγαλε τὸ κεφάλι ἀπὸ τοὺς θάμνους, μυρίστηκε, ἀφουκράστηκε τὸν ἀγέρα. Καὶ δειλά—δειλά θγῆκε ἐξω καὶ πῆρε τοὺς ὄχτους τῶν περβολιῶν ψάχνοντας γιὰ τροφή. Ἐφτασε στὸ χωράφι τῶν παιδιῶν, μυρίστηκε τὸ λαγό. Πλησίασε κρυφὰ καὶ μ' ἕνα σάλτο ἔμπηξε τὰ νύχια της στὸ πεθασμένο κορμί. Κάθισε καὶ τὸν ἐξεκοκάλισε.

Κι ὕστερα σηκώθηκε, ἤπιε λίγο νερὸ πού εἶχε μείνει σὲ μιὰ γούρνα, ἔγλειψε τὰ χεῖλη της, καθάρισε μὲ τὴ γλώσσα τὴ γούνα της καὶ, ξαπλωμένη στὸν ὄχτο, βάλθηκε νὰ κοιτάξῃ ρωμαντικὰ τὸ φεγγάρι. . .

ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ

Ο ΙΣΠΑΝΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ ANGEL CRESPO

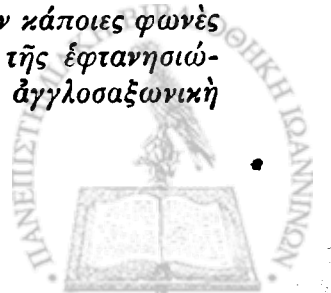
Ἀπὸ ἓνα σύντομο ἐπεξηγηματικὸ σημεῖωμα τοῦ ποιητῆ Μιλλάν, πὸν διευθύνε τις ἐκδόσεις «*Nervi*» στὴ Μαδρίτη κ' ἔχει τελευταίως φροντίσει μιὰ ἀνθολογία τῆς σύγχρονης ἐν ἐξελίξει ἰσπανικῆς λυρικῆς ποίησης (νὰ ποῦμε «τὰ νέα ταλέντα») πληροφοροῦμαστε πὸς ἡ σημερινὴ ποιητικὴ γενιὰ τῆς Ἰσπανίας ἐπάλλεται ἀπὸ ἓνα βαθὺ ἀνθρώπινο παλμό». Ἡ Ζωή, ἡ Ποίηση καὶ ἡ Ἀλήθεια ταυτίζονται στὰ δημιουργήματά της.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς ποιητὲς τῆς γενιᾶς μετὰ τὸν ἰσπανικὸν ἐμφύλιον πόλεμο (1936) πὸν μάλιστα τὸ ἔργο του δημιουργήθηκε ἀκριβῶς ἕστερα ἀπὸ τὸ σάλο τοῦτον, εἶναι καὶ ὁ Ἄγγελ Κρέσπο. Τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο, αὐτὴ ἡ λατρεία πρὸς τὸν «ἄνθρωπο» σὲ ὅλες του τις στιγμὲς καὶ τις καταστάσεις, στὴ φυσικὴ του ζωὴ ὅσο καὶ στὰ πνευματικὰ του δημιουργήματα, ἀποτελοῦν τὸ κέντρο τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τοῦ Κρέσπο. Δίπλα στ' ἀνθρώπινο στοιχεῖο ξεχωρίζει ὅμως καὶ μιὰ λυρικὴ θρησκευτικὴ κατάσταση, πὸν δὲν ἔχει ἐκεῖνο τὸ μυστικισμὸ τῆς ἰσπανικῆς ράτσας, παρόλο πὸν διατρεῖ τὴν ἰσπανικὴ θεομότητα.

Μιὰ ἀσυγκράτητη θεομότητα, πολύχυμη καὶ θραυερή, πὸν πολλὲς φορὲς θυμίζει τ' ἀκατάσχετο τῶν ρωμαντικῶν, μὲ φωτεινότητα καὶ συνεχῆ εὐρήματα χαρκτηρίζουν τὸ στυλ τῶν ποιημάτων τοῦ Κρέσπο. Ἡ ἰδέα δουλεύεται ὥσπου νὰ ἐξαντληθῇ λυρικά καὶ περιγραφικὰ μὲς τὸν ἐλεύθερο καὶ δίχως ἄχρηστα στολιδία στίχο. Σπανίως τὸ ὑπερρεαλιστικὸ στοιχεῖο σκοτεινιάζει ἐδῶ κ' ἐκεῖ τὸ νόημα. Συνήθως τοῦτο ἀποτελεῖ ἓνα διακοσμητικὸ στοιχεῖο, σὰν κάτι τὸ διάφωνο πὸν ὀδηγεῖ στὸ σύμφωνο διάστημα.

Ὁ Κρέσπο γεννήθηκε τὸ 1926 στὴν *Ciudad Real* τῆς Ἰσπανίας. Σπούδασε νομικὲς ἐπιστῆμες καὶ ἀσκεῖ τῶρα τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα στὴ Μαδρίτη. Ἀσχολήθηκε μὲ τὴν ποίηση καὶ τὴν τεχνοκριτικὴ. Κάποτε ὑπῆρξε διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ «*Δευκαλίων*» καὶ ἀργότερα τοῦ Ἰσπανοπορτογαλλικοῦ «*Bandarra*», πὸν ἔβγαине στὴν Ἰσπανία. Ἐχει ἐκδόσει ὡς τὰ σήμερα τέσσερεις ποιητικὲς συλλογές, πὸν κριθῆκανε εὐνοϊκότατα ὥστε νὰ τοῦ παραχωρηθῇ πρωτεύουσα θέση σὲ ὅλες τις ἀνθολογίες μοντέρνας ποίησης. Οἱ συλλογές του εἶναι οἱ ἀκόλουθες: «*Μιὰ γλῶσσα ἐμφανίζεται*» (1950). «*Μένουν Σημάδια*» (1951). «*Ἡ Ζωγραφικὴ*» (1955) καὶ «*Ὅλα εἶναι Ζωντανὰ*» (1956). Πάρα πολὺ ἰσπανικὸ χροῶμα παρουσιάζει ἡ συλλογὴ «*Μένουν Σημάδια*», πὸν ἔχει ὡς τῶρα πραγματοποιήσει τρεῖς ἐκδόσεις. Ἡ συλλογὴ «*Ἡ Ζωγραφικὴ*» περιέχει μιὰ σειρά πραγματικῶς μεθυσμένα ποιήματα μὲ ἐπίκεντρο τὴ ζωγραφικὴ. Ἡ τελευταία συλλογὴ «*Ὅλα εἶναι Ζωντανὰ*» μὲς τὴν εὐρύτητά της παρουσιάζει μερικὲς ἀκρότητες, πὸν δὲν τις εἶχαν σὲ τέτοιο βαθμὸ οἱ προηγούμενες.

Κάποτε εἶχαμε ὑποδουλωθῆ στὰ γαλλικὰ ρεύματα, ἔτσι κ' ἂν κάποιες φωνὲς ἀπ' ἐκεῖ βοηθήσανε μιὰ δημιουργία στὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἰταλία μέσον τῆς ἐφτανησιώτικης σχολῆς εἶχε ἐπηρεάσει ἐπίσης τὰ γράμματά μας. Τελευταίως ἡ ἀγγλοσαξωνικὴ

ποίηση, κυρίως μὲ τὴ σχολὴ τοῦ Ἐλιοτ, ἔδωσε μιὰ καινούργια ὄθηση, ἀνεξαρτήτως ἂν ἔχει ἀποτύχει νὰ δημιουργήσει. Ἡ Γερμανία δὲν εἶπε στὸν τόπο μας πολλὰ στὸν τομέα τῆς ποίησης παρὰ ἐμμέσως. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ ρωσικὸς προγραμματισμὸς στὴν ποίηση. (Οἱ ἀριστεροὶ ποιητὲς στὴν Ἑλλάδα κάθε ἄλλο παρὰ ἀκολουθοῦν τὴ ρωσικὴ ποίηση). Εἴμαστε ὅμως ὀλίγελα ἀποξενωμένοι ἀπὸ τὴν ἰσπανικὴ ποίηση. Οἱ λίγες μεταφράσεις ἀπὸ αὐτὴ (κυρίως ἀπὸ τὸ ἰσπανικὸ θέατρο) δὲ μᾶς ἔχουν συνδέσει μὲ τὰ γράμματα τοῦ μεσογειακοῦ αὐτοῦ λαοῦ στὸ βαθμὸ πὸν ἔπρεπε. Γι' αὐτὸ οἱ μεταφράσεις αὐτὲς ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Κρέσπο πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀπαρχὲς γιὰ στενωτέρη ἐπαφὴ μὲ τὴν λυρικὴ Ἰσπανία.

Ὅφειλω εὐχαριστίες στὸν κ. Δῶρο Κοιδάση πὸν μὲ βοήθησε καὶ κατὰ ἓνα τρόπο ἔχει ἐλέγξει τὶς μεταφράσεις μου αὐτὲς.

Η ΜΠΑΛΛΑΝΤΑ ΤΟΥ ΨΩΜΙΟΥ

Στῆς γῆς τὸν κόρφο, ὅταν κοιμᾶται ἀκόμα
τὸ στάρι ὡς κόκκος, τὸ ψωμί ζυμώνεται.
Τὰ χέρια τῆς βροχῆς καὶ τὰ μαλλιά τ' ἀνέμου
κι' ἡ ὑπόγεια μήτρα καὶ τὰ χεῖλη τοῦ ἡλίου
τὸ στάρι βάζουν στὸν καιρὸ
τοῦ δρεπανιοῦ καὶ τοῦ δαχτύλου.
Καὶ τὰ δρεπάνια, τὰ δεμάτια καὶ τ' ἀμάξια
τὸ πᾶνε στὸν καιρὸ τῶν ἄλωνιῶν.
Κι' ἀπὸ τ' ἄλωνι στά σακκιὰ στοιβάζεται.
Κι' ἀπ' τὰ σακκιὰ μελωδικὰ σκορπιέται
γιὰ νᾶβγει ὀλάσπρο ἀπὸ τὸ μύλο.
Μιὰ σπιθαμὴ χωρίζει ἀπὸ τὸ μύλο
τὸ ζυμωτήρι ἐκεῖ:
ποτίζει τὸ νερὸ τ' ἀλεύρι,
ζυμώνει ἢ φούχια καὶ ζυμώνει.
Πετάει ὁ φουῦρνος τὴ φωτιά καὶ ψήνει
χρῶμα χρυσάφι βγάξει καὶ τὸ μπήγει
στὸ χρῶμα τοῦ ψωμιοῦ καὶ τὸ χρυσώνει.
Τῶν πατεράδων μας κρατᾶνε
τὰ ὀλάνοιχτα χέρια τὸ ψωμί.
Οἱ μπιστικοὶ στὸ σπίτι κουβαλᾶνε
τὸ καρπερὸ ψωμί.
Τὸ κάθε σιόμα γεύεται ψωμί
καὶ μιὰ εὐλογία σκορπᾶ
στὸ στάρι πὸν ζυμώνεται στὸν κάμπο.

*

ΠΑΣΤΑΔΑ ΧΩΡΙΣ ΑΓΑΠΗ

Στὰ ἐπιπλα τοῦτα — ποιὸς τὸ ξέρει
ποιὸς τᾶβαλε σὲ τέτοια τάξη—
στὰ ἐπιπλα τοῦτα βλέπεις χέρια ἀγάπης
νὰ τρέμουν μέσα στὰ σεντόνια, δίχως
ὁ στεναγμὸς ἢ ἡ θαλπωρὴ χαρᾶς
νᾶχει πληγώσει τοὺς καθρέφτες.

Σπίτι γιὰ κάθε πρόσφυγα κι' ἀκόμα
σπίτι γιὰ τὶς γυναῖκες, δίχως ἄντρα,

τοὺς φουκασάδες φοιτητὲς καὶ τ' ἄσκημα κοράσια,
σπίτι, δὲ συναντᾷς σιτὴν ἐπαφὴ τοῦ τοίχου
ἀχνάρια ἀγάπης ἢ ζωγραφικῆς.

Ἄπλῶς εἶν ὅλα καθαρὰ ἐδῶ μέσα.
Καπνὸ ἀπὸ λόγια δὲ θὰ βρῆς
νᾶν' κολλημένος στὶς κουρτίνες,
μῆτε μιὰ ζέστη τ' ἀγοριοῦ π' ἀποκοιμήθηκε
στὸ μέρος τοῦτο σὲ τεράστιο κίνδυνο.

Κάποιος τυχαῖος νοικάρης μόνο
ξέχασε στὰ συρτάρια μέσα
κάτι χαρτιά περιοδικῶν,
κάτι ἀπ' τὸ κρῦο χειρῶν στεγνῶν
κι' ἀχούς ἐγγράφων δίχως χρῶμα.

Σπίτι πολυθλιμένο,
πὺν μέσα ὁ κόσμος στὸν σφυγμὸ δὲ σπαρταρᾷ
ὅταν τὸ σῶμα αὐξάνει, παρὰ μόνο
σὲ κείνη τὴν τριβή, τὸ γρήγορο παλμό,
πὺν ἐνώνει δυὸ κορμιὰ ἀντιμέτωπα
στὶς οἰμωγὲς μονάχα!

*

Η ΝΥΧΤΑ

Σὰν τραγουδᾷ τὴ νύχτα ὁ Θεὸς
καὶ χάνουν τὴ γραμμὴ τὰ κεραμίδια στὸ σκοτάδι,
βυθίζονται τὰ σπίτια μ' ἓνα τρόπο
γιατὶ βαρεῖ ὁ Θεὸς στὴ στέγη τους
ἀπὸ μιὰ δράκα ἀγέρα πιὸ πολύ.
Ἄθώρητες ὑπάρχουν καπνοδόχες,
κάποια πὺν σπᾶνε δίχως λόγο κεραμίδια
καὶ μιὰ καμπάνα πὺν κανένας δὲν χτυπᾷ
κι' ὅμως ἤχει καὶ νεύεται.

Κι' ἓνας ἀγέρας σκοτεινὸς φνυσᾷ,
μὲ κάτι λόγια ὅλο ἀσάφεια, γιατί
τὰ λέει ὁ Θεός, ἐνῶ τὸ βράδυ ζῆ.

Μαζεύοντας τὶς χρυσαλλίδες,
πῶς περπατᾷ ἓνας νεκρός!
Ἐνας νεκρὸς μέσα στὸ σμάρι ἐκείνων,
πὺν κάποτε, ὅταν ζούσανε στὴ γῆ,
παράμερα φυλάγανε τὴ γλώσσα τους
μήπως τὴ δοῦνε ἀνθρώπου μάτια.

Κι' ἔτσι, σὰν τραγουδᾷ ὁ Θεός,
πετᾷ ὁ χιτώνας του σιὰ καλντερίμια
κι' ἡ ἀνάσα του κουνάει τὰ πέπλα.
Τὴν πόρτα ἀνοίγοντας τοῦ μπαλκονιοῦ
μᾶς παίρνει δέος, γιατί μᾶς φαίνεται
—εἴμαστε σίγουροι σχεδὸν—
πῶς τὸν κοιτᾷμε νὰ περνᾷει.

ΩΔΗ ΣΤΟΥΣ ΔΡΑΠΕΤΕΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Με ψεύτικες φωνές και ψεύτικα χαρτιά,
 με κατοικία τούς κλώνους τῶν δεντρῶν,
 τοῦ κόσμου ἔσεῖς δραπέτες,
 τὴν ὥρα καρτερᾶτε νὰ σταυρώσετε τὰ σύνορα.

Ἐπάρχουνε στὶς ὄχθες πλάϊ τῶν ποταμῶν
 κάποια λιθάρια μ' ἀριθμούς.
 Στῶν κλωναριῶν τὶς φλοῦδες εἶναι
 οἱ λέξεις τῆς ἀπόδρασῆς σις.
 Πᾶνε στὸν κάμπο ἀναζητῶντας τὰ σινιάλα,
 κοιτάζοντας τὰ χόρτα, τὶς ἀκρίδες
 —τοῦτες μορεῖ καὶ νᾶναι καταδότες—
 γρούλους βασιλικούς πού σᾶς ἀκοῦνε.

Ὅλα θανάτου ὁσμὴ μορεῖ νὰ ρίχνουν:
 πίστη μὴ δίνετε σὲ κείνα τὰ πουλιά
 στὰ κεραμίδια πού κουρνιάζουν,
 μὴ σπαταλᾶτε τὴ χειρονομία,
 στὸ νοικοκύρη νάχα γιὰ ν' ἀνοίξει
 κρεβατοκάμαρα νὰ κοιμηθεῖτε.

Ἀπέκαμε ἡ ψυχὴ σας, τὸ γνωρίζω,
 ἔτσι καθὼς φορτῶνεστε τὴν πᾶσα ἀγῆ
 φορτία ἀλατιοῦ,
 βουνὰ τσιμέντο καὶ ζυμάρια στοῖβες.

Ζητᾶτε τὴ φυγὴ μὲ πάθος, τὸ γνωρίζω,
 γιὰτὶ πιά τὸ ψωμί σὰν ξύδι σᾶς κοιτᾶ
 καὶ μιὰ γυναῖκα, πού βαρέθηκε νὰ φτιάχνει
 καθημερινὰ τὸ στρώμα σας ταξείδεψε.

Σὰν τὸ λεμόνι κίτρινοι εἴσαστε.
 Σᾶς σπρώχνει ἡ ἀπόφαση μιὰ μέρα
 μὲ καρδιοχτύπι, ν' ἀκλουθήσετε τὰ τραῖνα:
 νὰ φύγετε μακριὰ ἀπ' τὰ ἐργαστήρια,
 τὰ ράφια μ' ἔγγραφα καὶ κείνα
 τὰ παραθύρ'α πού στὸ θόρυβο τρομάζουν·
 μακριὰ ἀπ' τὰ μάτια, πού σᾶς κάρφωναν στὸ πρόσωπο,
 κι' ἀπ' τὸ μαντήλι, πού ὡς τὸ βγάξεις,
 μάτι, πού σὲ κοιτᾶ, κοιτᾶς στὸ δίπλωμά του,
 τὴν κουταλιά τῆς σούπας πού ὡς τὴν πίνεις
 μάτι κοιτᾶς βαθιὰ νὰ κολυμπᾶει.

Γινόσατε γαλάζιοι, τρέμοντας
 ν' ἀνάψετε τσιγάρο, τί ἦταν
 πάρα πολὺ ἡ ἀπόφασή σας τούτη.

Τοῦ κόσμου ἔσεῖς δραπέτες,
 μέρη νειρεύεστε πού ζοῦνε
 κι' ἔχει τὸ καθετί τους ἀναπνοή,
 ὅπου στὴ μέση φύλλων πράσινων

καὶ καθαρῶν νερῶν περνᾶνε
 πάπιες χαρούμενες στὴν ἄσκημη κραυγὴ τους,
 καὶ ζοῦν χαρούμενοι ἀητοὶ μὲς τὰ κυνήγια τους,
 καὶ ζοῦνε ἄνθρωποι, ζῶντας κάθε μέρα.

Γι' αὐτὸ ἡ ἀπόφαση σᾶς ἔπλασε δραπέτες,
 λειβάδια νὰ διαβεῖτε καὶ ρουμάνια,
 πίσω ν' ἀφήσετε σκυλιὰ καὶ λύκους,
 βαθιά σας κουβαλῶντας μιὰ ζεστοῦλα ἐλπίδα
 πὼς θὰ σηκώσετε τὸ μέτωπο
 στὸν ὀρισμένο σας καιρό.

Ἡ πρόβλεψη κανόνισε τὰ πάντα
 καὶ ξέρετε τὴ θεά, ποὺ δὲν προσμένει
 τὸν ἀκριβῆ καιρὸ τῆς συγνεφιάς,
 γιὰ νὰ διαγράφετε τὸ πῆδημά σας,
 τὴν πιὸ κατάλληλη εὐκαιρία τὸ σύριτη
 τὸ δάχτυλό σας γιὰ νὰ σύρει.

Περνᾶτε θάλασσες στεριᾶς
 —ἔτσι ἡ φωνή μου σᾶς καλεῖ—
 γλυτῶστε ἀπὸ τ' ἀλάτι σὰν τοὺς κάρθαρους,
 μὲ πόδια φύγετε ἢ πετῶντας
 πάνω στὶς σκόνες ἢ στ' ἀμάξια πάνω
 καὶ κάτω ἀπὸ τὰ σπίτια.

Ἄν καὶ τὸ φτάσιμο στὰ σύνορα
 ἴσως στοιχίσει μπόλικο αἶμα
 στ' ὀλάνοιχτό σας στόμα,
 τοῦ κόσμου ἐσᾶς δραπέτες, σᾶς καλῶ
 μὲ τούτη τὴ φωνὴ ποὺ ξεσκλαβώνεται
 μέσα σὲ τοῦτες ἄδῳ τὶς λέξεις.

*

Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

I

Ἐνα ἄλογο νὰ γράφεις μὲς τὸν ἴσκιο,
 τριαντάφυλλο νὰ βάλεις στὸ ντουλάπι,
 πράγματα ὑπέρογκα νὰ τὰ μικράνεις
 σὲ χῶρο λογικὸ ν' ἀραδιαστοῦνε,
 τὸν ἥλιο νὰ μαζέψεις σὲ πανέρι,
 συνθήματα νὰ βλέπεις ἀπὸ πέρα
 —κι' ἂν πρέλει— μὲ τὰ χεῖλη σου ν' ἀγγίζεις
 τὴ σάρκα ποὺ βαριᾶς ὀσμὲς σκορπίζει...

Σὲ τύπους ὑλικούς νὰ συμμαζεύεις
 ὅ,τι τὸν ἄνθρωπο στὴν ἐξουσία του ἔχει,
 κεῖνο ποὺ τ' ὀνειρεύεται πρῶτ'
 μετὰ ἀπὸ νύχτα μισοπεθαμένη
 νὰ τοῦ ξυπνάς τὸν πόθο γιὰ ν' ἀγγίσει
 σὲ δεύτερη ἐπαφὴ τὸ τίποτε ξανά,
 δεύτερα μάτια νὰ τοῦ πλάθει γιὰ νὰ βλέπει

τῇ στέγῃ ἐκεῖ καὶ δεύτερες αἰσθήσεις
τῇ μυρωδιά του νὰ μυρίζεται καὶ μι' ἄλλη
δεύτερη γλώσσα νὰ μιᾷ τῇ γλώσσα του . . .

Τούτα μπροστά μας ἔρχονται καὶ δείχνουν
τοὺς πόθους, τὶς ἀντίθετες αἰσθήσεις,
κεῖνο πὸν κάποτε κοιᾶμε μὰ γοργά,
τόσο γοργά, στὴ λησμονιὰ πετιέται.
Τούτα μπροστά μας ἔρχονται φερόμενα
μὲς τὰ πανιά, τὶς πέτρες, τὰ χαρτιά, τὶς ζωγραφιές.
κεῖνο πὸν δὲν πιστέψαμε ποιέ, τὴν ὄψη
μᾶς δείχνει τυλιγμένη σὲ φωνές,
μᾶς συμβουλεύει φάρμακα καὶ διώχνει
τὶς μᾶστιγες μακρὰ καὶ κατεβαίνει
στὰ χέρια μας τροφὴ ἄχρηστη νὰ πάρει.

Γιὰ τῆς γραμμῆς καὶ χρώματος τὴν τέχνη
μιλῶ, γι' αὐτὴ τὴ σάρκα τὴν αἰώνια,
γιὰ ὅλα τὰ χρώματα μιλῶ: τὸ κόκκινο,
πὸν μᾶς κτυπᾷ τὸ πρόσωπο, κι' ἀκόμα
γιὰ τὸ γαλάζιο πὸν μιᾷ, γι' αὐτὸ τὸ μαῦρο
πὸν τόσο ἀγγίζει, τὸ πληγωμένο βιολετί,
τὸ πράσινο, τ' ἀπρόσεχτο τὸ κίτρινο,
ὄλο γιὰ χρώματα μιλῶ χωρὶς ἀνασασμό.

III

Πίνουν τὴν ὕλη τὰ πινέλα,
βυθίζονται βαθιὰ τὴ ρίζα ἀναζητῶντας,
μέσα στὸ μαῦρο πνίγονται, ἀναπνέουν
ξανά στὸ κόκκινο κι' ἀναζητοῦν καὶ βγαίνουν,
στὴν ὕλη ἀφήνοντας σημάδια.

* Ἄλλοι ἀνεβαίνουνε πετῶντας,
στὸ ἔδαφος ἄλλοι χαμωσέρονται:
ἔρχονται ἀπὸ κόσμος ἢ ἀπὸ τσέπη;
Ἄγγισαν τὸ πάτωμα καὶ μοιάζουν
σὰ σκοῦπες μὲς τοῦ κύλινδρου τὸ σχῆμα
ἢ εἶναι σὰ χεῖλια μαλακοὶ καὶ μίλησαν
λιγάκι μὲ τὴ νύχια καὶ τὴ μέρα,
τὴ μέρα γνωριστήκαν μὲ τὸν ἥλιο.

Φτάνουν στὰ χρώματα μὲ τὰ λαιμὰ ἀνοιχτά,
στὸ καναβάσο δείχνοντας τὸ φόβο τους
πετοῦν σὰ χελιδόνια μὲς τὶς πλάσες ὅπου
τὸ μύρο τῆς σκορπᾷ ἢ δημιουργία.
Παίρνουνε χέρια, μάτια καὶ μιλιὰ
μιὰ ξέχωρη φωνὴ γιὰ νὰ φωνάζουν.

Μιλῶ γιὰ τὰ πινέλα. Δὲν ξεχνᾶω.
Ἄλλα πιότᾳ κι' ἄλλα τοῦ σπιτικοῦ
λίγο—πολὺ μιλᾶν γιὰ τὶς πορείες
τῶν ἀστεριῶν μὲς τὸ σχηματισμό τους,

βάζουν σὲ θέση πρέπουσα τὴν τάβλα,
 πῖο πέρα τὶς κοιλάδες μὲ κοπάδια,
 ὅπου μποροῦν σκορπίζουν τὸν ἄγροα,
 καὶ βάζουν σπίτια μὲ κουρίνες καὶ σχολειά,
 ἓνα σωρὸ σχολειά θλιμένα βάζουν,
 τὴ φάμπρικα στερνὰ πὺ φτιάχνει τὰ πινέλα.

Ἄνακαιεύουν τὸ νερὸ μὲ τὴ φωτιά,
 ἀποσυνθέτουν τὸ παράλογο ἵνα - ἵνα,
 κάνουν νὰ βγῆ τὸ φῶς στὸν πὺ θὰ ὁμολογήσει
 τὰ μυστικὰ ἀνομήματά του.

Μᾶς ἐρεθίζουν βιαστικὰ γιὰ ἰᾶβρουν
 ἐξήγησι στίς τόσες μας ἀβύσσους,
 βάζουν τὸ χόρτο, τὸν ἀσβέστη καὶ τὸ λάδι
 στοὺς πίνακες, τὴ μοίρα τῶν ἀνθρώπων,
 θέλουν νὰ ποῦν : «Σταμάτησε καὶ κοίτα.
 Τὰ πράγματα σὰ φίδια χαμωσέρονται.
 Κοίταξε. Τίποτα δὲ στέκει ἀσάλευτο.
 Κι' ὅλα μιᾶνε: κοίτα κι' ἄκουσε ὅλα,
 κυλᾶν καὶ τρέχουν. Φύγε μαζὶ κι' ἐνώσου
 μ' ὅ,τι τριγύρα σου περνᾶ.

Πῆς ξαφνικὰ : ἔμβρο, στέγη κι' ἐπιφάνεια ἐγώ.

Ἐγώ 'μαι τὸ βουνὸ γεμάτο λύκους.
 Σκέφτεται μ' ἓνα τόσο δὰ ἢ μὲ τ' ἀτσάλι,
 δίνει φιλί, γιὰ μὲ τὶς σαῦρες κουβεντιάζει ;
 Ἐλα κι' ἐνώσου κι' ἄκουσε τόσων σωμάτων
 τὶς ἀρμονίες ὡς σφίγγουν τὸ λαιμὸ
 κι' ἄλλοτε ἢ μέρα εἶν' ἀβυσσος φοριχτή
 κι' ἄλλοτε σὰν τὸ γινωμένο φροῦτο.
 Ἐλα καὶ στάσου κι' ἔμπα κι' ἔμπα
 μ' ἔτοιμα δόντια μὲς τὴν ὕλη.

Μιλῶ γιὰ τὰ πὺ ἐκφράζονται πινέλα.
 Εἶν' τολμηρὸ τὴν περιπέτεια νὰ προδώσεις.

IV

Ὅλα μιᾶνε στὴν κορφὴ ψηλά,
 στὰ τέσσερα ὄρια τοὺς ξηγοῦνται πὰ ὅλα :
 ἢ π' ἀνυψώνεται ὕλη τὸ χλωμὸ
 τὸ χρῶμα, πὺ τρεμίζει δίπλα στ' ἀγριωπὸ
 τὸ μονοπάτι, κι' ὁ μονόκερος
 πὺ σκάβει στὰ πατήματα τὴ γῆ.

Καὶ κάτω ; Κάτω ναι τὸ χάος !
 Δεμάτια στάρι π' ἀναμένουν τὴ φωτιά,
 πέτρες σωρός, πὺ ἓνα βουνὸ ἀνυψώνουν,
 νερὰ φουρτουνιασμένα καὶ γωνίες
 καὶ λάσπες σκοτεινές, πληθώρα ἢ μήτρα,
 πὺ πλάθει ἓνα κορμὶ στὸ φοβισμένο της
 βυθὸ, πὺ σφίγγεται, καὶ δίνει τὸ αἷμα
 γιὰ νὰ βλαστήσει ἀπ' τὴν ἀγνότητά του
 μιὰ ὕπαρξη νέα μὲ τ' ἄρωμά της.

Είναι τὰ χεῖλη πάνω μὰ τὰ λόγια
γεννιοῦνται σὶς σπηλιές κατάβαθά μας
κι' ἀπὸ τὰ γόνατα ἀνεβαίνουν γιὰ νὰ σπάσουν
μὲ κάτι νύχια πάνω στὸ λαιμό μας.

Ἄπάνω στὸν καθρέφτη ξεχωρίζεις
τὸ μονοπάτι μὲ τὴν κίνηση τ' ἀνθρώπου.
Μὰ ἔναι τὸ βάθος σκοτεινό, μιὰ σκοτεινιά
πάνω στὴν ἄλλη σκοτεινιά
—σὰ φῶς ἀπάνω σ' ἄλλο φῶς.

Ποῖός τάχατε μπορεῖ τὰ πῆ ἀπὸ ποῦ
ξερίζωσαν τὸν κάμπο τοῦτο στὸ σανίδι;
ἢ κείνο τ' ἀνθος πέρα σιτὴ βιτρίνα
τὸ πλακωτό; ποῦ νᾶναι τὰ καρφιά
ἀπ' ὅπου πλάστηκε ὁ καρπὸς στὸ καναβάτσο;

Ὅ,τι τοῦ κόσμου ξεριζώθηκε ἀπ' τὸ χάος
μὲ δύναμη καὶ πάθος, κάθε μέρα
στριφογυρνᾷ καὶ πλέει μὲ τὴν κραυγή.
Μὰ οἱ τέσσερες γραμμὲς οἱ πληγωμένες
ὅ,τι κρατᾶν ξεριζωμένο ἀπὸ τὴν ὕλη,
τὴ θάλασσα τῆς ὕλης, ἐξηγοῦν
τὸν ἄνθρωπο ποῦ στὸ Θεὸ μιλάει.

VI

Μὲ τὸ διαβήτη του κοιτάζω τὸ Θεό.
Στὸ αἰώνιο μεγαλεῖο του καταδέχτηκε
τὸν πελαργὸ νὰ πλάσει μὲ τὸ ράμφος του,
σχεδίασε ὀλοτριγυρα τὰ νέφη
κι' εὐφράνθηκε σὶδὸ καθεὶ πού βλέπει.

Ἐκθέτω τὸ τί βλέπω: γράφει,
σέρνει τὸ σχέδιο ὁ Θεός,
τὸ χρῶμα ρίχνει καὶ γεννιέται ὁ πελαργός.
Ὁ τύπος του τυπῶνεται στοὺς ἕλικες
τοῦ σύγνεφου ποῦ σταματᾷ στὸ διάβα του.
Ἄπ' τὸν πηλὸ γενιήθηκε ὁ θνητὸς
καὶ τὰ πουλιὰ ἀπ' τὰ σύγνεφα
κι' ἀπ' τὰ φυλλώματα τῶν δέντρων.
Ρίχνει τὰ χρώματα ὁ Θεός, γεμίζει
τὸ σχέδιο μὲ ὕλη πέρα ὡς πέρα,
τὸ συμπληρώνει μὲ κομμάτια νέφος
κι' ὁ πελαργὸς γεννιέται.

Εἶναι ψηλὸς ὁ πελαργὸς καὶ μοιάζουν
κιτρινωπὸ ζαχαροκάλαμο τὰ πόδια του
εἶναι πλατὺ τὸ ράμφος του,
χιόνι θερμὸ μὲ στάχτη ἀδύνατη
τὸ φτέρωμά του εἶναι γεμάτο.
Ξερίζωσε ὁ Θεὸς μικρὸ φτεροῦ
καὶ τοῦ ἐμφυσᾷ νὰ γίνῃ θηλυκός,
δεύτερος πελαργὸς κοντὰ του.

Γράφει ὁ θεὸς στὸν οὐρανὸ τὰ σχέδια.
 Τὸν κάθε πὺ σχεδιάζει ἀρώστειες τιμωρεῖ
 τὸν πὺ γεννᾷ πολέμους, πυρκαγιές κι' ὀχιές.
 Ἀκριβοδίκαιος ὁ Θεὸς πὺ τιμωρεῖ
 κι' ὅμως πλερώνει μ' ἀμοιβή σὰν πρέπει
 τὴν ἄλλη μέρα, φτιάχνοντας φορτία μ' ἀρώματα,
 τοὺς ποταμοὺς κυκλώνοντας μὲ μουσική,
 στὰ χεῖλη τῶν ἀνθρώπων γράφοντας
 ἕνα σωρὸ μειδιάματα καὶ δίνοντας σ' αὐτοὺς
 πινέλα γιὰ νὰ πλάθουν σχήματα,
 νὰ λέν τὸ μήνυμά του ὡς τηλεγράφημα
 μὲ τὸ κρυφὸ του νόημα μὲ τὶς λέξεις

X

Εἶμαι παρὼν στὴ γέννηση τοῦ σχήματος.
 Νὰ προμαντέψω δὲ μπορῶ τὴν πρώτη του μορφή,
 τὴν πρώτη διαίρεσή του — αἵματερὴ γιὰ εἰρωνική.
 Νὰ προμαντέψω δὲ μπορῶ, τὸ λέω,
 ἂν πρέπει ἀπ' τὴ διαίρεση τῆς μορφῆς
 νὰ ἐγῆ μι' ἀπλότητα χρυσή
 ἢ νὰ φυτρώσει ὁ ὀλεθρὸς, τὸ λέω.

Ἡ σύγχυση μιὰ δεύτερη γραμμὴ
 σκορπίζει, πὺ πασκίζει κι' ἀντιτίθεται
 καὶ πολεμᾷ μὲς τὸ σχεδίασμα κι' ἐρευνᾷ
 τὸ λόγο τῆς καμυλωτῆς πλοκῆς,
 χιτυᾷ τ' ὀλάνοιχτό της στόμα πὺ ρουφᾷ.
 Μὰ φιάνει ὁ τρίτος, θεϊκὸς σκοπός,
 δίνει στὸ χέρι τὸν παλμὸ τῆς γῆς
 καὶ πιά ἀντηγεῖ ὁ χρομετισμὸς
 καὶ πλόθεται ἡ μορφὴ τ' ἀλόγου.
 Γεννιέται μὲ τὴ χάρη τοῦ προσώπου
 γρήγορα, σὰ φτερά στὸ μάθημά τους,
 γλυκὲς ὀπῶρες καὶ σὰ ζάχαρη
 κι' ὕστερα εὐθύς ἄλλες μορφές καὶ σχέδια
 στὸ λαμπερὸ τὸ ζωντανὸ
 κι' ἡ ἔχταση γιομίζει πιά, γιομίζει
 μὲ τὴν ἐμφάνιση ἀχινῶν.

Ἄλλες φορές δὲν ξεμυτίζει τίποτα:
 ἕνα βουνὸ κοιτᾷς π' οὔτε βουνὸ δὲν μοιάζει
 κι' εἶναι θαρρεύεις χέρι κι' ὅμως
 δὲν εἶναι χέρι κι' ἴσως νᾶναι μέτωπο
 καὶ μέτωπο δὲν εἶναι μὰ εἶναι τίποτα καὶ τίποτα.
 Καὶ τὸ μυστήριο τότε πιά μᾶς πνίγει
 τὴ ρίζα τῶν μαλλιῶν μας ὡς τὸ βάθος.

Μεταφραστὴς : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΚΑΤΕΥΟΔΙΟ ΚΑΙ ΧΕΙΡΑΨΙΑ

Προχθές, ο πρώτος της «*Ηπειρωτικής Έστίας*» κ. Μ. Μάνος, ανεχώρησε για την υπερατλαντική χώρα, όπου θα φροντίσει για την διάδοση του περιοδικού, στους πολλούς *Ηπειρώτες* της ξένης γης. Στην αναχώρησή του, ο επί πενταετίαν διευθυντής της «*Ηπειρωτικής Έστίας*», έζησε τις όμορφότερες συγκινήσεις, που δικαιώνουν τους ίερους κόγχους του. Ειδικώτερα, τὰ Γιάννινα κι' η *Ηπειρος* ολόκληρη, ελεύθερη και αλύτρωτη, στον πνευματικό αυτό σκαπανέα, είδαν τις ωραιότερες εκδηλώσεις των. Οί εύχες όλων μας κοι όλων που είχαν τὸ προνόμιο νὰ ζήσουν κοντά του, τὸν συνοδεύουν στὸ ταξίδι και ὡς ἐλπίδες μας και ὡς ὑποχρεώσεις πρὸς τὸν ἴδιο. Ξέρομε πὼς δὲν μπορεί νὰ λησμονήσει τὴν *Ηπειρο*. Κι' εὐτυχῶς πού, στὶς ὥρες τῆς ἐποχῆς μας, ὑπάρχουν οἱ *Ὀδυσσεῖς*. Μάλιστα στὴν ἀποχαιροεπιστήρια τούτη παρένθεσι, ὁ ἀπολογισμὸς τῆς πεντάχρονης πορείας τοῦ κ. Μάνου, φτάνει στὶς ἐπάλλξεις τῆς πιὸ τρανῆς καταξιώσεως. Ὁ ὑποφαινόμενος γράφοντας ἀπὸ τὸ αὐτὸ κἀθίσμα τοῦ ἀναχωρήσαντος, ὑπόσχεται ν' ἀφιερῶθῃ και νὰ ἐξαντληθῇ στὶς εὐθύνες πού του δίνει ἡ θέσις τοῦ προκατόχου του. Και δίνει, πρὸς ὅλους τοὺς φίλους τῆς «*Ηπειρωτικῆς Έστίας*», ἐγκάρδια τὴν πρώτη χειραψία, ἀφήνοντας στὸς ἴδιους —γιατὶ ἡ «*Ηπειρωτικὴ Έστία*» και δική τους εἶναι— νὰ ἐκτιμῆσουν ὅτι ἡ καιάκτησίς μας εἶναι ἡ πιὸ πολῦτιμη προσφορὰ γιὰ ὅλους μας και τὸ μεγαλύτερο καθῆκον γιὰ μᾶς.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Η ΠΑΛΑΙΑ ΚΑΙ ΝΕΑ ΖΩΣΙΜΑΙΑ ΣΧΟΛΗ

Λέγοντες παλαιὰν Ζωσιμαίαν Σχολὴν δὲν ἐνοοῦμεν κανὲν παμπάλαιον κτίριον, ἀλλὰ τὸ καλλιμάρμαρον μέγαρον εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως τὸ ὁποῖον ἀνηγέρθη δαπάναις τῶν ἀπανταχοῦ *Ηπειρωτῶν* τὸ 1905. Τοῦτο, ὡς γνωστὸν, ἐμβοβαρδίσθη διαρκούντος τοῦ πολέμου ἀλλὰ δὲν ἔπαθε ἴποτε τὸ κτίριον αὐτὸ καθ' ἑαυτό. Μόνον ἐστράβωσεν εἰς τινα σημεῖα τὸ ἐξωτερικὸν κιγκλίδωμα, ἔπεσαν τὰ σοφάσιματα, κατεστράφησαν παράθυρα και τὸ ὅλον κτίριον, εἰς σχῆμα ἀνεστραμμένου Π και ἀρχιτεκτονικῶς ὅμοιον μὲ τὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, κατέστη ἀχρησιμοποίητον. Μεταπολεμικῶς δὲν ἐλήφθη καμμία φροντίς διὰ τὴν ἐπισκευὴν του και σὴ μερον ἐμφανίζεται ἐγκαταλελειμμένον, ἐνῶ ἡ αὐλή του ἔγινε γκαράζ αὐτοκινήτων τοῦ Δημοσίου, ἀπὸ δὲ τὸ ἄλλο μέρος ἔγιναν κάτι παραπήγματα διὰ πρόσφυγας.

Θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἐπισκευασθῇ τὸ ὑπάρχον και ἐπειδὴ ὑπάρχει χώρος ὀπισθεν, ὅπου θὰ ἠδύνατο νὰ γίνουν νέα ὄχι ὀλίγα αἶθουσαι και νὰ ἐπεκταθῇ, εἰς τρόπον ὥστε νὰ περιλάβῃ ὄχι ἓνα ἀλλὰ δύο Γυμνάσια, ἐν τούτοις ὅμως ἄλλως ἔδοξε τῷ ἀειμνήστῳ Μακαριωτάτῳ Σπυρίδωνι, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ἀνεγείρῃ νέαν Ζωσιμαίαν Σχολὴν εἰς τὴν παρά τὸ Ἀρχιμανδρεῖον πλατεῖαν. Ἀλλὰ και ἡ νέα αὕτη Σχολὴ παρέμεινε και παραμένει ἡμιτελής και εἶναι ζήτημα ἀνθὰ περατωθῇ μετὰ 2—3 ἐτη.

* Ἐεῖσι δὲν ἔχομεν σήμερα διαθέσιμον οὔτε

τὴν μίαν οὔτε τὴν ἄλλην Ζωσιμαίαν, και τὰ παιδιὰ στεγάζονται εἰς ἐλεεινὰ οἰκήματα.

* Ἀλλὰ αὕτη ἡ κατάστασις ἠμπορεῖ νὰ παραταθῇ ἐπ' ἀόριστον;

Ἀφίνοντες κατὰ μέρος τὴν νέαν Ζωσιμαίαν ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν παλαιάν. Δὲν χρειάζονται διὰ τὴν ἐπισκευὴν περισσότεραι τῶν 400—450 χιλιάδων δραχμῶν. Ἐκεῖ εἰς τὴν αἶθουσαν τελετῶν ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ ἡ Δημοσίαι Βιβλιοθήκη. Ἀλλὰ ἠμπορεῖ νὰ στεγασθῇ ἐκεῖ ἡ Βιβλιοθήκη ὅταν τὸ κτίριον εὐρίσκειται σὲ τέτοια χάλια;

Ἰδιοκτῆτρια τοῦ κυρίου εἶναι ἡ Ἐφοροεπιτροπὴ τῶν ἐλεῶν τῆς πόλεως Ἰωαννίνων ἀλλὰ ὁ προϋπολογισμὸς τῆς, λόγω τοῦ ὅτι ἀπὸ τριῶν—τεσσάρων ἐτῶν δὲν λαμβάνει κανὲν μέρος ἀπὸ τὰς τόσας μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς πού ἔχουν τὰ ἀγαθοεργὰ Καταστήματα, δὲν ἔχει τὰ μέσα τῆς ἐπισκευῆς. Χρειάζεται συνεπῶς ἡ Κρατικὴ βοήθεια και ταύτην ἐπικαλούμεθα ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν Κυβέρνησιν τοῦ Βορειοελλαδίτου κ. Καραμανλῆ, εἰς ἣν μετέχουν τέσσαρες ἐκλεκτοὶ Ἡπειρωτῶν Ὑπουργοί.

Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ

*

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΗΣ ΜΑΡΙΚΑΣ

* Ὅπως δημοσιεύτηκε στὸν ἀθηναϊκὸ και ἐγχώριον τύπο, ὁ γνωστὸς ἠθοποιὸς κ. Μυράτ, ἐκτελώντας τὴν τελευταία θέληση τῆς μεγάλης Ἑλληνίδος τραγοῦδου Μαρίας Κοτοπούλη, ἀπεφάσισε νὰ ἀγοράσῃ τὴν πατρογονικὴ οἰκία τῆς στὸ Τσεπέλοβο Ζαγορίου γιὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ γιὰ

κάποιο κοινωφελή σκοπό. Θα θέλαμε να προσθέταμε πώς, όταν πραγματοποιηθῆ ἡ ἀπόφαση αὐτή, σκόπιμο θάταν νὰ ληφθῆ μέριμνα ἕνα τμήμα τῆς οἰκίας Κοτοπούλη νὰ χρησιμοποιηθῆ σὰν μουσεῖο, ὅπου νὰ συγκεντρωθῆ κάθε τι πού σώζεται κι' ἔχει σχέση μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ ζωὴ τῆς μεγάλης καλλιτέχιδος, πού ἐπὶ δεκαετηρίδες ὀλόκληρες τίμησε τὸ ἑλληνικὸ ὄνομα καὶ τὴν ἡπειρωτικὴ καταγωγὴ τῆς, μὲ τὴν τέχνη τῆς. Ἡ δημιουργία τοῦ μουσεῖου αὐτοῦ θ' ἀποτελοῦσε καὶ τὴν ἡπειρωτικὴ ἀνταπόκριση στὸ περιεχόμενο τῆς ὑστατης θέλησης τῆς Μαρίκας Κοτοπούλη, πού τόση βαθειὰ συνείδηση εἶχε τῆς ἡπειρωτικῆς τῆς καταγωγῆς καὶ πάντοτε ἐνδιαφερόντως γιὰ τὴν Ἠπειρο, τὴ ζωὴ τῆς καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῆς.

I. N. N.

Ο ΟΜΙΛΟΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ ΚΑΙ Η ΗΠΕΙΡΟΣ

Ἀπὸ ἔντυπα στατιστικὰ δεδομένα τῆς κατὰ τὸ τρέχον ἔτος δράσης τοῦ Ὀμίλου Ἀρχαίας Τραγωδίας, πού μοῦ στέλνει ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ὁ φίλος κ. Κωστῆς Λειβαδέας, ἐντεταλμένος τοῦ Ὀμίλου, σκηνοθέτης καὶ μέλος τοῦ θιάσου πού ἔπαιξε ἀνά τὴν Ἑλλάδα τὴν Ἀρχαία Τραγωδία Ὀρέστης, καταφαίνεται ὅτι, ἀπὸ τὶς 10 Ἰουνίου ἴσαμε τὶς 23ης Σεπτεμβρίου τοῦ 1956, ὁ θιάσος τοῦ Ὀμίλου ἐδίδαξε τὴν τραγωδίαν αὐτὴν, σὲ 15 πόλεις τῆς Πελοποννήσου, τῆς Στερεᾶς, τῶν Νησιῶν καὶ τῆς Εὐβοίας, χρησιμοποιώντας γιὰ τόπους διδασκαλίας, ἐκτός ἀπὸ διάφορους ἄλλους ἀνοικτοὺς χώρους (γῆπεδα, ἀκτές, πλατεῖες) καὶ ὀκτώ ἀρχαῖα θέατρα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ τέσσερα, γιὰ πρῶτη ἔφετος. Οἱ παραστάσεις αὐτῆς τοῦ Ὀμίλου, παρακολουθήθηκαν ἀπὸ 42044 θεατῆς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους 1770 ἄλλοδαποὶ καὶ οἱ ἕξαι, συνδύστηκαν μὲ γενικώτερες κατὰ τόπους γιορταστικὰς ἐκδηλώσεις (π.χ. στὴν Τρίπολη, μὲ τὴν ἐπέτειο τῆς Ἀλώσης, στὴ Λαμία, μὲ τὴν γιορτὴ τῶν Πυρῶν κ.τ.λ.) τέσσερες δὲ ἀπὸ τὶς παραστάσεις αὐτῆς. ἦταν ἀπὸ πρῶτον γινώσκοντες ὅτι θάφηναν παθητικῶς.

Οἱ κριτικὲς γιὰ τὴν δράσιν αὐτὴν τοῦ Ὀμίλου, χαρακτηρίζουν τὴν ἐργασία του σὰν Ἑθνικὴ ὑπερησία καὶ ὑψίστην προσφορὰ στὴν Τέχνη καὶ τὴν Ἐπαρχία καὶ μαζὴ μὲ τοὺς ἄλλους, ἐνωνόμαστε καὶ μεῖς σ' αὐτῆς τὶς ἐκδηλώσεις καὶ στέλλομε ἀπὸ τὴν Ἠπειρο τὰ θερμὰ μας συγχαρητήρια.

Ὅμως, κι' ἡ Ἠπειρος, εἶναι κι' αὐτὴ μὴ Ἐπαρχία κι' ὄχι ἀπὸ τὶς λιγότερα ἀξιοπρόσεχτες. Κι' ἡ Ἠπειρος, ἔχει κι' αὐτὴ ἀρχαίους χώρους: τὸ θέατρο τῆς ὀνομαστῆς Δωδώνης καὶ τὴ Νικόπολη κι' ἔχει κι' αὐτὴ ἐπέτειους καὶ γιορταστικὰς ἐυκαιρίας. Καὶ θὰ μπορούσε κι' αὐτὴ νὰ ἰδῆ παιζόμενα στὰ ἐδάφη τῆς καὶ ν' ἀκούσῃ τὸν Ὀρέστη. Ποῖον τώρα νὰ μεμφόμαστε, γιὰ τὸ πού αὐτὸ δὲν ἔγινε, πρέπει θαρραλέα νὰ τὸ ποῦμε:—Ἐμᾶς τοὺς ἴδιους, πού δὲν διατηρώσαμε καν τὴν

αἰτησὴν μας καὶ—ἂν ὑπῆρχε περίπτωση—καὶ τὰ παραπὼνά μας.

Ὅμως, ποτὲ δὲν εἶναι ἀργά. Ἄν κινηθοῦμε ἀπὸ τώρα, θὰ μπορούσαμε ἴσως νὰ φέρουμε τὸν Ὀμιλο καὶ στὰ χώματά μας, τὰ τόσο διάσημα στὴν ἀρχαιότητα.

Δ. Σαλαμάγκας

*

Ο ΣΕΦΕΡΗΣ, Η ΚΥΠΡΙΩΤΙΚΗ ΒΡΑΚΑ ΚΑΙ Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥΣ

Ὁ κ. Καραντώνης ἔγκυρος καθ' ὅλα κριτικὸς εἶναι γνωστὸς καὶ γιὰ τὴν εὐκολία μὲ τὴν ὁποία μπορεῖ νὰ ρίχνει ἀερογέφυρες ἀνάμεσα στὴν πιὸ κλασσικὴ παραδοσιακὴ καὶ στὴν πιὸ ἑλλειπτικὴ μοντέρνα ποίηση. Παλαμικός, μὲ τοὺς παλαμικοὺς καὶ σεφερικούς μὲ τοὺς Σεφερικούς, θέλει, σώνει καὶ καλά, νὰ μᾶς πείσῃ πὼς πολλὴ ἀγωνιστικὴ ἑλληνικότητα διατρέχει τὴν συλλογὴ «Κύπρον οὐ μ' ἐθέσπισεν». Ὁ Σεφέρης ἀνήκει φυσικὰ στὰ προκεχωρημένα πνευματικὰ φυλάκια τοῦ καιροῦ, αἱ εὐρωπαϊκὲς ἐπιμελητεῖες ἀπ' ὅπου ἀνεφουδιάζεται εἶναι σοφὰ καμουφλαρισμένες κάτω ἀπ' τὴν δεξιότητά του, εἶναι τέλος πάντων ἀπὸ ἰδιοσυγκρασία καὶ ἀγωγή ἕνας σύγχρονος ἑλληνοστρωτός, ποιητὴς τῆς διασποράς, πού εἶναι σχεδὸν μὴ ἔννοια συγγενῆς τῆς παρακμῆς. Μὲ τὴν τελευταία ὁμως συλλογὴ του ἀκολούθησε κι' αὐτὸς τὴν ἐπιδημία καὶ θέλησε νὰ γίνῃ ἐθνικός. Φυσικὰ ὄχι μόνον στοὺς ἐπαρκεῖς τοῦ Μοντανίου ἀλλὰ καὶ στοὺς πλέον ἀμουσους διαφαίνονται κάτω ἀπὸ τὰ ἐπιμόχθως κυνηγημένα κυπριακά τοπωνύμια καὶ τὶς ἱστορικὲς ἀναφορὰς μέσα στοὺς στίχους τους μὴ συνείδηση καμάτου πού φιλολογεῖ μὲ τρόπον στεγνὰ κατατιξίτεχνου. Ὁ Καραντώνης, ὁ ἀπὸ ἐποχῆς τῶν Νέων Γραμμάτων διερμηνεύς του, ἔρχεται νὰ μᾶς πείσῃ ὅτι, ἂς γελιόμαστε ἐμεῖς οἱ ἀδαεῖς, κάτω ἀπ' αὐτοὺς τοὺς στίχους συμπυκνώνεται ἑλληνικὸς ἀρματωλισμός. Ὁ Καραντώνης ἀμέσως μεταβάλλει τὴν βράκα τοῦ Παναγῆ σὲ σημαία τοῦ '21. «Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία γράφει, πὼς μὲ τὴν προβολὴ αὐτὴ τοῦ γραφικοῦ Παναγῆ, ὁ Σ. ὑπονοεῖ τὴν παρουσία ὀλόκληρου τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ, πού τὸ λαϊκὸ σύμβολο τοῦ ἠρωϊκοῦ του πάθους, εἶναι ἡ βράκα. Ἔτσι, μὲ μὴ σχεδὸν ἀπαρατήρητη λεπτομέρεια ἀλλὰ ὁμως πού τόσο ἐντεχνα τὴν τοποθέτησε ὁ Σ. ἡ μεγάλη ποσότητα τοῦ πανιοῦ γιὰ τὴ βράκα, γίνεται σύμβολον ἑνὸς ἠρωϊκοῦ μεγέθους, κ.τ.λ., κ.τ.λ.

Γ.ΚΔ.

*

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΚΕΙΜΗΛΙΑ

Πληροφορούμεθα ἐξ ἀσφαλοῦς πηγῆς, ὅτι ὑπὸ τῶν κληρονόμων τοῦ μακαρίου Ἀρχιεπισκόπου Σπυρίδωνος παρεδόθησαν εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ὑπηρεσίαν τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ὅλα τὰ ἐκκλησιαστικὰ κειμήλια καὶ ἔργα βυζαντινῆς τέχνης, ὅσα εὐρέθησαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήστου ἱεράρχου. Τὴν συλλογὴν ἀπαρτίζουν ὅσα κατὰ καιροῦς συνέλεγε (προπο-

λεμικώς ἐκ διαφόρων ναῶν καὶ μονῶν) ὁ τότε Μητροπολίτης Ἰωαννίνων Σπυρίδων Βιάχος, τὰ ὅποια εἶχε μεταφέρει χάριν ἀσφαλείας εἰς Ἀθήνας κατὰ τὸν πόλεμον. Εἶναι κυρίως ἐκκλησιαστικά κειμήλια καὶ ἔργα λαϊκῆς τέχνης, μεταξὺ τῶν ὁλοίων ὁ πολύτιμος χειρόγραφος κώδιξ τῆς Μονῆς Μολυβδοσκεπάστου μὲ τὴν ὠραίαν ἀργυροχρυσὸν ἐπένδυση (βλέπε «Ἡπειρωτικά Χρονικά», τόμ. ΙΒ' 1940. σελ. 159—182), ἀλλὰ Εὐαγγέλια μὲ παρομοίας ἐπενδύσεις, ὠραῖοι ξυλόγλυπτοι ἐκκλησιαστικοὶ σταυροὶ ἀργυροπερίβλητοι, δισκοπότηρα, κανδήλαι, καὶ ἄλλα ἔργα Ἡπειρωτικῆς ἀργυροτεχνίας (ζῶναι, τσαπράζια κλπ.) καθὼς καὶ παλαιαὶ Ἡπειρωτικαὶ γυναικεῖαι ἐνδύματα οἷα καὶ πολλὰ ἄλλα. Ἄπαντα τ' ἀνωτέρω, παραληφέντα ὑπὸ τοῦ Ἐφόρου Ἀρχαιοτήτων κ. Μαν. Χατζηδάκη, φυλάσσονται προσωρινῶς ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Ἄλλ' ἢ θέσις των εἶναι εἰς τὸ Δημοτικὸν Μουσεῖον Ἰωαννίνων καὶ πρέπει οἱ ἀρμόδιοι νὰ φροντίσουν διὰ τὴν παραλ. β' καὶ ἀσφαλῆ φύλαξιν των εἰς εἰδικὴς προθήκας τοῦ Μουσείου.

ΚΡΙΤΙΚΗ
ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Δημήτρης Σιατόπουλου, «*Η μελωδία τῶν ἀνέμων*», μυθιστόρημα, Ἀθήνα 1954.

Μιά γυναίκα—μιὰ «θηλοκιά», πού «στό πετσί της εἶχαν ἐνωθῆ ὅλες εἰ γυναῖκες τοῦ κόσμου», ἀπλή καὶ ἀγνωστῆ... λίγο λαφίνα, λίγο γάτα, λίγο λύκαινα...» ὅπως τὴ χαρακτηρίζει ὀπίσθ θετικός, ὁ πῶς προσγειωμένος ἀπὸ τὴν πλειάδα τῶν ἀντρῶν πού ἀλληλοδιάδοχα τὴ γνώρισαν—μιὰ γυναίκα, ἡ Μάγδα, εἶναι τὸ κεντρικὸ πρόσωπο τῆς «Μελωδίας τῶν ἀνέμων», ὅπως ὁ συγγραφεὺς τοῦ Δημήτρη Σιατόπουλος, ὁ γνωστὸς λογοτέχνης καὶ δημοσιογράφος τῶν Ἀθηνῶν ὀνομάζει τὸ τελευταῖο τοῦ βιβλίου.

Οἱ μελωδίες τοῦ πάθους, οἱ τόσο κάθε φορὰ διαφορετικῆς—κι' ὅμως τόσο ἰδιεῖς!...—πού ξεσηκώσε ἡ Μάγδα στὶς ψυχές—κατὰ διαδοχὴ—ἐνός καλλιτέχνη, ἐνός ἀγρότη, ἐνός ἰδεολόγου γιатροῦ, πού κι' οἱ τρεῖς τους ὅμως, ἰδιάζουσες ἰδιοσυγκρασίες, ἀνήκαν—ὁ καθένας, στὸν κύκλο τῆς δράσης του—στὴν κατηγορία τῶν δημιουργῶν—«μικροὺς θεοὺς» τοὺς ὀνομάτιζε διαδοχικὰ, ἡ Μάγδα—καὶ πού αὐτὴ τοὺς ἐγκατέλειπε—τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλο—ἔτσι κοφτὰ κι' ἀπότομα, σὰν πῶς μιὰ πεταλούδα, πού πετάει ἀπὸ τὸν ἕνα κάλυκα στὸν ἄλλο, οἱ μελωδίες λοιπὸν αὐτοῦ τοῦ πάθους, πού σήκωσαν στὶς ψυχές τῶν τριῶν αὐτῶν ἀρρένων—ἀλλὰ καὶ τῆς Μάγδας—οἱ ἀνεμοὶ τῶν αἰσθήσεων, εἶναι τὸ θέμα τῆς μυθιστορίας τοῦ Δημήτρη Σιατόπουλου.

Ἡ Μάγδα, εἶναι ἀπὸ τίς γυναῖκες ἐκεῖνες πού διαλέγουν μόνες τους τὸν ἀρρενά τους, καὶ πού χαράζουν βαθεῖα τὸ διάβα τους στὶς ψυχές τῶν ὄσων τίς γνώρισαν. Ὅσο κι' ἂν αὐτὲς προσφέρονται ὀλοκληρωτικὰ, μόνες τους πάλι ἀ-

ποφασιστικὰ, ἀδίσταχτα, κι' ἔτσι ἀπότομα ὅπως ἤρθαν, ἀπομακρύνονται, ψυχικὰ ἀνέγγιχτες, καὶ χωρὶς νὰ ἔχουν ὄσει, σὲ κανένα τους τὸ δικαίωμα νὰ παραπονεθῆ.

Καὶ μόνον ὅταν ἡ Μάγδα αἰσθάνθηκε στὰ σπλάχνα της τὸν καρπὸ τῆς προαιώνιας τῶν δύο φύλων ἐνωσης, στὴ μυστικὴ λειτουργία τῆς δημιουργικῆς τους σύμπραξης, τότε μονάχα, νοιώθοντας κι' ἡ ἴδια δημιουργό—ἕνα «μικρὸ θεό»—τὸν ἑαυτὸ της, ἀφήνει κάθε πῶς πέρα ἀναζήτησης, ὅπως καὶ κάθε σαρκαστικὰ ὑλιστικὴ ἀντίληψη τῆς ζωῆς, καὶ νοιώθει τότε κι' αὐτὴ, ὅτι στὸν κόσμο αὐτὸν ἐδῶ κάτω, δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο πῶς μεγάλο καὶ πῶς λυτρωτικό, ἀπὸ τὸ νὰ θίγῃ, νὰ γεννᾷς—διαϊωνίζοντας τὴ—τὴ ζωὴ.

Ἡ ὁδοὶ τῆς ζήτησῆς μας, δὲ βρῖσκεται—ὅπως πίστευε πρῖν—στὴν ἴλη, τὴν Πράξη, τὴ Μηχανή. Πρῖν ἀπ' ὅλα τὰλλα, ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος... ἡ ψυχὴ του, τὸ μυστήριον τῆς δημιουργίας!.. Κανένας ἀγῶνας, καμμιά προσπάθεια, ὅσο κι' ἂν φαίνεται ἱερὴ καὶ μεγάλη, δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ σταθῆ μπροστὰ στὸ μυστήριον τῆς ζωῆς... μῖας νέας ζωῆς. Κι' ἡ Μάγδα, ἀφήνεται πῶς ὀριστικὰ στὸ συνδημιουργὸ τῆς νέας αὐτῆς ὑπαρξῆς.

Ἡ μελωδία τῶν ἀνέμων, περνάει ἔξω ἀέθνα, διαστικὴ, κι' ἄλλοῦ γίνεται τραγούδι, κι' ἄλλοῦ θρηγῶς καὶ δογγητό: Μιὰ πανάρχαια ἀρμονία, πού ὅσο πάει σκορπίζεται συντρίμια μέσα στὸ χάος, τόσο πάλ' ἔναγεννιέται, σὲ μιὰ αἰώνια ἀνακύκλωση.

Τὸ καινούργιο βιβλίο τοῦ Δημήτρη Σιατόπουλου, διακρίνεται γιὰ τὴν ἐξαιρετὴ δεξιότητα τῆς σύνθεσης, καὶ γιὰ τὸ θέλητρο τῆς ἀφήγησης καὶ τοῦ ἐπιτυγματος τῶν περιστατικῶν τοῦ μύθου. Ὁ ἀναγνώστης, πολὺ συχνὰ μεταβάλλεται, σχεδὸν σὲ θεατὴ κι' ἀκρατὴ τῶν ὄσων διαβάζει, κι' αὐτὰ πού ἐπιτυγνόνται στὶς σελίδες του, τὸν ἐνδιαφέρουν σὰ γεγονότα, σὰ ὅποια πιστεύει, ὅτι κι' ὁ ἴδιος συμμετέχει καὶ συμπαιρῖσται. Οἱ χαρακτήρες τῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ ἔργου, διαγράφονται σαφεῖς κι' ὀλοκληρωμένοι· καὶ μιὰ λυρικὴ γοητεία ἀναδίνεται ἀπ' ὅλο τὸ βιβλίο.

«Ἡ μελωδία τῶν ἀνέμων», εἶναι μυθιστόρημα πού ξεφεύγει ἐντονα ἀπὸ τὸ κοινὸ· κι' ἀπὸ τὸ διάβασμά του, κάτι, γιὰ πολὺν καιρὸ μένει βαθεῖα χαραγμένο στὴ ψυχὴ σου, σὰν ὕστερα ἀπὸ ἄψυ κι' ἠθονικὸ ὄνειρο.

Εἶναι μιὰ δημιουργία. Κι' ἀπὸ τίς καλλίτερες.
Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

*

Ἀφιέρωμα εἰς τὴν «Ἡπειρον», εἰς μνήμην Χρῖστου Σούλη (1892—1951). Ἀθήναι, 1956 σελ. ΙΘ'+253.

Μὲ τὸν ἀνωτέρω τίτλο κυκλοφόρησε τελευταῖα ἕνας καλοτυπωμένος ὀγκώδης τόμος, πού περιέχει: ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσες μελέτες γύρω ἀπὸ θέματα ἠπειρωτικά. Τὴν ἐκδοσὴ τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν εἶχε τὴν καλὴ ἐμπνευστὴ νὰ κάμῃ ἡ οἰκογένεια τοῦ μακαρίτη Γυμνασιάρχῃ τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς Χρῖστου Ι. Σούλη δι' ἐξόδων της, θέλοντας νὰ δεῖξῃ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ καλύτερος τρό-

πος για να τιμηθῆ ἡ μνήμη ἑνὸς πνευματικοῦ ἀνθρώπου.

Ἵσσοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἠπειρωτικὴ ἀρχαιολογία, ἱστορία, λαογραφία καὶ γλωσσολογία, ὅσοι γινώρισαν τὸν ἀλησμόνητο ἠπειρωτὴ Ἐκπαιδευτικὸ, σὰν ἐρευνητὴ καὶ σὰν διδάσκαλο, αἰσθάνονται τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εὐχαριστήσουν τὴν εἰκοσθένεια Χριστοῦ Σούλη, πού μὲ τὴ χειρονομία τῆς ἐρχεται νὰ συνεχίσῃ τὴν ἱστοριοφιλικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ ἐρευνα τοῦ Γυμνασιάρχῃ Χρ. Σούλη, πού τόσο πρόωρα τὴς σταμάτησε ὁ ξαφνικὸς τοῦ θάνατος.

Μιὰ σύντομη ἀπαρίθμηση τῶν περιεχομένων στὸν τόμο μελετῶν ἀρκεῖ νὰ δείξῃ τὴν σπουδαιότητα αὐτῆς τῆς πνευματικῆς προσφορᾶς.

Σ' ἕνα πολυσέλιδο εἰσαγωγικὸ σημεῖωμα ὁ κ. Γεωργ. Χρ. Σούλης, φιλόλογος πού τιμᾷ τὸ ἠπειρωτικὸ ὄνομα σὲ Ἀμερικανικὰ Πανεπιστήμια κατατοπίζει τὸν ἀναγνώστη μὲ πλούσια στοιχεῖα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ δραστηριότητα τοῦ πατέρα του. Ὑστερα ἀκολουθοῦν οἱ ἐξῆς μελέτες.

1) Ἀντων. Δ. Κεραμοπούλου: Τὰ ὀνόματα Ἀλβανῶν καὶ Ἀλβανίτης (σ. 2—10).

2) Νικολ. Β. Τωμαδάκη: ἠπειρωταὶ διδάκτορες τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πέσης: (1821—1841) σελ. 11—15.

3) Ἐ. Κριαρᾶ: Βιολογικοὶ καὶ Πνευματικοὶ δεσμοὶ τοῦ Ψυχάρῃ μὲ τὴν ἠπειρο σ. 16—25).

4) Ν. Γ. Λ. Hammond: *The Colonies of Elis in Cassopaea*. (σ. 26—36).

5) Δημ. Β. Οἰκονομίδου: Τὰ Βορειοἠπειρωτικὰ Δημοτικὰ Τραγούδια. (σ. 37—45).

6) Σωτ. Ἰ. Δάκαρη: Ἀρχαιολογικὲς Ἐρευνες στὸ Δεκανόπεδιο τῶν Ἰωαννίνων. (σ. 46—80).

7) Φώτη Μ. Πέσσα: Τὸ Καστράκι στὸ Δυτικὸ Ζαγόρι. (σ. 81—94).

8) Ἰωσήφ. Μ. Μάτσα: Τὰ ὀνόματα τῶν Ἐβραίων στὰ Γιάννινα. (σ. 95—102).

9) Μιχ. Θ. Λάσκαρι: Πέτρος Λάντζας... (σ. 103—118).

10) Κωνστ. Ἀθ. Διαμάντη: Ἐν βιβλίον τοῦ Διδασκάλου τοῦ Γένους Γεωργίου Γενναδίου ἀπαγορευθὲν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. (σ. 119—126)

11) Δημ. Εὐαγγελίδη: Ἡ Βυζαντινὴ Ἐκκλησία τῆς Ἀγίας Κυριακῆς τοῦ Γαρδικίου (Παραμυθιά). (σ. 129—136).

12) Κ. Θ. Δημαρᾶ: Ἐνας διώκτης τοῦ Νεοφ. Δούκα—Σαμουήλ ὁ Ἀνδριός. (σ. 137—148).

13) Δημ. Γ. Γεωργακά: Σλαβικὴ Ἐπίδρασις στὸ Τοπωνυμικὸ τῆς ἠπειρου. (σ. 149—161).

14) Νίκου Β. Κοζμᾶ: Ὁ ἠπειρωτικὸς Ἐκπαιδευτικὸς Ὀμιλος. (σ. 162—167).

15) Ἀλκῃ Ἀγγέλου: Ἡ δίκη τοῦ Μεθοδίου Ἀνθρακίτη (σ. 168—182).

16) Δημ. Σ. Δουκάτου: Θέματα καὶ σύμβολα στὰ νεολληνικὰ αἰνίγματα. (σ. 183—213).

17) Κ. Ρωμαίου: Ἡ Μονοβύζα (σ. 215—236).

καὶ 18) Μιχ. Θ. Λάσκαρι: Συμπληρωματικὰ περὶ Λάντζα κ.λ.π. (σ. 237—253).

Ὅπως βλέπει ὁ ἀναγνώστης, ἡ συγκομιδὴ εἶναι ἀρκετὰ πλούσια.

Εὐχομαί νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ ἐκδοσις τῶν καταλόγων τοῦ μακαρίτη Χρ. Σούλη, πού τὴν περιέχουν μὲ ἐνδιαφέρον ὅσοι ἐρευνοῦν τὸν ἠπειρωτικὸν χώρον. Τὸν πατρικὸν αὐτὸν θησαυρὸν, πού περιέχει δυσεύρετα βιβλία καὶ χειρόγραφα, συλλογὴς λαογραφικοῦ ὑλικοῦ καὶ ποικίλα σημεῖωματα, (σὺμφωνά πάντοτε μὲ ἀνακοινώσεις τοῦ Ἱεσοῦ, ὅταν ζῶσε, καὶ ἄλλων οἰκείων του), ἐλπίζομε νὰ ἀξιοποιήσῃ ὁ δραστήριος καὶ στοχαστικὸς γίος τοῦ κ. Γεωργ. Χρ. Σούλης, πνεῦμα ἀνήσυχο καὶ ἐρευνητικὸ ἀπὸ τὰ μαθητικὰ του χρόνια, καθὼς ζωνρὰ θυμᾶται ὁ ὑπογράφων τὸ πενιχρὸ τοῦτο σημεῖωμα.

Γ. Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ.

*

Δ η μ η τ ρ ί ο υ Χ ρ. Σ έ τ τ α. «Ἐόρκια» (Συμβολὴ στὴν ἐρευνα καὶ μελέτη τῆς Εὐβοϊκῆς λαογραφίας). Ἀθῆναι 1956

Μεγάλῃ πρέπει νὰ αἰσθάνεται κανένας ἱκανοποίηση, ὅταν κρατῆ στὰ χέρια του βιβλία μὲ λαογραφικὸ ὑλικὸν, γραμμένο ἀπὸ δάσκαλο. Ἀποτελεῖ οὗτο ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ δουλειὰ τοῦ σχολείου βρίσκει τὸ σωστὸ τῆς δρόμο, ἀφοῦ αὐτὴ ξαπλώνει καίβγαίνει ἐξω ἀπὸ τοὺς τέσσαρες τοίχους τῆς σχολικῆς αἴθουσας, ξεφεύγει ἀπ' τὴ συνθησιμένη μονολιθικὴ διδακτικὴ ρουτίνα. Δὲν εἶναι δὲ ἄλλως τε ἡ πρώτη φορὰ πού ἔχει διαπιστωθῆ κ' ἔχει τονισθῆ πὼς ἡ συγκέντρωσις λαογραφικοῦ ὑλικοῦ καὶ ἡ κατάλληλη ταξιόμησις του ἀπ' τὸ δάσκαλο ἀποτελεῖ ἀριστομορφωτικὸ μέσο γιὰ τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου του. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀποδείχεται πὼς ὁ δάσκαλος καταβάλλει προσπάθεια νὰ θεραπεύσῃ καὶ νὰ ἀνταποκριθῆ σὲ μιὰ ἀπ' τίς βασικώτερες ἀρχὰς πού πρέπει νὰ διέπουν τὸ διδακτικόν του ἔργο, δηλαδὴ νὰ δείχνῃ τὸ ἀνάλογο ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ προβλήματα πού παρουσιάζονται στὸ περιβάλλον τοῦ σχολείου του. Τέτοια δὲ προβλήματα πού τίθενται σ' αὐτὸν γιὰ ἐρευνα καὶ μελέτη, καθὼς ξαίρουμε, εἶναι ἡ τοπικὴ ἱστορία, καὶ ἡ λαογραφία τοῦ τόπου στὸν ὅποιο ὑπηρετεῖ.

Στὴ μεγάλη λεγεῶνα τῶν τέτοιων φωτισμένων δασκάλων, πού ξέρουν τὸν προορισμὸν τοῦ ἀνήκει καὶ ὁ συνάδελφος κ. Δημ. Σέττας. Ὁ κ. Σέττας ἀσχολεῖται ἀπὸ χρόνια τώρα μὲ τὰ λαογραφικὰ θέματα. Ἐχει ζήσει καὶ ἔχει ὑπηρετήσει σὰν δάσκαλος γιὰ πολὺν καιρὸ στὴν ὑπαιθρο τῆς ὡραίας Εὐβοίας. Μὲ ἐνθουσιασμὸν καὶ μὲ ζῆλον μάζεψε καὶ μελέτησε μὲ τρόπο ἐπιστημονικὸν ἀφθονα λαογραφικὰ στοιχεῖα πού σχετίζονται μὲ τὸ λαϊκὸν πολιτισμὸν τοῦ νησιοῦ αὐτοῦ. Μάζεψε ὑλικὸν πού ἀναφέρεται σὲ αἰνίγματα σὲ παραμύθια, κλέφτικα καὶ ἀκριτικὰ τραγούδια, σὲ τέτοια ἐρωτικά, σὲ μύθους καὶ θρύλους κλπ. Ἐχει ὁμως ἰδιαίτερα καταγίνει στὴν συλλογὴν καὶ ταξιόμησιν καὶ ἐνός ἄλλου εἶδους λαογραφικοῦ ὑλικοῦ πού ἀναφέρεται στοὺς ἐξορισμοὺς. Καὶ στὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ κ. Σέττας παρουσιάζει σοβαρὴ πρωτοτυπία. Ἐλάχιστοι ἴσως ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ εἶδος αὐτὸ τοῦ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ, πού τὸ μάζμα του, πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ αὐτὸ, παρουσιάζει

ζει σοβαρώτατες δυσκολίες. Ο κ. Σέττας όμως δεν κλονίσθηκε μπροστά στις δυσκολίες. Κουράσθηκε, βέβαια, αλλά πέτυχε στην προσπάθειά του. Πέτυχε, γιατί είχε την πρόποσα πίστη στο έργο του έρευνητού. Έτσι μᾶς χάρισε το ωραίο βιβλιαράκι του με τὸν παραπάνω τίτλο «Ξόρκια». Μέσα στις 30 σελίδες, τις τόσο καλοτυπωμένες του βιβλίου αὐτοῦ, μᾶς παρουσιάζει, ὕστερα ἀπὸ μιὰ ἀρχετὰ ἐκτεταμένη καὶ πολὺ διαφοριστικὴ εἰσαγωγή 24 περιπτώσεις πὺ ἐφορμῶζει ὁ λαὸς μιᾶς πλευρᾶς τῆς Βορείου Ἀνατολικῆς Εὐβοίας διαφόρους ἔξορκισμοὺς. Ἀναφέρουμε μερικὲς ἀπ' αὐτὲς τις περιπτώσεις: γιὰ τὸ ἀνεμοπύρωμα, τὸ ἀνεμικό, γιὰ τὸ μάτι, ξόρκι τοῦ κάτουρου, ὅταν ὁ ἄνθρωπος εἶναι κίτρινος, γιὰ τὸ σκορπιό, γιὰ τὰ ποντίκια, γιὰ τις κάμπιες, ὅταν εἶναι κανένας πρισμένος, γιὰ τὴ θέρμη, τὸν ξηρόπονο, τὸ χριθάρáκι, γιὰ τὸν ἥλιο, γιὰ τὰ βόδια κτλ. Γιὰ τὴν κάθε μιὰ περίπτωση ὁ συγγραφεὺς ἀναφέροντας τὰ ξόρκια τοῦ λαοῦ δίνει ἐκτὸς ἀπ' τὴν περιγραφή καὶ συμπληρωματικὲς ἐξηγήσεις. Μὲ κατάλληλες δὲ ὑποσημειώσεις διευκολύνει καὶ διαφωτίζει τὸν ἀναγνώστη.

Ἡ ἐργασία, τὴν ὁποία μᾶς παρουσιάζει ὁ δημοδιδάσκαλος κ. Δημ. Σέττας ἐμφανίζει ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον. Δὲν εἶναι μονάχα πρωτότυπη σὲ εἶδος τῆς, δὲν συγκεντρώνει μόνον σαφήνεια καὶ ἐπιστημονικὴ διάρθρωση, ἀλλ' ἀκόμα τὴν χαρακτηρίζει λογοτεχνικὴ χάρη καὶ καλαισθητικὴ ἐμφάνιση πολὺ ἱκανοποιητικὴ.

Εἴμαστε ὑποχρεωμένοι γι' αὐτὸ νὰ ἐκφράσωμε τὰ θερμά μας συγχαρητήρια σὶν ἐκλεκτὸ συνάδελφο καὶ ἐνθουσιώδη ἐρευνητὴ τῆς λαογραφίας τῆς χώρας μας. Ἐκφράζουμε ἀκόμα καὶ τὴν εὐχὴ νὰ δοῦμε δημοσιευμένες κι ἄλλες τέτοιες του ἐργασίες, γιὰτὶ συμβάλλουν πολὺ σὴν πρόοδο τῆς λαογραφικῆς ἐπιστήμης τῆς πατρίδας μας.

Κώστας Π. Λαζαρίδης

★

Χρ. Σολωμονίδης: «Υμνος καὶ Θρήνος τῆς Σμύρνης» Ἀθήναι, 1956.

Πάντα θὰ μᾶς προκαλοῦν συγκίνηση τὰ βιβλία, πὺ θὰ μιλοῦν γιὰ τὸν Μικρασιατικὸν Ἑλληνισμό. Ἱστορία καὶ παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου συμπλέκονται ἄρμονικὰ γύρω ἀπὸ τὴν Ἰωνία καὶ τὸν Πόντο καὶ μᾶς μιλοῦν ἀδιάκοπα εἴτε τὸ θέλομε εἴτε ὄχι. Κλασσικὸς πολιτισμὸς τῶν Ἰωνικῶν πόλεων, πολιτισμὸς τῆς Περγάμου, Χριστιανικὸς πολιτισμὸς τῆς Καπυδοκίας, Βυζαντινὰ θέματα καὶ ἀκριτικὸς κόσμος μὲ τις πολεμικὲς παραδόσεις τοῦ Βυζαντίου, πόσες Ἑλληνικὲς ἀναμνήσεις ἀπὸ ἕναν τόπο, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔχει γιὰ πάντα ξεριζωθῆ ὁ Ἑλληνισμός... Μιλοῦν οἱ ἀναμνήσεις αὐτὲς ἀδιάκοπα σὴν μνήμη μας καὶ τῆς θυμίζουν τὸ χρέος νὰ προβάλλη διαρκῶς μπροστὶ στὰ μάτια μας αὐτὸν τὸν κόσμον σὺν

ἱερῆ ἐθνικὴ παρκαταθήκη, πὺ δὲν μπορεῖ, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ λησμονηθῆ.

Ἐκλεκτὸ τέκνο τῆς Ἰωνίας ὁ κ. Χρ. Σολωμονίδης, ἀφιέρωσε ἕνα μεγάλο μέρος τῆς πνευματικῆς του δραστηριότητος σὴν μελέτη τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Μικρασιατικῆς Πρωτεύουσας. Τὸ τελευταῖο ἔργο του «Υμνος καὶ Θρήνος τῆς Σμύρνης» εἶναι τὸ πέμπτο σὴν σειρά βιβλίου του, πὺν πραγματεῦται θέματα τῆς πατρίδας του. Καὶ ἀγγέλλονται πολλὰ ἀκόμα βιβλία σχετικὰ μὲ τὴ Σμύρνη καὶ τὸν πολιτισμὸ τῆς. Ἡ Σμύρνη εἶναι γιὰ ὅλους τὸ σύμβολο τοῦ χαμένου Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ σὺν τέτοιον θὰ μᾶς συγκινή βαθύτατα. Ἡ Ἑλληνικὴ μούσα θρήνησε τὸ χαμὸ τῆς σπαραχτικᾶ. Αὐτοὺς τοὺς θρήνους συνέλεξε ὁ συγγραφεὺς μὲ φροντίδα καὶ τοὺς παραθέτει φροντισμένα, ἀφοῦ προηγουμένως ἔκαμε ἐξιστόρηση ἄλλων συμφορῶν τῆς πυρκαϊῶν κ.τ.λ. κ' ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιο τῆς Σμύρνης καὶ τῆς Σμυρνιαῶς, ἕνα ἐγκώμιο πὺ γίνεται μὲ τὴ βοήθεια ἱστορικῶν κειμένων καὶ κρίσεων ξένων συγγραφέων καὶ περιηγητῶν.

Ἐντίθετα πρὸς τὸ λυρικό λόγο, ἡ Ἑλληνικὴ πεζογραφία ὕστερησε πρὸς σὴν Μικρασιατικὴ τραγωδία διαπιστώνει ὁ κ. Σολωμονίδης. Μὰ ἦταν φυσικὸ αὐτὸ νὰ γίνη. Συγκλονιστικὰ καὶ σπαραχτικὰ γεγονότα σὺν τὴν καταστροφή τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας δὲν ἦταν δυνατό νὰ κοιταχτοῦν μὲ ψυχρὸ μάτι. Στὴν ὄχθη τοῦ ποταμοῦ τῆς Βαβυλώνας μόνον θρήνους ἐτόνισε ἡ μούσα τοῦ Βιβλικοῦ προφήτη γιὰ τὴν ἀπώλεια τῆς Ἱερουσαλήμ. ὁ νοὺς δὲν μπόρεσε νὰ ἐκφράσῃ ἡρεμα ὠριμες σκέψεις. Σὲ τέτοιες περιστάσεις ἡ πεζογραφία ἐρχεται πάντα ἀργότερα. Κι' αὐτὸς ἀκόμα ὁ ψυχραῖμος ἀπολογισμὸς, πὺ κάνει τώρα ὁ συγγραφεὺς, εἶναι ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴ συγκίνηση καὶ τὴ βαθύτατη νοσταλγία.

Πολὺ ἀργότερα ἴσως θὰ ἐξετασθῆ τὸ μεγάλο αὐτὸ ἱστορικὸ γεγονός σὲ συνάρτηση ὄχι κομματικὴ ἀλλ' ἱστορικὴ μὲ τὴν Ἑλληνικὴ πολιτικὴ ζωὴ, μὲ τὴν ἔλλειψη τοῦ πνεύματος τῆς εὐθύνης πὺν κατεῖχε πλεῖστες Ἑλληνικὲς κυβερνήσεις, ἔλλειψη πὺν θὰ τολμοῦσε νὰ τὴν χαρακτηρίσῃ κανεὶς πολιτικὴ βαρβαρότητα. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ θὰ ἐξετασθοῦν καὶ οἱ εὐχάριστες πλευρὲς ἀπὸ τὴ συγκέντρωση καὶ τὴν ἐξασφάλιση τοῦ Ἑλληνισμοῦ μέσα στὰ ὄρια τοῦ ἐλεύθερου Ἑλληνικοῦ κράτους, ἀπὸ τὴ συμπύκνωσή του στὰ βόρεια διμερισματα, ὅπου ἕνας ἀνάμικτος ἐθνικὰ πληθυσμὸς καθιστοῦσε ἀμφοσβητήσιμες τις ἐπαρχίες, αὐτὲς, καὶ ἀπὸ τὴν γλωσσικὴ ἐνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ μὲ τὸν ἐρχομὸ ἐδῶ τῶν Τουρκόγλωσσων Ἑλλήνων τοῦ Πόντου.

Ἄν ἐξετασθοῦν αὐτὲς οἱ πλευρὲς, ἴσως θὰ μάθουν οἱ πολιτικοὶ μας νὰ σκέπτονται καὶ νὰ δροῦν μὲ περισσότερη συναίσθηση εὐθύνης, ἀλλὰ καὶ ὁ θρήνος γιὰ τις ἀπώλειες θὰ γίνη πιὸ πρᾶος.

Ὁ κ. Σολωμονίδης, πὺν μὲ τις μελέτες του ἀποδείχτηκε ὁ κατ' ἐξοχὴν χρονικογράφος τῆς

Σμύρνης, ἄς προχωρήσει στή βαθύτερη ἔρευνα τῶν αἰτίων καί τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς συμφορᾶς: Γιά τή ζωτικότητα τῆς τουρκικῆς φυλῆς τῆς Μικρασίας, γιά τοὺς μὴ Τούρκους μουσουλμάνους, πού δὲν κατώρθωσαν ἢ δὲν σκέφτηκαν νὰ συνεργασθοῦν μαζί τους οἱ δικοὶ μας γιά τὸ σκόρπισμα τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου γύρω στὰ παράλια καί ἀνίκανου νὰ συσσωματωθῆ σὲ μιὰ ἰσχυρὴ πολιτικὴ δύναμη, ἀμιγῆ ἀπὸ ξένα στοιχεία. Ὑπάρχουν ἀκόμα προβλήματα σχετιζόμενα μὲ τὴν ἔξασθένιση τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μικρασίας ἀπὸ τίς θρησκευτικὲς διαιρέσεις καί θρησκευτικὸς διωγμοῦ τοῦ Βυζαντίου. Ἡ Μικρασιατικὴ καταστροφή εἶναι βαρεῖα πληρωμὴ τῆς φυλῆς μας γιά ἀμαρτίες αἰῶνων καί μὲ συνέπειες, πού θὰ κρατήσουν αἰῶνες.

Ὁ κ. Σολομωνίδης προσφέρει πολύτιμη ὑπηρεσία στὸν Μικρασιατικὸ Ἑλληνισμό περιυλλέγοντας μὲ σύστημα καί μὲ ἀκρίβεια κάθε τι πού ἀφορᾷ τὴ ζωὴ καί τὴ δράση του καί σώζοντας το ἀπὸ τὴ λήθη. Πρέπει νὰ τοῦ ὀφείλωμε γι' αὐτὸ μεγάλη εὐγνωμοσύνη.

Τ. Σ.

*

Εὐαγγ. Μπόγκα: «Τὰ ζῶα καί τὰ πουλιά στοὺς Ἑπειρωτικοὺς θρούλους». Ἀνάτυπον «Ἑπειρωτικῆς Ἑστίας» Ἰωάννινα 1956. Σχ. 8ον, σελ. 150.

Ὁ μαγικός κόσμος, ὁ ἀπέραντος καί πολύμορφος κόσμος τῶν ζῶων καί τῶν πουλιῶν, ὁ τόσο θερμὸς μὲ τὴν ἀνθρωπίνῃ ζωὴ, ὁ τόσο ποιητικὰ καί συμβολικὰ ἐπεξεργασμένος ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνῃ καί ἰδίως ἀπὸ τὴ λαϊκὴ φαντασία ἔγινε ἀντικείμενο μιᾶς ὥραιας λαογραφικῆς μελέτης, τὴν ὁποία συνέγραψε ὁ κ. Εὐάγγελος Μπόγκας καί τὴν ἐκυκλοφόρησε ὡς ἕναν τόμο, μὲ πολλὰς εἰκόνας. Ἄλλοτε, λαογραφικῆς μελέτης, γιὰ τὸ κ. Μπόγκας μελέτησε πῶς παρουσιάζονται τὰ ζῶα καί τὰ πουλιά στοὺς Ἑπειρωτικοὺς θρούλους. Βλέπετε, στὴν πολύμορφῃ Ἑλλάδα κάθε τόπος, κάθε ξεχωριστὴ περιοχὴ, ὁ Μωριάς, ἡ Ρούμελη, τὰ Νησιά, ἡ Μακεδονία, ἡ Ἑπείρος, ἡ Θράκη, παρὰ τὴ γενικώτερη λαϊκοεθνολογικὴ ἐνότητα, δίνουν ποικίλες παραλλαγές στὶς καλλιτεχνικὲς καί ἐν γένει τίς ἐθιμικὲς τοὺς ἐκδηλώσεις, στὰ παραμῦθια τοὺς, τὰ δημοτικὰ τραγούδια, τὴ μουσικὴ, στὰ πανηγύρια, στοὺς γάμους, στὶς γιορτές. Αὐτὲς τίς παραλλαγές, αὐτὲς τίς τοπικὲς ἰδιομορφίες, μᾶς δείχνει καταλεπτῶς ὁ κ. Μπόγκας, μελετήσας τὰ ζῶα καί τὰ πουλιά στοὺς Ἑπειρωτικοὺς θρούλους. Πόσα μαθαίνει κανεῖς, πόσα χαίρεται καί ἀπολαμβάνει ποιητικὰ, σὲ ποιὸν κόσμο φυσικῆς καί λαϊκῆς μαγείας μπαίνει, διαβάζοντας αὐτὸ τὸ ὄραμα καί πολύχρωμο μελέτημα, πού σὲ μεγάλο βαθμὸ ἔχει τὴ χάρη τοῦ παραμυθιοῦ καί τοῦ λογοτεχνήματος, ἐνῶ συνάμα εἶναι στηριγμένο σὲ ἐπιστημονικὲς παρατηρήσεις καί στὴν προφορικὴ λαϊκὴ παράδοση. Εἶναι μαζί καί μάθημα ζωολογίας καί πετηνολογίας. αὐτὸ τὸ βιβλίο ἀπὸ τὰ πρὸ διδαχτικά, τὰ πιὸ εὐχάριστα. Τέτοια βιβλία ἀποδεικνύουν τὸν πλοῦτο τῆς λαϊκῆς φαντασίας,

τοὺς θησαυροὺς τῶν παραδόσεών μας καί μαζί τοὺς ἐκείνους πού τὰ ἐξεπόνησαν καί τὰ συνέθεσαν.

ΔΝΔΡ. ΚΑΡΑΝΤΩΝΗΣ
Τμηματάρχης τοῦ ΕΙΡ

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ

ΠΕΡΙΚΛΗΣ Κ. ΒΙΖΟΥΚΙΔΗΣ

Ἄνδρες τοῦ ἀναστήματος τοῦ Περικλέους Κ. Βιζουκίδου, δὲν ἔχουσιν ἀνάγκη σημειωμάτων ὡς τὸ παρόν. Αὐτοὶ εἰσέρχονται πλησίτοι εἰς τὴν ἀθανασία, ἢ δὲ ἱστορία, σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου, θὰ τοὺς κατατάξῃ μεταξὺ τῶν ἐξεχουσῶν φυσιογνωμιῶν.

Χαρακτὴρ σταθερός, ἀμείλικτος ὑποστηρικτῆς τοῦ δικαίου, ἄνευ συμβιβαστικῶν λύσεων, συζητητῆς σθεναρὸς ἐπιβάλλον τὰς ἀπόψεις του διὰ τοῦ πλοῦτου τῶν θετικῶν ἐπιχειρημάτων, ἀκαμπτος ὑπέρμαχος τῆς ἀληθείας καί εὐδαρῆς συνήγορος αὐτῆς πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν. Ἡ μεγάλη του δὲ εἰλικρίνεια καί τὸ σπάνιον θάρρος τῆς γνώμης του, ἐδημιούργησαν πολλὰκις τὴν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς μὴ γνωρίζοντας τὸν ἄνδρα, ὅτι πρόκειται περὶ δυστρόπου καί ἰδιοτρόπου ἀνθρώπου. Ἡ ἀνθρωπίνῃ ἀδυναμία ἐπηρεάζετο ἐκ τούτου μὲ ἐκδήλωσιν ἀπέναντί του αἰσθημάτων ἀδίκων.

Ὁ ἐκλιπὼν ὑπῆρξε μία μορφή εἰς τὴν νομικὴν ἐπιστήμην καί ὡς δηκηγόρος κατὰ τὴν νεότητά του καί ὡς συγγραφεὺς καί ὡς μελετητῆς καί ὡς καθηγητῆς ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν. Ἑπειρωτικῆς καταγωγῆς, ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 1879 καί ἐσοῦδασεν εἰς τὴν Γερμανίαν νομικά, φιλοσοφικὰ καί πολιτικὰ ἐπιστήμια. Διδάκτωρ τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Βερολίνου, ἐπανῆλθε τὸ 1902 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἤσκησεν ἐνδοκιμώτατα τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα, ἰδίως εἰς τὰ προξενικὰ δικαστήρια, ἐνῶ ταυτοχρόνως συνεργάζετο ὡς ἔκτακτος συνεργάτης εἰς τὴν ἐφημερίδα «Πρόοδος» τοῦ ἀειμνήστου Σπανοῦδη. Ἀπὸ τῆς νεανικῆς του ἡλικίας τὸν διέκρινε πάντοτε ἡ εὐρύτης καί ἡ διαύγεια τοῦ πνεύματος καθὼς καί ἡ σπινθηροβολία του εἰς πλῆθος ἄρθρων του. Μεταβὰς βραδύτερον εἰς Βερολίνον ἐγκατεστάθη ἐκεῖ ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον, ἀσχοληθεὶς μὲ τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον. Ὁ Βιζουκίδης ὑπῆρξεν ἐπίσης ἐκ τῶν πρώτων οἱ ὁποῖοι ἐξήτασαν τὸ «Ἐθιμικὸν Δίκαιον» τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἐκλεγείς ἀριστίνδην καθηγητῆς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονικῆς κατὰ τὴν ἰδρυσιν αὐτοῦ τὸ 1928, ἐδίδασκεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν διακριθεὶς ἀλλὰ καί ἀγαπηθεὶς ὑπὸ τῶν συναδέλφων του καθηγητῶν καί ὑπὸ τῆς φοιτητικῆς νεολαίας.

Μνήμη ἀπέραντος καί συνομιλητῆς εὐχάριστος καταπλήσων διὰ τοῦ διαρκῶς ἀνανεουμένου ἕλικου, μὲ τὴν προχειρότητα μὲ τὴν ὁποῖαν ἀνέφερεν ὁλόκληρα χωρία καί περικοπὰς Ἑλλήνων καί Λατίνων συγγραφέων. Ἐπαγωγικώτατος εἰς τὴν διδασκαλίαν μὲ πρωτοτυπίαν συντελεστικὴν εἰς τὴν ἀριωτέραν κατάρτισιν τῶν μαθητῶν του, ἐκ τοῦ στόματος πολ-

λῶν τῶν ὁποίων ἤκουσα ἀναγνωρίζομένην τὴν ἀπο-
τελεσματικότητα τοῦ ἐπαγωγῶν τῆς διδασκαλίας του.
Ἀκάματος ἐργάτης τῶν γραμμάτων, ἐ φ ι ἐ μ ε ν ο ς
ἀ ε ἰ π ο τ ε π ρ ο σ π α θ ε ἵ ν τ ι (εἶναι φράσις
τὴν ὁποίαν ἤκουσα πολλάκις ἀπὸ τὸ στόμα του καὶ
ἠτις πρέπει νὰ χαραχθῇ ἐπὶ τῆς πλακῶς τοῦ τάφου
του, ὡς μοὶ τὸ εἶπεν). Λεπτολόγος εἰς τὸ νὰ μορφώ-
σῃ γνῶμην περὶ παντός νέου ζητήματος, ὅπερ ἐπέ-
μενε νὰ ἐξετάσῃ μὲ πᾶσαν λεπτομέρειαν.

Ἡ σοφία του κατέπλησσε τοὺς πάντας, ἀλλ' ἀπέ-
φενε τὴν διαφήμισιν καὶ τὴν δημοσίαν ἐπίδειξιν,

Ο ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΗΣ
εἰς τὴν ἄκμην τῆς ἡλικίας του

ὁσάκις δὲ εἰς ἄρθρα μου παρουσιάζετο περίπτωσις
ν' ἀναφέρω τὸ ὄνομά του μὲ δικαίον τινα χαρακτη-
ρισμόν, μὲ παρεκάλει ν' ἀποφύγω τὸ τοιοῦτον, ὡς
ἀντίθετον πρὸς τὰς ἀρχάς του καὶ ἐσιενοχωρεῖτο ἂν
ὑπὸ τοιαύτην μορφῇ ἐγίνετο λόγος περὶ αὐτοῦ. Τὸ
μνημειῶδες ἔργον του περὶ Γ' Α' Ι' Ο' Υ' καὶ ἡ ἐπι-
στημονικὴ του ἐργασία **Η ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑ-
ΤΟΥΣ** εἰσὶν ἔργα **ΕΣΑΕΙ**, κατὰ Θουκυδίδη, προ-
δίδοντα τὴν εὐρυμάθειαν τοῦ ἐκλιπόντος ἀνδρός. Θὰ
ἐξέδιδε δὲ καὶ τὴν **ΔΙΚΗΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ**, διὰ
τὴν ὁποίαν εἶχε προετοιμάσει τὸ ὑλικόν, ἄγνωστον
ποῦ νῦν εὐρισκόμετον, ἀλλ' ἀνεκὸν ἢ ἀποπεράτω-
σις του λόγου τῶν διεθνῶν γεγονότων τὰ ὁποῖα τὸν

ἀπεμάκρυνον ἀπὸ τὸ Βερολίνον. Εἰς ὑπομνήσεις μου
περὶ τῆς ὑποχρεώσεως ἣν εἶχε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν
ὑπόσχεσίν του διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἔργου τούτου
ἐπαναλάμβανε τὸ λατινικὸν *rebus sic stantibus*.

Ἡ καινότης τὸν ἐτίμησε μὲ τὴν προσδοκίαν πολ-
λῶν εὐαγῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων, ὁ δὲ
κόσμος τῶν γραμμάτων τὸν ἀνεκήρυξεν Ἀκαδη-
μαϊκόν.

Παισιώτης ἀκραιφνης καὶ ὑπερήφανος διὰ τὴν
ἐξ Ἡπείρου καταγωγὴν του. Τέλος ἦτο δηκτικὸς
εἶρων πρὸς πάντα δοκησισοφον ἢ ἐπιθυμοῦντα νὰ
ἐπιπλήρῃ διὰ τυχοδιωκτικῶν μέσων.

Ἡμεῖς συνδεθέντες κατὰ τὴν τελευταίαν δεκασ-
τίαν δι' αἰσθημάτων ἐκτιμήσεως μετὰ τοῦ ὑπερόχου
αὐτοῦ ἀνδρός, θεωροῦμεν ὑψιστόν μας καθῆκον νὰ
ἐξάρωμεν τὴν σπανίαν του φυσιογνωμίαν, παρὰ τὴν
σεμνότητα ἣν ἐπεδείκνυεν εἰς τοιαύτης φύσεως ὑπερ
αὐτοῦ ἐκδηλώσεις. Θεωροῦμεν ὑποχρέωσιν νὰ χαρά-
ξωμεν τὰς γραμμάς αὐτὰς χάριν τῆς νεολαίας μας,
τῆς πολυτίμου ταύτης κορηπίδος τοῦ Ἔθνους, ἠτις
δεόν νὰ ἔχῃ ἐν τῷ βίῳ της τοιούτων ἀνδρῶν γνῶ-
μονα καὶ ὑπογραμμόν. Καὶ εἰς τοῦτο ἄς μᾶς συγχω-
ρήσῃ ὁ ἀοίδιμος καθηγητὴς ὁ τόσοσ μοχθήσας διὰ
τὴν ὀρθὴν διαπαιδαγώγησιν τῆς νεολαίας.

Ἔστω ἐλαφρὰ ἡ μακεδονικὴ γῆ, ἣν τόσοσ ἠγά-
πησεν ὁ Περικλῆς Κ. Βιζουκίδης καὶ ἠτις τὸν κα-
λύπτει σήμερον.

Ν. Θ. ΛΙΟΝΤΑΣ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

— Εἰς Ἄρταν, διοργανώθη πλοῦσιον φιλολο-
γικὸν πρῶτόν. εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ κινηματοθε-
άτρου «Ὀρφεύς», τὴν 4ην Νοεμβρίου ἐ. ἔ. ἀφιε-
ρωμένον εἰς τὴν Ἐθνικὴν Ἐπέτειον τῆς 28ης Ὀκ-
τωβρίου. Τὴν ἑορτὴν ὠργάνωσεν ὁ μουσικοφιλολο-
γικὸς σύλλογος Ἄρτης «Σκουφᾶς».

— Ὑπὸ τοῦ Ἐργατοῦπαλληλικοῦ Κέντρου Ἰω-
αννίνων, τὴν 11ην Νοεμβρίου ἐ. ἔ., ὠργανώθη διά-
λεξις ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν μαθημάτων παραγωγι-
κότητος, μὲ ὀμιλητὴν τὸν εἰλικὸν Σύμβουλον τῆς
Γενικῆς Συνομοσπονδίας Ἐργατῶν Ἑλλάδος κ.
Δάσκαριν καὶ θέμα «ἡ παραγωγικότης», εἰς τὴν
αἴθουσαν τοῦ Στρατιωτικοῦ θεάτρου.

— Τὴν 18ην Νομβρίου ἐ. ἔ., εἰς τὴν αἴθουσαν
τοῦ Στρατιωτικοῦ θεάτρου, ὠργανώθη διάλεξις
ὑπὸ τῆς «Ἡπειρ. Ἐστίας» καὶ μὲ τὴν ἠθικὴν συμ-
παραστάσιν τῆς Δημοτικῆς Ἀρχῆς καὶ τῶν γυναι-
κεῶν ὠργανώσεων τῆς πόλεως Ἰωαννίνων, μὲ ὀμι-
λήτριαν τὴν κ. Ἀλίην Νικολαΐδου καὶ θέμα: «Ὁ
Δορέντζος Μανίλης». Ἡ ἐπιτυχία τῆς διαλέξεως
ὑπῆρξε λαμπρά. Ἡ ὀμιλήτρια διεξήλθε τὸ θέμα
της μὲ ἀνεστὶν καὶ καταπλήρως εὐχέρειαν—
μὴ χρησιμοποίησασα οὐδὲλως τὰ χειρόγραφα—
συνεκράτησε δὲ ἀμείωτον τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ πο-
λυπληθοῦς ἀκροατηρίου της ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέ-
λους. Τὴν κ. Νικολαΐδου ἐπρολόγησεν καὶ παρου-
σίασεν εἰς τὸ κοινὸν ὁ ἐκ τῶν Ἐπιμελητῶν τῆς
ὑλῆς τοῦ περιοδικοῦ μας κ. Ἰωάν. Ν. Νικολαΐδης.

Η ΑΝΕΓΕΡΣΙΣ ΗΡΩΟΥ-ΜΝΗΜΕΙΟΥ ΕΙΣ ΚΑΛΠΑΚΙ

Εἰς τὴν ἱστορικὴν ἤδη τοποθεσίαν τῆς Ἡπείρου ΚΑΛΠΑΚΙ—ΚΑΛΑΜΑΣ, ὡς εἶναι πανελληνίως γνωστό, συνήφθη τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου 1940 ἡ νικηφόρος διὰ τὰ Ἑλληνικὰ ὄπλα μάχη, καθ' ἣν ἡ VIII Μεραρχία Ἡπείρου, σθεναρῶς ἀγωνισθεῖσα ἐκεῖ, ἐκράτησε μόνη τὸ πρῶτον βῆρος τοῦ Πολέμου ἐκείνου καὶ ἀπέκρουσε τὴν ἐπίθεσιν ὑπερτέρων Ἰταλικῶν Στρατιωτικῶν δυνάμεων, ἀνακόψασα τὴν πρὸς Ἰωάννινα προέλασιν αὐτῶν.

Εἶτα δὲ ἀναλαβοῦσα γενικὴν ἀντεπίθεσιν, ἀπέριψε τὸν ἐπιδρομέα πέραν τῶν συνόρων τῆς Πατρίδος, διὰ σειρᾶς ἡρωϊκῶν καὶ αἱματηρῶν ἀγῶνων.

Ἡ περίφημος αὕτη Νίκη, ἡ ἀπροσδόκιτος ἐν πολλοῖς, λόγῳ τῆς συντριπτικῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἐχθροῦ, ἀνύψωσε μέγਾਲως καὶ ἐχαλύδωσε τὸ ἠθικὸν καὶ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τοῦ στρατευθέντος Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀποτελέσασα τὴν βῆσιν καὶ τὸ θεμέλιον τοῦ ὄλου περιλάμπρου ἐκείνου πολεμικοῦ οἰκοδομήματος τοῦ Ἐθνικοῦ μας Στρατοῦ.

Καὶ θὰ ἀποτελῇ ἕσασί μίαν τῶν λαμπροτέρων πολεμικῶν νελίδων δοξῆς καὶ θριάμβου τῶν Ἑλληνικῶν Ὀπλων, ἐφάμιλλον καὶ ἀνταξίαν τῆς νίκης τοῦ Μαραθῶνος.

Ὅπως δὲ ἰδιαιτέρως θὰ συνιστᾷ ἓνα ὑπερήφανον τίτλον τιμῆς καὶ δόξης διὰ τὴν Εὐάνδρον Ἡπειρον, τὰ ἡρωϊκὰ τέκνα τῆς ὁποίας προέταξαν ἐκεῖ τὰ ἀνδρεία στήθη των εἰς τοῦ ἐχθροῦ τὸ πῦρ καὶ τὸν αἰθῆρον καὶ ἔπεσαν ἐνδόξως, μαχόμενα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Πατρίδος.

Ἵπὲρ τῶν εὐγενῶν καὶ ἀφανῶν τούτων ἡρώων, οἵτινες κοιμῶνται ἤδη ἐκεῖ τὸν αἰῶνιον ὕπνον, ὑπὲρ τῶν ἀπραμῖλλων τούτων συνεχιστῶν τῶν ἐνδόξων προγονικῶν μας παραδόσεων καὶ πρὸς ὑψίστην τιμὴν καὶ αἰδίων αὐτῶν μνήμην, χρέος ἱερόν καὶ καθήκον ἐπιτακτικόν τῶν ἐπιζώντων συμπολεμιστῶν καὶ συμπολιτῶν των, ἀποβαίνει ἡ σὺντονος καὶ ἀδιάλειπτος μέριμνα αὐτῶν πρὸς ἀνέγερσιν εἰς τὸν ἱστορικὸν ἐκείνον χῶρον, ἐνὸς μεγαλοπρεποῦς καὶ καλλιμαρμάρου Ἡρώου—Μνημείου, ἀνταξίου τοῦ μεγαλείου τῆς θυσίας των, τὸ ὁποῖον θὰ ἀποτελῇ ἓνα ἀθάνατον τρόπαιον τῆς ἐνδόξης ἑλληνικῆς φυλῆς. θὰ δαιωνίξῃ τὴν ὑπερτάτην θυσίαν τῶν γενναίων τούτων προμάχων

τῆς Πατρίδος καὶ θὰ διδάσῃ τὰς ἐπορχομένας γενεὰς ὡς ὁ Τύμβος τῶν Μαραθωνομάχων. Καὶ ἀνεγέρθη μὲν ἐκεῖ τὸν Αὐγούστον 1947, ὑπὸ τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις ἐδρευόντος Α' Σώματος Στρατοῦ μίᾳ ἀναθηματικῇ στήλῃ, φέρουσα ἐπὶ τῆς προσόψεως αὐτῆς τὴν προτομὴν τοῦ Βασιλέως ΓΕΩΡΓΙΟΥ Β' κάτωθι δὲ αὐτῆς μέγалоις γράμμασι τὴν λέξιν «OXI» καὶ ὑπ' αὐτήν, τὴν ἐνδειξιν «28 Ὀκτωβρίου 1940» καὶ ἐν συνεχείᾳ οὕτως ἀνηγέρθη αὕτη μερίμνη τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ.

Ὅπως ὁμως παραδόξως καὶ κατ' ἀνεξήγητον λόγον, οὐδαμοῦ ἀναγράφεται ἐπὶ τῆς στήλης ταύτης ἐνδειξίς τις ἀφορώσα τὴν VIII Μεραρχίαν, ἣτις οὕτω ἠγνοήθη παντελῶς, αὐτῇ, ἣτις ὑπῆρξεν ὁ πρωταγωνιστὴς καὶ ὁ κύριος συντελεστὴς τῆς Νίκης ἐκείνης, πραγματοποιήσασα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἐκείνης, τὸ ἱστορικὸν ΟΧΙ, τὸ ὁποῖον ἀντέταξεν ὁ αἰμίμητος Πρωθυπουργὸς Ἰω. Μεταξᾶς εἰς τὸν Ἰταλικὸν τηλεγράφων. Καὶ πρὸς συμπλήρωσιν τῆς σοβαρᾶς ταύτης ἱστορικῆς παραλείψεως καὶ ἀποκατάστασιν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας, παρίσταται ἀνάγκη ὅπως ἀνεγερθῇ ἐκεῖ, ἐναντι τῆς ἀνωτέρω ἀναθηματικῆς στήλης, ἓνα μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον ἐντὸς τοῦ ὁποίου νὰ τεθῶσι τὰ τετιμημένα καὶ ἱερά ὄσπια ἐνὸς ἀγνώστου πολεμιστοῦ, ἐκ τῶν ταφέντων εἰς τὸν χῶρον ἐκείνον μετὰ τὴν μάχην. ἀθανάτων νεκρῶν μας. θυσιασθέντων εἰς τὸν βωμὸν τῆς Πατρίδος.

Καὶ εἰς τὴν χάσιν τοῦ μνημείου τούτου, ἔχοντος χαρακτῆρα καὶ σημασίαν εἰδικῶς Ἡπειρωτικόν, νὰ ἀναγραφῇ ἓνα ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ἱστορικῆς ἡμερησίας διαταγῆς τῆς VIII Μεραρχίας Ἡπείρου τῆς 30 Ὀκτωβρίου 1940, καλούσης τοὺς Ἡπειρώτας μαχητὰς αὐτῆς εἰς τὸν ὑπὲρ ὄλων ἀγῶνα ἐκείνον καὶ εἰς ἀμυναν μέχρις ἐσχάτων. Τὴν πρωτοβουλίαν τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ Ἐθνικοῦ τούτου ἔργου, τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἐκτέλεσιν αὐτῆς ἀναλάβωσιν οἱ ἐνταῦθα ὀργανώσεις, σύλλογοι καὶ ἀδελφότητες τῶν ἐνταῦθα Ἡπειρωτῶν, διακρινομένων διὰ τὴν φιλοπατρίαν, φιλεργίαν καὶ δραστηριότητα ἐν παντί. ἰδιαιτέρως δὲ διὰ ζητήματα Ἐθνικοῦ χαρακτῆρος τιμῶντες τὴν ἱεράν μνήμην τῶν ἡρωϊκῶν ἐκείνων μαχητῶν. προμάχων τῆς ἐλευθερίας τῆς Πατρίδος.

ΧΑΡ. ΚΑΤΣΙΜΗΤΡΟΣ

Ἀντιστρατήγος ἐ. ἀ.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

1. Ίδρύθη, υπό του 'Αμερικανικού Προγράμματος Περιθάλψεως Προσφύγων έργοστάσιον κατεργασίας ξύλου και παραγωγής φουρνιστής όξυας.

3. Συνεπεία της κακοκαιρίας πλημμύραι έσημειώθησαν εις Πλαίσια και Καλέντζι, όπου πολλά ζώα παρεσύρθησαν υπό των υδάτων.

5. Λόγω της συνεχιζόμενης κακοκαιρίας έκτεταμένα ζημιαί προεκήθησαν εις πολλές περιφερείας της 'Ηπείρου.

6. Είς τό Σπήλαιον Περάματος άνεκαλύφθη και νέα στοά μήκους 150 μέτρων, παρουσιάζουσα μέγα έπιστημονικόν ενδιαφέρον.

7. 'Ηρχισαν καταφθάνοντα εις 'Ηπειρον φορτία σίτου προοριζόμενα διά τους όρεινούς πληθυσμούς.

9. Έδημοπρατήθη ή κατασκευή της νέας γεφύρας 'Αρτης επί του 'Αράχθου ποταμού. 'Η γέφυρα αύτη θα έχη μήκος 130 μέτρα και πλάτος 10 μ., θα κατασκευασθῆ δέ όλίγον κάτωθεν της παλαιάς.

10. 'Ηρχισαν τό μαθήματα της νεοϊδρυθείσης εις 'Ιωάννινα Σχολής Νηπιαγωγών.

12. 'Υπό της Νομαρχίας 'Ιωαννίνων προετάθη ή ίδρυσις Οίνοποιείου εις Ζίτσαν και ή άνέγερσις έργοστασίου συμπεπυκνωμένου γάλακτος εις 'Ηπειρον.

14. Κατηρίσθη εις 'Ιωάννινα έπιτροπή συγκεντρώσεως έράνου διά την άνέγερσιν έπιβλητικού μνημείου εις τό Καλπάκιον.

16. Είς τόν προγραμματισμόν των έργων του 'Υπουργείου Συγκοινωνίας κατά τό 1957 περιλήφθη και ή όδός Τρικάλων—'Αρτης.

17. 'Ο εύρισκόμενος εις 'Ιωάννινα άρχηγός του Γ. Ε. Σ. κ. Νικολόπουλος ύπεσχέθη την άπόδοσιν του χώρου των στρατώνων εις τόν Δῆμον.

19. Λόγω νεροποντής όλαι αί όδοί των 'Ιωαννίνων έπλημμύρισαν πολλά δέ οικίαι των άκραιών συνοικιών κατεκλύσθησαν υπό των υδάτων.

—'Η Λαμπριάδειος Οίκοκυρική Σχολή μετεφέρθη εις 'Ανω Πεδινά—Ζαγορίου.

21. Τό Παγκόσμιον Συμβούλιον 'Εκκλησιών άποστέλλει σημαντικάς ποσότητας σίτου διά τας άνάγκας των άκρικων χωριών της 'Ηπείρου, των άποκλεισμένων κατά τόν χειμώνα.

23. 'Απεκατεστάθησαν αί βλόβαι αί προκληθεΐσαι εις τό δίκτυον ήλεκτροφωτισμού της ΔΕΗ. συνεπεία πτώσεως κεραυνού.

24. Κατόπιν έκχιονισμού της «Κατάρας», επανελήφθη ή συγκοινωνία 'Ηπείρου — Θεσσαλίας.

26. Έξητήθη υπό του Δήμου 'Ιωαννιτών ή όσον τό δυνατόν ταχύτερα έιαρξίς της λειτουργίας της Ίδρυθείσης Σχολής 'Εργοδηγών.

28. 'Απεφασίσθη ή προσωρινή τοποθέτησις της Ζωσιμαίας βιβλιοθήκης εις τό κτίριον της Παλαιάς Ζωσιμαίας Σχολής.

29. Τό ήρώον Μπιζανομάχων θα μεταφερθῆ εις την πλατείαν «Αΐγλη».

Διαλέξεις εις Πρέβεζαν

—'Υπό του Προέδρου 'Εταιρίας Προστασίας 'Ανηλικων Πρεβέζης Εισαγγελέως κ. Σεγκίνη έδόθη την 18ην Νοεμβρίου εις τόν Κινηματογράφον «'Ακτατον» διάλεξις με θέμα : «'Η δίκη του Σωκράτους και ή δικαιοσύνη των άρχαιων 'Ελλήνων.

*

'Εκθεσις ζωγραφικής

—Στις 26/8/56, στην αίθουσαν της Φιλαρμονικής του Δήμου 'Ιωαννιτών, έλαβε χώραν 'Εκθεσις Ζωγραφικής του Αιγιάτου ζωγράφου κ. 'Ανδρ. Δάλλα. 'Εξετέθησαν περί τούς 100 πίνακες κρᾶμα έμπερσοιονιστικής και αναγεννησιακής άγωγής στη γραμμή και στο ύψος, όφειλόμενα προφανώς ος προσπάθειες «πεπατημένων» επιτέξεων. Ξεχωριστή έντύπωση προσέξησε στο καλλιερρημένο κοινό της πόλεώς μας, ή έκλογή προς αντιγραφήν. 'Η άγοραστική κίνησις ύπήρξε μάλλον περιορισμένη.

*

'Ο 'Ομιλος 'Αρχαίας τραγωδίας

'Ο 'Ομιλος 'Αρχαίας Τραγωδίας του Κωστή Λειβαδέα, θα παρουσιάση τό καλοκαίρι του 1957, την «ΗΛΕΚΤΡΑ» του Εδριπίδη, που δέν έχει παιχτεί τά τελευταία χρόνια.

'Η τραγωδία αύτη, έχει ως γνωστόν σημαντικές διαφορές από τό όμώνυμο δράμα του Σοφοκλέους και προκαλεΐ ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

'Ο θίασος, που θα άποτελεΐται βασικώς από τά ίδια στελέχη, θα έπισκεφθῆ κατά την προσεχή περίοδο και άλλες περιοχές της 'Ελλάδος, στις όποιες δέν έχει εμφανίσει ακόμη την εργασία του. Στις πόλεις αύτες, θα δώση συγχρόνως και τόν «'Ορβότη», ένω παράλληλα καταβάλλεται προσπάθεια για την έτοιμασία και μιας ακόμη τραγωδίας.

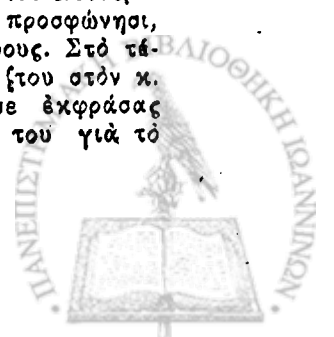
*

Τό Νέο 'Ιερατικό Συνέδριο της 'Ιεράς Μητροπόλεως Πρεβέζης.

Στην 'Ελεούσα του Κάμπου 'Αρτης ο Σεβ. Μητροπολίτης Νικοπόλεως και Πρεβέζης κ. Στυλιανός συγκάλεσε τό 6' μέρος του Β' 'Ιερατικού Συνεδρίου της 'Ιεράς Μητροπόλεως Πρεβέζης, στο όποιο συμμετέχον όλι οι ιερείς των τμημάτων Φιλιππιάδος και Κάμπου—'Αρτης.

Προηγήθηκε πανηγυρική 'Αρχιερατική Θ. Λειτουργία, κατά την όποία ώμίλησε ή Σεβασμιώτατος για τούς πνευματικούς άγώνες των Χριστιανών και ιδιαίτερα των Κληρικών, στους όπολους για να νικήσουν μέχρι τέλους, πρέπει να έμπνέωνται από την πίστι προς τό Χριστό και την άγωνιστική διάθεσι, που δημιουργεί ή συναίσθησι των ύποχρεώσεων του καθένα.

Μετά τή Θ. Λειτουργία άρχισαν ν' αναπτύσσονται διάφορα θέματα γύρω από την Ιερατική και ένοριακή ζωή. 'Ο Σεβ. Πρόεδρος του Συνεδρίου έκαμε την έναρξί με μιᾶ ώραία προσφώνησι, που άπηθύνη στους αΐδεις Συνέδρους. Στο τέλος εξέφρασε τις θερμές εϋχαριστίες στου στόν κ. Νομάρχη 'Αρτης, αύτός δέ άπάντησε έκφράσας την χαρά του και τόν ένθουσιασμό του για τό

Συνέδριο, τὸ ὁποῖο ἐχαιρέτησε ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας καὶ εὐχήθηκε νὰ εὐοδοθοῦν οἱ ἐργασίες του.

Ἀμέσως μετὰ ἀνεπύχθησαν τὰ θέματα: α) Ὁ Ἱερεὺς εἰς τὴν Λατρείαν ὡς τελετουργὸς ἀπὸ τὸν Ἱεροκήρυκα τῆς Μητροπόλεως Ἀρχ. Φ. Βιτάλη. β) Ὁ Ἱερεὺς καὶ τὸ Κατηχητικὸ Σχολεῖο, ὑπὸ τὸν Γ. Ἀρχ. Ἐπίτροπο οἰκ. Ἄντ. Κουλούρη. γ) Ὁ Ἱερεὺς ὡς ἐξομολόγος, ἀπὸ τὸν Ἀρχ. Θ. Κρητικὸ. δ) Γνώμες γύρω ἀπὸ τὴν ἐφημεριακὴ κίνηση ἀπὸ τὸν οἰκ. Κ. Γιώτη. ε) Ὁ Ἐφημέριος καὶ ἡ Ἑνορία ἀπὸ τὸν αἰδ. Δ. Μασῖα. Τέλος ὁ Ἀρχιερ. Ἐπίτροπος Μελέτιος Συρμακέσης ἐξέφρασε στὸν σεπτὸ Ποιμενάρχῃ τῆς Νικοπόλεως τὴν εὐγνωμοσύνη ὄλων τῶν Κληρικῶν σὲ μιὰ ὥραία προσλαλιά, γιὰ τὴν πνευματικὴ χαρὰ ποὺ ἐχάρτισε μὲ τὸ Ἱερατικὸ αὐτὸ Συνέδριο.

Ὁ Σεβασμιώτατος ἔλαβε πάλι τὸν λόγον στὸ τέλος, γιὰ νὰ βγάλῃ τὰ ποῖα σπουδαῖα καὶ συγκεκριμένα διδάγματα, ποὺ ἔπρεπε καθένας κληρικὸς νὰ πάρῃ φεύγοντας ἀπὸ τὸ Συνέδριο γιὰ τὴν Ἑνορία του, ὅπου θὰ τὰ ἐφήρμοζε, γιὰ νὰ εὐλοκιμῆσῃ στὴν μεγάλη ἀποστολὴ του.

Συγκινητικὴ ἦταν ἡ στιγμή, ποὺ, σὰν κατακλιθεῖ, ὁ Ἀρχιερεὺς καὶ ὅλοι οἱ Ἱερεῖς ἔψαλαν ἐπιμνημόσυνη δέησι γιὰ τοὺς ἀποθανόντας Ἀρχιερεῖς καὶ λοιποὺς Κληρικούς τῆς Περιφέρειας καὶ γιὰ τοὺς πεσόντας ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος Κληρικούς καὶ Λαϊκοὺς.

Γενικὰ θὰ ἤμπορούσαμε νὰ παρατηρήσωμε, ὅτι εἶναι ἐξαιρετικὲς αὐτὲς οἱ εὐκαιρίες τῶν Ἱερατικῶν Συνεδρίων γιὰ πνευματικὸ ἀνεφοδιασμὸ τῶν ἱερέων μας. Γιατί, αὐτοὶ εἶναι οἱ στρατιῶτες τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἔχουν ταχθῆ νὰ φρουροῦν τίς ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν γιὰ νὰ μὴ γίνουν λεῖα τοῦ πονηροῦ. Αὐτοὶ εἶναι τὸ ἀλάτι τὸ πνευματικόν, ποὺ ἔχει σκοπὸ νὰ προλαβαίῃ τὴν ἡθικὴ σῆψι καὶ φθορὰ τῆς Κοινωνίας. Αὐτοὶ οἱ Ἱερεῖς εἶναι οἱ δαδοῦχοι τῆς Θρησκείας καὶ τοῦ Ἔθνους οἱ ἀκοίμητοι φρουροί. Καὶ ἐπομένως πρέπει ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ νὰ ἀνεφοδιάζωνται πνευματικὰ νὰ θερμαίνουν τίς ψυχὰς τῶν μὲ τὴν ζωογόνο δύναμι τῆς πίστεως κι' ἔτσι νὰ ἤμποροῦν πάνοπλοι νὰ θαδίζουσιν πάντοτε μπροστὰ πρὸς κατάλυσι τῶν ὀχυρωμάτων τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς ἀμαρτίας καὶ ἐκπλήρωσι τοῦ μεγάλου ἔργου τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν.

Αὐτὸ ἀκριβῶς ἐπέδωκε τὸ Ἱερατικὸ Συνέδριο Ι. Μητροπόλεως Πρέβεζης, τὸ ὁποῖον συνεκάλεσε ὁ δραστήριος καὶ ἐμπνευσμένος Ἱεράρχης τῆς.

† Ἀρχ. ΦΙΛ. ΒΙΤΑΛΗΣ

*

Ἡ Ἑργατικὴ Ἑστία διὰ τοὺς Ἐργαζομένους Ἰωαννίνων

Πληροφορούμεθα ὅτι τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ἑργατικῆς Ἑστίας εἰσηγήσει τοῦ Διευθυντοῦ τῆς κ. Ἰ. Λέκκα ἐνέκρινε τὴν ἑκτακτον οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Ἑργατικοῦ Κέντρου Ἰωαννίνων διὰ ποσοῦ 20.000 δραχμῶν.

Τὸ ἐν λόγω ποσοῦν θὰ διατεθῇ ὑπὸ τοῦ Ἑργατικοῦ Κέντρου Ἰωαννίνων διὰ τὴν ἐπισκευὴν τοῦ κτιρίου εἰς ὃ στεγάζεται καὶ τὸν εὐπρεπισμὸν μιᾶς

αἰθούσης ἢ ὁποῖα θὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν ψυχαγωγίαν τῶν ἐργατοῦπαλλήλων.

Διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἄλλωστε ἐχορηγήθησαν ὑπὸ τῆς Ἑργατικῆς Ἑστίας εἰς τὸ Ἑργατικὸν Κέντρον Ἰωαννίνων 1 μικρόφωνον μετὰ 2 μεγαφῶνων, 1 ραδιόφωνον καὶ ἄλλα ἐπιπλα.

Ἐπίσης τὸ Δ.Σ. τῆς Ἑργατικῆς Ἑστίας ἀπεφάσισε τὴν οὐσασιν Τοπικῆς Ἐπιτροπῆς εἰς Ἰωάννινα ἢ ὁποῖα θὰ μεριμνᾷ ἐφ' ἐξῆς διὰ τὴν μόρφωσιν καὶ ψυχαγωγίαν τῶν ἐργαζομένων τῆς πόλεως Ἰωαννίνων καὶ τῶν οἰκογενειῶν των διὰ τῆς ὀργανώσεως ἐκδρομῶν, θεατρικῶν καὶ κινήματογραφικῶν παραστάσεων, μαθημάτων καπιτικῆς, ραπτικῆς, οἰκοκυρικῶν, Ἑλληνικῶν, ἀργαλειοῦ, σχεδίου κ.λ.π.

Τέλος προβλέπεται ἡ δαπάναις τῆς Ἑργατικῆς Ἑστίας ἀνέγερσις κτιρίου εἰς Ἰωάννινα ἐντὸς τοῦ ἔτους 1957, ἐπὶ οἰκοπέδου δωρηθέντος ὑπὸ τοῦ Δημ. Ἰωαννιτῶν, τὸ ὁποῖον θὰ περιλαμβάνῃ ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ αἶθουσαν θεάτρου.

Γ. Χατζ., Καλλιθέα—Ἀθῆναι. Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν προσφορά σας, ποὺ δημοσιεύεται στὸ παρὸν τεύχος μας. Σὰς περιμένομε μαζί μὲ τὴν Λαμπρῆ.—Δ. Πλατ., Θεσπρωτικόν: Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὸ θερμὸ σας ἐνδιαφέρον. Τὸ «αὐτίλο» τῆς κ. Ὀλγ. Β. δημοσιεύεται στὸ παρὸν τεύχος. Γιὰ τ' ἄλλα, ποὺ ἐνδιαφέρεσθε, θὰ σὰς ἀπαντήσωμε ἰδιαίτερα.—Ν. Παπακ., Ἀθῆναι: Οἱ λόγοι σας δικαίωνουν τὴν προσπάθειά μας. Εὐχαριστοῦμε θερμῶς γιὰ τὸ πολύτιμον ἐνδιαφέρον σας. Τὸ σταλὲν δημοσιεύεται στὸ παρὸν τεύχος. Ἡ «ΗΠ. ΕΣΤΙΑ» θεωρεῖ τιμὴν τῆς τὴν συμπάραστασίν σας.—κ. Δ. Χατζηγ., Δῆμαρχον Δαρίσεως: Διὰ τὴν εὐλάβειαν πρὸς τὰ ἐπιστραφέντα χειρόγραφα ὡς καὶ διὰ τὴν φωτογραφίαν τῆς προτομῆς σὰς εὐχαριστοῦμε. Τὸ ἐνδιαφέρον σας διὰ τὴν προσπάθειάν μας εἶναι συγκινητικόν.—Ν. Μακρ., Θεσσαλονίκη: Ἐν πρώτοις, πιστευόντας ὅτι ἐγκαταλείφατε τὸ Νοσοκομεῖον, σὰς εὐχόμεσθε ὁλόψυχα περαστικὰ καὶ ἐφεξῆς σιδερένια ὑγεία. Ἡ «ΗΠ. ΕΣΤΙΑ» ἐκτιμᾷ καὶ δὲν παρεξηγεῖ τὴν ἀδολὴ προθυμία σας καὶ δικαιώνεται στὴν εὐρύτερη κατανόησή σας.—Πανοσ. κ. Φιλάρετ., Πρέβεζα: Αἱ παραινέσεις καὶ ἡ συνεργασία σας εἶναι πολὺτιμος συμπάραστασις διὰ τὴν «ΗΠ. ΕΣΤΙΑ». Εἰς τὸ ἀνά χεῖρας τεύχος δημοσιεύεται ἡ συνεργασία σας. Αἱ εὐχαὶ ὑμῶν καὶ τοῦ Σεβασμιωτάτου Πρεβεζῆς μᾶς κραταίωνον εἰς τὴν προσπάθειάν μας.—Γ. Φραγ., Ἀθῆναι: Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλά σας λόγια. Ἡ συνεργασία σας δημοσιεύεται στὸ παρὸν τεύχος—...Ρούμπ., Αἰδηψό. Ἡ ἀνησυχία σας πρέπει ἤδη νὰ διεσκεδάσθῃ. Ἡ καθυστέρησις ὀφείλεται εἰς τὴν κάπως ἀργοπορημένην ἐκδοσίν τῶν κατόπιν τοῦ 50ου τευχῶν μας. Εὐχαριστοῦμε.—Στ. Παπαδ., Ἀγ. Ὀρος. Εὐχαριστοῦμε θερμῶς. Δι' ἰδιαιτέρας μας θὰ σὰς γνωρίσωμε καὶ θὰ σὰς ἀπο-

ἀπαντήσῃ ἰδιαιτέρως.— **Αν. Εὐθ.**, Κόνιτσα. Θερμὰ εὐχαριστοῦμε γιὰ τὶς φροντίδες καὶ τὸ ἐνδιαφέρο σας. Ὁ κ. Μάνος, ἔφυγε γιὰ τὴν Ἀμερική. Ἐμεῖς συνεχίζουμε τὸν ἀγώνα, μὲ τὴν ἴδια ὁπὼς καὶ πρὶν ἔνταση. Τὸν κ. Μάνο, ἀντικαθιστᾷ τώρα ὁ κ. Κόκκινος. Τὸ διήγημα σας, κάπου θὰ ἔχει παραπέση· ἐλπίζουμε ὅμως νὰ τὸ βροῦμε. Μήπως τυχὸν κρατεῖτε ἀντίγραφο; ἂν ναί, θὰ παρακαλοῦσαμε πολὺ νὰ μᾶς τὸ στέλλατε πλι.— **Μ. Περ.**, Ἀθήνα. Τὸν κ. Μάνο, πιστεύουμε θὰ τὸν εἶδατε, καθὼς περνοῦσε γιὰ τὴν Ἀμερική. Ἐμεῖς ἐδῶ, συνεχίζουμε γεμάτοι ἐνθουσιασμό καὶ αἰσιοδοξία τὴν προσπάθειά μας. Τὸ Περιοδικὸ διευθύνει τώρα ὁ κ. Κόκκινος, ὁ ὁποῖος, θὰ σᾶς γράψῃ καὶ ἰδιαιτέρως.— **Μ. Μπαλ.**, Χανιά. Σᾶς ταχυδρομήθηκε τὸ τριπλοῦν τεῦχος Ἰουλίου—Σεπ]βρίου, καθὼς καὶ τὸ τεῦχος Φεβρουαρίου τοῦ 1954.— **Α. Ζωτ.**, Ν. Σμύρνη. Τὰ καθυστερούμενα τεύχη σᾶς ἀπεστάλησαν εἰς ἓν τριπλοῦν. Ἡ μελετωμένη τότε καὶ πραγματοποιηθεῖσα τώρα ἀποδημία τοῦ κ. Μάνου ἦτο αἰτία τῆς καθυστερήσεως καὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν διπλῶν καὶ τριπλῶν τευχῶν.— **Διλ. Καραν.**, Ἀθήνας. Ἐκάναμε ἀπλῶς τὸ καθήκον μας. Ἐστάλησαν.— **Ἑλλη Κω. Bassas Dall.**, Ἡ «**Η. Ε.**» εἶναι ἱκανοποιημένη πὺ μπορεῖ νὰ προσφέρει πᾶτριον ἀτμόσφαιραν στὴν ξένην γῆν. Περιμένουμε τὴν ἀφιξή σας κι' εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν καλοσύνη στὸ γράμμα σας.— **Κ. Παφίλ.**, Τρίκαλα. Περιμένετε νὰ σᾶς ἀπαντήσουμε ἰδιαίτερα. Ὁ νέος συν)ντής τῆς «**Η. Ε.**», θὰ σᾶς γράψῃ σχετικά. ἀφοῦ κατατοπιθῇ στὸ ζήτημα πὺ ἀναφέρατε.— **Αν. Χρ.**, Κόνιτσα. Εὐχαριστοῦμε ἐγκάρδιως γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον σας. Ἡ ἀγάπη σας δέχεται καθαρὰ ἠπειρωτικὸν φρόνημα. Ταχυδρομοῦμε, δι' ἰδιαιτέρας, τὰ τεύχη. Ἡ «**Η. Ε.**», στηριζομένη σὲ τέτοιους ὑποστηρικτάς, εἶναι ὑπερήφανη καὶ ἱκανὴ νὰ ὑπόσχεται πολλά. Στὸν κ. Χ. Πασχ. ταχυδρομοῦνται, κατὰ τὴν ὑπόδειξίν σας.— **Γ. Βεργ.**, Ἀμφιλοχία. Ἀπ' ὅτι βρήκαμε, στὴν ἔρευνά μας γιὰ τὴν δική σας περιπτώσειν, δὲν πρέπει νὰ διεκόπη ποτὲ ἡ ἀποστολὴ τῆς «**Η. Ε.**». Μήπως συμβαίνει καμμιά ἀνωμαλία στὴ θησί σας; Παρακαλοῦμε νὰ ἐπανέλθετε σχετικά.— **Γ. Ξανθ.**, Κάϊρον. Ἐστάλησαν καὶ πρέπει νὰ τὰ ἔχετε λάβει. Μᾶς κάνετε νὰ νοιώθουμε ἱκανοποίησιν. Γιὰ ὅ,τι θελήσετε, ἢ «**Η. Ε.**» θὰ σᾶς ἐξυπηρετήσῃ, σὲς δυνατότητες καὶ στὴν ἀποστολὴ τῆς.— **Μιχ. Μπαλαντ.** Τὰ λόγια σας εἶναι οἱ ὡραιότερες κορφές, στὴν προσπάθειά μας. Εὐχαριστοῦμε καὶ σᾶς σφίγγουμε τὸ χέρι. Θὰ σᾶς ταχυδρομηθοῦν τὰ τεύχη πὺ ζητήσατε μετ' ἰδιαιτέρας.— **Τ. Σοφίαν**, Κέρκυρα. Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον. Θὰ φροντίσουμε νὰ λάβετε τὰ αἰτούμενα.— **Κ. Δημαρᾷ**, Ἀθήναι. Ἡ χειρονομία σας εἶναι ἰσάξια τῆς ὡραιότερης δικαιοσύνης στὴν προσπάθειά μας. Εὐχαριστοῦμε θερμότερα καὶ περιμένουμε τὴ συνεργασία σας. Γιὰ τὸν κ. Μόστρ, θὰ ταχυδρομηθοῦν τὰ ζητηθέντα. Θὰ σᾶς γράψουμε καὶ ἰδιαίτερα.— **Δ. Κοπ.** Καρπενήσι. Εὐχαριστοῦμε πάντοτε διὰ τὸ ἐνδιαφέρον σας. Πρέπει νὰ πῆρατε τὰ καθυστερούμενα. Ἐπίσης θὰ σᾶς ταχυδρομηθοῦν καὶ τὰ ζητούμενα.

Νικ. Μακρ. Σᾶς ἀπαντοῦμε ζητώντας συγνώμην γιὰ τὴν καθυστέρησιν. Ἡ προσφορά σας, δὲν φιλοξενηθήκε σὲς σελίδες μας. Σᾶς ταχυδρομοῦμε τὸ ἀντίτιμο γιὰ τὰ 5 τεύχη, πὺ μᾶς ἐμβάσατε, μαζί καὶ τὶς πιὸ ἐγκάρδιες εὐχές μας γιὰ τὴν προσπάθειά σας. Πιστεύουμε πῶς, ὡς πνευμ. ἄνθρωπος, δὲν θὰ παρεξηγήσητε, ἐν προκειμένῳ.

Αθ. Δερμ., Φλώρινα. Σᾶς στείλαμε ὅ,τι ζητήσατε.— **Ανθ. Ζόλ.**, Ἀγρίνιο. Σᾶς στείλαμε τὸ τριπλοῦν τεῦχος Ἰουλίου—Σεπτεμβρίου. Τὸ περιοδικό, θὰ συνεχίσῃ τὴν προσπάθειά του, χάρι στὴν πολυτίμη συμπαράσταση συνεργατῶν καὶ συνδρομητῶν.— **Αθ. Ἀγαπ.**, Ἀθήνα. Θὰ πῆρατε τώρα τὸ τεῦχος Ἰουλίου—Σεπ]βρίου.— **Α. Βραν.**, Ἀθήνα. Θὰ σᾶς γράψουμε ἰδιαιτέρως.— **Νικ. Παπακ.**, Ἀθήνα. Δημοσιεύεται.— **Χρ. Εὐαγγ.**, Ἀθήνα. Εὐχαριστοῦμε.— **Θεοδ. Παί.**, Θεσσαλονίκη. Πιστεύουμε νὰ πῆρατε τώρα τὸ τριπλοῦν τεῦχος Ἰουλίου—Σεπ]βρίου.— **Παν. Καρανικ.**, ὅ,τι σᾶς γράψουμε ἰδιαιτέρως.— **Αρχιμ. Φίλαρ. Βιτ.**, Πρέβεζα. Σᾶς γράψαμε ἰδιαιτέρως.

Γιαν. Βουκελ. Σύβρον-Λευκάδος. Τὰ ποιήματα πὺ μᾶς στείλατε δείχνουν πῶς δὲν σᾶς λείπει τὸ ταλέντο. Χρειάζεται ὅμως νὰ καταβάλετε μεγάλη ἀκόμη προσπάθεια γιὰ νὰ φθάσετε σ' ἓνα ἱκανοποιητικὸ ἀποτέλεσμα. Πρὸς τὸ παρὸν διαβάστε νεοελληνικὴ λογοτεχνία. Διαβάστε πολὺ.— **Λεοντ.** Ἐλευθ. Ἐνταῦθα. Μᾶς γράφετε: «**Εἰ δύνασθε καί... ὀρέγεσθε βοηθήσατέ μοι εἰς τὴν τέχνην τῆς ποιήσεως...**» Ἐπειδὴ λοιπὸν καί... ὀρεγόμεθα καὶ ἐπιθυμοῦμε νὰ βοηθήσουμε τοὺς νέους νὰ βροῦν τὸ δρόμο τους σᾶς ἀπαντοῦμε: Τὸ λογογραφικὸ σας «**δημῶδης ποιήσεις εἰς τὰ Χουλιανοχώρια**» καλογραμμένο εἶναι. Δὲν εἶναι ὅμως δημοσιεύσιμο γιὰτί: α) θίγει μόνο, δὲν ἐξαντλεῖ, ἓνα πλῆθος θεμάτων πὺ σχετίζονται μὲ τὰ δημοτικὰ τραγούδια πὺ ἀναφέρετε καὶ β) Δὲν εἶναι πρωτότυπο γιὰτί ἔχουν δημοσιευθῇ σχετικὲς μελέτες ἀπὸ λογίους μάλιστα τῆς περιοχῆς σας. Τὰ ποιήματά σας εἶναι ἀκόμη πρωτόλεια.— **Στεργ. Σκιαδ.** Ν. Σμύρνη. Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν συνεργασία σας. Τὴν «**Ἡλιαλὴ**» τὴν κρατᾶμε. Θὰ θέλαμε ὅμως κάτι πιὸ καλλίτερο δικό σας μὲ περισσότερη πυκνότητα καὶ ἐλλειπτικότητα ὄραματισμοῦ καὶ ἐκφραστικῶν μέσων. Περιμένουμε.— **Πίνδ. Μάκ.** Ἐνταῦθα. Δὲ σᾶς λείπει ἡ ἔμπνευση. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ αὐτὴ μόνη γιὰ νὰ γίνῃ ἓνα ποίημα. Χρειάζεται μελέτη συστηματικὴ καὶ συνεχῆς ἀσκηση διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ κάτι τὸ ἀρτιο. Ἡ ἔμπνευση πρῶτα εἶναι ἀνάγκη νὰ πειθαρχήσῃ σὲς ἀπαιτήσεις τῆς τέχνης. Διαβάστε λοιπὸν, γράφετε καὶ ξαναστεῖλτε μας συνεργασία σας.— **Γιαν. Καζ.** Ἐνταῦθα. Δὲν εἶναι ἀκόμη δημοσιεύσιμα τὰ ποιήματά σας. Γιὰ νὰ πεισθῆτε καὶ σὲς δημοσιεύουμε ἓνα τετράστιχο ἀπὸ τὸ «**Ροντέλο**»

Φεύγεις καράδι μ' ἀπονιά, φεύγεις αὐτὴ τὴ δύσι παίρνοντας τὴν ἀγάπη μου, τὸν ἔρωτά μου ἀντάμα

κι' αφίνοντας έμένανε στής λάβας του τό βάμμα φεύγει καρδί μ' άποριά, φεύγει ατή τή δόσι

Έκεινο τό «βάμμα τής λάβας» τι πάει νά πη; Διάβασμα λοιπόν, γράψιμο στίχοιμο και πάλι γράψιμο. . . Στάθ. Γρηγ. Ένταῦθα, Τό τραγούδι σας είναι μίμηση τοῦ Κρυστάλλη, άλλ' άτυχῆς μίμηση. Αὐτοῦ τοῦ εἴδους τά θέματα χρειάζονται μεγάλη τέχνη γιά ν' αποδοθεῖν και νά μήν καταντοῦν επανάληψη. Δοκιμάστε τήν εμπνευσή σας σέ άλλου εἴδους θέματα.—Τσιμογιάν. Γεώργ. Ένταῦθα. Πήραμε τή συλλογή σας «Ποιήματα» και τή μελετήσαμε μέ προσοχή. Δυστυχῶς δέ μπορέσαμε νά ξεχωρίσουμε κάτι ποῦ νά μπορῆ νά δημοσιευθῆ. Σάν πρώτη προσπάθεια μποροῦν νά χαρακτηρισθεῖν τά γραπτά σας. Μή γράφετε πολλά. Κάτι ποῦ φτιάχνετε νά τό κυττάζετε πολλές φορές. Ἀποφεύγετε ακόμα τοῦς πλατυσομοῦς και τίς επαναλήψεις.—Κων. Ζωτ. Πάργα—Πρεβέζης. Καί οἱ εἰς ἀκόμη βρισκεσθε στό στάδιο τῶν ἀναζητήσεων. Ὁ στίχος σας έχει πολλές ἐλλείψεις. Νά ἔνα κομμάτι σας ἀπό τήν «Πουλημένη Πάργα».

Ἀπόψε ποῦ ἦταν ἡ νυχτιά σῆστρο μοσχολουομένη εἶτοι ἀβελά μου ἐβρέθηκα σέ ὄνειρου λημέρια. ἦταν θυμάμαι κάπου ἐκεῖ στοῦ Ἴονιου τ' ἀκρογιάλι τήν ἄμμο καθῶς διάβρινα πικρό ἀκῶ τραγούδι στρέφω τηρίω ὀλόγυρα και οἶνα ἀπό τά ἐράγια βλέπω νεράϊδα ὀριόπλομη περήφανα ἀπλωμένη.

Δεσπ. Καρβ. Σαλβ. Δημ)σα Κομοτινή. Πήραμε και τίς δυό συνεργασίες σας. Τό περιοδικό θά σῆς σταλή στή διεθνοση ποῦ δώσατε. Τή «Ζίτσα» τήν κρατάμε γιά κατάλληλη εὐκαιρία. Ὅσον ἀφορᾶ τό ἄλλο, τά περιγράμματα δέν είναι σαφή, και οἱ λεπτομέρειες χωρίς πολῦ ἐνδιαφέρον.—Δημ. Βακ. Βελλάν. Καλογραμμένο τό κομμάτι σας γιά τό «Νέον ἔτος» άλλ' ὄχι κατάλληλο γιά τό περιοδικό μας. Στεῖλτε μας κάτι ἄλλο, ποῦ νά ἐφάπτεται μέ τόν κύκλο τῶν ἐνδιαφερόντων μας.

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

- Δ. Σαλαμάγκα: «Ἡ κυρά ἡ Κουσιοβίτσα» χρονικό τοῦ πανηγυριοῦ τής εἰκόνας τής Παναγίας τής Χρυσοβίτσης, Γιάννινα 1956, Σχ. 8. Σελ. 84.
Ν. Κοκόση: «Πορεία» ποιήματα, Ἀθήνα, 1956.
Στ. Καββάδα. «Θημιανούσικα ἔγγραφα» Σχ. 8ον μ. Σελ. 156. Χίος 19 1956.

Χρ. Εὐαγγελοῦ: «Οἱ τρεῖς Ἅγιοι τής Ἑπταήσους» Σχ. 8ον, Σελ. 64.

Π. Τριανταφύλλου: «Τό Τραγούδι τῶν Ἑποχῶν» ποιήματα, Σχ. 8ον, Ἀθήνα 1955.
«Τρία τραγούδια» ποιήματα, Σχ. 8ον, Ἀθήνα 1956.

Ἄμερικ. Ὑπερ. Πληροφοριῶν: «Στοιχεῖα περί τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν» Ἀθήναι, 1956.

Χρ. Σολομωνίδη: «Ὑμνος και Θρήνος τής Σμύρνης» Σχ. 8ον μ. . .

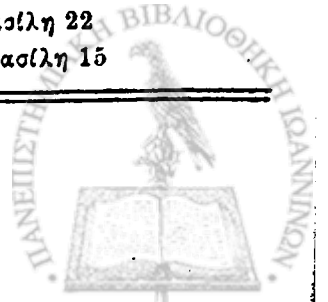
Ἡλ. Κατσόγιαννη: «Δυσμικά», ποιήματα, Θεσ)κη, 1956.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ: «Νέα πορεία» 20ον, Θεσ)κη.
«Ποντιακή Ἑστία» 82ον, Θεσ)κη. «Πυρσός» 22ον—23ον Κων)πολις. «Κυκλαδικά» 3ον—4ον, Σύρος. «ΑΚΤΙΝΕΣ» 175ον, Ἀθήναι. «Θεολογία» τριμηνιαία ἔκδοσις «Ἰ. Συνόδου», τεῦχος γ' Ἀθήναι «Λογοτέχνης» 3ον—4ον, Ἀθήναι. «Παρατηρητής τής Ἡπειρου», 7ον—8ον, Ἀθήναι «Ὁ κρικός τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ», 68ον—70ον, Λονδίνον. «Ὁ φίλος τῶν ζῶων», 10ον, Ἀθήναι. «Ἐθνική Ἐπιθεώρησις», 110—112ον, Ἀθήναι. «Βιομηχανική Ἐπιθεώρησις», 264ον, Ἀθήναι. «Ὁ Ἑλληνισμός τοῦ Ἐξωτερικοῦ», 59ον—60ον, Θεσ)κη. «Ὁ Φυσιολάτρης», 96ον, Ἀθήναι. «Σκοπιά», 20ον—22ον, Ἀθήναι. «Ἐπιθεώρησις Ἑργασίας» (ὄργανον τής Γ.Σ.Ε.Ε.), 1ον, Ἀθήναι. «Ὁ δηγός Λουτροπόλεως Φθιώτιδος», Ἐκδοσις περιοδικοῦ «Φθιώτις».

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ: «Ἡπειρωτική Φωνή», Ἀθήναι Δ)ταί, Χρ. Δάμπρος—Κ. Νάκος. «Ἡπειρωτικά Νέα», Ἀθήναι. Δ)τής, Ζήσης Η. Μούλιος. «Βῆμα» Πρέβεζα, Δ)τής, Νικήτας Ι Τσουτσάνης. «Ὁ Λαός», Ἀγρίνιον, Δ)τής Θεόδ. Α. Λιαπικός. «Πανηπ. Ἀγών» Ἀθήναι. Δ)ταί, Χρ. Μικέλης—Α. Λοζάκης. «Θεσπρωτικόν Βῆμα» Ἡγουμενίτσα, Δ)τής, Δημ. Σαλούκας, «Νέα Καλιφρονία», Ἅγιος Φραγκίσκος (Ἄμερικῆς) Δ)τής Ν. Σ. Δάλλας. «Ἡπειρωτικός Ἀγών», «Ἐθνικός Ἀγών», «Κήρυξ», «Βόρ. Ἡπειρος» «Ἡπειρ. Αἷμα»—Ἰωάννινα.

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Νόμῳ

Ἐκδότη: Μιχαήλ Χαρ. Μάνος—Δημοσθ. Κόκκινος Χρηστοβασίλη 22
Προστάμενος Τυπογραφείου: Πολυχρόνης Ι. Ντάγιος, Χρηστοβασίλη 15

Ἐκυκλοφόρησαν:

ΜΙΧΑΗΛ Σ. ΠΑΝΑΓΙΟΥ:

1) ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ ΜΑΣ ΖΟΥΝ

Μελέτη φιλοσοφική, βιολογική και μεταψυχική

**2) ΠΩΣ ΧΩΡΙΖΕΤΑΙ Η ΨΥΧΗ ΑΠΟ ΤΟ
ΣΩΜΑ** κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου
(**Ὁ θάνατος εἶναι γέννησις!**)

Μελέτη φυσιολογική, βιολογική, ψυχολογική, θρησκευτική, ἀτομική, μεταψυχική,
μεταφυσική και κοσμόγονική.

(Ἐκδοσις «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» 1956)

Ἐκυκλοφόρησε

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

“Η ΚΥΡΑ Η ΚΟΥΣΙΟΒΙΤΣΑ,,

Χρονικό τῆς Εἰκόνας καὶ τοῦ Πα-
νηγυριοῦ τῆς Παναγίας τῆς
Χρυσοβίτσας Μετσόβου
(533 μ.Χ.—σήμερα)

Σελίδες 84 καὶ ἐκτὸς κειμένου,
ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας. Δοχ. 10

Πωλεῖται εἰς τὸ ΒΙΒΛΙΟΠΩ-
ΛΕΙΟΝ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ

Ἐξεδόθη τὸ 133 τεῦχος τοῦ

Περιοδικοῦ «Ἐκλογή»

Διακρίνεται γιὰ τὴν ποικιλία καὶ
τὴν ἐγκυρότητα τῶν περιεχομένων.

Ἐπειδὴ μερικὰ ἀντίτυπα τοῦ προη-
γουμένου τεύχους τῆς «Ἡπειρωτ. Ἑστίας»
ἐβιβλιοδετήθησαν ἐσφαλμένως—δηλ. ἐτέθη
τὸ ἴδιον τυπογραφικὸν φύλλον δις—παρα-
καλεῖται εἰ κ. κ. συνδρομηταὶ καὶ ἀνα-
γνώσται μας νὰ μᾶς τὰ ἐπιστρέψουν διὰ
τὰ ἀντικαταστήσωμεν.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Στὸ προηγούμενο δεῦχος, στὴ μελέτη τοῦ κ. Λευτέρη Ν. Πλατῆ «Ἡ ψυχικὴ ἀλή-
θεια τοῦ παραμυθιοῦ», ἔγιναν τὰ ἑξῆ: παροράματα:

Σελὶς 754 στήλη 1 στίχος 3: μαγεία του νὰ διαβαστεῖ μαγεία του:
» » » 2 » 7: ψυχροσύνθεση ἰά » ψυχροσύνθεση
» » » 2 » 18: δημιουργεῖ νὰ » δημιουργεῖ
» 755 » 2 » 18: τρίζει ἰά » τρίφει
» » » 2 » 37: κόλησαν νὰ » κόλησαν

ΜΙΑ ΜΙΚΡΑ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ—ΑΝΑΤΥΠΑ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ»

Περιοδ. Σύγγραμμα:	«Ηπειρωτική Έστια»	Τομ. Α.	1952 (Χρυσόδετος. σελ. 900)	Δοχ. 180
»	»	»	» Β' 1953 (» » 1350)	» 180
»	»	»	» Γ' 1954 (» » 1250)	» 180
»	»	»	» Δ' 1955 (» » 1200)	» 180

(Έτησία συνδρομή περιοδικού: Έσωτερ. Δοχ. 150. Έξωτερ. Δολλ. 10)

Μιχαήλ Μάνου :	«Ηπειρωτική ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ (1800—1958) Σχ. 8ον σελ. 264 Δοχ. 40	
Λ. Ι. Βρανούση :	«Αθανάσιος Ψαλλίδας, ο διδάσκαλος του Γένους»	» 25
«Η ΗΠΕΙΡΟΣ» :	«Ιστορία, γλώσσα, γεωγραφία κλπ. (Σχ. 8ον, σελ. 161)	» 25
Ευαγγέλου Μπόγκα :	«Ζωα και πουλιά στους Ήπειρ. θρύλους (Σχ. 8ον, σελ. 180)	» 25
† Εύλογου Κουρίλα :	«Ηπειρωτικά ανάλεκτα (Σχ. 8ον, σελ. 150)	» 20
Κωνστ. Μέριτζιου :	«Ανέκδοτα Ιστορικά στοιχεία περί 'Αλή Πασσά»	» 10
Παναγ. Χρήστου :	«Μεθόδιος 'Ανθρακίτης, βίος—έργα»	» 10
Ίωσηφ Μάτσα :	«Γιαννιώτικα Έβραϊκά τραγούδια»	» 10
Τάκη Λάππα :	«Αθ. Λιδωρίκης, Σφραγιδοφύλ. 'Αλή Πασσά. ('Απομνημ.)»	» 10
Ηλία Βασιλά :	«Μάχη Νικοπόλεως και Χαλασμός της Πρέβεζας»	» 10
Νικολάου Πατσέλη :	«Η συμβολή των Ήπειρωτών κλπ.»	» 10
'Αναστ. Στεφάνου :	«Αυτοδιοίκηση Ζαγορίου (1761—1836)»	» 10
'Αναστ. Γεωργαντζή :	«Αρχαία Ιστορικά κέντρα Πρεβέζης»	» 10
Δημ. Σαλαμάγκα :	«Γιαννιώτικα στιχοπλόκια»	» 10
Σ. Μ. Παπαθανασίου :	«Ψηλά στην Πίνδο»	» 10
Γιώργου Ράγκου :	«Ματωμένος έρωτας (έπικολυρική μυθιστορία)»	» 10
«Ηπειρωτικής Έστιας» :	12 'Ανάτυπα διάφορα: έκαστον Δρ. 5=	» 60
»	» Πολιτ. και Γεωφυσ. ΧΑΡΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ (Σχ 70X100)	» 10

Είς τούς προεμβάζοντας Δοχ. 1000, αποστέλλονται
άπαντα έλεύθερα ταχυδρομικών τελών.

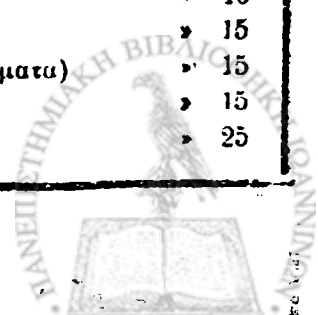
Αποταθήτε: «'Ηπειρωτική Έστια» 'Ιωάννινα.

* * *

ΑΛΛΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Διατιθέμενα υπό του Βιβλιοπωλείου της 'Ηπειρωτικής Έστιας
'Οδός 28ης 'Οκτωβρίου 60 'Ιωάννινα

Είς Μνήμην ΧΡ. ΣΟΥΛΗ :	«Αφιέρωμα είς την Ήπειρον (Σχ. 8ον σελ. 280)»	Δοχ. 50
Δημ. Σαλαμάγκα :	α) 'Η σπηλιά του Σκυλοσόφου Δρ. 15 — β) 'Ο γνωστός καλόγηρος Κοσμάς Δρ. 10. — γ) 'Ο Νεομάρτυρας 'Αγ. Γεώργιος 'Ιωαννίνων Δρ. 30. — δ) Περίποτοι σιά Γιάννινα Δρ. 30.	Σύνολον » 80
Νικολ. Πατσέλη :	«Τό Δελβινάκιον της Ήπειρον (Ιστορία) σελ. 256»	» 20
Μιχαήλ Περάνθη :	«Αμβρακία ('Ιστορία)»	» 40
Κ. Παπαγεωργίου :	«'Η παιδεία στην Ήπειρο (1204—1950)»	» 15
Χρυσάνθης Ζιτσαίας :	«Της ζωής και του θρύλου ('Ηπειρωτ. διηγήματα)»	» 15
'Αγαθής Νοτίδου :	«'Ηπειρώτισσα Μάννα (διηγήματα)»	» 15
Σοφίας 'Αναστασιάδη :	«Πίνδος» (άφήγημα)»	» 25

Ἡ ΠΡΩΤΙΚὴ Ἔστιά

ΒΡΑΒΕΙΟΝ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Ε'

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΤΕΥΧΟΣ 56ον

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1956

